Digitized by Google

Digitized by Google

TRACTATVS DE TESTAMENTIS CONIVGVM, IN QVINQVE LIBROS DISTINCTVS,

AVTHORE

PETRO PECKIO

ZIRICAEO I. C. REGIAE CATHOLICAE MAIESTATIS IN MAGNO Senatu Belgico Conſiliario, & ſupplicum libellorum magiſtro Ordinario.

HAC POSTREMA EDITIONE REIECTIS mendis, allegationibusque à textu characterum varietate diſtinctis, auctius & correctius editus.

Adiecta ſunt Summaria, duplexq; Elenchus: vnus Argumentorum, alter Verborum, Rerum, Sententiarumque inſignium.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

COLONIÆ AGRIPPINÆ,
Ex officina Antonij Hierati.

ANNO M. DC. XIV.

Digitized by Google

Digitized by Google

AMPLISSIMO

CLARISSIMOQVE VIRO, D. IOANNI RICHARDOTO, I. C. EQVITI AVRATO, *Domino de Barly, Senatus Artheſiæ Præſidi, Regiæq́; Catholicæ Maieſtatis in Conſilio Status Conſiliario, ſuo Domino,*

P. PECKIVS S. D.

FVIT mihi pridem is animus, V. Ampliſſim. duobus & triginta annis Louanij poſito, vt ſi quid eſſet excepti à docendi munere temporis, id omne ad ſcribendum aliquid in communem hominum vtilitatem ſedulò conferrem: neque adeò me, vt ſtudium illud mihi ceſſerit, pœnitere poteſt, ſi non mei ipſius, at boni publici cauſa, quod noſtris laboribus adiutũ fuiſſe, eſt quod Deo autori gratias agam. Nunc in eum ordinem cooptatus, cuius eſt non monere, ſed decernere, nõ ſubijcere conſilia, ſed iura dare, ſatisne quibuſdam hanc operam probaturus ſim, haud equidem multum laboro, dũ tuo vnius iudicio, quod mihi quantumuis frequentium comitiorum inſtar eſt, conſilia mea diſplicere ne intelligam. Si enim vt olim iuueniles meos conatus benignè fouiſti, itidem nunc quoque hanc non improbabis induſtriam, ſatis magnus applauſus, adprobatioque me comitatur. En tibi igitur nouum tui Peckij munus, ſiquidem ex ſe æſtimetur, exiguum, ſi ex autoris animo, maximum, libros inquam quinque de teſtamẽtis coniugum, auidè ſtudioſeque lectos anteà illos, ſed nunc maiori multo deſiderio à ſchola, foroque expetitos, nouaque cura

ta pertractatos, vt antiquam faciē tantum non exuiſſe, ita locupletatos, vt hactenus vix cœpti fuiſſe videri queant. Quem tu fœtum meum τηλυγετὴν eadem fronte, qua alia excepiſti, vt excipias rogo, vtque eius animi ſpecimen apud te eſſe patiare, qui cum innumerabilibus tuis meritis reſpondere non poſſit, quod vnum poteſt gratitudinis ſuæ finem nullum, niſi meum, facturus eſt. Sunt, & erunt alij, qui æternis monimentis poſteritati prędicabunt immortale nomen tuum, dicentque ſeculis, quo inter cæteros labore ac ſtudio, qua prudentia, & animi excelſitate difficilimis Belgij temporibus Regiæ Maieſtatis negocia geſſeris, grauiſſimaq; omnia nunc tractes, quæ gratulatio, qui omnium ex omni parte fauor, quę denique Regis ipſius ac maximorum Principum gratia egregiam iſtam & heroicam virtutem tuam ſequantur. Mihi tantarum laudum præconio longè minori ſatis erit, ad memoriam hominum extare ea, quæ (ſi quid habebunt Genij) ſempiterno ſint teſtimonio meæ in te obſeruantiæ, & officioſæ voluntatis. Namurci. e. a. d. 3. Kal. Iulij. M.D.LXXXV.

INDEX

INDEX CAPITVM
LIBRI PRIMI.

Ca.1. *Vtrum coniunx coniugi, ſiue inſtitutionis, ſiue legati iure relinquere poßit.* fol. 1.

2 *Futuro & incerto coniugi relinquere an liceat.* 3

3 *Quod priori vxori relictum eſt, an in dubio trahatur ad poſteriorem.* 5

4 *An coniuges conſequantur id, quod illiciti matrimonij cauſa inuicem reliquerunt.* 7

5 *An qui poſt ſponſalia tantum contracta impetrarunt conſenſum ex conſtitutione Caroli V. Imp. inuicem relinquere prohibeantur.* 9

6 *Teſtamenta coniugum quomodo legitime impediantur: & an coniunx ſuperſtes habeat vſumfructum ſtatutariũ in dote fideicommiſſo grauata.* 15

7 *De donatione cauſa mortis inter virum & vxorem.* 20

8 *Pactum an valeat inter virum & vxorem, vt ſuperſtes alteri ſuccedat.* 21

9 *An liceat coniugi coniugem blando ſermone ad relinquendum prouocare.* 26

10 *Qua ratione ſuccurratur vxori, cuius hæreditatem importunè ambit maritus: & an priore teſtamento clam facto derogare poßit omnibus poſt ſequuturis.* 32

11 *Vxor an perſtitiſſe cenſeatur in teſtamento metu facto, quod diu deinde viuens, & occaſionem nacta non mutauit.* 37

12 *Secreta mutatio teſtamenti à coniuge facta an noceat ei, qui emit à coniuge inſtituto.* 39

13 *De coniuge, qui coniugem teſtari impedit.* 41

14 *De pœna eorum, qui teſtamenti à coniuge facti tabulas ſupprimunt.* 43

15 *In legatis coniugum an expreſſa verba neceſſaria ſint: an vero ſufficiat tacita coniectio voluntatis.* 46

† 3 16 *Error*

16 Error in nomine coniugis an vitiet inſtitutionem ſeu legatum. 49
17 Teſtatorem rogari an coniugi relinquat & reſpondere quod ſic, vtrum ſatis ſit. 50
18 De marito, qui dixit ſe poſtero die corã notario ſolẽniter teſtamentũ ſuũ declarare velle, & interim obijt. 57
19 In eadem charta teſtamenta coniugum, non repetitis ſolennibus, an fieri poßint. 59
20 Executio teſtamenti an vxori committi poßit. 63
21 Vtrum credendum ſit vxori dicenti maritum quæ fieri vellet, ſecretò ſibi commiſiſſe, & an fidem mandati impleri facere teneatur. 65
22 Coniunx coniugi an poßit committere examinationem rerum malè partarum. 70
23 An coniunx pollicitus exequi teſtamentum coniugis teneatur vltra vires hæreditarias. 71
24 De conditionibus ſub quibus [illegible]riti vxoribus relinquunt. 72
25 De varijs modis, quibus coniunx [illegible]bertatem teſtandi de bonis ſuis ſuperſtiti coniugi relictam ampliat, vel reſtringit. 88
26 De marito ſubſtituẽte vxori ſuos hæredes, vel alios. 90
27 Vtrum coniuges ſibi inuicem poſſunt dare facultatem, alteri de alterius bonis teſtandi pro arbitrio. 92
28 Coniunx, cui arbitrium teſtandi à cõiuge relictum eſt, an poßit inæqualiter inter liberos diſponere, eoſdemue penitus excludere. 102
29 An coniunx, cui data eſt poteſtas alienandi bona coniugis defuncti inter viuos, poßit de ijs diſponere in vltima voluntate. 104
30 Facultas teſtandi à marito vxori, vel ab vxore marito data an tranſeat ad hæredes. 110
31 De coniuge ad ſecundum matrimonium tranſeunte, & de bonis in contractu antenuptiali libera ſua diſpoſitioni

Digitized by Google

ni relictis non teſtante. 113

32 An vxor eligere poßit vel ius municipale, vel teſtamentum mariti, vel contractum antenuptialem. 122

33 De his, quorum in electione iuris municipalis, aut doërij inſpectio eſt, 126

34 Vxor ſi in eligendo teſtamento capta eſt, hæreditatemq́ non confecto inuentario adijt, vtrum in integrum reſtitui poßit. 130

35 De vxore ſub beneficio inuentarij hæreditatem mariti amplexa, quam alius volens gerere ſe pro hærede ſimplici conatur excludere. 134

36 An vxor hæreditatem mariti abſque inuentario adiens poßit exigere aut retinere doërium ſuum ante alios creditores. 136

37 De vxore ſubſtituta, & inſidijs mariti hæredem petente. 139

38 An ſuccurratur vxori, quæ legatum ſibi factum diu ignorauit. 141

39 Anne vxor lucrum conſequi poßit ex teſtamento mariti ſui, quem inteſtabilem & prodigum eſſe iactitauit. 145.

40 An vxor conueniri poßit ad res mariti, quas eo poſtulante coram teſtibus confeſſa eſt ſe habere, ſine alia probatione. 147

41 Renunciatio ab vxore facta omnium quæ teſtamento mariti ſibi relicta ſunt, an includat iura dotalia. 149

42 De vxore legata ſua hæredi putatiuo mariti remittente. 152

43 Vtrum alter ex coniugibus ſimul teſtatus ſuam diſpoſitionem reuocare poßit. 153

44 Si alter coniugum reuocat inſtitutionem, vtrum etiam altera cenſebitur eſſe reuocata. 163

45 An ſi mulier teſtata fuerit, & poſt conditum teſtamentum nubat, nec liberos producat, ideò reuocaſſe teſtamen-

Digitized by Google

tum cenſeatur. 166

46 *De teſtamento coniugis, quod in domo eius ruptum inuenitur.* 173

47 *Quibus modis coniunx priuetur commodo teſtamenti coniugis.* 175

48 *Vxor cui maritus aliquid legauit, an illud perdat, ſi ante aditam hæreditatem occupauerit.* 179

Libri Secundi.

Ca.1. *Maritus an poßit in præiudicium vxoris de acquiſitis teſtari.* 182

2 *An vxor partem petere poßit ex bonis iniuſtè acquiſitis, de quibus ipſa inuita maritus teſtatus eſt.* 186

3 *Maritus an teſtari poßit de bonis acquiſitis in præiudicium vxoris, quam ſciens pauperem duxit.* 188

4 *Poßitne maritus de acquiſitis teſtari in præiudicium vxoris, quæ dolosè dotem, quam non habebat, promiſit.* 190

5 *De vxore, quæ adoleſcentem pellexit.* 192

6 *An vxori dimidiam partem acquiſitorum petenti obijci poßit, quod res mariti ſtante matrimonio amouit, aut decoxit.* 193

7 *Maritus qui de acquiſitis teſtari non poteſt, an poßit ea infirmus donare inter viuos.* 196

8 *Donatio & alienatio acquiſitorum facta per maritum vxore multũ infirma an præſumatur fraudulenta.* 200

9 *De vxore in bonis acquiſitis maritum fraudante, & de ijs teſtante.* 201

10 *De ijs, quæ maritus ſtante matrimonio emit, & in quibus proles prioris ſui thori inhæredari facit.* 204

11 *An vxor aduerſus teſtamentum mariti ſit retinenda in poſſeßione dimidiæ partis acquiſitorum.* 207

12 *Quibus caſibus maritus etiam de ſua parte bonorum acquiſitorum teſtari non poteſt.* 210

13 *Si*

Digitized by Google

13 *Si coniunx teſtetur de bonis ex parte ſua prouenientibus, an etiam acquiſita complexus cenſeatur.* 213
14 *Maritus an poßit teſtari de veſtibus ſeu ornamentis vxoris.* 215
15 *Num vxor de veſtibus & ornamentis à ſe in matrimonium illatis liberè teſtetur.* 218
16 *Vtrum maritus poßit teſtamento vxorem priuare legitima tutela ſuæ prolis.* 219
17 *Adminiſtrator bonorum maternorum an alius ab vxore dari poßit liberis, quàm dedit pater.* 221
18 *Quid & quantum coniunx poſteriori coniugi relinquere poßit.*

Libri Tertij.

Ca.1. *An valeat ſtatutum ne vxor ſine conſenſu mariti teſtetur.*
2 *Maritus an cogatur vxori teſtanti conſentire.* 239
3 *Vtrum maritus præſens & non contradicens vxori teſtanti conſentire videatur.* 241
4 *Vxor ſine conſenſu mariti teſtari prohibita an eo abſente teſtari poßit.* 245
5 *Maritus abſens an per procuratorem, nuncium aut epiſtolam conſentire poßit vxori teſtanti.* 247
6 *An maritus peregrè domum reuerſus poßit ratum habere teſtamentum vxoris ſine ſuo conſenſu factum.* 250
7 *Teſtamentum vxoris ſine conſenſu mariti factum, an ea mortua à marito ratificari poßit.* 251
8 *Si maritus ante præſtitum conſenſum vxori, quæ iam teſtata eſt, moriatur, an hoc teſtamentum non mutatum ſubſiſtat.* 253
9 *Maritus an validè conſentiat vxori in rem eius teſtanti.* 255
10 *De marito, qui in teſtamento vxoris ſuo conſenſu facto legatum ſibi adſcripſit.* 257

11 *Maritus an poſſit eſſe notarius in teſtamento vxoris ſuo conſenſu facto.* 263
12 *Statutum vetans vxorem filios habentem ſine conſenſu mariti teſtari, an extendatur ad eam, quæ non habet filios, ſed nepotes.* 264
13 *Statutum requirens conſenſum mariti, an locum habeat, ſi vxor teſtetur inter liberos.* 265
14 *Mariti conſenſus ſtatuto requiſitus, an ſit neceſſarius vxori teſtanti ad piam cauſam.* 267
15 *Statutum requirens conſenſum mariti, an locum habeat, ſi vxor teſtetur de eo quod debet.* 269
16 *Statutum ne vxor teſtetur ſine conſenſu mariti an locum habeat ſi vxor rem aliquam illi leget, à quo eam anteà dono accepit.* 271
17 *Conſenſus mariti an ſit neceſſarius vxori extra territorium ſtatuentium teſtanti.* 273
18 *Conſenſus mariti an tempore peſtilentiæ vxori teſtanti ſit neceſſarius.* 274
19 *Teſtamentum vxoris tempore peſtis ſine conſenſu mariti factum an rumpatur, ſi illa poſtea ſanitati reſtituta conſenſum eius non adhibuerit.* 280
20 *Si ſtatutum exquirat conſenſum mariti in teſtamento vxoris, an etiam in reuocatione teſtamenti erit neceſſarius.* 283
21 *Vtrum maritus conſenſum vxori præbitum reuocare poſſit.* 285
22 *Conſenſus mariti an ex diuturnitate temporis intercesſiſſe præſumatur.* 287
23 *An aduerſus teſtamentum conſenſu mariti factum reſtitutionem in integrum petere poſſit, ſi in eo lapſa, læſaque ſit.* 289
24 *Statutum requirens conſenſum mariti an locum habeat in teſtamento vxoris coram Principe, aut iudice ſuperiore facto.* 290
25 Prin-

25 Princeps an inuito marito poſsit tollere ſtatutum, ne vxor abſque conſenſu mariti teſtetur. 291
26 Auguſta & Regina an hoc ſtatuto teneantur. 296
27 An valeant ſtatuta ne abſque liberorum aut propinquorum conſenſu vxor teſtari poſsit. 298
28 Statutum iſtud an intelligatur de mulieribus conſanguineis. 298
29 Pupilli & minores vtrum hoc ſtatuto comprehendantur. 300
30 An ſtatutum conſenſum liberorũ, aut propinquorum requirens trahatur ad illegitimos, legitimatos, adoptiuos. 303.
31 Si ſtatutum requirat conſenſum propinquorum in teſtamento vxoris, an eorum conſenſus ſit neceſſarius, qui gradu proximi ſunt, an vero aliorum vlteriorum ſufficiat. 305

Libri Quarti.

Cap. 1. An valeat ſtatutum vel conſuetudo ne coniunx coniugi quid leget. 308
2 Statutum vetans coniugem coniugi relinquere an locum habeat in legato remuneratorio. 311
3 Vtrum valeat ſtatutum quod vir vxori aliquid teſtamento relinquere cogatur, & quomodo intelligi debeat. 315.
4 Si ſtatutum habet, quod vxor non extantibus liberis debet marito relinquere certam partem ſuorum bonorum, an illa poſsit bona inter viuos alienare. 317
5 Si ſtatutum vetat ne maritus vxori leget, an vice verſa vxori prohibuiſſe videatur ne marito leget. 319
6 Statutum an valeat quòd coniunx coniugi legare non poſsit ſacra vnctione ſumpta. 324
7 Coniunx legare prohibitus an poſsit cauere, ne hæredes bona ſine conſenſu coniugis ſuperſtitis alienent. 326

8 An

Digitized by Google

8 *An per iſtud ſtatutum maritus impediatur, quo minus vxori committat diſtributionem certarum pecuniarum pro anima ſua.* 327

9 *Maritus ſi ſtatuto prohibetur vxori legare, an poſſit ei relinquere facultatem vendendi res ſuas pro ſolutione communium debitorum.* 329

10 *Statutum ne vxori relinquat maritus an locum habeat conſentientibus mariti hæredibus.* 330

11 *Statutum vetans legare vxori an habeat locum in ſponſa per verba de præſenti nondum cognita, aut domum traducta.* 332

12 *Statutum ne coniunx coniugi leget, an contineat legatũ coniugis poſt factam thori ſeparationem.* 338

13 *Statutum ne quis decumbens lecto teſtetur an comprehendat vxorem puerperam.* 341

14 *Statutũ vetans minorem 25. annis teſtari, an contineat nuptam minorem.* 343

15 *An ſtatutum ne vxor habens doërium conuentionale poſſit quidquam præterea petere ex bonis mariti, impediat quo minus maritus ei leget.* 344

16 *Argumentum à contrario ſenſu an procedat in ſtatuto quod coniunx coniugi certã ſummam legare poſſit.* 346

17 *Si vxor ex ſtatuto prohibeatur legare niſi ad piam cauſam, an marito legare poſſit.* 348

18 *Statutum ne quas res coniunx coniugi leget, an intelligatur de proprietate tantum, an etiam de vſufructu.* 350

19 *An coniunx cui permiſſum eſt ſolum vſumfructum medietatis partis bonorum relinquere coniugi, poſſit relinquere alimenta.* 352

20 *De ſtatuto quod vxor ſolum poſſit legare dotẽ ſuã.* 353

21 *An ſtatutum vt liberi ſuccedant in dotẽ maternã impediat matrem teſtari cõmodo mariti de eadem dote.* 355

22 *Statutum ne coniunx coniugi legare poſſit, ſed bona ſua non extantibus liberis ad fratres tranſmittat, an locum*

habeat

habeat ſi non fratres extent, ſed ſorores. 357

23 *Statutum ne maritus habens aſcendentes aut deſcendentes relinquat vxori vltra centum, an locum habeat ſi reliquerit vltra , ſed poſtmodo dicti hæredes ante illum moriantur.* 359

24 *Vtrum hæres teneatur in foro animæ præſtare ea, quæ vir vxori vltra modum ſtatuti legauit: & an vxor huiuſmodi legatum retinere poſſit.* 361

25 *Statutum nouum ne vir leget vxori, an trahatur ad teſtamentum anteà factum.* 362

26 *Quod antiquato ſtatuto vxori legatum eſt, an ei debeatur ſi tempore contracti matrimonij ſtatutum extiterit.* 368

27 *Si ſtatutum prohibet vxori legari vltra certam partem bonorum, cuius temporis ſtatus bonorũ ſpectandus ſit* 369

28 *Statutum ne coniunx coniugi leget, an extendatur ad res alibi ſitas.* 372

29 *Statutũ ne maritus leget vxori, an contineat maritum alibi teſtantem.* 378

30 *Statutum ne maritus leget vxori, an contineat maritum forenſem.* 380

31 *Statutum ne quis forenſi leget , an contineat maritum forenſem, ducentem vxorem in loco ſtatuti, ne ex teſtamento vxoris ante nuptias contractas conditio legatum capere poſſit.* 381

32 *Si ſtatutum prohibet coniugi forenſi relinquere, an is æſtimationem rei legatæ capiet.* 389

33 *Si ſtatutum vetet legare forenſi, & coniunx tempore contracti matrimonij teſtamentique conditi ciuis fuerit, ſed poſtea forenſis eſſe incipiat, an legatum capiet.* 390

34 *Statutum vetans legare forenſi an contineat vxorem in loco ſtatuti nuptam & habitantem, ſed alibi natam.* 392

35 *Statutum ne vir vxori leget an contineat nobiles curiam Principis ſequentes, ſi in loco ſtatuti teſtentur & morian-*

Digitized by Google

moriantur. 394

36 *Mercatores & ſcholaſtici an iſti ſtatuto adſtringantur.* 397.

37 *An locus originis, an vero domicilij mariti teſtantis ſpectetur.* 401

38 *Maritus ſi legauit vxori in loco vbi hoc ei licuit, & poſtea alio domicilium tranſtulit, vbi ſtatutum eſt coniugem coniugi legare non poſſe, vter locus ſpectandus ſit.* 404.

39 *Coniunx ſi coniugi legare non poßit, an trahatur prohibitio ad hæredis inſtitutionem.* 407

40 *Prohibitio ſtatuti ne coniunx coniugi inſtitutionis legatiue iure relinquere poßit, an includat ſubſtitutionem.* 414.

41 *Coniunx prohibitus teſtari poßitne codicillos ſcribere.* 415

42 *Maritus prohibitus relinquere vxori an mortis cauſa ei donare poßit.* 415

43 *Si ſtatutum vetet coniugem coniugi legare, & alius quidam rem vxoris ea conſentiente marito legauerit, an valeat legatum.* 421

44 *Statutum ne coniunx coniugi leget, an extendatur ad legatum rei modicæ & vilis.* 421

45 *Statutum ne coniunx coniugi leget, an contineat rem, quæ fuit aliquando maiorum coniugis legatarij, licet nūc ſit in bonis coniugis legantis.* 424

Libri Quinti.

Cap. 1. *Maritus inſtituit vxorem hæredem ſub conditione ſi filia ſibi naſceretur: an nulla filia nata, vxor ad hæreditatem admittatur.* 427

2 *Maritus inſtituit vxorem hæredem cum filio, ſi naſceretur, vel cum filia, ſi naſceretur, & filius & filia nati ſunt: an vxor excludatur.* 430

3 *Si*

3 Si maritus inſtituit ventrem vxoris hæredem, qui vocati cenſeantur. 431
4 Vxor quam maritus reliquit dominam bonorum ſuorum nullo alio hærede ſcripto, an cenſeatur eſſe hæres. 436
5 Quid autem conſequetur vxor relicta domina & vſufructuaria, &c. alio hærede inſtituto. 440
6 Si vxor relicta domina & vſufructuaria ex marito habeat liberos, quid conſequetur. 442
7 Si maritus relinquit vxorem dominam & vſufructuariam, & filios adoptiuos, filias prius dotatas, parentes, fratres aut amicos hæredes ſuos inſtituat, quid conſequetur vxor. 445
8 Quid vxor relicta domina & vſufructuaria extantibus liberis conſequetur, ſi alimenta ſibi ſufficiant, reliqua verò bona liberis non ſufficiant. 450
9 Vxor ſi extantibus liberis tantum alimenta conſequatur quando inſtituta eſt domina & vſufructuaria, an illis mortuis aſſequatur proprietatem. 451
10 Quid conſequetur vxor, ſi non liberis, ſed pauperibus Chriſti inſtitutis relicta ſit domina & vſufructuaria. 453
11 Si filio inſtituto mortuo, extraneus ei ſubſtitutus ad bona perueniat, quid vxor relicta domina & vſufructuaria conſequetur. 455
12 Vtrum conſuetudine prædicta ligetur vxor Principis. 457
13 Si maritus in ſuo teſtamento relinquat vxorem ſuam dominam & adminiſtratricem, & velit quod omnes ſubditi ei obediant, an per ea verba videatur eandem reliquiſſe tutricem liberorum ſuorum. 458
14 Maritus ſi leget vxori vſumfructum ita vt illa non poſſit bona alienare aut vendere, vtrum proprietatem ei legaſſe videatur. 460
15 Maritus vxorem ſuam hæredem inſtituit, eiuſque fidei commiſit, vt pauperibus Chriſti bona ſua reſtitueret, vtrū inter

inter ſpurios mariti ea diſtribuere poßit. 462

16 *Si maritus reliquit vniuerſaliter vxori ſuæ cum filiabus ſuis vſumfructum, an videatur etiam filiabus eſſe relictus, & an mortua matre illis accreſcat.* 464

17 *Si maritus velit vxorem ſuam, regimen & adminiſtrationem omnimodam domus ſuæ & bonorum ſuorum habere, omneſque fructus, ſine rationibus & computibus reddendis, percipiendi facultatem, penes eam eſſe, quid iuris vxor conſequetur.* 467

18 *Maritus cautè teſtari debet, ne pro vſufructu vxori proprietatem legaſſe videatur.* 469

19 *Vxor inſtituta hæres & grauata reſtituere alteri an poßit dotem, eiusq; fructus deducere.* 472

20 *Maritus ſi vxorem inſtituat, & facultatem diſponendi de bonis ſuis eidem tribuat, an etiam vxor de proprijs bonis diſponere queat.* 475

21 *Coniunx ſi coniugem inſtituat, & liberos ei ſubſtituat, an valeat teſtamentum.* 476

22 *Si vxor inſtituatur hæres, & hæreditatem reſtituere cogetur, an ſubintelligatur hæc conditio, ſi abſq; communibus liberis decedat.* 478

23 *Vaſallus vxori vſumfructum in re feudali ſine conſenſu Principis, relinquere non poteſt.*

24 *De vſufructu à marito vxori, vel ab vxore marito relicto, varia.* 481

25 *De alimentis à coniuge coniugi legatis.* 492

26 *De legato domus & habitationis.* 504

27 *De legato domus & eorum quæ in ea ſunt, coniugi relicto.* 508

28 *De frumento coniugi legato.* 514

29 *De veſtibus & ornamentis vxori à marito legatis.* 519

30 *De legato rerum mobilium.* 531

FINIS.

PETRI PECKII ZIRICAEI, I.C. REGII CONSILIARII

DE TESTAMENTIS CONIVGVM

LIBER PRIMVS.

CAP. I.

Vtrum coniunx coniugi, ſiue inſtitutionis, ſiue legati iure, relinquere poſſit?

SVMMARIA.

1 *Coniunx antiquo iure an ſucceſſerit coniugi.*
2 *Legis Voconiæ quæ capita.*
3 *Coniunx coniugi legare, hæreditatemque relinquere hodie poteſt.*

REFERT Dionyſ. Halycarnaſſæus *antiq. Rom. lib.* 2. antiquiſſimis temporibus curiata lege Romuli inualuiſſe, vt † vxor 1
marito exiſteret hæres, ſicut patri filia, liberis quidem non relictis ex aſſe: relictis autem liberis, in æqualem cum ijs portionem. Quam legem, vt & alias nonnullas, dubium non eſt, in libera ciuitate remanſiſſe, atque in xij. Tab. regeſtam fuiſſe: quare iure, ſi Vlpiano *in tit.* & Gellio *lib.* 18. *cap.* 6. credimus, matresfamilias ſuorum hæredum locum tenebant, & proinde neceſſariò marito-

Digitized by Google

rum hæreditates ad eas deferebantur, videturque ius illud aduſque Theodorici tempora perduraſſe, referente Caſſiodoro *epiſtol. 24. lib. 5. variar.* Viceuerſa, cum mulier viro in manum conuenerat, omnia quæ mulieris fuerant, viri fiebant dotis nomine, *vt ait Cicero in Top. loco ab affect.*

Porrò decurſu temporis, ſucceſſio omnis inter virum & vxorem ſublata eſt, immò & poteſtas ex mutuis teſtamentis capiendi intra certos limites co-
2 anguſtata. Inter alias lata eſt diſtricta illa lex † Voconia à Q. Voconio Saxa Trib. pleb. hæc capita continens: Primum, ne quis cenſus mulierem hæredem faceret, ſaltem, *vt Dion. ſcribit lib.* 56. non vltra ſeſtertium 25. millia, qui erat quadrans bonorum eius, qui cenſus dicebatur: ſecundum, ne quis cenſus plus fœminæ legaret, quàm ad hæredem perueniret, *teſtibus Cicerone in 3. Verrina, Theoph. in princip. Inſtitut de l. Falcid. Balduin. ad l. xij. Tab. cap. 29 & Didac. Couuar. ad cap. Raynutius, in princip. numer. 23. de teſtament. qui ad legata fœminis relicta id ſolum refert*: tertium ne fœminæ vltra conſanguineorum gradum ſuccederent, quod in præſenti ad nos non attinet, ac neſcio, an fallantur, qui apud Paul. *lib. 4. ſenten.* pro { Voconiana ratione } legunt { Voconia rogatione } de quo vide M. Vertranium Maurum *in lib. ſing. de iure liber. cap. 27. ad fin.* & Vlpian. *titul. 26.* vbi de huius ſucceſſionis prohibitione loquens, legis Voconiæ ne verbo vtique meminit.

Mutatis rurſum temporibus, illa omnia quoque operta & obliterata ſunt, vt inquit Sex. Cæcilius apud Gellium, *cap. 1. lib. 2.* & ſicut Tribuni pl. coniugum ſucceſſionem ſuſtulerunt, ita è diuerſo Priores Imperatoreſque fœderis coniugalis ſanctitatem honorarunt, æquiſſimum iudicantes, vt poſt agnatos & cognatos vir & vxor inuicem ſuccederent, fiſco ſubmoto. *ff. & C. vnde vir & vx. l. vlt. de leg. hæred. C. Theodoſ.*

Hodie

Hodie certiſsimò conſtat,† coniugem cõiugi tam inſtitutionis,quàm legati titulo relinquere poſſe, *l. quæ dotis.ff.ſolut.matrimon.l. vxori. §. 1.l.vxorem.ff.de legat. 3.l. vxori meæ.ff. de vſufruct. legat. l.2.C.de infir.pœn.cœliba.l. vlt.C.ſi quis aliq.teſtari prohib. Authent.de exhiben.reis.§. vlti. col.5.Auth.præterea.C.vnde vir & vxo. cap. ſi pater,de teſtam. & alijs infinitis,de quibus apud Bald conſ.39 & 59. lib.2.Cuma. conſil.98.Ioan. de Imol.conſil.74.Maria.Socin.conſ.7.nu.2.& 3.lib.2.Guil.Bened.ad d.cap.Raynutius,ad verb. & vxorem,nu. 214.& Franciſ. Conna. comment.iuris ciuil.lib. 9.cap.4.* Plus Paul.Caſtr.reſpondit, voluntatem filijfam. ex æquitate ſuſtineri debere,ſi vxori relinquat, præterquàm vbi de re ampliſsima foret contentio, quod ego alibi,Deo benè iuuante,tempeſtiuiùs excutiam.

CAP. II.

Futuro & incerto coniugi relinquere an liceat?

SVMMARIA.

1 *Incertitudo quando vitiet.*

2 *Incerto coniugi vtiliter relinquitur.*

3 *Sponſæ an acquiratur id quod futuræ vxori relictum eſt.*

ALIQVANDO fit, vt qui nuptias meditantur, inlicij cauſa mundum ornatumque futuris vxoribus parent, *vt meminit Vlpian. l. hoc legatum.45. & l. ſi quid.47.ff. de legat.3.* aut eiſdem in ſuis teſtamentis legata aliqua adſcribant. Eamque relinquendi ſpeciem legitimam eſſe *conſil.188.punctus, lib.5.* veriſsimè tradidit Bald. Communiter enim probatum eſt, † incertitudinem nõ vitiare,quotieſcunque poteſt reddi certa per actus præcedentes aut ſubſequentes. 1 *not.latè in l.ita ſtipulatus. iuncta leg. triticum.ff.de verbo.oblig.in l. quidam. ff. de rebus dub. & in l. vinum.ff.ſi certum pet. Bart. in leg.ſi quid Pamphyla,de legat.*

2.Caſtren. in l.1.§.interdum. num. 7.ff.ſi pars hæred.pet. Angel. in l.pretia rerum.& in l.ſi duo.§.Marcellus.ff.de iureiu. Marian. Socin.conſil.172.numer.10.lib.1.Aymo conſil.121.& 162.copiosè Pariſ. conſil.82. lib.1.conſil.96.lib.3.gloſſ.Ioan.Fabr.& alij ad §.incertis,Inſtitut.de legat. & eſt caſus expreſſus in l. qui fratribus.ff.de condi.inſtit. & alioquin nec poſthumis, nec ijs qui ex liberis noſtris naſcentur, legare aut per fideicommiſſum proſpicere liceret,quod falſum eſt. Igitur cùm teſtator in hac ſpecie cogitationem ſuam circumſcripſerit certo euentu nuptiarum , etſi vxor incerta fuerit,legatum eius proculdubiò valet. Neque huic deciſioni pugnat, quod & ab Vlpian.*tit.24.* & Iuſtinia. *in d.§.incertis.* huiuſmodi legatum inutile dicitur [Quicunque filio meo filiam ſuam in matrimonio collocauerit,ei tot millia dato.] Siquidem illa incertitudo nimia eſt, & in tempus, quo teſtator non erit,confertur : hic verò futura vxor non niſi viuo teſtatore dici poteſt, & ita ſufficit eius certitudinem ante confirmationem teſtamenti , mortiſque teſtatoris extitiſſe, ipſamque à teſtatore viuo veluti demonſtratam fuiſſe.

3 †Ei tamen , quæ per verba de futuro tantùm deſponſata eſt,legatum iſtud non adquiretur. Nam ſicut ſponſa de futuro ad doerium , ſeu lucrum ſtatutarium mortuo ſponſo,non admittitur , *Roland.à Valle in tract.de lucro dot.qu.106.& Phanuc. itidem in tract.de lucro dot.gl.2.ad verb.nupta.nu 3.& ſeq.* & ex edicto ſucceſſorio,vnde vir & vxor,nihil iuris habet, *gloſſ.Bartol. Bald.& alij ad l.1.C.vnde vir & vx.per l.ſancimus C. de nupt. & l.penult.§.Iulianus.ff.quod fal.tut.* ita quoque ex teſtamento ſponſi vocata non præſumitur. Verùm autem ſufficeret per verba de præſenti ductam eſſe, in plenum exponitur ab ijſdem Roland. & Phanuc. quos vide.

CAP.

Digitized by Google

CAP. III.

Quod priori vxori relictum eſt, an in dubio trahatur ad poſteriorem?

SVMMARIA.

1 *Vxor poſterior non admittitur ad id, quod maritus priori legauit.*

2 *Cognatis ſimpliciter vocatis, qui intelligantur.*

3 *Legatum futuræ vxori relictum ad ſecundam & tertiam peruenit.*

SI ITA maritus in teſtamento ſcripſerit: VXORI MEAE CENTVM DARI VOLO, poſteaque aliam vxorem duxerit, an illi legatum præſtabitur? Dici poſſet, parem erga vtramq; vxorem adfectum fuiſſe videri, cùm ſecundæ nuptiæ plærumque etiam gratiores ſint, *l. lex quæ. §. lex enim. C. de adminiſtra. tut.* ſicut & ratione præſumpti adfectus, ſi maritus poſthumum inſtituat hæredem, non is ſolùm inſtitutus intelligitur, qui ex ea, quam habet vxorem, ei natus eſt, vel qui tunc in vtero eſt, verùm is quoque, qui ex quacunque vxore naſcetur, *l. placet. ff. de lib. & poſthum.* & rurſum fideicommiſſo cognatis relicto etiam illi comprehenduntur, qui non erant tempore teſtamenti, mortis autem tempore facti ſunt, immò & poſt mortem, tempore quo cedit dies legati, *l. cùm ita. §. vlt. ff. de legat. 2. l. ſi cognatis. ff. de reb. dub. vbi Socin. Curt. Iun. conſil. 58. ad fin. latè Maria. Socin. conſil. 172. nume. 1. & ſeq. lib. 1. & alij complures.*

† Sed rectà in contrariam ſententiam eundem eſt, 1
quemadmodum enim, qui de matrimonio loquitur, de primo tantùm præſumitur cogitare. *l. dotis promiſſio. §. vlt ff. de dot. promiſſ. l. boues. §. hoc ſermone. ff. de verb. ſig.* ita quoque qui vxori legauit. Et cùm matrimonium ſit indiuidua viri & vxoris coniunctio, non videtur teſtator de alia vxore ducẽda, quoad prima viuit, cogitaſſe, cuius primæ mortem ipſe mente pertractans,

eam morituram neque expectat, neque honeſtè expectare poſſet. *l. inter ſtipulantem. 83. §. ſacram. ff de verb. obligat. l. ſi quis poſthum. à princ. ff. de liber. & poſthum. Socin. conſil. 126. colum. 4. lib. 3. Franciſ. Curt. conſil. 2. colum. 2.* Sed audiamus aperta verba Vlpiani *in l. ſi quid earum 47. ad fi. ff. de lega. 3.* [Quæ enim, inquit, poſterioris vxoris cauſa parata ſunt, etſi ei adſignata non ſunt, legato cedunt. At quæ prioris vxoris cauſa parata ſunt, ita poſteriori debentur, ſi ei adſignata ſunt: quia non eſt ita de poſteriore vxore cogitatum cum pararentur.] Ex qua lege in caſu noſtro decidit Bald. *ad l. vlt. colum. 3. verſ. & nota. C. de indic. vidu it.* quòd ſi teſtator reliquit vxorem ſuam dominam & vſufructuariam, poſteà verò mortua illa quam habebat tempore teſtamenti, aliam ducat, ad eam non trahitur legatum: *idque ſequuntur Iaſon ad l. diuortio. §. quod anno. ff ſolut. matrimon. Dec. ad cap. quoniam, extra. de offic. de legat. Franciſ. Cremen. ſingul. 8. Guiliel. Benedict. ad cap. Raynutius, verſ. cætera bona, num. 19. de teſtam. Catel. Cotta in memorab. vxor relicta, verſ. ſed nunquid intelligatur. Tyraquell. ad l. ſi vnquàm, in præfat. num. 104. tertiò declara. C. de reuoc. donat. & in d. l. boues, numer. 104. & Didac. Couuar. ad cap. requiſiſti, numer. 3. quartò eadem, ext. de teſtam.* Nec obſtat, quòd ſecundæ nuptiæ nonnunquàm gratiores ſint, cùm ſæpè etiam ſint minùs gratæ, *vt ait gloſſ. in Authent. de fideiuſſ. in princip. verſicul. apparentem. quam refert Ioan. Neuizan. ſyl. nupt. lib. 2. numer. 39.* ideoque quod ſolet eſſe & non eſſe, nihil probat, *l. neque natales. C. de probat.* Immò quoniam veriſimile eſt primæ vxoris promerita teſtatorem excitaſſe, ita remuneratio ad ſecundam porrigi non debet, *vt exprimit Alexand. conſil. 171. numer. 7. verſicul. præterea dato, lib. 2. & Felin. in cap. 2. colum. 4. de treuga & pace.* Neque etiam moueor ſimilibus ex aduerſo productis: nam cùm in d. l. placet. ſpeciali iure receptũ ſit, vt in inſtitutione poſthumi contineatur omnis poſthumus ex quacunque vxore, *gloſſ. Bart. & alij ibi. & Bartol. ad l. ſi ita. ff. de aur. & argen. legat.* ſequitur contrarium obtinere iure communi,

muni, *l. ius ſingulare. ff. de legib.* quo clypeo & d. l. ſi cognatis Bartol declinat, † ſcilicet loquentem in caſu ſpeciali, cùm aliàs tempus teſtamenti inſpici debeat, *d. l. ſi ita.* ſed & illa lex locum habet, ſi nulli cognati tempore teſtamenti fuerint: ſi enim verba teſtatoris poſſint verificari ita in præſentibus, ſicut in futuris, tunc ratione affectionis intelligi debent de præſentibus, *Marian Socin. d. conſ. 172.*

Planè eam reſtrictionem hæc deciſio accipit, vt ſi teſtator non habebat vxorem tempore teſtamenti, † legatum non tantum primæ, ſed & ſecundæ & tertiæ vxori debeatur, *Alex. d. conſ. 171. Iaſon d. loco. Maria. Socin. d. loco, num. 25. Alciat. ad d. l. boues. §. hoc ſermone, numer.* 5. qui qui licet non niſi de legato alimentorum loquatur, propius tamen eſt, vt de quocunque legato idem intelligamus, *Didac. d. loco.* 3

CAP. IIII.

An coniuges conſequantur id, quod illiciti matrimonij cauſa inuicem reliquerunt?

SVMMARIA.

1 *Matrimonij illiciti cauſa relictum, quando coniuges adſequantur.*

2 *Ignorantia in illicito matrimonio quæ excuſet.*

POSSENT hoc loco multa de priuilegijs liciti & illiciti matrimonij, cum longa teſtimoniorum ſerie adferri, præeunte erudito Roderico Suares *ad l. 1. tit. de las ganancias.* & iuris, vt ipſe inquit, principia à radice repetente. Sed vt breui ſermone res exponatur, ſic accipe: † Si vterque coniugum ſciens vetitas nuptias contraxerit, id totum quod alterius liberalitate in alterum proceſſit, fiſco vendicatur, *text. in lege, qui contra. & lege, ſi quis inceſti. C. de inceſt. & inutil. nupt. lege, cum hic* 1

ſtatus §.vltim.ff.de donat.inter vir. & vxor.c.& ſi neceſſe. vbi Panormit.eod.tit. Quod ſi vxor inſtituit maritum, quem ſciuit non eſſe legitimè ſibi iunctum, ipſe autem putabat, ac publicè pro tali habebatur, valebit relictũ, cum potuerit etiam vt extraneus ab ea inſtitui, *l. vlti. ff. de legat.1.l.2.ff.de rebus dubijs.& l. præfectus.73. ff. de ritu nupt.* quo caſu vxor neque partem acceſſionum ſeu adquiſitorum horum habet. *Caſtr. Raph.Roma.& alij ad l.ſi cum dotem.§.vltim.ff.ſol. matrim.latè Suares d.loco.num.21.* neque dotem datam repetit, *d.l.qui contra.Iaſon in l.vlt. nume.3.ff.de condic.ſine cauſ.* At ſi vxor ignorans impedimentum, marito illud ſcienti reliquerit, relictum inutile erit, *d.l.vlt.ff.de legat.1. leg. vxori maritus. & ibi gloſſ. ff.de vſufruct.lega.gloſſ.in l.1. ff. vnde vir & vx. & in d.l.qui contra.* ne ex dolo ſuo maritus lucrum faciat, *d. l.vlt.in verb.* (delinquunt enim qui prohibitas nuptias contrahunt, & meritò puniendi ſunt, quòd imputari nõ poteſt mulieri, quæ à tutore decepta eſt.) deinde quia cauſa præſumpti amoris ceſſare videtur, *arg. d.l.cum hic ſtatus.§.ſi quis ſponſam.* vbi donatio facta à coniugibus cauſa iniuſti matrimonij non confirmatur morte, ſicut in iuſto matrimonio, ideò quòd huiuſmodi confirmatio cenſetur fore contra mentem donatoris, qui non prȩſumitur fuiſſe donaturus, niſi coniugem eſſe crediſſet, *gl.& Bald.in l.ſi pater.C.de hæred. inſtit.* cauſa autem inſtitutionis aut legati ceſſante, inſtitutio vel legatum ceſſare debent, *l.qui tutelam, in princ.ff.de teſtam. tut.Tyraq.in lib.ceſſante cauſ.part.1.num.116. & 236.* quibus adſtipulatur d. l. ſi cùm dotem. §.vlt. vbi ſi mulier ignorans matrimonium illicitum contraxit, poteſt dotem repetere, *Iaſon d.loco.* maritus autem etiamſi & ipſe ignorans contraxerit, dotem non lucratur, *vt decidit Hyppol. Marſil.ſing.129.*

2 † Ignorantiam porrò hic intelliges non iuris, quam nemo allegare poteſt, *l.leges.C.de legib.* ſed facti, quæ præſumi ſolet, *cap.præſumitur, de reg.iur.lib. 6.Bart.in d.l.vlt. de condic. ſine cauſ. col.2.in l.mulier.ff. de milita. teſtament.*

ment. vt in d. l. præfectus. Nicol. Bellon. conſ. 74. num. 21. & 26. Ac ne facti quidem ignorantia proderit, niſi probabilis ſit, quæque iudicis animum meritò commoueat, *l. vlt. ff. pro ſuo. l. plurimum. ff. de iur. & fact. ignor. l. quamquam. ff. ad Velleia. d. l. qui contra. & Doct. ad cap. ignorantia, de reg. iur. in 6.* Quid enim ſi contrahentes proximo gradu ſe contingant? haudquaquam credentur matrimonij impedimentum neſciuiſſe, *vt latè text. & gloſſ. in Clem. 1. de conſanguin. & affin.* Si tamen non ob coniugalis vinculi nexum, ſed propter inſignia merita coniugem coniugi reliquiſſe appareat, aliud exiſtimem, *arg. l. nemo. §. qui frater. ff. de hæred. inſtit.*

CAP. V.

An qui poſt ſponſalia tantum contracta impetrarunt parentum conſenſum, ex conſtitutione Caroli V. Imper. inuicem relinquere prohibeantur?

SVMMARIA.

1 *Ratihabitio in quibus actibus non ſufficiat.*
2 *Atroci delicto non conſummato pœna conſtituta eſt.*
3 *Matrimonium inuitis parentibus contrahere atrox crimen eſt.*
4 *Clandeſtina matrimonia publicè pernicioſa.*
5 *Ratihabitio pro iuſſu habetur.*
6 *Matrimonium quando conſummatum.*
7 *Statuti verba, maximè pœnalis, debent ſummi in potiori ſignificato.*
8 *Statuta pœnalia de matrimonio loquentia non extenduntur ad ſponſalia.*

IMP. Carolus V. edicto ſtatuit, vt qui ſine parentum ſuorum conſenſu contraxerunt, nihil inuicem vel donare vel relinquere quoquo modo

poſſint, etiam ſi poſt conſummatum matrimonium impetrarent conſenſum. In foro ſæpiſſime diſceptatum eſt, an poſt ſponſalia tantum contracta adhibitus conſenſus pœnam edicti tollat. Non tollere autem, ſed ab initio interponi debere videtur ex eo, quod in quibus actibus iuſſus exigitur, non ſufficit
1 ratihabitio, *l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum eius. & ibi not. ff. de acquir. hæred. l. in omnibus ff. de noxal. actio. cap. propter, de elect. not. ad l. vlt. C. de bon. quæ liber. & ad l. honores. ff. de decurio.* ideoque ſtatim in ipſo negotio tutor debet auctor fieri, poſt tempus vero vel per epiſtolam interpoſita eius auctoritas nihil agit, *l. obligari. §. tutor. ff. de auctor. tut. §. tutor autem. Inſtit. eod.* & ſtatutum capituli epiſcopo non interueniente factum, non conualeſcit per eius ratihabitionem, *cap. auditis. de elect. Pet. Anchar. ad cap. conſuetudinis. de conſuetud.* & retractuũ tempora computantur non à die confirmationis, ſed venditionis, ſi forte dominus rei eam venditionem ratam habeat. *plenè Tiraquell. de vtro. retract. §. 1. gloſſ. 16. num. 6. & ſeq.* Sed & in ſtatutis obtinet, vt ſi pręcipiant aliquid fieri cũ conſenſu alicuius, non videatur eorum ſeruata forma, ſi conſenſus ſubſequatur: quod de ſtatuto requirente conſenſum duorum propinquorum in contractu mulieris, adſerunt Bal. *ad l. 1. C. qui admit. col. vlt.* & late Tyraq. *in leg. connub. gloſſ. 4. ad verb. conſentement. §. ex quo plerique.* quia qualitas adiuncta verbo debet intelligi ſecundum tempus verbi. *l. in delictis. §. ſi damnum extraneus. ff. de noxal. act. pulchrè in propoſito Cuma. ad d. §. iuſſum eius.* At parentum conſenſus initio ſtatim nuptiarum exquiritur, non modo hac Imperiali conſtitutione, ſed & iure communi. *§. 1. Inſtit. de nupt.* In tantùm, inquit Iuſtin. vt iuſſus parentis præcedere debeat. *& l. 1. C. de rap. virg.* {Oportet etenim vt quicunque vxorem ducere voluerit, ſiue ingenuam, ſiue libertinam: ſecundum noſtras leges & antiquam conſuetudiné parentes vel alios quos decet, petat, & cũ eorum voluntate fiat legitimum coniugium} dicit, {petat} quod

quod refertur ad initium, non habeat: & dicit [fiat legitimum coniugium] non autem, confirmetur, ratum habeatur, aut quid ſimile. Alterum argumẽtum. Atrocibus † delictis etiam non conſummatis pœna conſtituta eſt, *l. ſi quis non dicam rapere. C. de epiſ. & cler.* & in ijs voluntas ſpectatur, non exitus. *l. diuus Adr. ff. ad l. Corn. de ſicar. l. is qui cum telo. C. eod. tit. l. etſi. ff. de adul.* reſcriptumq́; exiſtat, adulterium etiam in ſponſam vindicandum. *l. ſi vxor. in princip. ff. ad leg. Iul. de adult. & ſtup.* Atrox autem † crimen deſignat, qui nuptias inuito patre contrahit. Nam ſi nihil intereſt occidat quis, an cauſam mortis præbeat, *l. nihil intereſt. ff. ad l. Cornel. de ſicar.* non ſolùm parricida videtur, qui patri violentas manus adfert, ſed & qui eo inconſulto aut renitente ſerios actus, inter quos vel primus eſt matrimonium, exequitur: immò hic quidem atrocior, qui lento cruciatu vitam extorquet, accinente Ouidio: 2 3

Morsq́; minus pœnæ quàm mora mortis habet.

Hocq́; illud eſt, quod Iuſtinia. ait *in d. l.* 1. meritò raptores virginum mortis damnari ſupplicio, cùm nec ab homicidij crimine ſint vacui, ſcilicet quod vel occaſionem præſtant homicidijs in raptu, vel parentibus raptarum tædio ac tabe miſerabilem conſciſcunt interitum, *gl. & Doct. ibi.* Neque dicas hæc locum non habere quando parentes nondum conſummato matrimonio conſenſum accõmodant: non enim ſolet voluntarius eſſe huiuſmodi conſenſus, ſed potiùs vt fit, modò liberorũ obteſtatione, modò aliorũ importunitate plerumq; pecunia corruptorũ, modò periculi euitandi cauſa extortus. Deniq; & illud adiunxerim, quod cõſenſus parentũ ante cõſummatas nuptias accedens tertiã rationẽ edicti non eluit, Reipub. nimirũ læſionem, cuius intereſt liberos parẽtibus morem gerere, & æqualia matrimonia contrahere: quia imparitas coniugum hæc ferè gignere ſolet, aſsiduas querelas, domeſtica conuitia, funeſtas voces, conſanguineorum dolorem, exprobrationes, deteſtationes, inſi- 4

Digitized by Google

inſidias, maleficia, aliaq; publici ſtatus quietem perturbantia. Atqui vna ex pluribus cauſis in lege ſeu conſtitutione expreſsis ceſſante, pœna legis ſeu conſtitutionis non ceſſat. *l. inter. §. quæ tutoribus. ff. de excuſ. tut. l. ſi cùm lex. ff. de hæred. inſtit.*

Contraria tamen ſententia magis ſuaderi poteſt rationibus ſubiectis. Principiò vulgare eſt quòd paria ſunt ab initio legitimè fieri, & poſtea legitimè confirmari. *l. tribunus. ff. de milit. teſtam. l. 3. §. adquirere. ff.*
5 *de bono. poſſeſſ. l. ſemper. & l. hoc iure. de regu. iur.* Nam † ratihabitio comparatur mandato, mandatum iuſſui, *l. 1. ff. quod iuſ.* neque intereſſe putat Cicero *Philip. 2.* inter ſuaſorem facti & probatorem. Vt ecce, Alienatio bonorum à pupillo facta eſt nulla: tamen ſi conſenſus eius & tutoris pòſt accedat, & ſit in rem pupilli, corroboratur. *l. Iulianus. §. ſi quis colludente. & §. ſi quis à pupillo. ff. de act. emp.* Conſenſus item poſthumi præteriti, quem vtiq; ſequi neceſſe eſt, facit valere tabulas. *l. filio præterito. ff. de iniuſto teſtam.* Idq; canonica æquitas in omnibus propemodùm recepit. *c. dilecti. & ibi Doct. de iud. cap. ratihabitionem. de reg. iur. in 6. c. 2. de coniug. ſeruo. ca. 1. de eo, qui duxit in matrim. & c. cura. de iure patro.* vbi ſic ait Alex. III. [Mandamus quatenus ex donatione laicorum, niſi auctoritas diœceſani epiſcopi & conſenſus adſit, nullus veſtrum aliquas ſibi eccleſias vendicare præſumat, vel retinere taliter adquiſitas, niſi legitima fuerit præſcriptione munitus, aut diœceſani epiſcopi habuerit poſteà cõſenſum.] *& vide Soc. conſ. 15. col. 4. lib. 1.* Ergo ſicut Paul *lib. 2. Senten.* & Imp. *in l. ſi vt proponis. C. de nupt.* aiunt, nuptias ignorante patre coitas ipſius ſilentio comprobari, ita & iure Pontificio Baſilius & Theodorus Balſamon Græci canonum interpretes prodiderunt parentum ratihabitione matrimonia côualeſcere, *vt refert Anto. Contius ad Orat. Hen. Fran. Regis de clandeſt. matrim ad verb. Contre legré. vbi & alijs quibuſdam rationibus idipſum adfirmat.* Quæ ſi obtinent in delictis iam conſummatis, multò magis hic obtinebunt,

bunt, vbi nõdum plenè liberi deliquerunt, ſed, quaſi re integra, poſſunt à ſponſalibus etiam de præſenti contractis reſilire, religioni ſe tradere, & dolore infauſti coniugij parentes liberare. *l. Deo nobis. C. de epiſcop. & cler. d. c. 2. & c. commiſſum. de ſponſal.* Verùm enimuerò ipſa cõſtitutionis verba plus momenti habent, quæ iam ponderemus. Etiamſi, inquit Imp. POST CONSVMMATVM matrimonium impetrarent cõſenſum. Sanè † conſummatum ſeu perfectum matrimonium (vtroque enim verbo vtuntur canones) dicitur, non quoties ſponſalia ſunt contracta per verba de præſenti, ſed quando benedictio nuptialis, reliquæq; ſolennitates in facie eccleſiæ interuenerunt, & concubitus ſubſequutus eſt, *cap. ex publico. vbi gloſ. & Doct. iuncto c. ex parte. de conuer. coniug. c. vlt. 28. q. 1. Anch. cõſ. 20. nu. 14. Dida. Couar. prolixè par. 1. epit. 4. decret. c. 1. nu. 4. & dicam latius lib. 4. cap. 11.* Nuptias quidem non concubitus, ſed conſenſus facit, *l. nuptias de reg. iur.* is tamen conſenſus matrimonium non perficit, ſed concubitus, ſicuti & emptio conſenſu fit, traditione cõſummatur, *l. 1. & l. ſeq ff. de peric. & com. rei vend.* Sciendum eſt, inquit canon ex ſacro concilio Toleta. QVOD CONIVGIVM deſponſatione initiatur, coniunctione perficitur. *c. ſtatutum. §. vlt. 27. q. 2.* Sic Ambroſ. [Si quis deſponſata ſibi & tradita vtatur, ritè coniugium vocatur: quia in deſponſatione coniugium initiatur, non perficitur.] Nam & bigamia ante commixtionem non cenſetur eſſe contracta, *c. debitum. de bigam.* & lex diuina, ne liceat viro dimittere vxorem, intelligitur de cognita & in domum traducta, *d. c. ex publ. c. ſi quis. 27. q. 2.* aliud quippe eſt maritus, aliud ſponſus, *l. 1. §. & primum. ff. pro dote*, aliud vxor, aliud ſponſa. *l. ſancimus. C. de nupt.* aliud ſponſa patris non cognita, aliud nouerca: aliud filij ſpõſa, aliud nurus. *§. ſed ſi vxor. Inſt. de nupt.* Quocirca dicitur Diuæ virginis matrimoniũ fuiſſe verum & perfectum quoad ſanctificationem, ſed non quoad germanam ſignificationem. *Salic. conſ.*

Iaco-

6

Iacobus promiſit Stephano. & in l.cum te col.2. C. de donat.ante nupt.Tyra.de leg.connub.gloſſ.1.cap.quoniam verò. §. contra tamen.& Dida.Couar epito.in 4.decret.part.2.cap.1.§. in princip
Cùm igitur conſtat Imp. Caroli conſtitutionem de eo matrimonio agere, quod cõſuetis ſolennitatibus & maritali congreſſu abſolutum eſt, nulla ratione
7 ad ſponſalia trahi poteſt. Nam † verba ſtatuti debent ſumi in proprio & potiori ſignificato, *l.1.§.quæ in perpetuum.ff.ſi ager vectig.vel emphyt. & cap.ſi quem.de ſent.excom.* præſertim cùm verſamur in materia derogante iuri ciuili, vel pœnam infligente, vel liberam teſtandi facultatem adimẽte, vel in alijs iſtiuſmodi cauſis, *l.1.§.ſi nauem.ff.de exercit.act. Doct.in l ſi verò.§.de viro.ff.ſolut.matr.in cap.in pœnis.& in ca.odia.de reg.iur.in 6.Maria. Socin.conſil.30.nu.2.lib.2.Franciſ.Curt.conſ 9.num.30.* Quod ipſum in hac ſpecie propoſita reſpondêre Pet.Ancha. *conſil.21.nu.15.verſic.vnde licet.* Præpoſ.*ad c.cùm inhibitio.de clandeſt.deſponſat.* & alios citans Tyraq.*d.§. contra tamen.*
8 nempe ſtatuta † pœnalia de matrimonio loquentia non extendi ad ſponſalia etiam de præſenti, & contrahentem ſponſalia non cadere in pœnam matrimonium contrahenti appoſitam. Hoc amplius multi æſtimant ſponſum vel ſponſam ex lucro nuptiali ſtatutario nihil conſequi. *Bald. in l.ſi donaturus.§.ſi quis indebitum.ff.de cond.ct.cau.da. Socin. bellè conſil. 223. numer.5. verſic.ſed ad omnia. lib.2. Anto.Roſel.in tract.ſucceſ. ab inteſta. col.88.Tyraq.d.loco,& monuimus nos cap.3. huius lib.numer.3.* Et certè frequenter vſu euenit, vt adoleſcentes lubrico ætatis mutuò fidem dent, parentes autem re probè intellecta, & æqualitate contrahentium conſiderata conſenſum libenter adhibeant, gaudeantque inchoata matrimonia perfici: quo caſu nemo negabit durum fore, ſi verba conſtitutionis in ambiguo extendantur in odium liberorum.

Quid nos in tam diuerſis compugnãtibuſq; rationibus? Equidem in poſteriorem hanc ſententiam faciliùs adſentationem flexerim, & potiſsimùm ſi poſt ſpon-

ſponſalia de futuro tantum contracta parentum conſenſus interueniat: nihil tamen valde adfirmo, exiſtimans conſultius futurum his, inter quos ſuper hoc ſalebroſo articulo controuerſia erit, ſi Principis exquirant interpretationem, vt ipſe quem velit legis latæ modum eſſe ſemel determinet.

CAP. VI.

Teſtamenta coniugum quo modo legitimè impediantur: & an coniunx ſuperſtes habeat vſumfructum ſtatutarium in dote fideicommiſſo grauata?

SVMMARIA.

1 *Dos & donatio propter nuptias poſſunt grauari fideicommiſſo.*

2 *Clauſulæ,* Vt dos redeat ad latus vnde prodijt, *quis effectus.*

3 *Vſusfructus ſtatutarius an excludatur per fideicommiſſum doti inductum.*

4 *Fideicommiſſum quando conſtitutionem vſusfructus non impediat.*

SI futurorum coniugum parentes metuant, ne illi morietes ſine liberis in ſe inuicem, propria fraudata familia, bona ſua transferant: remedium eſt, vt diſertis verbis ſtipulentur in contractu † antenuptiali, vt ſi contigerit coniuges vel alterutrum eorum 1
liberis nō relictis decedere, bona vel in dotē, vel donationis propter nuptias titulo data ad ſemet parentes, liberoſue ſuos reuertātur. Nam cùm ſuæ rei quiſque moderator ſit & arbiter. *l. in re C. manda.* nihil vetat ipſos hanc legem proprijs fortunis imponere, & per contractum etiam inter viuos fideicommiſſum ſeu ſubſtitutionem inducere. *l. inter ſocerum. §. cùm inter patrem ff. de pact. dotal l. vt hæredibus. iuncta l. vlt. §. vlt. ff. de legat. 2. l. Lucius. §. filium. ff. ad Trebell. l. ſi genero. & l. cùm à ſocero.*

ſocero. C.de iure dot.l.1. C. de rei vxor. act.l. quoties.C.de donat. quæ ſub mo.l.1.C.de condit.inſtit. Bart.ad l.Titio centum.§.Titio genero.ff.eod.tit.Caſtr.conſ.59.& 347.lib.1.Guido Papæ qu. 613.ſi pater.Iaſon conſil.144.lib.1.Maria.Socin.conſil. 118.lib.2. latè Aimo.Crauett.conſ.29.num.8.& ſeq.Cagnol.ad l.2.numer. 102.C.de pact. Cuius quidem pacti ea vis erit, vt præter legitimam liberum non ſit coniugibus de ijs bonis teſtari : parentibus autem eorumue liberis,ſi contra factum fuerit,vtilis ſaltem vendicatio competat. *Decius conſ.239. & ad l.in traditionibus. C.de pact. Franc.Ripa c.1.lib.3.reſponſ.Guido Papæ conſ.51.2. Titius. Aegid. Bellame. conſ.39.Socin.conſ.236.lib.2. Aimo d.conſ.29.numer.9. Stephan. Bertran. conſil. 226. 277. & 285. lib.1. Alciat. conſ. 99. num.11.Rodeer.Suares ad l.quoniam.qu.8.C.de inoffic.teſtam.& Didac.Couuar.lib.1.cap.14.var. reſolut.* aut certè actio perſonalis contra domum mortuariam, & hæredem coniugum, *vt obſeruat Guil.Benedic.ad c.Raynutius.ad verb. Si abſque liberis.nu.22.verſ.Et eſt mirabile.ext.de teſtam.* etiam ſi liberi ſubſtituti adhuc ſint in poteſtate parentum, *Caſt.d conſ.346.lib. 1.* & ſpecificè alienatio prohibita non ſit, quæ fideicommiſſo tacitè continetur. *Aimo d. conſ.29.nu.10.verſ.Capio tertium.* Moneo oculatos hac in re parentes eſſe, & ſtipulari verbis diſertis ac euidentibus. Nam ſi illud ſolum conuenerit, vt ſine prole
2 defunctis coniugibus,bona † reuertantur ad latus ex quo prodierunt, non idem erit effectus:ſed in hoc tantum huiuſmodi clauſula valebit , vt vel marito poteſtatem adimat dotalium alienandorum, fortè ei ex conſuetudine alioquin permiſſam,vel vt denotet ordinem ſuccedendi ab inteſtato legitimum, ſcilicet quòd ſi coniuges inteſtati moriantur liberis non extantibus,bona illa reuertentur ad agnatos proximiores,iuxta rationem iuris,aut conſuetudinis:præſertim ſi non ab extraneo , ſed parentibus ipſis aut fratribus ex bonis hæreditarijs dos proceſſit. *probatur in l.2.C.de iure dot.eleganter Lucas de Penna ad l. vnic. col. penul.C.de impon.lucrat.deſcript. Matthæ. de Aſflict. ad conſtit. reg.*

Digitized by Google

*reg.cui princip.eſt,fratrem,verſic.ſecundò quæro,circa fin.Caſtr. conſil. 61.Profundamento.lib.1.*Et ſanè experientia rerum magiſtra hoc euidenter quotidiè verum eſſe oſtendit. Quia cum ſemper ferè in omnibus honoratiorũ perſonarum contractibus antenuptialibus iſta clauſula ponatur: nemo tamen ideò intelligit coniugibus ipſis teſtandi poteſtatem præreptam eſſe. Prætereà caueant parentes, vt nominatim quoq; bonorum feudalium,ſi quæ ſint inter reliqua donata, mẽtionem faciant: vt poſteà non ſit locus illi quæſtioni qua diſceptatur, vtrum vniuerſali fideicommiſſo contineantur feuda necne? *de qua Doct ad l.ſi patroni.ff. ad Trebell Mar. Laud.ad cap.1.de lege Conrad. Guido Papæ conſil.214.& 218.Iaſon de feud.num.42. Socin Nep.conſil.72.lib. 1.Roland.à Valle conſil.60.lib.1.*Qualicunq;tamen forma † parentes hoc fideicommiſſum, aut ſubſtitutionem hanc faciant,vſusfructus ex conſuetudine loci coniugi ſuperſtiti debitus hac ratione in dubio nõ cenſetur excludi. Primum,quia parentes in caſu nõ expreſſo ſed omiſſo, præſumuntur ſe continuiſſe intra cancellos ſtatuti, & conſuetudinis. *Doct.ad l.hæredes mei.ff.ad Trebel.Bal.ad l.fideicommiſſum.ff.de legat.3.Iaſon ad l.commodiſſimè.ff.de lib.& poſthum.Alcia.reg 3.præſumpt.ca. 22.* eaque conſuetudo influit in omnem diſpoſitionem ſubditorum, niſi nuncupatim aliud dixerint, *Doct.ad l.ſi duo.ff.de adquir.hæred.Bald. in d.loco. Barbat.ad c. Raynaldus.ext.de teſtament. Chaſſan.ad conſuet. Burgun.tit.des droictz & appert.à gens mariez. §.2.in verb. Selon la generale couſtume.* Id quod etiam in prohibitione alienationis à teſtatore facta,& Anchar.*conſil.125.* & Aret.*conſ.145.* & Angel.*ad l.tres fratres.ff.de pact.*tradiderunt. Et ſicut prohibitus alienare extra familiam, non prohibetur relinquere hæredi, qui ab inteſtato ſecundum conſuetudinem loci ei erat ſucceſſurus.*Iaſon conſil.32. lib 3.* ita quoque vxor prohibita alienare, non videtur prohibita auctoritate ſtatuti relinquere marito vſumfructum, qui ex conſuetudine loci debetur. 3

B Dein-

Deinde in bonis ſubiectis reſtitutioni aut fideicommiſſo,ſi dos conſtituatur, vt poteſt, *Authen.res quæ.C.commu.de lega.* licite apponitur pactũ de lucranda dote,aut tota,aut parte illius.*Bald ibi.verſic.quæro ſi ex forma ſtatuti:*maximè ſi ea ſuperſtiti cõiugi ex ſtatuto loci debeatur,neq;illi ſtatuto derogatum fuerit. *Corn. conſ.3.lib.3.Decius conſ.311.Aimo conſ.186.præſens conſultatio.* Tertiò pacta dotalia reſpiciunt naturam dotium in loco dotis, ſcilicet vt vſumfructum eorum bonorũ accipiat maritus iuxta ſtatuta de dotibus loquentia. *Aimo d.loco.num.5.verſ. Secundò arguitur.* quia diſpoſitio generalis debet intelligi ſecundum naturam rei de qua loquitur.*l.1.§.1.ff.de off.procurat.Cæſar.*etiam in materia ſtricti iuris & cum impropriatione,*Bal.ad l.vlt. C.commu diuidun.& conſ.457.lib.3.Cuma.conſ.242.*& generalis diſpoſitio ad caſus dotales non perinde pertinet.*Fulgoſ.ad l.in teſtamentis.C.de teſtam latè Tyraquel.de retract.§.1.gloſſ.14.nu.91.cum multis ſequen.* Quarto vix eſſet vt filiæ nuberent,niſi lucrum conſuetudinarium aut ſtatutarium poſt earum mortem exſpectarent futuri mariti: quod parentes voluiſſe nullo modo eſt veriſimile,quorũ pietas & officium requirit, vt & filias matrimonio elocent, & liberis hominibus ciuitatem impleant,& poſteritatem ſuam propagare ſatagant,*l.1.ff.ſolut.matrim.*adeoque omnia illa permiſiſſe & voluiſſe videtur, ſine quibus matrimonia facilem ſucceſſum non eſſent habitura. *Aimo d.loco,& Deci.ad c.præterea.colum.4.ad fin.verſ.Sed contrarium.ext.de offic.de lega.*Quid ſi autẽ maritus hæc onera impoſita neſcierit,ſua ſpe fruſtretur,deceptus maneat? Sanè etſi ad conuellendum matrimonium res illa nihil conferret,ad perturbandum tamẽ plurimum pertineret, *abundè Tyraq.ad leg.connub.l.1.* Quæ perturbatio vt euitetur, voluntas parentũ benigniore & æquiore ſenſu accipienda eſt, vt nimirum non niſi poſt mortẽ mariti, eiuſque vſufructu finito,ſubſtituti ad bona fideicommiſſo grauata admittantur.*argumen.eorum quæ*

in

in ſimili ſcribunt Decius conſil.286.& Oldrad.conſil.66. Denique correlatiuorum eadem eſt ratio & natura,etiam in ſtatutis. *Doct.ad l.vltim. C.de indic. viduita.tollen.Cuman. ad l. ſi verò.§.de viro.ff ſolut.matrimon.*Si ergo vxor bonorum mariti præmortui habuiſſet vſumfructum ſtatuto vel conſuetudine ſibi debitum:æquitas omninò ſuadet,vt in reciprocum , & maritus quoque ſimili iure in bonis ab ipſa relictis gaudeat: cùm inter coniuges inęqualitatem conſtitui lex abhorreat. *patet ex Authen.de æqual.dot.*Nec mutat quod forte obijci poſſet,fideicommiſſum vires ſuas accipere † in articulo 4
mortis grauati , & ne quidem conſtitutionem vſusfructus admittere.*l.fina.C.de reb.alien non alien.non aliena.* Siquidem hoc ad proprietatis deuolutionem pertinet, non ad vſumfructum ex cõſuetudine marito adquiſitum, *iuxta ea quæ not. Caſtrenſ. & alij ad d. Authen. res quæ.* vel niſi legis ſtatutiue auctoritas,aut coniectura ta teſtantium voluntas aliud commonſtrent *d.l.fin.d. l. hæredes mei. §.cùm ita.l. quiſquis.ff.de legat.* 3. præcipuè quidẽ in cauſis dotalib.quæ,(vt diximus,) expreſſam & ſpecificam ſui mentionem requirunt.Et cùm præiudicium iſtud veniat in conſequentiam tacitæ permiſſionis teſtatorum,non etiam principaliter, à ſubſtituto honeſtè ac iure allegari non poteſt.*ſic ait Aymo d.loco,numer.8.verſic.nec poſſunt.* Atque in hunc modum poſteaquàm aliquoties reſponderam , incidit in manus meas tractatus Rolandi à Valle de lucro dotis, vbi *quæſt.57.pater reliquit dotem.* idem eum ſenſiſſe reperi. In Senatu quoque Namurcenſi, & hoc Magno Senatu Belgico,& ſæpius in curia eccleſiaſtica Louanij ſecundum hanc opinionem iudicatum eſt. Proinde ſi parentes velint huiuſmodi vſumfructum coniugibus præripere,id expreſſis,& manifeſtarijs verbis agendum erit , vel aliud doerium ſuperſtiti conſtituendum illius vſusfructus loco.

CAP. VII.

De donatione cauſa mortis inter virum & vxorem.

SVMMARIA.

1 *Donatio cauſa mortis inter coniuges permiſſa.*
2 *Donatio cauſa mortis inter coniuges an requirat traditionem.*
3 *Donatio cauſa mortis coniugalis quando reuocata cenſeatur.*

1 VIro & vxori † mortis cauſa donatio permittitur, ſicut & legatum & inſtitutio. *l. ſi eum ſeruum. in fin. ff. de donat. inter vir. & vxor. Tyraquell. latè ad l. ſi vnquam ad verb. libertis. num. 103. C. de reuoc. donat.* quia in hoc tempus excurrit donationis euentus, quo vir & vxor eſſe deſinunt. *l. ſeq. quia*, adeoque ceſſant omnes rationes, ex quibus inter eos mortis cauſa donatio prohibetur. Et quamuis Didac. Couuar. *in rub. de teſt.*
2 *par. 3. nu. 2.* noue exiſtimet, † donationem coniugalem tunc demum morte donantis confirmari, cum traditio præceſſit: tamen nihil dubitandum eſt, vt in cæteris mortis cauſa donationibus, ſic quoque in hac nō requiri traditionem, ſed ſtatim morte inſecuta rem eius fieri cui donata eſt. *l. cùm hic ſtatus. in princ. ff. d. tit. l. ſi maritus quondam. & l. donationes quas. C. eod. tit. Franciſ. à Ripa in l. 2 ff. de leg. 1. Ioan. Lupi in rubr. de donat. §. 77. Chaſſ. ad conſuet. Burg. rub. des gens mariez §. 7. ad verb. Par teſtam. num. 17.* Rei enim dominium manet apud donantem, neque prius donatio tenet, quam mors aduenerit. *d. l. quia. & l ſeq. ſed interim. ff. de donat. inter vir. & vxor. Cin. in l. 1. C. de donat. cau. mort.* Vt ne dicam Io. Corraſium *miſcel. lib. 5. cap. 1.* cenſuiſſe donationem etiam inter viuos ſola coniugis donantis morte confirmari: cui tamen euidenter obſtat l. Papinianus. ff. d. tit. de quo alij.
3 Licet autem † donans rem retineat, nihilominus ſi alium inſtituerit hæredem etiam omnium bonorum nō propterea dicetur donationem mortis cauſa cōiugi factam reuocaſſe. *d. l. cum hic ſtatus. §. ait oratio. & ibi gloſſ.*

gloſſ. Alexand. in Auth. ex teſtament. C. de collat. Ioan. Lupi d. loco. §. 69. Aimo Crauet. conſil. 144. num 10. Carol. Ruin. in d. l. 2. ff. de leg. 1. Hippolit. Riminal. ad princ. Inſtitut. de donat. numer. 478. Secus ſi eam rem alij poſteà in teſtamento legauerit: videtur enim pœnituiſſe eum prioris donationis factę. *Pract. Ferrar. in for. libell. quo agitur pro donat. in gloſſ. irreuocabiliter. §. viſa reuocatione.* quia hæc donatio ſapit naturam legati, *l. omnibus. l. Marcellus. in fi. l. & ſi debitor. & l. Senatus ff. de mor. cau. donat.* in legatis autem nouiſſimę ſcripturæ valent. *l. ſi mihi & tibi. §. in legatis. ff. de legat. 1.* Porrò cùm circa donationem cauſa mortis multæ quæſtiones vt plurimum emergant, melius multo ſuperſtitis quieti conſulet coniunx, ſi teſtamenti viam potius ſequatur. *Alia de mortis cauſa donationibus, lib. 4.*

CAP. VIII.

Pactum an valeat inter virum & vxorem, vt ſuperſtes alteri ſuccedat?

SVMMARIA.

1 *Pactum de futura ſucceſsione non valet, etiam inter coniuges.*
2 *Pacta reciproca ſuper futura ſucceſsione an ſint vtilia inter coniuges.*
3 *Matrimonij fauor non patrocinatur pacto de ſuperſtitis hæreditate.*
4 *Promittere bona ſimpliciter poſt mortem an liceat.*
5 *Nobiles an de futura ſucceſsione validè paciſcantur.*
6 *Iuramento non firmatur pactum de ſuperſtitis hæreditate.*

Magna iam olim contentione agitatum à præſtantibus ingenijs fuit, valeatne † pactum illud, quo inter virum & vxorem conuenit, vt ſuperſtes alterius rebus potiatur? Et magis eſt non valere. Primum, quia ſpeciale legis beneficium eſt, vt quis poſſit de patrimonio ſuo diſponere in id, 1

 tempus,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

tempus, quo ſuum non erit. *l. in temp. in. ff. de hæred. inſtit. Doct. in l. 1. C. de ſacroſanct. eccleſ. Alciat. ad l. pactum quod dotali. num. 12. C. de pac.* quod tamen lex non vt libet, indulſit, ſed tantum ſi certa forma, nempe teſtamenti fieret. *l. 3. & ibi gloſſ. ff. de teſtam.* ideo pactum de futura ſucceſſione non valet, *l. fin. & alijs ſimilib. C. de pac. l. ex eo inſtrumento. C. de inutil. ſtipula l. cum donationis. C. de tranſact.* vtpote quod ſit contra ius diuinum, quia votum captandæ mortis inducit, & peccatum fouet. *d. l. pactum quod dotali. & d. l. fin. Bal. col. 2. verſic. Quinto oppono. & Salicet. nu. 5. in d. l. pactum. Mar. Soci. Nep. conſ. 64. nu. 41. lib. 2.* atque contra ius naturale & gentium, quia aufert liberam teſtandi facultatem. *l. ſtipulatio hoc modo. ff. de verb. obligat. d. l. 1 gloſſ. in c. ad audientiam. de reſcrip. & in d. l. pactum. Decius conſ. 361. num. 6. Socin. Nep. d. loco.* Proinde neque inter maritum & vxorem valere ſtatuunt Impp. {Hæreditas, inquiunt, extraneis teſtamento datur. Cùm igitur adfirmes dotali inſtrumento pactum interpoſitum eſſe vice teſtamenti, vt poſt mortem vxoris, bona eius ad te peruenirent, quæ dotis titulo tibi non ſunt obligata, intelligis te nulla actione conuenire poſſe hæredes, ſeu ſucceſſores eius, vt tibi reſtituantur, quæ nullo modo debentur.} *d. l. hæreditas. & ibi gl. ad verb. interpoſitum. C. de pact. conuen.* Non dubiè ita eſt. Illud verò diligentius quærendum, an etiam † viciſſitudinaria

2 ſeu reciproca eiuſmodi pacta non valeant? Nā multi quidem eò recidunt, vt propter reciprocationē admittenda exiſtimēt. *Cy. Bal. Pau. & reliqui ad l. ſi pater puell. C. de inoffic. teſtam. Iaſ. ibi, & ad l. ex hoc iure. num. 55 ff. de iuſtit. & iu. Boer. in conſuetud. Bituricen. in rub. de conſuetud. matrimo. & doer. §. . col. 7. & 8. hoc cum alijs laudans Petr. à Duenas Hiſpan. reg. incip. Conuentio facta inter maritum & vxorē.* E quibus Iaſon ad confirmationē ſuæ opinionis docet, nōnulla ex reciprocatione ſuſtineri, quæ alioqui nihil momenti haberent. Boer. autem paulò propius accedens ſic colligit: Conſtat donationem viciſſitudinariam valere inter coniuges ſtante matrimonio, *iuxta Cal-*

ta Calder. conſ.1.tit.de donat.& alios multos ab eo recitat. ergò à fortiori valet pactum illud in contractu antenuptiali factum: ſicut inter virum & vxorem quantumuis 25. annis minorem, in contractu antenuptiali poteſt adiici pactum de tota dote lucrãda, ſi vxor præmoriatur. *l.1.& ibi Bal cum aliis. C.ſi aduerſ. dot. Bart.conſil. 126. Titius marit. Ang.in § fuerat. Inſt de act. Soc.ad l.2.verſ. Secundo limita.ff.ſolut.matrim.* Quibus obiectionibus eſt quod reſpondeamus. In donationibus enim coniugum non agitur de hæreditate, non tollitur teſtandi facultas, non inducitur votũ captandæ mortis, cùm ſtatim teneant, itaq; ceſſant oẽs rationes in hac ſpecie militantes: & prætereà cùm iſtæ donationes ſint contra iuris regulas, non debent in exemplum trahi ad alios caſus. *Cachera.deciſ.Pedemonta.100.nu.19.vbi latè hæc res & eleganter tota diſcutitur.* At enim aperto textu l. licet. C. de pac. iſtorum opinio cõuellitur, vbi pactũ inter priuatos de inuicem ſuccedẽdo, ne quidem in vim donationis cauſſa mortis valet: idq́; communiter recipi multis teſtimoniis *lib de primogen.q.6.nu.24.* probat Tyraq. & cũ illa l. licet. ſolos milites ad prælii aleam pergentes excipiat: cõſequens eſt in omnibus aliis perſonis cõtrarium iure communi obtinere. Eoq́; modo reſponſum eſt non valere conuentionem inter fratres, vt vni eorum mortuo ſine liberis alii ſuccedant ab inteſtato, *Alex.conſ.28.lib.3.Dec.conſil. 221.nu.5.& ſequ.deciſ.Pedemon.iam citata, num.25.* Quippe quod Mar.Soc.Nep.*conſ.30.lib 2.*id neget, *ex Oldra.conſ. 139. ad habendum.* intelligitur non in ſucceſsione vniuerſalis hæreditatis, ſeu quãdo conuenit omnia bona ad ſuperſtitem peruenire, ſed in donatione quorundam bonorũ reciprocè facta tantum. *Oldrad.eo loco, Decius d.conſil.225.verſicu Non obſtat. & conſil.237.numer. 14. Iaſon conſ.211.colu 2.latè Cachera d.loco, numer.26 Alex.d. conſ.28. verſ. Non obſtat etiam id.* niſi tamen etiam aliorũ ſententia probabilior eſt, qui ne in parte quidẽ bonorum hoc pactum admittunt. *Angel.conſil.66. Comet*

Roberti. Alciat. ad d. l. pactum. nu 19. per l. vlt. ff. de ſuis & leg. & Chaſſan. conſil. 62. nu. 37. Sed rurſum opponitur, quod
3 non exiguus debet videri † fauor matrimonii, cuius nomine conſtat multa ſpecialiter eſſe ſtatuta *c. vlt. de condit. appoſ. glo. & alii in l. 1. ff. ſolut. matr. & in cap. 1. vt lite nō conteſtata.* & fortè contractum non fuiſſet, niſi pacto huiuſmodi conſiderato, quod cum adhæreat matrimonio, rei tam fauorabili, etſi alias per ſe inefficax eſſet, videtur tamen tranſire in naturam eius rei, cui cōiungitur. *l. ſi tibi rem ff. de præſcrip verb. quod & ad terminos huius quæſt. adfert Tyraq. d. loco. n. 7.* & probat Mauſuerius excellēs Galliæ practicus, *in tit. de ſocie §. Item licet inſtitutio*, dicens, quod & ſi aliàs de cōſuetudine inſtitutio teſtamentaria non valeat, niſi vſq; ad certā partem: illa tamen quæ eſt incidens & conuentionalis valet in duobus caſibus in ſolidum, videlicet in contractu ſocietatis omnium bonorum, & in contractu matrimonii, propter cohærentiam contractus, in quem huiuſmodi pactum incidit. Ad quod dicemus, fauorabilem quidem eſſe cauſam matrimonii, ſed fauorabiliorem liberi arbitrii, & teſtādi facultatis. Et quamuis multa priuilegia fauore matrimonii ſint conſtituta, ea tamen intra terminos ſuos conſiſtunt, neq; ad alia extendi debent. *Bal. in l in fraudem. §. vlt. ff. de teſtam. milit. Decius conſil. ſæpè dicto 225. nu. 8.* Tum quòd matrimonii fauori nihil hic ſit tribuendum, apparet ex d. l. pactum. vbi pactum dotali inſtrumento comprehenſum, vt ſi pater vita fungeretur, ex æqua portione ea quæ nubebat, vnà cum fratre hæres patri ſuo eſſet, neq; vllam obligationem contrahit, neque libertatem teſtamenti faciendi mulieris patri aufert: & tamen vides hic matrimonii fauorem verſari, quaſi dotis pars id pactum videatur, & gener qui hac fiducia minus dotatam vxorem duxit, alioquin ſpe ſua falleretur: id quod ſuæ facilitati imputet, qui ſcire debuit huiuſmodi pactum legibus improbari, *vt ait Alciat. ad d. l. pactum. nu. 3. & 4. faciunt d. l. ex eod.*

Digitized by Google

eo & d. l. cùm donationis. Zaſius pulchrè in d. l. ſtipulatio hoc modo. nu. 19. & 20. Scio quemadmodum Bart. *in d. l. ſtipulatio hoc modo. & conſ. 204. Promitto tibi.* arbitratus diſputationem cõſiſtere circa regulas duas, alteram, quòd † promiſsio bonorum poſt mortem valet: alteram, quod pactũ de futura ſucceſsione non valet, conatur longa diſtinctione iſtam controuerſiam cõponere, vt nimirum referat, an promiſsio reſpiciat tantum obuentionem bonorum poſt mortem, an vero incipiat obligare ſtatim perſonam promittẽtis. Verum eandem ob rationem Curtius Iunior *conſ. 15. Circa præmiſſam facti contingentiam, nu. 4. verſ. Nec iudicio meo,* multis in hanc ſententiam adductis argumentis reſpondet, iſtas duas promiſsiones, quantum ad medullam iuris attinet, non poſſe differre: [Promitto tibi quod poſt mortem meam ſuccedes] quo caſu fatẽdum eſt pactum non valere, tanquam de futura ſucceſsione: & [Promitto tibi quod poſt mortẽ meam bona mea peruenient ad te] quia etiam iſtud eſt pactum de futura ſucceſsione, neq; ſtatim obligat perſonam promittentis: cum cenſeatur donatio cauſa mortis, *teſte Alcia. d. l. fi. nu. 69* quæ non prius tenet, quam mors aduenerit, *vt diximus c. proximo ſuperiore.* Cæterum Arnol. Ferroneus vir clarus eloquẽtia & eruditione, *ad conſuet. Burdegal. tit. de teſtam. §. 22.* in ea, vt videtur, eſt ſententia, quod ſicut inter milites iure Codicis. *d. l. licet.* ita iure poſtremo inter † nobiles pacta iſtiuſmodi vtilia ſint, per text *in cap. 1. de fil. nat. ex matrimo. ad morgan. contract. in vſib. feud.* & licet is text. loquatur de nobili, qui prius duxerat vxorem nobilem, ex qua liberos ſuſceperat, & eis aliam minimè nobilem ſuperinduxerat ea lege: tamen quod illud ponitur gratia exempli, etiam habet locum in quibuſuis nobilibus & ignobilib. *Bald. Mart. Laud. & Alexand. ibid.* quod & Guliel. Benedic. *ad cap. Raynutius in verb. duas habens filias, num. 98.* conſuetudine ſeruari ait, quamuis *d. loco. numer. 22.* & meo quidem iudicio rectius, contrariam

4

5

partem defendat Tyraqu. adſerens d.c.1. non ſolum continere magnam iniquitatem, *vt in § illud quoque. Authen. de nupt.* verum etiam iuri communi repugnare, ſolumq́; de conſuetudine Mediolanenſium procedere: ad quod reſpicientes Aluarot. & Cardi. ibi teſtantur, vbi non eſſet talis conſuetudo, pactum non valere. Imò non valere talem conſuetudinem pleriſq́; placitum eſt, vt patet ex Boerio *conſi.46.num.5.* & aliis. Summa igitur horũ dictorum eſto, conuentionem inter coniuges de † mutua ſucceſsione vſq; adeò inutilem eſſe, vt ne iuramento quidem firmetur. *Soc. Nep. conſ.44.nu.37. & ſeq. lib.2. Chaſſan. ad conſuet. Burgun. tit. des droictz & appart. à gens mariez. §.7. Le mary & la femme. ad verb. Suppoſe que leſdictz. nu.19. Cachera. nu.40 latè.* quia non eſt obligatorium cõtra bonos mores præſtitum iuramentum. *c. non eſt obligatorium. & ibi dixi. nu.2. de reg. iur.*

CAP. IX.

An liceat coniugi coniugem blando ſermone ad relinquendum prouocare?

SVMMARIA.

1 *Coniuges ſe inuicem ad relinquendum blandis verbis prouocare poſſunt.*

2 *Metus præcedens vitiat teſtamentum inter coniuges blanditiis captatum.*

3 *Metus ſemel illatus quandiu perſeuerare præſumatur.*

4 *Minas an quis exſequi ſoleat, non eſt ponderandum.*

5 *Vxor quæ marito ægrotanti ſeruire negat, niſi ſibi leget, non capit relictum.*

6 *Medico promiſsio facta nullius momenti eſt.*

7 *Metus reuerentialis legatum vitiat.*

8 *Importunis poſtulationibus extortum à coniuge teſtamentum non valet.*

9 *Importunis petitionibus extorta non obſeruantur.*

10 *Blan-*

10 *Blando ſermone coniunx coniugi ſuadere poteſt, vt teſtamentum mutet, quo alium inſtituit hæredem.*

11 *Vtilitatem propriam procurare licet.*

ANNE liceat igitur alteri alterum † blandis verbis prouocare ad inſtitutionem, ſeu legatum? 1
Impp. in hæc verba reſcribunt: { Iudicium vxoris poſtremum in ſe prouocare maritali ſermone, non eſt crimioſum. } *l. vltim. C. ſi quis. aliq. teſta. prohib.* Et Papinianus reſpondit *in l. vltim. ff. d. tit.* { Virum, qui non per vim, nec dolum, quominus vxor contra eum mutata voluntate codicillos faceret, intercesſerat, ſed, vt fieri aſſolet, offenſam ęgræ mulieris maritali ſermone placauerat, in crimen non incidiſſe reſpondi: nec ei, quod teſtamento fuerat datum, auferendum. } Dicitur vtrobique, { maritali ſermone, } hoc eſt, blando, amico, nihil truculentiæ, doliue continente: qui ſanè vt extraneorum inſtitutionem ſeu legatum non vitiat: ita à coniunctiſſima perſona adhibitus nocere non debet.

Quod tamen primo tempera, ſi priùs vel verberibus, vel minis coniunx † metum intulerit coniugi, deinde verò blandiendo eum ad relinquendum adduxerit. Eo enim caſu non libero animo, ſed metus cauſa reliquiſſe intelligetur. Nam † metus ſemel per atrocitatem incuſſus, perpetuus cenſetur, & inter coniuges tamdiu permanet, quàm matrimonium conſtat. *Bartol. in l. penultim. circa fin. per illum text. ff. de condict. ob turp. cauſ. Angel. ad l. ad inuidiam. C. quod met. cauſ. latè Alexand. conſil. 1. lib. 3. conſil. 47. lib. 4. & in l. ſi cùm dotem. § eo autem tempore ff. ſolut. matrimon. Iaſon in § quadrupli. numero ſexageſimo ſexto, Inſtit. de act.* Veluti ſi probari poſſit, maritum verberibus excepiſſe ſuam vxorem, quia nollet in rem aliquam conſentire, ex interuallo autem conſenſit, creditur metu feciſſe. *Doct. ad l. 1. §. quæ onerandæ, ff. quarum rerum. act. non datur, l. interpoſitas. C. de tranſact.* 2

cap. ac-

cap. accedens, ext. de conuerſ. coniu. & plenius in cap. veniens. de offic. delega. latè Hippo. Marſi ſing. 325. dixi tibi aliàs. Idem ſi maritus crudelia minatus ſit, *Caſt. Salic. Iaſ. & alij in d. l. vlt.* Sicut autem ad probandum metum proculdubiò
3 ſufficit probare verbera, etiamſi non probetur verberantem ſolitum ſęuire, *l. metum. & ibi not. C. de ijs quæ*
4 *vi met. cau. cap. quamuis, de pac. lib. 6.* ita probatis † minis, verius eſt non requiri probationem eius, quòd coniunx ſoleat quoque minas exequi, *Bald. in cap. 1. §. item ſacramenta, col. 2. qu. 4. de pac. iur. firman. Imola ad cap. cauſam matrimonij. de offic. deleg. Præpoſ. in cap. cùm locum. de ſponſal. Alexand. in d. l. interpoſitas. & plures allegans in d. §. eo autem tempore, nu. 11. Iaſon conſ. 3. colum. pen. in fin. volum. 1. Socin. Nep. conſil. 77. nu. 154. lib. 1. & conſ. 67. nu. 39. lib. 3. Georg. Natta in d. cap. quamuis, colum. 2. verſic. tertio fallit. Carol. Ruin. conſ. 121. nu. 6. volum. 4. Gutliel. Mainer. in l. nihil conſenſui, colum. pen. ff. de reg. iur. Boer. deciſ. 00 colum. 3. & Rimitald. conſ. 39. num. 2. & ad §. 1. Inſtit. quib. alien. non lic. nu. 307.* Quę opinio Barto. & Ang. *in d. §. quæ onerandæ.* non aduerſatur: quia etſi aſſerant clericum, qui renunciauit prabēdæ metu Epiſcopi: vel vxorem, quæ renunciauit hypothecæ metu mariti, non poſſe renunciationem reuocare, niſi minæ aut verbera præceſſerint: atq; ita ibi Accurſum intelligant, tamen non exigunt quòd Epiſcopus & maritus ſoliti ſint minas in effectum deducere. Sed & Bart. rurſum *in l. de pupillo. § ſi quis ipſi prætori. 5. q. ff. de noui op. nuncia.* id amplectitur. Abbas quoque *in cap. 1. not. 4. & in cap. fin. de appellat.* & Dec. *d. cap. 1.* teſtati ſunt hanc eſſe communem opinionem: neque ratio fuit, cur ab ea diſcederent, ſibique contrarij firmo pede non conſiſterent. Porrò huc refer alium extorquen-
5 di modum, quo † mulier ægrotanti marito neq; Medicum adhibet, neque ipſa niſi prorſus neglectè operam ſuam accommodat, atq; interim eius hæreditatem aut legatum blando ſermone ambit. Nam ſi maritus hac arte victus, leget, aut inſtituat, non tā blanditijs adductus, quàm malæ curationis metu impul-

ſus

ſus fuiſſe videbitur. *Pract. Ferrar. in for. l. bell. quo agit vxor ad dot. ad verb. dedit & legauit, verſic. ſed quia dum. Matth. de Afflict. deciſ. Neapol. 79. quædam Domina Catharina.* Quo mo- 6
do certum eſt, † Medicum, dum medetur, promiſſionem ab ægro accipere non poſſe, quia lex præſumit ægrum quiduis promittere, ne deſeratur, aut malè curetur. quod ſi etiam Medicus per aduerſa medicamenta morbum trahat, quò plus à teſtatore ęgro ſibi relinquatur, relictum non capit, *l. medicus. ff. de var. & extraord. cognit. Bart. in l. Archiatri C. de profeſ. & medic. lib. 10 Guil. Benedic. in cap. Raynutius, ad verb. condidit. 2. nu. 3. part. 1. de teſtam.* Eamque in rem lepidum eſt hoc epigramma:

Quid ſi me tonſor, cùm ſtricta nouacula ſupra eſt,
Tunc libertatem, diuitiaſque roget?
Promittam, nec enim rogat illo tempore tonſor,
Latro rogat: res eſt imperioſa timor.
Sed fuerit curua cùm tuta nouacula theca,
Frangam tonſori crura, manuſque ſimul.

Sed & † metus reuerentialis vxoris legatum inuali- 7
dum reduit, *Roder. Suares allegat. 1. nu 33.* vt ſi maritus ab ea lachrymabundus miſeris precibus & obteſtationibus legatum impetret, *Pariſ. conſ. 87 nu. 70. lib. 3.* quia reuerentia mariti pro iuſto metu habetur, *gloſ. in d. §. quæ onerandæ. Imo. in d. cap. cauſam matrimon. j.* Et huiuſmodi teſtamentum reuerentia mariti factum, Barto. *in d. §. quæ onerandæ.* ſentit retractari officio iudicis, licet non per actionem, quod metus cauſa, quę competit, vbi interuenit metus mortis, aut cruciatus corporis, *tot. tit. ff. & C. quod met. cauſ. de quo inferius plura.*

Secundò temperant Doct. hanc concluſionem, 8
quando † coniunx non ſolis delenificis, & modeſtè conceptis verbis aliquid à coniuge eblanditur, ſed aſſidua & importuna petitione extundit, *Ioan. Bernar. Diaz de Luco, reg. 658. vxori licitum eſt, verſ. tertio limita, qui allegat D. Seguram Hiſpan. in l. 1. §. ſi vir. ff. de acquir. poſſeſſ. col. 3. in fin.* Nam inſtitutio hæredis & legatum ſunt veræ liberta-

libertatis,& liberalis animi,qui extorſionem impro-
9 bam non admittit.Extorſio autem & importuna fla-
gitatio æquiparantur , cum in eadem cauſa ſint ob-
tenta per importunitatem, & obtenta per metum,
Innocen.in c.petitio, ext.de iureiur. non aliter quàm a ca-
none æquiparantur vis,metus & fraus, *c. integranda.
3.quæſt.1.*Itaque Felin.*ad c.1.circa initium.de offic.iudic.dele-
ga.*ait, quod blanditię inſtantiſſimæ habent vim mi-
narum,*iuxta c.cum inter,de elect.d.c.petitio, l.1 vbi gloſſ C.ſi
rector prouinc.& gloſſ.in l.vlt.C. quod iuſ.* cui nominatim
& veluti in hoc noſtro caſu ſubſcribit Rebuff *ad ordi-
nat.Reg.tom.2.Rub.de reſcript.art.2.gloſſ.3.* Vnde & in ſimi-
li Impp.reſcripſerunt in hæc verba: {Quoniam ple-
runque ita nonnullis cauſis inuerecunda peten-
tium inhiatione conſtringimur,vt etiam non conce-
denda tribuamus: quiſquis in crimine Maieſtatis de-
prehenſus fuerit , bonaque eius, ſicut complecten-
di conſuetudo criminis habet, fiſcus inualerit: ea-
dem nullus ſub ſpe munificentiæ principalis audeat
proprio iure poſcere. Qui contra legem id auſus
fuerit ſperare, quod non liceret, reus violatæ legis
habeatur.} *l.1.C.de petit.bonor.ſubla.lib.10.* Quibus ver-
bis manifeſtè declarant Principes,conceſſionē, quæ
ad improbam petitionem alicuius facta eſt, non eſſe
obſeruandam:neque videri ab libero Principis ani-
mo profectum , quod ſemel & iterum recuſatum
petendi importunitate peruictus tandem annuit.
Simile & à Romanis Pontificibus conſtitutum fu-
iſſe reperio *in c.vltim.de reſcript.* vbi ambitioſas indul-
gentias precum importunitate extortas reuocant,
eumq; qui huiuſmodi improbitate oppreſſus conce-
dit,inuitum concedere præſumunt, *Doct. in c.audacter.
8.q.in c.oportuna,de pœnit.diſtinct.1.in c.tuæ,ext.de præbend. in
c.cùm in iuuentute,de purgat.cano.in Authen.de nupt. §. cognoui-
mus,in Authen.de teſtibus. §. quia verò.& in l.1.C.de fun.limi-
tro.Lucas de Penna in d.l.1.colum.3.C.de petit.bonor.ſubla.* Sic
electio ad importunum populi clamorem facta , ir-
rita

rita eſt, *cap. Oſius, de elect. c. miramur. 61. diſtinct.* Sic ſententia lata ob importunam populi petitionẽ, retractatur, *l. decurionem, C. de pœn.* Sic bona eius, quem Monaſterium importuna perſuaſione ad religionem induxit, apud Monaſterium non manent, ſed reuertuntur ad conſanguineos inducti, *cap. fin. 20. quæſtion. 3. Panorm ad c. prætereà, de offic. delegat.* Sic denique tractus per importunitatem ad ludendum, ſi lucratur, non tenetur ad reſtitutionem, *Innocent. in cap. quia plerique, de immunit. eccleſiaſt. & ad cap. clerici, de vita & honeſt. cleric.*

Tertio temperant quidam hanc concluſionem, ſi coniunx prius facto teſtamento aliũ inſtituiſſet hæredem: quia ſi tunc alter alterum ad legandum vel inſtituendum perduceret, licet teſtamẽtum valeret, tamen prior inſtitutus poſſet vel per actionẽ de dolo, vel actione in factum hæreditatem ſeu legatum reuocare, *Angel. in d. l. fin. & in l. non enim, per illum text. ff. de inoffi. teſtament. Caſtren. & Alexand. in l. 3. §. quanquam, in verſicul. ita nota. ff. de condict. ob turp. cau. Cæpo. caute. ſexageſima ſecunda, Carol. Ruin. conſil. 73. numer. 3. libr. 2. Ioan. Neuizan. conſil 63. numer. 24. Ioan. Dilect. de arte teſtant. tit. de acquiren. hæreditat. caut. 4.* Refertq́ue Angel. ſe obtinuiſſe amplam hæreditatem pro pauperibus, quibus fuerat relicta, & agnati perſuaſerant teſtatori, vt mutaret teſtamentum, ſeq́ue hæredes inſtitueret: & eum caſum dicit eſſe quotidianum, ac menti tenendum. Sed contra hanc reſtrictionem poſt gloſſ. & Cyn. *in l. quicquid. C. arb. tut.* inſurgit latè Deci. *conſ. 489. in caſu occurrenti.* eamq́ue reprobat Iaſ. *in d. l. fin. nu. 5.* quibus & ego quoque incunctanter calculũ meum adiecero: ne ſi aliter dicatur, nunquam ferè locum habeat le- 10
gis permiſsio, vt † coniunx blando ſermone ad legandum vel inſtituendum coniugem inducat, quod ferè ſemper fieri debet cum detrimento eorum, qui ab inteſtato erant ſucceſſuri. At qui procurat † v- 11
tilitatem propriam, etiamſi per indirectum, & veluti

declarat animum teſtandi defuiſſe in ſequenti teſtamento, *l. ſi quis in principio. vbi latè Bart. Angel. & alij. ff. de legat. 3.* Neque conqueri poteſt † maritus, iniuria ſe 4
affectum eſſe ab vxore, quam ipſe prior importunitate læſit, cautionique, ſeu verius neceſſitati fallendi occaſionem dedit, & ita nullum ex improbitate ſua lucrum ſentire debet. *l. non fraudantur. §. nemo. ff. de reg. iur. l. ſi ne hæreditaria. ff. de negoc. geſt.* quia fruſtra opem legis expectat, qui in eam committit, *cap. quid fruſtra, de vſur.* & malitijs hominum occurrendum eſt, non indulgendum, *l. in fundo. ff. de rei vendica.* vt nempe captantes ſuo inuentu capiantur, quodque eſt in odis Dauidicis, Incidant in foueam, quam fecerunt. Igitur ſi ita vxor cauerit in priori teſtamento: SI QVOD † TESTAMENTVM POST HOC A ME 5
FIERI CONTINGAT, VALERE NOLO, niſi in eo de verbo ad verbum huius clauſulæ facta fuerit mentio: teſtamentum illud prius poſteriori non reuocabitur, etiamſi in eo appoſita eſſet clauſula; Caſſans & irritans omne præcedens teſtamentum: niſi ſpeciatim etiam actum ſit de clauſula illa derogatoria in priori teſtamento poſita, *Zabarel. conſil. 102. ſuper facto. Caſt. conſil. 342. in facto puncti. Nicol. Euerar. conſil. 167. viſis teſtamentis, verſic. quoad ſecundum.* Cæterùm quoniam malitia maritorum ſæpè aſtutiam & vafriciē comitem habet, facileque vxores adigere poſſent ad quarumcunque præcedentium derogatoriarum clauſularum reuocationem, ſunt qui ſuadeant † clauſulam 6
in prioribus tabulis iureiurando teſtatricis firmari: cùm derogatio ſequens non tollat præcedentem diſpoſitionem iuratam; niſi eius ſpecifica mentio habita fuerit, *cap. conſtitutus, de reſcript. gloſſ. ad cap. cùm non deceat, de elect. lib. 6. Ioan. Dilect. d. loco, tit. 10. cap. 1.* Sed cùm omnia exactius conſidero, vix ſcio, an conſultum ſit huiuſmodi iureiurando vti: vel quia illud propter metum periurij periculoſum eſt, ſi aliud teſtamentum ſubſequatur in fauorem alterius

Digitized by Google

quàm mariti, *iuxta ea quæ not. Doct. ad l. ſtipulatio. ff. de verb. oblig. & Ioan. Andr. ad cap. quod ſemel, de reg. iur.* vel quia parùm admodum operatur, propterea quòd teſtamentum contra teſtatoris iuſiurandum valet, qui non poteſt ſibi legem imponere, à qua recedere non liceat, *d. l. ſi quis, in princ. Ioan. Andr. d. loco. & pluribus Rolandin. antiquus interpres in tract. flor. vltim. volunt. Rubr. 32. num. 4.*

Hanc deciſionem ita reſtringendam eſſe exiſtimãt plerique, niſi poſterius teſtamentum longo deinde interuallo ſuas ſequatur, *Bar. in l. non ſolùm. §. morte. ff. de no. oper. nuncia. Alexan. in l. qui in aliena. §. fin. ff. de acquir. hæred.* A quibus, mea opinione, *in d. § fin. numer 9.* non improbabiliter diſcedit Iaſon. Nã ſi fuit probatus metus præcedens, is præſumitur perpetuus, *vt dicebam cap. ſuperiori, num. 3.* ſæpeque lapſu temporis non tam mitigatur, quàm exacerbatur iniquus mariti animus, ideoq; cauſa metus manente, idem effectus ma-
7 nere debet, *d gl. ad cap. ad id, de ſponſal.* Aliàs quoq; †clauſula derogatoria ſimpliciter præcedens actum contrarium ſubſequutum tollit, *l. talis, in fin. & l. ſeq. ff. de leg. 1. Alcia. latè in l. deteſtatio, de verb ſignific. & in l. pacta nouiſſima, num. 35. C. de pact.* Ex præcedentibus enim dictis mens aliquid facientis intelligitur, *l. ita ſtipulatus. ff. de verb oblig.* quanquàm extra illum actum, & ex interiecto temporis ſpacio dixerit, *Bald. ad l. precibus. C. de impub. & al. ſubſtit.* Pro quo eſt iuris regula, cuiuſque voluntatem mutatam non cenſeri, *l. eum qui. ff. de probat. l. cum hic ſtatus. ff. de donat. inter vir. & vxor.* quæ procedit etiam, ſi diutinum tempus lapſum ſit. *l. ſancimus & ibi Iaſon. C. de teſtam Alci. reg. 2. præſumpt. cap. 16.* Obſeruabitur autẽ id tum certiùs, cùm derogationis verba generaliter concepta ad omne tempus futurum reſpiciunt, *l. ſi ſtipulatus tertio. ff. de fideiuſſor.*

Rurſum Aymo Crauet. *conſil. 5. numer. 12.* iſtud reſtringere videtur, niſi in longinquas regiones profecto marito, vxor in illius fauorem aliud teſtamentum

8 *Vxor abſente marito ſi teſtamentum ſcripſerit & ſignauerit, an cenſeatur ex præcedenti metu feciſſe.*

SI mulier metu mariti ad teſtandum impellatur, poteſt clàm coram notario, honeſtisque perſonis proteſtari, ſe non ſponte ſua, ſed minis mariti compulſam teſtamentum in fauorem eius facturam eſſe. Qua proteſtatione præcedente, omnia ipſi aduerſus ea quæ ſequuntur, ſalua & integra manent. *Dynus & alii ad l. qui in aliena. §. fin. ff. de acquir. hære. Doct. ad cap. 1. de eo quod met. cau.* præcipuè ſi probabile ſit, quòd apertè proteſtari non audet; *arg. l. 2. C. de his qui prop. met. iudic. Socin. conſil. 263. Ioan. Dilect. de arte teſtan. tit. 11. cap. 19. num. 3.* Quia in his, quæ dependent a mera 1
poteſtate proteſtantis, ſicut teſtamenti factio ex ſolius vxoris arbitrio pendet, proteſtatio præcedens reddit actum contrarium ſequentem ipſo iure nullum, licèt aliàs vbi eſt actus cum alio celebrandus, 2
fieri debeat ipſo præſente, aut vocato. Vnde ſi fui proteſtatus, quòd ſi fideiuberem apud Titium pro te, non facerem id animo me obligandi, illa proteſtatio me non releuat, ſed intercedendo, Titio, qui tempore proteſtationis non adfuit, obligor, *Bart. & alii ad l. non ſolùm. §. morte. ff. de nou. oper. nunciat. Iaſon in fin. & alii ad d. §. fin.* Hucque pertinet, quod idem Iaſon *nu. 44. eo loco.* & Abbas *ad cap. cauſam matrimonii, de offic. deleg.* reſpōdent, quòd quando vxor abſente marito clandeſtinè proteſtatur coram vicinis, ſe nolle conſentire in alienationem fundi dotalis, & ſi conſentiat, velle eam haberi pro nulla: talis clandeſtina mutatio, quam vxor non audet facere coram marito, propter eius diuexationes, aut minas, aut verbera, ſufficit, dummodò poſteà appareat, & probetur iuſta præcedens cauſa metuendi.

Nunc videamus pulchram hac in re quæſtionem, quæ Doctorum ingenia agitauit: Mulier importuna mariti ſolicitatione fatigata, eo ignorante in domo amici cuiuſdam ſui teſtamentum condidit, clauſulis derogatoriis vltimarum in poſterum voluntatū

concurrant, *Guido deciſ.218.* Sanè dictæ deciſiones vtrinque accerſitæ ſine controuerſia non ſunt, vt ex Tyraquello *ad d.l.ſi vnquam, ad verb. ſuſceperit liberos.nu. 179.col.2.verſ.nam ideò.* in ſimili patet. Quid enim, ſi † mutare quidem teſtamentum vxor voluit, ſed mitigatum mariti animum nouo telo referire metuit, 2
quem ad priorem atrocitatem, bolo hoc ſibi erepto, ferociùs etiam rediturum præcognoſcit? Quid ſi iuris imperita conſultores habuit, & proinde de clancularia teſtamenti mutatione non cogitauit? Quid ſi inſtrumenta illa, quibus terrores truculentiæque mariti probari potuiſſent, lacerauit, igniue tradidit? Si coram variis perſonis eo teſtamento ſe perſiſtere velle teſtata eſt? Si hæredes ab inteſtato alioquin ſucceſſuri capitali odio eam inſectentur? Si deniq; marito iam benigniùs humaniusq́; ſe tractanti rerum ſuarum poſſeſsionem dedit? Has & id genus circunſtantias in hac ſpecie ad iudicandum adhibendas eſſe omninò cenſeo, *argu.l.3.§.tu magis.ff.de teſt.l.quinquaginta.ff.de probat. & eorum quæ in tract.clauſul. c.de metu vxor.notat Vitalis.*

CAP. XII.

Secreta mutatio teſtamenti à coniuge facta an noceat ei, qui emit à coniuge inſtituto?

SVMMARIA.

1 *Teſtamenti mutatio clàm facta nõ nocet emptori rerum hæreditariarum.*

2 *Alienatio rerum reſtitutioni ſubiectarum quomodo ſubſiſtat.*

3 *L.vlt.§.vlt.ff.de legat.2.ratio.*

QVOD ſi vxor clàm, vt diximus, eam voluntatem, qua virum hæredem ſcripſerat, reuocauit,

tum conſcribat, manuque propria ſignet: tum quoniam eo caſu omnis cauſa metus & inſtigationis ceſſat, quia vxor marito redeunte fortè mortua erit: tũ quoniam veriſimile eſt, quod ſi vel metu adacta, vel inſtigationibus & ſuggeſtionibus alicuius tertij cauſam mariti agentis, ita diſpoſuiſſet, ſimpliciter fuiſſet teſtata, nõ etiam manu propria tabulas ſignaſſet. Eſtque vulgata iuris regula, quòd metu ceſſante, id totũ quod ad metus cauſum referri potuiſſet, ceſſare debet, *l.1.C.de naut.fœno. Tyraq.in tract. ceſſante cauſa, numer.176.verſic metu ceſſante.* Mihi tamen † hac in parte cum Aymone non cõuenit, propterea quòd pari negocio, parique facilitate ad ſignandum, atque ad teſtandum vxor induci poterit. Et quid ſi abiens maritus dura interminatus eſt vxori, niſi redux teſtamentum ab ea conditum, digitiſque eius ſignatum inueniat? Quid item, ſi non abiens cõminatus ſit, ſed illa præcedentes minas perhorreſcens, reditum illius, niſi facto & ſignato teſtamento expectare auſa non fuerit? Ergò ex circumſtantijs concurrentibus animus iudicis informandus erit. 8

CAP. XI.

Vxor an perſtitiſſe cenſeatur in teſtamento metu facto, quòd diù deinde viuens & occaſionem nacta non mutauit?

SVMMARIA.

1 *Confirmari videtur, quod non mutatur.*

2 *Coniecturæ, ex quibus colligi poßit, an vxor teſtamentum metu factum mutare voluerit, nec ne.*

HInc deſcendit illa quæſtio: Vxor metu adacta maritum teſtamento hæredem inſtituit, & poſteà occaſionem aliter teſtandi nacta,

Digitized by Google

Poſtremum, quod ſi teſtata fuiſſet, ipſum accuſatorem, eiuſue liberos hæredes inſtituiſſet, non maritum, *Bart. ad d. l. vlt. Socin. d. loco.* quod ita accipio, ſi ciuiliter de dolo, aut ſubſidiaria in factum actione, aut etiam ad dupli præſtationem (*vt ex Authen. vt cùm de appellat. cognoſ. ad l. 2. C. ſi quis aliq. teſtar. prohib. notat Iaſon*) agere velit. At cum † impedimentum hoc ſit criminoſum, *d. l. eos*, eo quod publicè referat, vltima hominum iudicia non impediri, non prohiberi, *gl. in l. necare. ff. de liber. agnoſc.* nihil dubito, quin ad publicam quoque vindictam pertineat. 3

CAP. XIIII.

De pœna eorum, qui teſtamenti à coniuge facti, tabulas ſuppri- munt.

SVMMARIA.

1 *Supprimens tabulas, quibus actionibus teneatur.*

2 *Dolus malus circa teſtamenta etiam inualida punitur.*

3 *Nullum quod eſt, pœnæ non ſubiacet.*

4 *Teſtamentum imperfectum ſupprimens cur minus puniatur, quam qui legatum ſibi inutile adſcripſit in teſtamento perfecto.*

RVrſum verò alia via nituntur improbi coniuges, dum alter teſtamentum alterius ſuo conſenſu factum, eo mortuo occultat, amouet, diſcerpit: eoque modo bona relicta ad cauſam inteſtati fortè ſibi fructuoſiorem reducere ſtudet, præſertim ſi teſtamentum clauſum, & in ſcriptis factum ſit, nec vllum eius exemplum notarius habeat. Idemque ſolent & illi, ad quos ab inteſtato hæreditas coniugis coniugi ſuperſtiti relicta veniſſent: qui ſi domeſtici ſint, aut familiares, de facili occaſionem tabulas ſuffurandi inueniunt. Aduerſus hos diuerſa

præſentant, quàm bonæ fidei emptori iuſtum titulum habēti imputari. Quæ ratio ceſſat in aliis fideicommiſſo, aut alienationis prohibitione grauatis, ſcienterque res ſub hoc onere acceptas bonæ fidei emptori diſtrahentibus. Neq; non plus operari debet bona fides vtrinque concurrens in vendente & emente in præiudicium clàm teſtantis, ſeu eius quē in locum vxoris doloſus maritus ſurrogauit, quàm ex parte ementis tantùm in præiudicium illius, qui apertè & palam facto teſtamento vocatus eſt.

CAP. XIII.

De coniuge, qui coniugem teſtari impedit.

SVMMARIA.

1 *Teſtaturus quomodo dicatur impediri.*

2 *Impeditum teſtamentum allegans quæ probare debeat.*

3 *Impedire teſtamenta ad publicam vindictam ſpectat.*

ILlò vſque procedit quorundam coniugum auaritia, vt alter alterum vel teſtari, vel teſtamentum mutare impediat. Vt ecce: Mulier, † quæ maritum priore teſtamento hæredem ſcripſerat, deinde ægra facta, alios ex aſſe inſtituere, in partemue adiungere, aut legatis honorare deſtinat. Eo intellecto maritus notarium & teſtes vocari non patitur, aut ſi venerint, cubiculo vxoris arcet, cauſatur ſomnum eam capere, ex præſcripto Medici, nullius colloquium admittere, nondum paratam eſſe, immò dubitare num teſtari velit: & aliis id genus impoſturis tam diù negocium trahit, dum vxor decedat. Qua de re verba Vlpiani *in l. ff. ſi quis aliq. teſtar. prohib.* hæc ſunt: [Qui, dum captat hæreditatem legitimam, vel ex teſtamento, prohibuerit teſtamentarium introire, volente eo facere teſtamentum, vel mutare, diuus Hadrianus conſtituit denegari ei debere actionem:

C 5 denega-

2 *Aliquid eſſe in intentione an ſufficiat, ſi non ſit in diſpoſitione?*
3 *Fideicommiſſum coniecturis probatur.*
4 *Tacita voluntas teſtatoris quando efficax.*

SINE dubio eſt, in hæredis inſtitutione præſumptam teſtatoris mentem non ſufficere, ſed expreſſam hæredis nuncupationem, & deſignationam requiri. *l. hæredes palàm. ff. de teſtament. l. iubemus. vbi communiter interpp. C. eod. tit.* In legatis autem nutus teſtantis, & verbis non expreſſa animi cogitatio ſatis eſt. *l. nutu. ff. de legat. 3. prolixè Decius conſil. 489. In caſu occurrenti, & in Auth. & non obſeruato. C. de teſtam. & Tyraq. ad l. ſi vnquàm. ad verb. Libertis. numer. 39. & multis ſeq. C. de reuocat. donat. qui quoniam cumulatè ſuo more in hanc rem legum teſtimonia profert, ego à labore parùm vtili libenter abſtineo.* Igitur ſi ex non obſcuris † circumſtantiis intelligi poſsit alterum ex coniugibus alteri legare voluiſſe: etiam ſi expreſſa verba non ſint, valebit legatum. quod & in hac ſpecie Socinum Neapolit. *conſ. 88. Magnifici ac iuſtiſſimi iudices. libr. 1.* reſpondiſſe comperi. Pro quo allego manifeſtarium text. *in l. filiabus. 17. § ſi quis. ff. de legat. 1.* vbi ſi quis ita legauerit: [Si qua filia mihi genitur, ei hæres meus centum dato:] pluribus natis videtur ſingulis tantundem legaſſe, quamuis de vna tantùm loquutus ſit: non ex vi verborum diſtributoriorum, *vt not. Zaſius ibi*, ſed ex ſola coniecturata mente teſtatoris, propter caritatem liberorum. 1

Sed his aduerſari videtur, quod *ad l. cùm virum. colu. vltim. verſic. Item nota conſiderari. C. de fideicom.* tradit Bald. ſententiam coniecturatam teſtatoris non ſufficere ad fideicommiſſum, cui per omnia legati † cauſa exæquata eſt. *l. 1. ff. de legat. 1.* Quia non ſufficit aliquid eſſe in intentione, niſi ſit in diſpoſitione, *vt ait Imola ex eodem Baldo ad l. quidam cùm filium ff. de hæred. inſtitution. & probatur per l. Lucius. §. tres hæredes. ibi, Rogatum. ff. ad Trebellion. l. ſi repetendi. C. de condiction. ob cauſ. l. quem hæredi. ff. de rebus dub. & l. quoties. §. 1. ff. de hæred. inſtit.* 2

qui eo teſtamento, quod poſtea ruptum eſt, vel etiã quod initio non iure fieret, legatum ſibi adſcripſerit.] *l. ſi quis legatum. ff. ad leg. Cornel. de fal.*

Ex contrario tamen mouet quod Iul. Paulus reſpondit: [Teſtamentum quod nullo iure valet, impunè ſupprimitur: nihil eſt enim quod ex eo aut petatur, aut conſiſtere poſſit.] *l. ſi quis aliquid. §. teſtamentum. ff. de pœn* & illud Vlpiani axioma *in l. 1 §. hæc autem verba. ff. quod quiſque iur.* {Quid enim obfuit conatus, cùm iniuria nullum habuerit effectum?} Qua ratione deciſum eſt, ſtatutum puniens eum, qui proponit exceptionem, intelligi de ea exceptione, quę iure aliquid operatur *Alber. ad l. de quibus. ff. de legib.*

Mihi placet modum agendi hac in re conſiderari. Nam ſi edictum de tabulis exhibendis intenditur, vtiq; verum eſt quod antè diximus: quia in edicto de ſola exhibitione tabularum, non etiam de validitate agitur: ne ſcilicet hoc prætextu ambagioſis litibus poſtremæ hominum voluntates in occulto maneãt. Iam quod is, qui priuſquam de familia quæſtio habita eſt, teſtamentum aut codicillos occiſi teſtatoris aperuit, dicitur in S. C. Syllanianum incidere: id cum ſingulari ratione eſt *in eadem l. 3. §. non tantùm. 29.* expreſſa his verbis: {Ne hęres propter compendium ſuum familiæ facinus occultet:} aut ne dum hoc agit, & rebus defuncti inhiat, interim ex familia aliquis elabatur. Sic & is qui legatum ſibi adſcripſit, quamuis inutile, pœna legis Corneliæ damnatur, ſi modo teſtamentum ipſum perfectum fuit, ſi legitimum teſtium numerum habuit, ſi forma ſua conſtitit. *d. l. ſi quis.* aut ſi imperfectum fuit, ſi ob præteritionem liberorum † non ſubſiſtat, aut quid aliud ex his 3 interuenerit, *quæ ibi notat Accur.* non punitur qui illud ſuppreſſit. *d. § teſtamentum.* Ad quem modum lex puniens facientes actum, non comprehendit actum nullum: & iudex qui tulit ſententiam nullam, non facit litem ſuam. *gloſſ. in l. vlt. ff. de var. & extraordin. cognit. Angel.*

cie non ſufficit, quòd appareat teſtatorem voluiſſe hæreditatem reſtitui: quia tacita voluntas efficax eſt quidem in præiudicium hæredis & teſtatoris, vt legatum debeatur, ſed non in præiudicium tertii, qui teſtatori nihil promiſit, ideoq; nõ ſufficit ſcriptum eſſe, quòd fidẽ ſuam interpoſuit filio ſam. hæres ſcriptus, ſed debuerat teſtator eo onere ipſum hæredem grauaſſe. *ita not. in ſimili Doct. ad l. in teſtamentis. ff de regul. iur. & ibi appoſitè Cuma. in 2. nota.* Quam rationem ſi bene ruminaſſent noſtri *ad d. l. cùm quidam.* non tam inconcoctè reſpõdiſſent nõ ſufficere aliquid eſſe in intentione, niſi etiam ſit in diſpoſitione. Non obſtat pariter, quod Paul. ait nõ cenſeri velle eum, qui id quod vult non loquitur: quia hoc verum eſt, quando propoſitum manet alta mente repoſtum, neq; ſufficienter de voluntate teſtatoris poteſt cõſtare. *l non aliter. ff. de lega. 3. Doct. ad d. l. ſi repetendi.* [Et ait, qui aliud dicit quam vult: neque id dicit, quod vox ſignificat, quia non vult: neque id quod vult, quia id non loquitur.] ergo vtrum voluerit, vel dixerit, nõ liquet. Sic quod à Celſo reſponſum eſt *in d. l. Labeo.* non arguit voluntatem defuncti expreſsis verbis non deſignatam nihil operari, ſed errorem in verbis appellatiuis non nocere: cuius rationem egregiè ac populariter vltra alios explicat Zaſius *ad l. ſi quis in fundi vocabulo. ff. de legat. 1.*

CAP. XVI.

Error in nomine coniugis an vitiet inſtitutionem ſeu legatum?

SVMMARIA.

1 *Error in nomine non vitiat legatum nec inſtitutionem coniugis.*

2 *Error in qualitate adiecta non nocet.*

SIC & error in nomine coniugis non nocebit, ſi conſtet † teſtatorem de coniuge ſenſiſſe: vt ſi di- 1

 xerit,

xerit[Inſtituo hæredem Luciam Cæciliam] cum eſſet non Lucia, ſed Caia: aut ſi Bertam dixerit; quæ erat Barbara: aut ſi in nomine gentilitio errauerit, vt fit nonnunquam, alioue aliquo modo nomen eius non ſatis expreſſerit, & tamen ex præcedentibus vel ſequentibus eius dictis apertè percipi poſsit, eum non aliam quam vxorem inſtituere voluiſſe. *l. ſi in nomine. C. de hæred. inſtituen. l. ſi Fortidianum. C. de legat.* Quod ſi nomen quidem ipſum poſitum ſit, qualitas autem
2 vel adſumptio † aliqua falsò addita: nihil & hoc nocebit, modo ex nudo nomine vel aliunde appareat teſtatorem de vxore cogitaſſe. *l. his verbis. in fin. ff de hæred. inſtitut. l. falſa demonſtratio ff. de condit. & demonſtrat.* Imp. Gordia. *in l. non ideò. C. de hæreditat. inſtitut.* ſic ait: [Non ideo minus vxor tua hæres videtur inſtituta, quod non vxor, ſed adfinis teſtamento nominata eſt.] in qua appellatione Iaſoni ibi videtur minus eſſe erroris, quod vxor etſi vere adfinis non eſt; principium tamen & origo eſt adfinitatis, ideoque idem cenſeri debeat de cauſa alicuius actus, quod de ipſo actu. *l. quod ſeruum. ff. de condict. ob cauſ.* Caſtrenſ. vero ſic legem interpretatur, quando maritus dixit, [Inſtituo Bertam adfinē meam.] Quibus expoſitionibus opus ſane non erat, cum Gordiani conſtitutio præſupponat, quod de vxoris perſona non dubitabatur, vt patet ex verbis, [Vxor tua.] alioquin ſi non appareat quòd teſtator ſenſerit de ipſa, neq; verum ipſius nomen ſcriptum ſit, quis non videt nullo modo inſtitutam videri poſſe?

CAP. XVII.

Teſtatorem rogari an coniugi relinquat, & reſpondere, quòd ſic, vtrùm ſatis ſit?

SVM-

Digitized by Google

SVMMARIA.

1 *Teſtatorem rogatum an coniugem inſtituat, quando ſatis ſit reſpondere quòd ſic.*
2 *Preces moribundo adhibitæ æquiparantur extorſioni.*
3 *Notarius à teſtatore rogatus eſſe debet.*
4 *Teſtamentum de relatione alterius à notario conſcriptum non valet.*
5 *Teſtator à coniuncta perſona interrogetur, an ab alia, perinde eſt.*
6 *Reſponſio eius qui mentis compos non eſt, vel articulatè loqui deſiit, pro nulla eſt.*
7 *Verbum,* Volo, *iunctum infinitiuo quam vim habeat.*
8 *Bartolus defenſus contra Alciat.*
9 *Teſtator reſpondens,* cui magis relinquo? vel, quid ni? *videtur reliquiſſe.*

GL. *in l. iubemus. C. de teſtam.* auctor eſt, ſi teſtator ad interrogationem notarij reſpondeat {ſic} tale reſponſum in vim vltimæ voluntatis ſubſiſtere: eiuſque dicti tot tantóſque habuit adſertores, vt in communem opinionem tranſierit. *Cyn. Bartol. Angel. Iacob. Butrig. Ioan. Faber. ibi Bartol. & Angel. ad l. hæredes palam. ff. eod. tit. Petr. & idem Bartol. ad l. 1. §. ſi quis ita. ff. de verb. obligat. Specul. in tit. de teſtamen. §. 1. verſic. Quid ſi, numer. 13. Innoc. & Ioan. de Imo in cap. cùm tibi. de teſtamen. Roma. ad d. §. ſi quis ita. Decius conſil. 489 Gratus conſil. 30. numer. 19. & ſeq. lib. 2. Alex. conſil. 12. lib. 1. & conſ. 33. lib. 3. cum alijs multis à Iaſone ad d. l. iubemus. & à Molinæo ad d. conſ. 12. Alex. recenſitis.* Quia pro teſtamentis ſemper fit interpretatio vt valeant. *l. ſi pars. ff. de inoffic. teſtament. l. Titia. §. 1. ff. de lega. 3. cap. abbate. de verb ſign.* ne alioquin multi decedant inteſtati. *Caſtren. conſil. 367. & Angel. in l. cùm antiquitas. C. de teſtam.* Et cùm in vltimis voluntatibus etiam nutus ſolus ſufficiat (ſupra diximus) multò magis ſufficere debet verborũ elatio, quæ nõ præſumitur contraria ſententiæ efferentis. *l. Labeo. ad fin. ff. de ſuppel. lega.* Tùm quoque paria ſunt, voce exprimere,

Digitized by Google

& ſcribere. *d. l. iubemus. & d. l. hæredes palam.* ergo ſicut ſcriptura poteſt explicari per alium, *Auth. & non obſeruato. C. eo. tit. Bar. in l. ſi ita ſcripſero. ff. de condit. & demonſt. Bald. & Angel. in l. aſſe toto. ff. de hæred. inſtit.* ita & expreſſio per vocem.

Alij in puncto iuris contrarium verius exiſtimãt: in quibus præcipui ſunt Matth. de Affict. *deciſ.* 143. & plene Roder. Suares *allegat.* 1. *num.* 25. *& ſeq.* vbi omnia gloſ. fundamenta euertit, dicens, ſic leges extendere, & à proprijs terminis extrahere, eſſe vnam de principalibus cauſis generandi opiniones in iure noſtro. Sanè hos, qui in diſcrimine vitæ conſtituti ſunt, ſcimus plerumque morti intentos procliuiter omnia omnibus annuere, non vt animo quod habent, proferant, ſed vt moleſtas interrogationes deuitent. *Socin. Nep. conſil.* 182. *lib.* 2. Ex quo minimè videtur ſufficere quòd ad interrogationem alterius reſpondeant, quæ ad falſitates ſubmittendas vt plurimum tendit, eſtque magis quædam ſubiectio, quàm voluntatis inquiſitio. *l.* 1. *§. qui quæſtionem ff. de quæſtio* lex autem materiam omnem falſitatis & ſubiectionis abhorret. *l.* 2. *§. diem. ff. quemad. teſt. aperian. l. fin. ff. de fide inſtrum. & d. l. iubemus. vbi Bar.* atque hæredipetas odio proſequitur. Vnde Imp. *in d. l. iubemus.* vult teſtatorem, ſi ſcribere ſciat & valeat, nomen hæredis ſua manu ſcribere debere; vel ſi ſcribendi peritia aut viribus deſtituatur, teſtibus præſentibus nomen hęredis exprimere: adijcitque clauſulas annullantes teſtamenta in contrarium facta, ſimulque pœnas tabellionibus contra facientibus imponit: quæ omnia non ſine myſterio eſſe notat Roderic.

In propoſito vt locum habeat prior illa regula, intra terminos æquitatis cogenda eſt, vt ſcilicet † in-
1 telligatur quando nulla præcedente precum importunitate, fraude, metu, aut extorſione, coniunx notarium ad ſe euocari iuſſit, eiq; ſuam voluntatem expoſuit, qua in teſtationem redacta poſteà interrogatus

tus à notario reſpondet { ſic } vel ſimile verbum, idq́; articulata & ſignificabili voce. Principio ceſſare debet omnis ſuſpicio importunitatis, doli, & metus, vt conſtet ægrum ex deliberato teſtari voluiſſe, & circa patrimonij diſpoſitionem à notario interrogari. *Bald. ad d. l. iubemus. Caſtr. ad d. §. ſi quis ita. & conſ. 364. Ioan. de Amicis conſil. 137. Ripa lib. 3. reſponſ. cap. 11. Corn. conſil. 1. num. 3 lib. 4. Laur. Calcag. conſil. 91. Viſo prædicto. col. vlt. Socin. conſil. 28. lib. 3. Socin. Nep. in hac ſpecie conſil. 183 lib. 2. & conſ. 92. num. 19. lib. 3. Couar. in d. cap. cum tibi num. 4.* Blandæ autem voces, & modeſtæ ſuaſiones, quales ſupra *cap. 9.* recipimus, non nocebunt, *vt probat Dec. conſil. 489. numer. 6.* niſi fortè moribundo iam teſtatori & vi morbi oppreſſo 2
† adhibeantur, cui quantumuis moderatę preces etiam ſibi cariſſimorum moleſtæ & odioſæ ſunt, neq́ue dubium quin morbum aggrauent, iuxta illud è Græco:

Garrulus ægroto medicus ſi fortè medetur,
Alter adeſt morbus, continuusq́ue dolor.

Ideoque teſtator his conſentiens, non ex animi ſententia, ſed ſuæ tantùm quietis gratia feciſſe præſumetur.

Deinde regula procedit, dummodo coniunx notarium ad ſe accerſiuerit, eiq́ue † voluntatem ſuam 3
aperuerit, ſeu dictauerit. *l. Pamphilo. §. propoſitum. ibi. Acterſitis amicis. de leg. 3. l. hac conſultiſſima. §. at cùm humana. & ibi Caſt. C. qui teſt. facere poſ. Ioan. Andreæ in addit. ad Spec. in §. 1. de teſtam. Anto. & Imo. ad d. cap. cùm tibi. Caſt. conſ. 367. Bald. Nouel. in d. §. ſi quis ita. Corn. d. loco, & conſ. 319. col. 2. lib. 4. Iaſon ad d. l. iubemus. in fin. & conſ. 196. colum. 3. lib. 2. Aimo Crauet. conſil. 117. Ruin. conſil. 8. lib. 3. Socin. conſ. 92. & 229. lib. 3. Socin. Nepos d. conſ. 183. Hippol. ſing. 449. Matth. de Afflict. d. loco. Boer. deciſ. & Roder. num. 30. & 36.* Nam ſi notarius non vocatus vltrò ſeipſum ingereret, in falſitatis committendæ ſuſpicionem veniret. *l. vxori. §. qui ſe. ff. de fal. vltim. C. de fideicom. & alijs ll. à Romano allegatis d. conſ. 306. colum. 2.* Vnde † etiam nullius momenti eſt teſta- 4

Digitized by Google

mentum, quod inſcio teſtatore notarius fortè ex dicto conſanguineorum, vel aliorum adſerentium talem eſſe ipſius mentem ordinauit, & poſteà coram teſtibus infirmo prælegit, qui interrogatus reſpondit ſibi placere vt ita fiat. *Aret. in d. §. at cùm humana. Caſtren. conſil. 155 lib. 1. Roman. in d. l. gerit. nume. 10. Alex. in apoſtil. ad Bartol. in d. l. iubemus. Calcan. conſil. 90. verſicul. Et licet aliquibus. Stephan. Bertran. conſil. 194. Duo ſunt. lib. 3. Nicol. Bellon. conſil. 74. Quamuis multa numer. 4 & alij iam citati.* Veruntamen ſi certum ſit † teſtatorem ſic teſtari voluiſſe,
5 licet propoſitum mentis in effectum non deduxerit, nihil intererit à coniuncta ne perſona interrogetur, an ab alia: quia coniecturata mens, & indubitata argumenta animi teſtatoris præcedentia omnem reuellunt ſuſpicionem doli, captatæque voluntatis, tam in perſonis coniunctis, quam extraneis: ne alioqui indicia illa in fauorem coniunctorum nihil operentur, extraneis autem ad legitimi relicti adquiſitionem ſufficiant. *id quod etiam videntur ſenſiſſe Corne. conſil. 77. lib. 4. Dec. d. loco, Areti. in d. l. hæredes palam. Alber. in d. l. iubemus. Angel. Aret. in tract. de teſtam. gloſſ. 14. verſicul Quæritur an valeat. Ruin. conſil. 2. verſicul. Nec obſtat quod Bald. & conſil. 12. numer. 12. lib. 2. Socin. Nepos conſil 144. verſicul. Sed vltra. & conſil. 178 num. 20. lib. 2.* præſertim notario, qui ſcripſit, adſiſtente, cuius fides omnem fraudis ſuſpicionem tollit. *arg. l. ſi quando. C. de teſtam.*

Denique hæc ita obtinere dicimus, ſi teſtator arti-
6 culata † voce iſtud verbum { ſic } vel alia æquiualentia proferat, vt exaudiri & intelligi poſſit. *Bartol. & Cyn. in d. l. iubemus. Caſtrenſ. conſil. 151. lib. 5. Corne. conſil. 8. num. 7. lib. 3. Bellame. conſil. 1. verſicul. Quid ergò latè Anto. Gabrielius lib. 4. regul. tit. 1. concluſ. 2. numer. 3.* Nam qui præ infirmitate tam articulatã & ſignificabilem vocem edere non poteſt, in articulo mortis conſtitutus dicitur. *d. l. iubemus.* in articulo autem mortis conſtitutus mortuo æquiparatur. *Bald. in Authen. dos. poſt princ. C. de donat.*

donat. ante nupt. per textum. l. in hac. ff. de triti. condict. Quoniam vero vnicum iſtud verbum, [ſic] aut aliud ſimile etiam ab eo, qui in extremis verſatur, proferri poſſet, adhuc contrahenda eſt hęc limitatio, vt videatur an recto ſenſu, ſana & benè compoſita mente reſpondeat, quod non præſumitur ſi ſit multum grauatus, & morti proximus. *Caſtrenſ. d. conſil. 155. libr. 1. Ripa in d. §. ſi quis ita. num. 9. & ſeq. Ruin. conſil. 2. nume. 8. & ſeq. & conſ. 9. num. 14. libr. 2. ac conſil. 8. numer. 7. libr. 3. ſcitè Molin. conſil. ſuo 31. & 32. num. 10. cum ſeq. lib. 1. & in d. addit. ad conſ. 12. Alex.*

Quibus omnib. concurrentib. videndũ eſt, ſi teſtator interrogatus: VIS TV DIMITTERE BONA TVA TALI? dixerit: CVI ALTERI QVAM SIBI VELLEM DIMITTERE? an videatur dimiſiſſe. His verbis hanc quæſtionem Bar. proponit *in d. §. ſi quis ita numer. 3.* & poſt Pet. determinat dimiſiſſe videri. Atqui eius deciſionem Alciat. ibi eleuare contendit, addito quod etiam ſi ita expreſsè teſtator reſpondiſſet, VELLEM RELINQVERE, ex eo † non cenſeretur reliquiſſe: idque ideò ſic, quia 7
verbum, [volo, ſeu Vellem] iunctum infinitiuo verbi ſignificanti actum de futuro, nihil diſponat. *Doct. in l. ſerui electione. ff. de legat. 1. Caſtrenſ. & Iaſon numer. 13. in lege. 1. C. de ſum. Trinit. Anton. de Butr. ad cap. ex literis. de ſponſal.* niſi iungatur infinitiuo, [Eſſe.] *Bald. in d. l. gerit. colum. 3. Iaſon d. loco, numer. 16.* cum verbum, [Eſſe,] oſtendat actum eſſentiam ſuam iam habere. *Iaſon & Alciat. ad eandem l. 1.* Vt, inquit Iaſon, volo eſſe hæres, & volo eſſe maritus. Mihi hæc ſubtilitas † 8
parum firma videtur, neque video quid tantum interſit, ſi dicas, volo adire hæreditatem, an, volo eſſe hæres, volo me iungere matrimonio, an volo eſſe maritus: multoque minùs ſi dicas, volo dimittere bona mea tali, an, volo talem mihi eſſe hæredem, quia ibi infinitiuus [eſſe] non reſpicit præſens tam efficaciter, quàm fortaſſe in dictis

Digitized by Google

exemplis à Iaſone & Alciato allatis: ob quod & eos feciſſe ſuſpicor, vt cùm prius illud exemplum [volo hæredem eſſe] magis caſui congrueret, tamen illis aliis vti maluerint. Enimuerò Bartol. deciſionem egregiè firmat Guido Papæ *in d. l. ſerui electione. n. 16.* dū ait verba, [Sic volo facere in vltima voluntate,] quę poſt diſpoſitionē adhuc pendet ex voluntate diſponentis, inducere diſpoſitionē, præſertim ſi verba fauorabiliter ſint intelligenda. *Alex. conſ. 168. nu. 2. libr. 5. Socin. conſ. 43. lib. 3. Marian. Socin. conſil. 170. num. 7. & 8. lib. 2. & conſ. 140. num. 9. lib. 3.* Et ſane Alciat. ſibi contrarius *in d. l. 1.* fatetur ex mente teſtatoris id præcipuè æſtimandum eſſe, & ſi cōuocatis amicis quiſquam dixerit, ſe velle Titium hæredem inſtituere, validè inſtituiſſe, cùm hæc teſtium aduocatio maturum teſtatoris conſilium oſtendat. Quò magis mirandum eſt Bartoli doctrinam ab eo repudiari, qui & ipſe *d. nu. 3.* præſupponit verba illa diſpoſitiua adhibitis ad hoc teſtibus, & alio interrogante prolata fuiſſe, allegans ſuprà dictum § propoſitum, vbi hoc omninò
9 exigitur. Non negat tamen Alciat. ſi teſtator † interrogatus: RELINQVIS OMNIA BONA TVA TITIO, AVT VXORI? reſpondiſſet: CVI MAGIS RELINQVO? valere *per d. text. in §. ſi quis ita.* cōcurrentibus iis quæ iam requiſita ſunt. Similiter ſi interrogatus: VIS TITIVM HAEREDEM INSTITVERE? reſpondit: QVID NI? reſponſio iſta infert fideicommiſſum vniuerſale, & non hæredis inſtitutionem. *Zaſius poſt Iaſonem in d. l. iubemus.* quod verum puto, ſi alius prius hæres inſtitutus ſit: alioquin vocabulū [Quid ni] hæredis inſtitutionem induceret, cum ex vſu peritorum abſolute ponatur pro, Certè, vnde conſenſus eſt expreſſus. *Alciat. ad d. §. ſi quis ita. num. 3.*

CAP.

CAP. XVIII.

De marito, qui dixit ſe poſtero die coram notario ſolenniter teſtamentum ſuum declarare velle, & interim obiit.

SVMMARIA.

1 *Teſtamentum, cuius perfectio in aduentum notarii collata eſt, ſi interim teſtator moriatur, non valet.*
2 *Voluntas teſtatoris perfecta quæ.*
3 *Scriptura præparatoria ad teſtandum non eſt teſtamentum.*
4 *Teſtamentum ratione voluntatis imperfectum ne quidem ad pias cauſas, nec quò ad liberos, valet.*

QVIDAM cum ſua manu teſtamẽtum ſcripſiſſet, vxoremque hæredem inſtituiſſet, dixit ſe eius diei veſpera, aut poſtridiè notarium adhibere velle, ac coram eo ſolẽniter teſtamentũ declarare: interim mortuus eſt. Quæritur an voluntas ex ſcripto apparẽs vim teſtamẽti habeat, & vxor ad hęreditatẽ admittatur? Paulus ait: [Ex ea ſcriptura, quę ad teſtamentum faciendum parabatur: ſi nullo iure teſtamentum perfectum eſſet, nec ea, quæ fideicommiſſorum verba haberent, peti poſſe idem reſpondit.] *l. ex ea ſcriptura. ff. de teſtament.* Sic Vlpia. [Quoties quis exemplum teſtamenti præparat, & prius decedit, quam teſtatur, nõ valent quaſi ex codicillis, quæ in exemplo ſcripta ſunt, licet verba fideicommiſsi ſcriptura habeat.] *l. fideicommiſſa. §. 1. ff. de leg. 3.* Ex quorum ſententia in caſu propoſito inhæſitãter reſpondendum eſt, non valere teſtamentum, cuius ſolennitatem & perfectionem maritus in notarii aduẽtum contulit, neque voluntatem eius perfectam cenſeri. 1
Dicitur enim † voluntas perfecta, quam totam teſtator declarauit, & habuit pro perfecta. *arg. l. contractus. C. de fide inſtr. Bart. in l. ſi is qui. ff. de teſtam.* quod hic ſecus 2

eſt, vbi apparet teſtatorem hoc noluiſſe, cùm ſuſpē-derit ſubſtantiam voluntatis & diſpoſitionis in tempus, quo notarius adeſſet, & quaſi nutabundus adhuc & dubius vltimā ei manum, cum libere poſ-
3 ſet, non impoſuerit. Vnde licet † ſcriptura iſtiuſ-modi fuerit apta ad faciendam diſpoſitionem, tamen non fecit: magiſque fuit quædam præparatio ad teſtandum, quam teſtamentum. *Ioan. Andr. ad Specul. in titul. de inſtrum. edit. §. compendioſè. ad fin. in addit. incip. Si primum teſtamentum. verſ. Sed fuit quæſtio de facto. quem refert & ſequitur Caſtr. conſil. 75. Viſa dicti facti narratione. numer. 1. verſ. Sed tamen ipſis non obſtantibus. part. 1.* At ſicut ſcriptura, quam iudex ad formandam ſententiam concepit, neque in libellum retulit, non eſt ſententia, ſed præuia diſpoſitio ad ſententiam, *l. 2. C. de ſenten. ex breuic. recita.* adeò vt nihil roboris habeat, quod in ea deſcriptum eſt. *Anth. de Butr. ad cap. 1. de ſucceſ. ab inteſta. Dec. conſ. 159. col. 2. verſ. Quibus tamen non obſtantibus,* ita quoque priuatæ ſcripturæ præparatoriæ ad teſtandum nullus eſt effectus. *Ioan. de Ana. conſil. 75. numer. 1. & Nicol. Euerar. conſil. 155. In articulo ſeu puncto. numer. 7.* quia tractatus teſtamenti videtur ſeparatus ab ipſo teſtamento: & ideo teſtis, qui deponit de tractatu non probat conſummationem actus, cum multa tractentur, quæ non perficiuntur, *Bald. in l. multum intereſt. C. ſi quis alteri vel ſibi. col. 2.* Adde quod in contractibus, à quibus ad teſtamenta recta eſt argumentatio, ſi inter partes conuenerit, vt in ſcriptis contrahant, nihil perfectum eſſe cenſetur, niſi publicum inſtrumentum acceſſerit. *Oldrad. conſil. 119. Titius condidit teſtamentum. allegans d. l. contractus. Fulgoſ. conſil. 200. Caſtr. in l. cùm res. col. 1. C. de probat. Dec. d. conſ. 159. col. 3.* Suntque hæc adeò vera, vt præallegati Doctores, & alii † commu-
4 niter teneant, teſtamentum ratione voluntatis imperfectum non valere, ne quidem fauore piæ cauſæ, *vt apud Dec. d. loco,* nec etiam fauore liberorum, *gloſſ. in d. l. ſi is, qui. & in l. hac conſultiſſima. §. ex imperfecto, C. de teſtament.*

men. Fulgoſ. conſ. 29. Punctum quæſtionis. in fin. Guido Papæ conſil. 55. num. 3. Dec. conſ. 488. num. 9. Iaſon conſ. 155. col. penul. lib. 4. Socin. Nep. conſ. 189. nu. 66. lib. 2. Roder. Suares ad l. quoniam in prioribus. in declarat. leg. reg. quæſt. 4. C. de inoffic. teſtam. prout iſti caſus, ad piam cauſam, & inter liberos ęquiparantur, *Deci. d. conſ. 488. nume. 14. apud quem plura hac de re leges.* Cæterum in noſtra ſpecie etiam ſi conſtaret maritum voluntatem iſtam pro perfecta habuiſſe, teſtamentum non ſubſiſteret, defectu ſolennitatis, quam remittere non potuit. *l. nemo poteſt. ff. de legat. 3. Caſtr. d. conſ. 75. in fin.*

CAP. XIX.

In eadem charta teſtamenta coniugum, non repetitis ſolennibus, an fieri poſſint?

SVMMARIA.

1 *Teſtamenti nuncupatiui ſubſtantiua non conſiſtit in ſcriptura.*

2 *Teſtamenta tam nuncupatiua quam in ſcriptis in eadem charta fieri poſſunt.*

3 *Teſtamentum vno contextu fieri quomodo dicatur.*

4 *Gabella pro duobus teſtamentis in eadem charta factis an duplicetur, remiſſiuè.*

TEſtamenta † plurium nuncupatiua in eadem charta fieri poſſe, expeditum eſt: cùm ad ipſorum ſubſtantiam & ſolennitatem non pertineat ſcriptura. *l. hæredes mei. ff. de teſtamen. l. hac conſultiſſima. §. per nuncupationem. C. eod. tit. §. vltim. Inſtit. eod. tit.* ſed ad faciliorem probationem actus tantum. *gloſſ. in d. §. per nuncupationem*, veluti & in hypothecis. *l. cùm tabernam. §. idem quæſijt. & l. contrahitur. ff. de pignor.* & ideò communiter notarij de teſtamento nuncupatiuo rogati, in inſtrumento teſtamenti dicunt, Suum nuncupatiuum ſine ſcriptis condidit teſtamentum. 1

Caſt.

Digitized by Google

Caſtr. in d. §. per nuncupationem. At verò de teſtamentis, quę ſcripto conſtant, non exigua eſt perplexitas. Primùm enim ſolennitas teſtamenti in ſcriptis vno perpetuoque contextu fieri debet. *§. ſed cùm paulatim. Inſtit. d. tit.* Deinde abſurdum, aut verius periculoſum videtur, tabulas teſtamenti altero teſtatorum ſuperſtite publicari. *Viglius ad §. ſed & vnum. num. 3. Inſtit. eod. tit.* Poſtremò ſpeciale eſt in teſtamento patris & filij, vt pro vno eodemque habeatur, & ijdem teſtes eademque ſigna vtrique ſufficiant. *l. patris & filij. ff. de vulga. & pupil. ſubſtit.* ergò in alijs ius commune ſeruari, & ſolennitas vni appoſita, in altero noua ſcriptura repeti debet *l. quod vero. ff. de legib.*

Contrarium veriore iudicio receptum eſt, vt etiã
2 plura † teſtamenta in ſcriptis poſſint ſimul in eadem charta fieri. *Bald. in ſpecie in l. cum antiquitas. C. de teſtamen. Salic. Bald. Caſt. num. 3. Ang. Dec. & cæteri ad l. licet. C. de pact. Bar. & Caſtr. nu. 3. ad d. l patris & filij. Roder Suares ad ad l. quoniam in prioribus. in declarat. leg. reg. in 5. limita. num. 12. verſic. Ego non dubitaui vnquam. C. de inoffic. teſtam.* etiam vbi alter alterum mutuò inſtituunt, *vt in nouella Valentiniani, quæ eſt in Cod. Theodoſ. titul. de teſtam.* cùm veriſimile ſit propter affectionem mutuam, non propter præmium eam inſtitutionem factam eſſe, *Iaſon nu. 3. & Alciat. numer. 5. in d. l. licet.* Sufficiunt itaque ijdem teſtes vtrique teſtamento eodem tempore & loco ſimul adhibiti, ne quod fieri poteſt per pauciora, fiat per plura: & quãuis vna tantum ſit ſolennitas, illa tamen quodlibet teſtamẽtum per ſe reſpicit in illa charta, & ſic quodlibet teſtamentum habet per ſe ſuam ſolennitatem, *Bar. in fin. ad d. l. patris & filij.* Nam ſicut dies appoſitus in principio tabularum refertur ad ſequentia, quę diem non habent, *l. ſi quis ex argentarijs. §. ſi initium. ff. de eden.* ita etiam teſtimonium duobus teſtamentis in eadem charta factis ſimul adhibitum, ad vtrumque ſigillatim reſpicit: & quod de tempore dicitur, habet locũ in ſubſcriptione & obſignatione teſtium, *Bald.*

& Ia-

& Iaſon in d.l.patris & filij. Angel.in d §.ſi initium. Fulgo.conſil.56 Stephan Bertran.conſ.200.col.1.lib 1. Ex qua ratione ſimiliter manauit, quamuis vna interrogatio & reſponſum vnum pluribus ſpecialiter pactis ſubijciatur, tamen perinde haberi, ac ſi ſingulæ ſpecies in ſtipulationem deductæ fuiſſent, *l.Tiiia quæ §.vlt.& l.pluribus rebus.ff.de verb.oblig.* Quibus egregiè cōcinit quod ab Ang.& Fran.Aret. *in l.duo rei ff.de duob.reis.* & Barba. *in c.illo vos.colum.1.extra.de pignor.* traditum inuenio, ſufficere pluribus libellis vnicam conteſtationem litis vnica oratione comprehenſam, *per tex.l.accipientis.ff.de auto.tut.* cùm tamen litis conteſtatio ſit de forma & ſubſtantia iudicij. Hoc amplius exiſtimarem deciſionem iſtam etiam tunc habere locum, quando ſimpliciter teſtes ſubſcripſerunt in ea charta diuerſorum teſtamenta continente, non expreſſo quòd pro omnibus ſint adhibiti : nihilo enim minus pro omnibus adhibitos eſſe cenſeri, quia nulla ratio eſt, ob quam dici poſſet, vnius potius quam alterius teſtantium voluntatem eos probaſſe, maximè cùm de vtriuſque teſtamento ſignando rogati fuerint, & ſimpliciter eam chartam ſignarint, qua vtriuſque voluntas continebatur: *vt & videntur voluiſſe Iac. Aret. Iac. Rauen. Petr. Cyn. Bald. Alex. & alij in d.l.patris & filij. quos refert Tiraquell. de vtroque retract. §.1.gloſ.21.num.20.etſi num.ſeq. alios aliter ſentire oſtendat.* Atque huiuſmodi teſtamenta, ſicut hodie inter coniuges vſitatiſſima ſunt, ita & olim non infrequentia fuiſſe, Bald. Caſtren. & Alcia. *ad d.l.licet,* apertè teſtantur.

Nec obſtat, quòd † teſtamenti in ſcriptis ſolennitas vno contextu fieri debeat: Siquidem ſufficit illic vnum eſſe contextum obſignationis & ſubſcriptionis, etiamſi multò antè voluntas in ſcripturam redacta fuerit, *l. hac conſultiſſima. & ibi Doct. C.de teſtamen. Viglius in §.ſed quoniam. ad verb. vno contextu. Inſtit.eod.tit.* Neque magis certè exiguum illud tempus conſiderari debet, quo alter poſt alterum declarat voluntatem 3

ſuam

ſuam, quam intermiſſio modica obueniens ex actu neceſſario naturæ, *d. l. hac conſultiſſima. & l. cùm antiquitas. C. de teſtam.* ſatiſque dicitur actus continuus, ex quo partes non receſſerunt ad actus alios, *Caſt. & Alcia. nu. 23. ad l. 1. §. qui præſens. ff. de verb. obligatio.* Præterea idcircò teſtamentum vnius ita perpetuo ductu fieri debet, quia totum eſt vnum factum, natura connexum, quod ſi fieri poſſet per partes ſeparatim, videretur teſtator decedere cùm pluribus teſtamentis, & ex partibus diſtantibus, neque in vnum collectis quiddam integrum conſtitui, *Bald. ad d. l. cùm antiquitas.* Quę ratio hic ceſſat. Et ita non corrumpitur hac teſtandi ratione ſubtiliſſima teſtamenti cauſa, cùm vnica actione, vnoque tempore, nullo iuſto medio vel interuallo, nulloque extraneo ab ipſa teſtatione diuerticulo, vtriuſque coniugis teſtamentum fiat, & alter alteri teſtanti vel conſenſum præſtet, vel eius voluntatem coadiuuet. Quod autem periculoſum eſſe dicitur, vt altero teſtatorum viuo tabulæ publicentur, quantulum vrget? Nam & ſuperſtes mutandi teſtamenti arbitrium habet, &, ſi quid eſt periculi, ſibi imputare debet, qui eam teſtandi formam ſequi maluit: non multò aliter, quàm pactum de viuentis hæreditate propter conſenſum eius, de cuius hęreditate agitur, valet, *l. vlt. C. de pact.* quia ceſſat ratio captandæ mortis, cùm veriſimile ſit, non niſi ex magna fiducia eum conſenſiſſe, & voluntatem ſuam tegi noluiſſe, *Bald. ad d. l. vlt. & ibi Alcia. num.* 40. *Fulgo. conſ. 73. col. 2.* & quia quandocunque dubitat, reuocare conſenſum poteſt, *d. l. vlt.* Neque vrgentius eſt, quod de patris & filij teſtamento proponitur. Etenim in d. l. patris & filij. ſufficit vna ſolennitas adhibita ab eodem homine: in quæſtione verò noſtra quot ſunt homines teſtantes, tot fuerunt homines, qui adhibuerunt ſuos teſtes, licet de hoc vna ſcriptura fuerit facta, vel licet hoc dixerit vno conuocio, vel vna voce, *vt ait Bar. ad d. l. patris & filij, in fin.*

Cæte-

Cæterum in his locis, vbi pro quoque teſtamento aliquid Reipub. penditur, an † gabella duplicari debeat pro teſtamentis coniugum hoc modo in eadem charta conditis, legere potes apud Guliel. Benedic. *in cap. Raynutius, ad verb. ſi abſque liberis, part. 2. colu. 12 ext. de teſtam.* 4

Cap. XX.

Executio teſtamenti an vxori committi poſſit?

SVMMARIA.

1 *Executio teſtamenti vxori committi poteſt.*

2 *Vxor per ſecunda vota non perdit executionem teſtamenti à marito ſibi commiſſam.*

3 *Vxor, ſtatuto dictante, ne ei relinqui poſſit, quomodo poſſit dari executrix teſtamenti.*

OFFICIVM executionis virile eſt, & proinde videtur ab eo mulier remouẽda, *l. 2. in princ. ff. ad S.C. Velleia.* ſicut & à procuratorio munere, *l. fœminæ, ff. de procur. l. 2. ff. de reg. iur.* Quod Accurſio placitum eſt *in gloſſ. 1. ad cap. 2. de teſtam. lib. 6.* & Roland. *in 1. part. flor. rub. 40. num. 11. an fœmina,* dum aiunt, iuris rigore mulierem teſtamenti executricem eſſe nõ poſſe, licet conſuetudo paſsim recepta aliud habeat.

Verius tamẽ eſt, etiam ex diſpoſitione iuris communis, † fœminam à teſtamenti executione non repelli, per text. apert. *l. à filio, in princ. ff. de alimen. & cibar. leg.* vbi ita teſtator ſcripſerat: [Mæuio infanti alumno meo quinquaginta dari volo. Quæ, peto à te, ſuſcipias Seia: & vſuras ei quincunces præſtes, eumque ſuſcipias, & tuearis.] *per quem text. ita voluerũt Specul. num. 76. & Ioan. And. in titu. de teſtam. edit. §. nunc verò, verſ. ſed quid in muliere. Bart. notan. in d. l. à filio, num. 1. Bald. in l. id quod pauperibus, C. de epiſcop. & cleric. Anch. conſ. 202. circa primum nu. 1. Dec. ad d. l. 2. nu. 20. de reg. iur. & Ioan. Oldendor. de* 1

execut.

execut.teſtam.tit.5.tametſi mulier. quia, vt inquit Barto. *ad eand.l.2.de regu.iur.in fin.* eſt officium priuatum vtilitate & auctoritate, & quia quilibet poteſt eligere perſonas, cum non ſit prohibitum, *Angel. à Gambel.libr.2. tract.de teſtam gloſſ.16.num.14.* Quomodò mater & auia tutelam adminiſtrare non prohibentur. *l.vlt.C.quando mulier.tutel.offic.* etſi virile, & vltra ſortem fœmineæ infirmitatis hoc ſit officium, *l.1.eod.tit.* quoniam nullus eſt affectus, qui vincit pietatem maternam, *cap.adferte.de præſump.de quo latiùs Ioan.Iac. à Canib.de execut.vlt.volunt.quæſt.3.num.46.verſic.decimò prohibetur.* Sic item inſtitutio collegii fœminæ hæredi committi
2 poteſt, *cap.nos quidem, de teſtam.* Quinimò † vxor relicta executrix à marito, per ſecundas nuptias ius executionis non perdit, *Bart.ad d.l.à filio.num.2.Bald.ad Authen.eiſdem pœnis, in fin.C. de ſecund.nupt.Dec. & Oldendorp.d.locis, & Didac.Couuar.ad cap.tua nu.3.ext.de teſtam.* licet tutelam adminiſtrare deſinat, *l.tutela plerunque.ff.de tutel. Bart.d.loco, & not.in Authen matri & auiæ.C.quando mul.* Illud neſcio an rectè ſenſerit Guliel. Mayner. *in d.l.2. num.22.& ſeq.* mulierem ita tantum vniuerſaliter executricem dari poſſe, vt ea quæ in iudicio ſunt explicanda, per alios agat, quia legitimam perſonā ſtandi in iudicio non habet. Bartolus namque *ad eand.l.2. in fin.* ſimpliciter dicendo aſſerit, fauore defunctorum fœminas munere executionis vltimarum voluntatum fungi poſſe.

3 Iam ſi † ſtatutum aut conſuetudo vxori relinqui vetet, an executrix dari poſsit, quæritur? In quo breuiter finiendum cenſeo, vxorem non quidem ſolam, ſed cum aliis executricem dari & conſtitui poſſe, quia tunc ceſſat fraudis ſuſpicio, *cap.prudentiam, de offic.delegat.& cap.2. de ſtatu monach. Ioann.Andr.ad d.§.nunc verò, in addit.incip.ad iſtum finem. Alberic.2.part.ſtatut.quæſt. 112.in fin. Alex.conſil.57.verſic.ex his patet.num.7.libr.2.Iaſo. conſ.110.num.1.verſic.ad iſta.lib.1.Boer.ad conſuet.Bitur.tit.de teſtam.§.4.in fin.& Chaſſan.ad conſuet. Burg.tit.de matrim.§.*
7.ad

Digitized by Google

7. ad verb. par. teſtament. verſ. ſed quæro, nume. 22. aut etiam ſolam, ita vt teneatur fidem facere de erogatis, *Alex. d. conſil. 57. num. 7. verſic. omitto. & Roder. Suares de captato. volunta. num 22. & num. 23. in fin.* Idque hoc loco parcè attigiſſe ſufficiat, quando *lib. 4. cap.* 8. diffuſiùs, magiſque πρὸς ἴπος explicabitur.

CAP. XXI.

Vtrùm credendum ſit vxori dicenti maritum, quæ fieri vellet, ſecretò ſibi commiſiſſe, & an fidem mandati impleti facere teneatur?

SVMMARIA.

1 *Vxoris ſolius dicto de mandato mariti defuncti non creditur.*
2 *Vxor, cui maritus in teſtamento ſcripſit ſe aliqua ſecretò commiſiſſe, non cogitur reuelare commiſsionem.*
3 *Sacerdoti de mandato teſtatoris ſecreto an credatur?*
4 *Vxor ſiue ſacerdos dicens ſibi aliquid ſecretò à teſtatore mandatum eſſe, an teneantur mandati adimpleti fidem facere.*

SOLI † ſimpliciique dicto vxoris, aſſerentis maritum ſecretò ſibi aliqua diſpenſanda commiſiſſe, ſtandum non eſſe, ſatis liquet; neque hæredem, vt ei pareat, compelli poſſe. Licèt enim quilibet præſumatur bonus, *cap. dudum, de præſumpt.* tamen cùm agitur de præiudicio alterius, ceſſat hæc præſumptio, & probatio plena requiritur, *cap. cùm à nobis, de teſtib. latè Alciat. regul. 3. præſumpt. cap. 2.* Alioqui in manu vxoris eſſet, pro ſua voluntate hæredem onerare, qui cum fortaſsè ſimultatem fouebat in animo, & ſic pateret feneſtra fraudibus, *contra l. in fundo. ff. de rei vendic. & l. conuenire. ff. de pac. dotal. & hæc videtur fuiſſe ſententia Ioan. Andr. ad Spec. in tit. de inſtrum. edit. §. nunc aliqua, verſic. ſed nunquid ſecundum. quem ſequitur Felin. ad cap.* 1

cùm in iure,num.4.de offic.deleg. Eoque modo videmus de mandato Principis nemini fidem haberi, niſi qui id ſcriptis probauerit, *l.1.C.de mand.princ.* neque parendum eſſe ei, qui ſe iudicem delegatũ aſſerit, niſi probata delegatione, *d.c.cùm in iure.* ne quidem Cardinali, *Oldrad.conſ.211.Felin.in cap.ad aures, de reſcrip.* Hoc ita tamen, niſi aliter appareat de veritate eius, quod vxori commiſſum dicitur, aut facta iam illius executione manifeſtum euadat, maritum ad hoc fuiſſe obligatum. tunc enim non niſi hæredis negocium verè actum eſſe dici poteſt, qui conſcientiam defuncti releuare debuiſſet, *cap.vlt.de ſepult.* Quòd ſi † maritus vel
2 in teſtamento ſcripſit, vel teſtibus ad ſtãtibus declarauit ſe vxori quædam ſecretò mandaſſe, aut pro anima ſua eroganda commiſiſſe, vtique in erogatione fides vxori adhibẽda erit, etſi cauſam mandati, aut perſonam cui dedit, nolit exprimere, *Anchar.conſil.435.in his dubijs decidendis.nume.1. & 2. & poſt eum Iaſon conſil.110. num.3.verſic.ad idem benè facit, lib.1.* Cur enim reuelabit hæredibus, quod teſtator voluit eſſe occultum? Quis permittat hæredi, vt contra defuncti voluntatem veniat, quam ipſe aduerſus alios tueri debet? Quid ad hæredem attinet ſcire, cui erogatum ſit id, quod etiam ſi erogatum non eſſet, ipſius non cederet lucro? *l.ſi quis Titio ff.de leg.2.* Fortè enim aut honoris ſui cauſa teſtator, aut propter verecundiam eorum, quibus diſtribui volebat, ita diſpoſuit, *Anchar.d.loco, numer.3.* Quibus coniecturis concurrentibus etiam in præiudicium tertij fraus in dubio non præſumitur, *l.meritò.vbi Doct ff.pro ſoc.Iaſ.& Alci.dd.locis.* Iuriſiurandi porrò religio, ſi opus ſit, hæc omnia plenè confirmat, *l. Theopompus, in ver.iuratus.& ibi Doct.ff.de dote prælega. Alex. conſ.54.lib.2.*

Vidi aliquando dubitatum in grauiore caſu huic
3 non abſimili, an credendum eſſet † ſacerdoti, dicenti pecuniam ſecretò alicui reſtituẽdam ſibi à defuncto datam eſſe. Nam cùm literæ cambij apud eum reper-

tæ eſ-

tæ eſſent, hęredem defuncti eas vendicantem hac exceptione repulit, quòd ſibi traditæ fuerant ab ægrotante, vt ſummam pecuniæ in eis expreſſam certo modo erogaret: Auguſt. Beroius Bononien. q. 12. articulum hunc bellè pertractans reſpondet, ſacerdoti probo, bonæ famæ & fide digno de huiuſmodi commiſsione credi debere, potiſsimùm ſi ſolet mulier peccata ſua ipſi confiteri, aut ante obitum cōfeſſa ſit. Si enim, vt iam docuimus, ex diſpoſitione teſtatoris ſimplici vnius dicto creditur: quātò magis ex diſpoſitione Dei vni ſacerdoti fides adhibenda eſt, qui in actu cōfeſsionis veri Dei vice fungitur? *c. ſi ſacerdos, de offi. ord. & c. dilectus, de exceſ. prælat.* Deinde audire confeſsiones, eſt actus iuris diſpoſitione ſecretus, in quo teſtes non poſſunt nec debent adhiberi. Vndè cùm ſit actus difficilis, atq; adeò impoſsibilis probationis, ſufficit probatio quæ haberi poteſt, *Lapus alleg. 94. nu. 3. & 4.* & Io. Calder. *conſ. 2. tit. de teſtib. nu. 1.* vbi dicit eſſe regulam magiſtralem, quòd in his quæ ſunt difficilis probationis, illa probatio, quæ aliàs eſt minùs ſufficiens, reputari debet ſufficiēs, ſi fiat taliter, qualiter fieri poteſt, ne lex obliget ad impoſsibile, & quòd ideò, ſi abſolutio in foro pœnitentiali nō poſſit probari, niſi per ipſum abſoluentem, eius teſtimonium erit ſufficiens etiam in præiudiciū cuiuſcunq;. Etenim iura ſecundùm diuerſas qualitates negociorum, diuerſos inuenerunt probandi modos, nec voluerunt qualitates probationum coanguſtari, ſed extendi, *l. quoniam. C. de hæret. Lapus d. num. 3.* Adde quod ſicut ob qualitatem perſonæ iudex ſimplici aſſertioni ſubinde credere debet, *Imo. & alij ad Clement. vnic. de teſtamen.* ita hoc caſu graue eſſet aduerſus ſacerdotem ſuſpicari, quòd literas cambij furatus fuiſſet, *argum. cap. abſit. 11. quæſt. 3.* Poſtremò, niſi ſacerdotibus in huiuſmodi negocijs fides habeatur, continget animas multorum defraudari, qui vel aliter conſcientijs ſuis conſulere non auderent, vel cautis illis diſpoſitionibus

nibus non adſueuerunt, multæque piæ reſtitutiones rerum malè partarum; ſiue iniquè poſſeſſarum impedientur.

Vides igitur & vxori & ſacerdoti de ſecreto mandato teſtatoris credi, ſed tamen difformiter: huic nempè ſi mòdò vir probus & honeſtus ſit, aduerſus quem nulla ſiniſtrà cadit ſuſpicio, etiam ſi ſolus aſſerat mandatum iſtud à defuncto in cōfeſsione pœnitentiali ſibi iniunctum eſſe: illi verò non aliter, quàm ſi maritus coram teſtibus, aut ſcripto declarauit ſe vxori ſuæ ſecretò quædam commiſiſſe, eaque ab illa ſecretò itidem exequenda eſſe. quo caſu non minùs fidem eius approbaſſe cenſetur, quàm ſi teſtamentarium aliquem filio ſuo tutorem ſcripſiſſet, quem ea ratione lex ab omni ſatiſdatione liberum eſſe voluit, *Inſtit. de ſatiſda. tut. in princ.*

4 Cæterùm alia ex his naſcitur quæſtio, an † vterquè ad ſuum ſuperiorem & Epiſcopum loci ſe ſecretum iſtud mandatum verè adimpleuiſſe docere debeat? Neque enim ex eo quòd de mandato illis creditur, executionis eiuſdem mandati vera probatio inferri poteſt, cùm ex diuerſis nulla fiat illatio, & omnis probatio debeat eſſe concludens, *vt not. in l. non ad hoc. C. vnde cogna.* quæ probatio niſi fiat, magna vtiq; dabitur occaſio conſcientiam defuncti non exonerandi, reſtitutionemque requiſitam ſupprimendi. Porrò hic iterum diſtinguendum videtur, an maritus expreſsè vxorem à redditione rationum, & probatione adimpleti mandati liberauerit, an non. Si liberauerit eam diſertis verbis, ſanè quia tempore liberationis agebatur duntaxat de ſuo præiudicio, bonorumque ſuorum, de quibus ad cuiuſcunq; alterius vtilitatem pro tāta vel maiore ſumma pecuniæ diſponere potuiſſet, non autem de præiudicio hæredis, cui ante mortem teſtatoris nullū ius quæſitum erat, exiſtimo illam ad nullam probationem teneri. Nam quòd dici poſſet, in teſtatoris poteſtate ſitum non eſ-

ſe, vt

ſe, vt formam probationis, quæ iuris publici eſt, ſicut & iudiciorum, euertat, & ijs, quibus ſolis lex ipſa non crederet, credendum eſſe iubeat, *l. nemo poteſt. ff. de leg. 1.* eò pertinet, vt in alterius damnum ita mandare vel conſtituere non poſsit. Atqui multùm ſanè differt, an teſtator liberet aliquem ab onere rationũ & probationis executionis factæ, an verò velit aliquid probari vnico teſte, & imperfecta probatione. Priore enim modo contra formam probationis nihil fit, poſteriore imperfecta & legibus repugnans probationis ſpecies iniungitur. Quòd ſi autem non expreſsè illam liberauit à redditione rationum & probatione, adhuc videndum erit, quo pacto voluntatem ſuam declarauit. Nam ſi dixit, ſe vxori ſuæ quædam ſecretò exequenda mandaſſe, planè veriſimile eſt voluiſſe quoq; eum, vt ſecretæ illius executionis nulli fidem faceret. Qui enim vult antecedens ſecretum eſſe, videtur & de conſequenti idẽ ſtatuiſſe, quia poſito antecedenti, ponitur conſequens, & vtrumque eiuſdem eſſe naturæ cenſetur, *l. ad rem mobilem. ff. de procurat.* Et hæc dubitationem non habent, ſi hæres ipſe tantùm probationem requirat. Sed an Epiſcopo id petenti vxor fidem facere debeat, magis dubium eſt, quaſi defunctus caſum iſtum omiſiſſe videatur, & in diſpoſitione d. Clem. vnicæ, de teſtam. reliquiſſe? Ego ſentio ex circumſtantijs id pendere, & Epiſcopum aliumve ſuperiorem ad hoc vxorem compellere non poſſe, niſi ex officio ſuo de ſtatu & conditione eius inquirere velit, atque idonea aliqua cauſa concurrat: veluti ſi vxor ante pauper, cui magnæ quantitatis reſtitutio ſiue diſtributio cõmiſſa eſt, mox à morte mariti multa paſsim emere & prodigere incipiat. Nemo quippe præſumitur viuere de vento, *l. vltim. C. de alim. pupill. præſtan.* & in ſimili videmus iudicem ex officio ſuo inquirere poſſe contra eum, qui cùm egenus fuiſſet, ſubitarias & inſolentes adquiſiuit diuitias, vt communi ſenten-

tia eſt receptum. Quo caſu non quidem Epiſcopus ad ſecretum propalandum vxorem coget, ſed ex tam graui ſuſpicione eam vel ad iuſiurandum adiget, vel apud ſe ſolùm probabilibus indicijs, abſque formali apertaque aliqua probationis ſpecie, ſiniſtrã hanc ſuſpicionem amoueri ſinet.

De his, quæ ſacerdoti vel in confeſsione, vel extra confeſsionem commiſſa ſunt, plenè Ripa *in tracta. de peſte.*

CAP. XXII.

Coniunx coniugi an poſſit committere examinationem rerum malè partarum?

SVMMARIA.

1 *Rerum iniquè partarum examinatio ad Epiſcopum pertinet.*

2 *Rerum malè partarum, ſi dominus ignoretur, quid faciendum ſit?*

QVIDAM hoc modo ſcripſerat: [Volo te vxor mea expendere atq; examinare, an ſummæ pecuniarum, quas in libro rationum mearum adnotaui, iniquè à me receptæ ſint, idq; ſi ita cõperias, quibus maximè tibi commòdũ videbitur, eas diſtri-
1 buere.] Sanè ſi in † diarijs & codicibus rationum quædam ſunt dubia, quæve vſuram aliquam redoleant, certum eſt eius rei declarationem non ad vxorem iuris ignarã, & ſæpè etiam non ſatis induſtriam pertinere, ſed ad Epiſcopum, *c. ad noſtram. 2. de iureiu. c. illo vos, de pigno. cap. ad noſtram, de emp. & vend. c. cùm in diœceſi, de vſur.* adeò vt communi ſententia probatum ſit, laicum nõ poſſe hoc dubium declarare, *Ioan. Andr. & alij ad cap. cùm ſit generale. de fo. compe.* Quam Canonum diſpoſitionem teſtator ex ſuo teſtamento excludere non potuit, *l. nemo poteſt. ff. de legat. 1. cap. requiſiſti, iuncto c. tua nos, de teſtam. cap. ſic quidam. 10. q. 1.* Et Dominic. de S. Gemi-

Geminia. *conſil.20.mihi videtur quòd difficultas.* ita in matre decidit, dicens, ei à filio rerum malè partarum examinationem committi non poſſe. Imò ſi ex libris ipſis conſtet, pecunias de malo eſſe, & iniquè extortas, adhuc ea diſpoſitio mariti non valet, quia veris dominis, eorumve hæredibus, & non alijs reſtitui debent, *cap. ſicut dignum. §. eos, de homicid. cap. in literis, de rapt. cap. cùm tu. & cap quanquàm, de vſur. lib. 6.* Sin † autem 2
ex illis conſtare non poſsit, à quibus ſint extortæ, nihilo tamen magis in his valet diſpenſatio vxoris, quia Canones ordinem ſeruari volunt, vt factũ hoc per edictum publicum autoritate diœceſani omnibus innoteſcat, & iuxta documenta tunc apparentia reſtitutio fiat, *d. cap. ad noſtram. 2. & d. cap. cùm in diœceſi.* Quo facto, ſi ex edicto illo publico nemo cõpareat, pro prudentia diœceſani diſtributio in pauperes fieri debet, *d. cap. cùm tu. & d. cap. ſicut dignum.*

CAP. XXIII.

An coniux pollicitus exequi teſtamentum coniugis, teneatur vltra vires hæreditarias?

SVMMARIA.

1 *Præſumitur quilibet ſe cõformare velle legi de actu loquenti.*
2 *Executor teſtamenti vltra vires hæreditarias non tenetur.*

QVID autem, ſi vxor mariti teſtamentum exequi promiſit, & plus æris alieni, quàm bonorum in hæreditate reperiatur? Boerius *quæſt. aur. 244. quoad primum.* hanc dubitationem mouet, & ſuboblcurè reſoluit. Sanè conſtat, executorem teſtamenti ad executionem ſuſcipiendã nõ compelli, niſi in caſibus nonnullis exceptis, quos apud Ioan. Iac. à Canib. *de execut. vlt. volunt. §. quæro quartò.* & Rolãd. *Rub. 40. nu. 14. verſ. ſed iuxta præmiſſa, par. 1.* videre licet. Ideò

cùm non vt hæres,ſed vt extranea & executrix veniat vxor,ad exſolutionem maioris partis debiti, quæ hæredi imminet,compelli non poteſt. Et ſicut quis
2 † præſumitur ſe velle conformare legi de actu quem agit,clarè loquenti,*l.hæredes mei §.cùm ita.ff.ad.S.C.Trebel.l.quæro.§.inter locatorem.ff.loca.* ita coniunx promittens teſtamenti executionem ſecundùm legis diſpo-
3 ſitionem,cenſetur promiſiſſe,vt ſcilicet quemadmodum † executor vltra vires patrimonij non tenetur, ſic nec ipſa quoque teneatur.*quod & ipſe Boer.ibi,num.11. licèt huius rationis non meminerit,ex Bald.& Salic.ad l.licet.C. de iure dot.cenſet.*

CAP. XXIIII.

De conditionibus, ſub quibus mariti vxoribus relinquunt.

SVMMARIA.

1 *Conditio in teſtamento mariti*, Si vxor non nupſerit, Si vidua manſerit.
2 *Modus ſub quo maritus vxori relinquit*, Quoad vidua manſerit.
3 *Conditio*,Si Titio non nupſerit.
4 *Conditio*,Si mercatori nupſerit.
5 *Conditio*,Si Titio nupſerit.
6 *Conditio*,Si arbitratu Titij nupſerit.
7 *Conditio*,Si ante finem menſis nupſerít.
8 *Conditio*,Si caſtè & honeſtè vixerit.
9 *Modus*,Quoad caſtè vixerit.
10 *Conditio*,Si,quamdiù liberi mei impuberes erunt, nuptijs abſtinuerit.
11 *Conditio*, Si à liberis meis non receſſerit.
12 *Conditio*,Si liberos genuerit.
13 *Conditio*,Si hæredes non moleſtauerit.
14 *Conditio*,Si dotem non exegerit.

PLVRIMA in iure mentio fit earum conditionum, ſub quibus mariti, pro ſuo quiſque voto, vxores,

vxores hæredes inſtituere, legatiſue honorare ſolent. Et ante alias hæc celebratur, SI NON NVPSERIT: SI VIDVA MANSERIT. Quæ cõditio, quòd libertatem coniugiorum ineundorum tolleret, olim in vniuerſum reijcienda viſa eſt: vt quidam colligunt ex l. hoc modo. ff. de condit. & demonſtrat. in verb. [legem enim vtilem Reipublicæ, ſobolis ſcilicet procreandæ cauſa latam, adiuuandam interpretatione.] etſi autorem eius rogationis nominare nõ poſſumus, *teſte Franc. Balduino de condit. cap. 7. ad fin.* Cæterùm lex Iulia Miſcella huiuſmodi temperamentũ adhibuit, vt liberum eſſet mulieribus indictam viduitatem contemnere, & tamen relictum conſequi, ſi intra annum iuſiurandum darent non niſi liberorũ procreandorũ cauſa ad ſecundas ſe tranſire nuptias: poſt annum verò nõ aliter ad relictum admitterentur, quàm ſi cauiſſent ſe non nupturas. Iuſtinianus autem noſter eò ampliùs vetuit iuramentum & cautionem fieri, ſimpliciterque ſpreta viduitatis conditione mulieres ad relicta admiſit, *l. 2. C. de indic. vidui-ta. tollen.* Idem tamen poſtea mutata ſententia contraria omnia ſtatuit, *Nouel. ſua conſti. 22. de his, qui nupt. iterant, cap.* 43. in hæc verba: [Nos certè cum pleraſque mulieres videremus nuptias appetere, non tam procreandæ ſobolis gratia, quam impulſu quodam naturæ, item iurare, mox nubere, & defunctorum voluntates tranſgredi: principio tanquam ſacratiori parti medendum eſſe arbitrati ſumus, periurioq; illis interdicendum, nec committendum, vt eiuſmodi iuramẽta ſubeant, in quibus omnino peierare promptum eſſet. Neq; enim illi legi adiectum erat, vt hæ tantum mulieres, quæ filios non haberent, id iuramenti darent, ſed etiam filios habentibus iuramenta proponebantur, Deum ſimul, & defuncti animam contriſtantia: quanquam quidem vt peierarent, prõptum exiſteret: vt verò liberos procrearent, in manibus & arbitrio fortunæ eſſet poſitum. Quia verò,

ex quo noſtra hac lege ſanximus,adempto illis iuramento, & permiſſa talium perceptione,cogitatio nos ſubijt,horum alterum à nobis prętermiſſum eſſe, quo animæ etiam defuncti ratio habenda erat, proptereà ſanè præſentem legem proferimus.Nolümus enim vt defunctorum voluntates, quæ nihil habent abſurdi,intercidãt Siquidem enim dixiſſemus, vt omninò mulier,ſi maritus pręcepiſſet ne nuberet, neceſſe haberet hoc obſeruare : habuiſſet fortaſſè lex in ſe nonnihil amarulentiæ.Nunc verò cùm alterum illud ad manum ſit,vt ſi velit nubere, relictum non capiat:ſumma quædam importunitas fuerit,ita periclitantem defuncti voluntatem deſpicere, vt huic & nubendi,& relictum capiendi, & per omnia priorem coniugem contriſtandi facultatem det. Vnde ſancimus, ſi quis vxorem ad alterum peruenire matrimonium prohibuerit,aut etiam vxor maritum (idem enim in vtroque eſt) & pro hoc aliquid reliquerint, vt alter coniugum ex duobus electionem habeat,vtrùm ad nuptias venire, & perceptioni renunciare velit, an ſi id minus velit, & defunctum honorat, prorſus inſequentibus abſtinere nuptijs.]
Quam autem iſtæ infirmæ ſint rationes, conſideremus. Quòd enim dicit, pleraſque mulieres nuptias appetere nõ tam procreandæ prolis cauſa,quàm impulſu quodam naturæ:reſpondeò, imò à nuptijs metu legati amittendi arcendas nõ eſſe, quas ad nubendum natura impellit,eaque reluctante viduas in turpiorem vitam prolapſuras veremur. Item ex earum nuptijs defunctorum animas contriſtari, verbis quidem aliquid eſt, re nihil apud Chriſtianos certè. In eo autem quod ait iſtas defunctorum voluntates abſurdi nihil in ſe habere,ſibiipſi contradicit,cùm *in d. l.2.C.de indic.viduit. tol.* apertis verbis teſtatus ſit, ad hoc naturam mulieres genuiſſe, vt partus ederent, & maximam cupiditatem eis in hoc conſtitutam eſſe,adſtipulante verſiculo Claudiani *lib.1.in Eutrop.*

Naſcitur

Naſcitur ad fructum mulier, prolemque futuram.

Tum verò, ſi honeſtè vxores vixerint, inuidia eſt, nolle vt ab alijs quàm optimè tractentur: ſi non honeſtè vixerint, ſtultitia, putare earum libidinem hoc freno cohiberi. Viduitatem ſuadere, ſicut & virginitatem, ſanctum eſſe nõ inficior, ſed pœnas nubentibus imponere, id verò admodũ durum eſt: &, vt ait Paul. inhoneſtum, *l. Titia, ff. de verb. obl.* eis præſertim mulieribus, quæ corporis & fortunæ dotibus cumulatæ, cæleſtes illos monitus audire non didicerunt, quæ plurima pars eſt. Qua de re plura contra Iuſtinia. ſententiam elegantiſſimè tractata deprehendes apud Balduinum *d. cap. 7.* Quòd ſi tamen liberi ex marito ſuperſtites ſint, tolerabilior erit Iuſtiniani conſtitutio, cùm intemperantes quædam fœminæ nouis maritis non ſolum res priorum liberorum, ſed etiam vitam addicant, *l. lex quæ. 22. verſ lex enim. C. de adminiſt. tut.* ràraque, non ſolùm nouercarum, ſed & vitricorum in priuignos ſit beneuolẽtia. Illud extra dubium eſt, religionis profeſſione hanc conditionem violatam non videri, *arg. cap. vidua, vbi Archidiac. 34. diſt. Bald. ad l. decreto. C. in quib. cau. irroga. infra.*

2 Aequior probatiorq; eſt † hæc conditio, QVOAD VIDVA MANSERIT: cuius apud Iabolenum exſtat exemplum, his verbis, [Legatum ita eſt: Titiæ donec nubat, quinquaginta damnas eſto hæres meus dare: neque adſcriptum eſt, in annos ſingulos. Labeo, & Trebatius pręſens legatum deberi putant: ſed rectiùs dicetur, id legatum in annos ſingulos deberi] *l. legatum ita eſt. ff. de annu. lega.* Et aliud apud Alphænum: [Filiæ meæ, quotieſcunq, vidua erit, in annos ſingulos centum hęres meus dato. Quæritur, ſi filia minus annuo tempore vidua fuiſſet, nũquid minus ei centũ deberẽtur. Reſpondit ſibi videri, tametſi totus annus nondum fuiſſet expletus, tamen deberi.] *l. filiæ, eo. tit.* Atq; eius conditionis hæc omninò vis eſt, vt mulier, cui ita relictũ eſt, ꝑ quo tẽpore vidua manet, habeat lega-

legatum, poſteà non, *vt ait Bald.conſil.42. præmittendum eſt, in fin.lib.5.allegans Cyn.in l.ſi.C.de indi.vidui.tol.& in auth. de nupt.& ibi Iac.de Balui.Prac.Papien.in for.libel.quo vxor agit ad dot ad verba, donec vitam duxerit vidualem.* Ex quo ſequitur, inquit Papien. quòd pro primo anno eſt legatum purum, & pro alijs conditionale: & ſic poſſet incipere in perſona ſubſtituti, caſu quo hæres incluſus eſſet. Eoque modo Iaſ.*ad l.diuortio.numer.7.ff.ſol.matrim.ex Sign.de Homod.conſil.53.quidam nomine Iacobus.* reſoluit, quòd ſi maritus legauit vxori ſuæ decem ſaccos frumenti in annos ſingulos, quibus vidua permanebit, ſi illa intra ſecundum menſem nubat, vel moriatur, hæres eius, ſi mortua eſt, vel maritus eius ſi nupſit, non tantum pro tempore, quo vidua manſit, fructus illos percipient, ſed integros pro toto anno, vt in tex.*d.l.filiæ. & item l.à vobis,eo.tit.* vbi ſi maritus vxori legauit annuos decem aureos, vxorque ſuperuixerit marito quinquennio, & quatuor menſibus, integri ſexti anni legatum debetur. de quo tamen dubitari poterat, ea propter, quia in ſimili videmus, & fructus prębendarum, & penſiones eccleſiaſticas nō niſi pro temporis portione hæredibus clericorum deberi, *Paris de Puteo in tract.de ſyndic.ad verb.prouentus, n.4.Ioan.Caccialup.de penſio.q.25.& Hieronym. Gygas de penſio. quæſt.53.num.3.* Verùm hic ea eſt ratio, quòd legatum ſub hac conditione relictum, annuum videatur: quia voces iſtæ, [donec, dum, quoad,] & ſimiles in vltimis voluntatibus relictum annuum faciunt, *d.l.legatum ita eſt, l.ſi quis ita.ff.de condit.& demonſtrat. & l. qui concubinam.§.vxori ff. de legat.3.* In annuis autem legatis principio cuiuslibet anni debet inſpici cōditio perſonarum, *l.cùm in annos ſingulos.11.ff.de annu.lega.* Ad hæc referri debet, quod determinat Bald. & Imo. *in l.cùm filius.§.qui Mucianam.ff.de lega.2.* eoſque ſequutus Iaſon *ad l.ſi fundum.§ ſi paterfamilias,num.11.ff.de lega.1.* quòd ſi maritus reliquit vxorem viufructuariam, donec vel quandiù caſtè vixerit, & in viduitate permanſerit,

eaque

eaque per triennium fuit vidua, & fructus triennales percepit, tametſi poſteà nubat, non tenetur reſtituere fructus iſtius triennij: quia plura ſunt legata annua propter illam vocem [donec] vel [quamdiu,] & ſunt poſteà conditionalia: vnde pro annis præteritis, quibus conditio fuit impleta, non venit fructuum reſtitutiò, ſed in futuro tempore, *no. gl. in l. vlt. C. de indi. viduit. tol.* Sed eſt quęſitum, ſi maritus reliquit vxori vſumfructum fundi, quoad vidua manſerit, & poſt eius mortem Titio; ſi mulier ſtatim euolauit ad ſecundas nuptias, an Titius ſtatim debeat habere legatum, non expectata morte vxoris? Iaſon *ad l. Gallus §. & quid ſi tantum ff. de lib. & poſthu.* ex multorum ſententia ſcribit, Titium poſt ſecundas nuptias confeſtim admitti debere ex tacita mente teſtatoris, *per l. mulier, in prin. ff. ad Trebel. & l. ſi mater. C. de inſtit. & ſubſtit.* dicens eam opinionem eſſe communem. Porrò *ad l. ambiguitatem. C. de vſufruct.* auctores ſunt Salic. & Caſtr. quod ſi maritus reliquit vxori vſumfructum ad decem annos, poſteà verò eundē reliquit Titio, ſi vxor ante decennium deceſſerit, Titio vſusfructus ſtatim debetur, quia ſolo fauore vxoris appoſita erat dilatio, ergò ceſſante cauſà dilationis, ceſſare debet ipſa dilatio *l. à filia. §. alumno. ff. ad Trebel.* Nam quòd Lud. Roma. *ad d. l. ſi quis hæres.* ex aduerſo allegat l. vxori vſumfructum villæ. ff. de vſufr. lega. huc non pertinet, quoniam ibi verba iſta adiecerat maritus: [Tunc enim fundum illi, & illi libertis dari volo:] ex quibus verbis certi temporis extremitatem continentibus defuncti voluntas perſpicue cognoſcitur. Cui expoſitioni, tametſi multifariam impugnata, neque in iudicijs, neque in conſilijs contrauenirı poſſe, *ad d. l. Gallus. §. & quid ſi tantum, nu. 41. ff. de lib. & poſthum.* tradidit Iaſon. Fit autem, vt ita maritus vxori leget: [Volo coniugi meæ, ſi vidua vixerit, dari centum, ſi nupſerit, quinquaginta:] qua conditione, quia libertas nubendi data videtur, non cogitur illa quinquaginta

ginta ſibi legata prioris tori filijs reſeruare, *vt notauit Nicol. de Vbal. in tracta. de ſucceſſ. ab inteſtato. 2. par. in fin. & Cremen. ſingula.* 74. Similiter ſi maritus reditu annuo vxorem grauet, eiq; vſumfructum, donec nupſerit, relinquat: verius eſt nubentem vſumfructum amittere, onere verò impoſito, leuari. *Bald. ad l. ſuperuacuam. numer. 13. C. de his quæ pœnæ no.* Nam ſicut res ipſa, hoc eſt, vſusfructus, ex quo reditus præſtandus erat, ad hæredem mariti reuertitur: ita æquum & bonum eſt, onus quoque in ipſum reclinari. *cap. qui ſentit. de reg. iur. in 6.*

Alij † certis perſonis, quarum erga ſe odium, vel
3 improbitatem ſatis perſpectam habent, vxores ſuas nubere vetant, quod nimirum ab illis patrimonij, liberorumq; ſuorum euerſionem metuant. De qua ſpecie legati conditionalis reſpondit Caius, vxorem, ſi ijs ſe iunxerit, legatum amiſſuram, cum alij cuilibet ſatis commodè poſſit nubere. *l. non ita legatum. & l. ſequen. ff. de condit. & demonſtrat.* & hoc facto egregiam priori maito inferat iniuriam. *Ioan. de Neuizan. in ſylu. nupt. lib. 2. num. 34.*

4 Alij hanc adijciunt † conditionem, SI MERCATORI NVPSERIT. Verentur enim ne nobilis quiſpiam eam ducat, qui veſtium ſumptuoſitate, conuiuiorum luxu, comitatus ſplendore, alea, ac ſimilibus ludis facultates omnes ſuo ſudore partas profundat, & ſe vxoremque ſuam in extremam inopiam adducat. Quam conditionem nullo modo improbari ex Oldrad. *conſi. 16. incip. Thema.* & Rolan. à Valle *in tract. de lucro dot. qu. 31. nu. 9.* diſcimus.

Quidam etiam duriùs, vxores ſuas certo alicui nominato nubere volunt: quam conditionem ita tractat Caius: [Videamus & ſi ita legatum ſit, SI † TI-
5 TIO NVPSERIT. Et quidem ſi honeſtè Titio poſſit nubere, dubium nó erit, quin niſi paruerit conditioni, excludatur à legato. Si verò indignus ſit nuptijs eius iſte Titius, dicendum eſt, poſſe eam beneficio legis

legis cuilibet nubere. Quæ enim Titio nubere iubetur, cæteris omnibus nubere prohibetur. Itaque ſi Titius indignus ſit: tale eſt, quale ſi generaliter ſcriptum eſſet, SI NON NVPSERIT. Imò (ſi verum amamus) durior hæc conditio eſt, quam illa, SI NON NVPSERIT. Nam & cæteris omnibus nubere prohibetur, & Titio, cui inhoneſtè nuptura ſit, nubere iubetur.] *d. l. cùm ita. ff. de conditio. & demonſtrat.* Ad cuius reſponſi expoſitionem notatur illud vulgare, [Melius eſt eſſe ſolum, quàm malè ſociatum.] Neq; huic deciſioni pugnat, quod pro iudicato habent interpres, improbari ſtatutum, quo mulier intra patrię fines, adeoque certo perſonarum generi nubere iubetur. Longè quippe aliud eſt, præcisè mulierem, cogere, vt alteri non nubat, id quod libertati, quæ in matrimonijs requiritur, abrogat: aliud verò ſub ea conditione, ſi illi vel illi nupſerit, aliquid ei relinquere: cùm repudiato legato liberè alteri nubere poſſit. Sic & Terentius I. C. [Quòd ſi ita ſcriptum eſſet, SI ARETIAE NVPSERIT: intereſſe (loquitur de lege Miſcella) an fraus legi facta eſſet. Nam ſi ea eſſet, quæ alibi nuptias non facilè poſſet inuenire: interpretandum, ipſo iure reſcindi quod fraudandæ legis gratia eſſet adſcriptum] *l. hoc modo. ff. d. tit.* Sed illud Terentij reſponſum ad limites poſterioris conſtitutionis Iuſtinianæ *in d. nouel. 22.* reſtringendum eſſe intelligimus.

Sunt qui amicorum † ſuorum arbitratu vxores nubere iubeant, eaque conditione legata illis adſcribant. Vnde *in l. turpia. § ſi Titiæ. ff. de legat. 1.* ita ſcribit Pomponius: [Si Titiæ legatum relictum eſſet, ſi arbitratu Seij nupſiſſet, & viuo teſtatore Seius deceſſiſſet, & ea nupſiſſet: legatum ei debebitur:] quod & Papiniano placitum eſt. *l. cum tale. 72. § ſi arbitratu. 4. ff. de condit. & demonſtrat.* Meritò enim talis conditio matrimonium impeditura reijcitur, ne amici illi vel non arbitrando viduitatẽ, vel perperàm arbitrando 6

iniquas

iniquas nuptias mulieribus inducere poſſint. Quod in virginibus verum eſſe exiſtimo, in quarum nuptijs nihil mutauit Iuſtinianus. In viduis autem, quoniam dicta poſteriore nouella ſua conſtitutione 22. conditionem viduitatis permiſit, aliud dicendum eſſe videtur, vt antè admonuimus. Leuior erit difficultas ſi maritus voluit conſilio amicorum vxorem nubere: quandoquidem ea conditio matrimonium non impedit, ſi amicis aut conſulere nolentibus, aut malè conſulentibus, iudicis officium imploretur. *Caſtr. & Alex. ad d. §. ſi Titiæ. Verùm de his conditionibus prolixè & eruditè ad l. 2. tit. de los caſamientos. num. 11. & ſeq. egit Roder. Suar. nec minus eleganter in ſimili facti ſpecie conſil. 15. Ioan. de Anania, quos ſi videtur, lege.*

Nonnulli lubricitatis ſuarum vxorum conſcij, illicò poſt ſuam mortem eas nubere volunt. Cuius legati exemplum D. Anton. de Butr. *conſil 57. incip. In quæſtione ſurgente.* proponit de eo, qui cum in Decembri decumberet, & paulò pòſt ſe moriturum crederet, ſub hac † conditione vxori legauit, ſi ante finem Ia-
7 nuarij ad alterius nuptias progrederetur, & cum falſus opinione ſua vltra Ianuarium vixiſſet, poſteaque non mutato teſtamento deceſſiſſet, neque vxor ipſo viuo alteri nubere potuiſſet, quæſitum eſt, an tanto tempore poſt illius mortem nubens legatum conſequi poſſet? reſpondet non poſſe, ſed ob defectum conditionis adiectæ, qui non ex impoſſibilitate, ſed caſu fortuito euenit, excludi. De qua tamen D. Antonij deciſione non ineptè dubites. Nam cum maritus has vxoris nuptias non ob aliud accelerari voluerit, niſi quod iuuenili illius ætati, & pudicitiæ inſidias parari metuebat: veriſimile eſt, ſi tam exiguo poſt tempore nupſerit, ea in parte voluntatem illius mutatam non eſſe, cùm vxor prius conditioni parere non potuerit. Et licet aliquo deinde tempore maritus ſuperuixit, nec priorem conditionem deficientem reuocauit, quod videri poterat conſiderandum,

dum, *l.3.C.de inoffi.teſtam.* quia tamen effectum rei magis, quam tempus appoſitum reſpexit: nouum non eſt, vt ex veriſimili mente teſtantis vnum tempus ad aliud extendatur. *Pariſ.conſ.20.num.40.lib.3.Decius conſ. 227.Maria.Socio.Nep.conſ.90.& 106.lib.2. Ad cuius opinionis noſtræ confirmationem multum momenti adfert idem. §.ſi Titia.ſuprà allegatus.*

Quòd ſi ita aliquis vxori leget: SI † CASTE ET HONESTE VIXERIT: cenſent quidam per iteratas nuptias legatum extingui. *Bald.ad l. Deo nobis.C.de epiſc.& cler.in princip.& ad l.vlt.verſic.incip.Quid ſignificant. quem ibi ſequuntur Alexand. & Caſtren.C.de indi.viduita.toll. & iidẽ ad l.mulier.1.§.cùm proponeretur.ff.ad Trebel.D.Anto. ad cap.quod à te.de cler.coniugat. Raphael Cuma.conſ.22.incipi. Teſtator legauit.idem Caſtren.conſil.259.incipit. Omnis difficultas.libr.1.* Non quod ſecundæ nuptiæ non ſint caſtæ in ſe, ſed quòd intuitu mariti, qui eam conditionem adiecit, caſtitas violata videtur, & quòd mulier non nubens propriè dicatur in ſua caſtitate permanere, *Bald.ad l.vnic.numer.15.C.de rap.virg.* & mariti defuncti honorem conſeruare. *l.2.C.ſi ſecundò nupſer.mulier. Bald. ad d.Authent.cui.num.16.col.3.verſic.incipit.Nota quòd relicta vxor.* Quam ſententiam & Bart. & Angel. *in Auth.de nõ eligen.ſecun.nubent.* & Socin. Nep. *conſil.158.numer.8.* ſequuntur, & verba illa: DONEC † CASTE VIXERIT, appoſita in legato vxori relicto, ex communi vſu loquendi, intelligi volunt, donec ad ſecunda vota non tranſierit, licet propria verborum ſignificatio aliud poſcere videatur. Paria enim habentur incontinenter viuere, & ad ſecundas nuptias conuolare. *Panorm.ad cap.Vxoratus.ext. de conuerſ. coniugat. Angel.in Auth.quo.oport.epiſcõ.§.hæc autem.Docto.ad d.l.fin.& Tyraq. ad l.boues.§.hoc ſermone.num.150.ff. de verb ſignificat.* At ſi virgini filiæ cõditionem hanc pater adſcripſit, communi calculo probatum eſt, eam etiam ſi iterum nubat, non videri impudicè vixiſſe. *Bald.ad d.l.fin.Didac. Couuar.d.cap.3.par.2.numer.13.in epit.4.decretal.& Tyraq.d.*

F loco.

loco.nu.149. Solent enim parentes ſecundis votis ſuarum filiarum magis fauere, quam mariti. Et quamuis Corn. *ad l. fideicommiſſum. C. de fideicomm.* & Ioan. de Neuizan. *in ſua ſylua nupt. lib. 2. num. 43.* hanc conditionem fruſtrà adiici exiſtiment, cum ea non adiecta turpiter viuens legatum amittat: ego tamen non inutile cenſeo, pœnam immoderatæ vitæ illi ob oculos poni, in quam incidit, non ſolum ſtupro vel adulterio admiſſo, ſed quotieſcunq; turpiter cum inæqualibus conuerſatur, & limites pudoris egreditur. *l. fin. C. de repud. Bald. conſil. 207. incip quia dicta domina lib. 4.*

Si autem maritus ſub eadē conditione vſumfructum vxori legauerit, deinde vero vnicum ſuum filium hæredem ex aſſe inſtituerit, eiq́ue præmorienti in certis quibuſdā bonis, conditione illa nuſquam repetita, vxorem ſubſtituerit, caſu ſubſtitutionis eueniente, illa alteri nubens relictum non amittet, vt aduerſus Accurſ. *ad Authe. ex teſtamento. C. de ſecund. nupt. conſ. 153. incip. Quidam teſtator. lib. 5.* reſpondit Bald propterea quod conditio illa fauore filii adiecta videatur, qui ob mortē illius ceſſat: & quòd tunc demum eà, quæ in præcedentibus dicta ſunt, cenſeantur in ſequentibus eſſe repetita, cum eadem repetendi ratio occurrit. *Pariſ. conſil. 95. numer. 30. libr. 2. Decius conſil. 190. Rapha. Cuman. d. conſil. 22.* Quo pertinet quod *conſil. 39. incipien. Cola reliquit. lib. 1.* ſcribit Bart. ſi maritus, qui vxorem ſub hac dicta conditione legato honorauit, præterea eidem relinquat certum fundum eodem teſtamento, his verbis: [Item relinquo vxori certum fundum:] non intelligi in eo legato repetitam prædictam conditionem: quia vox [Item] non repetit, quando fit mutatio rerum. *l. in repetendis. ff. de legat. 3.* maxime ſi inter iſta duo legata alia quædam media inter ſint. *l. fin. ff. de reb. dub.*

Illud expeditum eſt, ſi maritus vxori ſuæ ita leget: DONEC CASTE VIXERIT: legatum illud annuum fore. *l. ſicut. ff. quemadmod. vſuſfruct. amittat. gloſſ.*

in l.

in l.legatum.ff.de annu.lega.Roman.conſil.216.Pariſ.conſil.94. num.44.lib.2.

Honeſtè ſic legabitur, SI, † QVAMDIV LIBERI MEI IMPVBERES ERVNT, NVPTIIS ABSTINVERIT: qua conditione magis curam pupillorũ, quã viduitatem induci veteres iudicarunt. *l. ſed ſi hoc §. vlt.ff. de condit. & demonſtrat.* vbi ſic ait Terentius: [Cùm vir vxori, Si à liberis nonnupſerit, in annos ſingulos aliquid legauit, quid iuris ſit? Iulianus reſpondit, poſſe mulierem nubere, & legatum capere. Quod ſi ita ſcriptum eſſet, Si à liberis impuberibus non nupſerit: legem locum non habere: quia magis cura liberorum, quàm viduitas iniungeretur.] Quæ verba: [Si à liberis impuberibus non nupſerit,] non aliud ſignificant, quam hanc conditionẽ, ſi nubendo à liberis nõ diſceſſerit. Nam quando mater, ſeu vxor iubetur morari cum liberis, vel non nubere, quoad liberi ſint puberes: tutela, & cura eorũ, adminiſtratioq; bonorũ ad eos pertinentiũ à marito ipſi impoſita mandataq; fuiſſe videtur. *Caſtr.ibi,nu.2.* Et quamuis lege antiqua cõditio, quæ iniungebat generalem viduitatẽ, reſpectu temporis, perſonarũ, & locorũ, repudiabatur: non tamen ita ſi ſpecialem, certi temporis, aut loci, an perſonæ cõſideratione. *d.l.cum ita.* 10

Prædictæ autem conditionis, SI † A LIBERIS NON NVPSERIT, multa in legibus exſtant exempla. Et licet ea libertati vxoris admodum inimica videatur, cùm nihil multum à ſpecie ſeruientium differat (*verba ſunt Vlpiani in l.2.ff.de liber.homi. exhiben.*) quibus non datur facultas recedendi: quia tamen ad liberum vxoris arbitrium refertur, quippe cui eam repudiare liceat, ſi cum liberis ſuis habitare nolit, ſeruitutem non infert: *id quod eleganter in for. libel. quo vxor agit ad vſumfruct. ad verb. Si habitaculum tenuerit. reſpondet Practicus Papien.* Rectè igitur Antoninus Pius legatum alimentorum, & veſtiarij, adiecta hac reſtrictione, [Quoad cum Claudio Iuſto morati 11

 eſſent]

eſſent.] *l.1.C.de legat.* & Scæuola conditionem iſtam, [Si cum matre mea morentur,] *in l.annua. in princip.ff. de ann.legat* admiſerunt. Si tamen vxor nuptias repetat, non ideò minùs percipiet legatum, modò apud ſe liberos retinuerit. *Bart.ad l.cùm tale. in princip.per illum textum.ff.de condit.& demonſtrat. Pet.Rauen. in ſuo alphab. aur.ad verb.Legatum.col.vltim.verſic.incip.legatum eſt matri.* Cui opinioni *ad eandem l.1.* repugnare videtur Iaſon, *num.5.* dicens maritum videri voluiſſe, vt in ſtatu viduali mulier ſe contineret: eique & Bald. *ad l.voluntatis.col.1 in fin.C.de fideicom.* calculum adijcit. Ego priori ſententiæ acceſſerim, vt in dubio ea interpretatio locum habeat, quæ mulieri nubere volenti minus impedimentum præſtet. Enimuerò conditio iſtiuſmodi ciuili modo accipienda eſt. Vndè rectè etiam Pomponius *in l.ſi quis ita ff.de condit.& demonſtrat.* [Si quis, inquit, ita legauerit, Dum vxor mea cum filio erit, hæres meus ei tantum dato: ſi ea latitans patronum, de medio diſceſſerit, vt tamen couſilium retineret habendi ſecum liberos: deberi ei legatum Trebatius, & Labeo aiunt: quia non omne momentum exigendum ſit, vt cum liberis ſit, ſed vt eam mentem, & id propoſitum habeat, ne filium à ſemet dimittat, neue per eam ſtet, quò minus cum ea filius educetur] Sic & Scæuola, quærens an legatarius iuſſus cum hærede morari, aſſiduè & vbique locorum eum ſequi teneatur? concludit, non poſſe quidem abſolutè reſponderi, ſed cum multa oriri poſſint, quę pro bono ſint æſtimanda, huiuſmodi negocium viri boni arbitrio committendum eſſe. *l.Mæuia §.1.ff. de annu. lega.* Quam ſententiam gemino planè exemplo confirmat Paulus *l.illis libertis.ff.de condit.& demonſtrat.* Simili æquitate dicta conditio reſtringitur, cùm per vxorem non ſtat, quo minus eam adimpleat. Quid enim, ſi filius quo cum habitare iuſſa eſt, impius ſit, ſi eam expellat, contumelijs inceſſat, & tales perſonas domi ſuæ foueat, cum quibus honeſtè, vel

Digitized by Google

vel quietè abſque culpa ſua illa verſari non poſſit? *Aymo conſ. 203. & 268. Anch. conſil. 54. Bald. ad l. 1. C. de lega. Iaſon ibi, & conſ. 44. lib. 4. argum. l. vlt. ff. vbi pupil. educa. deb. Barbat. conſ. 63. lib. 2. & Alex. conſil. 178. lib. 6.* Tantundem eſt, ſi liberi, apud quos habitare præcipitur, bona paterna diuidant, familiam erciſcant, commorari recuſent. *Bar. ad l. Caio. §. Imperator ff. de alimen. lega. & ad d. l. 1. C. de legat. id quod latè conſil. 22. incip. Circa primum. à nu. 12. vſque in fin. oſtendit Roland. à Valle.* Pari fundamento nititur Iaboleni reſponſum, *l. qui concubinam. §. vxori. ff. de leg. 3.* vbi, ſi teſtator iuſſit vxorem cum filio certo loco eſſe, ſufficere ait, ſi eo loco ſit, etiam ſi in eiſdẽ ædibus cum illo non habitet, qua de re vide Rauennatem *in d. alphab. aur. ad verb. legatum, col. vlt.* generaliter hoc probantem, per illum text. niſi alia mens mariti colligatur. Quid igitur, ſi liberi, cum quibus morari iubetur, illa viua rebus humanis exempti ſint? Videtur nihilominus legatum deberi, cùm per eam non ſtet, vt cum ijs moretur. *arg. cap. cùm non ſtat. de regul. iur. in 6.* [Quãuis verbis his, (inquit Pius Imperator *d. l. 1. C. de leg.*) quoad cum Claudio Iuſto morati eſſetis, alimenta vobis, & veſtiarium legatum ſit: tamen hanc fuiſſe defuncti cogitationem interpretor, vt & poſt mortem Iuſti Claudij vobis præſtari voluerit:] cui *in l. Caio. §. Imperator. ff. de aliment. legat.* Papinianus omnibus modis conſentit: itemque Anchara. *conſil. 185. incip. Quæſtio.* & Oldrad. *conſil. 179.* Contrariam tamen ſententiam *conſil. 58. incip. In hac conſultatione. num. 8. lib. 3.* tentat Socin. Nep. ideo quod verba illa: [Donec cum liberis meis erit] inferant conditionem, ſicut & vox [quamdiu.] *l. pater Seuerinam. §. fin. ff. de condit. & demonſtra.* & proinde ea viri diſpoſitio ad vitam liberorum coarctanda ſit, cum quibus non niſi viuis morari poteſt: tum etiam quia cauſa legati mortuis liberis ceſſat, quæ non alia fuit, quàm vt pupilli in tenera ætate apud matrem melius, quã apud alium quemuis alerentur, & inſtituerentur, qua cau-

ſa ceſſante, legatum quoque ipſum ceſſare debet. *l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patrona.* Et his adde, quòd conditio caſualis, vel mixta, ſi deficit per caſum, rumpit diſpoſitionem in eum factam. *l. vni. §. ſin autem ad deficientis. C. de caduc. tollen.* Et cùm deficit per mortem alicuius, iudicio Dei defeciſſe videtur. *Decius conſil. 485. incip. Caſus. & conſ. 526.* eoque magis, quod hoc legatum ſecundariò quidem vtilitatem vxoris reſpicit, ſed primariò conditio, vel modus adijcitur fauore liberorum, quò meliùs gubernetur. Alio iure vteremur, ſi vxoris iuuandæ gratia primariò legatum fuiſſet: id quod in d. l. illis libertis. in fin. elegāti diſtinctione conſiderat Paulus, ad hunc modum: [Illis libertis, alimentorum nomine, ſi cum filio meo morati fuerint, menſtruos denarios centenos, & veſtiaria dari volo. Liberti in obſequio fuerunt, quādiu adoleſcens ad militiam proueheretur: qua cauſa effectū eſt, vt quibuſdam Romæ relictis proficiſceretur, & apud caſtra defunctus eſt. Quæſitum eſt an ab hæredibus eius alimenta debeantur? Paulus reſpondit conditionem quidem in perſona libertorum, qui cum filio defuncti morati ſunt, aut per quos non ſtetit, quò minùs morarentur, mortuo filio teſtatoris defeciſſe non videri: ſed ſi teſtator propter filij vtilitatem ijs, qui cum eo morati fuiſſent, alimenta præſtari voluiſſet: contra voluntatem defuncti petentes audiri non oportere.] Porrò ſi ita vxori legaſſet annuos ſenos aureos, SI NEGOTIIS LIBERORVM INTERVENERIT, & aliqui ex liberis moriantur: vtique pro parte viuentium legato fruetur: cum tā labor, quam pecunia partitionem recipiant, *vt ait Papinianus l. Seio. in princip. ff. de ann. lega.* Ad Antonini Pij conſtitutionem *d. l. 1.* reſpondet Socin. cum alijs, ſpeciali alimentorum fauore eam eſſe introductam: ſed mihi probabilius eſt, eam ad diſtinctionem Pauli referendam eſſe, cum & veſtiarium ad alimentorum cauſam pertineat, & ea ſolutio cum d.

l. il-

Digitized by Google

l. illis libertis, non ſatis conueniat.

Nonnunquam vir orbus, & ad liberos procreandos vxorem inuitare volens, hac lege vtitur: SI † LIBEROS GENVERIT, quæ ita proculdubio accipienda eſt, ſi ex ipſo teſtatore, vel eo viuo, vel eo mortuo poſt conditũ teſtamentum pepererit: ſi non & illud quoq; nominatim adiecerit maritus, etiam ſi poſt obitum ſuum ex alio liberos procreauerit, *l. cùm vir. l. ſi vir vxori. & l. ſequen. ff. de condit. & demonſtrat.* neque alio ſenſu. l. maritus. ff. de vſur. accipiendam eſſe, in eius explicatione docet Accurſ. *latim quoque hac de re diſputauit Iacob. Portius conſil. 137. & conſil. 159.* At ſi liberos eo tempore habuit maritus cum legaret, nulla ratione mulier legatum conſequetur, niſi poſtea quam teſtamentum factum eſt, alios ex eo liberos genuerit. *l. ſolemus. ff. de condit. & demonſtrat.* Nihil autem legatariæ vxori oberit, ſi hi liberi, qui nati ſunt, mox deinde deceſſerint. *d. l. ſi vir. & l. ſequent. l. 1. & l. fin. C. de condit. inſer. l. vxori meæ. C. quan. dies leg. ced.* 12

Fit etiam, vt maritus, qui viduam vxorem duxit, liberorumq́; prioris matrimonii eiuſdem bona adminiſtrauit, veritus, vt illi poſt mortem ſuam negocium faceſſant, ita legat † vxori, [ſi illi rationes non exegerint, ſi hæredem ſuum non conturbauerint:] Quo caſu, ſi exigere, & moleſti eſſe inceperint illi, vtrum vxor à legato arceri debeat, quæri poſſet? Et ſi nulla vxoris culpa id acciderit, videtur nihilo minus illam legato potituram. Reſpondit enim Alphenus, neminem ex alterius facto aut hæreditati alligari, aut exhæredari poſſe. *l. paterfamil. ff. de hæred. iſtitut.* Et Papinian. [Cum pupillus, aut tutor eius conditionem in perſonam pupilli collatam impedit: tam legati, inquit, quàm libertatis iure communi conditio impleta eſſe videtur.] *l. cùm pupillus. ff. de condit. & demonſtrat.* Atque ſimiliter Pomponius: [Multa teſtamento non committitur ab hærede, 13

vel legatario, vel eo, qui ex vltima voluntate aliquid lucratur, qui alicuius arbitratu monimentum facere iuſſus ſit, ſi is, cuius arbitrium eſt, non viuat, vel adeſſe non poſsit, aut arbitrari nolit.] *l.multa.ff.eod.tit.* Mihi contrarium magis placet, cum ea mariti cogitatio fuiſſe videatur, vt hoc legati lucro, eoſdẽ illos prioris thori liberos, ad quos lucrum morte matris fortę perueniret, à lite auerteret, & hac ratione quaſi tacitè cum illis tranſigeret, quæ ratio in præcedentibus I.C. reſponſis non reperitur.

Pari mente interdum vxor, quę dotem promiſſam marito non dederat, hac conditione amplum legatũ ei adſcribit, Si † DOTEM NON EXEGERIT,
14 quo caſu cauere debet maritus de non petendo dotem, aut certè legitimam acceptilationem, ſeu liberationem præſtare. *l.auia.§.Mutiana.ff.eod.* At ſi eadem conditione vniuerſalem hæredem eum inſtituerit, nihil dubium eſt, aditione hęreditatis pro exigenda dote confuſam eſſe, nullamque cautionem, acceptilationem, ſeu liberationem requiri. *l.mulier quæ viro.d.titul.*

CAP. XIV.

De variis modis, quibus coniunx libertatem teſtandi de bonis ſuis ſuperſtiti coniugi relictam vel ampliat, vel reſtringit.

SVMMARIA.

1 *Oratio diſiunctiua non ponitur pro coniuncta.*

2 *Verba in futurum euentum collata, an accipi poßint pro fideicommiſſo.*

LIBERTAS teſtandi eo modo ampliari videtur, qui eſt *in l.cùm pater.§.à te.ff.de legat.2.* vbi in hæc verba ſcribit Papinianus: [A te peto marite, ſi quos liberos habueris, illis prædia relinquas, vel ſi non habueris, tuis ſiue meis propinquis, aut etiam

etiam noſtris libertis, Non eſſe datam electionem, ſed ordine ſcripturę factam ſubſtitutionem reſpondi] Ratio eſt, quia cùm quis grauatur dare diuerſis alternatiuè, inter quos eſt diſpar ratio, ſicut hic eſt inter propinquos vxoris, & libertos, diſiuncta oratio non ponitur pro coniuncta, vt aliàs fieri ſolet. *l. penult. C. de verbor. ſignificat.* ſed primo nominatus primo venit, & ordo ſcripturæ præpollet ordini affectionis: alioquin priùs vocarentur conſanguinei vxoris, quàm liberi mariti, quos ex alia coniuge eſſet ſuſcepturus, & ipſa veriſimiliter minus dilexit, *vt docemus alibi.*

Eſt alius modus, per quem minus libere coniugibus teſtari licet *in l. codicillis. §. matre ff. d. tit.* vbi Scæuola reſpondit fideicommiſſum deberi, cum ita cauiſſet teſtator: [A te vxor chariſsima peto, ne quid poſt mortem tuam fratribus tuis relinquas. habes filios ſororum tuarum, quibus relinquas. ſcis vnum fratrẽ tuum filium noſtrum occidiſſe, dum ei rapinam faceret: ſed & alia mihi deteriorã fecit.] idque ideo, quia hoc odium teſtatoris etiam legatum fratri relictum reuocaret. *l. 3. §. vlt. ff. de aliment. legat.*

Alter eſt *in l. vnum ex familia. 67. §. fin. ff. eod. titul. de legat. 2.* vbi cum maritus ſcripſiſſet [non dubitare ſe, quæcunque vxor eius hæres inſtituta cepiſſet, liberis ſuis reddituram] reſpondit I. C. verba illa pro fideicommiſſo eſſe habenda: [Quod, inquit, ſummam habet vtilitatem, ne ſcilicet honor bene tranſacti matrimonii, fides etiam communium liberorũ decipiat patrẽ, qui melius de matre præſumpſerat.] At in l. ſeq. ea excipit, quæ maritus per donationem morte firmatam in vxorem contulerat: quia extra cauſam bonorũ defuncti illa haberi debeant, & ſic fideicommiſſo non contineantur, cum & ea habitura eſſet vxor alio hærede exiſtente, niſi nominatim aliud maritus cauiſſet. Quamuis autem verba illa, [non dubitare ſe] non omnino videantur iniicere

Digitized by Google

2 vxori † neceſsitatem relinquendi liberis, quoniam hoc non cõtinent, & in teſtamentis larga accipi ſolet interpretatio *l. in teſtamentis. ff. de regul. iur.* tamen amor paternus erga prolem, & confidentia mariti de vxore, cum qua innocuam vitã traduxerat, efficiunt, vt verba illa præcipuè propter ſe, non propter aliud enunciata, & ad vxorem grauatam relata inducant tacitum fideicommiſſum, etiam ſi futurum euentum reſpiciat, eò magis quòd mater debet imprimis ſeruare fidem erga liberos *Bald. & Caſtrenſ. in d. §. fin.*

CAP. XXVI.

De marito ſubſtituente vxori ſuos hæredes, vel alios.

SVMMARIA.

1 *Subſtitutio his verbis à marito facta:* lego vxori decem, & illa decem poſt mortem vxoris volo ad hæredes eius peruenire, *intelligitur de hæredibus mariti.*

2 *Propria alterius res legari vel fideicommitti non poteſt.*

3 *Mater à ſucceſsione filii repellitur, cui tutrix fuerat, & à marito ſubſtituta, ſi ante quàm alium ei tutorem peteret, nupſerit.*

HIPPOL. Marſil. *ſing. 21. incip. Aliàs interrogatus.* decidit, quòd ſi maritus teſtamento condito his
1 verbis vxori leget: [Domus † meæ vſum, & habitationem relinquo vxori meæ, quoad viuet: & ea mortua volo eam domum ad hęredes & ſucceſſores eius peruenire:] verba illa [ad hæredes, & ſucceſſores eius] intelliguntur non de iis qui vxori, ſed qui marito teſtatori hæredes, & ſucceſſores erunt: idq; ex auctoritate Barto. *ad l. cùm in teſtamento. ff. de aur. & argent. legat.* qui & ſi per illam legem cenſeat, quòd ſi aduocatus inſtituit alium aduocatum hæredẽ, rogans vt libros ſuos det Titio, intelligetur dictum de libris ipſius teſtatoris, non autem de libris hæredis

rogati,

rogati, item ſi teſtator inſtituat hęredem, & mandet bona ſua, illo abſque liberis moriente, venire ad talem, quod id accipiendum ſit de bonis proprijs defuncti, non etiam hæredis: ad confirmationem tamen huius deciſionis textus ille nihil confert, vtpote in quo de eius argenti legato loquatur Alphenus, quod teſtator vſus ſui cauſa paratum habebat, vt apertè verba ſequentia demonſtrant. Allegat etiam gl. & Doct. ad l. ex facto. in prin. ff. ad S. C. Trebell. vbi Accurſ. ad verb. {Sua,} ſermonem iſtum teſtatoris, vt hæreditatem ſuam reſtituat, aut iſtum, quicquid ex ſua hæreditate conſequutus eſſet, ad ipſum teſtatorem, non ad hæreditatem, aut bona fideicommiſſarij referenda eſſe docet. Præterea & Alexandri teſtimonium laudat, *conſ. 23. incip. Conſideratis.* qui eo loco eius deciſionem vtraq; palma adprobat: *ſicut & Io. de Imol. ad c. indicante. de teſt am. Iaſon ad l. ſi pecuniam ff. ſi cert. peta. num. 2. Decius ad l. fin. C. de imbub. & alijs ſubſtit. Stepha. Bertran. conſil. 256. lib. 3. facit glo. in l quoties, §. fin. ff. ſolu. matrimo. ad verb. Ipſe. & Doct. ad l. nuper conſtitutum eſt. ff. de legat. 3.* Ratio autem eſſe videtur, quia in obſcuris id plerumque conſideramus, quod communiter fieri conſueuit. *cap. in obſcur. de reg. iur.* Communiter verò ſi teſtatores onus reſtitutionis imponant hæredibus, volunt eos reſtituere non eorum bona, ſed ea quę ab ipſis teſtatoribus acceperunt, ac in dubio præſumũtur, quàm minimè fieri poteſt, hæredes oneraſſe. *l. vnum ex familia. ff. de lega. 2.*

Aliud exemplum eſt *in l. qui vxori ſuæ. ff. de aur. & argen. lega.* vbi Scæuola: [Idem teſtator fideicommiſit vxoris, vt quicquid ad eam ex teſtamento eius peruenisſet, alumno communi reſtitueret. Quęſitum eſt an etiã ea, quæ propria vxoris ſuæ fuiſſe teſtator ſciuit, eiq; reddi præcepit, alũno præſtare debeat? Reſpõdi, ſi propria fuiſſent, non debere: ſi legato acquirerentur, debere.] Nã & † proprias alterius res legari, vel fideicommitti non poſſe conſtat. *l. proprias. C. de legat.* 2

legat. Et ideò hæredes vxoris probare debent, eas res proprias vxoris fuiſſe. *Bart. ad d. l. quis vxori.*

3 Tertium eſt exemplum *in l. omnem 6. C. ad S. C. Tertull.* quo loco Imp. vxorem † à marito poſt mortem filij ſubſtitutam omni ſpe hæreditatis excludit, ſi ea legitima filij tutela ſuſcepta, ad ſecundas cōtra ſacramentum præſtitum aſpirauerit nuptias, antequam alium ei tutorem fecerit ordinari, & quod ei debetur ex ratione tutelæ geſtæ, perſoluerit. Quæ deciſio ampliatur primò, etiam ſi matimonium nec dum ſolennizatum, vel alio modo conſummatum fuerit, *vt ait Bald. ibi, num. 10.* Nam cùm nuptias ſolus conſenſus faciat *ff. de reg. iur.* ad vinculum eius nihil aliud requiritur, quam vt legitimè per verba de præſenti contractum ſit. Secundò ampliatur, ſiue fuerit teſtamentaria tutrix filij, ſiue legitima. Eodem enim modo in dictam pœnam incidit, ſi præcedentibus neglectis ad matrimonium tranſierit: quia licet d. l. legitimæ tutricis ſolum meminerit, & fides vxoris teſtamento tutricis ſcriptæ magis videatur eſſe comprobata: in pœnę tamen iſtius impoſitione, odio tranſuolantium ad alios thoros conſtitutæ, nulla diuerſitatis ratio diuerſum ius exigit. *Bald. in d. loco numer. 7.* Tertiò ampliatur, ſi maritus filio impuberi Seium ſubſtituerit, ſi in pupillari ætate is decedat, eundemque rogauerit, vt pupillarem hæreditatem vxori ſuę reſtituat: cùm ex tali fideicommiſſo illa quaſi hæres pupilli efficiatur. *idem d. loco, num. 1.*

CAP. XXVII.

Vtrum coniuges ſibi inuicem poſſint dare facultatem, alteri de alterius bonis teſtandi pro arbitrio?

SVMMARIA.

1 *Captatoria quando dicatur voluntas?*

2 *Teſtandi facultas ex gratia conceſſa eſt.*

3 *Vo-*

3 *Voluntas noſtra ab alterius arbitrio pendere non poteſt.*

4 *Arreſtum de marito relinquente vxori bonorum ſuorum diſpoſitionem, & num.12.*

5 *Maritus non poteſt dicere*, Inſtituo illum hæredem, quem vxor eliget.

6 *Maritus committens vxori bonorum ſuorum diſpoſitionem, an cenſeatur velle, vt in pias cauſas illa diſtribuat?*

7 *Arbitrium bono viro delatum quibus verbis ſignificetur?*

8 *Electio certæ perſonæ ex incertis nominatis rectè à marito vxori committitur.*

9 *Notario poteſt præcipere maritus, vt ſcribat teſtamentum ad dictamen vxoris.*

10 *Voluntas alicuius tacitè in alterius voluntatem conferri poteſt.*

11 *Legatum citra ſolennitatem à marito ſibi commiſſum vxor hæres ſoluere cogitur, aut iurare.*

12 *Captatoria voluntas an ſtatuto firmari poſſit?*

13 *Vxor per maritum teſtari non poteſt, teſtanti tamen conſentire non prohibetur.*

Reſponſum eſt à Pontifice *in cap. cùm tibi. de teſtam.* eum qui extremam ſuam voluntatem alienæ diſpoſitioni committit, non videri decedere inteſtatum. Sed cum alij captatorium id eſſe exiſtimarent, & iure improbatum. *l. captatorias. C. de milit. teſtament. l. ille autem ff. de hæred. inſtituen.* non leuis hinc orta eſt diſceptatio, quæ multorum ingenia multum agitauit, vtpote de re graui & quotidiana. Imprimis autem quę voluntas captatoria ſit, vel non, eſt conſiderandum: & quidem Bal. *ad l. executorem. col. 2. verſic. Reſtat videre. C. de execut. rei iudica.* auctor eſt, duo-
bus modis † captatoriam diſpoſitionem intelligi 1
poſſe, priore, quando dixit teſtator: [Volo Titium, aut vxorem poſſe teſtari de bonis meis, & illud eſſe teſtamentum meum:] poſteriore modo ſi ita dixerit: [Inſtituo te hæredem, ſi Titius volet, aut ſi vxor mea conſentiat.] Quoniam vtroque caſu cenſet voluntatem non ſubſiſtere, Angelumq; *eleganti conſ. 220.*

ſuæ

ſuæ diſtinctionis aſſertorem habet. Quo & modo Franciſ. Zabar. & And. Siculus *ad d. cap. cùm tibi.* & gloſſ. *in cap. ſuper eo. de condit.* reſpondent vere deceptoriam eſſe eam voluntatem, quæ in alterius diſpoſitionem confertur, cùm is, cui teſtamenti factio commiſſa eſt, poſſit hac ratione & defunctum decipere, & fraudare eos, quibus ille relinquere bona ſua verè
2 cogitauerat. Et ſi quidem † facultas teſtandi cuique gratiosè duntaxat conceſſa eſt, *Panorm. ad rub. de teſtam.* contra iuris rationem ad conſequentia produci non debet, ſcilicet, vt extremam voluntatem per alium explicare liceat. *Guiliel. Benedic. ad cap. Raynutius. ad verb. condidit. 1. de teſtam. nu. 1. arg. l. quod contra rationem. cum l. ſeq. ff. de reg. iur.*

Vt paucis, ac dilucidè res iſta multis obducta inuolucris, varijſque argumentis confusè admodum pertractata ob oculos ponatur, colligam concluſiones affirmatiuas, & negatiuas pro ſubiectæ materiæ qualitate, per quas euidenter, diſtinctéq; omnia apparere poterunt.

Concluſio igitur negatiua hæc eſto, quòd maritus non poteſt dare vxori ſuæ facultatem, vt ipſius nomine, vel pro eo ſuo proprio arbitratu teſtetur. *d. l. captatorias. l. captatoriæ ff. de legat. 1. l. ſi quis Semproniũ. l. illa ff. de hæred. inſtit. l. vtrùm. §. cùm quidam. ff. de reb. dub. l. nõnunquàm. & ibi Raphael. ff. de condit. & demonſt. Paul. Pariſ. conſ. 38. lib. 3. Bar. Iaſon. Corn. ad l. 1. C. de ſacroſan. eccleſ. & ad d. l. captatorias. Calcaneus conſil. 108. Panorm. Couar. & alij ad d.*
3 *cap. cùm tibi.* quia vltima † voluntas ex mero arbitrio noſtro abſtracto ab omni facto hominis dependet, licet eius ordinatio habeat certam formam, *l. illa inſtitutio. ff. de hæred. inſt.* & ideò eius ſubſtantia non magis poteſt per alienum arbitrium explicari, quàm poteſt quis per procuratorem, aut nuncium adire hæreditatem, *l. Paulus. ff. de acq. hæred. Bald. & Imo. ad d. l. illa inſtitutio.* Deinde ſi teſtamentum eſt voluntatis noſtræ iuſta ſententia, *l. 1. ff. de teſtam.* qui fieri poteſt, vt volun-

voluntas vnius ſit voluntas alterius? & ſi voluntas nihil aliud ſit, quam anima volens, *vt ait Angel. ad d. l. captatorias.* ſequeretur, quod anima vnius eſſet anima alterius, vna & eadem in ſubſtantia: motus autem animi noſtri per motum animi alterius conſummari nequeunt. Refert tamen Ioann. Gallus *in arreſt. Parlament. art. 57.* iudicatum fuiſſe, quod valeret † voluntas mariti relinquentis bonorũ ſuorum diſpoſitionem vxori ſuæ, ſed adiunctum fuiſſe illi in executione alium quendam, ad fraudem euitandam: ſed qua ratione motus fuerit Senatus, non explicat. 4

Secunda concluſio eſt, quæ negat † maritum poſſe dicere, [Inſtituo illum hæredem, quem vxor mea elegerit.] Nam eo modo cenſetur obliquè commiſſa ſubſtantia diſpoſitionis alieno arbitrio, & vxore non eligente maneret inſtitutio vacua, *gloſſ. in §. & vnum, Inſtit. de hæred. inſtit. & in d. cap. ſuper eo, de condit. appoſ.* Quod & I. C. eleganter expreſsit *in d. l. illa inſtitutio.* vbi licèt teſtator non dixerat, [Inſtituo illos hæredes, ſi Titius voluerit,] ſed, [Inſtituo illos hæredes quos Titius voluerit,] & ſic non inſtitutionem, ſed perſonarum declarationem collocauerat in voluntate tertii: inualida tamen eſt voluntas, quia Titio negligente, vel recuſante eligere, nullus hæres eſſet vocatus, *d. l. vtrum. §. cùm quidam. & ibi Bartol.* Sic etiam Imo. *ad d. l. captatorias.* reſpódit, quòd ſi teſtator dixit, [Relinquo centum illis, quos Titius elegerit,] tale relictum non valet, quia non fit mentio de certo genere perſonarum, non eligente Titio, remaneret relictum planè incertum. Sic Angel. *d. conſil. 220.* aſſerit quod ſi teſtator dicat, [Volo Gerardũ habere ex bonis meis 500. aureos, de quib. faciat illud quod dicet Guardianus Minoritarũ] hæc diſpoſitio erit ſine virib. tanquam captatoria, quia nõ eſt relictũ certo generi perſonarũ, & ſi Guardianus taceret, nullus à teſtatore videretur vocatus, dictũq; grauamẽ Gerardo iniunctum effectu ſuo deſtitueretur. De hac tamen 5

Ange-

Digitized by Google

Angeli deciſione non iniuria dubites,vt inferius dicetur, eò quòd Guardianus auctoritate iudicis ad declarationem illam certo tempore præfixo faciendam,facilè vrgeretur.

6 Prima autem concluſio affirmatiua eſt hæc: ſi † maritus bona ſua omnia committat vxoris vel alterius diſpoſitioni, cenſetur eam ſic inſtituere hæredem,vt in pias cauſas eadē bona diſtribuat, *Innocent. Abb. & alii ad d.cap. cùm tibi. quorum opinionem communem eſſe aiunt Iaſon numer.12.& Cornel.ad d.l.captatorias.* modo teſtator ſit vſus verbis ſignificantibus arbitrium boni viri, non verò ſi vſus eſſet verbis liberam voluntatem inducentibus, *Bart.ad d.l.1.nu.64.C. de ſacroſanct. eccleſ. Alex.num 6. Iaſon num 12.Corne.num.4. ad d.l.captatorias.Imo.ad d.l.illa.ff.de hæred.inſtit. Paul. Pariſ.conſil.38.nū. 21.lib.3.* quia quando in liberam voluntatē eius confertur,etiamſi ſine iuſta cauſa dicat ſe nolle, nō erit inſtitutio, aut diſpoſitio, cùm poſsit iniquum præferre æquo & iuſto, *l.cùm quidam.ff.de legat 2.* ſed quando adiiciuntur verba depoſcentia arbitrium boni viri,tunc æquitati locus eſſe poteſt. Rurſum intelligunt nonnulli hanc concluſionem, ſi maritus mentionem habuerit piæ cauſæ, *per d.cap. cùm tibi.* non etiam ſi ſimpliciter fuerit vſus his verbis:[Committo omnia mea bona voluntati vxoris.] *qua de re latiùs Didacus ad cap.cùm tibi,num.10.verſ.primò quidem.* Alii,quæ maxima turba eſt,eam cōcluſionem prorſus non ſequuntur,veluti multis periculis, multiſque captionibus obnoxiam, & d.cap.cum tibi. iis duntaxat caſibus locum habere intelligunt, quibus captatoria voluntas peculiari aliqua ratione admittitur, *vt d.loco,numer.9.in fin.refert Couuar. qui diligenter legendus.* Nihilominus tamen aſſeueranter teſtatur Guliel. Benedic.*ad d.verb.condidit.1.numer.8.* communem eſſe priorem opinionem, eandemque variis argumentis firmant,etiam nulla piæ cauſæ mentione facta,quando diſpoſitio relata fuit ad arbitrium boni viri, non ad libe-

liberam hæredem voluntatem. Imò addit *eodem loco* idem auctor, voluntatem captatoriam ad piam cauſam valere, quatenus ea diſtributionis, electioniſque poteſtatem reſpicit duntaxat, ſecus ſi daretur alicui poteſtas eſſentiæ (ſic loquitur) vt ſi dicat maritus, [Committo vxori, vt mihi teſtamentum faciat ad pias cauſas:] talis enim voluntas non valet, cum impoſſibile ſit voluntatem vxoris eſſe voluntatem mariti. *Bald. ad d. l. executorem. & ad l. captatorias. ff. de hær. inſtit.* intelligens d. c. cum tibi. in voluntate diſpoſitoria, non in poteſtate diſpoſitiua. Poſteà tamen d. Gulielm. Bened. aſſerit tutius eſſe, ſi dicamus indiſtinctè, volũtatem captatoriam fauore piæ cauſæ valere, ſummamque eſſe rationem, quæ pro religione facit, eamque opinionem tenet. Cæterum Roderic. Suarez *in tract. de captat. volunt. numer. 21. verſicu. ego dico.* ex oppoſito dicit eſſe falſiſsimam: quia iſte, cui committitur teſtamenti factio, non eſt merus executor, cum merus executor non habeat ius in ſubſtantia executionis, nec teſtator, quia teſtator iam deceſſit: nec hæres, quia diſpoſitio dependet ab eo, qui habet illius teſtamenti factionem actiuè, non paſſiuè, ergò diſpoſitio hæc captatoria non ſubſiſtit. & hoc ipſum *ad d. l. captatorias.* C. *de mili. teſta.* monet Bald alijque quidam intelligunt d. c. cum tibi. quando ille, cuius fidei committitur diſpoſitio, promiſit hoc facere, & quod ſic veluti contractus aliquis initus eſt ab ipſis. Ex quibus facilè apparet, quam ſit periculoſum opus hac de re ſententiam ferre, & contra priorem opinionem reluctari, quam cõmunem eſſe aiũt *etiam Iaſon conſil. 110. libr. 1. Bald. conſil. 112. quæritur. libr. 4. & Ioan. Dilectus in tractatu de arte teſtan ſub Rubr. de legat. ca. 8. numer. 1.* cum tamen d. c. cum tibi. loquatur generaliter, nulla facta diſtinctione inter piam, & aliam cauſam. Non inutile erit, hac de re videre latiſſimè Tyraquellum *in tractatu de pia cauſa*, qui eam quæſtionem ex profeſſo examinat, & determinat. Porrò † 7

verba, quibus arbitrium boni viri ſignificatur, ſunt hæc: [Si placebit, Si videbitur, Si putauerit, Si æſtimauerit, Secundum conſcientiam, Secundum diſcretionem:] illa autem, quæ meram & liberam voluntatem denotant, ſunt: [Si voluerit, Quibus ſeu quos velit, Si libuerit,] & alia, de quibus Doct. *ad l. ſi ſic. ff. de legat. 1. Abb. conſil. 110. incip. in cauſa hoſpitalis, lib. 2. Panormit. ad cap. 1. de conſtitut. ad cap. 1. de iudic. ad cap. 1. de ſeq. & ad cap. ex parte, de conſuetudinib. Bart. ad l. alio. ff. de alimen. & cib. lega. & in Extrauag. ad reprimendum, in verb. videbitur.*

Secunda concluſio eſt, quòd maritus poteſt vxori
2 ſuæ committere† electionem certarum perſonarum ex incertis deſignatis, puta ſi dicat: [Inſtituo pauperes Chriſti, vel fratres meos, quos vxor mea elegerit:] quia tunc non ſubſtantia inſtitutionis cõfertur in alterius arbitrium, ſed perſonæ electio, *l. ſi fideicommiſſaria, ad fin. ff. de fideicommiſſ. libert. Cyn. ad d. l. captatorias. Bart. ad d. l. illa inſtituti.* & re vera certum genus inſtituitur, ſcilicet pauperum, vel fratrum, licèt ex illis electio committatur, *l. ſi quis Titio. l. cum quidam. ff. de lega. 2:* neque hæredis inſtitutio committitur, quando ipſe maritus inſtituit, ſed hæredis declaratio. Ad quam rem accommodatiſſimè ſe offert l. ſi quis ad declinandam. C de epiſcop. & cler. vbi valet inſtitutio pauperum generatim facta, & lex ſe intromittit ad pauperes eligẽdos, ſi teſtator nemini electionem cõceſsit: quaſi dicat, quòd ſi teſtator alicui electionem conceſſiſſet, ceſſaret electio à lege introducta, & inſtitutio valeret: eoque *d. conſil. 220.* reſpondet Angel. nunquam dici voluntatẽ captatoriam, quando ſola perſonarum optio cuipiam eſt mandata, ſequiturque Roderic. *d. loco, numer. 7. per d. l. vtrum. §. cum quidam. ff. de reb. dub.* & per text. ſingularem, *l. pater ex prouincia. ff. de manu. vindic.* vbi pater ſolam electionem filio reſeruauit, ſed ipſe manumiſit. Ex quo colligere licet, quòd ſi vxor mandatum non exequatur, &

electio-

Digitized by Google

electionem in arbitrium ſuum commiſſam non faciat, omnes habebuntur pro inſtitutis.

Tertia concluſio ſic habet: maritus † poteſt præcipere notario, vel tabellioni, vt ſcribat teſtamentum ad dictamẽ vxoris, cuius fortè prudentiam perſpectam habet: ſicut poteſt maritus vel teſtator mandare notario, vt ſcribat teſtamentum ex conſilio ſapientis: quia illa voluntas non erit captatoria, cum nec vxor, nec ſapiens quidquam poſsit adponere, quod attingat ſubſtantiam teſtamenti, ſed quod pertinet ad confirmationem, & maius robur tantum: veluti, ſi liqueat maritum omninò voluiſſe legata deberi, poterit vxor adijcere clauſulam codicilia- rem, ſi fortè non valeret iure teſtamenti ex præteritione nati vel naſcituri, &c. *l. ſi mandato Titij. §. fina. ff. mandat. Bald. ad d. l. captatorias, verſicul. quintò oppono. C. de milit. teſtament. gloſſ. Bartol. & Imol. & alij ad d. l. inſtitutio.* 9

Quartam concluſionem hanc pono: licèt † ſubſtantia inſtitutionis non poſsit cõferri in expreſſam voluntatem coniugis, aut alterius, tamẽ poteſt conferri in tacitam & velatam voluntatem, hoc modo: [Inſtituo te, ſi vxor, aut Titius Capitolium aſcenderit.] *l. ſi quis Sempronium. ff. de hæred.* [Quia multa expreſſa nocent, inquit ibi Pomponius, quæ ſi verbis tegantur, non nocebunt.] Et ratio diuerſitatis eſt, teſte Iaſone, *ad d. l. captatorias, numer. 10.* quia quandò confertur diſpoſitio in liberam & expreſſam voluntatem alicuius, opus eſt, vt ille velit, & abſque eius voluntate conditio non poteſt adimpleri: ſed in caſu noſtræ concluſionis conditio poteſt impleri etiam vxore vel tertio ignorante. Quid enim, ſi illa vel ille ignorans aſcendit Capitolium? ſatis vtique factum erit conditioni: quod & ante Iaſonem *eodem loco* Bald. *& ad l. in vendentis. C. de contrahend. empt.* tum etiam Caſtrenſ. Imol. Angel. & alij *ad l. centeſimis. §. final. ff. de verborum obligatio.* tradiderunt ea ratione, 10

 quod

quod cum dicit maritus: [Si vxor aſcenderit in Capitolium,] voluntas eius iam tum eſt indubitata, cũ appareat quid velit in euentum vel defectum conditionis adiectæ, fieriq́ue poſſit, vt vxor vel nequeat omninò, vel neceſſariò debeat in Capitolium aſcendere, & ita nihil meræ voluntati eius relictum videri poteſt.

11 Quinta concluſio eſt, quòd ſi † maritus inſtituat vxorem ſuam hæredem, & confiſus ſola ipſius fide, ſine aliqua ſolennitate legatum relinquat, cogitur ipſa ſoluere, aut iurare, l. fin. C. de fideicommiſſ. vbi eſt caſus ſingularis, teſtatorem poſſe conferre legatum vel fideicommiſſum in fidem alicuius, abſque aliqua ſolennitate teſtamentaria, vel teſtibus, neque tunc poteſt is hæres excipere, quòd voluntas teſtatoris non ſit legitima, vel ſolennis *ſecundum gloſſ. in §. fin. Inſtit. de fideicom. hæredit. & Roderic. d. loco, nu. 21. in fin. verſi. nihilominus tenebis menti.*

12 Sextò concludimus, per ſtatutum fieri poſſe, vt † voluntas iſta captatoria momentum habeat, *d. l. captatorias, in verb. Senatus improbauit. ff. de hæredib. inſtituti. & ibi Ang. & Imol. Alexan. ad l. 2. ff. de vulga. & pupill.* quia ſicut prohibitio captatoriæ voluntatis iure ciuili eſt introducta, ita contrario iure videtur poſſe permitti, adeoq́ue iure tam Pontificio, quam Ciuili nonnullis caſibus permiſſa eſt, vt diximus. Et ſic exiſtimarim intelligẽdum eſſe iudicium ſiue arreſtum illud, cuius meminit Ioan. Gallus, *d. articu. 57. & ſequitur Roder. ad l. quoniam in prioribus. 8. limitat. numer. 1. C. de inoffic. teſtam.* Contrà tamen alij ſentiunt, quia ad ſubſtantiam teſtamenti pertinet, quòd quis per ſemetipſum de ſuis bonis diſponat, & teſtamentum dicitur noſtræ voluntatis iuſta ſententia, *d. l. 1. ff. de teſtament.* quæ definitio oſtendit ſubſtantiam, & eſſe rei. *l. 1. §. dolum. ff. de dolo.* ſed conſuetudo vel ſtatutum contra ſubſtantialia & eſſentialia rei, ſeu actus nihil operatur, *cap. non putamus. & ibi gloſſ. ſingul. de conſuetudin. libr. 6.* Præterea cap-

Digitized by Google

captatoria diſpoſitio ideò eſt reprobata, quia deceptoria, *vt latè Panorm. notat ad d. cap. cum tibi. & ſuperius affatim expoſuimus.* ſtatutum autem non magis quam conſuetudo contra bonos mores ſubſiſtere poteſt, *teſte Bart. ad l. omnes, q. 3. in princ. ff. de iuſtit. & iur.* Tum verò cũ ſpeciali iure receptum ſit in patre, vt pro filio ſuo teſtetur, ſcilicet ei pupillariter ſubſtituendo, partim ob ætatem filij minoris, partim quod non præſumitur pater filium fallere, ſed eum plus quam ſeipſum diligere, *l. iſti quidem. ff. quod met. cauſ.* ſequitur quod in alijs ius ſcriptum & commune manet illæſum, in quibus dictæ rationes, aut ſimiles non militant, *vt d. l. 2. ff. de vulga. & pupilla.* & ita tenet Guliel. Benedict. *d. loco, num. 6. & 7.* Cuius ſententia etſi æqua, & iuri valdè ſit conſentanea, video tamen paſſim ſtatuta huiuſmodi mordicùs defẽdi, & quidem potiſſimum, quod etiam Iureconſultorum quorundam opinione iuuentur.

Poſtrema cõcluſio eſt: licèt † maritus per vxorem teſtari non poſſit, neque illa per maritum, vt dictum eſt, tamen inter ſe non vetantur conſentire, vt alter teſtetur de rebus alterius conſentientis: valetque talis diſpoſitio, non vt teſtamentum conſentientis, ſed vt teſtamentum teſtantis, *Bald. ad cap. 1. §. præterea, quib. mod. feud. amit. Gulielm. Benedic. d. loco, nume. 2. per d. l. ſicut. §. venditionis, ff. quib. mod. pign. vel hypothec. ſol.* quod & Nicol. Euerar. *conſil. 60. incip. vt vobis.* voluiſſe videtur, dum ait, vltimam voluntatem non poſſe dependere ex alieno arbitrio de futuro, quia poſſet ſequi captio, ſed de præſenti & præterito benè poſſe dependere ex alieno arbitrio, *l. illæ autem inſtitutiones. ff. de hæred. inſtit.* Sic quando quis conſentit alteri, vt de re ſua teſtetur, iſtam voluntatem ait non dependere ex alieno arbitratu, ſed ſtatim eſſe perfectam & irreuocabilem, quia ille exprimit palam animi ſui votum, *l. clemens patronus. § final. ff. eod. titu.* & vtraque voluntas confeſtim recipit ſuam perfectionem: voluntas 13

Digitized by Google

quidem mariti per hoc quod conſentit, voluntas autem vxoris per hoc quod teſtatur. Quò & alia multa pertinentia idem Euerard. adducit, de quibus omnibus paulò inferius loquemur.

CAP. XXVIII.

Coniunx, cui arbitrium teſtandi à coniuge relictum eſt, an poſſit inæqualiter inter liberos diſponere, eoſdemue penitus excludere.

SVMMARIA.

1 *Aequalitatem inter liberos pater ſeruare velle præſumitur.*
2 *Libera poteſtas an contineat viri boni arbitrium.*
3 *Aequalitas quare inter liberos ſeruanda.*
4 *Aequalitas inter liberos non ſeruanda, ſi aliqui eorum grauiter offenderint.*
5 *Vxor inſtituta hæres poteſt diſponere de bonis hæreditariis, etiamſi liberos habeat.*

SI STATVTO Ciuitatis coniugi per coniugem teſtari liceat, & maritus vxori liberam bonorum diſpoſitionem commiſerit, quæſtionis eſt, an poterit vxor inter liberos ex ſe & defuncto marito natos inæqualitatem aliquam conſtituere, maximè ſi idipſum parentibus lege vel ſtatuto permittatur, etiam hac mariti cõceſſione ceſſante? Roderic. Suarez *ad d. l. quoniam, cap. incip. octauò limita*. reſpondet quòd non: quia voluntas teſtatoris, ſi aliud non exprimat, videtur tendere ad æqualitatem, & proportionem diſtributiuam inter liberos ſeruandam, *ſecundum l. cum pater. §. rogo. ff. de lega. 2. §. illud, Auth. de trien. & ſemiſ.* niſi tamen, inquam, de mente contraria tacitè vel expreſsè conſtet, *l. cum filius. §. pater. ff. d. titul. l. in conditionibus. ff. de cond. & demonſtr.* Idem quoque ſentire mihi videtur Marian. Socin. Nepos *conſil. 160. nume. 56.*

verſ.

verſ. nec verum eſt, lib. 2. dum ait, quòd ſi commiſſum eſt alicui, vt diſponat de rebus ſicut ipſi videbitur, verba illa important non † liberam poteſtatem, ſed 2
arbitrium boni viri, *iuxtà notata ad d. l. ſi ſic. ff. de de lega. 1.* & quòd bonus vir nunquam induceret, aut pateretur tantam inæqualitatem fieri inter fratres, quantá ſequeretur, ſi in arbitrio parentis eſſet ſic diſponere, 3
ex qua † diſpoſitione inimicitiæ & odia inter fratres oriri poſſent, *l. fin. §. ſin autem. C. de bon. quæ liber.* vnde in dubio fit interpretatio pro eorum æqualitate, *l. vt liberis, l. illud C. de collat Deci. conſ. 250. incip. caſus de quo. in fin. Corn. conſil. 128. lib. 4. Alciat. reg. 1. præſumpt. c. 23. in fin.* cenſebiturque ſatis multum operari hæc permiſſio mariti in legatis ad aliorum vtilitatem factis. Quæ ſentẽtia etſi multum conſtringat poteſtatẽ à teſtatore cõceſſam, eſt tamen æqua, & plena humanitatis. At ſi poſteà ex liberis aliqui grauiter † matrẽ offenderint, 4
iuſta erit cauſa inter eos inæqualitatis conſtituendę: cũ ſit veriſimile, maritum quoq; merita & culpas cuiuſq; conſideraturum fuiſſe. Ad quam rẽ appoſita eſt d § rogo. diſpoſitio; quocircà & eius verba operæpretiũ erit ſubijcere: [Rogo filia, vt bona tua quandoq; diſtribuas liberis tuis, vt quiſq; de te meruerit. Videtur omnibus liberis, etſi non æqualiter promeruerint, fideicõmiſſum relictum: quibus matris electione ceſſante, ſufficiet, ſi non offenderint. Eos autẽ quos mater elegerit, fore potiores, ſi ſoli promeruiſſent, exiſtimaui. Quòd ſi neminẽ elegerit, eos ſolos nõ admitti, qui offenderunt.] Quid autem, ſi † maritus ſimpliciter vxorẽ hęredẽ inſtituit, & ſolam legitimam liberis reliquit? Quæſitum ex me fuit, vtrũ illa liberis excluſis hęreditatẽ mariti ad agnatos quoſcunque, & extraneos transferre poſſet? Reſpondi, cũ verba inſtitutionis clara, ſimplicia, & generalia eſſent, non videri maritum voluiſſe, vt liberæ vxoris diſpoſitioni frenũ inijceretur, aut vt liberi matri inſtitutæ ſuccederent: imò proprium ſanguinem inhuma- 5

humaniter excluſiſſe, ipſamque naturæ legem violaſſe, *de qua in l. fin. ff. de bon. præſcrip*. & ſi forte liberi ſuis ſceleribus hoc promeriti fuiſſent, multò minorem dubitationem fore.

Cap. XXIX.

An coniunx, cui data eſt poteſtas alienandi bona coniugis defuncti inter viuos, poſſit de ijs diſponere in vltima voluntate?

SVMMARIA.

1 *Separatorum ſeparata eſt ratio.*
2 *Verba cum effectu ſunt accipienda.*
3 *Res quando fieri dicatur.*
4 *Donatio cauſa mortis an ſit vltima voluntas.*
5 *Alienatio fauorabilior eſt teſtamento facta, quam contractu.*
6 *Diſponendi verbum cuius ſit naturæ. & num. 9.*
7 *Contractuum effectus an poſsit conferri poſt mortem.*
8 *Vltimæ voluntates an omninò diſcrepent à contractibus.*
9 *Filiusfam. quare donare poſsit mortis cauſa, teſtari non poſsit cum patris conſenſu.*
10 *Poteſtas alienandi ad caſum neceſsitatis reſtricta, non porrigitur ad caſum mortis.*

NVNQVID verba hæc ex teſtamento coniugis defuncti: [Volo vxorem meam pro arbitrio ſuæ voluntatis de bonis meis poſſe diſponere inter viuos.] intelligantur, vt vxor etiam per viã teſtaměti diſponere poſsit, an verò ſolum per actus, qui dicuntur inter viuos? Sanè Ludoui. Roman. *conſil. 476. incip. huic felici.* reſpondet, diſpoſitionem teſtamentariam videri eſſe excluſam: quia conuentio concedens vnum genus alienandi; ad aliud, quod ab eo ſeparatiſſimum eſt, trahi non debet, *l. ſi vnus. §. ante*
1 *omnia. ff. de pac.* Quod autem hæc duo ſeparatiſſima ſint,

ſint, vel ex eo conſtare poteſt, quod pupillus pleriſque caſibus tutore auctore inter viuos donare poteſt, teſtari autem nullo caſu poteſt, *l. tam his. §. 1. ff. de donat. cau. mort.* Et quamuis vaſallus in proximũ agnatum poſſet feudum transferre, *cap. 1. §. ſed & res. per quos fiat inueſtit.* teſtamento tamen facere hoc prohibetur, *cap. 1. in princ. verſ. nulla, de ſucceſſ. feud.* Rurſum idẽ Roman. *ad l. Stipulatio hoc modo, qu. 4. ff. de verb. oblig.* dum diſputat, vtrum valeat donatio, in qua quis reſeruat ſibi poteſtatem diſponendi tempore vitæ ſuæ, dicit, videri prima fronte iudicandum quod valeat, eo quod libera teſtamenti faciendi facultas tunc non ex toto tollatur, quia ſaltem in reſeruatis remanet, modò poteſtas diſponendi fuerit reſeruata ſimpliciter, non ſi adiecta ſit illa clauſula: [In vita ſua] quia verba illa intelliguntur de diſpoſitione, quæ ſumit effectum in vita, cum † verba ſint cum effectu intelligenda, *l. 1. §. hæc verba. ff. quod quiſque iur. cap. relatum, de cleric. non reſidentibus.* Secundò, quia actus inter viuos non dicitur fieri, ideò quod à viuente fiat, quoniam nullus actus à mortuo fit, ſed quia in vita ſortitur effectum, *l. vbi ita donatur. ff. de donat. cau. mort.* Tertiò, cum teſtamenti effectus ſurgat poſt mortem, videretur quodammodò non in vita, ſed poſt obitum diſpoſitio eſſe celebrata. Tunc etenim † res fieri dicitur, cum effectum capit *l. ſciendum eſt. ff. ad l. Flau. de plagia. l. in tempus. ff. de hæredib. inſtit. l. quia in tempus. ff. de donatio. inter virum & vxorem. l. quod ſponſæ. C. de donat. ante nupt.* Videtur quoque & in eandem ſententiam acceſſiſſe Bartolo. *conſil. 76. incip. pater filio.* dum ait, quòd ſi pater donauit filio emancipato omnia ſua bona præſentia, & futura, reſeruato ſibi fructu, de quo poſſit in vita ſua diſponere pro libero ſuo arbitrio: intelligitur de contractu inter viuos, non autem de vltima voluntate, per teſtamentum, aut alio modo: quia licèt donans largè & effusè liberalis eſſet, noluit tamen in vita agere, ideoque fructus in ſua poſtate,

2 (margin, beside "cum † verba ſint cum effectu")
3 (margin, beside "Tunc etenim † res fieri di-")

teſtate,quamdiu viueret,reliquit: diſpoſitio autem teſtamentaria non dicitur fieri in vita. Nam licèt teſtamentum fiat à viuente, effectus tamen eiuſdem ſequitur mortem, *l.1.& ibi gloſſ. de teſtament. tutel.* Et cum verba illa,[quibus retinuit ſibi diſpoſitionem in vita ſua,]non debeant eſſe ocioſa,& effectus expertia, neceſſariò ſunt referēda ad diſpoſitionem inter viuos, quia ſuffeciſſet alioquin dicere duntaxat, quòd poſſet de fructibus diſponere. Quod & ſentire videtur Alexand. *ibi & conſi.14. incip. circa primum dubium, lib.1.*
4 aſſeuerans hac ratione, quòd † donatio cauſa mortis non ſit ex contractibus celebratis in vita, ſed dicitur eſſe actus vltimæ voluntatis, vnde *ad l.2. colu. vltim. ff. de legat.1.* diſputat, an filius, cui pater permiſit teſtamenti factionem, poſſit mortis cauſa donare: quia vltimæ voluntates omninò diſcrepant à contractibus inter viuos, & vnius incluſio eſt excluſio aliorum, *cap. nonne, de præſumpt.* & limitata diſpoſitio limitatum parit effectum, *l. fideiuſſores. §. pro Aurelio. ff. de fideiuſſor.* quęque ad tempus ſunt conceſſa, poſt tempus prohibita exiſtimantur, *cap. de cauſis, de offic. deleg. l. 4. ff. de ſeruitut.* Atque huius prætereà opinionis aſſertores comperio Decium *conſi.30. & 251.* Curtium Iuniorem *conſil. 25.* & Socin. *conſil. 19. lib.1. numer.15. & numer.22.* qui totam hanc materiam ritè examinarunt.

Venio ad aliorum ſententiam: & quidem Iaſon *conſil.130. incip. inſtitutio facta, libr.4.* contrariæ partis coryphæus, hoc argumento nititur: fauorabilior eſt
5 † alienatio vel diſpoſitio, quæ fit per viam vltimæ voluntatis, quam quæ per contractum inter viuos, *gloſſ. in l. quidam ita. §. ſi quis filium. ff. ad Trebell.* ergò cui conceditur minus fauorabile, illi etiam concedi intelligitur, quod eſt magis fauorabile, *l. cui pacto, in fin. ff. de ſeru. export.* Alioquin enim relinqueretur hoc abſurdum, quod coniunx poſſet diſponere inter viuos, qui eſt actus fortis & irreuocabilis, & non poſſet diſpo-

diſponere per vltimam voluntatem, rē fragilem,& quæ ſola pœnitentia quandoq; reuocatur, *l.1. C.de ſacroſanct.eccleſ.* Addit verbum illud,† [Diſpono,] ex propria vi ſignificationis referri ad vltimam voluntatem, *gloſſ.& Doct.ad Rub ff. ſolut. matrim.* tum quoque Barto.*ad l.à filia. ff.ad Trebell.* reſpondere, quod ſi res, quæ ſubiacēt reſtitutioni, poſſint alienari cauſa dotis inter viuos, *iuxta Authen.res quæ. C.comm.de leg* multò magis poterit hoc fieri per modum vltimæ volūtatis. Et potiſſimum hæc locum habere putat, ſi in teſtamēto ſint verba geminata, repetita, & enixam voluntatem, effuſamq; poteſtatē ſignidcantia, *l.Baliſta. ff.ad Trebell.* veluti quòd poſſit diſponere & ordinare prout voluerit, & quicquid voluerit, quia iſta verba ſunt præciſè vniuerſalia, *teſte Bald.ad l.cum virum,in 2.oppoſit.C. de fideicommiſſ.* multumq; ponderari debent. *§.nos igitur,in Authen. de reſtitut.fideicom.* Neq; obeſſe exiſtimat, quod Barto.*d.conſ.79.* voluit, quia loquitur de contractu donationis inter viuos inito, vbi dicta verba, [quòd poſſit diſponere in vita ſua de fructibus,] intelliguntur idcircò de cōtractu inter viuos, non autē de via teſtamenti, vt accipiantur ſecundum ſubiectā materiam contractus inter viuos tunc celebrati, *l ſi vno,in rinc.ff. loca.l.ſi ſtipulatus.ff.de vſur.* Sed in præſenti caſu verbum [Diſponere] fuit appoſitū in teſtamēto, & in vltima voluntate, atque ideò ſecundum ſubiectam materiam intelligi debet, vt inferat nimirum vltimam voluntatē, ſicut ex propria natura facere ſolet, *§.diſponat, Authent.de nupt. Ioan. de Neuiz. conſ.9 nu.20.* Certè nec illud turbare debet, quod effectus teſtamēti conferatur poſt mortem, quodq; alioquin verba illa nihil operarētur, quia operari poterunt, ſi decedat inteſtatus, & nihil diſponat inter viuos. Adde quòd teſtamētum fit in vita ab aliquo proprium negocium gerente, & tamen etiā† contractuū effectus poſſet conferri poſt mortem, vt ſi quis donaret irreuocabiliter, ſed poſt mortem ſuam. Nam iſta dona-

6 7

donatio dicetur donatio inter viuos, *d.l.vbi ita donatur.ff.de donat.cau.mort.* Et cum Romanus *in d.l.ſtipulatio.* non firmet ſuam opinionem aliqua lege, ſed potius eam in medio relinquat, nos quoque nihil inde adduci poſſe arbitramur, quòd ad ſtabiliendum eãdem illam conferat. Pari ratione & ad ea, quæ *d.conſ.*476. allegat, reſponderi poſſe videtur. Nam quòd ait teſtamenta, & actus inter viuos maximè à ſe inuicem diſtare, non eſt abſolutè verum: quandoquidem ha-
8 bemus locum argumentandi in iure à † contractibus ad vltimas voluntates, & econuerſò, à quo ſumptum argumentum non modò eſt probabile, ſed frequens & fortiſſimum, *l.fina.& ibi Salicet. C.de legat.§.1.Inſtitut. de l.Fuſ.Canin.toll.Præſes Euerar.in loco à contract. ad vltim. voluntat.* & niſi ratio aliqua iuſta & legitima diuerſitatis adferatur, ſemper procedit. Quod autem pupillus aliquando donare poſſit, teſtari autem nun-
9 quam poſſit, nihil mirum. Nam & † filiusfamil. cum conſenſu patris donare cauſa mortis poteſt, teſtari non poteſt, *l.qui in poteſtate.ff.de codicill.* quia publici eſt iuris teſtamenti factio, donatio autem priuati; quæ verò priuati iuris ſunt, priuatorum etiam pacta admittunt, & facilius cõceduntur, non ita quæ ad publicam vtilitatẽ conſtituta ſunt, *l.3.ff.de teſtame.* publicè autem intereſt, ne vltima voluntas pendeat ex arbitrio aut patris, aut tutoris, ob varios rerum caſus, qui euenire atque intercedere poſſent. *Vigilius num.9. & alij ad §.1.Inſtituti.quib.non eſt permiſſ.facere teſtament.* Simile quid & de vaſallo dici poteſt, quod ipſum intuenti facilè apparebit. At dum omnia diligenter expendo, reperio etiam Didacum Couuar.in eadem cum Iaſone ſententia fuiſſe, cuius tamen non meminit, *libr.3.varia.reſolut.cap.12.numer.3.in fin.* qui agens de reſeruatione diſponendi in vita, deducit Barto. opinionem *d.conſil.76.* ambiguam eſſe: nam ſi reſeruatio facta eſt in fauorem donatoris, vitæ mentio non immutat eius liberam diſpoſitionem, poteritque donator

nator de bonis reſeruatis teſtari, maximè quia verba illa, [In vita diſponere] etiam teſtamentariæ diſpoſitioni conueniunt, cum teſtator viuus teſtamentum condat, tametſi effectus teſtamenti eius mortem anteire non poſſit.

Ego ſanè vtramque opinionem animaduerto dubioſam eſſe; & quæ Iaſoni ad confirmationem ſuæ ſententiæ placent, alijs non omninò malè diſplicere. Nam quòd dicit verbum, [Diſpono,] natura ſua vltimam voluntatem includere, verum eſt, ſi ſimpliciter, nulla facta mentione mortis, aut actus inter viuos proferatur: verum ſi proferatur in actu loquente duntaxat de contractu vel alienatione inter viuos, tunc quia poteſtas non eſt data abſolutè, ſecũdum qualitatem & expreſsionem actus inter viuos ſumi debet. *Pariſ. conſil. 20. incip. viſo teſtamento, num. 4. lib. 29.* Neque locum habere crediderim Iaſonis & Didaci opinionem, ſi maritus adijciat ſe velle, vt vxor in vita ſua pro neceſſitate propria alienare poſſit. Poteſtas † enim alienandi ad cauſam neceſſitatis reſtricta, ad caſum mortis ſeu teſtamenti non extenditur, cum neceſſitas morte ſit extincta, *Cur. d. conſilium. 2. colum. 2. verſicul. conſiderandum eſt. & Decius dd. locis.* Sed num in reliquis locum habeat, intelligis quam ſit periculi plenum definire, & cum Iaſone ac Didaco à communi opinione recedere, quæ tantorum Iureconſultorum præiudicijs ſuſtinetur. Ne igitur erroribus inuoluamur, ad coniecturas voluntatis defuncti eundum erit, & diligenter perluſtrandum, quis quantusque fuerit teſtatoris affectus, quæ cauſa illũ impulerit, quam effuſis & ſæpè repetitis verbis vſus ſit, & vtrum reliquerit liberos, in quorum gratiam tam effrenem poteſtatem cohiberi æquitas ſuadeat, quod & ipſe Iaſon *d. loco, num. 2.* innuere videtur. 10

CAP.

CAP. XXX.

Facultas teſtandi à marito vxori, vel ab vxore marito data, an tranſeat ad hæredes?

SVMMARIA.

1 *Facultas alienandi, vel eligendi an tranſeat ad hæredes. & num. 4.*

2 *Facultas teſtandi ad hæredes non tranſit. & numer. 5.*

3 *Facti quæ ſunt, non tranſmittuntur ad hæredes.*

4 *Facultas renunciandi mobilibus bonis vxori conceſſa, an debeatur hæredibus.*

5 *Conſenſus tacitè continet hanc clauſulam;* Si actus valet.

6 *Mandatum Papæ de vendendis fructibus monaſterij intelligitur, ſi conſenſus ſuperioris illius monaſterij acceſſerit.*

IN tabulis mariti cautum eſt hoc pacto: [Vxori meæ relinquo facultatem de bonis meis teſtandi pro arbitrio ſuo.] Vxor non de bonis mariti, ſed de proprijs duntaxat teſtata eſt. Eius hæredes vel proprietatem his verbis illi relictam fuiſſe, vel ſaltem facultatem diſponendi ad ſe tranſmiſſam eſſe contendunt. Contra hæredes mariti eadem bona vendicant, facultatemq; teſtandi morte vxoris conſumptam eſſe proponunt. De iure diſputatur, & pro hæredibus quidem mariti hæc adduci poſſent, quòd
1 † facultas alienandi alicui conceſſa etiam ad hæredes porrigitur, *l. ſicut. 6. ſi debitori. ff. quibus modis pigno. vel hypothec. ſol.* vt & facultas eligendi, *l. ſi ſtipulatus. ff. de verb. obligat. l. illud, aut illud. ff. de opt. vel el. legat. § optionis, Inſtitut. de legat.* & ius arbitrij, ſi quis aliquid mihi promiſit facere arbitrio meo, etiam ad ſingularem ſucceſſorem tranſmittitur, *teſte Bald. conſil. 193. incip. in quodã contractu, lib. 1.* Sed ex aduerſo Nicolaus Euerardi quondam huius Senatus Præſes, *conſil. 60. incip. vt vobis venerabilibus, colum. 4. verſic. modò clarum eſt.* hanc quæſtionem decidit, his verbis: [Si tertius conſen-

tiat

tiat mihi, quod poſſim de re ſua diſponere † teſta- 2
mentaliter, potero de illa, ſi voluero, diſponere, potero etiam non diſponere: & hoc vltimo caſu, ſi non diſpoſuero iuxta facultatem mihi ab homine pręſtitam, conſenſus mihi præſtitus habetur pro non præſtito, & conſentienti non præiudicat. *d.l. ſicut. §. ſi voluntate. & §. venditionis.* vbi I. C. decidit, quòd ſi pignus, in cuius alienationem creditor conſenſerat, non vęnierit, tunc ex dicto conſenſu non videtur remiſſum
ius pignoris. Et cum in hac † teſtatione verſetur me- 3
rum factum, apparet ad hæredes tranſire non poſſe, ſed cum ipſa vxore extingui, *l. ſtipulatio iſta. § hi qui l. ſtipulatus fuerim, l. cum quis. ff. de verb. obliga. l. qui hæredi. ff. de condit. & demonſtrat. argument. l. non ſolum. §. tale. ff. de liber. leg.* quia actus agentium non egrediuntur eorum intentionem, *l. non omnis. ff. ſi cert. petat.* & ideò cum voluntas mariti fuerit vxori hoc indulgere, non poteſt facultatem iſtam hæres in ſe tranſmittere. Fortè enim maritus cognitam habebat vxoris probitatem, neque dubitabat, quin illa non niſi inter pauperes, vel amicos ſuos de his bonis diſponeret: quæ confidentia ceſſat in hæredibus, ſæpè iniquis, ſed viro bono ſuccedentibus, *Bald ad l. generaliter. C. de reb. credit. Zaſius ad d. l. cum quis.* vnde & officium executionis teſtamẽti in hæredes non tranſmouetur. *Bart. in l. à filio. ff. de alimen. & cibar. lega.* Et in ſimili Chaſſan. *ad conſuet. Burgu. titu. des droictz & appart. §. 19. ad verb. faire la renun-*
ciation. reſpondet, licèt dubiè, facultatem † renun- 4
ciandi mobilibus bonis vxori permiſſam, ad hæredes non tranſire: quia an velit renunciare nec ne, eſt merè voluntarium. Ea autẽ quæ ſunt voluntatis, non tranſeunt ad hæredes: voluntas ſiquidem morte tollitur *l. locatio. ff. locat.* & videtur ſubeſſe priuilegiũ aliquod perſonale, quod cum perſona perire certũ eſt. *cap. priuilegium. de regu. iur.* Eadẽ ratione neq; alteri cedi poſſet: quia quæ nõ ſunt tranſmiſsibilia ad hæredes, ceſſionem non patiuntur, *l. ex pluribus. ff. de adminiſt. tut.*

Doct.

Doct ad d.l.ſi ſtipulatus. Neque mouet d.§. ſi debitori. quia ibi cõſenſus erat præſtitus de re ſua natura trãſmiſsibili ad hæredes, cẽſebaturque defunctus etiam pro hæredibus ſuis ſtipulatus eſſe: quomodo & in electione per contractum reſeruata fieri videmus. *d.l. ſi fundum.ff.de verb.oblig.& vt ad eandem l.ſi ſtipulatus. oſtendit Iaſon*, multi etiã ſunt caſus, quibus electio ad hęredem non tranſit, ijque omnes huc cõmodè transferri poſſunt. Baldi autẽ ſententia *d.conſ.* 193. vera eſt in illis caſibus, & non in alijs, in quibus aliquis ſuper rẽ ſuapte natura tranſmiſsibili ſtipulatus eſt; de quib. multa Tyraq. *de vtroque retrac.§.26.glo.3.nu.33.& alijs.& gl.1. num.33.cum ſequentib.*

Porrò autẽ, quod diximus, hæredes mariti, quando vxor de bonis mariti non eſt teſtata, & facultate ſibi data vſa non fuit, eadem bona vendicare, atque repetere poſſe; etiam tunc locum habere exiſtimo, quando teſtamentum ab vxore in vim dicti conſenſus conditum, non valuit. Nam & in pignore receptum eſt, quòd ſi alienatio pignoris voluntate creditoris à debitore facta, ſit nullarum virium, cõſenſus creditoris remiſſionem pignoris non inducit. *l. ſi debitor.§.quæritur ſi fortè.ff.quib.mod.pigno.vel hypothe:ſol.* Ad cuius l. explicationem Barto. pro regula tradit, ſi actus, circa quem adhibetur conſenſus, iure nõ ſubſiſtat, eundẽ illum conſenſum non præiudicare conſentienti, quod & Canoniſtæ *ad cap. cum venerabilis. de except.* ſequi ſolent: quaſi ſcilicet †conſenſus eiuſmodi tacitè in ſe contineat hanc conditionem, ſi actus de iure validus ſequatur *l.debitum. C.de remiſſ.pigno.Neguſant.in tract.de pign.& hypot.3.memb.6.par.nume.27.verſic. Quartò fallit.& ſeq.* Eodem pertinet, quod Curt. Iunior *conſil.105.incip. Sacratiſsimæ Trinitatis.numer.*3. generaliter ait, poteſtatem alicui datam, vt faciat actum quem alias facere non poterat, non extendi ad actum vitioſum, aut minus ſolenniter celebratum. *not. Domin.ad cap.eoſ.§.1.de temp.ord.lib.6.& in cap.ſi pro debilitatẽ. de oſ-*

de offic. delega. eod. lib. Quemadmodum & Calderinus *conſ. 22. de regular. & conſ. 8. tit. de reſcript.* reſpondet, quòd 6
† mandatum Papæ de vendendis certis fructibus monaſterij Apoſtolicæ ſedi reſeruati, intelligendum eſt, dummodò conſenſum ſuum ſuperior illius monaſterij adhibeat: qua in re & Socinum quoque ſibi concordantem habet, *conſil. 23. incip. Bonæ memoriæ.*

CAP. XXXI.

De coniuge ad ſecundum matrimonium tranſeunte, & de bonis in contractu antenuptiali liberæ ſuæ diſpoſitioni relictis non teſtante.

SVMMARIA.

1 *Contractu antenuptiali an tertio ius adquiratur. & nu. 9.*

2 *Pater poteſt ſtipulari filijs in poteſtate ſua conſtitutis poſt mortem ſuam.*

3 *Stipulatio incertis facta non valet.*

4 *Aequalitatis ratio fauorabilis.*

5 *Deſtinatio an habeatur pro actu perfecto. & num. 8.*

6 *Verba de præſenti, licet ſolum ſint enunciatiua, inducunt diſpoſitionem fauore liberorum, & num. 13.*

7 *Contractu antenuptiali ſi conuentum ſit, vt primogenitus eius matrimonij habeat certum caſtrum, etſi pater nulla alia declaratione facta moriatur, caſtrum primogenito cedet. & num. 12.*

8 *Perfectum eſſe quid non dicitur, etſi proximum ſit ad perficiendum.*

9 *Electio non dicitur, quamdiu poteſt retractari.*

10 *Patris imperfecta voluntas inter liberos an firma ſit.*

11 *Euenire quod poteſt an potius inſpiciendum ſit, quam quod eſt præſens.*

12 *Spes incertorum vana.*

13 *Pater ad ſecundas tranſiens nuptias, ſi in cōtractu antenuptiali*

Digitized by Google

liberis prioris thori reſeruauerit certa aliquot millia, quomodo illis ius quæſitum dicatur.

14 *Patris voluntatem per coniecturas probari ſufficit.*

ET quandó de reſeruata teſtandi facultate iam dictum eſt: hoc loco non diſſimilem quæſtionem, nuper ex facto natam, ab obliuionis iniuria aſſeremus. Pater ſecundam vxorem ducturus, in contractu antenuptiali hãc clauſulam adiecit, quod reſeruaret ſuę liberæ diſpoſitioni aliquot millia aureorum, vt de ijs vel ad vtilitatem liberorum, quos ex priore coniuge ſuſtulerat, vel ad cõmodum aliorum quorumcunq;, alioue modo pro animi ſui cõſilio ſtatuere poſſet. Is deinde nihil de his millibus teſtatus diem obijt. Priores liberi ex ſtipulatione paterna, à poſterioribus millia aureorũ petunt: illi verò negãt, patremque poteſtate diſponendi ſibi reſeruata vſum non eſſe reſpondent, atq; in eo defenſionia ſuę ſcopũ cõſtituunt. Pro actoribus inferioris ordinis iudices pronunciauerunt: & eorum ſententia infra ſcriptis
1 rationibus confirmari poſſe videtur. Primò, † quod ſi in contractu antenuptiali alter cõiugum tertio alicui quidquam ſtipulatus fuit, ius ex ſtipulatione tertio illi adquiritur, ſed reuocabile tamen, niſi teſtator ipſe contrarium diſpoſuerit. *l. Seia ff. de dote præleg. latè Ioan. de Imol. ad cap. potuit. colum. vlt. ext. de locat. & conduct. & in l. qui Romæ. §. Flauius Hermes ff. de verb. obligat.* Vnde cum pater contrarium de dictis millibus reſeruatis non diſpoſuerit: ius ex eo contractu illis quæſitum poſterioris thori liberi auferre non poſſunt. *l. id quod noſtrum ff. de reg. iur.* Neque dubitandum eſt de vi-
2 ribus iſtius ſtipulationis, quandoquidem † pater poteſt ſtipulari filijs etiam in ſua poteſtate conſtitutis poſt mortem ſuam: quo caſu ex ea ſtipulatione filijs actio adquiritur, tametſi hæredes patris eſſe nolint. *l. quodcunque. §. ſi ita quis. ff. de verb. obligat. gloſſ. ad d. §. ſi quis alij. in verb. Nihil agit. verſic. incip. Item fallit ſi pater. Inſtitut. de inutil. ſtipulat.* Stipulatus autem hic

vide-

videtur eo ipſo, quod poteſtatem cõferendi tot millia in vtilitatem prioris thalami liberorum ſibi reſeruauit. Et quod dicas non præciſè illum retinuiſſe ſibi hanc poteſtatem, ſed addidiſſe vlterius hæc verba, [Vel ad commodũ aliorum quorumcunque, vti placuerit:] nihil mouet. Nam ſicut incertis perſonis inutiliter legatur. *§. incertis. Inſtit. de legat.* ita quoque videtur intuitu † incertarum perſonarum, ad quas legati, ſeu alio titulo pecunia iſta eſſet peruentura, conuentio talis non valere *l. triticum ita ſtipulatus. ff. de verborum obligatio. l. poſt diuortium. §. general. ff. de iure dot.* & proinde quemadmodum vtile per inutile non vitiatur. *cap. vtile. de regul. iur. in 6.* ita etiam vtilis ſtipulatio, ſeu conuentio antenuptialis, reſpectu prolis prioris tori pura manens & ſolida, adiectione inutilium illorum verborum corrumpi non debet. Secunda ratio eſt, quod etiam imperfecta voluntas patris inter liberos eſt valida & firma, maximè quando per eam inter liberos ęqualitas ſeruatur. *l. hac conſultiſſima. §. ex imperfecto. & Auth. hoc inter. C. de teſtame. vbi Iaſ. Bal. & alii.* Atqui in propoſita facti ſpecie, reſeruatio iſta ad vtilitatem liberorũ prioris tori facta eſt, vt quali modo in lucro, quod per ſecundas nuptias amiſſuri eſſent, cũ liberis poſterioris lecti æquarentur, ad quam æqualitatem parentes ſemper reſpicere intelliguntur. *l. cùm pater. §. dulciſſimis. ff. de legat. 2. & diximus ſuprà cap. 28.* quamobrẽ, & ſi nulla perfecta diſpoſitio ſequuta ſit, ſeruari debet. Tertio, cum † æqualitatis iſtius conſideratio ſit fauorabilis & benigna, in dubio pro ea iudicari debet: vt per eam interpretationem redeamus quodammodò ad ius commune, quo vtriuſq; tori liberi in bonis adquiſitis, & relictis communiter parenti ſuccedũt. Quarto videtur ſufficere, quod pater iſta millia prioris tori liberis deſtinauit, etſi ad eorum vtilitatem de iis non diſpoſuerit: quia † deſtinatio habetur pro actu perfecto, licet forte caſu aliquo interuertantur. *l. cùm quidam.*

3 4 5

l. etſi non ſint. §. infecti. verſic. quid ergo. ff. de au. & argen. legat. l. ex facto. §. rerum. ff. de hæredib. inſtit. quodq́; ad dandum paratum eſt, pro dato habetur. *l. item legato ff. de legat. 3.* & potentia propinqua actui habetur pro actu *l. penult. & ibi Bald. ff. de teſtam. milit.* Rurſum vero id quod euenire poteſt potius inſpicitur, quàm quod præſens eſt, ſi ad illud præſens ſtatus tendit. *l. ſi idem. §. vlt. & ibi Caſtrenſ. ff. de iuriſdict. omn. iudi. l. qui bona. §. qui inter. ff. de damn. infect. l. ſi quis domum. ff. locat.* Quintò quia † verba patris ſibi reſeruantis iſta aureorum millia, ſunt prolata de præſenti in fauorem liberorum; & proinde etiam ſi ſolum eſſent enunciatiua, diſpoſitionē inducunt, & amplisſimā accipiunt interpretationem. *l. Aurelius. §. Titius teſtame. & ibi gloſſ. ff. de liberat. lega. l. ſi ſeruum plurium. §. fin. ff. de legat. 1. Nicol. Euerar. conſil. 88.* præſertim cum proferuntur in modum cauſæ, vt in prædicto contractu hac clauſula: [Pour en diſpoſer au profict des enfans du primier lict,] quæ verba ſignificant cauſam finalem. *Bald. ad l. 1. C. per quas perſo. nob. adquirat.* Sexto videtur hæc ſententia firmari per ea, quæ notat Tyraq. *in lib. de iure primogenit. quæſt. 65.* vbi teſtatur, quod ſi in † contractu antenuptiali, aut aliter conuentum ſit, vt tale caſtrum perueniat ad primogenitum ex eo matrimonio, aut ad alium filium, ſi pater ipſe id maluerit, & contingat patrem mori nulla alia declaratione ea de re facta: ſol' primogenitus ſuccedet. *Idem tenet Guido qu. 505 cum ſeq. & ſing. 521. nec non Decius conſ. 578.* & horſum allegatur l. diui. circa medium. C. de natural. liber. vbi pacta de aliquibus reſeruandis ad cōmodum librorum vel iſtius, vel alterius matrimonii confirmantur: itemq́; alius text. in l. ſi inter virum. ff. de pact. qui eſt dilucidus. Denique ſtat pro hac parte reſcriptum Imp. *in l. filiæ. C. fami. erciſ. un.* vbi dicitur, quòd ſi pater comparauit res aliquas nomine ſuæ filiæ, & poſteà contrarium eius diſpoſuiſſe nō probetur, iudex in cauſa diuidendę hęreditatis debet eas res propter deſtinatio-

nationem patris, eidem filiæ præcipuas adiudicare, in quam ſententiam multas ibi ll.gl. adducit.

Contra autem pro liberis poſterioris thori ſe offert initio, quod propoſitum in mente retentum nihil operatur. *l.pen.C.de condi.indeb.* ſed eſt quaſi poſthumus exiſtens in vtero, qui niſi naſcẽdo in lucem producatur, nihil quidquam eſt. *Bald. ad l.1.C. qui admitt. Iaſon ad l.1.ff.de condic.cau.dat.& ad l.quod quis.ff.de condic. indeb.* Propterea patri, qui diſpoſitionis facultate ſibi ſeruata non vſus eſt, adſcribi poſſet vulgatum illud *in l.ſcriptura.ff. de teſta.l.fin.C. de codicil.* quod potuit, noluit: quod voluit, non fecit. Adde quod non habetur pro † perfecto quo ad vim & energiam, id quod diſpoſitum eſt ad proximè perficiendum. *Bald.ad l. ſed diui fratres.ff.de rer. diuiſ.* ſicut neq; ædium eſt, quod earum cauſa paratũ eſt, ſi necdum vltimam manum acceperit. *l.fundum. §.item inſulæ.ff.de actio empt.* neque templi eſſe dicitur id, quod ad dedicationem templi deſtinatur. *l.ſi nondum.C.de furt.* quia multa cadunt inter calicem, ſupremaque labra. *vide Ioan. Andr. in c. commiſſum.de decim.* Sic & bona eius, qui eo anno, quo vitæ monaſticæ candidatus experimentum ſumit, moritur, non ſunt monaſterii, ſicut forent, ſi is eam fuiſſet profeſſus. *Authen. ingreſſi. Authen. ſi qua mulier. & ibi Bart. C.de ſacroſ.eccleſ.* & prohibitio alienandi res affixas ædibus, non egreditur ad ea, quæ ædium cauſa parantur, *l.cætera.§ ſed ſi parauerit.ff.de legat.1.* & ſicubi mortua vxore conſuetudo foret, vt bona mobilia ſint viri, immobilia vero hæredum vxoris: ſi pecunia in domo mortuaria inueniatur deſtinata ad emptionem prædiorum, mariti tamen ſuperſtitis erit: quoniam ea deſtinatio non habetur pro facto. *Bald. Angel. & Imol. ibi.* Sed & hæc ratio occurrit, quod electio facta ante tempus perſonæ incertæ ex certis nõ ſortitur effectum, nec poteſt dici † electio, quamdiu obnoxia eſt retractationi, vt eſt text. *in l.cùm pater.§.à filia.ff.de legat.2.* vbi pater popoſcerat filiam, vt

8 and 9 (margin)

cui vellet ex liberis ſuis prædia, cùm moreretur, reſtitueret. Illa adhuc viua vni ex liberis prædia fidei ſuæ cõmiſſa donauit. Papinianus ait, nõ eſſe electionem propter incertũ diem fideicõmiſsi certæ donationis. Nam in eũ deſtinatio dirigi poteſt, qui fideicommiſſum inter cæteros habiturus eſt, remota matris electione, itaq; ſi ante matrẽ electus moreretur, irrita eſſet donatio, atq; deſtinatio, neque vllum ius ad hæredes illius perueniret, qui ipſe ius ſolidũ & irreuocabile non habuit. *l. vnum ex familia. in princip. d. tit.* Et ita in præſenti quæſtione, ſi contigiſſet liberos prioris tori decedere ante patrem, dicta conuentio eorũ ratione erat futura nulla. Neque his obſtat prima argumentatio in aduerſam ſentẽtiam propoſita. Etenim d. l. Seia. eã præ ſe fert facti ſpeciẽ, qua alter coniugũ donãdi animo illũ adhibuerat ad ſtipulandũ, ad quẽ bona ſua peruenire volebat, cui per hoc aliud ius quæſitũ nõ videtur, quam omnino reuocabile arbitrio coniugis ad ſtipulandũ adhibentis. Nã verba illa, quòd talia bona pertinebũt ad talẽ adhibitum, vel ad aliũ poſt ipſius mortẽ, non producunt aliud, quam donationẽ cauſa mortis, arbitrio donatoris proculdubio reuocabilem. *d. l. vnum. l. 2. C de iure dot. & ibi Doct. Nicol. Euerar. conſ. 28. incip. Sempronia. nu. 4. & conſ. 147. incip. quædam Helvvigis. num. 4.* Neque hoc caſu pater, aut notarius liberis prioris tori ſtipulati ſunt, neq; ipſi liberi ſibi quidquã ſtipulando reſeruarunt, *vt obſeruat Euerar. d. conſil. 28.* ſed pater ſtipulatus eſt facultatẽ teſtandi in rem eorũdem liberorũ ſuæ poteſtati ſubditorũ, vel alterius cuiuſque pro libera ſua voluntate. Vnde licet alioquin patri leges permitterent ſtipulando liberis actionem adquirere, id tamen hic factũ eſſe dici nõ poteſt, vbi facultas diſponendi ad arbitriũ ſtipulantis ſuſpenſa fuit, nullaque diſpoſitione ſequẽte imperfecta manſit. Tũ quod ſe-
10 cundæ rationis loco dicitur, imperfectã † patris voluntatẽ inter liberos valere. *d. §. ex imperfecto.* ita accipere

pere oportet, ſi ad aliquam diſpoſitionem pater proceſſit, non ſi omninò nihil diſpoſuit, aut diſponere incepit: quia quod inchoatũ non eſt, imperfectũ non rectè appellaueris, ſed potius non factum. text. eſt *in Auth. quod ſine. & Auth. hoc inter. C. de teſtam.* requirens vel priuatã patris ſcripturam, vel aliquid aliud illi cõforme, quo de voluntate illa ſaltẽ imperfectè apparere queat. Etſi enim diſpoſitio ſit efficax inter liberos, cum eſt imperfecta ratione ſolennitatis: ſi tamen eſt imperfecta ex defectu voluntatis, de quo hic diſputatur, tunc inter liberos nulla illius eſt conſideratio. *Bar. ad l. ſi is qui ff. de teſtam. Guido Papæ conſ. 234. incip. Non valuit nu. 8. verſ. non obſtat. lib. 3.* Tertia quoq; ratio hoc modo dilui poteſt, quòd cùm liberi prioris & poſterioris thori ſint inęquali gradu, æquè patri coniuncti, & dilecti: non videtur magis omiſiſſe diſpoſitionem in gratiam eorum qui ex priore thoro ſunt, quàm qui ex poſteriore: imò in horum potius, ſi prioris thori proles fuerit opulentior, æqualitatis ſeruandæ ergò. Et notant Doctores *ad d. §. ex imperfecto*. imperfectam patris voluntatẽ nõ aliter inter liberos ſuſtineri, quàm ſi per illam vel æqualis, vel non prorſus inæqualis, inter liberos fiat diſpoſitio. At ſi liberi prioris thori fuerint pauperiores, tunc ſequere reſolutionem noſtram, quam inferius habebis. Quartò proponitur, 11
potius inſpici quod † euenire poteſt, quàm quod eſt præſens. *d. l. ſi idem. & l. ſi bona.* ſed id verum eſt, quando id quod futurum ſperatur, certum, euidens, ac benè extra fortunæ aleam eſt. *Felin. ad c. eam te. col. 17. verſ. incip. Alia eſt. ext de reſcrip. allegans Bald. ad l. ſi pro ea. C. mand.* Quoniam igitur omne ius ex dicto contractu antenuptiali quæſitum, pendebat à ſola voluntate patris, poteratq́; eius arbitrio reuocari. *d. l. Seia.* conſideratio talis propter incertũ euentum haberi non poteſt. *arg. l. naturalẽ. §. 1. ff. de adquir. rer. dom.* ſed è contrariò liberi prioris thori ſpem in re quantumuis vicina nunquã debebant reponere, iuxta monitionem Catonis,

12 cuius eſt illud: {Nunc† in ſegetibus & in herbis bona frumenta eſſe aiunt, nolite ibi nimiam ſpem ponere.} Nam & Plato, *teſte Aeliano lib. de var. hiſtor. 13.* ſpes, vigilantium hominum eſſe ſomnia dicebat, & Bald. *in rub. C. ſi quis aliq. teſt. prohib.* reſpondit, ſpem ſapientiſſimos quoſque fallere, ita vt patiantur lethargum, ſiue veternum, illuſarum mentium morbum. Et in ſimili poſt Bart. *ad l. ſciendum. qu. pen. ff. qui ſatisda. cogant.* refert Alex. *ad l. in ſuis ff. de lib. & poſthum.* incertiſſimam eſſe ſpem liberorum de bonis paternis, cùm innumeræ cauſæ accidere poſſint, ne ſucceſſio patris ad eos deuoluatur. *latè Tyraq. in lib. de legib. connub. l. 14. verſicul. Hinc autem quod diximus.* Pari modo nihil vrget in contrarium, quod quinto loco de verbis enunciatiuis, & narratiuis fauore liberorum prolatis adducitur. In propoſita enim quæſtione non ſunt verba enunciatiua, aut narratiua, ſed reſeruatiua liberæ diſpoſitionis de aliquot millibus in vtilitatem liberorum prioris matrimonij. Sic & illud quod deinde ex Guidone, Decio, & Tyraq. aſſeritur, huc non pertinet: quandoquidem in contractu matrimonij parentes alterius coniugis, quorum intererat, vna cum ipſo coniuge ſtipulati erant, vt bona in matrimonium illud importata deuenirent ad primogenitum, aut ſi illi, cuius bona erant, placeret, ad alium filium ex eodem matrimonio prognatum: cæterùm cum ea ſtipulatio reſpectu primogeniti eſſet pura, & ab ijs, quorum intererat, facta atque accepta, alterius verò filij reſpectu conditionalis, ſcilicet ſi pater, cuius bona erant, mallet: vtique verius erat bona illa ad primogenitum deuolui, quando conditioni adiectæ per patrem ſatisfactum non fuit. idque idem Guido clarè pronunciat. In noſtra autem hypotheſi nulla eſt ſtipulatio, quæ patrem, cuius bona erant, conſtringat, quæ fauore liberorum à quoquam acceptata ſit, quæue pura & ſimplex dici queat: ſed omnis iſta reſeruatio ab arbitratu, voluntate, & poteſtate patris dependet.

det.Eadem quoque ratione expediri poteſt. l.filiæ.C. famil. erciſun. quamuis vehementer in diuerſam partem ire videatur. Nam & ibi pater ſimpliciter nomine filiæ ſuæ res aliquas comparauerat, nulla de his poteſtate diſponendi ſibi reſeruata, eamque donationem nunquam in vita reuocatam morte ſua confirmauit. *l.ſi mortis.& ibi Bal.C.ad l.Falcid.& per ea,quæ notat Socin.in ſuis fallen.reg.103.incip.Donatio facta à patre.verſic.Fallit,ſi pater donat.*

Quid igitur in hac quæſtione ſtatuendum? Certè 13
ſi †pater ad ſecundas nuptias tranſiens, ſimpliciter liberis ex priore coniuge ſuſcitatis aliquot aureorũ millia reſeruauit, non adiecta clauſula liberè de his diſponendi ad commodum eorundem, vel aliorum: cenſeo ex iſta ſtipulaione liberis, ſi pater contrariũ nihil diſpoſuit, ius quæſitum eſſe. *l. quodcunque 45. §.ſi ita quis.& ibi Doct.ff. de verb.oblig.gloſ.in §.ſi quis alij,ad verb. Nihil agit. verſicul incip.Item fallit ſi pater ſtipuletur. Inſtit. de inutilib.ſtipulat.* Idem puto ſi ex indicijs aliquibus conſtare poſſit, quod pater non alia voluntatis intentione adiecit clauſulam illam, {vel ad vtilitatem aliorum,} quam vt liberos thori prioris in officio contineret, in huius ſtipulationis aura inflati, & ius irreuocabile ex ea ſe nactos eſſe exiſtimantes poſt deinde rebelles, minimeque morigeri fierent. Tantundẽ arbitror ſi diuerſis locis & temporibus, coram pluribus teſtibus, ante & poſt contractum, declarauit ſe ea reſeruatione ſolum liberorũ prioris thori commodum ſpectare. Talis enim declaratio quam magnarum virium eſt. *Bald.& Caſtren.ad l.1.C.de codicil.& ad d.l.hæredes palam.§.ſi poſt.ff. de teſtamen.& latius in lib.de interpret.vltim.volunt.oſtendi.* Tum quoque videmus verba enunciatiua, & narratiua patris in fauorem liberorum inducere præſumptam diſpoſitionem. *Bald. conſ. 179 incip.Quando ſapiens.lib.4.per l.fin.C.famil. erciſcun.& ſequitur Aimo Crauet.in lib de antiquit.tempor.part.1.cap.incip.Propoſitum noſtrum.num.61.verſic.incip. Sed nunquid iſte*

fauor. atque iam antè diximus. Nec minus in ſimili manifeſtum eſt, quòd de voluntate ſatis dicitur† conſtare per
24 ſigna, & coniecturas, vt ſi viuens dixit ſe velle filium legitimari, vel ſi Principi pro eius legitimatione ſupplex fuerit, vel legitimandi facultatem obtinuit, licèt poſteà decedat legitimatione infecta. *Bald. ad l. in teſtamento. qu. 9. C. de milit. teſtam. & conſ. 363. incip. Quæritur vtrùm filius presbyteri. lib. 5. Iaſon conſ. 127. lib. 4.* niſi probatur mutatio voluntatis paternæ, veluti quod litras facultatis iſtiuſmodi laceraſſet, aut ſe reuocare hoc beneficium velle, filiumue ingratum eſſe pronunciaſſet. *Aimo d. loco, cap. 1. nu. 59. verſ. incip. De voluntate patris.* Denique par iudicium erit, ſi ad vtilitatem quorundam ex liberis prioris thori de his millibus reſeruatis diſponere incepiſſet, vel per dotis dationem, vel donationem propter nuptias, ſeu alio ſimili modo, vt apparere poſſit eum reſeruationem illam ad actũ aliquem produxiſſe; & non obſcurum voluntatis ſuæ fixæ, atque immotæ indicium dediſſet. Nam quando cauſa eſt approximata ad effectum (*inquiunt Franciſ. Aretin. conſ. 6. colum. vlt. & Felin. ad cap. cùm adeò §. de deſtinato. verſ. contrariam partem. in fin. de reſcript.*) vt hic, tunc deſtinatum habetur pro perfecto, veluti pars eius, ad quod deſtinatur.

CAP. XXXII.

An vxor eligere poſſit vel ius municipale, vel teſtamentum mariti, vel contractum antenuptialem?

SVMMARIA.

1 *Teſtamentum mariti vxor repudiare poteſt.*
2 *Teſtamentum eligere remoto contractu, vel ſtatuto, an vxori liceat in proprium emolumentum.*
3 *Hæres quando poſſit venire contra factum defuncti.*

4 *Actus*

4 *Actus contrarius non obeſt, ſi à parte non fuerit acceptatus.*
5 *Ius municipale relicto contractu & teſtamento an vxor eligere poſſit.*
6 *Vxor intra quod tempus eligere debeat.*
7 *Vxor læſa in electione iuris an reſtituatur.*

PERMISSVM vxori eſſe conſtat, vt hæreditati ſibi delatæ, vel legato ſibi relicto renunciet, mariti teſtamentum repudiet, & ius ex contractu vel conſuetudine ſibi quæſitum eligat. *l. nec emere. C. de iure de lib.* quippe quod tale ius ex cõuentione vel ſtatuto conuentioni influente, *l. & in leg. ff. locat.* maritus vxori ſine facto eius auferre non poteſt. *l. ſi fundum. ff. de legat. 1. l. nemo poteſt plus, l. id quod noſtrum. ff. de reg. iur.* præterquam ſi eidem iuri ipſa ante renunciaſſet, quod cuilibet licet, & huic teſtamenti factioni in præiudicium ſuum conſenſiſſet. *l. ſicut. §. ſi voluntate. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. ſoluat. Doct. ad d. l. ſi fundum.* Et vt teſtamento repudiato cõuentionem ſuam rectè eligit, eiuſdemq; legibus inſiſtit: ita quoq; relicto iure † contractus, vel ſtatuti ſeu cõſuetudinis tabulis teſtamenti niti poteſt, non ſolum cum propria iactura, de quo nihil eſt hæſitandum, *teſte Chaſſanæ. ad conſuetud. Burg. rub. des droicts & appar. à gens mariez. §. 2. ad verb. & acqueſt. numer. 15. verſic. Limita tertio. & §. 4. ad verb. Ne peult, num. 6. verſic. Sed adhuc quæritur. & §. 6 num. 13. verſic. Limita hanc. in fin.* Verum etiam ad ſuum commodum & emolumentum: cum hæres de contractu excipere, & voluntati defuncti contrauenire non poſsit. *l. ſi arrogator. ff. de adopt. Authen. hoc amplius. C. de fideicom.* defunctum autem ex huiuſmodi teſtamento apparet vxorem ſuam, vltra contractum antenuptialem, maiore aliquo commodo locupletare voluiſſe, id quod ſæpè eius merita requirunt. Interim illud verum eſt, hæredem venire poſſe contra † factum defuncti, quod tendit ad ſe fraudandum beneficio legis vel ſtatuti. *l. 2. & ibi Bartol. Bald. & Caſtren. C. ſi in fraud. patron.* 2 3

pulchrè

Digitized by Google

pulchrè Tyraq. de vtroq retract. §. 1. gloſſ. 9. nu. 57. verſic. Quid verò ſi quis dixerit. cum ſeq. Quo caſu exiſtimo hęredem, non quidem conuentionis exceptione, ſed nō iuſtæ voluntatis defuncti iuuari, ita vt obliquè vxor conuentione ſua contenta eſſe debeat. Quid igitur ſi iuri contractus renunciauit, & tabulas teſtamenti, quę iure non ſunt validæ, aut quæ ſaltem euerti poſſunt, eligit? Arbitror ius conuentionis extinctum non eſſe. Nam in ſimili vnus in multis reſpondet Philip. Francus *ad cap. ſollicitudinem. colum. 4. verſicul. Secunda limi-*
4 *tatio. de appellat.* quòd per actum † contrarium non cadit quis à ſua appellatione, quando talis actus per partem aduerſam non fuit acceptatus. Certum eſt equidem hac facti ſpecie eam fuiſſe vxoris voluntatem, vt à iure ſuo nō aliter recedere ſtatuerit, quam ſi relictum teſtamento mariti conſequi poſſet: & ideò actus eius intentionem egredi non debet. *l. non*
5 *omnis. ff. ſi cert. petat.* Sed an relicto † contractu antenuptiali, ius municipale vberius forte, & magis ex re ſua futurum, inuito mariti hærede, eligere poſſet, apud nonnullos quæſitum commemini. Neque deſunt gentes, quarum mores hoc vxoribus tribuant, quaſi contractus antenuptiales in earũ diſpendium trahi non conueniat: *de quibus Boerius ad conſuet. Burdegal. rub. Des couſtumes concernantes les mariages. §. 4. col. 6. ver. Item habet vxor. & Guliel. Benedic. ad cap. Raynutius. ad verb. Et vxor. gloſſ. vlt. num. 230. in fin. verſic. Tamen in quibuſdam terris. de teſtam.* Legibus verò Romanis nuſquam hoc probari ſciò, quæ etiam mulierem, eiusq; hæredem ex conuentione iſtiuſmodi ligant. *l. vnica. §. ille. C. de rei vxor. actio.* Nam rem ipſam teſtem habemus, quàm ſæpe accidat, vt maritus ex priore toro liberos habens, aduerſus ius municipale ſibi proſpicere ſtudeat, & tam ingens lucrum ad ſecundam coniugem, graui dictæ prolis diſpendio, peruenire nolit. Cum tamen hæc conſuetudo, vt dixi, apud plæroſque obtineat: tutius eſt ſtipulatione vxorem obſtringere,

& ad

& ad renunciationē iuris cōſuetudinarii ſeu municipalis eam inducere, ſicut in ſimili ſuadet D. Præſes Viglius *ad init. titul. Inſtitution quib. non eſt permiſ. face. teſtam. num* 14. *verſic. At ego.* Et quibus in locis talis cōſuetudo viget, conſultum exiſtimat Boer *d. §.* 4. tempus aliquod in contractu antenuptiali præſtitui, intra quod mortuo marito vxor eligere teneatur: quo 6
tempore elapſo cenſetur conuentioni adhærere, ita vt per Principem amplius reſtitui non poſsit. *addit. ad Boer. d. loco. incip. Adde quòd eo ipſo.* Quod ſi nullū tempus adſcriptum eſt neque in contractu, neque in ſtatuto, intra quod electio concludatur: cenſuerim iudicem ad poſtulationem hæredis, electionem certo tempore & die circumſcribere poſſe, viduamque, niſi intra illud eligat, excludere *l. mancipiorū. l. ſi optio. §. fin. ff. de opt. vel elect. legat.* qua electione ſemel ritè facta, poſt deinde variare nō licet. *l. apud Aufidium. ff. d. tit. l. cùm pater. §. à filia. & ibi Bartol. ff. de legat. 2. qua de re multa cumulat Boerius q. 33. earum quas aureas appellitat. vide Chaſſan. ad conſuet. Burg. rubr. des mains mortes. §. 21. ad verb. Au choix de la femme. num. 3.* Quid autem ſi in electione illa mulier dolo circumducta ſit, aut teſtamentum factum eſſe ignorauerit? Sane ſi grauiter in optione læſa † 7
eſt, aut minor 25. annis fuerit, puto ei ſubueniendum. *l. etſi ſine dolo. ff. de minor.* ſi autem maior 25. annis fuerit, non ſuccurri. *l. nec paßim. C. de iur. & fac. igno.* præterquam ſi magna cauſa appareat, ob quam Princeps ad reſtitutionem moueatur, veluti ſi in probabili ignoratione fuit teſtamenti in propriam ipſius vtilitatem facti. *l. Clodius. l. illud. ff. de acq. hæred. Boer. d. q. 33. num. 12.* vel ſi ſuaſu & adfirmatione alicuius hæredis, aut alterius ſeducta, teſtamento renunciauit: quia hoc aduerſus hæredem iuuatur. *l. ſcyphi. cum l. ſequen. ff. de opt. vel elect. leg.* & ſi inanis ſit de dolo contra tertiū ſuaſorē actio, ea quæ prius erat, in hæredem in ſubſidium reſtituitur. *l. ſi quis adfirmauerit. & ibi gloſ. ff. de dolo. l. nec ſolum in verb. Cauſa. ff. de opt. vel elect. lega. Bald. in ſua*

mar-

Digitized by Google

margar.ad verb.Præſcriptio.verſicul. Præſcriptio ſi dolo.gloſſ. magna l.eleganter.ad verb.Si in hoc.ff.de dolo.Tyraq.de vtroq. retract.§.35.gloſſ.4.num.32.verſicul. Sed hic in dubium reuocatur. Partem autem repudiare, & partem adprobare non licet. *l.hæres inſtituta. & ibi Doct.C.de impub. & alior. ſubſtit.Guliel.Benedic.ad cap. Raynutius.ad verb. Et vxorem. num.120.de teſtament.* ſed vel in totum abſtinere,vel in totum probare oportet.*l.Caius.ff.de manumiſ.* niſi tamē hæc ſibi inuicem non aduerſentur:de quo Tyraquel. *de retract.conuent.ad fin.tit.num.4.& ſeq.* ſicut & de renūciatione iuris municipalis multa, *qu.244.num.1.& 2.* tradidit Boerius,quibus recenſendis hoc loci ſuperſedemus,cum non ſint neceſſaria.

CAP. XXXIIII.

De his,quorum in electione iuris municipalis,aut doerii,inſpectio eſt.

SVMMARIA.

1 *Iuris municipalis,vel doerii electio plerumque potentiorum vxoribus datur.*
2 *Renunciare iuri ſuo in dubio nemo intelligitur.*
3 *Viduæ quibus modis doeria amittant.*
4 *Dote non ſoluta vxor nihil lucratur.*
5 *Adultera vxor,quæue ſine auctoritate eccleſiæ maritum reliquit, eiue ægrotanti,& petenti medicum non accerſiuit, à doerio excluditur.*
6 *Vxor eligens doerium, petere poteſt, vt iudex ſuper certa parte bonorum illud conſtituat.*
7 *Penſio annua perſonalis ſecuriùs ab vxore petitur, quàm aſſignatio bonorum.*
8 *Belli tempore an creditor res hypothecatas euincere poßit.*

PORRO præcedentis quæſtionis amouēdæ gratia, apud nobiles, ſiue potentiores pleroſque inoleuit conſuetudo, vt cōtractum antenuptialem ineuntes,ac concludentes, vxoribus electionē † 1 permittant, vel ius municipale, vel doerium, ſiue lucrum

lucrum conuentum ampleꝗendi. Atq; eius rei exemplum Nicol. Euerar. *conſ 200. incip. Caſus ſuper quo conſilium petitur.* proponit, in quo ita quidem conuenerat, vt futura vxor annuam penſionem 400. aureorum perciperet ex bonis mariti prius mortui, aut, ſi mallet, ius municipale eligeret: & ſi contingeret maritum extantibus liberis decedere, ipſa dimidiam partem penſionis, & liberi alteram dimidiam haberent. Mortuo viro inter vxorem & liberos contentio orta eſt, illa quidem ius muncipale eligit: illi verò dimidio penſionis, hoc eſt 200. aureis cõtentam eſſe oportere aiunt: quia clauſula eligendi ius municipale nõ adiecta caſui, quo extarent liberi, ſed tantum relata eſt ad caſum quo doerium euaderet ad ſummam 400. aureorum, hoc eſt, ad caſum non exiſtentium liberorum: & ideò videtur vxor iuri municipali in altera parte renunciaſſe, veluti electione vnius ex contrarijs. *l. commiſſoria. C. de pac. int. empt. & vendit.* maximè cum inde appareat id actum eſſe, vt extantibus liberis minus, non extantibus autem plus vxor conſequeretur, atque in dubio contra eam ſtipulantem interpretatio ſumi debeat. *l. quicquid. ff. de verb. oblig. c. contra eum. de reg. iur. in 6.* Quibus tamen argumentis & rationibus non obſtantibus, ſententiam ſuam teſtatur eſſe pro vxore: partim quod de vtroque caſu tam extantium quàm non extantium liberorum ante clauſulam reſeruationis tacita facta erat mẽtio, quando in principio cõuenit, vt futurus ſpõſus futuræ ſponſæ penſionẽ 400. aureorũ ſuper bonis ſuis cõſtitueret: quæ verba alioquin nihil operarentur, *contra l. ſi quando. in princip. ff. de legat. 1.* partim quòd in dubio †renunciatio, aut donatio non debeat præſumi; cùm nemo intelligatur ſuũ iactare. *l. cum de indeb. ff. de probat.* & ita non eſt præſumendum vxorà electioni iuris municipalis ſibi datæ renunciare voluiſſe. Tũ verò etiam quòd caſus omiſſus in renunciatione cenſetur ſtudio omiſſus, & ſic remanet in diſpoſitione legis, aut iuris municipalis. 2

l. fin.

Digitized by Google

l.fin.C.ne vxor pro marito.l.commodiſsimè.ff.de lib. & poſthum. Cauta igitur eſſe debet ſponſa, vt diſertis verbis, vtroque caſu electionem iuris municipalis ſtipuletur, ſi iſtiuſmodi litium fontem obſtruere velit. Deinde verò vxorem deſtinantem vti hoc iure electio-
3 nis, aut etiam iure cuiuſcunque † doerij, prudentem, & circumſpectam eſſe conuenit: multis enim modis hæredes eam excludere poſſent. Primus eſt, ſi non probet, quod † dotem à ſe promiſſam ſoluit mari-
4 to: quia mulier, quæ nihil ſoluit de dote promiſſa, nihil etiam lucri capit ex bonis mariti, ſed pro qua parte ſoluit, pro ea commodum ſentit. *§.illud.& ibi Ang.& Bald. Authen. de non eligen. ſecun. nuben.* tum quòd fidem frangenti, fides ſeruari non debet. *cap. fidem. de reg.iur.in 6.l.cùm proponas.2.C.de pact.* tum quod ſicut maritus ſuperſtes lucro ſuo fruſtratus fuiſſet dolo vxoris, ita quoque eam fruſtrari par eſt, niſi maritus hanc iniuriam ei remiſerit, aut nullà vxoris culpà reperiatur. Secundus eſt, ſi vxor vel ſoluto, vel conſtante matrimonio adulterium commiſit, neque maritus in cauſa fuerit, aut ſimili delicto ſe contaminauit, *l. viro.ff.ſolu.matrimo.Caſtren.ad l.ſororem.C.de his quib. vt indign. Franciſc. Mignon ad conſuetud. Andegauen. tit. des douaires, artic.314.num.23 latè deciſ.Pedemont. 77.* Tertius eſt, ſi abſq;
5 iudicio † Eccleſiæ à marito receſſit, *Mignon d. loco, num. 26.* Ioan. Saiſon *ad conſuetud. Turon. tit. des douaires, art. 1. & 8. qui in tit. des douaires entre roturiers, artic.1.* addit alium modum perdendi doerium, cùm vxor poſtulanti marito infirmo Medicum non euocat, vel cùm eum adhibet, quem palam conſtat eſſe imperitum, vt faciunt quædam moræ impatientes, impuræque iuuenculæ ſenibus iunctæ. Opus eſt etiam aſtutia vxori, ſi
6 † eligat doerium, petatque vel idipſum, vel lucrum ſtatutarium in annua penſione conſiſtens, ſuper bonis mariti ſui ab hæredibus ſibi aſſignari. Etenim petere poteſt vt aſſignetur non ſuper ſingulis ſeparatis bonis mariti, in quod maleuoli ſæpè hæredes incum-

incumbunt, quò pluribus moleſtiis & ſumptibus viduas afficiant, ſed ſuper aliqua parte bonorum arbitrio iudicis, inſpecta qualitate & pretio eorundem, *vt notat idem Mignon ad conſuetud. Andeganen. titul. des douaires, artic. 307. in princip. & huc allegat. gloſſ. ad l. 2. C. quib. & quan. quar. pars. & l. 2. ff. ad legat. Falcid.* Imò, ſi Lucæ de Penna *ad l. quicunque. C. de agr. deſert. colum.* 8. & Antonio Capitio *deciſ. Neapolit. 42. incip. in cauſa, numer. 3.* fides habenda eſt, vxor poteſt iſtam aſsignationem petere ſuper bonis ſibi vicinioribus: vt in ſimili videmus, quod ſi vnus ex diuidẽtibus habet fundum ei proximum, qui venit in partitionem, illi potiùs, quàm aliis diſsita longè prædia habentibus, aſsignari debet, *l. 2. C. de metat. & epidemet. lib. 12.* Verùm enimuerò non ſemper conſultum eſt viduis, vt petant doerii ſui ſuper agris, & fundis aſsignationem, ſed ea in re temporum imprimis ratio eſt ineunda. Nam ſi fœlicia ſint & fertilia, non negamus, quin ſecuriùs ſit pignoris conſtitutionem accipere, & res immobiles ſolis † perſonalibus actionibus anteferre, *iuxta l.* 7
plus cautionis. ff. de regul. iur. cæterum ſi calamitoſa & infrugifera fuerint, vtilius eſt ſufficientis debitoris fidem ſequi, & relicta aſsignatione pignoratitia, ab hæredibus mariti ſola perſonali actione doerium conſequi: quia in perſonali actione caſus fortuitus ære alieno non liberat debitorem. At ſi ex re hypothecata nihil fructus redeat, res diſputatione plena eſt, an hęres mariti ad ſolutionem doerii obligetur, & an creditor hypothecarius, debitore non ſoluente, † res hypothecatas euincere poſsit. Hinc enim 8
debitor, vel hæres mariti opponet, non natis fructibus nihil ſe debere, & id tam in teſtamentis, quam contractibus receptum eſſe, *l. fundi Trebatiani, l. patrimonii. l. cùm ita ff. de vſufruct. legat. l. defuncta. §. fin. ff. de vſufruct.* Inde vero vxor probabilibus argumentis contendet, caſum iſtum fortuitũ ad doerii ſui diminutionem nihil pertinere, *per l. legatum ita eſt. ff. de annuis.*

Digitized by Google

legat.l.quod in rerum.ff.de lega.1.l. ex eo.ff.de vino,trit.& oleo lega.l.Lucius.ff.de alimen.& cib.lega.l. inter ſtipulantem §. pro quo ff.de verbor.obligat.l.ſi vno anno ff loca. Qua de re tota latè diſſerit Practic.Ferrar. *in for. libel. quo agit.ad præſtat.ſeu.gloſſ.1.incip.inueſtitut.& in for.libell.pro legat. rei ſing. gloſſ.1.verſic.nunc his practis.* Mynſ.obſ.ru.58.cent.1. Dominic.à Soto *lib.6.qu.5.art.1.de iuſt.& iure.* Mudæus *ad Rub. ff.de pignoribus & hypothec.* Et quoniam eius materiæ pertractatio non eſt propria huius loci, nos ſatis habebimus admonuiſſe viduas, ne improuidæ in hos diſputationum æſtus ſe coniiciant. Nam hodie non paucas lites eo fonte ortas pendere ſcimus, & his miſerrimis tẽporibus in Belgio noſtro paſsim orituras facilè colligimus.

CAP. XXXIV.

Vxor ſi in eligendo teſtamento capta eſt, hæreditatemque non confecto inuentario adiit, vtrùm in integrum reſtitui poſſit?

SVMMARIA.

1 *Vxor teſtamentum mariti, eiuſque hæreditatem omiſſo inuentario amplexa, non reſtituitur in integrum.*
2 *Mulier non excuſatur in iis, quæ ſpectant ad formam actus, vel rigorem iuris, licèt non potuerit conſulere peritiores.*
4 *Inuentarium non conficiens, aliquid ſubſtraxiſſe præſumitur.*
5 *Hæres in foro conſcientiæ an grauetur vltra acceptum.*
6 *Vxor præſumitur non ignorare res à marito geſtas.*

1 COMMVNIS opinionis eſt, † vxorem quæ repudiato contractu antenuptiali teſtamentum mariti elegit, eiuſque hæreditatem non confecto intra legitimum tempus inuentario ſuſcepit, quantumuis læſam non liberari; & hoc fuiſſe Senatus

tus Dolani iudicium, *l.1.de reſtit.cap.396.* refert Præſes Mauritius. Certè Iuſtinianus *in Authent. de hæred. & Falcid. §. antepenult.* ſolos pupillos & minores aduerſus omiſſam inuentarij confectionem iuuari præcipit, reliquis omnibus hominibus conſtitutionem ſuam eſſe communem: cumque nullam inibi fœminarum faciat mentionem, excuſari poſſe non videntur, *iuxta c. nonne, de præſumpt.* [Sed dabit pœnas, inquit *d. Auth. §. ſi verò non fecerit.* exactio ſuę malignitatis, cur tranſcenderit leges, ex quibus cautè omnia agens nihil poterat damnificari.] Iuris enim ignorantia nō prodeſt mulieribus, quin currat illis tempus agnoſcédæ bonorum poſſeſſionis, *Doct. ad l. iuris. C. qui admit. per illũ tex. Bal. & Ang. in l. qui aliena. §. ſed & ſi. ff. de acq. hæred.* cũ videantur per aditionem hęreditatis cum creditoribus quaſi cōtraxiſſe, *l. apud Iulianum, in fin. ff. quib. ex cau. in poſſeſſ. eat.* & alioqui fœminæ non magis ſuccurritur, quàm alijs, niſi in caſibus à iure expreſſis, *l. fin. C. de iur. & fact. ignoran. glo. 1. quæſt. 4. cap. fin. Alex. conſ. 165. lib. 6. Bald. ad d. l. iuris.* Quin, ſi verum eſt, quod cum alijs multis Iaſon *ad eandem l. iuris, num.* 8. ait, in omnibus his quæ ſunt inducta pro † forma actus, vel concernunt rigorem iudiciorum inductum ob publicam vtilitatem, mulierem non iuuari, etiamſi nō potuit conſulere peritiores, vt in teſtamentis, vbi requiruntur ſeptem teſtes iure ciuili Romanorum: apparet profectò nec hic eā excuſandam, etiam ſi peritiores cōſulere nō potuiſſet, propterea quòd lex videatur in cōfectione inuentarij formā certam reſpexiſſe & conſtituiſſe. Sed quibuſdā videtur eſſe dura admodũ in præſenti ſpecie hæc ſententia: quia licet lex in confectione inuẽtarij certam formam præſcripſerit, tamen pro forma aditionis non introduxit inuentarij confectionem, ſed potius ad euitandũ periculũ æris alieni excedentis facultates hęreditarias. Nihilominus propter dictam rationem ſimpliciter reſponderunt ferè omnes, quòd vxor prætextu ignorantiæ nō 2

excuſatur, ſi inuentarium non confecit, *Bart. conſ. 154. incip. maritus fecit hæredem vxorem, colum. 2. verſic. ad ſecundum autem. & ad l. 1. §. nunciatio. ff. de nou. ope. nunciat. Bald. Rapha. Fulgoſ. qui id dicit ſeruari communiter in iudicio. Caſtren. Roman. Aret. Alex. Corn. & alij recentiores in d. l. iuris ignorantia. Bad. ad l. vltim. in princip. 3. quæſt. & ibi Iaſon colum. 2. verſicul. quid autem ſit. C. de iure deliber. Salicet. ad l. quicunque. C. qui admit. Deci. ad l. edita, paulò ante finem. C. de eden. Angel. ad l. vbi. ff. de eden. Ancha. in cap. 1. num. 1. in 12. quæſt. verſicul. ſed hic quæro, de conſtit. Roman. conſil. 125. colum. 2. verſic. tertiò confirmatur. Iaſon. conſil. 28. incip. quæritur an actio, colum. 1. lib. 3.* Nam vt in ſimili reſpondet Bald. *ad cap. 1. §. prætereà ſi quis. in fin. tit. de prohibit. feud. alienat. per Frederic.* non parcitur mulieri, quæ intra annum & diem non petijt inueſtituram, quin feudum amittat. Sic & Tyraq. *in lib. de vtroq. retract. tit. de retract. conuent. §. 4. gloſſ. 7. num. 18.* damnat eorum opinionem, qui dicebant, fœminas, ſi † peritiores conſulere non potuerunt, in
3 integrum eſſe reſtituendas, eò quòd nihil intereſſet inter hos caſus, qui ad rigorem iuris pertinent, & cæteros: quia & in cæteris caſibus, in quibus excuſantur mulier & ruſticus ab ignorantia iuris, id ſemper intelligitur, cùm non potuerunt conſulere peritiores, alias non excuſantur, ne impunè ipſorum negligentia alijs in iure quæſito aut quærendo noceat, *l. bonorum. ff. de bono. poſſeſſ. l. 2. §. vlt. ff. quis ordo in bonor. poſſeſſ.* Nam vt omnes homines natura ſcire deſiderant, ita contra naturam eſt, peritiorum conſulta deſpicere, quorum doctrina mens imperitorum & ruſticorum illuminatur, *l. ſi auiam, in fin. C. de ingen. manumiſ. Bald. ad cap. vlt. de conſeſ.* & ſicut mulieres vadunt (inquiunt noſtri) ad ciuitates pro indulgentijs, & ruſtici ad nemora pro lignis, ita quoque ad ciuitates pro conſilio ire debent, *D. Anton. ad cap. 2. de conſtit. Roma. ad l. ſi duo. ff. de acquir. hæred.* Interea tamen onus probandi incumbit ei, qui dicit ab ipſis peritiores conſuli potuiſſe *Salicet. & Cyn. ad l. iuris. C. qui admit.* Sunt etiam qui

qui exiſtimant, aduerſus præſumptionem iuris reſtitutionem non dari, *Angel. & alij ad l. inter ſtipulantem. ff. de verb. obligat.* atqui contra eum, qui omiſſo † inuentario, rebus ſeſe hæreditarijs immiſcet, ſeu eas apprehendit, militat præſumptio, quod aut dolo quid occultauerit, aut in bona fide non fuerit, *Alex. ad l. ſancimus. §. etſi præfatam. C. de iure delib. per tex. in Auth. de hæred. & Falcid. §. ſancimus. Cæpol. caut. 7. Zoſius ad l. in ratione. §. quod vulgo. ad verb. nec ad rem. ff. ad l. Falcid.* Non obſtat quoque huic ſententiæ §. extraneis, Inſtit. de hæred. qualit. & differ. vbi Iuſtinianus ait, Diuum Adrianum etiam maiori 25. annis veniam dediſſe, cum poſt aditam hæreditatem grande æs alienum, quod anteà latebat, emerſiſſet. Nam, vt inquit Mauritius *d. cap. 369.* niſi cauillis vti velimus, non poſſunt verba iſtius §. ad alios, quam ad ſolos milites referri, quibus hoc tantum Gordianus Imp. exemplo Adriani prædeceſſoris conceſſit. Alioqui facilè iuri fraus fieret, & tali via vniuerſa legum machina diſſolueretur, plurimumque decederet creditoribus, quibus per aditionem ius quæſitum fuit, & ipſis inuitis auferri non debet. Eodem modo & Viglius *ibi, numer. 5. ait,* communiter quidem traditum eſſe, Alexand. teſte, 4
in † foro conſcientiæ neminem vltra accepta grauari, cùm vbique præſumptioni veritas ſacramento declarata præferenda ſit, *glo. ad cap. ſignificaſti, de homicid.* ſibi tamen nunquam illorum ſuperſtitioſam religionem placuiſſe, qui huiuſcemodi commentis & cõſcientias illaqueant, & leges benè conſtitutas cõuellunt: quod & Bald. non obſcurè *ad d. l. ſcimus. verſ. ſextò quæro.* voluiſſe videtur, dum ait, quòd quoad obligationes in hæredes ex perſona defunctorum deſcendentes, etiam in foro Eccleſiaſtico ſeruanda ſunt iura ciuilia de inuentarij beneficio loquentia, quãuis in foro conſcientiæ aliud eſſe putet in his, quæ propter præſumptam ſubtractionem debentur: *de quo latè agit Roland. in 1. par. flor. ſub cap. 29. numer. 20.* Ego 5

I 3 exiſti-

exiſtimo totam iſtam rem non tā arctis finibus concludi oportere, quin ſi non communiter, ſaltem ſuadente inſigni aliqua cauſa & æquitate, iudicis officio locus eſſe poſſit: cæterum, niſi tale quid occurrat minimè ſolitùm aut vſitatum, communi opinioni adhærendum eſſe. Ad impetrandam verò reſtitutio-
6 nem non videtur ſufficere, ſi vxor dicat ſe † negocia aut res mariti ſui ignoraſſe: quia, *vt ait Andr. de Iſernia in tractatu feud. cap. de nat. ſucceſſ. feud. circa fin. & Guido Papæ in tract. de præſumpt num. 93.* vxor præſumitur ſcire res à marito geſtas Et ſi reſtitutio denegatur illi, qui ignorantiam prætendit in facto conſanguinei, cuius geſta ſcire intelligitur, *l. octaui. ff. vnde cogn. l. de tutela. C. de in integ. reſtit.* quantò magis id de vxore dicendum cenſebimus, quam Iuſtinianus conſilij maritalis participem, & omnium communem ſociam appellat *gloſſ. in l. antiqui. §. ſed. & ff. quod vi aut clam, Authent. vt ſine quoquo ſuffrag. §. hæc omnia. Corn. conſ. 165. num. 35. lib. 2.* Quò pertinet, quod rectè Seruius ait, ſufficere fœminę viro notum facere opus ſe facturam, vel denique ſciēte eo facere, cælandiq; animum non habere, *l. aut qui aliter. §. ſed & Seruius. ff. quod vi aut clam. latè Tyraq. de retract. §. 9. gloſſ. 1. num. 1.*

CAP. XXXV.

De vxore ſub beneficio inuentarij hæreditatem mariti amplexa, quam alius volens gerere ſe pro hærede ſimplici conatur excludere.

SVMMARIA.

1 *Clauſula conceſſi inuentarij literis addi conſueta.*
2 *Vox, alius, refertur ad ſimilia.*
3 *Hæres coheredem beneficio inuentarij vti volentem an excludat.*

LITE-

LITERIS illis, per quas beneficium inuentarii Princeps impartitur, plerunq; adiici ſolet hæc † clauſula: [Pourueu qu'il n'y ayt aultre, qui ſe porte pour heretier ſimplement.] Et licèt diſertis verbis non ſit inſerta, tacitè tamen ineſſe intelligitur, *Chaſſa. ad conſuet. Burg. tit. des ſucceßions. §. 1. incip. Franciſ. Mignon ad conſuet. Andegaue. part 7. eod. tit. art. 257. verſ. incip. & ſcias quia* ſicut dicimus, quòd clauſulæ ſolitę apponi bullis ſiue literis Apoſtolicis, tacitè in eis adſcriptæ videntur, *cap. ad hæc, cap. cauſam. de reſcript. c. accipimus, ext. de ætа. & qualit. cap. cùm M. de conſtit. Iaſon ad l. 3. C. de iure emphyteut & ad l. vt liberis. C. de collat.* Porrò hinc in quæſtionem venit, an mariti conſanguineus, ſeu extraneus quicunque vxorem hæredem inſtitutam in vim iſtius clauſulæ excludere poſsit, ſi pro ſimplici hærede mariti gerere ſe velit? Franciſcus Mignon *de loco verſicul. incipien. ſi autem quæras.* in ea verſatur ſententia, quòd qui hoc prætextu vult hæredem inſtitutam excludere, debet eſſe in eodem vel propiore gradu. Clauſula enim illa: [Pourueu qu'il n'y ait aultre] & vox ipſa, † [Aultre,] eſt repetitiua ſimilium, *vt aiunt gloſſ. & Alexand. in addit. ad Bartol. ad l. ſi fugitiuus C. de ſer. fugit. Felin. ad cap. ſedes colum. vltim. de reſcript.* praxi tamen receptum eſſe teſtatur, vt etiam in remotiore gradu cõſtitutus, poſsit virtute eiuſdem clauſulæ hæredem ſcriptum excludere: ſed vt extraneus quicunque poſsit, dicit praxim non obſeruare, adeoq; mature deliberato opus eſſe antequam firmet quis ea de re conſilium. *de quo & Ioann. Papo in arreſt. Salicet. titul. de s'heritier par benefic. d'inuent. §. 2.* In conſanguineis certe non mala eſt ratio, ideò quòd bona per hos in familia cõſeruentur. & in ſimili videmus, quòd ſi plures ſint hæredes inſtituti, quorum † vnus vult adire hæreditatem ſimpliciter, alter verò ſub beneficio inuentarii, prior iſtum excludit, *Mignon d. loco.* niſi alter velit pro ſua tantùm parte hæreditaria beneficium inuentarii ſuſcipere, &

Margin numbers: 1 (at "clauſula"), 2 (at "Aultre"), 3 (at "vnus vult").

Digitized by Google

alii pro ſuis partibus hæreditariis ſimpliciter adire, *vt notat Montic. in tract. de inuentar. in princip. numer. 24. & 25.* Extraneis autẽ hoc concedi etſi foret prædurum, hac tamen ratione ſuſtineri poſſet, quòd id animæ defuncti magis expediret, & veris, iuſtis, atque legitimis creditoribus ſuccurreretur, nulla cum extranei iniuria ſeipſum ſponte ſua vltra vires hæreditarias obligantis, *cap. ſcienti, de reg. iur. in 6.* Sed neq; vxori, aut alii hæredi inſtituto ea de re cõquerendi cauſa eſſet, cum creſcente debitorum mole nullum ex hæreditate lucrum perciperent, & leuarentur onere præſtandæ cautionis, inuentariique conficiendi. At quoniam & Chaſſa, *quoque prædicto loco, in princip. colum. 2. verſicul. incipien. ad ſecundum dubium.* affirmat per totam Galliam extraneos ad hanc excluſionem minimè admitti: non auſim ab eo, quod tot annis toties ibi in iudicio comprobatum eſt, recedere. Potuit enim & hæc eſſe ratio, ne res ſecretiores familiarum extraneis quibuſcunque pateſcerent.

CAP. XXXVI.

An vxor hæreditatem mariti abſque inuentario adiens, poſſit exigere, aut retinere dotium ſuum ante alios creditores?

SVMMARIA.

1 *Aditio hæreditatis an obſtet retentioni. & num. 4.*

2 *Hæres non conficiens inuentarium non amittit ius ſuum, quoad fideicommiſſarium vniuerſalem. & num. 5.*

3 *Aditione hæreditatis actio crediti tollitur.*

4 *Vxor inuentarium omittens ſibi ipſi damnum infert.*

5 *Inuentarium non conficiens hodie iure ſuo cadit.*

6 *Vxor iuſſa reddere hæreditatem mariti, etiamſi neglexit inuentarium, dotium detrahit.*

1 HAEREDITATEM mariti multis obæratam mulier

lier citra inuentarii beneficium adiit: in ambiguo eſt, an cõtra nitentibus creditoribus, doerium ſuum ſtatutarium inde deducere poſsit. Sunt enim qui exiſtiment audiendam eſſe: & inter eos *conſil.7. & 143.* decidit Benedic. Capra, in his quæ retentionis iure ad nos pertinent, nihil nocere aditionem hæreditatis, ſed in iis duntaxat, quæ obligationem & actionem reſpiciunt, *l.ſi debitor, l.ſi pater. ff. ad l. Falcid. Bald. ad l. debitori. C. de pac.* Idemque adfirmans Corn. *conſil.127. incipien. quamuis, libr, 3.* ait maritum poſſe lucrum dotis detrahere ab hæreditate vxoris, quam ſine inuentario adiit, ſi mater vxoris legitimam petat. Et hoc ſequutus Phanuc. *de lucro dotis, gloſſ.5. verb. vir lucretur, cap. incip. quid ergo, num.69.* addit in non diſpari ſpecie vſitatum eſſe, vt ſi quis † hæreditatem fidei ſuæ concreditam relicto inuentario ſuſcipiat, poſsit tamen ex quocunque capite ſibi debitum retinere *l. in imponenda. & l. irritum. C, ad l. Falc. Caſtren. conſil.187. & 188. Alexan. & alii ad l. in ratione. ff. ad legat. Falcid. Iaſ. conſ.28. lib.3. Aret. conſil.147. Aimo conſil.144.* Sed alii in diuerſam iuêre ſententiam, quoniam † hæreditatis aditione creditoris actio, pro qua parte defuncto ſucceſsit, extinguatur, *l. Stichum. §. aditio ff. de ſolut. & liberat. d. l. in imponenda. & l. licet. C. ad leg. Falcid. d. l. debitori. & ibi Alciat. cum aliis. C. de pac. l. ſi adulta. C. de hæreditat. act. l. ſi ab eo, C. de neg. geſt.* Cùm enim fictione legis hæres defunctum repræſentet, *§.1. Auth. de iureiur. à morien. præſt.* non poteſt idem cenſeri debitor, & creditor, *l.2. ff. de ſtipul. ſeruor. l. penult. ff. de arb. l. Vranius ff. de fideiuſſor.* propter repugnantiam, quæ inde exiſteret. Et ſicut beneficio inuentarii vxor hæres actionem ſibi conſeruat, *l. fin. §. & ſi præfatam. C. de iure delib.* ita & eius † omiſsione damnum ſibi adfert: quia formam à iure præſcriptam contempſit, *d. l. fin. & ibi Bald. Bart. d. conſ.154.* & ſubiicit ſe præſumptioni, quod eſt in dolo, *vt diximus cap.34.* Quomodo idem Bald. *ibi. §. in computatione, num.11. verſ. quæro ergo primo. cum Iaſone ibidem nume.10. verſicul. ſecundus*

2 3 4

caſu.& Caſtrenſis colum.2.& 3. cenſet, quod ſi pater vendidit fundũ filii, & filius hæreditati paternæ ſe immiſcuerit non confecto inuẽtario, nullum omninò ius habet fundi recuperandi, ſed euictione tenetur, *l. vendicantem. ff. de euict. l. cùm à matre. C. de rei vend.* Et rurſus Iaſ. *in d. §. in computatione, nu.* 4. tunc concedit hæredi creditori detractionem, cum confecit inuentarium, non quidem vt reliquis creditoribus præferatur, ſed vt pari cum illis ſit conditione, perinde atq; ſi hæreditatẽ ſuã beneficio inuentarii nõ adiiſſet. Ac vt allegatis in priorẽ opinionem ſatisfiat, reſpõdeo in d. l. ſi debitor. hæredem volẽtem deducere creditum, à legatariis depelli: & ſi dicas teſtatorẽ ibi expreſsim petiſſe, ne deduceret, alioqui deductionem creditori fuiſſe permiſſam, nõ petẽdo; quicquid tamen iuris antiqui fuerit, hodie proculdubio † inuẽ-
5 tarium nõ conficiens iure ſuo cadit. Vnde Bal. in d. l. in imponenda. qua dicitur æs alienum ex aditione confuſum retrahi, ſentit hoc verum eſſe cõfecto inuentario, nõ confecto inuẽtario aditione hæreditatis minui ius crediti, *l. cùm emptori. ff. ad l. Falc. gl. & Dyn. ibi.* Cui non obſtat differentia illa, quam *ad d. l. irritum.* idem Bald. cõſtituit inter exercitium actionis, & retentionem, videlicet quod per aditionem hæreditatis actio quidẽ ſic eſt confuſa, vt actor eam inſtituere non poſsit, ſed nõ ſic, vt impediat deductionẽ. Intelligi enim debet ſecundũ præcedens eius dictũ *in d. l. in imponenda* ſcilicet vt procedat facto inuentario, ne alioquin ſibi ipſi cõtrarius videatur. Iam verò quòd in fideicõmiſsi reſtitutione hæres poſsit detrahere id quod ſibi debebatur, etiam citra inuẽtarii factionem, alia cauſa eſt. In reſtitutionẽ namq; venire debet ipſa hæreditas accepta, nõ autẽ res propriæ hæredis grauati, *l. cohæredi. §. cùm filiæ. ff. de vulg. & pup. ſubſt.* vt eſt lucrũ iſtud ſtatutariũ, vel doeriũ: placuit enim nõ cogi quemquã reddere, quod nõ eſt in bonis, *l. mulier. §. ſed enim, ff. ad Treb.* Quo argumẽto Caſtr. *ad l. omnibus,*

bus.§.fin.ff.de leg.1.& idem cum Imo.atq; alijs *ad l.ita ta-*
*men.§.ſi ex Treb.& ad l.debitor.ff.ad Treb.*Ang. *conſ.64*.cõ-
cluſerunt,hæredem non facientem inuentarium,ius
ſuum amittere,teneriq́; de ſuo creditoribus & lega-
tarijs in ſolidũ,*§.ſi verò non fecerit,Auth.de hæred. & fall.*
ſed quoad fideicõmiſſum vniuerſale,iure ſuo,aut le-
gitima non priuari,*l.cùm hæredes,l.poſtulante. l.cùm hære-*
ditas.ff.ad Treb.l.ſi is qui hæreditatem.ff.de cond.inceb.l.2.ff.de
hæred.vel act.vend.Iaſ.d.loco,col.2.verſ.incip.nec obſtat ſecun-
*dum.Rom.conſ.266.*Et hanc ipſam diſtinctionem ſequi-
tur Monticulus *in tract. de inueniar. c. incip. nonò principali-*
*ter.nu.194.verſ.incip.ſextò.& in d.l fin.nu.143.*multoſq; eã
in rem diligenter aduocat Soc. *in d.l. debitori. C. de pac.*
& *ibi*, Alcia. *nu.*25. planè ab hac opinione recedendũ 6
eſſe non putant. Quocirca ſi † vxor eſſet iuſſa reſti-
tuere hęreditatem mariti, dicendũ crediderim doe-
rium decedere,etiam inuentario non facto: ſicut &
filio dotis maternæ, legitimæq́ue ſuæ, in quibus ius
crediti habet,retentio permittitur,ſi pater eum hæ-
reditatem reddere voluerit,*Caſtr.conſ.164.Dec.in Auth.*
ſed cùm teſtator.C.ad leg.Falcid. per l.ſi patronus.ff. de donat.
Cæterùm ſi abſque onere reſtitutionis hæres ſcripta
fuerit,& beneficium inuẽtarij neglexerit,nulla cau-
ſa eſt, ob quam ius doerij confuſum non iudicetur,
quod non niſi ex bonis mariti , quibus ſe inuoluit,
percipere poterat. Cumq́; creditoribus ac legatarijs
etiã vltra vires hęreditarias teneatur,*d l fi.& d.§.ſi ve-*
rò non fecerit, nõ video cur in lucro ſtatutario,vel doe-
rio alijs præferenda ſit,niſi id conſuetudo pręcipiat.

CAP. XXXVII.

De vxore ſubſtituta, & inſidijs mariti hæredem petente.

SVMMARIA.

1 *Vxor ſubſtituta, ſi hæredi inſidiata ſit, qua actione teneatur.*
2 *Actionum ſtricti iuris & bonæ fidei differentia.*
3 *Tabulas ſupprimens qua actione conueniatur.*

Actio-

Digitized by Google

1 ACtionem de dolo malo dari aduerſus vxorem à marito † ſubſtitutam, quę vafris artibus & perſuaſionibus hæredem induxit, vt bonis abſtineret, non eget multa inſpectione. Nã Dioclet. & Maximian. Impp. apertiſſimè reſcripſerunt, his verbis: [Si maior quinque & viginti annis hæreditatem fratris tui repudiaſti: nulla tibi facultas eius adeundæ relinquitur. Sanè ſi eius vxoris tibi ſubſtitutæ dolo factum eſt, actionem de dolo contra eam exercere potes.] *l. penul. C. de dolo ma.* non vt ipſam hæreditatem conſequaris, ſed illius æſtimationem, atque id quod tua intereſt. Repudiatio enim hęreditatis dolo
2 exſculpta non eſt ipſo iure nulla, vel quod ſit † ſtricti iuris, quia inter ea quæ ſunt bonæ fidei *in §. actionum, Inſt. de actio.* nõ numeratur, *quod ſentit Caſt. ad hanc l. in fin.* vel quod etiam ſi bonæ fidei foret, ſicut & ipſa petitio hæreditatis (diſtractus quippe & contractus eadem eſt ratio, *l. ſub prætextu. 1. C. de tranſac.*) tamen non reſcinderetur, cùm ij tantum bonæ fidei actus propter dolum ipſo iure nulli reddantur, qui executionem ſecum nõ trahunt, *l. & eleganter. ff. de dolo ma.* qualis eſt venditio, quam traditio rei venditæ, vera illius executio, non ſequuta fuit. Hæc autem repudatio, vt ilicò abdicat hæreditatem & facultatem amplius eã adeundi, ita omnimodam ſecum executionem trahit. Eſt & reſponſum Vlpiani in hanc ſententiam *l. ſi quis adfirmauerit. ff. eo. tit.* [Si mihi perſuaſerit, inquit, vt repudiem hæreditatem, quaſi minus ſoluendo ea ſit: dico de dolo dandam actionem, ſi callidè hoc fecerit.] Quod ſi tempora actionis de dolo abſque culpa decepti effluxerint, aut ſanè ſi aduerſus vxorem fallacijs vſam, & inopem inutilis foret actio: rebus hæreditarijs adhuc exiſtentibus, vtique ex ęquitate famoſæ l. ſi me & Titium. illuſo hæredi ſuccurrendum eſſe cenſeo: ne illa ex dolo ſuo quæſtum faciat, & aliena iactura ſibi commodet, *l. ſi itaque Fullo. ff. de*
3 *furt. cap. locupletari, de reg. iur. in 6.* Idemq; eſt, ſi † vxor tabulis

bulis mariti poſterioribus,quibus fortè alium hęredem inſtituerat,ſuppreſſis,priores, quibus ipſa hæres ſcripta eſt,produxerit, §. *item ſi tabulæ, d.l.ſi quis adfirmauerit.* qua de re ſupra diſſerui excuſſius. Ac licet ſuper prioribus illis tabulis cum hærede tranſegiſſet, & poſteà repertis prioribus veritas argueretur, actioni huic locus erit,*d.l.ſub prætextu,1.& l. ſi ex falſis. C.de tranſaction.*

CAP. XXXVIII.

An ſuccurratur vxori, quæ legatum ſibi factum diu ignorauit.

SVMMARIA.

1 *Præſcriptionem recipit ignorans tam in perſonali, quàm reali actione,& num.7.*

2 *Præſcriptio an noceat ei,qui agere non poteſt.& num.7.*

3 *Ignorantia tantum prodeſt ad damnum vitandum.& nu. 9.*

4 *Vxor an præſumatur ſcire facta mariti,& num.9.*

5 *Vxori,quæ ignorauit legatum,ſubuenitur.*

6 *Ignorantia facti à quibus excuſet.*

7 *Præſcriptio æquitati an cedat.*

8 *Ignorantia niſi iuſta aut probabilis non excuſat.*

9 *Ignorantia iureiurando allegantis an probetur.*

10 *Ignoranti iniuria inferri non poteſt.*

11 *Adprobatio teſtamenti prætermiſſa an obſit ignoranti teſtamentum fuiſſe.*

SEd videamus modò ecquid opis ferendum ſit vxori,quam longo tempore latuit à marito aliquid ſibi legatum fuiſſe. Et primo intuitu videtur præſidium omne denegandum, propterea quòd † præſcriptio valeat contra ignorãtem tam in actionibus perſonalibus,quàm realibus, vt ſemel litium finis ſit,neq; incerto iure perpetuò vagetur, & iactetur ſurſum deorſum poſſeſſio. *l. ſicut.C.de præſcript.30. annor. Bartol. ad l.1.§.ſi quis autem. ff. de itine. & actu priua.* 1

Bald.

Bald.in l.omnes.d.tit.Panorm.ad cap.1.& cap.vigilanti, de præſcript. ſibique imputare damnum debet, qui in rem ad ſe pertinentem non diligentius inquiſiuit. Ideoque & Bald.*in l.vlt.C.de dolo ma.* tempus ad denunciandos reos ſtatutum, etiam ſi illi occulti ſint, currere ait: & Aufrer.*deciſ.Toloſa.76.* præſcriptionem nocere & abſentibus & ignorantibus docet *per l.fin. C. de præſcrip. longi temp.* neque obſtare exiſtimat, ſi dicas, valenti agere non currere præſcriptionem, *l.1.C.de bon.mater.l.1.C.de anna.excep.* agere autem non poſſe eum qui ig-
2 norat: eam enim iuris deciſionem acceptam eſſe de his qui † agere nequeunt ex iure, non de his, qui agere non valent de facto. Ad quę etiam adiungere licet,
3 quod † ignorantia nihil cuiquam proſit, vt lucrum conſequatur, de quo vxor hic agit, ſed ſolum vt damnum euitet, *l.ſi quis graui §.vtrum.& ibi Bart.ff.ad S.C.Syllan.& idem Bart.ad l.genero.ff de his qui not.infam.* Et cùm
4 † vxor præſumatur ſcire facta ſui mariti, *gloſſ. in l.aut qui aliter.§.ſed & Seruius.ff.quod vi aut clam. Tyraq.de vtroq. retract.§.1.glo.1. in princip.* ſicut & perſona coniuncta facta coniuncti, *l. octaui.ff. vnde cogna. & diximus ſupra cap.34.* videtur talis ignorantia teſtamenti allegari non poſſe.

5 Mihi ex iuſta cauſa † vxorem reſtitui placet, ſi diu occultato teſtamento legatum ignorauit, *l.Clodius.ff. de adquir.hæredit.l.mater.§ cæterum ſi quis.ff.de inoffic.teſtamen.§.ex cauſa.l.de ætate ff.de interrogat.actio.Boer.quæſt.aur.*
6 *3.num.12* Nam regulariter verùm eſt, † ignorantiam facti excuſare, & à pœnis, & ab extinctionibus iurium ſiue actionum, *l.quòd ſi nolit.§.ſi quid ita.& l.cum ſex. ff. de ædilit.edic. l.ſemper.ff.quod vi aut clam. l. ſi plures. ff.de bonor.poſſeſſ. l.2.ff.quis ordo in bon.poſſeſſ.ſeruet. l.quinquaginta dies.C.de excuſat.tut.* Ex quo & patronis in iure præſentandi, hæredi in iure adeundi, immiſcendi, deliberandi, agnoſcendi, conditionem implēdi, querelam inſtituendi, victo in tempore appellandi, vaſallo in petenda inueſtitura, agnatis in rei ad-
uerſus

uerſus prohibitionem alienatæ reuocatione igno-
rantia integra omnia conſeruat: id quod latè multis
& legum & interpretum teſtimoniis in medium ad-
ductis *§.35 gl.4.d.loco* explicat Tyraq. Nam cum igno-
rans negligens dici non queat, *c.quia diuerſitatem, de cō-
ceſſ.præben.* vtiq; nō tantum nō expreſsè, ſed nec tacitè
ei, quod ſibi competere neſcit, renunciaſſe cenſetur.
Neq; è diuerſo vrget, † præſcriptionē ignorantibus 7
cedere. *d.l.ſicut & d.l.ſi.* Tametſi enim ex ſummi illius
iuris rigore cedat, ex æquitate tamen & benignitate
legis prætor reſtitutionē in integrū aduerſus illam
largitur, ſi quis ignorauerit id quod verè ſibi debe-
batur, aut cauſam vnde illud naſceretur, *vt ait Franciſ.
Balb. in lib. de præſcrip. 4. partis principalis. q.20.nu.5. gloſ. in l.ſi
partem. ff. ſi per fundum. ff. quemadmo. ſeruit. amitta & in l.ſi ſic,
ff. eod. tit. Tyraq. d. loco.* etiam ſi quadriennium petendæ
reſtitutionis poſt cōpletam præſcriptionē elapſum
ſit. Deinde quod Aufre. ait, non valentibus de facto
agere præſcriptionem procedere, eodē recidit. Pro-
cedit enim quidem, ſed datur reſtitutio, ſi æquitas
poſtulet. *idem Balb. de præſcrip. 1. part. 6. par. caſu. 22.* vel ſa-
nè ſi † ignorantia, quam allegat, probabilis non ſit, 8
neq; iuſtū colorem præ ſe ferat, non dabitur reſtitu-
tio, *Bal. conſ. 46. nu. 16. Aret. conſ. 15 Roma. conſ. 127. & Felin.
in d.c. vigilāti.* id quod arbitrio iudicis plerunq; relin-
quitur, ſicut & illud, an ea † ignorantia iureiurando 9
allegantis probanda ſit. Quoniam autē ignorātia in
dubio præſumitur, *c. præſumitur, de reg. iur. in 6.* crebrius
receptū eſt, iuramento eius qui illam aſſerit, proba-
ri, ſi probæ vitæ fuerit, *cap. nulli, de elect. lib. 6. cap. paſtora-
lis. de excep. latè Cacheran. deciſ. Pedemont. 71. num. 16. & 17.*
Quod porro dicitur ignorantiam, vt lucrum quis
conſequatur, non prodeſſe, de ignorantia iuris acci-
pe, non de ea quæ eſt facti, & conſtantiſsimorum
quorumque prudentiam ludere poteſt, *l. quamuis. C.
de iur. & facti ignorant. Bald. in d.l. genero. Iaſon ad l. quam-
diu. C. qui admitt.* Nec magis ad rem facit, quòd vxor

factis

factis mariti conſcia eſſe præſumatur: id enim alia contraria vehementiori præſumptione tollitur, vt ſi maritus in exteris regionib. procul vxore ſua teſtatus obierit, ſi clàm vxore teſtari voluerit, ſi teſtamentum ilico vel flammis vel furto periit, doloue malo ſuppreſſum ſit. Enimuero ignoranti per factũ,
10 aut fraudem vel aduerſarii, vel tertii †, iniuria aliqua adferri non poteſt, *l. qui officii. ff. de contrahen. empt. l. cùm proponas. C. de naut. fœnore. Tyraqu. d. loco, numer. 31. & ſequentib.* Porro opinioni huic noſtræ conuenienter reſpondiſſe comperio Baldum *conſil. 207. lib. 3. incipien. Bartholomæus legauit fratr.* de legato annuo pauperi ſoluendo in eius inopiam, vbi ait, ſi pauper propter occultatum teſtamentum per 25. annos ignorans legatum ſibi factum non petierit: dolum hæredi nõ ſoluenti ant notum facienti prodeſſe non debere, ſed ex capite iuſtæ ignorationis, vel ex clauſula generali innocentem pauperem reſtituendum eſſe, non ſolum vt ſequentium, verum etiam vt præcedentium annorum fructus ex legato percipiat, per quem non ſtetit, quo minus peteret. Et quemadmodum vxori, etiam ſi tanto tempore occultato teſtamento legatũ ignoraſſet, reſtitutio in integrum conceditur: ita quoque illi ſubueniendum eſt, ſi in iis locis, in qui-
11 bus ſine † adprobatione iudiciali teſtamentorũ virtus euaneſcit, vt in hoc Comitatu Namurcenſi, intra tempora præſtituta tabulas mariti à ſe ignoratas adprobari non fecerit: quia tempus poſitum à lege vel ſtatuto tam ad inſinuationem, quam ad adprobationem teſtamentorum, ſeu donationum, non niſi à die ſcientiæ & cognitionis nocet, *Bald. ad d. l. quamdiu. C. qui admit. ad d. l. quinquaginta dies. & ad l. annus. cum Angelo. ff. de calumniator. & Roman. conſ. 229. incip. pro plena.*

CAP.

CAP. XXXIX.

Anne vxor lucrum conſequi poſſit ex teſtamento mariti ſui, quem inteſtabilem & prodigum eſſe iactitauit?

SVMMARIA.

1 *Coniunx commodum capere non poteſt ex teſtamento coniugis, quem eſſe inteſtabilem palàm & conſtanter aſſeruit. & num. 4.*

2 *Contra factum proprium venire non poſſum.*

3 *Actus diuerſa ratione valet, & non valet.*

4 *Vulgi opinione non excuſatur, qui ſcit illam eſſe falſam.*

IN Rota curiæ Romanæ quæſtio diſputata fuit de duobus amicis cuiuſdam ſenis, qui ei tanquam prodigo, & ad rerum ſuarum adminiſtrationem penitus inepto, à iudice bonis interdici, curatoremque dari fecerant: deinde inſtituti tabulis eiuſdem ſenis hæredes, eam obiectionem ab iis, qui iure ſanguinis ad ſucceſsionem vocabātur, paſsi ſunt, quod illius hæredes ex teſtamento eſſe nō poterant, quem prodigum, & ad teſtandum inhabilem adfirmarant, quā calumniam falſam eſſe cōfitentes iudex repulit, *vt eſt in deciſ. Rot. antiq. num. 866. tit. de teſtam. incip. Titius & Meuius.* Par iudicium de vxore eſſe non dubito, quæ à marito † hæredem ſe inſtitutam, legatoue honoratam ignorans, eum, vt multæ improbæ & procaces ſolent, ſemper palam ac publice, dum viueret, furioſum aut prodigum eſſe iactitauit. Nam quæ prius maritum vt talem reprobauit, non poteſt illum alia & alia vice adprobare, *l. Pomponius. ff. de negot. geſt.* contrariaque allegans audiri non debet, *l. ſi ſeruus. C. de furt. Cap. ſollicitudinem. de appellation.* ne videatur † proprio facto aut dicto contraire, *l. poſt mortem. ff. de adopt. l. generaliter. C. de non num. pecun. cap. per tuas. de probat.* propriamq; turpitudinem & mendacium allegare, *contra*

tra cap. inter dilectos. de donat. Rurſus quemadmodũ aliquando actus † ipſo iure nullus, valet in præiudiciũ
3 agentis, vel procurantis. *l. & ſi is. C. de præd. minor. Auth. qui res. C. de ſacroſ. eccleſ. l. 1. § eleganter. ff. de dolo. cap. ſi quis. de reb. eccleſ. non alienan.* ita nonnunquam è diuerſo aliquis per ſe ad actum faciendum idoneus eſt, ſed eorum ratione, qui eius poteſtatem impugnarunt, habetur nõ idoneus. *l. cùm hic ſtatus § 1 ff de donat. inter vir. & vxor. l ſi ſocer ff. de repud. l. Vxori § 1. ff. de contra tab. cap. ex eo. de reg. iur.* Cui conuenit, quod contractus de rebus eccleſiæ, nõ obſeruatis iuris ſolennitatibus initus, valet in præiudicium contrahentis, non eccleſiæ. *Authen. de non alienan. § quia verò Leonis. & Doct ad §. Inſtit. de auct. tut.* & ille aduerſus quem iniquum ius quis impetrauit, eodem iure contra eum vti poteſt. *l. 3. § huius pœna ff. quod quiſque iur.* Lex enim hoc ſolum reſpicit, qualem quiſque alium habeat. *l. ſi quis venditor. ff. de ædilit. edict. cap. veniens. de fil. presbyt.* Et certè in hoc caſu vxor non poſſet prætendere errorem, quæ cum marito teſtatore aſsiduè fuerat conuerſata: ſed qualem reputauit viuum, talem & mortuum reputare debet. *argument. l. Celſum. ff. de except. doli. Ioann. Conſtant. ad conſtit. regul. articu 131. colum. 2. verſicul. & nota vnum ſingulare.* Sic in vicina hypotheſi, ſi cum aliquo contrahere non licet, & hoc vulgò ignoretur, non tamen
4 † excuſatur ille, qui hoc aſſeruit & contraxit. *Alb. ad l. Barbarius. verſicul. quid ſi aliqui. & ibi Iaſon. ff. de offic. Præt.* Et licet geſta à procuratore occulte excommunicato communiter viribus ſubſiſtant: non ſubſiſtunt tamen intuitu eius qui ſciuit excommunicatum eſſe. *Felin. ad cap. ad probandum. nume. 8. verſicul. 2. limita. de ſenten. & re iudic.* Quæ tamen omnia eam interpretationem accipere oportet, ſi tempore teſtamẽti conditi etiam hoc mulier iactauit, nõ ſi malitia, improbitate, ira, vel furore commota, vt fit, ea de re apud vicinos aut notos conqueſta fuerit, & ſic in eo non perſeuerauerit. *argument. l. alia. C. de his quib. vt indig.*

dig. & l. Pomponius ff. de negot. geſt. aut ſi maritus vxorem hęc iactantem & differentem ſciens prudenſque inſtituit hæredem, vel legato auxit, ita vt iniuriam iſtã remiſiſſe, & peruicacis ſtultæque mulieris mendacium & proiectam arrogantiam beneficio remunerari voluiſſe videatur, *argum. l. ſi inimicitiæ. verſic. Et veriſimile eſt ff. de his quib. vt indig.*

CAP. XL.

An vxor cõueniri poſſit ad res mariti, quas eo poſtulante coram teſtibus confeſſa eſt ſe habere, ſine alia probatione?

SVMMARIA.

1 *Contractus omnes, præter donationem, inter coniuges celebrari poſſunt.*

2 *Confeßio vxoris marito poſtulante facta ad plenum probat.*

3 *Confeßio non expreßè à parte acceptata an plenam probationem habeat.*

4 *Confeßio iracundiæ motu facta, nec poſteà repetita, inutilis eſt.*

5 *Confeßio extraiudicialis perſonarum donare inter ſe vetitarum an probet.*

6 *Actus præſumitur ſpontè, non metu factus.*

7 *Confeſſus rem habere an teneatur ad æſtimationem.*

TEſtamento maritus ita ſcripſit: { Volo executorem meum vendere vniones & hyacinthos illos meos, pretij 200. aureor. quos vxor mea ſub cuſtodia ſua habet. } Mox deinde præſentibus teſtibus & notario vxorem interrogat, an vniones & hyacinthi illi in eius cuſtodia ſint, reſpondet eſſe: eos marito mortuo hæres ex hac confeſſione petit, vxor habere & habuiſſe negat. Quęſijt Baldus *conſil. 91. incip. Caſus talis eſt, lib. 5.* an ad reſtituendũ condẽnari

Digitized by Google

debeat,ſi aliter non conſtet de veritate? Et tanquam ex contractu depoſiti ortæ confeſſioni ſtandum eſſe exiſtimat:qui quidem contractus † inter virum & vxorem celebrari poteſt, vt & alius qualiſcunque, excepta donatione. *l.ſi ego.ff de iure dot. l.penultim.& l. vltim.ff.de in rem ver.l.cùm hic ſtatus.ff.de de donat. inter vir. & vxor.* In quam Baldi ſententiam ego quoque inhæſitanter concedo. Nam † confeſſio etiam extrà iudicialis eo, à quo poſtulatur, præſente facta, ad plenum probat. *l.Publia Mæuia.in fin.ff. depoſ. l. cum de indebito.§ fin. ff.de probat.l.generaliter.& ibi Doct. C.de non num.pecun.* Sed quia controuerſum eſt inter iuris interpretes, an hoc obtineat quando † confeſſio illa expreſsè à parte acceptata non fuit, pleriſque exiſtimantibus acceptationem requiri, Cyno, *qu.6.* Salicet. *in 15. oppoſ.* & alijs *ad l.vnic.C de confeſ.* Alexan. *conſ.* 20. *lib.*4. non paucioribus verò, pro quibus & ego ſemper ſteti, adfirmantibus non requiri: quia cùm confeſſio fit in fauorem & petitionem eius qui præſens eſt, præſumitur vtique ab eo acceptata. *D. Anto. ad cap. vlt. de confeſ. Panormit.ad c.cùm dilectus.de ſucceſ.ab inteſta. Catel. Cotta ad verb. Confeßio.* prudentis viri erit, præſentibus teſtibus & notario eam confeſſionẽ vxoris pro commodo ſuorum hæredum acceptare: ſicut ediuersò ſtulti erit ab vxore perturbata & iracundiæ motibus incitata illam exigere. quoniam † confeſſio calente iracundia facta, ſi denuò repetita non fuerit, nihil prodeſt. *gloſſ. & Panorm.ad verb. Admonita.in cap.ex literis.de diuort. Dec. num.5.& Cagnol.ad l.quicquid.ff de reg. iur.* Neque contra facit, quòd † confeſſio extraiudicialis inter perſonas donare ſibi inuicem vetitas non probat; vt ſunt maritus & vxor, *Bald.ad l.iubemus.2.num.4. C.de ſacroſ. eccleſ. Ang. conſ.* 5. Quia cum iſta confeſſio eo modo & tempore fiat, quibus donatio inter coniuges facta vires habere inciperet, ſcilicet per mortem eius, cuius vtilitatem reſpiciebat, cauſa ſuſpicioſa prohibitæ donationis in conſiderationem venire nõ poteſt.

Sed

Sed nec hoc rectè oppoſueris, vxorem reuerentia maritali ad confeſſionem illam adductam eſſe: quoties enim aliquid reperitur † geſtum, præſumitur ſponte geſtum, non metu. *l. 2. C. de his quæ vi met. cau. latè Alciat. reg. 3 præſumpt. cap. 7.* Quod ſi tamen vxor probaret rem aliter ſe habere, videtur danda venia inconſultæ confeſſioni, *arg. l. Titia. §. Caius Seius. ff. de leg. 2. d. l. Publia. § fin ff. depoſ.* Porrò autem poſito vxorem condemnari debere ad reſtitutionem vnionum & hyacinthorum, quos penes ſe eſſe confeſſa fuit, vt verè debet, videndum an eo pretio, quod teſtator expreſſit in ſuis tabulis, nempe 200. aureor. eos reſtituet? Reſpondet idem Bald. quòd quando † confeſſa eſt ſe poſſidere illas res, magis ſe retuliſſe videtur ad ſubſtantiam earum, quàm ad æſtimationem: quia valor, inquit, eſt bonitas extrinſeca, cui non poteſt adaptari verbum tenere, vel poſſidere. Nam & in non diſſimili, ſi quis accuſatur, quòd conſueuerit cum Berta vxore Titij, & fatetur ſe conſueſſe cum Berta, non videtur propterea confiteri illam fuiſſe vxorem Titij. *Bart. ad l. ſi cui. §. à filio. ff. de lega. 1.* Rebus tamen ipſis ab vxore non exhibitis, placet Baldo, actoris iuramento ſuper eadem æſtimatione ſtandum eſſe, *iuxta ea quæ notant Doct. ad l. 2. ff. de iureiuran.*

6

7

CAP. XLI.

Renunciatio ab vxore facta omnium quæ teſtamento mariti ſibi relicta ſunt, an includat iura dotalia?

SVMMARIA.

1 *Renunciatio generalis non debet intelligi vt ſit alicui captioſa.*
2 *Mulieres non ſunt faciles ad donandum.*
3 *Renunciatio generalis non extenditur ad ea quæ veri ſpeciem non habent.*

4 *Filius renuncians hæreditati non cenſetur renunciaſſe legitimæ.*

5 *Legitima doti æquiparatur.*

6 *Renunciatio non cognito teſtamento nulla eſt.*

7 *Adprobans teſtamentum an præiudicium patiatur in ſua legitima.*

8 *Vxor ſciens prudenſque adprobans in mariti teſtamento omnia, quæ contrà dotem faciunt, an videatur renunciare doti relictæ.*

SI vxor relictis ſibi teſtamento mariti renunciet, iura dotalia non comprehendi, Socini ſententia
1 eſt, *conſ.214.incip.In cauſa Onofrij.lib.2.* Cui nos valde adſtipulamur. Renunciatio † enim non debet intelligi, vt ſit alicui captioſa. *l.2. §.quæſitum. ff. ſi quis caut. iudi. ſiſti. l.cum Aquiliana ff.de tranſact.* & penitus vero abſimile eſt vxorem hac generali renunciatione voluiſſe vti aduerſus dotem ſuam, pro qua repetenda & retentionem bonorum mariti, & actionem ha-
2 bet: cùm naturæ † fœmininæ non quadret res proprias iactare atque profundere. *l.ſi ego. ff. ad S.C. Vel-*
3 *leia. l. ſi ſtipulata ff de iure dot.* Generalis † autem renunciatio ad ea quæ veri ſpeciem nullam præ ſe ferunt, non extenditur. *Doct. ad d.§. quæſitum. Ioan.Lupi in rubric. de donat. inter vir. & vxor. colum.31.* Eodem modo
4 † filius renuncians tabulis paternis, non cenſetur legitimæ iure naturæ debitæ, & teſtamento expreſſæ renunciare. *Iaſon ad l.ſi quando.§.generaliter. C. de inoffic.teſtamen. & conſ.142.incip.In cauſa contradictionis. lib. 2.* niſi in ea generali renunciatione fiat ſingularis mētio iſtius
5 rei. Iam verò † legitimam doti æquiparari conſtat. *l. Titio centum. & ibi Doct. ff. de condit. & demonſtrat. l.quoniam nouella. C. de inofficioſ.teſtamen. Quæ omnia etiam Matthæo de Aſflict. plurimùm probantur, deciſ. Neapolit. 111. numer.10. argu. §.ſolutæ. Authen. de nupt.* Multò magis hoc locum habet, ſi vxor ignorauit dotis reſtitutionem teſtamento ſibi relictam fuiſſe. *Corn.conſ.139.incip. Viſo teſtamento. lib.*

lib.4. quia renunciatio † vel tranſactio, non cognita 6
ſententia teſtamenti, nulla eſt. *l. de his. l non eſt ferendus. ff. de tranſact.* etiam ſi iuramentum acceſſerit. *Bartol & alij, ad d. l. de his. & ad l. cùm hi. eod. tit.* Quo referendum & illud, quod Anchar. *conſil. 151. incip. Plura dubia.* Decius *conſil. 81. colum. 1.* Signor. de Homod. *conſ. 81.* reſpondent,
eum qui omnia † teſtamenti capita adprobauit, non 7
videri in legitima ſibi præiudicaſſe, præterquam ſi ſciens eo teſtamento legitimam ſibi coarctatam & reſtrictam, nihilominus renunciet: vel iuramento ſuo renunciationem illam confirmet, quia iuramentum habet vim & ſpeciem ſingularis expreſſionis in renunciatione. *Socin. Nepos conſil 135. lib. 1. Decius conſi. 404. Curtius conſil. 44. col. 5. & multò latiſſimè Ioan. Anto. Rubeus conſil. 43. incip. Ex teſtamento.* Hoc ita aſſeuerato, ſequeretur etiam doti relictæ renunciare videri eam,
quæ † ſciens prudensque in teſtamento mariti omnia 8
alia contra dotem facientia adprobat. Vxor, inquit Matth. de Afflict. *deciſ. Neapolit. 44, num. 29.* contenta de teſtamento, videtur renunciaſſe iuribus ſuis extra teſtamentum, præcipuè ſi vnam aliquam rem, ſeu ius aliquod extra teſtamentum ſibi competens exceperit: quia quod de vno dicitur, de alio denegatur. *cap. nonne de præſumpt.* & vnius incluſio eſt excluſio omnium aliorum *l. maritus. C. de procur.* Verùm hoc fortè, ſi iuramẽtum adiectum eſſet adprobationi, locum habere poſſet: alioquin ſolam & ſimplicem generalem renunciationem vel adprobationem eorum, quæ teſtamento ſcripta ſunt, à ſciente factam, ad præiudicium dotis, vel legitimæ non ſufficere, vt poſui, certum eſt. requiritur enim ſpecialis & indiuidua expreſſio: qua de re omni, plura ex Guil. Benedic. *ad cap. Raynutius. ad verb. Si abſque. 2. num. 134.* haurire volentem oportet, qui hæc copioſè pro ſuo more tractat. & ex Alciat. *numer. 56. ad l. penult. C. de pact.*

CAP. XLII.

De vxore legata ſua hæredi putatiuo mariti remittente.

SVMMARIA.

1 *Putatiui hæredis liberatio, vero hæredi an prodeſſe poſſit?*
2 *Cauſa limitata limitatum parit effectum.*
3 *Erronea vel falſa confeſſio non nocet confitenti.*
4 *Affectione motus quis donaſſe præſumitur.*
5 *Donatio inter conſanguineos & amicos faciliùs præſumitur.*

FRatribus mariti, quos ab eo hæredes inſtitutos exiſtimabat, vxor legataria ius omne remiſit: poſteà comperitur alios hæredes ſcriptos eſſe. Quærunt Bald. Caſtrenſ. Iaſon, & Alcia. *ad d. l. ſi actio-*
1 *nem. C. de pactis*, an pactum iſtud † putatiuo hæredi de non petendo legato factum, vero hæredi proſit? & aiunt vno ore non videri. Quod quando verum ſit, facilè iudicabit, qui cauſas liberationis factæ peruiderit: nam eis ceſſantibus, liberatio ceſſare debet. *Angel. conſ. 189. Chaſſan. conſ. 69. & alii, quos in tract. Ceſſante cauſ. numer. 174. refert Tiraq.* Sunt autem duæ. Aut enim conſcientiæ ſuæ teſtimonio vxor de iure decedit, aut affectione, qua tangitur erga poſſeſſorem hæreditatis. Priore caſu manifeſtum eſt & verum, hæredem liberari, veluti ſi vxor intelligebat tantundem vel plus quam ex legato conſequutura erat, hæreditati ſe debere; legatum extortum eſſe; vel marito, cum teſtamentum conderet, nō ſatis rationem mentemue conſtitiſſe. Poſteriore, nihil minus dici poteſt, *vt vel ex verb. text. d. l. ſi actionem, ſatis apparet*: maximè ſi vxor apertè addiderit ſe ideo hoc legatum remittere, quod à fratribus mariti hæredibus inſtitutis nihil peteret. Quandoquidem eo modo euidenter ſatis liberatio ipſa limitata eſt ad ſuam cauſam.
2 Limitata † autem cauſa limitatum parit effectum. *l. cancellauerat. ff. de his, quæ in teſtam. delent. l. cùm ſeruo. ff. de ſta-*

de ſtatu homin. Quæ deciſio confirmatur etiam ex eo, quod in ſimili videmus, diuiſinem factam per ignorantiam cum putatiuo hærede non præiudicare diuidenti, etſi auctoritas iudicis interuenerit, ſaltem beneficio reſtitutionis in integrum, ſicut & † falſam 3
atque erroneam confeſsionem non nocere cõfitenti. *l. ſi poſt. l. cum falſa. C. de iur. & fact. ignor. l. cùm putarem. ff. famil. erciſcun.* & liberationem errore factam condici. *l. 1. & aliis. ff. de condict. ſine cau.* Cæterum vtra iſtarum cauſarum præſumenda in dubio ſit, ex circunſtantiis & indiciis colligi poſſe cenſeo, alioquin † affectio- 4
nis cauſa remiſiſſe videri. *l. nec adiecit. ff. pro ſocio.* Nam ad eum modum ſi quis legauit rectori alicuius ſacræ ædis, affini ſuo, præſumitur legaſſe contemplatione ipſius, non autem eccleſiæ. *cap. requiſiſti. extrà de teſtam. Authen. licentia. C. de ſacroſan. eccleſ. Alciat. reg. 4. præſumpt. ca. 24. in princip.* Tum verò inter † cõſanguineos & ami- 5
cos facilius præſumitur donatio, quam inter extraneos. *l. liber captus. ff. de cap. & poſtlim. reuerſ. l. ſi ſeruus communis. ff. de donat. inter virum & vxor. l. Neſennius. ff. de negot. geſt. l. 1. & l. alimenta. C. eod. tit.* Contra autem non eſt de facili credendum ex ſecreta, velata, non detecta aliqua aut probata cauſa legatum ab vxore remiſſum eſſe, ne delictum ex nuda præſumptione ei imputemus, *contra l. maritò. ff. pro ſocio.*

CAP. XLIII.

Vtrùm alter ex coniugibus ſimul teſtatis, ſuam diſpoſitionem reuocare poſſit?

SVMMARIA.

1 *Coniunx teſtamentum cum coniuge factum, pro ſua parte, reuocare poteſt.*

2 *Teſtamentum à duobus factum, ſi alter eorum moriatur; in eius tantùm bonis firmatur.*

3 *Reuocatio teſtamenti qua cautela poſſit impediri.*

Digitized by Google

reſpondit. ff. pro ſocio. l. ſtipulatio hoc modo. ff. de verb. oblig. & ſi conſiſtamus in finibus vltimæ voluntatis, teſtator non poteſt ſibi legem imponere, ne animi ſui ſententiam vertere integrum habeat. *l. ſi quis in principio teſtamenti, & ibi Bartol. ff. de legat. 3.* Profectò minus dubium eſt, quòd ſuperſtes poteſt reuocare ex parte ſua: quia alioquin ſi duo teſtentur, & alter moriatur, teſtamentum † in ipſius bonis tantummodò fir- 2
mari conſtat, *l. falſa. §. fin. ff. de condit. & demonſtrat. l. fin. §. filium. ff. de lega.* 2. Qua de re, ſi vſquam in iure noſtro, certè in l. Lucius. §. Caio Seio. ff ad Trebel. luculentum exemplum extat, vbi teſtator inſtituit hæredem Caium Seium in ſemiſſe, Titiam in quadrante, & ita cauit: [fidei veſtræ mando, Cai Sei, & Lucia Titia, vti poſt obitum veſtrum reddatis, reſtituatis Titio, & Sempronio ſemiſſem patrimonij, & portionis eius, quam vobis dedi.] Decidit. I.C. quod ſi Gaius Seius defunctus eſſet, Lucia Titia hærede inſtituta, hæc Lucia Titia ſtatim teneatur, vt partem dimidiam ſemiſſis ex perſona Seij reſtituat: neque mortem eius exſpectandam reſpondet; niſi quoad partem ſuam. Cæterum quoniam frequenter iuſta aliqua cauſa teſtamentorum inter coniuges † reuo- 3
cationem euerti ſuadet, diſpiciendum eſt, num quomodo huic rei prouideri queat. Nam ſępe non de nihilo maritus veretur, ne vxor reuocet ſuum teſtamentum, vt ſi in fauorem communium liberorum factum ſit: quibus vt per ſecundas matrum nuptias multa alia incommoda adferri ſolent, ita etiam hoc accedit, quòd matres ſecundorum coniugum blanditijs facilè inducuntur, vt vltimas voluntates cum fauore prolis prioris thori ſcriptas reuocent. Sicut enim multi ſenes iuuenibus vxorculis iuncti, eas non dico deperiunt, ſed prorſus inſaniunt. *deciſ. Capell. Tholoſ. trecenteſsima ſexageſima ſexta, in addit. & affatim Neuizan. in ſylua. nupt. libro ſecundo cap. incip. Amplia primo, numer. 5.* ita & multæ mulieres parum conſideratæ, & amo-

& amoris impotentia cæcæ, bona ſua omnia, imò priorum liberorum vitā poſterioribus maritis addicunt. *l. lex quæ. C. de admin. tut. diximus ſupra cap. 3. huius libri.* Conſilium igitur eſt, vt alter perſuadeat alteri, quò in euentum reuocationis teſtamenti, particularia aliqua bona donet iiſdem ſuis liberis, ipſis hoc ſtipulantibus, vel notario, aliaue perſona publica eorum nomine. Nam cum promittens retineat ſibi alia bona, de quibus liberè teſtari poſſit, ſubſiſtit donatio. *Bald. in l. ſancimus. C. de teſtam. Alber. in rub. C. de donat. Decius latè conſ. 293. & Ioan Dilectus in tract. de arte teſtan. titul. de mut. teſtam. caut 2. num. 5. qui & promiſsionem de non adimendis legatis valere ait.* Quoniam verò eſt alterius loci inquirere, quomodo in vniuerſum teſtamenta ſint reuocabilia, quibuſque ad hoc cautionibus vtendum ſit: ſuperſedebo illis omnibus huc extra ordinem congerendis, ſi illud vnum addidero, conſultum quoque eſſe ad impediendam reuocationem, vt alter coniugum cum conſenſu alterius, de vtriuſq; bonis & eorum parte, ad communium vtilitatem liberorum ſolus teſtetur. Tunc enim † diſpoſitio, licet ſit

4 reuocabilis ex parte teſtantis, tamen ex parte conſentientis tranſit in contractum, & fit irreuocabilis. *Bart. in l. cùm quis decedens. in princ. ff. de legat. 3. Barbat. conſ. 126. colum. 7. & Bald. in l. ſenium. C. qui teſtamen. facere poſſ.* qui Baldus etſi non loquatur de teſtamento mariti & vxoris, ſed de donatione filij facta cum conſenſu patris, qui voluit conſenſum reuocare: tamen argumenta quibus vtitur. huc adhiberi poſſunt. Similiter & Bartol. non loquitur niſi de conſentiente rem ſuam alium legare, & Barbat. mentionem facit eorum, qui teſtamenti factionem adprobant, & eiuſdem executionem promittunt. Sed eadem, qua illi, in hoc caſu ratione vti poſſumus: quia nimirum ex quo ſemel conſenſus additus eſt, non habet locum contradictio, ſeu recantatio. *l. ſicut. C. de action. & obligat. & ſimilib.* Qua etiam de re, pluribus verbis *conſ. 60.*

Vt

Digitized by Google

Vt vobis venerabilibus, diſſerens Præſes Euerardi, con-
cludit conſentientem,vel dantem poteſtatem alicui
de rebus ſuis conſtituendi , vel ſupremam volunta-
tem condendi , præiudicare ſibi, & ſuis ſucceſſori-
bus,perinde ac ſi conſentiret in contractum, *l.ſicut.§.*
venditionis.ff.quib.mod.pign. vel hypoth. ſoluat. & ibi Bartol.
Bald.& Salicet.in l. cum aliena. C. de legat. quem textum
Bald ait bonum eſſe,& notandum ad hoc , vt naſca-
tur ex huiuſmodi conſenſu exceptio contra conſen-
tientem,vel eius hæredem, *quod & idem confirmat ad l.1.*
colum.3.verſ.Deinde quæro nunquid filiusfamil. C. de ſacroſanct.
eccleſ. Et rurſum *ad l.quoties 1. C. de fideicom. & ad l. ſi tibi,*
§.de pignore ff.de pact. reſpondet in ſimili, quòd ſi quis
conſenſerit alicui facere teſtamentum de illa re quã
alienare prohibitus eſt: ſibi præiudicat , non ſecus
ac ſi venditioni conſenſiſiſſet. Et ideo inquit *ad l.*
certum.colum.8 vnde legit. firmam eſſe hanc concluſio-
nem , quod etiam de meo tu potes teſtari me volen-
te.Porrò autem Roderic.Suares *ad l. quoniam in priori-*
bus.cap.incip.5.ſuperiori.numer.15 C de inoff. teſtam. iſta qui-
dem procul dubio eſſe exiſtimat,ſi is qui conſenſum
adhibuit,ſit extraneus,ita vt inter conſentientem &
teſtantem cadere poſſet donatio:ſed vbi ille qui con-
ſenſit,eſſet filius aut vxor , quæſtionem dubiam fieri
inquit,propterea†quod dum conſentio , vt alius do- 5
net rem meam alteri,cenſentur duæ donationes,vna
quam conſentiens facit donanti : alia quam ipſe do-
nans facit alteri,*vt probatur in l.in ædibus.§.quod ſi filius.ff.*
de donat. & in l. 2. in princip. eod. tit. Sed certum eſt vxo-
rem non poſſe donare marito, nec patrem filio. Vn-
de Bald.*in d.l.ſenium.* dicit, quod ſi pater conſentiret
filio donare cauſa mortis rem propriam ipſius pa-
tris,pater poſſet reuocare iſtam donationem,non ſo-
lum viuo filio,ſed etiam mortuo.*Idem tenet ipſe in l.nec*
*fratris.C.de donat.cauſ.mort.*Bartol.quoq; *in d.l.2.*expreſſe
decidit non valere donationem,qua vxor donat ma-
rito etiam confeſtim ab eo receſſura, ſcilicet vt do-
nec

Digitized by Google

net maritus alteri. Rodericus tamen ipſe diuerſum ſentit: & reſpondet † alienationem tunc eſſe prohibitam inter patrem & filium, cùm res donata eſt remanſura apud filium, aut reuerſura ad eum: ſed ſi eſt ab eo receſſura irreuocabiliter, puta vt donet alteri, valere donationem. *C. de donat. ante nupt. l. ſi conſentiente.* Et licet Bartol. *in d l. 2.* quoad vxorem, dicat etiam talem donationem non ſubſiſtere: Imola tamen ibi tenet contrarium. Et pro hoc eſt caſus *in l. profectitia. §. ſi quis certam. de iure dot. & in l. cum vxor. eod. tit.* quod & ſequuntur Moderni *in d. l. 2.* reprobantes differentiam, quam Bartol. *in eadem l. 2. §. ſi verò in princip. & in l. fin. ff. de donat.* facit de viro & vxore ad patrem & filium. Poteſt etiam reſponderi, inquit Roderic. ex eo quod Paulus Caſtren. dicit *in l. mortis cauſa capio. ff. de donat. cauſ. mort.* quòd quando ego conſentio, quod alius donet rem meam Titio, ego videor donare illi Titio, ſi non poteram donare illi donanti, cui ego conſenſi. Argumenta, quæ contra facere videntur, refellit Præſes Euerard. Neque enim mouere cenſet, quòd ex nudo pacto non naſcitur actio, & ſic nec ex conſenſu: quia ex dicto conſenſu poſſidentibus paratur exceptio contra conſentientem, vel eius hæredes: & licet meris legatarijs fortè non naſceretur actio, tamen hæredibus teſtatoris bene competit actio mandati contra conſentientem, eiuſque hæredes ad hoc vt rem legatam iuxta voluntatem teſtantis, legatarium habere ſinant & permittant: cùm aliàs teſtator aut teſtatrix, vxor aut maritus veriſimiliter non legaſſet illam rem, niſi verus dominus conſenſiſſet. Ad id verò quod de donatione inter virum & vxorem prohibita dictum eſt, reſpondet, quòd iſte conſenſus non eſt propriè donatio, ſed inducit mandatum diſponendi, ex quo mandato coniugi teſtanti fixè & irreuocabiliter nihil manet: adeoq; cùm inde non fiat locupletior, ceſſat ratio prohibitionis,

tionis, & per conſequens prohibitio ipſa. *cap. cùm ceſſante. de appell. latè Tyraq. in lib. Ceſſante cauſa. in ver. Prohibitionis cauſa ceſſante.* Nec eſt inconueniens, quod incapax capiat, vt capaci reſtituat. *l. cùm ei qui ff. de legat. 2. l. cogi. §. hi qui. ff. ad Trebell.* Et quamuis mandatum exſpiret regulariter morte mandatis (audacius enim, cùm ita res poſtulet, ab exactiſsimis & exploratiſsimis eius viri ſcriptis hæc mutuabor) non tamen propterea deſinet coniux in vim dicti conſenſus poſt mortem conſentientis poſſe teſtari: quia regula illa locum non habet, quando mandatum eſt explendum poſt mortem alterius, & vbi effectus mandati confertur poſt mortem. *l. ſi verò non remunerandi. §. fin. & l. ſeq ff. mandat.* quia non debet aliquid finiri ab eo capite, à quo debet incipere. Eſto etiam quod dictus conſenſus operaretur veram donationem, & talem, ex qua coniux fieret locupletior, adeoque inter virum & vxorem prohibitam: tamen ſi illa morte alterius confirmetur, proculdubio cenſenda eſſet valida & irreuocabilis. *l. cùm hic ſtatus. §. ait oratio. l. quod autem. §. ſi vir. ff. de donation. inter virum & vxor.* Eodem modo non obſtat, quòd non valet donatiò inter virum & vxorem etiam morte confirmata, niſi interuenerit traditio in vita *l. Papinianus. d. tit.* Sufficit enim fictam traditionem interuenire, ex eo quod poſsidenti nunc illa bona tribuitur poteſtas diſponendi de iiſdem, quæ ficta traditio, ſecundum eum, tantum operatur, quantum vera. *§. interdum. Inſtitutioni. de rer. diuiſ.* Quod autem huiuſmodi voluntas non ſit captatoria, abunde à me ſuperius ediſſertum eſt. Verum ſuper hæc à Præſide pertractata opponat quiſpiam, quòd ex iſto conſenſu naſcatur quædam obligatio, & cenſetur quaſi initus quidam † contractus inter conſentientem coniugem, & inter teſtantem, & quod teſtamento non poteſt immiſceri contractus, cum id vno eodemque contextu fieri debeat, *l. hæredes palàm. §.* 7

fina.

fina.ff.de teſtam.Viglius in §.ſed cùm paulatim.nume.4.verſic. ego verò.Inſtit.de teſtam. Reſponderi poteſt, quod vbicunque celebratur contractus ſuper eo, quod ad teſtamentum pertinet,vt hic, tunc nihil impedit, quò minus poſsit fieri contractus in teſtamento,alias ſecus. *Barbat.d.loco.* quia alter videtur conſenſiſſe voluntati teſtantis. *l.ex ſententia.ff.de teſtamen.milit.in verb. quia promiſiſſet.& Roman.in d.l.ſtipulatio hoc modo.* Sed tamen,vt ex his,quę dicta ſunt,ſatis patet,limitare potes duplici modo hoc axioma. Nam quādo eſſet data † poteſtas de omnibus bonis diſponendi in vniuerſum,non procederet,ſicut dicitur de pacto reſeruandæ hæreditatis facto ei,qui alioqui eſſet ſucceſſurus , & de donante omnia bona ſua præſentia & futura. *Zaſ.in d.l.ſtipulatio hoc modo. & Doct. in l fin. C.de pact.* quia quemadmodū ego per me non poſſum mihi auferre liberam teſtamenti factionem, donando omnia bona indiſtinctè, nec me obligare ad immutabilitatem teſtamēti à me facti: ſic nec per eiuſmodi conſenſum poſſum. Altero modo non procedit,ſi expreſsè † conſenſus non ſit adhibitus *pulchrè Iaſon in*
9 *l.cùm alienam.colum.3.C.de legat.& in l ſi fundum.ff.de legat. 1.& Alexan.conſil.20.lib.3.* veluti dicitur de creditore, qui ſi adfuit præſens alienationi pignoris factæ per debitorem , & tacuit, quia expreſsè non conſenſit, non cenſetur ius pignoris remiſiſſe. *l.ſicut.§.non videtur.ff.quib.mod.pignor.vel hypoth.ſolu. vbi I.C. requirit actum aliquem in facto conſiſtentem,quò patientia & ſcientia noceat: & eum text.ad hoc ſingularem à Iaſone,& Baldo extolli refert Ar. Pinel.ad l.2.C.de reſcind.vendit.part.2.cap.1.num.19. Bart.ad d.§.non videtur.latè Anto.Neguſant.in tract.pignor.3.memb.6. part.num.23.* Nec obſtat his quod dicitur, conſanguineum præſentem venditioni,& tacentem non poſſe retrahere,*vt voluit gloſſ.in l.cùm proponas.C. de pact. & expreſſè Gulielm.de Cug.in l.1.§.ſcientiam. per eum text.ff. de tributori.act.* quia huic obiectioni ad plenum reſpondit Tyraq.*de vtroque retract.§.gloſſ.9. num.117.verſic. Nec obſtat.*

ſtat. ſcilicet quòd aliud ſit in iure quæſito, cui non cenſetur præſens † renunciare ſi non contradicat, 10
ſciens ius ſuum vbique durare, vt hic: aliud in iure quærendo, & in ſpe hærente, ſicut eſt ius retractus, quod incipit eo tempore, quo fit venditio: quemadmodum in ſimili vulgò dicitur, quod facilius quis repellitur ab obtinendo, quam ab obtento, *vt not. Doct. in d. §. ſcientiam. & Cæpol. conſil. 57. colum. 2. verſic. Et licet ſtatutum.* Imò ipſe Tyraq. *inferius. numer.* 146. expreſſim tenet contrarium in materia retractus, eiuſque ius conſanguineo venditioni aſſiſtenti & tacenti addicit ſine omni hæſitatione. Scio latè tractari hanc quæſtionem, an requiratur expreſſus † conſenſus eius 11
præſentis & tacentis, de cuius re alius teſtatur? de qua extant contentiones Docto. *in d. l. ſi fundum. ff. de lega.* 1. Sed tamen hæc eſt tutior, certior, & probabilior opinio, quæ expreſſum requirit conſenſum, aut certè aliud aliquid ſcientiæ & præſentiæ coniugis accedens, quod ſufficienter arguat conſenſum, veluti ſi laudet factum, ſi ſcribat teſtamentum: ſi commendet, ſiue quid ſimile interueniat, *ſecundum Tyraq. hoc latè in compari ſpecie explicantem. d. lo. à num.* 151. *vſque ad numer.* 159.
Cui non repugnat quod præſens & tacens ſubinde 12
conſentire videatur, *vt eſt reg. Qui tacet. de reg. iur. in* 6. Nam hoc non procedit quando agitur de graui præiudicio: tunc enim præſens & tacens videtur diſſentire. *Iaſon num.* 104. *& alij in l. quæ dotis. ff. ſolut. matrim. per textum in l. penult. ff. de furt. & gloſſ. in l. 2. C. de adquir. poſſeſſ.* & eo caſu neceſſarius eſt expreſſus conſenſus, *vt dicit benè notandum eſſe Abbas in cap. in cauſis. 2. colum. de elect.* Videat tamen vxor à marito vocata, vt ſi ei facultatem de ſuis bonis teſtandi præbere & conſentire nolit, expreſsè neget: quia ſecundum Felinum *in cap. nonne, de præſumpt. colum. penul. in* 118. *verſic. incip. fallit ſeptimò.* Vbicunque † aliquis vocatur, vt conſentiat, aut contra 13
dicat, ſi poſteà præſens eſt & tacens, habetur pro conſentiente. *Innocent. in cap. veſtra, extrà de locat. Freder.*

de Senis conſ. 7. Quę tamen Felini deciſio redigenda eſt ad limites rationis, vt videamus, anne vxor præſens tacensq́ue, æquitate ſuadente iuuari debeat? Nam liquet in ſimili, quod licet ratione conſanguinitatis tacens aliquando habeatur pro conſentiente, etiam in præiudicialibus, *l. ſi ſeruum communis. C. de donat. inter virum & vxor. & videtur poni caſus in d. cap. nonne. & notat Bart. ad l. inter omnes. §. rectè. ff. de furt,* tamen quotieſcunque ea eſt ſanguinis coniunctio, qua alter alterum naturę inſtinctu reueretur, tunc ex metu reuerentiali verius eſt præſumi diſſenſum: ſiue fortaſſis maritus ſit moroſus, durus, & metuendus, præſumitur diſſenſus, aut ſaltem non præſumetur conſenſus alias ex prçſentia & taciturnitate reſultans, *l. 1. §. quæ oneranda. ff. quar. rer. act. non dat. & Iaſon late in d. l. quæ dotis, num. 96. verſic. ſecundus caſus eſt. & Felin. in d. cap. nonne, num. 15. colum. pen. verſic. fallit tertiò.* Iſtis autem limitationibus ſubmotis, concludo, coniugem † conſentientem coniu-
14 gi, vt de re ſua teſtetur, non poſſe reuocare conſenſum, *text. in l. cum pater. §. libertis. ff. de lega. 2. l. quoties ab omnibus. & ibi Bal. in vlt. not. & Angel. C. de fideicommiſ. Roma. num. 31. Imola, & alij in d. l. quæ dotis. Bald. conſil. 319. lib. 4. Cuman. conſil. 23. Fulgoſ. conſ. 27. incip. Domina Simona. Alex. conſ. 184. lib. 2. & omnium fuſiſſimè Andr. Tyraq. in lib. de vtr. retract. §. 1. gloſſ. 9. num. 135. cum multis ſequentibus.* Et de eo, qui conſentit alicui, vt de re ſua teſtetur, habes duos tex. ſingul. ac vnicos *in d. l. ſicut. §. veduiceus. & in cap. 1. in princip. de probib. feudi alienat per Feder.* & quòd conſenſus reuocari non poſſit, decidit Iaſon *in d. l. ſi fundum, nu. 45.* quia ex aſſenſione vnius ius teſtandi alteri eſt quæſitum.

CAP. XLIV.

Si alter coniugum reuocet inſtitutionem, vtrum etiam altera cenſebitur eſſe reuocata?

SVM-

Digitized by Google

SVMMARIA.

1 *Inſtitutio mutua qua ex cauſa videatur fieri.*
2 *Præſumitur quilibet eligere viam ſibi tutiorem.*
3 *Mutatio voluntatis non præſumitur.*
4 *Clauſula,* rebus ſic ſtantibus, *aduerſus apertam vim verborum non ſolet intelligi.*
5 *Cauſa inſtitutionis ceſſante, ceſſat & inſtitutio.*
6 *Nullum quod eſt, an ſit in conſideratione.*
7 *Voluntas quando præſumatur mutata.*

GRATVITAS eſſe debere † inſtitutiones, & ex mera affectione, non cupiditate lucri, aut alterius ſucceſsionis proficiſci, patet *ex l. illa autem. & ibi gl. ff. de hæred. inſtit.* Nam contra officium facit, qui id appetit, vt beneficium pro beneficio fœneretur. Præcipuè autem veriſimile eſt, inter coniuges propter affectionem fieri inſtitutiones, nō propter præmium mutuæ nuncupationis. Vnde Alciatus *ad l. licet, num. 6. C. de pact.* reſpondet, ſi alterum coniugum ſimul teſtatorum pœniteat, isque reuocet inſtitutionem, non videri alteram eſſe reuocatam. Certè illa præſumptio affectionis non exiguè videtur confirmari hac ratione, quod quilibet intelligatur † elegiſſe viam, per quam iudicia ſua nō ſubuertantur, *l. 3. ff. de teſtament. milit.* & per quam actus potiùs valeat, quàm pereat, *l. quoties. ff. de reb. dub. l. quoties. ff. de verb. obligation.* qnemadmodum dicimus in ſimili, quod quando in aliqua diſpoſitione ſint expreſſæ duæ qualitates, & ſecundum alteram diſpoſitio eſſet inefficax, debet regulari ſecundum alteram, *cap. niſi eſſent. & ibi Abbas in 1. colum. de præben.* fortè probabiliter etiam dicas, quod † præſumitur quis durare in ea voluntate, in qua fuit, *l. cùm hic ſtatus. ff. de donatio. inter vir. & vxor. cap. maiores, de baptim.* etiam ſi lapſum ſit longum tempus. *Iaſon in l. ſancimus, per illum textum in 3. notab. C. de teſtament.* &, vt ait Vlpianus, is qui voluntatem mutatam dicit, probare hoc debet, *l. eum qui. ff. de probatio.* Et ideò ſi non obſtante eo, quod ab

(margin numbers: 1 beside "mera affectione"; 2 beside "tur † elegiſſe"; 3 beside "liter etiam dicas")

Digitized by Google

altero inſtitutus non eſt, alter perſeueret in ſuo propoſito, neq; mutet teſtamentum, videtur re ipſa indicare, ſe ſola affectione, non ſpe præmii, & mutuæ inſtitutionis motum fuiſſe: cum etiam ſi id ignorat, lex præſumat idcirco fuiſſe factum, *vt dictum eſt*. Tum quoque non probabiliter quiſquam allegaret, non exiſtimaſſe alterum, fore vt alter pœnitentia duceretur, *argum. l. cùm donationis. C. de tranſact.* cum eiuſmodi voluntates ambulatoriæ ſint, *l. 4. ff. de adimen. legat.* debeatque vnuſquiſque id præuidere. Ac quamuis Alexand. *ad d. l. cùm donationis.* contrarium voluiſſe videatur, propterea quod in teſtamento vnius præſumitur tacitè eſſe hæc clauſula [rebus ſic ſtantibus] *l. ſi ſeruus. ff. de condict. ob cau.* Alciat. tamen *ibidem, num. 12.* in ſuæ opinionis aſſertionem ad hoc reſpondet, quod cum pure relinquit, aut inſtituit, capienda potius eſt præſumptio ex affectione inſtitutionem proceſsiſſe, quam vt conditionem impleat, *l. nec adiecit. ff pro*
4 *ſocio.* maxime cùm in alterius damnum non ſolet ea † clauſula aduerſus apertam vim verborum intelligi, *l. Lucius. ff. de euictio.* alioqui hæc ratio, captatoriarum inſtitutionum prohibitionem ſuperuacuam magna ex parte oſtenderet. Porrò *ad d. l. licet. num.* 8. aliud eſſe ait, cùm non de inſtitutione quæritur, ſed de pacto: vt ſi duo conueniunt, quod alter alterum inſtitueret, & ideò iam ex vnius parte fuerit adimpletum: nam ſi alter non inſtituerit, videtur altera inſtitutio extingui. hic enim eſt manifeſta captio, & nec à principio quidem mutua adfectio adfuit. *Oldrad. conſil. 164. Angel & Doct. Ad d. l. illæ.* deficitque inſtituentis voluntas, quæ ſola conſideratur: & in his verum eſt, quod in contractibus cenſetur eſſe perpetua hęc conditio, niſi aliud culpa alterius acciderit, *l. quæro, in ſin. ff. loca. l. cùm proponas. in fin. & ibi Bald. C. de naut. fœn. l. cùm proponas. & ibi Alciat. nu. 1. C. de pact.* haben turque duo iſti correſpectiui contractus pro vno, ſic vt vno non obſeruato; alter quoque obſeruari non debeat:
Digitized by Google

debeat: *de quo latè Tyraq. de vtroque retract. tit. de retractu. conuention. §.2.gloſſ.1.& §.30.numer.33 cum ſeq.* Et rurſum regulare eſt, quòd † inſtitutionis cauſa ceſſante, ceſſat & ipſa inſtitutio, vel ſubſtitutio, *l.ſi ita quis.ff.de vulga.& pupill.ſubſtit.l.vlt.C.de inſtitut. & ſubſtitut.l.penult. C.de impub. & alior.ſubſtit. prolixè Gratus conſil.124.incipien. cùm hæc cauſa.colum.2. verſicul.nec poteſt etiam,libr.1. Decius conſil.166. Fulgo.conſil.23.incipien. Engelbertus.Signor.conſil. 254.incipien.ex viſione ſcripturarum,colum.1. & Tyraq.in libr. ceſſante cauſa,num.116.* Nec obſtat, quòd illa pactio inſpicienda non videatur, quæ † nulla eſt, *l.ex eo.C.de inutil.ſtipulat.* quia cum ſequuta ſit ex vnius parte executio, conſtat eam, tametſi nullam, neglectam non fuiſſe, ſed ex teſtatoris mente pro efficaci habitam, *l.fin.de reb.eor.* Cæterum hæc Alciati ſententia ſi non ſubuerti, certè tentari pluribus à me poſſet, ſi exiſtimarem noſtri eſſe inſtituti, ea de re hoc loco altam diſputationem ingredi, de qua variis hincinde ſententiis Doct. velitantur, *ad d.l.cùm proponas.ad d. l.licet. & ad d.l.cùm donationis. Roderic.amplè etiam hæc pertractat ad l.quoniam in prioribus cap.incipie. quinto ſuperiori.C. de inoffic.teſtament.* quæ omnia ab his, quibus magis ocium eſt, facilè videri poſſunt. Nihilo minus ſi appareret euidenter cauſam finalem inſtitutionis ceſſare, cenſeam & ipſam quoque inſtitutionem extingui, *per d.reg.* & quia voluntatis teſtatoris cauſa ceſſante, ſimiliter ceſſat † voluntas & eius diſpoſitio. *Bald.ad l.1.ff.de offic.eius cui mand.eſt iuriſdict.* quomodo legata & fideicommiſſa cenſentur adempta ob graues inimicitias ſuperuenientes, ſcilicet ob præſumptam mutationem voluntatis teſtatoris, licet teſtamentum non mutauerit, *l.1.§.vlt ff.de alimen.lega. l.inimicitiæ.ff.de his quib.vt indign.Tyraqu.iam citato loco,numer.241.* Quo pacto intelligi poteſt, quod Alciat.*reg. 2.præſumptio.cap.16.* dicit regulam iſtam, quòd non præſumitur teſtator mutaſſe voluntatem, locum habere rebus ſic ſtantibus, maximè quando res incidit

5 6 7

in caſum, quo veriſimile ſit teſtantem aliter diſpoſiturum fuiſſe: qua de re plura ex eo per limitationes, & diſtinctiones cognoſcere poteris.

CAP. XLV.

An ſi mulier teſtata fuerit, & poſt conditum teſtamentum nubat, non liberos producat, ideò reuocaſſe teſtamentum cenſeatur?

SVMMARIA.

1 *Pœnitentia ſola an teſtamentum reuocet. & num. 9.*

2 *Sequentia præcedentibus interpretationem dant.*

3 *Habilem aliquem ad teſtandũ eſſe ſufficit, quo tempore condis teſtamentum.*

4 *Mulier ſi antequàm nuberet, teſtamentum aliorum commodo fecit, marito nihilominùs ius ſuum ſeruatur.*

5 *Nubens an patiatur capitis diminutionem.*

6 *Legatæ rei alienatio inducit præſumptionem legati reuocati.*

7 *Clauſula*, rebus ſic ſtantibus, *cenſetur omni diſpoſitioni ineſſe.*

8 *Teſtamentum perfectum poſteriore teſtamento reuocatur, ſi eo poſteriori hæredes ſcripti ſint illi, quibus ab inteſtato debebatur ſucceſſio.*

9 *Statuto, aut conſuetudini vxor ſeſe conformare videtur.*

10 *Partim teſtatus, partim inteſtatus an quis decedere poſſit, & num. 13.*

11 *Reuocato teſtamento, legata an reuocata videantur.*

12 *Hæredi, aut legatario ab ea ſcripto, quæ poſt conditum teſtamentum nupſit, an ius aliquod competat.*

13 *Maritus an ſit hæres mobiliaris vxoris.*

14 *Vxor reuocare poteſt donationem, à marito, ſe inſcia, immediatè ante nuptias prioris tori liberis factam.*

SVPERIORIBVS his annis, de non ineleganti facti ſpecie conſultum me fuiſſe memini: ea erat talis. Mulier quædam ægra, teſtamento condito,

dito,certis perſonis extraneis mobilia, agnatis autem immobilium omnium vſumfructum legauit Poſtmodum valetudine recepta nupſit, & nullos ex eo matrimonio liberos ſuſcepit.Ea mortua legatarij mobilia,& proximiores immobilium vſumfructum ex teſtamento petunt, Negat maritus: ac iure municipali ſibi omnia iſta deberi aſſerit. Pro hæredibus,atque legatarijs ſe offert text. *in §. ex eo autem, Inſtitut.quib.mod.teſtam.infirm.* ſatis oſtendens,quòd etiam ſi vxorem prioris voluntatis † pœnituiſſe conſtaret, 1
quod non præſumitur, niſi probetur, *l. eum qui. ff. de probat.* tamen ex ſola pœnitentia non reuocatur teſtamentum: vſq; adeò,vt & ſi quis poſt factum prius teſtamentum,poſterius facere cœperit, & aut morte præuentus,aut pœnitudine ductus, id non perfecerit, priores tabulæ iure factæ viribus prorſus ſubſiſtere debeant. Secundò vrget, quòd dicta teſtatrix potuit,ſi voluiſſet,tanto tempore poſt dictum teſtamentum,aliter diſponere: & quia non reuocauit,videtur in eo perſtitiſſe,atque re ipſa palam teſtificata eſſe,quòd ab initiò teſtamenti eo animo ſemper fuit, vt licet poſtea nuberet, vellet nihilominus illud valere, *arg.l.3.C.de inoffic.teſtam. Panormit.conſil.18.numer.2. lib.1.* Nam & ſæpè ex † ſequentibus notum fit,qualis 2
in præcedentibus animus fuit. *l.ſi ſeruus. ff. de legat.1.* & hoc argumento ad reuocationem donationis, *ex l.ſi vnquam.C.de reuoc.donat.ibi,ad verb. donatione largitus, num* 205.vtitur Tyraquell. & non iniuria competeret in maritum illud frequens: Quod non mutatur, quare ſtare prohibetur? Tertiò conſtat,vxorem iſtam tempore † conditi teſtamenti plenam & liberrimam 3
habuiſſe de rebus ſuis diſponendi facultatem. hinc non videtur inſpiciendum eſſe, ſi poſtmodò nupta nõ potuiſſet in viri præiudiciũ teſtari; quia vt teſtamẽtum aliquod iure validum ſit, nihil opus eſt teſtamenti factionẽ penes teſtatorem eſſe tempore mortis,ſed ſufficit fuiſſe tẽpore teſtamenti facti, *l.2.ff. de*

teſtamen. & ibi Doct. & in l. 1. §. ſi quis autem teſtamentum fecerit. ff. de bonorum poſſeſſ. ſecund. tab. præterquàm ſi eam poteſtatem proprio facto, aut delicto amiſiſſet, *l. qui ex liberis. §. qui ex teſtamento, eodem tit. Nicol. Euerar, conſ. 70. incip. aliàs poſt.* Quibus rationibus etſi non facilis neque expedita eſſe videatur huius nodi diſſolutio,
4 malim tamen in † mariti partes concedere: & pro eius intentione ſuſtinenda hæc adferri poſſunt. Primò, quòd inter eos modos, quibus teſtamenta infirmantur, recenſetur capitis diminutio, etiam minima, *§ alio quoque modo. § non tamen, in fine, Inſtitut. quib. modis teſtamen. infirmen.* Minima autem capitis diminutio cùm aliud nihil ſit, quam ſtatus hominis mutatio, retenta ciuitate & libertate, quod tunc accidit, quandocunque is, qui ſui iuris fuerat, alieno ſubijci incipit, *§. minima capitis diminutio, Inſtitut. de cap. diminut.* omninò videtur ea, quæ viro per matrimonium ſe iun-
5 git, † capitis, ſtatusque ſui diminutionem eſſe paſſa; vtpote quæ cum libera eſſet, in manum ac poteſtatem viri venit, ſi non iure ſcripto, quo in poteſtate patris manet, *l. 1. & 2. ff. de libe. agnoſcen. l. 2. l. quoties. ff. ſolut. matrim.* ſaltem conſuetudine quadam generali, *Io. Fab. ad §. 1. Inſtitut. de S. C. Tertyll. & in §. 2. Inſtitut. quod cum eo, atque in l. 1. C. de bon. matern. Manſuer. in ſua praxi, tit. de min. § item filia vxorata, & in tit. de poſſeſſ. §. item maritus.* Secundò, ſi mulier illa omnia ſua bona marito in dotem dedit, id quod facere præſumitur, cùm ſimpliciter bona ſua in dotem dat, *vt notant Doct. ad l. mulier bona. ff. de iure dot.* videtur tacite teſtamentum per hoc reuo-
6 caſſe, quod ſufficit; ſicut dicimus, quod teſtator † alienando rem legatam, præſumitur eo ſolo legatum reuocaſſe, *l. rem legatam. cum alijs ſimilib. ff. de adimen. vel transfer. lega. etſi contrarium expreßè deciderit Iaſon ad d. l. 2. C. de teſtam. per illum text. (qui tamen hoc non probat) & eum ſe-*
7 *quutus Aimo Crauet. conſ. 154. num. 11.* Tertiò omnis † diſpoſitio hanc tacitam conditionem continet, ſi res in eodem ſtatu permanſerit, *cap. 3. ext. de iureiur.* proinde cùm

Digitized by Google

çùm ſtatus vxoris iam mutatus ſit, tacitè teſtamentũ reuocatũ fuiſſe videtur. De quo minus ambigi poſſet in iјs locis, vbi vxor ſine conſenſu mariti teſtari prohibetur, propter vulgatam illam regulam, quòd quæ in eum caſum peruenerunt, à quo incipere non poterant, pro non ſcriptis habentur, *l. ſi in metall. ff. de his quæ pro non ſcript. habent.* maximè ſi inde ſequeretur abſurdum, aut iniquum, *vt latius explicui in cap. factum legitimè, de reg. iur. in 6.* ſicut hic, vbi in præiudicium iuris, quod ex conſuetudine loci marito quæſitum eſt, prius illud teſtamentum viribus labi oportet, ne alioquin dolo vxoris nec opinans, & innocens maritus circumueniatur. Nam & † perfectum teſtamentum 8
prius poſteriore teſtamẽto reuocari manifeſtum eſt, ſi in eo poſteriore tales hæredes ſcripti ſint, quos lex, conſuetudo, aut mos patriæ, vel ſtatutum ab inteſtato ad ſucceſſionem vocat, *l. 2. ff. de iniuſto, rup. & irrito fac. teſtamen. Iaſon, & alij ad l. hac conſultiſsima. §. ex imperfecto. C. de teſtamen.* Quartò cùm ſtatutum, aut conſuetudo patriæ viro liberam adminiſtrationem bonorum vxoris deferat, immò dominium ſubinde rerum mobilium, & rerum immobilium vſumfructum ea defuncta, tribuat: vxor contrahans cum marito, videtur ſe illi † conſuetudini aut ſtatuto conformare voluiſſe, *iuxta not. per Alexand. & Ripam ad l. hæredes mei. §. cùm ita. ff. ad S.C. Trebell.* id quod verum non eſſet, ſi teſtamentum prius conditum in ſuo vigore permaneret. Huic accedit, quòd dominium rerum, de quibus vxor anteà teſtamento ſtatuit, adhuc penes illam manſit, neque ante eius obitum ad hæredem vel legatarium tranſire poterat, *l. à Titio. ff. de furt.* Itaque ſicut lex ſine traditione alia, & ſine facto hominis dominium ſubinde transfert. *Alciat. Iaſon & alij ad l. traditionibus. C. de pact.* ita quoque & conſuetudo, aut ſtatutum loci, marito earum rerum vxoris dominium, adminiſtrationem, ac vſumfructum reſpectiuè addixiſſe, & in eum, mutato prædicti teſtamẽti effectu,

 tran-

tranſtuliſſe dici poteſt. Denique & in hanc ſententiam aduocare potes Barto. *conſil.87.incip.quidam condidit,lib.2.* vbi reſpondet,teſtamentum eius,qui eo tempore,quo illud condidit, vxorem & liberos non habebat,propter vxorem & liberos ſuperuenientes videri tacitè eſſe reuocatum. Et reſpondendo ad argumenta ex aduerſo propoſita, fatendum quidem eſt, non reuocari teſtamentum prius conditum & perfectum pœnitentia ſola,ſed accedere debere aliam diſpoſitionem poſteriorem, *d.§.ex eo. Bart.ad l.iure.ff.de lega.3* Atqui in propoſita facti ſpecie lex, aut conſuetudo irritum facit, ſeu reſcindit teſtamentum, ſine facto vxoris teſtantis, ſaltem ne damnum accipiat maritus ignorans,& bona fide verſatus, *d.§ alio quoque.* Nam prouiſio & diſpoſitio ſtatuti vel conſuetudinis ſuper reuocatione teſtamenti,tacita vel expreſſa, ſubmouet aliam diſpoſitionem reuocatoriam legis ſcriptæ,eiuſque neceſſitatem, cum ipſa lege potior ſit, *l,de quibus ff.de teſtib.* Neque obſtat etiam, quòd donatio bonorum ab aliquo facta alteri non reuocatur per ſubſequens matrimonium, niſi ex eo matrimonio liberi naſcantur, *l.ſi vnquam. C. de reuocan.donat.* Nam donatio ſimplex inter viuos eſt natura ſua irreuocabilis, *l.perfecta.C.de donat.* teſtamentum verò reuocabile,vt ante mortem teſtantis nulli ius tribuat. Nihilo magis in conſiderationem venit, quòd nullam mulier prioris teſtamenti mentionem fecerit: quoniam contrahendo matrimonium cum viro,videtur ſuper bonis ſuis,quorum liberam diſpoſitionem habebat,itidem tacitè contraxiſſe, vt de teſtamento quodam alio vxoris loquens *d.conſ.18.num.* 3. oſtendit Panormitanus,

Patet igitur ex his,teſtamentum illud vxoris,quod ad maritum attinet,reuocatum cenſeri: fortè etiam, ſi perpenſo iudicio eaſdem rationes explores, euincere poſſis, & hæredis inſtituti, ac legatariorum reſpectu non ſubſiſtere,qui ad res, in quibus pro more

re

re loci nihil iuris marito competit, poſt eius & vxoris mortem iſtiuſmodi teſtamento vocantur. Idque eò magis, quòd nemo pro † parte teſtatus, & pro parte inteſtatus decedere poteſt, *l. ius noſtrum ff. de reg. iur.* 10
& quod teſtamentum aut omninò validum, aut omninò inualidum eſſe debet, quaſi iſtarum rerum naturalis quædam inter ſe pugna ſit, & colluctatio, *d. l. ius, l. hæres instituta. C. de impub. & alior. ſubſtitutio. Nicol. Bellon. conſil. 14. numer. 4.* Quæ res tamen ſcrupulo non caret, propterea quòd licet † natiuitate liberorum 11
ſuperueniente teſtamentum reuocetur, legata tamen eo relicta non reuocantur, maximè ſi clauſula codicillis ei adiecta ſit, *vt notat Stephan. Bertran. conſil. 83. incipien. viſis tribus, lib. 2. gloſſ. ad l. generaliter. §. ex teſtamento, in verb. conſtat. ff. fideicommiſ. libertat. & in l. ſi pater. §. aut fideicommiſſa, eod. tit. Bald. & Salicet. ad l. 1. C. de poſthum. hæredib. inſtituend.* hoc tamen alii conſtanter negant, adfirmantes etiam legata perire, *Cardin. conſ. 20. in 2. dub. Socin. conſil. 93. incipien. teſtamentum, lib. 4.* Alii inter legata magna & paria diſcrimen ſtatuunt, vt hæc maneant, iſta intereant. *Bald. in l. Titius. ff. de lib. & poſthum.* quemadmodum latè pugnantes iſtas diuerſorum opiniones recenſens teſtatur Tyraq. *ad l. ſi vnquam, ad verb. donatione largitus. numer. 205. cum multis ſeqq.* Cæterum eſto, ſtricti iuris rigore neque hæredem inſtitutum, neque legatarium ex huiuſcemodi teſtamento quidquam † commodi metiri poſſe: quia tamen reuocatio iſtius teſtamenti non inducitur à cõſuetudine aut ſtatuto, niſi propter maritum ſolum, certò æquitas & benigna ratio ſuadet, iiſdem vt hæredibus & legatariis, quatenus abſque mariti damno id eſſe poſsit, ſuccurratur. Neque verò idcirco rectè dixeris illam partim teſtatam, partim inteſtatam decedere: ſed ſicut propter legatæ rei alienationem poſt conditũ teſtamentũ factam, legatum ipſum ex tacitè mutata voluntate teſtatoris per legẽ eximitur, *d. l. rem legatam.* ita quoque ex teſtamento 12

iſto

iſto duntaxat tollitur ius marito in bonis vxoris cõpetens, auctoritate conſuetudinis, cui illa ſe conformare voluiſſe præſumitur, vt dictum eſt, muliere nihilominus non ab inteſtato, ſed cum teſtamento decedente. Vel ſi vrgere pergas, quòd imò †
13 partim teſtata, partim inteſtata decedet, ideò quòd maritus titulo hæreditario in rebus mobilibus ab inteſtato vxori ſuccedit, & propterea hæres mobiliaris vxoris vbique appellatur, atque eo nomine conuenitur: ſubtiliter reſponderi poſſet, quòd licet vulgò hæres mobiliaris dicatur, hoc non ex iuſta aliqua ratione, ſed errore ſeu abuſu contingit; quandoquidem maritus ius ſuum non metitur ex ſucceſsione vxoris, ſed ex conſuetudine aut ſtatuto, lucrum illud cum onere ſoluendi æs alienum ei deferẽte, *Bal. ad l. 1. C. de bon. matern.* Propter quod onus non rectè illi attribui nomen hæredis, ex eo apparet, quòd quicunque acceptat quocunque titulo lucratiuo mobilia defuncti coniugis, ad ſolutionem debitorũ compelli poteſt *Franciſ. Mignon ad conſuet. Andega. art. 235. 236. & 237. par. 7.* Aut ſi ſuperſtes poſſet dici hæres mobiliaris (*quod cenſuit Pet. Rau. ad conſuetud. Picto. tit. de communeaute des biens, art. 199.*) tamen regula illa, quòd nemo poteſt ex parte decedere teſtatus, non habet locum, quando quis non poteſt alicui totum relinquere, ſed partem; ſicut hic vxor maritata non poteſt ad vtilitatem aliorum teſtari de omnibus ſuis bonis inuito coniuge, ſed de ea parte tantum, in qua nullum ius ei adquiſitum eſt. *Bart. in l. 1. per illum text C. de ſecund. nup. & in l. ſi is qui ff. de vulgari & pupilla. ſubſtitu. & ibi Alex. notat Decius ad d. l. ius noſtrum, num. 11 quem vide.* Et ſicut ſtatutũ aut conſuetudo efficere poteſt, vt quis pro parte decedat teſtatus, & pro parte inteſtatus. *vt notat Soc reg. 400. incip. teſtatus Bald. ad l. 1. C. de ſum. Trinit. Cagno. ad d. l. ius, in 2. limita.* ita quoque vis ſtatuti aut conſuetudinis tãta eſt, vt teſtamentum vxoris pro vna parte, & ratione aliquorum valeat, & non valeat; vt videre

dere eſt & in imperfecto teſtamento patris inter liberos, *d.l.hac conſultiſſim.§.ex imperfecto.* Et hoc eſt, quod *conſil. ſuo 46.* Bello. reſpondet, teſtamentum, quod diuerſi generis legata habet, poſſe pro parte adprobari, & pro parte improbari, *ſecundùm iura ibidem ab eo allegata.*

Non omitto reſponſum Nicolai Euerar. *ex conſil. 208 incip. caſus talis eſt.* qui addit ſuper hæc, quòd etiam † vxor poſterior poteſt reuocare donationem, quam maritus, clam ipſa, prioris tori liberis fecerat, immediatè ante contractum matrimonium, ſi per hoc grauiter lædatur, & quòd competit tali vxori actio ad reuocandum talem donationẽ factam, inſtar futuri creditoris, cui etiã ſicut creditori præſenti datur talis actio reuocatoria. *Ioan.Fab. Angel. Iaſon ad §. item ſi quis in fraudem, Inſtit. de action. Bald. ad Rub. C. de reuocan. his quæ in fraud. credit.* adeò quidem, vt libertates in fraudem futurorum creditorum teſtamento datæ euertantur, *l. in fraudem creditorum teſtament. l. ſed & ſi maritus, in fin. ff. qui & à quib.* Adiicit quoque ibidem, quòd donatio cauſa mortis facta à marito prioribus liberis, non debet ſortiri vllum effectum in detrimentum vxoris hoc ignorantis: quia ea donatio tempore contracti iterum matrimonii, fuit adhuc imperfecta, nec nouiſsimam confirmationem acceperat, quæ eſt mors donantis, *l. ſi aliquis ff. de donation. cau. mort. l. non omnis. ff. ſi cert. pet.* id quod ad propoſitæ quæſtionis deciſionem proximè accedit. 14

CAP. XLVII.

De teſtamento coniugis, quod in domo eius ruptum inuenitur.

SVMMARIA.

1 *Cancellatum, ruptumue teſtamentum in domo coniugis inuentum, reuocatum à coniuge cenſetur.*

2 *Chi-*

2 *Chirographum cancellatum, vel ruptum quando habeatur pro nullo.*

3 *Nuncupatiuum teſtamentum, cuius exemplum à teſtatore laceratum, cancellatumue reperitur, reuocatum an videatur?*

1 CVM † teſtamentum coniugis ruptum, laceratum, ſeu cancellatum in domo eius repertum eſſet: quærebatur an ad excludendũ ſuperſtitẽ eo teſtamento hæredem ſcriptũ, res illa ſufficeret? Et placet Ioan. Fabri *in §. ex eo autem, num. 2. Inſtitut. quib. mod. teſtament. infirm.* ſententia, exiſtimantis quòd in ambiguo à teſtatore ipſo id factum fuiſſe præſumitur, qui aut propter nimiam occultamque coniugis importunitatem, aut aliam aliquam ob cauſam, hác reuocatæ inſtitutionis ſignificationem relinquere voluit. Dico, ſi in eius domo ruptum, cancellatumque inueniatur: nam alibi foris inuentum reuocationem non contineret. *Doct. ad l. proximè. & l. cancellauerat. ff. de his quæ in teſtament. delent. gloſſ. & Doct. ad cap. dilecti filii, de appell.* Quod autem de teſtamento, idem

2 de † chirographo rupto, aut cancellato dici ſolet, *l. ſi chirographum. ff. de probat. l. poſtquàm. ibi Doct. ff. de pac.* Et huius opinionis propterea aſſertores habes Bart. Iaſonem, & Alexand. *ad l. ſi vnus. C. de teſtamen.* cum Pet. Anchara. *eleganti conſil.* 337. qui omnes vno ore diffiniunt, ex eiuſmodi teſtamento inuẽto mutationem voluntatis certò colligi, duobus tamen caſibus exceptis, fauore legati libertatis ſeu ad pias cauſas, & quoties teſtamentum eſſet penes aliquem tertium; vt diximus, & refert Ioan. Bernar. Diaz de Luco, reg. 731. quem adi. Cæterùm ex ſententia Iulii Clari *in tract. de teſtament. quæſt.* 38. certiùs hæc procedunt in teſtamento in ſcriptis condito, quo deperdito nuſquam aliud ſimile extat, nec facilè aliunde quid cõ-

3 tinuerit, probari poſſet. Nam ſi † teſtamenti nuncupatiui, cuius archetypum & originale in protocollo notarii eſt, exemplum tantummodo habuerit maritus,

ritus, idque laceratum, inductum, cancellarum reperiatur in eius domo: ſanè quoniam ipſum archetypum adhuc integrum in libro notarij reliquit, vnde potiſſimum illius probatio peti ſolet, non tam facilè mutatio voluntatis præſumitur.

CAP. XLVII.

Quibus modis coniux priuetur commodo teſtamenti coniugis?

SVMMARIA.

1 *Luctus religionem non præſtans vxor, olim commodo teſtamēti coniugis excidebat.*

2 *Coniux liberos ex priore coniuge habens, ſi nupſiſſet, ius omne teſtamento defuncti ſibi quæſitum, excepto vſufructu, amittebat.*

3 *Luctus neglecti pœnæ hodie an ſublatæ.*

4 *Occidens coniugem, à teſtamento eiuſdem omnimodò arcetur.*

5 *Medicum imperitum coniux coniugi infirmo ſi adhibuerit, aut quid ſimile fecerit, teſtamenti ab eo conditi iure excidit.*

6 *Diuortium an legati vim diſſoluat.*

7 *Subſtituta filio vxor, quomodo eius hæreditate priuetur.*

8 *Mortem mariti non vindicans vxor, eius hæreditatem amittit.*

9 *Vxor non exequens voluntatem mariti, à commodo teſtamēti an repellatur.*

10 *Filius, ſi legata ſub pœna priuationis hæreditatis præſtare iuſſus, ante mortem non paruerit, priuatus eſt.*

INter eas cauſas, ob quas vxor commodo hæreditatis, aut legati à marito prius mortuo relicti excidit, vna iure antiquo fuit, ſi † luctus religionem ei 1
non præſtitiſſet. Nam ſi intra annum ad lugendum maritum præfixum alteri viro nupſerat, omnium legatorum, hæreditatum, fideicommiſſorum ſuprema voluntate ſibi tributorum, mortis quoque cauſa dona-

donationum compendio exuebatur, & ne vſumfrustum quidem iſtorum habebat, hæredibus vel cohæredibus, alijſue ab inteſtato omnia vendicantibus. Idque etiam ſi maritus criminis alicuius damnatus fuiſſet, obtinebat, *l. ſi liberorum, & ibi Caſtren. ff. de his qui notan. infam.* Inſuper ipſa vxor probroſis inuſta notis, honeſtæ, generoſæque perſonę decore ac iure ſpoliata, infamis reputabatur, *l. 1. C. ſi ſecun nup. mulier. l. 1. & 2. C. de ſecun. nupt.* niſi huiuſmodi maculam imperiale beneficium ei deleuiſſet, *l. ſi qua. C. ad S. C. Tertyl.* Porrò & poſt tempus luctus puniri ſolet; quæcunque ſu-
2 ſceptis † priore matrimonio liberis, ad ſecundas tranſibat nuptias: nã quicquid ex facultatibus prioris mariti perceperat, quicquid vel teſtamento iure directo; vel fideicommiſſii ſeu legati titulo fuerat adſequuta, id totum ad liberos, quos ex eo præcedenti coniugio habuit, tranſmittebat, vel ſaltem ad quemlibet ex filijs, in quẽ liberalitatis ſuæ iudicium meritò dirigendum crederet, ſolo vſufructu penes eam remanente, *l. 3. & l. hac edictali. C. de ſecun. nup. §. ſi verò expectet, Authen. de nupt.* Eodem modo & maritus, quæ de bonis mulieris ad eum peruenerant, morte mulieris matrimonio diſſoluto, ſi ad ſecunda vota migraſſet, communibus liberis ſeruare tenebatur, *l. generaliter, eod. tit.* vſumfructum tamen eorum non amittebat, *l. fin. C. de bon. mater.* Cæterùm Panorm. Innocent. & alij *ad cap. fin. de ſecund. nupt.* item Bald. & Salicet. *ad l. decreto. C. ex quib. cauſ. infam. irrog.* Angel. *in Authen. de non eligen. ſecund. nuben. colum. 1.* Guido Papæ *conſil. 1?0. incip. factum tale eſt, lib. 2. nume. 1.* Tyraq. *ad l. boues. §. hoc ſermone, num. 159. ff. de verb. ſignific.* Ioan. Neuiz. *ſyl. nupt. lib. 2. numer. 78.* & Ioan. Coraſ. *lib. 3. Miſcellan. cap. 1.* in ea verſantur opinione, vt exiſtiment hodie iure canonico pœnas intra annum luctus ad ſecunda vota tranſeuntibus
3 impoſitas, † ſublatas eſſe, non quidem omnes, ſed illas quæ infamiam irrogabant, aut alio modo, de quo in d. l. 1. & 2. fit mentio, punitionem iuducebant. At

Digitized by Google

At eas pœnas, quæ in gratiam liberorum ſtatutæ ſunt, & quæ in dicta l. 3. & l. hac edictali recenſentur, crediderunt ſecundum matrimonium ineuntes non euitare: niſi tamen iteratas nuptias coniux coniugi permiſiſſet. *Bald. ad d. l. fœminæ. C. de ſecund. nupt. & in l. filium quem. C. fam. erciſcun. & conſ. 161. lib. 1. vbi dicit, iſtam opinionem eſſe baptizatam apud omnes peritos. Roman. conſil. 209.* tametſi Ioan. Coraſ. *ad lib. 3. cap. 1. colum. penult.* aliter diſtinguit.

Secunda cauſa eſt, ſi † coniux cui quid legatum, aut relictum eſt, coniugem teſtantem è medio tollat, *l. ab hoſtibus. §. ſi vir ff. ſolut. matrimon.* quia qui occidit, ſua culpa diuertiſſe videtur. *Bald. ad l. 1. C. vnde vir & vxor. num. 3. verſic. incip. extra quæro.* & proinde omnium coniugis bonorum expers eſt. *l. conſenſu. C. de repud.* ne ex delicto pœnam merente lucrum capiat, *l. itaque fullo. ff. de pœn.* Immò ſi non occidat, ſed infirmo vel nullum, vel ſciens † imperitum & malum medicum adhibuit, *l. indignum. & ibi gloſſ. ff. de his quib. vt indig. l. quòd ſi nolit. §. culpam. & ibi gloſſ. ad verb. adhibuerit. ff. de ædilit. edic. Ioan. Campeg. in tract. de dote, quæſt. 3.* Aut ſi poſteà grauiſſimas inimicitias cum teſtante exercuit, *l. 3. ff. de adimen. lega. l. ſi inimicitiæ, l. cùm tabulis. §. quoniam. ibi Bartol. ff. de his quibus vt indig. Roman. ſingul. 166. incip. tu habes. latè Ripa ad l. final. num. 154. C. de reuocan. donat.* vel ſi cùm poterat captiuum liberare, non liberauit. *Roman. ſing. 573. argum. Authen. captiui. C. de epiſcop. & cleric.* vel etiam ſi apertè defuncto coniugi maledixerit; & infauſtas voces aduerſus eum iactauerit, *d. l. ſi inimicitiæ. l. Papinianus. §. meminiſſe. ff. de inoffic. teſtamen. faciunt quæ diximus ſupra cap. 39.* denique ſi voluntati defuncti parere recuſet. *l. Mæuia. à contrario ſenſu. ff. de ann. lega. l. etiam. ff. de lega. 1. l. concubinam. ff. de lega. 3. Quintil. Mandoſ. lib. de ingratitud. cap. 114. cum ſequent.*

4

5

Tertiò, † diuortium quoque mala gratia mariti interueniens legati vim diſſoluit: [Vxori legauit, inquit Celſus, quæ eius cauſa parata ſunt, & ante mor- 6

tem diuertit. Non deberi, quia adempta videantu
Proculus ait. Nimirum facti quęſtio eſt. nam pote
nec repudiatæ adimere voluiſſe.] *l. vxori. ff. de aur.* c
arg. lega. & *ibi gloſſ.* Alioquin quæ à marito diuertit r
ctè dicere non poteſt ſua cauſa parata eſſe, propte
voluntatem mariti veriſimiliter mutatam. *l. qui tib*
eod. tit. neque propriè vx or eſt, maximè quò ad affecti
onem, quæ tempore mortis vxor non eſt. *l. 1. §. 1. ff. vn*
de vir & *vxor. l. ſed* & *ſi. §. 1. ff. de lega. præſtan. l. ſed* & *interi*
§. fin. ff. de donat. inter vir. & *vxor.*

6 Quartò vxori filio ſubſtitutæ † ſucceſſio denega
tur, ſi antequam tutorem ei petierit, reliquaque e
tutelæ adminiſtratione debita perſoluerit, nubat.
omnem. C. ad S. C. Tertyl. Scito tamen hanc cauſam ſin
dubio non eſſe, cùm ex controuerſi illius articuli de
terminatione pro parte pendeat; vtrum ſubſtitutu
teſtatori potius quàm grauato ſuccedere videatur
quod alterius loci eſt, & *latiſſimè conſil. 101. lib. 1. diſputa*
Rolandus de Vall.

8 Quintò ſi vxor mortem mariti occiſi, à quo hære
inſtituta erat, & iure non vindicauit, iure ciuili ve
luti indigna illius hæreditate priuatur: ſecus, ſi fra
ter aut ſoror, aut parens mariti eam vindicauit, & ip
ſa in mora non fuit. *l. ſororem. C. de his quib. vt indig.* & *ib*
gloſſ. Verum & hanc cauſam religionem Chriſtia
nam non admittere, crebrius receptum eſt. *de quo Boer*
deciſ. 121. num. 1. part. 1.

9 Sextò ſi voluntatem mariti, à quo hæres ſcripta
eſt, monita à iudice, † poſtulantibus legatarijs, non
exequatur. Nam conſtat *ex Auth. de hæred.* & *Falcid. § ſ*
quis autem. quòd ſi hęres monitus decreto Iudicis, in
tra annum voluntati teſtatoris non pareat, ad hære
ditatis lucrum non admittitur. Idem eſt in legatis
vt ſufficiat lapſus anni cum vna monitione iudicia
li, niſi quod in pijs legatis binam monitionem pleri
que requirant. *gloſſ. Angel.* & *Doct. ibi Bart. in Authen. ho*
ampliùs. C. de fideicom. Roma. in l. quamdiu. §. 1. ff. de adquirend.
hæred.

hæred. latè Capit. deciſ. Neapolit. 205. Quinimò hac de re agens idem Bart. *conſil. 29. incipien. Proponitur quòd in teſtamento. lib. 1.* reſpondit, Colam quendam patris hæreditate † priuatum eſſe, quòd iuſſus legata quædam 10
præſtare ſub pœna adimendę hęreditatis, ante mortem ſuam non ſatisfeciſſet. neq; cenſet hoc caſu interpellationem neceſſariam fuiſſe, ſed ſatis eſſe filium patris defuncti voluntatem nec obſeruaſſe, nec iam obſeruare poſſe, *l. ita ſtipulatus. ff. de ver. obligat.* Ius enim ſeu facultas implendi conditionem, ad hæredem non tranſit, *l. à teſtatore. ff. de condit. & demonſtrat. l. ſi decem cùm petiero. ff. de verb. obligat.* Is tamen qui ad illud ipſum Bart. conſil. additiones ſcripſit, pleraq; ex aduerſo premit, per quæ videri poſſet, interpellationē iſtam planè neceſſariam fore: eum conſulito.

CAP. XLVII.

Vxor cui maritus aliquid legauit, an illud perdat, ſi ante aditam hæreditatem occupauerit?

SVMMARIA.

1 *Legatarius rem legatam propria auctoritate adprehendere an poßit. & num. 2.*

2 *Vxor ante aditam hæreditatem bona mariti quando occupare poßit.*

3 *Poſſeßio ex conſuetudine generali in hæredem transfuſa quomodo intelligatur.*

LEGATARIVM propria † auctoritate rem legatam occupare non poſſe, ignoti iuris non eſt, 1
l. 1. ff. quor. legat. l. 1. C eod. tit. l. non dubium. C. de legat. Roma. vnus in multis conſil 312. tametſi enim dominium rei legatæ ſtatim à morte teſtatoris in eum tranſeat, *l. à Titio. ff. de fur.* poſſeſsio tamen non ita, *d. l. non dubium. & ibi Iaſon:* præterquàm ſi teſtator rem legatam ſe legatarii nomine poſsidere conſtituerit,

propriaque rei traditione mortem ſuam præuenerit, *l. Lucius. ff. de legat. 2. Iaſon ad l. nemo poteſt ff. de legatis.* aut ipſi legatario facultatem occupandi dederit, *Titia teſtamento. §. Lucius. ff. de legat. 2. Alexand. ad d. l. non eſt dubium. Cuman. conſil. 61. Ioan. Dilect. de arte teſtan. tit. de legat. caut. 12. latè Ioan. Anto. Rub. conſil. 43. numer. 4.* Atqui Bald. *ad d. l. 1. C. quor. legat. num. 4.* dicit, quòd ſi vxor legata ſi-
2 bi à marito, ante aditam † eius hæreditatem occupauerit, reſtituere non teneri, niſi immineat Falcidia: adeoque vxoribus auctor eſt, vt adquirendæ poſſeſſioni, quantum queant, præuertant: neque enim per hoc quicquam ipſis decedet, cùm hæres ius aliquod ſibi quæſitum eſſe dicere non poſsit. Legatarius autem, cui non licet propria auctoritate legatum adprehendere, tūc id facere minimè prohibetur, cum nullus eſt, à quo accipiat. *teſtis idem Bald. ad l. extraneum verſic. incipient. Sed tunc dubitari poteſt. & ibi Ieſon cum Salic. C. de hæred. inſtitut. Rapha. Cuman. ad l. hæreditas ex die ff. eod. tit. Tiraquel. in lib. Le mort ſaiſit le vif. part. 2. declar. 4. numer. 10.* Et, vt *ad l. fin. nu. 48. C. de edict. D. Adrian. tollend.* reſpondit Curtius, maritus vxori aliquid legans, hærediq; ſuo, ne illam moleſtet, edicens, videtur ei permiſiſſe, vt propria auctoritate legatum arriperet: *quod & Angel. ad l. hoc, ſi res; ff. de rei vendicat. & Nicol. Euerard. conſil. 119. incipiend. Præclariſsime. numer 12. confirmant.* Vnde eſt quòd vxor defuncti, ob ſecuritatem & cautionem rerum ſuarum dotalium, ſuo iure bona mariti retinet. *Alciat. reſponſ. 607. num. 2. Iacob. Menoch. de recuper. poſſeſſ. remed. 5. num. 32.* Similiter videmus, quando bona viri confiſcantur, vxorem non expectata iudicis auctoritate, res ſuas adprehendere. *Angel. ad l. ſi quis C. de bon. proſcript.* Neque mouet, ſi hæres contendat poſſeſ-
3 ſionem defuncti ex conſuetudine † generali in ſe inſinuaſſe, & transfuſam eſſe, qua priuari non debet: quia ea conſuetudo, etiam vbi probata foret, eam interpretationē accipit, niſi poſſeſsio illa apud alium reperiatur. Nam vbi poſſeſsio eſt apud alium, tunc

per

per actus fictos non transfertur in alium, non interueniente conſenſu, vel facto illius penes quem eſt, ſed actualis adprehenſio impedit continuationem illam fictã à conſuetudine, aut ſtatuto introductam, *vt ait idem Nicola. Euerard. d. loco. num. 15. Alexand. conſil. 83. libr. 2. Iaſon ad l. ſi ſorori. C. de iure delib.* Ideoque Euerard. *num. 18.* addit, quòd vxori, quæ res ſuas ſic adprehendit, non obſtante tali ſtatuto aut conſuetudine, recredentia ſiue fiduciaria poſſeſsio adiudicari debet, hæredi verò nequaquam poſſeſsio competit, quandoquidem interdictum, vti poſsidetis, nemini datur, niſi illi, qui non vi, non clam, non precario poſsidet tempore litis conteſtatæ, *l. 1. C. vti poſsid. §. retinendæ Inſtit. de interdic.* quod de eo hærede in hac ſpecie ineptè dixeris.

Finis Libri Primi.

PETRI PECKII ZIRICAEI, I.C. REGII CONSILIARII

DE TESTAMENTIS CONIVGVM

LIBER SECVNDVS.

CAP. I.

Maritus an poſſit in præiudicium vxoris de acquiſitis teſtari?

SVMMARIA.

1 *Vxor an acquiſitorum dimidiam partem habeat.*

2 *Acquiſitorum diſpoſitionem maritus non habet, vbi conſuetudo dimidiam eorum partem vxori tribuit.*

3 *Renunciare parti acquiſitorum vxor an poſsit.*

AN coniux poſsit coniugem hæredem inſtituere, legatoue honorare: qua itẽ ratione teſtamentũ eius aut impediri, aut reuocari ſoleat, his, quæ in priorẽ librũ collata ſunt, inueſtigaui: in hoc dicã, vtrum in præiudiciũ alterius diſpoſitionẽ habeat, & de quib. reb. Ad quam partẽ pertinere videtur imprimis quęſtio illa, poſsit ne maritus de bonis acquiſitis, vxore inuita, teſtari? De rebus enim mobilibus vxoris in dotem vel aliter datis, quæ appellatione acquiſitorum non veniunt, hic non diſputo: cùm ante me Hippo. Riminal *in §.1, nu.109. Inſtit. quib. alien. non lic.* abundanter id expoſuerit. Igitur quod vxor in acquiſitis habeat, videndum eſt. Ac quidem in ea opinione nonnulli verſantur, quòd vxor, veluti di-

ci diuinę & humanæ domus, vnaque rerum communium ſocia. *l.1.ff.de ritu nupt. l.1.ff.rer.amot.l.aduerſus.C. de crimi.expila.hæredit.* iure commuui dimidiam acquiſitorum omnium partem ſibi vendicet, vt ſicut contracta bonorum ſocietate, ea quæ ex quæſtu veniunt communicantur, *l.coiri.cum ſeq.ff.pro ſocio.* ita etiam ea quæ contracto matrimonio acquiſita ſunt: eò magis, quòd opera induſtriaque vxoris res familiaris ſæpè vel cumulatiùs augeri, vel ſtudioſius conſeruari ſolet. *Nicol.Boer.ad conſuet.Bituri.tit.des conſtu. concer. gens mariez.§.2.Pyrrus ad conſuet. Aurel.eod.tit.Nicol.Euerar.conſ.53. incip.Stantibus verbis.per text.in c.2.de donat.inter vir. & vx.* Alij verò probabilius, certius, & verius *ex eodem cap. 2.eiuſque glo.& alijs legibus* ſentiunt, vxorem iure communi in † bonis per maritum ſtante matrimonio acquiſitis partem nō habere, niſi probet ea vel ſua propria, vel communi pecunia comparata eſſe. *Panorm. ibi.Didac.in epito.4.decret.part.2. cap.7.§.1. numer.5.& lib.3. variar reſolu .cap.19.num.3.* Cæterùm ad conſuetudinem quod attinet, Ioan.Fab. *in §.1 in fin.Inſtit.de adopt.per arrog.*& poſt eum Guiliel Benedict. *ad cap. Rainutius. ad verb.Et vxorem nomine Adalaſiam.in poſteriore gloſſ.num.224. verſic.tamen.cum multis ſequen.* teſtantur in Gallia coniugem coniugi ſuccedere in dimidia parte bonorum mobilium, & etiam immobilium conſtante matrimonio acquiſitorum, quantumuis exiſtentibus liberis. Et hanc conſuetudinem valere iudicat Bened. *iuxta not. per Rotam deciſ. 18. noua. incip.Fuit dubitatum.* etſi, vt inquit, ſæpè eſt cauſa ſpoliationis ſeu depauperationis liberorum, & ditandi alium maritum: ſicut & illam quoque conſuetudinem firmam cenſet, qua omnia mobilia (vt Louanij, Namurci, Leodij, alibi) vxor lucratur, ſi modò ea talia ſint, quæ ei acquiri poſſunt, & in fœminam cadunt: *de qua latè Aymo Crauet.conſ.30.* Equidem dubitare non oportet, quin ſi loci more receperunt, vt vxor † acquiſitorum partem habeat, non poſſit maritus teſtamento vel aliàs,

 ſine

ſine eius conſenſu, contrarium diſponere. *Bened. d.*
co. Ioan. Saiſon. ad conſuet. Turon. rub. de donat inter nob. art.
Franciſ. Mignon ad conſue. Andega. tit. des ſucceſſions art. 2
num. 3 & alij. Verum quidem eſt, quod Ioan. Papo
conſuet. Borbon. §. 236. & 329. exiſtimat, vxorem n
nanciſci proprietatem partis acquiſitorum niſi
luto matrimonio, *ex deciſ. Anchar. conſil.* 202. eamq
partem non tam iure proprio matrimonij, quam
re quodam ſucceſſionis mortuo marito accipere
deri: & quod eo reſpiciens Didac. *d. cap. 19. num. 3. ex*
dem Anchor. conſil. 192. tradit, vxorem nec quò ad dom
niam, nec quò ad poſſeſſionem dimidiam partem a
quirere, licet inter maritum & ipſam res acquiſi
iure communionis diuidendæ ſint: ea tamen vtri
que ſententia eſt, quod vir fraudulentam alienati
nem in præiudicium vxoris facere non poteſt. Pau
aliter ab his, ſed magis ad mores noſtros accomm
datè Molinæus *ad conſuet. Pariſ. §. 25. num. 1. & 2.* reſpo
det, maritum non eſſe abſolutum dominum fruct
um etiam à ſolo ſeparatorum & perceptorum, ſic
nec cæterorum omnium bonorum acquiſitorum,
cet conſtante matrimonio ſit ſolus actu dominu
propter auctoritatem adminiſtrationis, & aliena
di poteſtatem: quia in illis cenſetur vxor habere c
munionem, in cuius præiudicium, inquit, non p
teſt de ijſdem diſponere in vltima voluntate vlt
dimidiam partem ſibi competentem, imò nec etia
inter viuos, ſi faceret in fraudem. Et quamuis iſ
communio pendente matrimonio non ſit in actu, ſe
in credito, & in habitu: tamen ſoluto matrimoni
exit ipſo iure in actum, & in veram atque actuale
dominij & poſſeſſionis communionem. Imò etia
conſtante matrimonio poteſt ille habitus exire
actum, puta ſi marito malè verſante, aut ex alia ca
ſa bonorum ſeparatio fiat. Et ſic etiam conſtante m
trimonio, & nulla communione ſeparatione fact
cenſetur vxor communionem habere in iſtis bon
in h

in habitu, & concurrere cum viro in dominio habituali, non actuali.

Sed hæc ita, niſi contraria conuentione ſibi coniuges prouidiſſent, vt alter nihil habeat de bonis † 3
acquiſitis. *text. in cap. 1. tit de matrim. ad morgan. contrac. in vſib. feud. Ioan. Fab. Inſtit. de nup. & ad Auth. in donatione. C. de ſecund. nupt. & in l. de fideicommiſſo. C. de tranſact. Franciſ. Mignon ad conſuet. Andega. tit. Des acqueſts. art. 273.* Nam cum ſocietas ſub conditione coiri poſſit. *l. de ſocietate. C. pro ſocio*, valeatque pactum, vt maritus ſoluto matrimonio partem dotis lucretur. *l. ex morte. l. ſi conuenit. C. de pact. conuent.* certè nulla occurrit cauſa, ob quam iſta ſtipulatio mariti non valeat, qui hac ratione liberis ſuis conſulere, & ſuis laboribus parta, conſentiente vxore, ſibi retinere voluit. Roder. Suares *latè hæc explicans tit. De las ganancias quæſt. 2. numer. 24. quo loco* oſtendit renunciationem iſtam partis acquiſitorum, etiam non in contractu antenuptiali, ſed conſtante matrimonio ab vxore factam, ideò potiſſimùm admitti debere, quod neque donationem inter coniuges ſapit, neque ſi contineret, à lege eſſet improbata, cùm ex ea vxor pauperior non fiat, ſed tantum non acquirat, *l. ſi ſponſus. §. ſi quis rogatus. l. ſed ſi vir ex lana. §. quod vir vxori. & §. quæ vir. ff. de donat. inter vir. & vxor. Rota deciſ. 842. incip. Conſuetudo eſt. & Manſuer. in tit. de ſociet. §. 1. in fin.* In illis enim ſolis conſtante matrimonio renunciationis effectus concideret, in quibus vir locupletior fieret ex bonis vxoris, vxor verò pauperior, *l. 1. l. 3. §. ſed ſi debitorum. ibi. Si donaturum mihi, iuſſero vxori meæ dare ff. d. tit. d. l. ſi ſponſus. §. ſi donationis. & §. ſi maritus.* Quinetiam plus dicit Manſuer. *d. loco.* tacitè illi conſuetudini poſſe renunciari, vt ſi mulier alio modo de dotalitio conuentionali (ita enim loquitur) prouiderit: quia ſic expreſſè ſibi prouidendo, videtur in illum caſum prouiſioni legis, ſeu patriæ conſuetudini tacitè renunciaſſe. Ex quo videre eſt, non habuiſſe Chaſſanæum *d. tit. §. 4. ad verb. Ne penult.* cur

tantoperè dubitaret,an conſenſus vxoris in præiudicium eius hic quicquam operetur,neque eum, qui additiones eidem Chaſſanæo adſcripſit, cur ſaltem geminatum conſenſum requireret, *verſic. hæc quæſtio eſt*, quod ego magis conſilij,quam neceſſitatis eſſe crediderim, niſi aliter de importuna mariti ſolicitatione(vt præcedenti libro diximus)appareat.

CAP. II.

An vxor partem petere poſſit ex bonis iniuſtè acquiſitis, de quibus ipſa inuita maritus teſtatus eſt?

SVMMARIA.

1 *Iniuſtè à marito acquiſitorum partem vxor petere non poteſt.*

2 *Turpia lucra poſſeſſoribus auferenda ſunt ſuperioris auctoritate.*

3 *Turpitudinem propriam allegare quando licitum ſit?*

1 QVod autem diximus, multorum locorum conſuetudines dimidiam partem bonorum † acquiſitorum vxori adijcere,& de hac , nolente illa,maritum teſtari non poſſe : vtique de ijs bonis hoc accipiendum eſt , quæ iuſto legitimoque titulo acquiſita fuêre,non quæ latrocinio,furto,rapina,cõcuſſione,iniuria,alioue ſcelere extorta , *vt in tractat. ſuar. allegat. tit. De las ganancias. num. 38. reſoluit. Roderic. Zuares.* Apertè enim *in l. quod autem. & ſequen. ff. pro ſocio.* reſpondent I.C. Pomponius, Vlpianus, Paulus, quod ex furto,vel alio maleficio quæſitum eſt, in ſocietatem non venire: quia delictorum turpis atque fœda communio eſt,ſicut & rerum inhoneſtarum, *l. ſi à reo. §. fin. ff. de fideiuſſ.* Quomodo & ex Salic. *ad l. ſi ſocietatis. C. pro ſocio.* refert Roderic. quod ſi vnus ſociorum ex vſuris illicitis multa acquiſiuit,epiſcopus & eum,& alios

alios ſocios illa poſsidentes ad reſtitutionem cogere poteſt: & meritò. Turpia enim † lucra ab iniuſtis 2
poſſeſſoribus, eorumque hæredibus extorquenda ſunt ſuperioris auctoritate, etiam ſi ipſi hęredes nullum delictum admiſerint, *l. in hæredem. ff. de calumniat. gl. in l. vbi ff. de condic. ob turp. cauſ.* ne ſcilicet cum alieno damno locupletentur, *l. iure naturæ. ff. de reg. iur. cap. locupletar. eod. tit.* Si igitur maritus de bonis improbè partis contra vxoris voluntatem diſpoſuit, ipſaque eo mortuo ad dimidiam partem agat, aut illius poſſeſſionem retineat: vel ab his ad quos vere ea bona pertinent, vel à fiſco repelli, aut turbari poteſt. Imò ſi hæres eo animo contra illam excipiat, vt ſaluti animæ defuncti conſulatur, & ſuis dominis res malè partæ reddantur, *iuxta præceptum cap. 2. de rapt.* non dubium eſt, quin audiri debeat: quia ſicut ad euitanda pericula animæ turpitudinem propriam † allegare 3
licet, ita & defuncti ac aliorum auctorum, à quibus res tenentur, *gloſſ. Panormitan. & alii ad cap. ex tenore. de teſtib. ad cap. tertio loco. de præſumpt. ad cap. inter dilectos. de donat. & ad cap. lator. de re iudic. gloſſ. in l. à Diuo Pio. in principi. ff. de ritu. nupt.* id quod in materia reſtitutionis vſurarum pulchrè *conſil. 8. lib. 4.* demonſtrat Barbat. & aduerſus eum, qui de lucro captando agit, vt hic mulier, nihil dubitationis habeat. *Hippol. Riminald. ad §. 1. nu. 82. Inſtit. per quas perſo. nob. acquiritur.* Quòd ſi autem ad propriam vtilitatem ſuam de turpitudine defuncti excipiat hæres, vt omnia retineat, id efficiet, vt rei veritate in iudicio detecta, ſilens dormienſque fiſcus excitetur: & alioquin etiã probabilius videretur, eum in iudicio exteriori non audiri, ſed cõtrà ſatis eſſe vxori, ſi tacentibus dominis & fiſco, doceat res illas in poſſeſsione mariti fuiſſe, & pro talibus hæredem eas adprehendiſſe. Nam ſi is alleget, in pari cauſa turpitudinis conditionem poſsidentis meliorem cenſeri, *cap. in pari, de regul. iur.* replicari poteſt, de iure tertii hanc exceptionem eſſe, quæ agentem non

non repellit, *l.2.& ibi latè Bart.& alii.ff.de exceptio.rei iu dic.l.his conſequenter.ff.famil.erciſcun. & ibi gloſſ.cuius aucto ritate ad fin.l.auunculo.ff.de condict ſine cau.* ſubdubiè tam reſpondet idem Barto. exceptionem indignitatis v xori rem ſuam dotalem repetenti, à nemine ali quam à fiſco opponi poſſe. id quod aliis quibuſdam exemplis *ad l.1.C.in quib.cau.in integ.reſtit.non eſt neceſſ. & ad l.2.C.de ſeruitut.* oſtendit Bald. Cæterum quid in fo ro exteriori de his ſentiendum foret, non multum refert diſquirere: cum, vt poſuimus, maritus ipſe vxor, & hæredes in foro animæ obligati ſint ad re ſtituendum.

CAP. III.

Maritus an teſtari poſſit de bonis acquiſi-tis in præiudicium vxoris, quam ſciens pauperem duxit?

SVMMARIA.

1 *Vxor indotata an comprehendatur conſuetudine acquiſita in ter coniuges communicante?*

2 *Indotata vxor, deficientibus liberis & agnatis, marito ſu cedit.*

3 *Caſus fortuitus inter coniuges communis eſt.*

SÆPE vſu venit, vt vir etiam ſciens prudensqu ex ſola affectione indotatam vxorem ducat, *vt Authen. vt lic.matri & auiæ. §.quia verò legem. ait Iuſti nia.* Ex quo incidit dubitatio, anne ſaltem in iſtiu non conſentientis ſed reclamautis præiudicium, d omnibus bonis ſtante matrimonio acquiſitis teſta poſsit. Et quamuis prima facie non videatur dict conſuetudo ad huiuſmodi coniugem ſe extendere quaſi non debeat illa, quæ pauper, inops, & inæqua lis ad coniugium venit, ad lucrum quoq; ſolertia & ære mariti quæſitum admitti, *l.1.C.de re milit.libr.12.*

qua

quamuis.C.de iur. & fac. ignorant. Authen. ſed quæ nihil.C.de pact.conuent. contraria tamē ſententia mihi probatur, & vſu quotidiano (ſi non aliter vel † in pactis antenuptialibus, vel poſteà inter coniuges conuenerit) magis recepta eſt. Nam ſi eam vxorem in matrimonium maritus admiſerit, & diuinæ atque humanæ domus participem fecerit: vtiq; videtur eam ſecundùm mores regionis, in qua verſatur, ad partem ſic acquiſitorum admittere debuiſſe. *arg l.1.§.generaliter. ff.de legat.præſt.* quia vbi conſuetudo vel ſtatutum non diſtinguit, & nulla conuentio in contrarium exiſtit, neque nos diſtinguere debemus: & in dubio is qui contrahit, ſecundùm ritus & leges illius patriæ contraxiſſe præſumitur, *l.quæro,§.inter locatorem.ff.locati. Doct.ad l.hæredes. §.cùm ita.ff ad S.C. Trebell. & ad cap.1.de ſponſal: & nos diximus libro priore, cap.45.numer.9.* Præterea contrahens ſcienter cum vxore inope, videtur omnia illa ei remiſiſſe, quæ ex capite inopiæ obiicere poſſet, *argumen.l.ſi creditores.ff.de priuileg.cred. Iaſon ad l.ſi conſtante.num.172.ff.ſolut.matrim.* Qua ratione iure ciuili ſtatutum fuit, vt vxor pauper quæ nullam dotem in matrimonium intulit, nihilominùs deficientibus † liberis & agnatis, mortuo marito in partem ſuccedat, *Authent.præterea. C vnde vir & vxor.* Et quamuis ea ex parte aliis grauis foret, quòd nullam dotem habet, communiaq; onera nō ferat: ſolet tamen ea quæ ſine dote venit, & multò obſequentior marito eſſe, & minus querelarum atq; rixarum adducere, quàm quę dotem amplam dedit, vt rectè *in Aulularia* dixerit Plautus, eam vxorem vere in poteſtate viri eſſe, quæ indotata eſt; & eū qui talem duxit, meritò in vtramque aurem dormire: quoniam vxor pauper totà ex vultu illius pendet, cuius opibus honoratur, ſemperque ei faciem aduerſam, non auerſam in lecto habet: contra autem plerique dotibus deliniti vltrò etiam vxoribus ancillantur, *teſte Titinnio apud Nonium.* Rurſum mulier ſobriè tenuiterq; educata frugaliùs fami-

familiam regit, minoribus contenta eſt, atq; ad co
quirendas diuitias maximam operam, quæ loco p
cuniæ mariti ſit, confert.

3 Multò minùs à participatione † eorum bonoru
reiici debet vxor; minusque in illius præiudiciu
maritus teſtari poteſt, quæ benè dotata venit, ſed
ne ſua culpa, caſu fortuito dotē pòſt deinde amiſ
Infortunium enim altero ex coniugibus abſque ei
vitio ſuperueniens, debet eſſe commune, *l. ſi cùm d
tem. §. ſi maritus. ff. ſolu. matrimon.* neque alter alteri illu
iure imputet. *Iaſon ad d. l. ſi conſtante. nu. 161.*

CAP. IIII.

Poſſitne maritus de acquiſitis teſtari in præiudicium vxoris, quæ dolosè dotem, quam non habebat, promiſit?

SVMMARIA.

1 *Vxor, quæ fraudulenter dotem, quam non habebat, promiſi acquiſita non lucratur.*

2 *Dotem non ſoluentem vxorem maritus à ſe dimittere poteſ*

3 *Maritus, qui in donatione propter nuptias vxori impoſuit, lu cro dotis priuatur.*

4 *Acquiſitorum partem quando ob dotem non ſolutam vx amittat?*

LONGE aliter de ea ſtatuendum cenſeo, qu
cùm ſe indotatā eſſe cognoſceret, amplam ma
rito dotem † promiſit, & data opera eum cir
1 cumuenit. Hanc enim ſicut à lucro donationis ant
nuptias, quod alioqui perceptura fuerat, aperta cō
ſtitutione repellit Iuſtinia. *in Auth. vt exact. inſtant. do
§. fin. verſic. incip. Sicut enim. & in Authen. de non eligen. ſecu
nubent.* ita quoq; ambiguum non eſt, quin & ab lucr
conſuetudinario, quod in locum illius ſurrogatur
fuiſſe videtur, pro qua parte decepit, arceri poſſi
gloſ

gloſſ.in verb. Percipiat. in §. illud quoque dudum d. Authen. de non eligen.ſecun.nub. vt ſic clauus clauum trudat, malitia malitiam referiat, & cornicum oculos, vt eſt in prouerbio, configat, *gloſſ. ad cap. cupientes. ad verb. Malignantium. de elect. lib. 6. cap. dominus. 23. quæſt. 2.* quoniam ei, qui ex ſua parte contractum non implet, lex conditionis ſeruari non debet, *l. cùm proponas. 2. C. de pact.* Et cùm maritus eam, quæ dotem non † ſoluit, domo ſua expellere, aut, quod verius eſt, iudicio eccleſię à ſe dimittere poſſit: *Præpo. ad cap. per veſtras. de donat. inter vir. & vxor. Bald. Nouel. de dote, priuileg. 39. deciſ. Tholoſ. 87. Iaſon ad l. ſi donaturus. §. ſi quis indebitam. ff. de condict. indeb.* certè facilius à participatione lucrorum iſtiuſmodi remouere poterit. *cap. cui licet. de reg. iur. in 6.* E conuerſo communi calculo receptum eſt, vt maritus, qui in donatione † propter nuptias vxorem decepit, & cum pauper inopsque eſſet, pro diuite & potente ſe iactauit, lucrum dotis, quod conſuetudo, vel ſtatutum mortua vxore ei detuliſſet, non accipiat. *Bald. conſil. 285. lib. 1. & in Authen. ſed quæ. C. de pact. convent. Rolan. à Valle de lucro dot. quæſt. 64. num. 11. qua de re Ang. ad §. fuerat. Inſt. de actio. Franciſ. Mignon ad conſuet. Andega. par. 10. art. 299. ad verb. La femme qui furviſt. nu. 3. Boer. deciſ. 21. & Matth. de Afflict. deciſ. Neapolit. 242. nonnulla annotarunt.* Proinde ſtulta eſt vulgi nænia, qua dictitant, patrem ſponſi multa temerè polliceri, quaſi ſcilicet ea ipſa in prę iudicium vxoris ſponſus illi remittere poſſet: id quod multis ſententijs confutatum eſſe memini.

At ſi dos promiſſa in nominibus alijsque rebus adſignata, non ab † vxore, ſed ab alijs poſſeſſa fuerit, ſoluique potuerit, niſi eam maritus nec exigens, nec perſequens negligentia ſua perdidiſſet: hoc vxori fraudis experti damno eſſe non debet, *d. Authen. vt ex act. inſtant. dot. §. fin. Iaſon ad d. §. ſi quis indebitam.* Idemque eſt, ſi adhuc actionem ad eam conſequendam habeat. Nã qui actione aliqua ad implendum contractum cogi poteſt, & coactus eſt, illius loco qui contractũ adimpleuit,

pleuit, reputari ſolet, *l. filiæ licet. C. de collat.* Et rurſ vxor fraude ac dolo moram faciens excluditur: ſi tantum conuento tempore dotem non ſoluer nullum hoc hæredi illius in quæſtuum iſtiuſmo portione præiudicium facit. *deciſ. Neapol. 333. Pariſ. c ſil. 95. lib. 2. Socin. conſ. 32. lib. 3. & ample Rolan. à Valle con 10. num. 4. & 5. lib. 1.* Ex contrario nihil ei hæredibuſq eius ad lucrandam acquiſitorum partem proderit marito obijciant, quod tempeſtiuè ipſam ad ſolue dam dotem non compulit, egentium fortè amicoru miſeratione ductus. Hanc enim beneuolam mar moram & ciuilitatem, qua erga fraudulentam vx rem vſus eſt, & quam tolerare, quam confundere m luit, in odium eius conuerti ratio auerſatur. *latè Bo dec. 229.* & ad boni iudicis officium ſpectat, illam legationem quaſi turpitudinis plenam non adm tere.

CAP. V.

De vxore, quæ adoleſcentem pellexit.

SVMMARIA.

1 *Mulier quæ adoleſcentem in nuptias pellexit, lucrum ſtatu rium an conſequatur?*

1 EOdem modo, ſi mulier cum adoleſcente 25. a nis minore, inſciis & inuitis illius parentib nuptias contraxit, ex conſtitutione Caroli Imp. anno 1540. publicata, nullum lucrum conſuet dinarium petere poteſt, quantumcunque etiam co ſenſus parentum poſtea acceſſerit, ſicuti *lib. 1. cap. 5.* p culiari tractatione abundanter expoſitum eſt. Qu cum ita ſit, & maritus in præiudicium illius vxor de bonis acquiſitis liberè teſtari poteſt, & illa qu per hæredes mariti, etiam teſtamento eius in contr rium non obſtante, ab omni lucro & participatio iure repellitur.

CA

CAP. VI.

An vxori dimidiam partem acquiſitorum petenti obiici poſsit, quòd res mariti ſtante matrimonio amouit, aut decoxit?

SVMMARIA.

1 *Vxor, quæ res mariti amouit, acquiſitorum partem an conſequatur?*

2 *Luxus mulierum notatur.*

3 *Ebrioſa vxor, vel decoctrix an acquiſitorum portione priuetur?*

4 *Vxori deducenda non ſunt, quæ maritus ex pietate pro ea ſoluit.*

6 *Vxor an deducat de acquiſitis ea, quæ maritus profudit.*

TAMETSI in honorē matrimonii, turpis actio, qualis eſt furti, aduerſus vxorem non detur, niſi poſt ſeparatum matrimonium, aditaque hæreditate res mariti contrectet, *l.2.& 3.ff.rer.amot.* nihil tamen dubium eſt, quin rerum amotarum actione conueniri poſsit, ſi conſtante matrimonio aliqua viro ſuo inſcio ſubtraxerit, eaque actio, ſicut & ad exhibendum, atque hæreditatis petitio, condictioque, & hæredi mariti & in hæredes vxoris dabitur, *l.contrà eod.tit.* Quapropter ambigere non oportet, quin aduerſus eam pro dimidia parte bonorum †acquiſitorum agentem, & teſtamentum viri de omnibus bonis acquiſitis conditum impugnantem, exceptio, compenſatioue competat, *l.inuitus nemo.§.cui damus.ff.de regul.iur. l. cùm mulier. d.tit.rer.amot.* & quod plus eſt, aduerſus eam in litem iurari poſsit. *l.ſi cùm dos.eod tit.* 1

Non æquè expedita eſt quæſtio de vxore, quæ poculis & cōmeſſationibus bonam rerum mariti portionem

 tionem

tionem abſumpſit, quod interdũ accidere videmu
Vt enim ſileam quàm doctum, & faſtidioſum ſit pl
2 riſq; † fœminis palatum, ingluuiem quoque in qu
buſdam & quotidianam temulentiam nonnulli n
tarunt. *Mantuanus in Alpho Eclog. Accurſ. ad l. 1 §. caueat*
verb. Mores. C. de rei vxor. act. & ad l. vlt. gloſſ. vlt. C. de repu
Ioan. Neuizan. in ſyl. nupt. lib. 2. cap. diuiti non eſſe nubend. qu
res quàm certum maritis exitium adferãt, teſtantu
verſus Claudiani *lib. 1. in Rufinum:*

Et luxus populator opum, quem ſemper adhærens
Infelix humili greſſu comitatur egeſtas.

Quamuis ergo hoc caſu idem eſſe videatur, quod
rebus amoris diximus: ego tamen multum intere
3 exiſtimo, nõ † quidem quo ad damnum mariti, qu
vtroque modo æquè magnum eſt, ſed quò ad re
tionem vel compenſationẽ poſtulandam. Nam a
maritus hanc vxoris intemperantiam & luxum ſc
uit, aut ignorauit. ſi ſciuit, vulgata iuris regula lo
cum habebit, quòd ſcienti & volenti non fit iniuri
neque dolus, *cap ſcienti. de regul. iur.* quodque in ſimi
lex ait, furtum dici non poſſe, niſi id, in quo inuit
domino facta eſt contrectatio, *§. 1. Inſtit. de oblig. quæ*
delict. naſcunt. & quòd is, qui impedire, contradicer
4 prohibereque † potuit, nec prohibuit, conſenſiſſ
cõmiſiſſe, & remiſiſſe videtur, habeturq; pro ſcie
te, ſi aut ſcire potuit, aut debuit, *l. qui contra. C. de inte*
nupt. l. qui cum alio ff. de regul. iur. cap. ſi rector. 44. diſt in fi. ca
quod enim. 81. diſt. arg. l. 2. §. voluntatem ff. ſolut. matrim. Bal
ad l. 1. C. de bon. quæ liber & ad l. ſuam. C. de repud. hæredit. E
quòd maritus, ſeu quiuis alius non improbat, ho
creditur adprobare, *l. 1. §. mariti. & ibi gloſſ. ff. rer. amot*
Inſuper ſicut Macedoniani S.C. exceptio ceſſat,
ſciente patre filiusfamil. mutuum accepit, *l. ſi tame*
ſciente. ff ad S.C. Macedonian. ita quoque ſcientia tole
rantiaque mariti hac in re plurimùm ponderand
eſt, per quam malitia vxoris, quam impediuiſſe &
repreſsiſſe debuerat, aucta, & quaſi laudata vide
tur

tur. Quòd ſi verò maritus vxoris prodigalitatem ignorauit, adhuc diſtinctionem requiro; vt ſi magni momenti res non ſit, diſſimulet. Nam & *lib. 5. quæſt. 3. artic. 11.* ex multis alijs reſoluit Dominic. à Soto, quando filius clam patre, aut vxor clam marito quid abſtulit, aut ex bonis eius degluriuit, & res ea magni pretij non eſt, præſumi patrem & maritum in minutioribus iſtiuſmodi, etiam ſi ſciſſent, de facili indulgere: non ſi res maioris ponderis & detrimenti fuerint: quo caſu vxor ad reſtitutionem tenetur. *Id quod & Bartol. ad l. 1. ff. rer. amot. & Nauar. in ſuo Manuali, cap. 17. tit. de peccato mariti cir. bon. vxor. & econtra, num. 153. probant.* Certè quemadmodum filio non computatur in legitima illud, quod pro eo pater non in vſus neceſſarios, ſed ex pietate ſoluit, aut pro condĕnatione eius, aut quod inutiliter conſumpſerat, *iuxta not. per Doct. ad l. illud. C. de collat. & Pract. Ferrar. in for. libell. pro hæred. vel re ſingul. diuid. ad verb. communiter & pro indiuiſo. verſicul. ſed circa prædicta quæritur.* ſic nec † vxori ex parte quæſitorum deducenda, nec aduerſus eam compenſanda eſſe apparet ea, quæ maritus non neceſſitate (quia cogi poterat) ſed ex pietate voluntarius pro vxore apud œnopolas ſeu ganeones ſoluit: maximè autem hæredi hoc non licebit, ſi maritus ipſe contrariæ voluntatis proteſtationem non interpoſuit, *argument. l. alimenta. C. de negoc. geſt. & l. filius. vbi Doct. ff. eod. tit.* Ex oppoſito Roderic. *in l. 1. tit. de las ganancias, numer. 56.* eam diſputationem ſuſcipit, vtrum vxor, ſeu hæredes vxoris ex bonis conſtante matrimonio quæſitis, ea deducere poſſint, quæ maritus potando, ludendo, ac meretricando deperdidit? Et † licet ex iuris diſpoſitione ſiue rigore omninò id dicendum arbitretur, cùm ſocius ſocio ea detrahat, *l. adeò. l. fratres. §. ſocium. & §. per contrarium. ff. pro ſoc. l. ſi is cum quo. ff. commun. diuidun. l. inter. §. quod ex facto. ff. famil. erciſcun.* conſuetudo tamen paſſim & vbique aliud recepit, liberioresq; mariti manus eſſe 5

voluit,quam alterius cuiuſque ſocij.Pro qua deciſ ne,ſicut & pro priore illa ratio ſtare videtur : n aduerſus alterum coniugem rerum decoctarum, ſ prodigè conſumptarum tam rigidè quæſtio perm tatur,in infinitam multitudinem lites excreſcant, honor tam ſancti matrimonij crebris iſtiuſmo querimonijs conſpurcetur,ſublato eo, ſuper cu turpitudine altercandum foret.

CAP. VII.

Maritus qui de acquiſitis teſtari non pote an poſſit ea infirmus donare inter viuos?

SVMMARIA.

1 *Donati infirmi cenſetur eſſe donatio cauſa mortis.*
2 *Donatio in dubio præſumitur eſſe inter viuos.*
3 *Scholaris deceptus à fratribus Prædicatoribus.*
4 *Præſumitur nemo immemor ſalutis æternæ. & num. 6.*
5 *Donatio an ſit inter viuos an mortis cauſa, ex coniecturis iu candum.*
6 *Reſignatio beneficij, niſi fiat intra certum tempus ante mor beneficiati, nulla eſt.*
7 *Infirmi debitoris confeſſio dicentis ſe ſoluiſſe, creditori præiudicat.*
8 *Vxor aduerſus fraudem mariti de acquiſitis teſtati qua acti experiatur.*

PAtet, opinor, ex iam dictis, quando & quil modis coniux in præiudicium coniugis de quiſitis iure teſtari poſſit. Sed cum tanta in homines ſit morum corruptela, vt etiam mari vxorem,& vxor maritum, prælatis alienis amo bus,non rarò deſpiciat,& decipere conetur:ſequ tibus quatuor capitibus inuidas iſtas molition decipulas,fallacis,& impoſturas indagabimus, q bus legem fraudare in mutuum detrimentum n

nı

nulli mali ſi coniuges laborant. Quæro igitur, ſtatuto cautum eſt, poſſe maritum inter viuos donatione facta, vel alio quocunque modo res acquiſitas alienare, teſtamento autem vel in vltima voluntate non poſſe: maritus condito teſtamento in ægritudine, ex qua moritur, dicit ſe Titio bona acquiſita omnia, titulo donationis inter viuos donare, aut alio modo vendit: an talis contractus vel donatio iudicari debeat pro contractu & donatione inter viuos? Sanè† 1
donatio facta ab infirmo eſt donatio cauſa mortis, *Anton. de But. ad cap. 2. de conſuet.* & actus geſtus in infirmitate, præſumitur geſtus cauſa vltimæ voluntatis condendæ, vel cauſa mortis, *cap. 1. & cap. de his, de ſepult.* præcipuè ſi agens credat veriſimiliter ex eo morbo ſe deceſſurum, *Chaſſ. conſ. 39. numer. 77. Goz. ad. conſ. 80. Zaſius ad l. apud Celſum. §. Iulianus. ff. de except. doli. Barbat. ad d. cap. 1. ita intelligens Alexand. & Ioannem de Imo. ad l. quæ dotis. ff. ſolut. matrimon. qui videbantur à dicta D. Antonini ſententia diſſidere.* & Ioan. Beſſian. *ad conſuet. Auer. tit. des donationes & dot. art. 38.* in terminis huius quæſtionis, dicit talem donationem præſumi donationem cauſa mortis, ſi etiam vera vel ficta traditione confirmetur. Imò Alber. *ad l. omnes. §. Lucius. ff. quæ in fraud. credit.* reſpondet, quòd talis donatio præſumitur fraudulenta, & reuocari debet. Alexandrum tamen ſequitur Guiliel. Benedic. *ad cap. Raynutius, ad verb. teſtamentum. 4. numer. 22. & 23.* dum ait, in †dubio iudicari donatio- 2
nem inter viuos, vbi non apparet, qualiter donator donare voluit, an inter viuos, an cauſa mortis: multò magis quando hoc exprimit, quanquam conſtitutus in articulo moriendi, *l. ſenatus. ff. de donat. cau. mort. & ita conſuluit Roman. conſil. 229. videturque eam ſententiam confirmare l. Seia. §. fin. ff. de donatio. cau. mort. Roland. à Valle conſ. 80. Socin conſil. 53. lib. 1, Imbert. in Enchridio iur. ad verb. donatio.* Vnde Cumanus *ad d. l. quæ dotis.* notat multos decipi poſſe, ita vt † ſcholaris quidam fuit deceptus à fra- 3
tribus Prædicatoribus Bononiæ. Nam cùm graui in-
 fir-

firmitate, qua ſe moriturum cogitabat, affligeretur, pecuniam ſuam, quam apud argentarios habebat, ijs dari iuſſit: & cùm deinde ſanitati reſtitutus, eam repeteret, obijciebant monachi, donationem ſibi inter viuos eſſe factam: & ita contra ſcholarem illum reſpondit Cumanus: *eique adſtipulantur Ripa lib. 3. reſponſ. cap. 9 & Hippol. Riminal. ad princip. tit. de donat. in Inſti. numer. 317 cum ſequen.* Allegari etiam in hac poſſet, quòd cùm † nemo præſumatur immemor
4 ſalutis æternæ, præſertim quando eſt vicinus morti, *l. cùm quis decedens. §. codicillis. ff. de lega. 2 l. fin. C. ad leg. Iul. repetund.* eaque accipi debeat interpretatio, per quam delictum fraudiſque coniectura euitetur, *l. meritò. ff. pro ſocio. latè Hippol. ad l. 1. C. ad leg. Cornel. de ſicar. Curt. Senior conſil. 20.* præſumendum eſt potius, quòd maritus inter viuos donare, ſuoque iure vti, quam vxorem ſuam fraudare voluit. *Cæpol. conſil. 4.* Quod quidam exiſtimant verum eſſe, etiam cùm executio donationis poſt mortem collata eſt: quia verba relata ad tempus executionis, non importantia donationis ſubſtantiam, nihil operantur, nec immutant naturam actus, *Clemen. 1. de præben. Iaſon ad d. l. quæ dotis, nu. 40.*

Ego in hac quæſtione vix mihi ſatisfacere potui. Durum enim eſſe animaduerti à communi opinione recedere, quam tot excellentis ingenij interpretes ſuſtinent, & textum ſatis apertum *in d. l. Seia. §. fin.* pro ſe habent: cuius verba ſunt hæc: [Cum pater in extremis vitæ conſtitutus, emancipato filio quædam ſine vlla conditione reddendi donaſſet, ac fratres & cohæredes eius bonis contribui donationes Falcidiæ cauſa vellent: ius antiquum ſeruandum eſſe reſpondi: non enim ad alia conſtitutionem pertinere, quam quæ lege certa donarentur, & morte inſecuta quodammodò à bonis auferrentur, ſpe retinendi perempta. cum autem qui abſolutè donaret, non tam mortis cauſa, quàm morientem donare.] Cuius tamen

men l. conſtitutio ſi rigidè ſeruetur, video multis
fraudibus, captionibusque locum fieri. Quapropter
temperamento aliquo hic opus eſſe cũ Didaco Cou-
uar. *ad Rub. decret. de teſtam num. 25. in fin.* exiſtimo; ſcili-
cet vt † præſumatur in dubio non mortis cauſa, ſed 5
inter viuos donatio, niſi ex coniecturis aliud colli-
gi queat; veluti ſi donator vtatur verbo, [relinquo,]
vel ſi mentio fiat periculi, aut infirmitatis, vel quid
ſimile. *Corn conſi. 124. libr. 4. Guido Papæ ſingul. 457. Ripa
in tract de peste, 2. part. numer. 175. Roman. num. 8. & Imol. ad
d. l. quæ dotis.* vel ſi quæ fraudis coniectio alicunde ſe
oſtendat, *d. §. Initianus. & ibi Raph. Cuman.* Nam hoc
eſt quod Bald. *conſi. 103. incipiend. ſtatuto Tergeſti, lib. 1.* in
ſimili, ad coniecturas fraudis iudicem ſuos oculos
debere conijcere, docet. Et propterea benè inſtitu-
tæ ciuitates ſalubriter aduerſus hanc calumniam
ſtatutis ſuis proſpiciunt, donationemque eiuſmodi
niſi certis diebus, vno menſe, vel priùs, quàm do-
nans moreretur, facta ſit, ratam non habent. Ob
quam cauſam & hodie fit † in beneficiis, vt niſi certo 6
tempore ante mortem fuerint reſignata, reſigna-
tio fraudis præſumptione grauata collabatur; iuxta
reg Cancel. *de infir. reſig. int 20. dies.* Quæ regula quo
pacto intelligenda ſit, latiſsimè examinat Gomeſius
ad reg. Cancell. & Rebuffus *in praxi ſua benefic.* ad quos v-
bi ſtatutum, de quo ſuperiùs diximus, reperitur; re-
currere licet. Neque obſtat, quòd nemo præſumitur
immemor ſalutis æternæ, *d. l. fin.* quia vna præſum-
ptio tollit aliam, & iſta præſumptio probitatis non
procedit in præiudicium tertii. *Alcia. regul. 3. præſumpt.
cap. 4.* &, vt *ad d. l fin.* ait Bartol. non omnes moriuntur
ſicut Ioannes Baptiſta. Vnde ſi iudex moriens dicat
ſe tuliſſe ſententiam iniquam, vel teſtis dicat falſum
ſe depoſuiſſe, nó creditur illis in præiudicium eius
qui vicit, niſi aliud appareat. *Bartol. & alii in l. ſi quis in
grau. §. 1. ff ad Syllia. Alciat. d. loco,* & ſi † debitor mo- 7
riens dicat ſe ſoluiſſe creditori, non ideò liberatur

hæres, niſi aliter ſolutio probetur, *l. rationes & Auth. quòd locum. ibidemque Doct. C. de probat.* quia nemo præſumitur bonus cum incommodo alterius, & facilè inuenirentur, qui animæ ſalutem ditandæ ex rebus alienis proli impenderent. In quæ ſpectant quod *tit. de communeaute des biens, 24. in arreſt.* Ioan. Papo ait, Senatum Gallicum hanc poteſtatem mariti hoc modo intellexiſſe, vt non aliter de acquiſitis diſponere poſſit in præiudicium vxoris, quàm ſi cauſa diſponendi ſit vel neceſſaria, vel ſaltem voluntaria, ſed probabilis, & ex probabili ratione ducta; vt eſt recompenſatio benè meritorum. quod & Franciſc. Mignon *ad conſuetud. Andegauen. part. 9. tit. des acqueſts, art. 289. & 29[illegible]* probat: & iis locis vtilia pleraq; ab eo adducuntur, ex quibus fraudis ac doli coniectio hic ſumi poſſit, & ſolet, *l. dolum. C. de dolo. eorumque ſententiæ ſubſeruiunt l. cùm oportet. & ibi Corne. C. de bon. quæ libertat. & l. in quæſtionem. C. de ſentent. paſſ. & ea quæ notat Pet. Ratio. ad conſuetud. in Pictou. art. 283.*
8 Quando vero † vxor iſtam fraudem legitimis indiciis probabit, tunc reuocatoria actione, ad inſtar creditoris, in cuius fraudem bona debitoris abalienata ſunt, experiri non poteſt. *Chaſſan. ad conſuetud. Burgund. Rub. des droicts & appart. à gens mariez. ſ. 4. ad verb. ne penult. in fin.* vel ſi in eam ab initio tranſlatum fuiſſe dicas dominium (de quo abundè ſuperiùs) rei vendicatio daretur.

CAP. VIII.

Donatio & alienatio acquiſitorum facta per maritum, vxore multùm infirma, an præſumatur fraudulenta?

SVMMARIA.

1 *Vicinitas temporis fraudem arguit.*

2 *Fram præſumitur, ſi alienatio fiat in perſonam coniunctam.*

3 *Do-*

Digitized by Google

3 *Donatio omnium bonorum fraudulenta præſumitur.*

FRAVDVLENTAM quoq; cenſeri donationem, quam de rebus acquiſitis mobilibus fecit maritus, vxore graui morbo, ex quo mox diem obiit, detenta, C. haſſan. *loco proximè citato. §. 3. ad verb. des heretaiges*, reſpondet: quaſi nimirùm videatur in † fraudem hæredum vxoris, ad quos dimidia pars eorum peruenire deberet, facta: idque propter vicinitatem temporis, *iuxta not. ad l. de pupillo. §. ſi quis ff. de not. ope. nunciat.* maximè ſi perſonæ coniunctæ donatum ſit; veluti ſi liberis prioris tori; vt nuper in hoc Senatu intellectum memini. non quòd ſola † coniunctio perſonarum hanc præſumptionem parit, *Bald. conſil. 194. lib. 1. Alex. conſ. 54 li. 7.* ſed quòd aliis coniuncta vehementer vrget. *Boer. Alciat. & alii ad l. poſt contractum ff. de donat* aut ſi ipſe donator poſteà in poſſeſsione eorũdem bonorum reperiatur, vel fructus precipiat, *vt late notat idem Alciat. poſt alios, d. lo. o. & ad l. licèt Impp. ff. de lega. 1. Curtius conſil. 54 per l. ſicut. §. ſuperuacuum. ff. quib. mod. pigno vel hypothe.. ſolu. l. is qui. ff de acquirend. hæredit.* Illud enim conſtat, in iure † præſumi fraudem, quando quis omnia bona, aut maiorem eorum partem donat, *l. omnes. §. Lucius. ff. quæ in fraud. credit.* maximè ſi ſubſit cauſa fraudandi, *Aretin. conſil. 65. Cuman. conſil. 155.* aut quando poſteà donator reperitur in poſſeſsione, *l. & qui ſub imagine C. de diſtract. pig.* aut ſi clàm fecerit, *l. non intelligitur. § ſi quis palàm. ff. de iure fiſc.* ſiue etiam per interpoſitam perſonam, & in coniunctos transferat, *l. 3. C. de natur. lib. cap. fin. in fin. de renunciat. lib. 6.*

The marginal numbers 1, 2, 3 stand beside the lines beginning "taiges", "tellectum" and "enim conſtat" respectively.

CAP. IX.

De vxore in bonis acquiſitis maritum fraudante, & de iis teſtante.

SVMMARIA.

1 *Vxor an ſua faciat ea, quæ vltrà dotem conquirit.*

2 *Operari marito vxor an teneatur?*
3 *Vxor ex bonis mariti acquirere quando præſumatur.*
4 *Hæres mariti qua actione partem quæſtuum petat.*

NONNVNQVAM & per inhæredationẽ vxor maritum circumuenit, in id toto niſu incumbens, vt de bonis acquiſitis nihil ille conſequatur: & quidem potiſsimùm ſi ex eo viro liberos non habeat, ex priore aliquos: aut certè ſi nullos prorſus habeat, habet tamẽ neptes vel nepotes, quos euehere atque ditare impenſiùs conatur. Nam dum mercatrix aut negociatrix eſt, facilè inſcio marito aliqua emit, in quibus ſe ſolam, vel ſuos, conſtante matrimonio clàm inhæredari facit: aut expectata morte mariti, tunc primùm in viduitate conſiſtens aliqua comparat, eaq; ratione hæredibus mariti imponit, & pro arbitrio animi ſui liberè de his teſtatur. Aduerſus hanc fraudem hæredi actionem competere non dubitauerim. Nam quòd pleriq; aiunt, ea quæ mulier mercatrix ex negociatione & induſtria
1 ſua † vltra dotem conquirit, ſua facere, & de iis ad ſuam vel ſuorum vtilitatem poſſe diſponere, *Bald. ad l. cùm oportet. C. de bon. quæ liber. & Romanus. conſil. 159. cum Alexa. conſil. 40 lib. 3. & eleganter conſil. 133. incip. verè crudelis, libr. 4.* ambiguum videtur: immò contrarium *in for. libell. quo vxor agit ad dot. ad verb. tanquàm bona paraphernalia.* iudicauit pract. Pap. Certè conſuetudo noſtrarum regionum, quam Hoſtien. *in cap. ſignificauit, extrà de donat. inter vir. & vxor.* ſequendam eſſe reſpõdit, aliud recepit, & qualitercunque à coniugibus quæſita
2 communicat; laudata eorum ſententia, qui aiunt † vxorem viro operari debere, *l. ſicut. ff. de oper. liber. l. ſed ſi vir, in princip. ff. de donation. inter virum & vxor.* niſi illa aliter ab initio in contractu antenuptiali pacta fuerit: quia ſicut maritus cum ea paciſci poteſt, vt accepta certæ pecuniæ quantitate, nihil prætereà ex acquiſitis petat, *vt docuimus, cap. 1. huius libr. nu. 3.* ita quoque nihil impedit, quò minùs vxor ſtipuletur,

vt

vt ea quæ vltra dotem conquirit, ſibi ſuiſq; retineat, & liberè de his diſponat, ſi modò de ſufficientibus alioquin alimentis marito & familiæ eius prouiſum ſit. Nam & pactum reſeruationis bonorũ paraphernalium ei ſeruari debet, *l. mulier bona quæ. ff. de iure dot.* Idemque eſt, ſi præſente & conſentiente marito ea bona comparauit, & ſola in ijs inhæredata fuit, *Franciſc. Rip. lib. 1. reſponſ. cap. 4. colum. fin.* Quòd ſi verò vxor mox poſt mortem mariti iſtiuſmodi bona emit, & in his ſe inhæredari fecit, atque de ijſdem teſtata eſt: durior ſanè erit hęredis in detegenda fraude conditio; non quidem aduerſus eam, quæ præter dotem nihil intulit: quia ſicut † præſumitur vxor quicquid conſtante matrimonio acquiſiuit, de bonis mariti acquiſiuiſſe, vt præſumptio turpis quæſtus euitetur, *l. Quintus Mutius. ff. de donat. inter vir. & vxor.* ita quoque quæ ſtatim poſt mariti mortẽ emit, *Alberic. ad l. etiam. C. de donat. inter vir. & vxor. Franciſc. Cremen. ſingul. 6. Decius conſil. 217. Ripa ad l. fœminæ. C. de ſecund. nupt.* ſed aduerſus illam, cui citra mortem mariti alia bona obuenerũt, quæ paraphernalia habuit, quæue ſe aliunde pecuniam accepiſſe demonſtrat, *Fulgoſ. conſil. 198.* De quibus omnibus ſic ab vxore quęſitis, & proprio nomine emptis, ex iuris diſpoſitione quid ſentiendum ſit, & Aimo *conſ. 81. lib. 1. in fin.* & Bart. *ad d. l. Quintus. atque ad l. vxor marito. C. d. tit.* & Alciat. *reg. 3. præſ. mpt. cap. 26.* & Roderic Suares *ad l. 1. tit. de las ganancias.* plurima obſeruarunt. Illud monendus eſt hæres, in omnem caſum multò ſibi conſultius fore, ſi non ad res ipſas, ſed ad pretij † partem ſiue æſtimationem agat, *l. 1. l. multum. C. ſi quis alt. vel ſibi. Bart. ad l. 1. C. de fide inſtrum. & iure haſtæ fiſca. li. 10. Bald conſ. 66. incip. punctus talis. Aimo d. conſ. 81. numer. 4. Signorol. conſil. 122. & conſil. 126. & Pet. Coſtal. ad d. l. Quintus.*

CAP.

CAP. X.

De ijs, quæ maritus ſtante matrimonio emit, & in quibus proles prioris ſui thori inhæredari fecit.

SVMMARIA.

1 *Emptum à patre nomine filiorum, an eorum ſit?*
2 *Res emptæ nomine filiorum in poteſtate patris exiſtentium, cuius ſint.*
3 *Inhæredatio liberorum in bonis acquiſitis an officiat vxori.*
4 *Præſumitur nemo velle contra factum ſuum proprium venire.*
5 *Emancipatorum liberorum inhæredatio in acquiſitis, an noceat vxori in vſufructu?*
6 *Hæres nec ex propria perſona poteſt venire contra factum ſui auctoris.*
7 *Pretium ſuccedit in locum rei.*

SIcut vxorem clancularia inhæredatione marito fucum facere oſtendimus: ita multò frequentius eodem modo maritus decipit vxorem, dum prioris thori liberos in rebus à ſe emptis clam & per tertiam perſonam, cum qua fraudis conſilium communicat inhæredari facit. Quòd ſi palam bona fide id faciat, & conſentiente vxore, poteſt nihilominus aliquam ea res controuerſiam deinde excitare. Memini enim fuiſſe dubitatum de ſubiecta quæſtione: maritus & vxor condito ſimul teſtamento cauerunt, vt ſuperſtes omnium acquirendorum bonorum ac redituum haberet vſumfructum: maritus poſt conditas & ſcriptas has tabulas quædam emit, & prioris thori liberos in his inhæredari fecit: mortuo eo inter nouercam & priuignos lis oritur: illa vſumfructum ſibi deberi aſſerit: hi verò tanquam domini facti per inhæredationem, illam in vniuerſum excludunt. Non dubium eſt, quin id quod † pater emit no-
1 mine

mine filiorum, ijs eſſe debeat præcipuum, niſi pater poſteà mutauerit propoſitum, etiam per verba generalia, *arg. C. de donat. inter vir. & vxor. l. ſi maritus.* puta quia poſtea facit teſtamentum, & generalibus verbis omnia æqualiter diuidi præcipit, *Bald. ad l. filiæ, in 1. notab. C. famil. erciſcun.* Sic econuersò dici poteſt, quòd vxor debeat habere vſumfructum etiam talium bonorum: quia qui generaliter omnium bonorum acquirendorum vſumfructum relinquit, nihil excludit, *l. Iulianus. ff. de lega. 3.* Et cum poſt teſtamentum factum iſta emptio acciderit, cenſetur in dubio facta ſecundum ordinationem præcedentem, *l. ex parte. §. pater. ff. famil. erciſ.* ne aliter dicatur maritus vxorem ſuam decipere voluiſſe, quæ fortè ſub hac lege in talem ordinationem non conſenſiſſet, *l. meritò. ff. pro ſocio.* Magis autem hæc videbuntur, ſi liberi fuerint in poteſtate patris. etenim † illorum nomine emptum manet in dominio patris, ſaltem quoad vſumfructum, *Bald. d. loco.* quodque amplius eſt, donatio facta filijs in poteſtate conſtitutis non ſubſiſtit, maximè ſi ſint hæredes patris, de quorum re propria teſtator poteſt diſponere, *l. ſi vnum ex familia. §. ſi rem. ff. de leg. 2.* Ac quidem certè in hac ſum opinione, quòd quantum attinet ad bona, in quibus † inhæredati ſunt liberi in ſacris & poteſtate patris conſtituti, nulla ſit dubitatio, quin donatio non valeat, *ſecundùm iura vulgaria*: adeò vt annullato effectu acquiſitionis in liberis, maneat dicta acquiſitio firma in patre, eodemque loco habeatur, atque ſi à principio bona per eũ fuiſſent acquiſita. De bonis verò reliquis, in quibus inhæredati ſunt emancipati, vix ſcio quid pronunciem, propterea, quòd ſi filij ſint inhæredati, dici non poteſt, ea bona per maritum eſſe acquiſita: imò quod ex pecunia mariti emptum eſt, eius non eſt, *l. fin. C. ſi quis alteri vel ſibi.* niſi ſimulatio probaretur, *l. cùm propria. eod. tit.* Neque videtur maritus tam anguſtè omnem penitus poteſtatem donandi ſibi præcidiſſe ſub

2 (margin, beside "etenim †") · 3 (margin, beside "in quibus †")

gene-

generalitate illorum verborum, vt hæredes tenen
debeant de facto defuncti, de cuius intentione non
apertè conſtat; præcipuè cùm ex aduerſo appareat,
patrem voluiſſe ijs acquiri, quorum nomen inſtru-
mento inſcriptum eſt, & mores noſtri plus tribuant
inhæredationi, quàm folijs Sybillinis. Attamen eò
magis propendet animus, licet dubius & fluctuans,
quòd quamuis liberi emancipati prioris thori ſint
inhæredati in dictis bonis, videtur nihilominus hoc
feciſſe defunctus, ſaluo vxori ſuæ vſufructu, iuxta
pactum, & generalem ordinationem præcedentem,
d.l.ex parte.& ibi Doct. ne alioquin, vt dicebamus, ca-
piatur delicti præſumptio, fraudiſque interpoſitæ
coniectura, *d.l.merito.* Nam & in dubio nemo præſu-
4 mitur ſe corrigere, aut contra † proprium factum
venire velle, *l.non ad ea legata.ff.de condit.& demonſtr.* Sed
potius accipitur coniectura erroris, *l.quoties §. tantun-
dem.ff.de hæred. inſtit. Alex.conſil.156.incip. viſo teſtamento, co-
lum.2.lib.6.* ſicut in ſimili dicimus, quòd quando prius
inſtrumentum eſt planum, declaratur ſecundum eo
modo, ne corrigat præcedens, *Soci.conſ.17.lib.4.* etiam
vbi caueretur, quòd verba in ſtatutis aut conuentio-
nibus intelligerentur ad literã prout iacent, *Anchar.
conſil.423.incip.viſo puncto. Alciat.de præſumpt.reg 2.cap.28.*
5 Et ideò, ſi ſtatutum faceret liberos † inhæredatos ve-
ros dominos & proprietarios dictorum bonorum:
tamen propter veriſimilem mentem patris, cuius
iam hæredes facti ſunt, ſe illius viduę opponere non
6 debent: cùm † hæres ne ex propria quidem perſona
poſſit contrauenire facto defuncti, ſi de re eius etiam
quoad proprietatem, multò magis quoad ſolũ vſum-
fructum diſpoſuerit, *l.cùm à matre. C.de rei vendic.l.ſi ab
eo.C.de lib.cau.* Neque mouet, quod non videatur ma-
ritus dicta bona acquiſiuiſſe: quia ex donatione pa-
tris filij habere ea non potuerunt, niſi prius vel pa-
tris fuerint, vel ex pecunia eius profecta. Quinimò
potius cenſentur eſſe mariti, ſeu patris acquirentis
& nu-

& numerantis pecuniam, quàm liberorum qui inhæredati ſunt, aut quorum nomen inſtrumento inſcriptum eſt, *l. mancipia. C. ſi quis alteri vel ſibi.* ita vt ſimulationis, aut in factum propter dolum patris exceptio, ſeu replicatio obſtare videatur liberis agentibus, aut excipientibus ex tenore inſtrumentorum: & ſicut ſocius poteſt cōpellere hæredes ſocii, vt acquiſitum etiam nomine ſocii defuncti proprio cōmunicent, *teſte Alciat. ad l. ſi ſocius. ff. ſi cert. pet. l. ſi quis ſocietatem. ff. pro ſocio. l. ſi procuratorem. ff. de acquire. rer. domin.* ita quoq; poſsit & vxor compellere liberos ad hunc vſumfructum prꝺſtandum: quæ cum omnium bonorum, adeoque & pecuniæ, ex qua bona hæc empta fuerunt, vſumfructum habuiſſet: videtur eſſe digna, vt æqua interpretatione iuuetur, & eadem iſta bona, quoad vſumfructum, in locum pecuniæ, cuius fructum aut vſum habitura erat, ſurrogata videantur, veluti ſæpè aliàs fauore vnius & odio alterius, etiã in rebus particularibus, † pretium ſuccedit in locũ 7
rei, *vt notat Alciat. ad l. Labeo & Sabinus. ff. de verb. ſig. Doct. ad l. rogaſti §. 1. ff. ſi cert. petat.* Sed cum rigor iuris hanc ſententiam ancipitem faciat, æquitas autem in alteram partem dirigat: exiſtimo prioris tori liberos melius magiſque piè acturos, ſi ab iſtiuſmodi lite abſtinentes, animæ patris, & propriæ conſcientiæ in dubio conſulant, omnemque fraudis paternæ præſumptionem excludant.

CAP. XI.

An vxor, aduerſus teſtamentum mariti, ſit retinenda in poſſeſsione dimidiæ partis acquiſitorum?

SVMMARIA.

1 *Socius ſocio acquirit etiam ſine traditione.*
2 *Poſſeſsionem dimidiæ partis acquiſitorum vxor retinet.*
3 *Mortuus an ſaiſiat hæredem ex teſtamento, an vero ſolũ hæredem ab inteſtato.*

4 *Hæres*

4 *Hæres ab inteſtato manutenetur aduerſus hæredem ex teſtamento.*

5 *L. vlt. C. de ediƈt. D. Hadrian. toll. quando procedat.*

EX conſuetudine ſæpè iam memorata, maritus &
1 vxor in † bonis acquiſitis ſocietatem habent. Conſtat autem ſocios in communi & pro indiuiſo poſsidere, etiam traditione non interueniente, *l. 1. in fin. l. 2. & ibi glo. ff. pro ſocio.* Et quamuis ſint, qui aduerſus communiorem opinionem moribus noſtris magis accommodatam exiſtimant, vxorē ante mortem viri neque dominium, neque poſſeſsionem earum rerum, etiam pro ſua parte, habere; quod ſuperiùs *cap. 1.* ex Papone & Didaco quoque retulimus: illud tamen non inficiantur, morte mariti ea communicari. Proinde ſi in domo mortuaria mariti, &
2 in † partis eorum bonorum poſſeſsione reperiatur vxor, nihil dubito, quin pro eadem parte manutenenda & defendenda ſit, donec in petitorio iudicio de poteſtate mariti teſtantis, & teſtamenti ab eo facti validitate plenè diſputetur, *argume. l. clàm poſsidere. §. qui ad nundinas. ff. de acq. poſſeſſ.* aut ſaltem recredentia ei adiudicari debeat, veluti ex ipſa cōſuetudine meliora iura in ſpeciem habenti: *id quod non obſcurè Nicol. Euerard. conſil. 136. incip. præclariſsime. cenſuit, & decidit, quem citauimus li. 1. cap. vlt.* Confirmatur iſta ſententia ex eo, quod quemadmodum ſi maritus aduerſus conſuetudinem iſtam plus parte ſua ad alium aliquem extraneum tranſtuliſſet, nihil illi extraneo iuris quæſitū foret; *vt ad conſuet. Burgund. tit. des droiƈts appart. à gens mariez. §. 2. ad verb. & acqueſts. ait Chaſſan.* ita quoque ſi maritus teſtatus eſt de omnibus bonis acquiſitis in præ-
3 iudicium vxoris, hæres ab eo inſtitutus non eſt † ſaiſitus aduerſus vxorem: quia cōſuetudo quæ eſt. [que le mort ſaiſit le vif] propriè & verè intelligitur de hærede ab inteſtato, non de hærede ex teſtamento, cum non dicat ſimpliciter, [le mort ſaiſit le vif,] ſed ſic [le mort ſaiſit le vif, ſon plus prochain heritier]

quæ

quæ verba intelligi non poſſunt, niſi de hærede ſanguinis, *vt conſi .185.aſſerit Signorol.,& rectè expendit Tyraq. in lib.le mort ſaiſit le viſ.par.2.declarat.7.num.18.verſic.incip. præſertim* Et poſito, quod conſuetudo etiam continuaret poſſeſſionem hæredi inſtituto ex teſtamēto: tamē hoc,*ſi Signorol.,& Tyraq.d.loco,par.5.declar.3.credimus*, ita accipi debet, ſi ea poſſeſſio fuerit ab alio occupata. Nihil enim lex aut conſuetudo fingit, ſtatuitue in præiudicium eius, cui ius aliquod fuit acquiſitum *l. ſtipulatio de dote ff.de iure dot.l.ſi inſulam §.vlt.ff ſolut. matri.* Id quod procliuius receperunt illi, qui ſuſtinent,ad vxorem iure quodam hæreditario dimidium iſtorum quæſtuum peruenire:etenim† hæres ab inteſtato 4 aduerſus hæredem ex teſtamento in poſſeſſione manutenetur, *Mafuer.tit.de poſſeſſ.§.item hæres.& in §.item dato.& alij,quos d part.2.declarat.7.citat Tyraq.* Quod ſi dicas,hæredi à marito ſcripto ex beneficio † l. vlt.C.de 5 edic. D.Hadrian.toll. proſpectum eſſe,quo hæres exhibens teſtamentum non vitiatum, non cancellatum,non raſum, mittitur in poſſeſſionem bonorum defuncti: reſpondeo hoc eſſe verum in ijs, quæ defunctus ſolus poſſedit,ſed non contra vxorem, vel alium poſſidentem,*vt indicat tex.in verb.earum rerum, quæ teſtatoris tempore mortis fuerunt.& ibi not. Bart.& Salicet.Bal. conſil.436.lib.3.Fulgoſ.conſ.194.latè Guil.Bened ad cap. Raynutius,in verb.mortuo itaque teſtatore,2.num.72.& 77. de teſt.* Nam non poteſt defunctus plus iuris in hæredem transferre,quàm ipſe habet,neque poteſt amplius eſſe ius poſſeſſionis apud hæredē,quam fuit apud teſtatorem,*l.traditio.ff.de acq.rer.domin. l. nemo plus. & ibi Dec. ff.de reg.iur.*Quia igitur vxor ſecundum receptiorem ſententiam,quam & Ioan.Saiſon.*ad conſuetud.Turon.tit. de communeaute des biens, art.1.ad verb.communeaute.* aſſerit, & pluribus locis ſequitur Nicol.Euerar.vnà cum marito res acquiſitas poſſedit,& eam poſſeſſionem continuauit,nulla videtur ratio, cur non in eadem pro ſua parte teneatur. Quinimo ſi hæres mariti omnia

bona acquiſitā occupet & retineat, non immeritò dici poterit eam ſpoliare; vt in ſimili videmus, quòd ſi vnus ſociorum ſolus rem communem ſeruet, & aliū ſocium ad vſum & poſſeſſionem ſuæ partis non admittat, vtique vim cenſetur committere. *Innocent. & Panorm. ad cap. 1. de immunit. eccleſ. Ripa ad cap. ſæpè, de reſtitut. ſpoliat. latè Iacob. Menoch. de recup. poſſeſſ. remed. 9. nu 237. cum ſequentib.* imò & furtum facere ei dicitur, *l. ſi ſocius. ff. de furt.*

CAP. XII.

Quibus caſibus maritus etiam de ſuâ parte bonorum acquiſitorum teſtari non poteſt?

SVMMARIA.

1 *Conqueſtuum nomine quæ veniant.*

2 *Vxori relinqui poteſt ea lege, ne quidquam marito acquiratur.*

3 *Filij an implorare poſſint officium iudicis aduerſus patrem decoctorem.*

4 *Acquiſitorum diſpoſitionem an habeat maritus in ſocietate bonorum manens.*

5 *Acquiſitorum diſpoſitionem maritus iure communi quando non habet.*

PYRRHVS *ad conſuetud. Aurel. tit. de ſociet. inter vir. & vxor.* quorundam locorum moribus, legata, res donatas, ſucceſſiones & hæreditates conſtante
1 matrimonio acquiſitas, inter † conqueſtus (vt vocant) recenſeri ait, & inter vtrunque coniugem communicari; tametſi iure communi ea duntaxat proprie hoc nomine veniant, quæ coniugum opera atque induſtria parta ſunt, *l. coiri, & l. ſeq. l. ſocietatem. §. duo. ff. pro ſoc. Angel. conſ. 112. Ioan. Saiſon. ad conſuetud. Turon. tit. de communeaute des biens, art. 1. Boer. ad conſuet. Bituric. titul. des couſtumes concer*

gent

gent mariez.§.2.gloſſ.prag.ſanct.tit.de connub. §. quia verò,ad verb.conqueſtus.

Qua conſuetudine vigente licèt maritus poſsit de dimidia parte eorum bonorum, inuita vxore, teſtari,tamen certis caſibus hæc poteſtas illi adimitur. Primò, ſi is qui vxori donauit,legauit,aut reliquit, aliud diſpoſuerit.Nam ſicut filiofam. hac conditione validè donatur, aut legatur, ne patri vſusfructus cedat, *Auth.vt lic.mat.& auiæ,in principio.* qui tamen iure ei debetur, *l.cùm oportet.C.de bon.quæ liber.* eoque caſu curator aliquis alius filio datur,qui bona donata adminiſtret, & fructus perceptos in rem eius conuertat,*gloſſ.Salic.& Caſt.in Authe.excipitur.C.eod.tit. Hippol.Riminal.ad §.1.Inſtitut.per quas perſon.nob.acquir.num.*100. ita quoque & † vxori donari, legari,relinqui poteſt, ea lege & conditione, vt nihil in his iuris marito acquiratur: cum nulla appareat ratio, cur magis in præiudicium patris iure communi,quod fortius eſt, nitentis,quam mariti quem ſtatuta duntaxat locorũ ad communionem vocant, illud permitti cõueniat. Quod dicere poſsis, leges aut ſtatuta publicam vtilitatem,teſtandiue formam ſpectantia neceſſario in vltima voluntate locum ſumere, *l.nemo poteſt ff.de legat.1.* ceſſat in his, quæ priuatum cuiusque commodum reſpiciunt. *Doct.ibi.* nec quidquam hic marito eripitur, ſed tantum aliena nõ deferuntur,nõ communicantur. Nam ſicut in arbitrio poteſtateque alicuius eſt non dare,non legare, non inſtituere, *l.in re. C.manda.* ita multò magis ſub certis legibus & modis dare.Is porrò qui dare propoſuit,hac ratione minus tum odii,tum diſſenſionis ſeret inter coniuges, ſi nõ quidem expreſsis verbis, quaſique cum inuidiæ deſignatione caueat,ne quid iuris in datis marito quęratur,ſed liberos vxoris & mariti,aut his deficientibus, agnatos proximos quodammodò ſubſtituat, & ad illos bona iſta pleno iure & proprietatis, & vſusfructus,illico poſt mortem vxoris venire præcipiat, 2

Digitized by Google

iuxta l.quoties C.de donat.quæ ſub mo.l fin.C.commu de lega.l. Imperator.ff.ad S.C.Trebell.quod & Henr. Boich ad cap.requiſiſti.de teſtamen.& ex eo Chaſſan. ad conſuetud. Burgund.tit.des droicts & apert. à gens mariez.§.2. ad verb. Et acquests. verſic.incipien. Limita 5.confirmant, vt conſil.95.ſubindicat Nicol. Euerard.

3 Secundò quamuis iuxta receptiorem † ſentẽtiam, aduerſus alios longo ordine relatos à Petr. à Duen. *reg.356.num* 8. liberi, patre ſua bona diſsipante, nullam ad poſtulandam ſecuritatem pro legitima ſua portione actionem habeant, *vt vnus in infinitis ad l.1. part.3.num.75.C.de bon quæ liber. oſtendit Pinel.* ideò quòd in vita patris nulla illis legitima debetur, *l.1.ff de collat.bonor.* tamen ſi & patrimonialia & adquiſita bona profliget, verendumq́ue ſit ne in odium & perniciem proprii ſanguinis teſtetur, quamdiu bonis *iuxta l.is qui bonis.ff.de verb.obligatio.* publicè ei interdictum non eſt, officium iudicis implorare poſſunt, vt de iuſtis & conuenientibus alimentis tempeſtiuè ſibi prouideatur. *Doct.ad d.l.cùm oportet.§.cùm autẽ. Bald. ad d.2.C.ſi quid in fraud.patron. Caſtrenſ.ibi. & ad d.l. Imperator. Iaſon ad l.in ſuis.ff. de liberis & poſthum.Cagnol.ad l.fin. C.de pact.* id quod longè ſecurius eſt, quàm rebus omnibus peſſundatis & productis, mortuo patre querelam inofficioſi teſtamenti proponere, ſi rectum eſt conſilium Impp. *in l.fin.C.in quibus caſ.in integ.reſtitut.* melius eſſe in tẽpore occurrere, quàm poſt cauſam vulneratam remedium quærere.

Tertius caſus eſt, ſi maritus cum patre viuo, aut cũ fratribus & ſororibus in communione & ſocietate
4 bonorum † maneat, ſtatutoq́ue caueatur, durante ea ſocietate de rebus ſuis neminem teſtari poſſe: de quo ſtatuto *conſil.27.incip. Viſis actis.* hanc ipſam facti ſpeciem proponit atque decidit Euerar. Propterea cautio patri datur, vt ſi nepotibus ſuis aduerſus improuidum filii conſilium aut odium conſulere cupiat, communionem ſocietatemq́ue illam teſtamen-

to ſuo ad annos aliquot, in eo loco vbi ſtatutum tale eſt, proroget, & continuari mandet. ſic enim, ſi fortè intereà filius moritur, liberi eius de bonis acquiſitis quàm ſecuri erunt. Scio præceptum patris non valere, vt liberi in perpetua cõmunione conſiſtant. *Doct. ad l. in hoc iudicio. ff. commu. diuid. & Alex. conſil 3. lib. 3.* cauere tamen non prohibetur, ne intra certum tempus diuidant, ſeu à ſocietate recedant. *Decius conſ. 265. Ioan Dilect. de arte teſtan. tit. de arte teſtant. tit. de var. teſtam. præcep. cap. 8.*

Quartus caſus vſu eueniret in ea regione, quæ iure tantùm ſcripto regitur, & vbi † maritus etiã poſt 5
matrimonium in poteſtate & ſacris paternis manet. Nam cum eo iure communi filiusfamil. teſtari non poſsit, *§ 1 Inſtit. quib. non eſt permiſſ. fac. teſtament.* & teſtamentum ab eo factum etiam ſequuta emãcipatione non conualeſcat, *l. 1. § ſi filius. ff. de leg. 3. Bald. ad l. ſeruus. C. de legat.* videtur vtique & maritus filiusfami. de his bonis acquiſitis teſtationem non habere, ſiue dicas bona profectitia eſſe quò ad proprietatem, ſiue aduentitia quò ad vſumfructum patri in illis debitur *d. l. cùm oportet.* & quidem præſertim ſi onera ma- l- monii pater ſuſtineat, vxoremq́ue & filium al- cu- ius rei elegans exemplum *conſil. 198. lib. 2.* in l- ras retulit Iaſon. Sed quoniam per has noſtr- regiones maritus à matrimonio ſemper fit ſui i- is: tum etiã quia dubia perplexaq́ue eſt quæſtio vtrum ad profectitia, an verò ad aduentitia bo- res acquiſitæ referantur, non pergo iſta perſ- qui, quæ ſufficienter *lib. de lucro dotis ad verbum, Vi- lucratur. gloſſ.* 80. enodat Phanuc.

CAP. XIII.

Si coniux teſtet- r de bonis ex parte ſua prouenientibus, an etiam acquiſita complexus cenſeatur?

SVMMARIA.

1 *Pronomen*, ſuum, *vel*, eius *quid ſignificet?*

2 *Legata ſtrictè interpretanda*

3 *Vxor rectè ea ſua vocat, quæ ſine ope mariti, conſtante matrimonio acquiſiuit.*

De acquiſitis modum diſputandi hic facerem, niſi illa quæſtio ſilenter præteriri non poſſet: an coniux de dimidia quæſtuum parte teſtatus eſſe videatur, qui ſub clauſula generali bona ex ſua parte procedentia alicui reliquit. Quod ſanè in marito ſic teſtante minùs dubitabile apparet, cùm opera, labore, ſolertiaq; ipſius conſtante matrimonio facultates augeri ſoleant, vt identidem antè dictum eſt, & ex parte eius meritò prouenire dicatur. De vxore plus hæſitationis habet quæſtio: quoniam tamen eius induſtria ad bonorum conquiſitionem minimùm confert, neque ex eius parte ea proceſſerunt: vtique magis eſt, vt de his ſenſiſſe duntaxat intelligatur, quæ ſibi vel dotalia erant, vel paraphernalia, vel quæ à parentibus, aliorumue ſucceſsione ſeu liberalitate acceperat. Etenim bona acquiſita incommutabiliter ſua non ſunt, cùm viuus maritus ea alienare, & citra fraudem diffundere poſsit. Atqui pronomen [Suum] vel [eius] verum incommu-
1 tabile † dominium ſignificat, *Bartol. ad l. 1. C. de theſau. libr. 10. & ad l. Quintus. ff. de auro & argu. lega.* neque communia reſpicit. *l. hoc legatum ff. de legatis. 3. cap. fin. de verb. ſignificat. lib. 6. Bald. ad l. legatis vxori ff. de legat. 2.* Sed opponis l. pupillus. §. fin. ff. de verb. ſignific. & l. ſerui electione. §. Labeo. cum §. ſeqq. ff. de legat. 2. quibus dicitur iſta pronomina etiam ad ea, quæ cum alio communia ſunt, trahi, vbicunque res ſubiecta id exigit. Eſto: quippe ſi dixiſſet vxor, ſe ſua bona legare, fortaſſe hoc locum haberet, vt certè haberet: at
2 cum dixerit, bona ex parte ſua procedentia, ſtrictè ea verba ſecundum legatorum † naturam interpretanda ſunt, *l. nummis. ff. de legatis 3.* & ex ingenio mulierum

Digitized by Google

lerum æſtimanda, quod eſt ad donandum perdifficile, *l. ſed ſi ego. ff. ad S.C. Velleia. l. quod ſi ſponſo. C. de donat. gloſ. in l. quæ dotis. ff. ſol. matr. & ibi Iaſon cum alijs.* Maximè autem, ſi ea legata extraneis fiant, credendum eſt, vxorem his verbis tam effuſam liberalitatem in liberorum aut nepotum præiudicium exercere noluiſſe. *arg. l. cùm auus. ff. de cond. & demonſtr.* Cæterum ſi deſes, iners, inutilis ſit maritus, ſoliuſque vxoris † laboribus omnia quæſita ſint, vt ſubinde fieri oſtendit Alciat. *in reg. præſum. c. 26. num. 10.* contrarium dubio procul dicendũ eſſet, eadem ratione quam iam in marito ſic diſponẽte aſſeruimus: idque tum magis, ſi vel nulla, vel modica bona ex parte ſua prouenientia habuerit vxor, in quæ dictæ clauſulæ generalis effectus cadere poſſet, aut ſi liberos nepoteſue nullos reliquerit. Porrò hac in re iudicis arbitrium plurimum valere cenſeo, vt videat & diſquirat, num quæ veriſimiles circumſtantiæ alterutram partem magis adſtruant: & anne vxor mercatrix fortè, & in negociatione exercitata, his verbis gloriam ſuam venditare voluerit, iuxta verbum vetus: {Teipſam laudas, vt Aſtydamas mulier,} omnibuſque teſtatum relinquere, quòd communia & meliora mariti bona ex ſua vnius ſagacia & ſedulitate profecta ſint: tum quoque conſideret vulgi de his & ſimilibus verbis iudicium, quod in dubio alias ſequendum eſſe, *in tit. des foreſts. §. 5. in verb. au ſeigneur. num. 5. ad conſuet. Burgund.* tradit Chaſſa, qui & *in rubr. des droicts & appert. à gens mariez. §. 2. num. 21. verſic. Sed an mulier,* noſtræ huic ſententiæ accedit, & nonnulla eam confirmantia adducit. 3

CAP. XIV.

Maritus an poſſit teſtari de veſtibus ſeu ornamentis vxoris?

SVMMARIA.

1 *Donatio in dubio non præſumitur.*

2 *Veſtimenta decentia maritus vxori præbere tenetur.*

Digitized by Google

3 *Donare non dicitur, qui ex cauſa neceſſaria dat.*

4 *Ornamenta & veſtes pretioſiores vxoris remanent hæredibus viri.*

5 *Maritus de ornatu & mundo vxoris teſtamenti factionem habet.*

NVnc ad alia. Quæri video, an maritus de ornatu & mundo vxori à ſe facto illa inuita teſtari poſſit? Et videntur quidem res illæ in mariti dominio remanere, *l. mortis ſuæ cauſa. § fin. ff. de donat. inter vir. & vxor.* & non niſi ad vtendum vxori datæ fuiſſe, *l. æſtimatæ. ff. ſolut. matrimo. l. ſi vt certo. §. interdum. eod. tit.*
1 Nam in ambiguis † non eſt præſumenda donatio, *l. cum de indebito. ff. de probat* præcipuè inter coniuges, quibus lex ea interdicit, *l. 1. ff. de donat. inter vir. & vxor.* & quilibet præſumitur ſe velle conformare legi, & eius prohibitioni, *l. quæro. §. inter locatorem. ff. loca.* Sed & validior ratio donationem hic intelligi vetat. Non enim ex munificentia, ſed pudore potius ornatum vxori præbet maritus, *l. id veſtimentum. ff. de pecul.* Imò non ſolum honor eius id exigit, ſed etiam contra faciens eſſet dignus reprehenſione apud bonos grauesque viros, quia tenetur vxori ad
2 alimenta, veſtimenta, & ornamenta decentia, *l. quod in vxorem. C. de negoc. geſt. l. ſi cùm dotem. §. ſin autem. ff. ſolut. matrim.* cùm ſola appellatione alimentorum veniant veſtes & monilia, quæ ex more ciuitatis geſtantur, *l. verbo victus. ff. de verb. ſign.* diciturque talis impenſa neceſſaria. *l. pecuniæ. & ibi Bart. ff. de aliment. & cibar. lega. Pet. de Ancha. conſil. 181.* Vnde quamdiu conſtant nuptiæ, maritus vxori hæc auferre non poteſt, niſi iuſta & probabilis cauſa cogeret eam talium vſu abſtinere. *eleganter & aptè Maria. Socin. Nep. conſil. 139. numer. 12. lib. 2.* quia rebus commodatis etiam inuito commodante ad vſum deſtinatum fruitur commodatarius. *l. in commodato. §. ſicut. ff. commoda.* Quoniam igitur ornatus veſtitusq; neceſſariò vxori à viro ſuppeditantur: longiſſimè donationis præſumptio ableganda eſt. *Ancha. d. loco.*

Digitized by Google

d.loco Felin.ad cap.ſuper eo.col.2.de teſtib.Corn. conſil 81 lib.1.
Caſtrenſ.conſil.427.incip.Viſo ſupra dicto.Anto. de Butrio conſil.
38.Anto.Corſet.in tract.2.de poteſt.Reg.quaſt.44.deciſ. Neapo-
lit.315.num.9.Port in §.fin.Inſtit. de donat. Riminald. ad prin-
cip. eius tit.num.74.Pet.Iacob in tit.rer:amot. Hoc nempe
eſt quod perſpicuè tradit Martianus *in l. munus propri-*
um.ff.de verbor ſignificat. { Dona autem propriè ſunt, 3
quæ nulla†neceſſitate iuris, ſed officio & ſponte
præſtantur: quæ ſi non præſtentur, nulla reprehenſio
eſt, & ſi pręſtentur, plerumque laus ineſt. } *quadrant*
l.rem legatam.& ibi gloſſ.ff.de adimen.legat.l.ſi quis.ff.de do do-
nat. inter virum & vxor. l. ignorans. C. de donat. Proinde 4
in eo conueniunt omnes, quòd veſtes† pretioſiores
(nam de vilibus & vſui quotidiano ſeruientibus non
loquor) vna cum ornatu vxorio remanent hæredi-
bus mariti. *Dict ad l.cum te.C.de donat.ante nupt. & ad l.pe-*
nult.§ 1 ff ſolut.matrim.Bart.ibi.& conſil. incip. Filius Petri.&
in tract.de duobus fratrib. Angel.in §.fuerat. colum. antepen.
Inſtit.de act.An:har.d.conſil.181.& conſil.181.Alex.in l.ſi is qui
quadraginta.§.dos legata.ff. ad l Falcid. conſil. 42.lib.1.colum.
6.& conſil.30.lib.4.Afflict.deciſ.325.Cremenſ ſingul.64.Ioan.
Lupi in rubric. de donat. inter virum & vxor. Boer. in addit.
mag.ad Dyn.in cap.fin.de regul.iur.in 6.Stephan.Aufrer.in deciſ.
Tholoſ.quaeſt.336.Stepha.Bertran.conſil.125.lib.1.& conſi.263.
lib.3.Alciat. reſponſ.247.incip. Subtiliter adeò.Ioan.Neuizan.
lib.2 ſyl.nuptial.num 63. hinc Boer. *ad conſuet. Bitur. rub.des*
couſtumes concernans mariages. §. 4. verſic. Et ita colum. 2.
dicit pluries fuiſſe iudicatum contra viduas volen-
tes lucrari catenas aureas & monilia maximi pretij:
quodque etiam ſi vxor in contractu antenuptiali pa-
cta eſſet lucrum veſtium & ornamentorum præmo-
riente marito, non includerentur pretioſa, niſi ſignā-
ter & de ijs, & de cuiuſcunque ęſtimationis veſti-
bus actum fuiſſet. Concludimus ergo ex his liberam
marito de veſtitu † & mundo pretioſiori vxoris te-
ſtamenti factionem competere: quia ad hęredes eius
iure hæreditario venire non poſſunt, ſi non prius
O 5 domi-

dominium apud ipſam fuerit, *l. nemo poteſt. ff. de reg. iur.* Aliud cenſeam, ſi ipſe vxori hæc non dederit, vel ſi aliter vxoris fiant ex conſuetudine loci, aut pro potentia & nobilitate vtriuſque coniugis, & amplitudine dotis illatæ. *Boer. d. §. 4. verſic. Item etiam lucratur vxor.* Tum deinde Arnol. Feron. *ad conſuet. Burdegal. tit. de matrim. §. 7.* ſcitè oſtendit, annulos à ſponſo ſponſę datos ita eius factos eſſe proprios, vt ſe inuita mariti diſpoſitioni haudquaquam ſubijciantur: id quod & Ludo. Roman. *conſil. 146.* & Bald. *ad Authen. ex teſtamento. C. de collat. & ad l. filij. C. famil. erciſcun.* cum alijs propè infinitis adſeuerant.

CAP. XV.

Num vxor de veſtibus & ornamentis à ſe in matrimonium illatis libere teſtetur?

SVMMARIA.

1 *Vxor de veſtibus à ſe in matrimonium illatis liberè teſtatur.*
2 *Funeribus veſtes & ornamenta impendi non debent.*

ORnamenta & veſtes plerumque ipſæ ab initio nuptiarum vxores adferunt: hocque eo animo facere cenſentur, vt repetitioni locus ſit, nec quidquam apud maritos maneat, *l. ſi ego. §. dotis. ff. de iure dot. eleganter Roma. conſ. 144. incip. In facto propoſito.*
1 Vnde liberrimam de illis teſtamenti † factionem habent. Exemplum proponit Iul. Paulus *in l. pediculis. §. item cùm quæreretur. ff. de aur. & argen. legat.* Item Scæuola valere ait teſtamentum matris, quo omnia ornamenta, aurum atque argentum quibus vſa erat, filię etiam in poteſtate patris manenti reliquerat, *l. filiam. eod. tit.* Eſt tamen, vt neque de hiſce rebus fœminarum voluntatem exequi opus ſit. Sic enim idem Scæuola *in l. fin. d. tit.* inſipidæ cuiuſdam teſtatricis ſuperſtitionem enarrat ac damnat: [Mulier dece-

deçedens ornaméta † ita legauerat, Seiæ amicæ meæ 2
ornamenta vniuerſa dari volo.' Eodem teſtamento ita ſcripſerat, Funerari me arbitrio viri mei volo, & inferri mihi, quæcunq; ſepulturæ meæ cauſa feram ex ornamentis, lineas duas ex margaritis, & viriolas ex ſmaragdis. Sed neq; hæres, neq; maritus, cum humo corpus daretur, ea ornamenta, quæ corpori iuſſum erat adiici, dederunt. Quęſitũ eſt, vtrum ad eam, cui ornaméta vniuerſa reliquerat, pertineant, an ad hæredes? Reſpõdi non ad hęredes, ſed ad legatariam pertinere.] Eoq; modo I.C. Vlpianus & Papinianus ſcripſerunt, ineptas voluntates hominũ ſimpliciorum circà ſepulturam obſeruandas non eſſe, veluti veſtes, aut ſi qua alia ſuperuacua, vt in funus impendantur, *l. at ſi quis. §. impenſa. ff. de religioſ. & ſumpt. fune. l. ſeruo alieno ad fin. ff. de legat. 1.* & antiquiſsimo iure 12. Tab. aurum funeribus addi vetabatur, *vt teſtis eſt Cicero 2. de legib.* Prætereà iure ſcripto hæc poteſtas de ornatu & veſtibus teſtandi vxori permittitur: conſuetudine verò in his regionibus paſsim obtinuit, coniugem ſuperſtitem omnia mobilia coniugis defuncti lucri facere, in cuius præiudicium teſtamenti de his factio non eſt. Sed & leges ciuiles certum tempus à morte vxoris marito indulſerunt, ante quod res iſtiuſmodi reſtituere non tenetur, *l. 1. §. ſin autem ſuperſederit. C. de rei vxor. act.*

CAP. XVI.

Vtrùm maritus poſſit teſtamento vxorem priuare legitima tutela ſuæ prolis?

SVMMARIA.

1 *Mater quibus tutoribus præferatur.*

2 *Tutela matri nõ admimitur niſi per expreſſam deſignationem alterius tutoris.*

LVBEN-

LVBENTER deſcendo in ſententiam Baldi noſtri, qui nihil ignoraſſe dicitur, *conſil 175. incipien: teſtator in teſtamento verſic. Ex hoc ſequitur. lib. 1. in alio volu. lib. 2. num. 308* vbi reſpondet, non eſſe in poteſtate mariti, vt expreſsè auferat ſuæ vxori legitimam tutelam, quam non ipſe, ſed lex illi defert: *per l. legitimos. ff de legit. tut.* poſſe tamen prouidere de alio tutore, & ſic per indirectum eam excludere: quia lex
1 matrem datiuis & legitimis † tutoribus præfert, teſtamentariis non item *Auth. mat. & auiæ. C. quan. mul. offic. tut fungi pot.* quod & Alberico *in l. miles §. ſexaginta. ff. ad leg. Iul. de adulter. & ſtup.* placitum video. Alexand. quoque *conſi 140. incip Super teſtamento. num. 6 lib. 1.* dicit, quòd mater non admittitur contra voluntatem patris ad tutelam, *vt § ex his. in fin Auth. de hæred. ab inteſta. vnde ſumpta eſt d. Auth. in verb. Defuncti namque voluntati & electioni præponi nolumus.* Quod intelligo, ſi † expreſſe
2 alius tutor deſignatus fuit, vt loquitur Baldus, non, ſi non fuit: etſi *ad d. §. ſexaginta. num. 3 verſic. Vltimò circa finem.* id ſentire videatur Bartolus. Quærit enim, ſi maritus dedit vxorem in teſtamento tutricem liberis ſuis, & poſtea membrum illud ſeu clauſulam teſtamenti delet, an vxor tanquàm legitima tutrix admittetur? Et tandem decidit, quòd ſi ideò deleuit illam diſpoſitionem, vt indicaret vxorem à ſe indignam reputari, etiam ad legitimam tutelam illa non admittetur. Sin autem ideò deleuit, quòd vellet inteſtatus decedere, quantum ad illam tutelam: alio iure vtendum eſſe ait. Vtcunq; hoc Bartolo probetur: ego certè non muto, exiſtimans iniquum eſſe maritum, qui vxori id quod non dedit, adimit, & de aliis tutoribus proli ſuæ non proſpicit, multaq; per directum prohiberi, quæ per obliquum ſeu indirectum admittantur.

CAP.

Digitized by Google

CAP. XVI.

Adminiſtrator bonorum maternorum an alius ab vxore dari poſsit liberis, quàm dedit pater?

SVMMARIA.

1 *Tutor certæ rei dari non poteſt.*
2 *Adita hæreditate bona deſinunt eſſe hæreditaria.*
3 *Maritus non poteſt cau-re contra voluntatem vxoris.*
4 *Pater præſumitur optimè filio proſpicere.*
5 *Tutor à matre datus quando poſſit præferri paterno.*
6 *Mater poteſt committere cui vult adminiſtrationem bonorum, quæ relinquit filio.*

GEMINA penè quæſtio eſt hæc, an vxor ratione bonorũ ex ſua parte prouenientium alium tutorem dare poſsit liberis, quàm maritus ipſe teſtamento dedit? Ac video Ludo Roman. *conſil.* 188. *incip. In hac cauſa.* reſpondiſſe, quòd tutor à patre datus præfertur etiam in bonis maternis. Primum hac ratione, quod à principio certarum rerum † tutor dari non poteſt, *l. certarum. cum l ſequen. ff. de teſtam. tut. §. certæ Inſtitut. qui tut. da. poſſ.* ideóq; nec ex superueniente cauſa matri hoc licet, ne ad eũ caſum res deueniat, à quo incipere nequiret, *l. pluribus. & quæ ibi fusè notant interpp. ff de verbor. obligation. latè Bald. ad l. comparandas. C. mandati.* Deinde quia tutor principaliter perſonæ datur, rebus ſecundario præficitur, *l. quia perſonæ. ff. de teſtam. tute. l. in copulandis. C. de nupt.* ex quo cõſequens eſt, vt ſimiliter bona pupilli perſonam ſequentia gubernare debeat, *l. ſi fidei commiſſum. C. de iudic.* cuius iam per aditionem facta ſunt, & deſierunt † eſſe hæreditas materna, *l. 1. §. veteres. & ibi multis Iaſon, & alii. ff. de acquirend. poſſeſſio. pluribus verò Ioan. Neuizan. ſyluæ nupt. lib. 2 cap. 1. num. 82.* Tertiò cum tutor pupilli perſonam repræſentet, vt fictus dominus, *l. interdum. §.* qui

1 (beside "certarum rerum † tutor")
2 (beside "deſierunt † eſſe")

qui tutelam.ff de furt. l.qui fundum. §. tutor.ff.de vſucap.pro empt. vtique inſolidum perſonam ipſius repræſentare debet circa bonorum vndecunq; prouenientium adminiſtrationem. Denique quoniam regulariter tutorem habenti tutor non datur, *l. licet. C.quib.cau. tut.habentib.§.interdum.Inſtitution.de curato.* licet ſubinde curator adiungi poſsit, *l.prolatæ. C.eod.tit.l.quæro.ff.de ſolut.*

Contrarium tamen videtur ex eo, quòd maritus neque directè neque indirectè in præiudicium bonorũ † aut voluntatis ſuæ vxoris teſtamento cauere poteſt, *l.ſerui electione.§.cùm fundus.ff.de legat.1. Ioann.de Imola conſil.74.copiosè Chaſſan.ad conſuetudi. Burgun.rubr.des droicts & appart.§ 3.in verb.des heritages. & §.4.numer.1.& 2.itemque in rubr. Le mari & la femme.§.7. in verb. Et ne ſoient point.* & ob eam cauſam probabile eſt, quòd non permittitur ei, vt coniugi adimat poteſtatem dandi tutorem poſteà confirmandum à iudice, in iis bonis, in quibus ipſe ſimul cum vita ius omne amittit, vt potè ex ſolius vxoris parte procedentibus. Tum quoque lex pro rebus, quæ ab aliquo profectæ ſunt, tutelæ dationem recepit, *l.fin.C.quand.mult.offic.tuto.l.fin.C. de confirm.tuto.*

Ego Romani opinione, etſi argumenta eius non omni ex parte plana & incunctabilia ſint, vti malim; & ita ſuper hac quæſtione in Senatu Brabantiæ mota me reſpondere memini. Nam cum plurimum referat cui tantum fidei habeatur, vt impuberis animũ
4 formandum & tribuendũ ſuſcipiat: ius ipſum priores in eligendo tutore partes naturali ratione † patri adſcribit, tanquam filii rebus diligentius quam mater aut alius quiſpiam proſpecturo. Pater enim ſemper præſumitur capere ſalubrius conſilium in fauorem filii, *l.nec in ea.ff.de adult.* etiam ſi quod ageret non videretur primo adſpectu eſſe vtile. *Alciat.reg.1.præſumpt.cap.2.& 3.* Proinde quod dicitur, matrem poſſe tutorem dare, eumque per inquiſitionem confir-

mari,

mari,ſic intellige,niſi alius tutor datus † à patre fuerit,vel ſi is ſit inidoneus. Nam hoc quidem indicat Alberi. poſt Cinum *ad d.l.fin.C.de confir. tut* dum ponit in arbitrio iudicis, vt ſic non expediat pupillo habere tutorem paternum, præferatur is quem mater eſſe voluit. Planè enim pupillorum bono multa contra ius ſummum recipi conſtat, quæ aliàs vix ſubſiſterent, *l. generaliter. de fideicom. libert.* Ait Angel. *ad d.l.fin.* ſi vterque parens mutuo conſenſu tutorem dederint, ambos adminiſtraturos eſſe;non ſi pater vxorem præuenit; cùm tutorem habenti tutor dari non poſſit: quæ ratio vera eſt, ſed ibi malè ad propoſitum allegatur. ſic namque & maternum tutorem prius datum anteferri diceremus. Porrò ſi vxor prouidendum exiſtimet, ne tutor à marito datus pupillo præſit,bonaque à ſe relicta adminiſtret, præſtò eſt remedium *ex l.in fideicommiſſi. §. cum Pollidius. ff.de vſur.* vt ſcilicet ei quem tutorem dare vult, hæreditatem filio cùm pubes erit reſtituendam relinquat. Ita enim ſcriptus hæres impuberem gubernabit, & facto iam puberi hæreditatem cum fructibus perceptis reſtituet, nec quartam Trebellianicam deducet. *gloſſ.ſing. & ex ea Alexand.cum alijs ad l. in fideicommiſſariam. §. fin. in verb. In fideicommiſſum cadit.ff ad Trebell.* Quod bellè referens Ioan. Dilectus *de arte teſtan.tit.7. cau. 4. incip:Pupillo.* monet inſuper cautius facturam eſſe matrem, ſi exprimat in teſtamento, ideò ſe hoc velle, vt melius filio conſulatur, & ſi mandet interim pupillo alimenta præſtari ex fructibus hæreditatis. Omninò præteritione filij tale teſtamentum ruptum non iri cenſeo, *l. multi. & ibi Doct. ff. de lib. & poſthum.* 5

Illud indubiè verum eſt, quòd vxor ſicut ab vſufructu,ita & ab adminiſtratione eorum & bonorum coniugem excludere poteſt, quæ ex parte ſua liberis obuenient, *§.1.in aperto. Auth. vt lic. mat. & auiæ. & ibi Bar. cum alijs.gloſ. & Fulgoſ.ad l.3.ff.de vſur.* Et quoties ſub

hæc

hac definitione atque conditione filios ſcripſit hæredes, ſi ſoluti patria poteſtate fuerint, pater curator eſſe non poteſt: vt non alia via hoc quod noluit teſtatrix fiat, *tex. eſt in l. ſcire oportet §. 1. ff. de tuto. & cura. dat. ab his. quod & Ioan. Papo ad conſuet Burbon tit. 16. §. 174. in princip. probat.* Certè hoc à ratione alienum non eſt, cùm ſæpè mater, cui mali mores mariti cogniti ſunt, quęque eius ignauiam compertam habet, non immeritò bonorum ſuorum dilapidationem aut ſaltem neglectum vereatur, vt plenè hæc pertractans *ad l. quoniam in prioribus. limit. 1. num. 12. C. de inoffic. teſtam.* obſeruat Suares: eodemque loco diſcutit, an hæc ad legitimam quoque filiorum extendi poſſint, & pleraque alia, quę videbis, eleganter. Sciendum eſt autem, ſi pater liberos emancipare, voluntatique vxoris obtemperare nolit, curatorem fide dignum bonis à iudice ordinari, *d. Authen. vt lic. ma. & auiæ. Auth. excipitur. C. de bon. quæ liber. gloſſ. & Doct. in l. filijs matrem. C. de inoffic. teſtamen.*

CAP. XVIII.

Quid & quantum coniunx poſteriori coniugi relinquere poſſit?

SVMMARIA.

1 *Secundæ nuptiæ, vtpote liberis prioribus damnoſæ, varijs pænis conſtringuntur.*

2 *Vxor non poteſt plus ſecundo marito relinquere, quàm vni liberorum prioris thori.*

3 *L. hac edictali. C. de ſecund. nupt. beneficium non computatur liberis prioris matrimonij in legitimam.*

4 *L. hac edictali, locum habet etiam in eo, quod plus vitrico relictum eſt ad alimenta.*

5 *L. hac edictali beneficium tranſmittitur ad nepotes.*

6 *Renunciatio beneficij l. hac edictali, à liberis prioris matrimonij facta reuocatur: nec iuramento mulieris idem beneficium tolli poteſt.*

7 *L. hac*

Digitized by Google

7 *L. hac edictali, quibus caſibus non procedat. num. 8. & num. ſeq.*

10 *Vxor renubens quidquid à priore marito habet, eiuſdem matrimonii liberis reſeruare cogitur.*

17 *Vxor renubens quod habet per mortem alicuius ex liberis prioris tori, eius fratribus & ſororibus ſeruare debet.*

18 *Mulier binuba exemplariter ſubſtituere non poteſt.*

NON, quia naturali quadá ratione vxore priorem maritum plus quàm †poſteriorem diligere ſolet, *vt 4. part. probl. ſcribit Ariſtotel.* ideo etiam liberos ex priore marito genitos plus quam poſteriorem virum amare præſumitur. Nam ſi verum eſt, vt certè eſt, quod *in l. lex quæſt. §. lex enim. C. de adminiſt. tut.* ait Conſtantino. immoderatæ atque intemperantes fœminæ plerumq; nouis maritis non ſolum res liberorum, ſed etiam vitam addicunt. Contra quoque maritus qui liberis ſuis nouercam inducit, quantum illis odii, contradictionis, & æmulationis adiiciat, nulli non notiſsimum eſt. Ideoq; leges Romanæ infœlicium liberorum miſeratione quadam, diuerſis modis ſecundas nuptias conſtrinxerunt, vt vel coirent difficilius, vel ſi omnino placerent, ſua ſecum ſupplicia ferrent. Inter quæ & illud eſt, quòd coniux non plus poſteriori † coniugi ex bonis ſuis legare, alioue titulo conferre poteſt, quam cuiq; liberorum prioris matrimonii, habito reſpectu ad eú filium, cui minimum relictum eſt, *l. hac edictali. C. de ſecund. nupt. §. optimè, Authen. de nupt.* & ſi contra factum fuerit, reuocatoria actio in rem etiam contra quemcunque poſſeſſorem liberis datur. *Iac. Ra. Rainer. Iaco. de Butr. & Salic. in d. l. hac edictali. & Bald. conſil. 22. Quædam domina Nicolina. verſic. Conſiderat. lib. 5.* Quæ pœna neque per leges diuinas, neque per iura canonica, neq; per dictum Apoſtoli libertatem nubendi concedentis ſublata eſt, *cap. cùm ſecundum. extr. de ſec. nupt.* quia fauorem liberorum reſpicit, quod *lib. 1. cap. 47. num. 3.* ſufficienter oſtendimus. ☙

Margin: 1 (beside "rem maritum plus quàm †poſteriorem"), 2 (beside "coniux non plus poſteriori †")

P Idque

Idq; ampliatur primò, vt liberi prioris tori non
3 computent†in legitimam quod habent ex beneficio d.l.hac edictali. id eſt, vt non ſolùm coniunx non poſsit poſteriori coniugi plus relinquere, quàm vni ex liberis prioris matrimonii, ſed præter hoc debeant ſinguli illi liberi habere integram legitimam in bonis parentis, vt ea ante omnia deducta, deinde reliqua bona diuidantur æqualiter in ipſos & vitricũ, ſeu nouercam, iuxta formam d.l.hac edictali. *glo.expreſſa in d. §.optimè.ad verb. Quippe dudum quarta. quã probant Bart.in l.1.nu.2.C.de inoffic.dot.& Bald.in d.l.hac edictali.col.3.verſ.Modo ſuper iſto.itemque d.conſ.22.& conſ.40. Quia prædicta puncta.nu.2.lib.2.* quia, inquiunt, liberi vnũ habent iure naturæ, aliud delicto tranſeuntis ad ſecũda vota. vnde quaſi vnũ pœnale, aliud rei perſecutorium ſe non impediunt, vt & alias, *l ſi pro fure.§ furti action. ff.de condict.furt.l ſi pignore § cùm furti.ff.de furt.* nec poſſet teſtator facere quòd hoc lucrum imputaretur ipſis in legitima. *argum.l.ſi arrogator. §.ſed an impuberi.ff.de inoffic.teſtam.* Eaque fuit ſententia omnium fermè Doctorum antiquorum, *teſte Caſtr.conſ.348.Viſo caſu & allegationibus.nu.2.& latiùs conſ.462.Gl.in Auth.de nupt.nu.1.li.2.quam & Raph. Fulgoſium in conſiliis ſemper tenuiſſe refert, vt patet in eius conſil 89. Domina Catharina. & conſil.97.Antonius tranſiens. & firmant alter Raph.conſil.119. Donna Ioanna. Ang. in d.§.optimè.Fabian.in Auth.nouiſsima.col.36.C.de inoffic.teſtament.Socin.conſ.35. Primum.in 3. dub.lib.4.Corn.conſ.33.& conſil.118.lib.1.conſil.22.col.6.ad fin.lib.2. & conſ.309.colum.3.verſic.Facit etiam ad prædicta.lib.3.Carol. Ruin.conſ.94.libr.5.Pract.Ferrar.in for.libel.quo vxor agit ad dot.ad verb. Dictæ dominæ.verſic.Deinde quæritur. Dec.latè conſil.246.numer.4.& Aymo Crauet.conſ.142.numer.4.lib.1.* Non me clam eſt quòd Pet.de Anchar.*conſil.101. Ex prædicto.* Alex.*conſil.158.Circa primum dubium.numer.8.verſicul.contrarium.libr.5.* poſt Iacob.de Rap.Iacob. de Aret.Pet.Cyn.Sali.*in d.l.hac edictali.* aliter reſponderunt. Sed Anchar. tametſi eam opin. exiſtimet eſſe veriorem, cenſet tamen tu-

um

tum non fore à communi in conſulendo recedere. Gl. autem ab Alexand. allegatæ non hoc adferunt ad quod allegantur. Ratio quoque eorum non mouet, quòd ſcilicet ea, quæ filius percipit ex diſpoſitione legis, computantur ei in legitimam, vt videmus in quarta debita iure inſtitutionis. *gloſſ. l. & Bart. ad l. quanquam. C. ad leg. Falcid.* Quia hoc verum eſt, quando non obſtaret expreſſa voluntas teſtatoris, ſicut in Trebellianica expreſſè non prohibita, quæ computatur in legitimam quando filius purè grauatur, cùm Trebellianica non dicatur capi contra voluntatem teſtatoris, qui eam prohibere poteſt, *vt ſoluit Aymo Crauet. conſ. 194. In caſu propoſito. num. 1. & 2. lib. 1.* At hic liberi habent beneficium d. l. hac edictali. contra voluntatem parentis expreſſam, & in eius odium, ideò nullo modo retorqueri debet in eius fauorem, vt ſaltem in legitimam computetur. Deinde id ita procedere poteſt, niſi in pœnam lex aliquid introduxerit, ſicut hic: nõ quod mulier in alterius viri manum veniens hodie crimen admittit, ſed quòd pœna etiam extra crimen eſſe poteſt ad coercendum eos, quos lex aliorum fauore ab actu aliquo etiam licito abſtinere præcipit: id quod in impetratione beneficij inuentarij manifeſtè apparet, *l. vlt. C. de iur. deliber.* Eodem modo non vrget, quòd exiſtimant electionem duntaxat alterius liberis dari, vt vel legitimam, vel beneficium d. l. hac edictali amplectantur, prout ſibi putabunt eſſe magis commodum. Nulla enim lege id probatur. Legitimam enim lege naturæ vetuſto ciuili iure confirmata, non autem beneficio matris habent, ſed in ea creditores illius exiſtunt, vt nulla appareat ratio, cur ad illius diminutionem portio illa pœnalis pertinere debeat.

Amplia ſecundo ex Aymone Crauet. *d. conſil. 194. num. 3. & ſeq.* etiam ſi vitrico vel nouercæ † ad alimenta atque ſubſidium vitæ plus aliquid relictum eſſet. Primùm enim nulla lex eſt quæ hunc caſum excipiat, 4

 vt ſir-

vt firmat Aymo , imò lex pauperi marito aut vidu tum demum in bonis defuncti fauet, & miſericordiam ſuam impartitur, quando liberi & agnati deficiunt. *Auth.præterea.* & *tot.tit.C. vnde vir & vxor.* Deinde d.l.hac edictali.loquitur indiſtinctè, vt proinde generaliter debet intelligi,etiam ſi eſſet maior ratio in vno caſu,quàm in alio, *l.1.§.quod autem. ff. de aleat. l.in fraudem.§.vlt.vbi Bald.ff.de teſtam.milit.* Ratio autem in relicto alimentorum ab alijs diuerſa non videtur, cùm non minus liberi prioris thori egere poſſint, quàm vitricus,aut nouerca:& nulla ideò vrgente ratione reſtringendi reſtringi non debet diſpoſitio generalis.*Bald.conſil.48.Quia verba.lib.4.* Sed quid ſi ditiores ſint liberi?vtique ratiocinatio iſta corruit. Confirmat tamen Aymo hanc ſententiam alio rurſus modo,quòd nempè vſusfructus ſecundo coniugi relictus æſtimari debet ſecundum formam l.hæreditatum.ff.ad leg Falcid. *autore Steph. Bertran.ad d.l.hac edictali.num.4.* & ſi facta computatione plus reperiatur relictum coniugi,quàm filio prioris matrimonij,fiet deductio iuxta d. l. hac edictali. & tamen ſecundus coniunx in vſufructu non habet ius niſi quamdiu vivit,ſicut in alimentis. Addit alimentorum rationem attendi non debere,niſi in perſona quam quis tenetur alere,veluti ſpurio, & ſic perſona prohibita,cui ob id legatum alimentorum fieri poteſt,qui pater iure naturali tenetur alere etiam ſpurium, *cap.cùm haberet. de eo qui dux.in matrim.quam pol. per adult.* At vxor non tenetur alere ſaltem poſt mortem maritum inopem. Ratio igitur alimentorum hic in conſiderationem non venit.

Amplia quartò, vt non ſolùm ipſi liberi primi
5 matrimonij † habeant beneficium d. l. ſed etiam eorum liberi,ad quos ſuum ius tranſmittunt, non autem ad hæredes extraneos. *Aymo d. conſil.142. num.6. & 29.allegans text. Auth.ad eos.C.de ſec. nupt. & Caſtren.conſil. 368.Præſuppoſito quòd præfatum decretum.col.2.verſ.Sed vnum*

eſt

Digitized by Google

ſt.lib.2. quia omnia iura competentia defuncto tranſeunt ad eius hæredes, *l. ſi pactum. C. de probat.* & cùm iſtud beneficium ex capite doli aut enormis læſionis competat permiſſione legis, tranſmitti debet ad hæredes. *Iaſon in l ſi arrogato.col.7.ff.de adopt. Deci. conſil. 203. num.7.verſic:ex quibus omnibus concludo.per §.1. Auth. de iure iur. à mo. præſtit.*

Amplia quintò ex eodem Aymone *d.conſil. 142.num. 9.& ſeq.* vt ſi filij prioris † thori minores ſub admini- 6
ſtratione matris ac vitrici exiſtentes renunciauerint huic beneficio, etiam data vitrico quitatione & liberatione ab omni portione materna, & iureiurando addito, poſſint reuocare eam renunciationem & liberationem, tam ex capite minoris ætatis, quam ex capite doli præſumpti in vitrico adminiſtratore, qui cum debuiſſet eorum res protegere, contrarium faciendo ad prohibitam d. l. pactionem eos induxit. *cap. qui contra iura, de reg. iur.* Ad cuius confirmationem pluribus ibid. argumentis, validiſſimiſque rationibus vtitur Aymo, nec minus eleganter Ioan. Sichar. *ad l. fœminæ. num.8.C.de ſec. nupt.*

Amplia † ſextò, vt hęc prohibitio per iuramentum 7
mulieris tolli non poſſit, quia eſt in fauorem liberorum. *Bart. in d. l. hac edictali. in princip. nume.2. & in l. cùm quis decedens. §. Titia. ff. de lega.3. Bald. d. conſ.22. lib.5. Dec. d. conſ. 246. num.1.*

8
Limita † tamen primò d. l. hac edictali. vt non habeat locum, quando coniunx obligatur abſque ſuo facto plus poſteriori viro relinquere, quàm vni ex liberis primi matrimonij, *ſecundum Roman. conſ.219. Et themate conſultationis. col. 3 & Claud. in l. ſi ita quis promiſerit. §. ea lege. colum.1. verſic. Et iſtam gloſſ. ff. de verb. oblig.* vt ſi mulieri aliquid relictum fuerit ea condictione, vt ſecundo marito donet. Nam & in prohibitione legis, & in prohitione hominis nunquam alienatio neceſſariò includitur, *l. alienationes. ff. famil. erciſ. l.1. ff. de offic. Proconſ. & alijs multis allatis à Rom. ibi, & Tyraquell. eum referente de*

leg. connub gloſſ. 6. ad verb. De ſon mary. quæſt. 22. Secunda, & ea quidem.

9 Limita † ſecundo ſi ſtatuto loci diſpoſitio d. l. hac edictali, ſublata ſit, id quod fieri poſſe tradunt Salic. *col. 3.* & Bald. *col. 2. ibi, & in l. 1. qu. 3. vbi & Caſtr. C. de inoffic. dot.* Curt. Sen. *conſil. 78. col. 2. & 3.* Socin. dicens hanc opin. eſſe communem *conſ. 52 col. 1. num. 3. & col. 2. verſic. Vnde conſidero. lib. 3. Dec. in Auth. præterea. C. vnde vir & vxo. aliiſque cumulans Pariſ. conſil. 91. Videtur primo aſpectu dicendum, num. 10. 11. & ſeq. lib. 3 apud quem d. num. 10. 11. & ſequen. & numer. 37. 38 & 39. legere eſt complures rationes in hoc adductas: cui adde Roland. à Val. & Phanuc. in tract. de luc. dot. hunc quidem gloſſ. 5. ad verb. Sine liberis. num. 38. & plurimis ſeqq. illum verò quæſt. 33.*

10 Limita tertio † quod licet inter coniunctas perſonas facilè fieri poſſit & præſumatur fraus, *l. non ſolum, in princ ff. de ritu nupt. l. data. C. de donat.* tamen d. l. non impedit quò minùs poſſit coniunx plus relinquere liberis ex poſteriore coniuge procreatis, quàm vni ex liberis prioris coniugij, niſi fraudandi animus aliter probetur, *Bald. in d. l. 1. C. de inoffic. dot. & in d. l. hac edictali. per text. § pen. Auth. de nupt. licet alios nonnullos diſſenſiſſe teſtetur, latè Caſtr. conſ. 150. Viſo caſu & allegationibus, col. 3. verſ. Sed tunc occurrit dubium. Dec d. conſ. 246. num. 3. Ruin. conſ. 112. lib. 1.* Quia cum d. l. hac edictali ſolum prohibeat plus relinquere ſecundo coniugi, non debet extendi prohibitio ad filios ex eo procreatos, quod nulla lege cautum reperitur, *argumen. l. illam. C. de colla. & in l. ſi vero. §. de viro. ff. ſolut. matrimon.* Et expreſsè lex permittit parēti, vt vni ex liberis ſuis plus relinquat quam alijs, ſi modo eos legitima non fraudet, *l. cùm quæritur. C. de inoffic. teſtam.* nulla facta diſtinctione ex quo matrimonio ſint nati. Veruntamen hoc quemadmodum procedat, vide Caſtr. *d. loco.*

11 Limita † quartò, vt locum non habeat ſi liberi prioris thori fuerint ingrati erga parentem binubā, ingratitudine à lege notabili. *Auth. hæres. C. de ſec. nupt. & §. ſo-*

Digitized by Google

& §.ſoluto. Authen de nupt. Bald. d. conſ. 22 num. 3. verſ. Item in quantitatibus debitis. Corn. conſil. 28. Imminet. lib. 3. Dec. conſ. 396. Viſis his quæſtion. verſic. Quartò hoc confirmatur. Phanuc. d. loco, num. 48. Nam ſi eo caſu in totum exhæredari poſſent, *vt not. in Authen. vt cùm de appellat. cogni. §. aliud quoque capitulum*, quanto magis quo parte aliqua bonis parentis minui?

Limita † quinto, vt intelligatur d. l. de liberis bonorum capacibus. Qui enim bonorum capaces non ſunt, eiuſdem l. beneficium non habent. Quod in monachis, quos fratres minores vocamus, reſpōdet Socin. *d. conſil. 35. lib. 4. poſt Bald.* Illi enim non poſſunt habere proprium per ſe, nec per monaſteriū ſuum, *vt latè Bart. in tract. minorit.* & paria ſunt in rerum natura non eſſe, & non ſuccedere, *l. ſi ex modica. §. ſi filius. ff. de bon. lib.* De aliorum ordinum monachis, qui ad ſucceſsionem admittuntur, dubitant nonnulli, quia & in his ratio legis ceſſat, ſcilicet quod mater ſecundi coniugis amori priorum liberorum curam poſtponere ſolet. Monachi enim curam mater habere non debet, quæ transfuſa eſt in Abbatem. Tamen verius eſt, cum admittitur vel monachus vel monaſterium ad ſucceſsionem ab inteſtato, *vt l. Deo nobis. C. de epiſ. & cler.* tunc illis concedi beneficium quod eſt de liberis cōſtitutum, *vt eleganter decidit Ioan. Sichard. ad d. l. hac edictali nu. 6. & 7. poſt Ruin. conſ. 63. in fin. li.* 3. Idē eſt in damnatis læſæ maieſtatis, hoſtibus iudicatis, vulgò quæſitis, incœſtuoſis, & aliis, *de quibus Sichard. d num. 7. & in addit. ad Bart. in d. l. hac edictali.* Idē etiam in his, qui per ſtatuta excluduntur à ſucceſsione. *Corn. d. conſil. 2. quem refert Phanuc. d. loco. nu.* 49. quia beneficium iſtius legis iis quibus legitima non debetur, nō competit, & legitima non debetur per ſtatuta excluſis. *Bar. Bal. Imo. Alexand. in l. Gallus. §. & quid ſi tantùm. ff. de lib. & poſthumis.* Quod ego tamen nequaquam adſeuero, cum multæ ſummæ notæ autores non malis rationibus contrarium probauerint, *de quib. apud Dec. in d. conſil.* 396. 12

Limita ſextò, vt † non procedat quando conſenſu liberorum prioris tori, vel conſenſu defuncti coniugis parens ſecundas nuptias contraxiſſet, dotemq́; dediſſet. *Ioan. de Am. conſil. 3. col pen. Ang. conſ. 396. Nunc arbitramur. Dec. in rubr. C. de ſecun. nupt. & conſil. 206.* quia volenti & conſentienti non fit iniuria. *cap ſcienti. de regu. iur. de quo nos & ibi. vt ſup. lib. 1. iuris egimus.*

13 Limita ſeptimo, vt quamuis † per teſtamentum mulier nullo modo tollere poſsit iſtud beneficium, tamen ſi ſecundo marito omnia bona det in dotem abſque aliquo pacto lucratiuo, viuente muliere habebit maritus & adminiſtrabit omnia eius bona, quia hoc per illam legem non prohibetur, & ante matris mortem liberi nihil iuris erant habituri, *vt tradit Dec. d. conſil. 246. num. 6.*

Limitare octauo potes ex eodem Decio, ſi mulier
14 donet † omnia bona ſua ſecundo marito adhibito fideiuſſore, qui obliget ſe ac promittat conſeruare maritum in tali donatione, non obſtante d. l. hac edictali. Nam talis promiſsio, vt ipſi videtur, obligaret efficaciter promittentem ad intereſſe. *Abbas conſil. 43. libr. 1. Phanuc. d. loco, num. 47. verſic. Tertia cautela eſt. vbi ait eam limitationem à nemine improbari.* Ego tamen audacter improbo, cùm tacitæ eiuſmodi fraudes & ſimulationes nullius ſint momenti. *Bald. in terminis in d. l. hac edictali. Benedic. Capra conſil. 81. Etſi videtur prima facie. nu. 4.* & ait text. *d. l. hac edictali.* omni circumſcriptione ceſſante.

Limitationes alias nonnullas, quod dubitationis plus quam veritatis habeant, omitto. Tu ſi plura velis, Phanuc. *d. loco, & Boer. deciſ. 200.* videto.

15 Similiter illa † pœna conſtituta eſt, vt mulier renubens in poſteriorē maritum aut alium nihil conferre poſſit ex illis bonis, quæcunque ex liberalitate mariti prioris ei obuenerūt, ſed ea, vſufructu tantùm retento, liberis prioris matrimonii relinquere debet, *l. fœminæ. & Authen. in donation. C. de ſecul. nuptial.* &

æquali-

Digitized by Google

æqualiter inter eos diuidere, *Auth. lucrum. C. eo tit.*

Quæ regula, vt breuiter hæc abſoluam, locum habet non ſolùm in muliere, ſed etiam in viro, ſi habeat liberos, & ducat alteram vxorem, *d. §. ſoluto. & §. ſin verò exſpectet. Auth. de nupt. & § quia verò. Authen. vt filii fratrib.* quia vtrobique eſt eadem ſuſpicio, ſcilicet deſertionis filiorum, & vbi eadem eſt ratio in correlatiuis, ibi ſemper debet eſſe idem ius. *Doct. in §. patitur. Inſtitut. de iniur. & dicam ampliùs libr. 4. cap. 5. numer. 1. Et ita Dec. multos citans conſil. 87. num. 3. & Ioan. Sichar. in d. l. fœminæ. num. 5.*

Secundo locum habet non ſolum in liberis prioris matrimonii, ſed etiam nepotibus. *text. l. in quibus caſibus. C. de ſec. nupt. & latè firmat Dec. d. conſ. 87. num. 3. verſ. Sed his non obſtantibus. quem deſignaſſe ſatis eſt.*

Denique locum habet etiam ſi liberi prioris tori hæredes parentis eſſe nolint: ideo quod lucrum hoc ipſis debetur non vt hæredibus, ſed vt liberis; neque ex ſucceſsione parentis voluntaria, ſed beneficio legis, *d. Authen. hæres.* & ideo tanquam æs alienum illis debetur, *vt dicit Roman. conſil. 190. Clarum eſt. & Dec. d. conſil. 87. numer. 3. verſic. Nam tota hæreditas. & copioſius d. conſil. 396. num. 2. & 3.* idque in pœnam tranſuolantis ad ſecundas nuptias. *§. proſpeximus. Authen. de non eligen. ſec. nubent.* adeo vt filia quæ iurata renunciauit hæreditati parentum, etiam ad hoc lucrum admittatur. *Oldrad. conſil. 294. Vltra iam dicta. Deci. d. loco, & ſcitè Ioan. Sichard. in d. l. fœminæ. num. 8.*

At enim pleræque earum limitationum, quas in priore membro retulimus, huc adplicari poſſunt, præſertim de conſenſu liberorum vel mariti defuncti in ſecundas mulieris nuptias.

Rurſus ea pœna infligitur renubenti, vt quicquid ante ſecundas nuptias vel ex teſtamento, vel ab inteſtato ex bonis liberorum prioris tori adquiſiuit, debeat ſeruare, quod ad proprietatem, reliquis eius matrimonii liberis ſuperſtitibus, *d. l. fœminæ. §. illud.* 17

Idq; extenditur ad patrem *Guido Papæ deciſ.228.* auum & auiam. *Matth.de Matheſilano in tract.de ſucceſſ.ab inteſtat. 1.memb.2.art.verſ. Tertiò quæro,per gloſſ.vlti.in l.ſi quis ſeruo. C.de furt.Ioan.Sichard.ad d.§.illud,nu.2.& 3.*

Quas tamen regulas ita limitabis, vt non aliter procedant, quam ſi coniunx à priore marito vel eius liberis adquiſiuit titulo lucratiuo. Nam ſi qua bona ab his titulo oneroſo habeat, non cogitur ea liberis prioris matrimonii ſeruare, *Bald.in d. Authen.in donatione.C.de ſecun nupt. Capra,qui etiam ad cauſam meritorum hoc trahit,d.conſil.81.num.3.Ioan.Sichard.d.loco,nu.4.*

18 Ad extremũ ſi mulier tranſit ad ſecundas nuptias, exemplariter ſubſtituere non poteſt, imò etiam ſi ſubſtituiſſet antequam tranſiret ad ſecundum matrimonium, teſtamentum euaneſceret, *vt notat.Bart.ad l. ex facto,colum.4 verſic. Quid ſi mater.ff.de vulgar.& pupillat. ſubſt.* quia ſcilicet male de ea lex præſumit, *vt in princ. diximus,* ob idque & tutelam ei aufert, *l.1.C.quando mulier tutel.offic.*& difficile ei permittit, vt apud ſe & vitricem liberos alat, *l.2 C.vbi pupillus educ.debeat.* Et licet Imo.& Iaſon ab hac Barto. ſententia illic recedant, Zaſius tamen *in tract.ſubſtitut.cap.3.de exempla.ſubſtit.particic.2.* Politum ſecutus dicit eam eſſe veriſsimam.

PETRI

Digitized by Google

PETRI PECKII ZIRIÇAEI, I.C. REGII CONSILIARII

DE TESTAMENTIS CONIVGVM

LIBER TERTIVS.

CAP. I.

An va[l]eat ſtatutum, ne vxor ſine conſenſu mariti teſtetur?

SVMMARIA.

1 *Statutum quod certa ratione nititur, ſeruari debet.*
2 *Teſtamenti factio ex alterius arbitrio pendere non poteſt. & num. 6.*
3 *Argumentum à pacto ad ſtatutum.*
4 *Statutum an valeat ne vxor ſine conſenſu mariti teſtari poſſit.*
5 *Statutum ne vxor ſine conſenſu mariti teſtetur, non aufert liberam teſtandi facultatem.*
7 *Periculum vbi maius eſt, ibi cautius agendum.*

QVoniam hucuſque ea perſequuti ſumus, quæ circa teſtandi poteſtatem iuris communis ratione inter virum & vxorem recepta ſunt: conuenienti ordine exinde ad leges municipales, & ſtatutarias diſpoſitiones progrediemur. Principio autem quæritur, valeatne ſtatutum, ne liceat vxori ſine conſenſu mariti teſtamentum facere? Qua de re magno

magno olim diſſidio conflixerunt Commentatores
legum Longobardarum *in l.1. & 2. tit. qualiter nul. lib. ali-
ena. permiſ. eſt.* quibus cauetur, vt non liceat mulieri cō-
trahere ſine conſenſu mundualdi ſui, hoc eſt, mariti
ſui, ſi nupta eſt, ideoq́ue etiam teſtari cenſetur prohi-
bita, cùm à contractibus ad vltimas voluntates vali-
dum ſit argumētum. Porrò Matth. de Afflict. *deciſ. Nea-
pol. 206. Num quid mulier. nu. 3.* in eorum partes concedit,
qui exiſtimabant teſtamentum mulieris contra legē
Longobardam ſine conſenſu mariti factum ipſo iure
nullum eſſe. Atq; in ea ſententia videntur fuiſſe Bald.
& Salicet. *in l. 1. C. vnde vir & vxor.* Angel. & Imo. *in l. 2. in
princip. per illum tex. de vulga. & pupil. ſubſtit. idemque Angelus
§. 1. col. 5. Auth. vt fac. no. conſtit.* eamque his autoribus di-
ſertè adſerit Iaſon *ad l. ex facto. nume. 8. & 9. ff. de vulga. &
pupil.* dicens quòd ſi caſus eueniret, ita conſuleret &
iudicaret. Primum enim omne ſtatutum, quod certa
1 ratione fundatur, † veluti æquum ſeruandum eſt. *Bald.
in l. vlt. ff. de lib præter. & alibi ſæpè in l. omnes populi. ff. de iuſt.
& iur. appoſitè Dn. Viglius in rub. Inſtit. quibus non eſt permiſ. fac.
teſtament. numer. 5.* Huius autem ſtatuti ſumma ratio
eſt, lubricum ſexus, & imbecillitas conſilij fœmi-
nei. quæ mulieres facilè deceptionibus exponunt:
tum quod humana & præcipuè fœminea fragilitas
de facili mortis cogitatione perturbatur, *l. hac conſul-
tiſſima. §. at cùm humana. C. qui teſtam. fac. poſ.* Deinde teſta-
menti factio requirit perſonam integram, *vt ait Iat.
But. in l. ſenium. C. eod. tit.* Sed qui eſt in alterius poteſta-
te, vt vxor, non habet perſonam integram, *gloſſ. in l.
cùm non ſolùm. §. 1. ad verb. Imponenda. C. de bon. quæ lib.* pro-
indè meritò ſine conſenſu eius in cuius poteſtate eſt,
teſtari prohibetur. *Affl. &. d. loco, num. 5.* Hocq́ue modo
in ſimili Ioan. Calder. *conſ. 20. An ſi ſtatutum. tit. de conſtit.*
& ante eum Pet. de Anchar. *conſil. 25. Videtur prima facie.*
decidunt valere ſtatutum, quo coanguſtatur pote-
ſtas teſtandi etiam pro anima: quod an verum ſit, in-
ferius *cap. 14.* dicemus. Bona enim, inquiunt, homi-
num

num iure ciuili reglantur, quo ſublato nemo poteſt dicere hoc meum eſt. *cap. quo iure. diſt. inſt. 8.* Nec mirum eſt quod ſtatutum valeat poteſtatem dominorum de rebus ſuis diſponendi cõſtringere, cùm poſſit ex cauſa in totum auferre. *Innoc. in cap. quæ in Eccleſiarum. de conſtit. & not. in l. 1. ff. de conſtit. Princip.*

Contrariam tamen ſententiam tuentur alij ad d. l. ex facto. vbi Caſtr. ita ſe conſuluiſſe ait per rationem illius text. qui dicit iniquum eſſe, ſi auferatur teſtamenti factio homini ſanæ mentis. Ea ſcilicet præcipua horum eſt ratio, quòd actus †teſtandi non poteſt pendere ab arbitrio & poſteſtatę alterius, *l. captatorias. & l. illa inſtitutio. ff. de hæred. inſtit. l. tam is. §. 1. ff. de donat. cau. mor.* Ideò etiam filiusfam. non poteſt teſtari cum conſenſu patris, ne eius voluntas ex alieno pendeat arbitrio. *l. qui in poteſtate. & ibi not ff. de teſtam.* Præterea ſi pactum non valet, per quod aufertur libera teſtandi facultas, *l. ſtipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. oblig.* non debet etiam †valere ſtatutum: quia quod per pactum fieri non poteſt, non poteſt etiam fieri per ſtatutum. *gloſſ. in rub. C. de decret. decur. lib. 10. Doct. in cap. vlt. de conſuet. lib. 6. Nicol. Bello. conſil. 13. num. 3.* Rurſum quòd vxor teſtetur de rebus ſuis ex voluntate propria, eſt de ſubſtantia diſpoſitionis, vt patet ex definitione teſtamenti *in l. 1. ff. de teſtam.* Sed conſuetudo contra ſubſtantiam diſpoſitionis eſt irrationabilis, *cap. 2. & ibi gloſſ. de conſuet. lib. 6.* ergo & ſtatutum. Quibus adde quod timor mariti facilè poſſet ſubuertere iudicium ſeu voluntatem vxoris, *vt ait Zaſius hanc ſententiam ſequutus in d. l. ſtipulatio hoc modo. num. 6.*

2

3

Sanè cum reſpicio ad argumenta hinc inde propoſita, in eam opin. adducor, vt exiſtimem ſtatutum †non valere, ſi ſtrictè, præciſè, & ad vnguem obſeruari deberet, ita ſcilicet vt omninò non poſſet ſine maritali conſenſu vxor teſtari. quid enim non recuſare poterit maritus? Sed ſi moderationem quandam ex iure & æquitate admittas, quod in ſtatutis fieri 4

adſo-

adſolet, nihil vetare puto, quominus id ſtatuatur, quia maritus eo modo quaſi curator erit coniugis, ne illa fortè excluſis proximis, profuſa atque indiſcreta liberalitate bona ſua aliò per teſtamentũ tranſ-
5 ferat. Quando ſtatutum aufert liberam teſtandi † facultatem homini ſanę mentis, verè eſt iniquum, *d. l. ex facto. & l. 1. C. de ſacroſan. eccleſ.* At in noſtro caſu ſtatutum non adimit homini recti & integri ſenſus liberam teſtamenti factionem, ſed qualitatem mulieris, quæ propter imbecillitatem ſexus & conſilij facilè decipitur, conſiderat: quæ quidem imbecillitas, vt diximus, huic ſtatuto dedit occaſionem, vt dubitare non oporteat, quin commodo & fauore vxoris introductum ſit. *Bart. & Bald. in l. tranſactionem. C. de tranſact. Alexand. conſil. 106. lib. 1. Benedict. Capra conſil. 21. Cùm de duobus quæritur. num. 4. & 5 verſic. Sed his non obſtantibus. & alij plurimi adducti à Tyraq. de legib. connub. gloſſ. 4. ad verb. Conſentement. quæſt. 4. verſicul. Reſtat igitur. in quam ſententiam dicam plura, magiſque illuminatè inf cap. 9.* Neque verò diſponit ſtatutum quod mulier non poſſit teſtari, ſed tantùm requirit maiorem ſolennitatem, ſicut fit in ſtatuto diſponente, quòd in teſtamento interueniant decem teſtes. *Bartol. in l. cunctos populos. in 3. quæſt. princip. C. de ſumma Trinit. Iaſon d. loco, verſic. Tertio moueor.* Simili-
6 ter ex alieno † arbitrio hic non pendet teſtandi facultas, cùm & maritus, niſi cauſam habeat legibus conſentaneam, vtique conſentire cogatur, *vt mox docebimus*, & vxor conſenſum eius adſequuta pro arbitrio ſuo diſponere poſſit. Sed & quod dicitur non poſſe vltimam voluntatem dependere ex alieno arbitrio, verum eſt, ſi ſpectes ſolum factum teſtatoris. Sed per legem vel ſtatutum id fieri poteſt, vt apparet in donatione cauſa mortis, quæ licet ſit ſpecies vltimæ voluntatis, *l. vltim. C. de donat. cauſ. mort.* poteſt tamen ex alieno arbitrio ſuſtineri, *l. filiusfamil. & l. tam*
7 *is. ff. de donat. cauſ. mor.* Denique non vrget † quod argumento à pacto ad ſtatutum ſumpto opponitur.

Hic

Digitized by Google

Hic enim in teſtamento requiritur maior ſolennitas & cautela, quia imminet plus periculi, *cap. vbi maius. de elect. lib. 6. Iaſon d. verſic. Tertiò moueor.*

CAP. II.

Maritus an cogatur vxori teſtanti conſentire?

SVMMARIA.

1 *Conſenſum petere an ſufficiat, niſi impetretur?*

2 *Conſenſum ſtatuto requiſitum vxori teſtanti maritus adhibere cogitur.*

3 *Conſenſum an iuſta cauſa maritus vxori teſtanti deneget, iudex cognoſcit.*

QVID ſi maritus conſentire nolit? Videatur fortaſſe alicui non niſi impetrato eius conſenſu vxorem teſtari poſſe. Nam vbicunque requiritur alicuius † conſenſus, non ſufficit eum petere, niſi impetretur, *gloſſ. in cap. quàm ſit. de election. lib. 6.* 1 cum paria ſint non petere, & petere nec impetrare, *l. 2. C. de in ius vocand. Clement. 1. de teſtament. Geminia. in cap. ſi religioſus. eod. tit.* Adde quod ſi cogatur maritus conſentire, ocioſum atque inefficax erit ſtatutum, quod eſt abſurdum: ne lex non rebus, ſed verbis tantummodo impoſita videatur, *cap. commiſſa. de election. lib. 6.* Poſtremò conſentire gratiæ eſt, ad quam impartiendam nemo iure compellitur. *Doct. ad cap. gratiam. de reſcript. lib. 6. prout hæc omnia peculiari cap. quod eſt 24. in lib. de amortizat. bonor. ante biennium à me edito ſufficienter expoſui, multiſque comprobaui exemplis & rationibus.*

Sed contrariam † partem adſerunt Bart. Bald. Angal. Imo. Caſtr. Alexan. *in l. ſi cùm dotem. §. eo autem tempore. ff. ſolut. matrimon. Bald. in l. turpia. de legat. 1. l. ſi mater. §. vlt. ff. de execut. tuto. in l. tranſactionem. C. de tranſact. in l. 1. & l. in coniunctione. C. de nupt. & in c. 1. colu. 3 de conſuet. rect. feud.* 2 Vt ſcilicet poſſit mulier, ſtãte hoc ſtatuto teſtari ſine conſen-

conſenſu mariti, ſi is nulla idonea cauſa eum denegat. Et habet hæc doctrina manifeſtã rationem: quia cum ad vtilitatem vxoris ſit introductus conſenſus mariti, *vt dictum eſt cap. præceden. num. 5.* non debet quod ſalubriter pro ea ſtatutum eſt, in eius odium ſeu detrimentum retorqueri, *l. quod fauore C. de legib. l. plures apochis. in fin. C. de fid. inſtrum.* Alioqui in manu erit marito facultatem teſtandi in vniuerſum vxori præripere, & legem ipſam circumuenire, quæ eſt maritorum quorundam in vxores inhumanitas.

Huius autem rei moderatio ad iudicis arbitrium atque cognitionem pertinet, vt ſi videat maritum † 3 non habere iuſtam cauſam contradicendi, liberam teſtandi facultatem, non exſpectato eius conſenſu vxori concedat. *Bald. d. locu, & in rub. C. de contrahen. empt. 24 quæſt. Caſtr. conſil. 91. In cauſa appellationis, nume. 5. verſ. ſecundò dicitur. vbi ait aliam examinationem non requiri, ſi iudex audita contradictione & eius cauſa, iudicauit eam friuolam, lib. 1. & in d. §. eo autem tempore. in fin per illum text. ibi, Sed ſi latitet filia. & l. ſi legatario. §. vlt. l. non tantum. §. ſiue iuſta. & l. neque infames. §. 1. ff. de fideicom. libert. Panorm. in cap. nullus. per illum text. in 3. not. de iure patro. quem text. etiam allegat ad hoc conſil. ſuo 65. Ad deciſionem prædictorum, num. 3. verſic. Quò ad tertium. lib. 2. Alex. conſil. 57. Proſpectis. col. 3. lib 2. Fel. ad cap. cùm acceſsiſſent, colum. 8. verſ. Confirmari poteſt hoc. de conſtitu. Hippol. Marſil. ad l. 1. §. prætereà, num. 128. verſic. Satis ergo patet. ff. de quæſtio. per text. cap. 1. extr. de his quæ fin. à maior. part. cap. Clemen. 1. de reb. eccleſ. non alienan. & gloſſ. in cap. potuit. ab verb. Expelli. ext. de locat. Matt. de Afflict. in conſt. Sicil. Conſtitutionum. 5. nota. 12. quæſt. & alii conuocati à Tyraquel. de legib. connub. gloſſ. 6. ad verb. De ſon mary. quæſt. 14.* Proinde non ſufficiet maritum iniuſta cauſa contradicere, niſi vxor, aut aliquis eius nomine adeat iudicem, qui ea de re cognoſcat *Bald. Card. Alex. in d. cap. 1. de conſuet. rect. feu. & plerique ſup. citati.* Niſi tamen periculum eſſet in mora, vtputa propter acerbitatẽ morbi, ſi exſpectaretur iudicis decretum, quia tunc eo nõ interpoſito

poteſt

Digitized by Google

poteſt vxor ſine conſenſu mariti liberè teſtari, *Panor. id cap. cùm in veteri, col penult. ext. de elect.* & poſt mortem vxoris iudex cognoſcet, an maritus iuſtam vel iniuſtam non præſtiti conſenſus habuerit rationem. Nam & in ſimili ſi imminet neceſſitas alienandi bona Eccleſiæ, quæ tantam exigat celeritatem, vt non vacet adire ſuperiorem, poteſt epiſcopus alienare liberè, etiam nòn obſtante iureiurando in contrarium, ſuperiore inconſulto. *Panor. cap. vlt. col. 2. verſ. Omnia prædicta. de eccleſ. ædific. & d. conſ. 65. Felin. & Hippol. Marſil. d. locis*, qui tamen ſuperior de vtilitate & neceſſitate dictæ alienationis cognoſcere in poſterum non prohibetur.

Hoc amplius *conſil. 36. Viſa diſceptatione.* autumat Roman. ne iudicis quidem cõſenſum eſſe neceſſarium, propterea quòd iniuſtè recuſans conſentire ipſa legis fictione habetur pro conſentiente, & ſtatuti beneficio ſe indignum reddit. Vnde cùm delata eſt hæreditas filiofamil. ſi pater interpellatus ad conſentiendum vt filius adeat, nolit conſentire, ſolus filius adire poteſt *l. 1. C. de bon. quæ lib.* Similique modo ait Iaſon *in l. 1. num. 20 C. qui admit.* quod ſi ſtatuto requiratur cõſenſus conſanguineorum, & illi nolint conſentire interrogati, recuſando faciunt ſe extraneos. Tutius tamen & ſecurius eſt, eodem Roma. teſte, iudicis cognitionem adhibere, qui vel compellat maritum ad conſentiendum, vel ipſe ſuum conſenſum interponat. *Barba. conſil. 12. Scribitur. num. 18. lib. 1. Tyraq. d. loco, verſic. Sed hoc multis.*

CAP. III.

Vtrum maritus præſens & non contradicens vxori teſtanti conſentire videatur?

SVMMARIA.

1 *Conſenſus inter coniunctos ex taciturnitate facilè præſumitur.*

Q 2 *Statu-*

2 *Statutum ſi requirat conſenſum mariti in teſtamento vxor*
expreſſus præſtari debet.

3 *Tacens in quibus actibus non dicatur conſentire.*

4 *Conſenſus propinquorum in contractu minoris expreſſè de*
intercedere.

5 *Facta arguunt conſenſum.*

SEd an conſentire videatur maritus, qui vxori t ſtanti adeſt, nec contradicit, quæritur? Et deciſu reperio, quòd vbi ſtatuto requiritur conſenſ conſanguineorum in contractu mulieris, ſi interu niat fictus & præſumptus conſenſus, ſatis eſt, *vt ap Iaſon num. 3. & 5. ad l. 2. §. voluntatem autem. ff. ſolut. matrimo* per illum textum ibi: {Et eſt ab Imperatore Anton reſcriptum, filiam, niſi ev..denter contradicat, vide conſentire patri.} Nam & generaliter tradiderun eum, qui præſens contradicendo potuit actum imp dire, nec contradixit, præſumi conſenſiſſe, *l. ſæpè, ve Sed ſcientibus. & verſic. Cur autem ff. de re iudic. cap. 2. de l quæ fin. à præla. Iaſon ad l. quæ dotis, num. 76. ff. ſolut. matrim. ego excuſſi in lib. de amortizat. bonor. c. 28.* Id quod hc caſu potiſſimum obtinere debet, quia maritus & xor inter coniunctas perſonas numerantur, *l. 1. &*
1 *ff. de ſponſa.* inter quas ex ſola taciturnitate † lex c facili conſenſum præſumit, *l. ſi ſeruus communis. in pri cip. ff. de dona. in er vir. & vxor. Iaſon d. loco, numer. 72.* etia cùm agitur de præiudicio tacentis, *ſi gloſſ. credimus ad cùm proponas filios. C. de pact.* Et ſecundum hæc Angel. *co ſil. 183. Berta habens virum. col. 3. verſic. Item non valet.* in n ſtra ſpecie adfirmat, maritum præſentem & tace tem tempore teſtamenti ab vxore conditi videri c ſenſiſſe.

Bald. verò, Alex. & cæteri *in d. §. voluntatem. in l. v C. de bon. quæ lib. & in l. fine. C. ad Velleia.* contra ſentiun
2 † vbi in contractu ſeu teſtamento vxoris conſenſ propinquorum, maritiue requiritur, ſolam præſe tiam ſiue expreſſo conſenſu non ſufficere. Idemq apertis verbis probat Chaſſa. *in conſuet. Burgun. tit. d*

droic

droicts & ap. à gens mar. rubr. le mary & la femme. §. 7. gloſſ. Si ce n'eſt. num. 5 & ſeq.

Porrò an tacens dicatur dare conſenſum, maior eſt tractatio, quam quæ certa definitione circũſcribi poſsit. Itaque, vt compendio rem complectar, in poſteriorem hanc ſententiã incunctanter tranſeundum cenſeo. Primùm enim Bart. *in d. l. quæ dotis. nu. 23.* ſic ait: [In quarto caſu † quando (actus) reſpicit præ- 3
iudicium tertii, cuius bona te reſpiciunt cura & ſolicitudine: & tunc non præſumitur conſentire.] Ita enim ea Bartoli verba Panorm. *conſ. 40. Factũ in effectu. nu. 3. verſ. Ideo oportet. lib. 2.* & Iaſon *in d. l. quæ dotis, nu. 101.* referunt, etſi in Lugdunenſi editione negatio omiſſa ſit, eamq; Roman. in addit. agnoſcere non videatur. Hac autem doctrina admiſſa, clarum fit, in hoc caſu taciturnitatem mariti non ſufficere, qui, *vt dixi cap. 1. nu. 4.* ex mente huius ſtatuti eſt veluti curator bonorum vxoris. Cui germanum eſt, quod vbi exquiritur conſenſus habẽtis aliquam poteſtatem, vt hoc caſu, non ſufficit præſumptus conſenſus per præſentiam, & taciturnitatem. *Dom. à Geminia. in cap. cùm ab vno. in 2. nota. de re iud. lib. 6. Anton. Corſet. in ſing. ad verb. Minor. 2. numer. 1. Iaſon in d. l. quæ dotis, numer. 105.* Deinde conſenſus iſte eſt de forma & ſolennitate actus, cum ad integrandam perſonam mulieris requiratur, *vt dixi cap. 1. num. 5. & pluribus oſtendam inf. cap. 9.* Nam & vbicunque ſtatutum conſenſum alicuius in facto alterius exigit, videtur eum exigere ad ſolennitatem: quia aliter non poſſet eius conſenſus requiri, ad quem actus non pertinet, quiq; ſuperior nõ eſt actum conficientis. *Anto. But. in cap. cùm conſuetudinis, de conſuet.* Conſenſus autem qui requiritur ad formam & ſolennitatem actus, debet interuenire expreſsè & clarè, non per taciturnitatem. *not. in cap. quia propter. cap. quod ſicut. & cap. eccleſia. de elect. Din. in cap. qui tacet. in fi. de regul. iur. in 6. Areti. in l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum. col. pen. ff. de adqui. hæred. & in d. §. voluntatem, colum. 1. Panorm. & Iaſon d. locis, &*

 plures

4581

plures allegans Tyraquell.de leg.connub.gloſſ.5 ad verb. Expre. verſicul.Similiter autem.per.d.cap.cùm ab vno.vbi gloſſ.& D. min. Quo fit, vt ſi ſtatutum caueat ne minor poſs
4 obligari ſine † conſenſu duorum propinquorum n ſufficit eorum præſentia & taciturnitas, ſed expre ſus conſenſus requiritur. *Bal. Imo.Caſt.Aret.Rom. & al in d.§.voluntatem. Alex.conſ.114.Viſa ſcripturarum.nu.7.lib 5.& conſil.218.Ponderatis narratis,num.2.& ſeq.lib.6.*

Neque mutat d. §. voluntatem. Ibi enim non re quiritur conſenſus ad integrandam perſonam, ſe ratione eius quod intereſt tantum. In his autem, qu iuris noſtri diminutionem ſpectant, taciturnitas n habetur pro conſenſu, quia nemo præſumitur ſuun iactare, *l.inuitus.ff.de ſeruit.vrb.præd.* preterquam ſi qui dolo taceat. *l.2.C ſi alien.res pig.Bald.in d.l.ſi ſine.col.3. princip.Iaſon d.loco,num.80. & alii apud Tyraq.de retract.§. gloſſ.9.ad verb. Ou lignager.num.154.* Vnde, vt nonnull putant, ſi maritus taceat ad decipiendum eos, quo vxor teſtamento inſtituet hæredes, taciturnitas eiu pro conſenſu habebitur. Quod non placet, niſi eui dentiſsimis probationibus decipiendi animus ap
5 paruerit: veluti ſi notarium teſteſque qui adſint te ſtamento faciendo, ferat: ſi iuriſconſultum qui cau tiones teſtandi ſuggerat, euocet: ſi cõdito teſtamen to patiatur vxorem ipſam legata præſtare: ſi ipſe ſcribat teſtamentum, *l ſi pater naturalis.vbi Guilielm. & Bald.ff.de adopt.Chaſſa.d.loco,numer.11.Sed quando.Alciat.re ſpon.132.num.11. & reſpon.142.numer.5.* quia facta verbis ſunt fortiora ad demonſtrandam hominum volun tatem. *l ſi tamen. §.ei qui ſeruum.ff. de edil. edic.c.dilecti.de appell.Aymo conſil.204 numer.2.Tyraq.latè ad d.verb.Expres. in 2.limit.& de retract.conuent.ad fin.tit.nu.75.* At ſi huiuſ modi facta non appareant, non præſumetur maritus doloſè tacuiſſe, ſed ſibi imputabit hæres, qui nõ cu rauit eum cõpelli ad expreſſe conſentiendũ, *iuxta ea quæ cap.prox.diximus.* Verum & aliud eſt, quod ad d.§. voluntatem, reſpondeamus. Dicit enim text.filiam

vide-

videri conſentire patri: quod verbũ. [Videri] fictionem denotat. *l.1.§ deieciſſe.ff.de vi & vi arma.* & rurſum vtitur voce, [quaſi] quæ ſimiliter ad improprietatem pertinet. Sed ſtatutum intelligitur non in caſu ficto, ſed vero. *l.3.§.hæc verba.& ibi not.ff.de negot.geſt.l. vltim. C.de his qui ven.ætа. impe.cap.in noſtra.de iureiur.latè Alex.conſil.189.Viſo ſtatuto.num.10.lib.7.* Ergo quæ ex eo § voluntatem, tradunt Doct. in ſtatutis locum habere non poſſunt. *Bald.ibi, Alexan.d.conſil.114.num.7.lib.5. & d.conſil.21ſ.num 3.lib.6. & Iaſon ad d.l.quæ dotis.nu.102.*

Illud poſt alios monet & obſeruat Aymo *conſ.80. num.14.* quod agens ex eo quod conſenſus non interuenit, tenetur probare fuiſſe maritum, cuius cõſenſu opus erat.

CAP. IIII.

Vxor ſine conſenſu mariti teſtari prohibita an eo abſente teſtari poſsit?

SVMMARIA.

1 *Abſentis in remoto loco mariti conſenſus expectari nõ debet.*
2 *Lex non ſuccurrit ei, qui ſe vltrò coniecit in neceſſitatem.*
3 *Conſenſus mariti cùm haberi non poteſt, iudicis authoritas adhibetur.*
4 *Furioſus habetur pro abſente.*

CONSTANTER à pleriſque dicitur, neq; mea ſententia, dubitationem habet mulierem quæ ex forma ſtatuti ſine propinquorum † vel mariti ſui conſenſu obligari non poteſt, eorũ conſenſum exſpectare non debere, ſi in perlonginquis locis, remotiſque regionibus abſint. *Bald.conſil.488. Sequens quæſtio eſt.lib.1.& conſ 394. Statuto communi Papiæ.li. 5.in l.tranſactionem.in fin. C.de tranſact. & in l.in coniunctione. verſ.Aduerto tamen.C.de nupt.Pet. Anchar.in cap.1.q.14. verſ. Tranſeo ad ſtatut.d.& verſ.ſeq.ext. de conſtit. Roma.in l.ſi vero.*

§.de

Digitized by Google

§.de viro.28.fal.verſ.8.ff.ſoluto matrimon. Franc. Aretin.in
cùm heres.in princip.ff.de acquir.hæred. Alexan.multot allega
in l.ſi cùm dotem. §.eo autem tempore.ff.ſolut.matrimon. Ayr
conſil.12 Nobilis Gaſpar.numer.4.Hippo. Marſil. multos item
teſtimonium adſciſcens in l.1.§.prætereà.num.128 Satis ergo p
tet.ff.de quæſt.& plures nominans Tyraque.de leg.connub.glo
6.ad verb.De ſon mary. verſic.Sed hic de multis. & ſeq.vbi d
cem ſimiles caſus ſtudiosè perſequitur, quibus idem receptum e
Ratio autem hęc potiſsima videtur in noſtra ſpeci
quam *d.conſil.*488. adſignat Bald. quod ſtatutum iſtu
introductum eſt in fauorem mulierum, ideoq; nc
debet in earum damnum retorqueri, *vt dixi ca.2.nu.*
Abſurdum enim eſſet, ſi imminente neceſsitate v
vtilitate iſta bona mulier, *inquit Bald.* non poſſet co
trahere aut teſtari.

Neque tamen non dici poſſet vxori imputandu
2 eſſe, ſi † conſenſum ante non adhibuit, quam abiiſ
maritus, cum ſciret caſus hominum eſſe varios,
vbiq; terrarum mortem inſidiari. Lex enim non ſu
currit ei, qui ſe vltrò coniecit in neceſsitatem, qua
& præuidere potuit, & cauere, *l.ſi fideiuſſor.§.1.ff.q*
ſatisda.cog. ſicuti & mulieres & ruſtici nũquam exc
ſantur, cum potuerunt conſulere peritiores, *l.bon*
rum.ff.de bon.poſſ.l.2.§.vlt.ff.quis or.in bon.poſſ.ſer.latè Tyra
de retract.conuent.ad verb. En main de la court.gloſſ.7.num.1
& Nicol.Euerar.in loco à forma, num.7.

Sane vero, niſi illud pleriſque vxorcularum gr
ue fuerit, tam triſtem & acerbum caſum mortis m
ritis abeuntibus proponere, exemplo primi pare
tis Adam, qui, *vt eſt Geneſ.lib.1.* Euam ſuam contriſta
dam non exiſtimabat, cum eo, quod non raro inſci
& inſalutatis vxoribus mariti abeunt, vt omitta
multas cauſas emergere poſſe, quæ poſteà fœmin
ad teſtandum hortentur, *de quibus inf.cap.18.nu.6.& l*
4.cap.25.nu.6.

Quod ſi maritus in breui adfuturus ſperetur, n
que ſit periculũ in mora, omnimodo conſenſus ei
exſp

exſpectandus erit, *cap. ſciendum. in fin. de conſuet. rec. ſeu. Bald. d. conſ. 488. lib. 1. & d. conſ. 394. lib. 5.*

Tutius autem ad tollendum omnem ſcrupulum erit, ſi loco mariti procul abſentis, neque propediem redituri, † adhibeatur auctoritas iudicis, qui illius defectum ſupplebit, ſicut & alias defectum tutoris, *l. bonorum. C. qui admit. l. ſi infanti. in fi. C. de iur. delib. Bal. in d. l. tranſactionem. ad l. fi. Caſtr. conſ. 119. Videtur dicendum ſuper primo. numer. 2. lib. 2. Corn. conſil. 242. Circa primum. colum. 3. verſic. Dicit autem. lib. 4. Barb. conſ. 61. A Ioue principium, col. 2. lib. 3.* 3

Et hæc quidem quæ de abſente marito dicimus, etiam in demente & † furioſo locum habent. *Bald. in l. ſi furioſi, poſt princip. per illum textum. C. de nupt. Imol. Angel. Franciſ. Aret. in d. l. cùm hæres. ff. de adquir. hæred.* quia furioſus loco abſentis eſt, *l. 2. §. furioſus. ff. de iure codicil.* An autem banniti, & minoris mariti conſenſus interponi debeat, ex Tyraquel. omnia hæc luculenter pertractante *d. gloſſ. 6. in 3. 4. & 3. qu.* repetant, quibus cordi eſt. Si autem vxor maritum inſtituat hæredem, an illa inſtitutio ſuppleat abſentiam, vide Decium *conſil. 455. num. 7.* 4

CAP. V.

Maritus abſens an per procuratorem, nuncium, aut epiſtolam conſentire poſſit vxori teſtanti?

SVMMARIA.

1 *Auctoritas, & conſenſus ad ſolennitatem actus requiſitus per ſimile præſtari non poſſunt. & num. 4.*

2 *Faciens per procuratorem dicitur fictè facere.*

3 *Conſenſus requiſitus ad ſolennitatem in ipſo actu interuenire debet.*

4 *Conſenſus mariti quando per procuratorem vxori teſtanti adhiberi poßit.*

OStendimus paulò antè *cap. 3. num. 3.* conſenſu
iſtum, vtpote qui ad integrationem, ſeu leg
timationem perſonæ pertineat, eſſe de ſole
nitate & forma actus, quam formam rationalem v
cat Ioan. And *in cap. vlt. de baptiſ.* Vbi autem aliquid
1 eri debet ad ſolennitatem actus, id fieri non pote
per ſimile, *l. ſingulos. & ibi Aret. col. 2. verſ. Secundò nota.*
de teſtam. Item quod pro forma requiritur, non pote
impleri per æquipollens. *Bald. Imol. Angel. Alexan.*
Iaſon ad l. 2. de lib. & poſthum & alij quos enumerat Tyraque
de leg. connub. gloſſ. 4. ad verb. conſentement. in 4. qu. verſic. C
ius ratio eſt. Similiter inibi oſtendimus ſtatutum l
quens in caſu vero, non habere locum in ficto. Se
2 qui per alium facit, dicitur fictè facere, *l. 1. §. deiec*
ſe. ff. de vi & vi arma. l. item ſi obſtetrix in princip. & §. 1. ff.
leg. Aquil. & alijs quas ad hanc rem citat Alex. conſ. 189. V
ſtatuto. num. 9 lib. 7. & ex eo Tyraq. d. loco, verſic. Et hoc q
dem. Illæ enim ll. verbo, {videri} aut {intelligi} vtu
tur, quæ fictionem inducere *d. numer. 3.* probauim
quibus adde *cap. qui facit per alium. de reg. iur. in 6.* {Q
facit per alium, perinde eſt ac ſi faciat per ſeipſum
cùm illa vox, {perinde} non rei veritatem, ſed fict
onem denotet, *l. ſacrileg. §. vbi Bart. ff. ad leg. Iul. pecul. &*
Comment. meo ad d. cap. qui facit. numer. 5. & 6. pluribus doc
Quod eò magis hic dicendum eſt, quod ſtatutum
perſonam loquatur, *l. aut qui aliter. §. vltim. ff. quod vi a*
clam. Alex. d. conſ. 189. num. 9. Præterea huic rei fide
3 pollicetur, quòd auctoritas, ſeu cõſenſus qui requ
ritur ad ſolennitatem, debet in ipſo actu interuen
re, *l. vlt. ff. ad Macedon. cap. cùm nos. de his quæ fiu. à præla.*
& proximo ſeq cap. multorum teſtimonio comprobabitur. At
qui conſenſum adhibet per procuratorem, vel lit
ras, in ipſo actu adhibere non videtur, ſed ante.
hiſce rationibus non poſſe interponi cõſenſum m
riti à ſtatuto requiſitum per procuratorem, nunci
aut epiſtolam, cenſuerunt Caſt. & Aret. *in l. ſi quis m*
bona. §. iuſſum. ff. de adquir. hered. Innoc. Ioan. Andr. Hoſtie

An

Anto. Abb. & Philip. Franc. in cap. cùm deſideres. de ſenten. excom. per l. poſt mortem. §. vltim. ff. de adopt. l. ſicut tribus. & ibi gloſſ. 1. ff. de arbit. l. 2. in princ. C. de his qui ven. ætat. impet. quam ad hoc ponderat Angel. in l. 3. ff. rem rat. habe.

Contrarium fortè quis animaduerterit probari poſſe, cùm ex eo, quòd caſus omiſſus à ſtatuto relinquitur diſpoſitioni iuris communis, *l. commodiſſimè. ff. de lib. & poſthum.* tum ex eo quoque, quòd certæ ll. non obſcurè indicant eum qui per alium agit, per ſe agere propriè dici, neque intereſſe tua, an vicaria alterius opera vtaris, *l. certè. §. 1. ff. de preca. l. pater. ff. de manumiſ. vind. cap. mulieres. de ſenten. excommun. cap. ſignificauit. de iudic. Dec. conſ. 604. in fin.*

Dico, ſi ob iuſtum impedimentum venire nō poſſit† maritus, & periculum in mora ſit: per procuratorem, nuncium, aut epiſtolam rectè ab eo conſenſum præſtari. *Angel. in l. Pomponius, in princip. ff. de procur. Areti. in cap. licet ex quadam. in 8 notab. in fin. de teſtib. Dec. in parati. col. 2. verſ. Sed tamen iſta concluſio. de appel.* Quamuis enim id quod pro forma requiritur, non poſſit fieri per æquipollens: aliud tamen eſt, ſi neceſſitas impediat ita præcisè & in forma adimpleri, *c. 1. 93 diſtinct. vbi dicitur, quòd vbi nos præſentes eſſe non poſſumus, noſtra per eum, cui præcipimus, repræſentabitur auctoritas: & ita Bald. in l. 1. C. vt quæ de ſunt aduo. & abundanter Roma. conſ. 433. Quò ad primùm quòd ſufficit.* Ita, ſi ſtatuto caueatur teſtamentum nuncupatiuum non valere ſine interuentu notarij, & notarius propter niues aut inundationem ruris ad teſtatorem venire non potuit, teſtamentum ſolis teſtibus probari ſatis eſt *Hippo. Marſil. ad l. 1. § præterea. nu. 133. vbi dicit ita ſe ex facto reſpond. ſie. ff de qu.* Idem ſi maritus ſit relegatus, aut alias ei præſenti eſſe non liceat, *gloſſ. Din. Ang. Caſt. Alexand. in l. ſi cum dotem. §. ſi patri. ff. ſolut. matrimon.* 4

CAP. VI.

An maritus peregrè domum reuerſus poſſit ratum habere teſtamentum vxoris ſine ſuo conſenſu factum?

SVMMARIA.

1 *Conſenſus ad ſolennitatem requiſitus poſt actum interponi non poteſt.*

2 *Auctoritas ſecundo actu retrotrahitur.*

1 INdiuiduum eſt quicquid ad actus † ſolennitatem exquiritur, & actus formalis eſt indiuiduus, *l. cum antiquitas. C. de teſtam. l. furioſum. vbi Bart. & alij. C. eod. tit. l. hæredes palam, in fin. ff. eo. tit. l. cùm hi. §. ſi prætor. ff. de tranſact. Bald. in cap. 1. col. 1. de alien. feu. pater.* forma enim à genere nunquam ſeiungitur, *vt inquit Cicero in Top. loco à for.* Propterea quotieſcunque requiritur conſenſus ad ſolennitatem actus, in ipſo actu ſtatim interuenire debet, poſt actum verò interpoſitus nihil agit. *cap. auditis. & cap. quia propter. de elect. Innoc. Anto. & Imo. ad cap. cùm conſuetudinis. de conſuet. Ioan. Andr. in c. 1. de reb. eccleſ. non alien. & in cap. 2. de vſur. lib. 6. latè Bald. in l. 1. char. vltim. C. qui admit. Panorm qu. 5. Augerio. colum. 6. verſ. Hinc dicit. Alexand. in l. 1. §. quæſitum, colum. 4. & 6. ff. ad Trebellia. latè Calcan. conſil. 57. num. 4. & 5. Curt. Iunior conſ. 100 num. 6. Philip. Francus in cap. ratum. nu. 12. de regul. iur. in 6. Iaſon ad d. §. iuſſum. num. 44. & 45. Chaſſa. d. §. 7. ad verb. Se ce n'eſt, numer. 13. 14. & 15. & tetigi ſupra lib. 1. cap. 5. num. 1.* At conſenſus mariti (hoc enim perpetuo tendere decreuimus) ad actus ſolennitatem & formam pertinet, non poteſt igitur poſt actum intercedere. Sed & ex notatione verbi {conſenſus} Cuman. & Iaſon *numer. 32. ad d. §. iuſſum.* colligunt, conſenſum ex interuallo præſtari non poſſe, ſed vt aiunt, ſimultaneum, ſeu contemporaneum eſſe debere.

Ex altera parte adferri poteſt, quod vbi requiritur

tur alicuius conſenſus ſeu voluntas, non refert, præcedatne actum, an in ipſo actu interueniat, an ſubſequatur. quocunque enim tempore conſenſum præſto, meo conſenſu meaque voluntate egiſſe dicor. *Bart. in d. §. iuſſum, nu. 5. verſic. Si conſenſus.* Paria enim ſunt ab initio legitime fieri, & poſtea legitime cõfirmari, *l. tribunus. ff. de milita. teſtam. Quæ res & d. cap. 5. lib. 1. & in tract. de amortizatio. bonorum, cap. 27. copioſiùs à me exponitur: neque eſt huius loci collectis vndequaque ſimilibus eam conuenire.*

Dicam paucis quod ſentio. Tuto ita res agetur, ſi reuerſo marito vxor iterum declaret voluntatem ſuam, & cum eius conſenſu teſtamentum faciat. Licet enim auctoritas, † ſeu cõſenſus ad ſolennitatem requiſitus non retrotrahatur, ſecundo tamẽ actu accedente retrotrahitur, ita vt primum actum corroboret. *Bart. in princip. Imol. Angel. Alex. & Iaſon in §. ſi quis ipſi prætori. ff. de nou. oper. nunciat.* 2

CAP. VII.

Teſtamentum vxoris ſine conſenſu mariti factum, an ea mortua à marito ratificari poſſit?

SVMMARIA.

1 *Ratificatio non trahitur in præiudicium tertii.*

2 *Ratificatio quando locum non habeat.*

3 *Fictio tranſlatiua quando habeat locum.*

QVod ſi vero ante reditum mariti vxor deceſſerit, in ſui quidem præiudicium eius teſtamentum maritus confirmare poterit, *iuxta ea quæ not. Panorm. Felin. & Barb. ad cap. edoceri. de reſcript. Caſt. ad l. ſi cùm dotem. §. eo autem tempore ff. ſolut. matrim. Roman. conſil. 54. Viſis circa id, col. 2. argument. l. ſi impubes. ff. de Carbo. edic.* In præiudicium autem hæredum venientium ab inteſtato ea cõfirmatio nullius momenti eſſet. Quia confir-

confirmatio nunquam trahitur in præiudiciu[m] tertii, vt nec ratihabitio, nec fictio. Et ſicut ratih[a]bitio ſeu confirmatio nunquam ſe extendunt ad i[n]iuſta, *Baldo teſte. conſil. 83, Præmittendum, num. 2. lib. 5.* ita & nunquam facultas confirmandi, ratumue habendi à lege conceditur cum alterius læſione, cui ius quæſitum eſt, *cap. apoſtolicæ. de præben. lib. 6 gloſſ. ordina. in cap. ratihabitionem. de reg. iur. in 6. Doct. ad l. ſi. aliena res. ff. de pign. act. & ad l. 2. C. de prec. imp. offer. Bar. in l. ſi vxor. §. ſi quis vxorem. ff. de adulte. & in l. indebitum. §. 1. ff. rem rat. habe. Bal. ad l. vltim. C. ad Macedon. & conſ. 16. Viſis teſtamento, nu. 3. lib. 4. Roma. conſil. 218. Præſens caſus. verſic. Quod autem. & ſeq. Corn. conſil. 9. num. 3. lib. 3. Ruin. conſil. 41. num. 20. & conſil. 132. li. 1. Natta conſ. 504. num. 20. & alii apud Cacheran. deciſ. Pedemont. 119. num. 26. & deciſ. 166. num. 10. & 11.* ne cui ius ſuum ſine ſuo facto auferatur, *l. id quod noſtrum de regul. iur.* & quia, *vt ait Cicero in Topicis*, repugnat rectè accipere, & inuitum reddere. Et hoc nimirum eſt quod dicitur,
2 ratihabitionem locum † non habere, quando res nõ eſt integra, & in eo ſtatu, in quo erat cum ab initio actus gereretur. *d. §. ſi quis vxorem. vbi Din. & Barto. Salic. in d. l. vlt. Alex. latè conſ. 78. viſo & diligenter ponderato. num. 23. lib. 5. & latiùs Cachera. d. deciſ. 119. nume. 24. poſt Tyraq. de retract. ad verb. Dedans l. an. §. 1. gloſſ. 10. num. 65.* Præterea ſi maritus poſſet cõfirmare hoc teſtamentum, videretur rei veritate inſpecta, valere ex tempore confirmationis & ratihabitionis, quo tempore impoſsibile eſt, vt incipiat valere teſtamentum cum iam teſtatrix defuncta ſit. Et ideo quoniam lex ſuper impoſſibili non fingit, ſequitur non ſubſiſtere confirmationem, ſeu ratihabitionem. Nam & vxoris voluntas iam eſt extincta, ob idque dici non poteſt in ea perſeueraſſe, *l. 4 ff. locat.* & quoties actus ſeu teſtamentum ex defectu conſenſus vel auctoritatis iudicis non valuit, videtur fuiſſe in pendenti. Siue ergo ſequuto conſenſu actus iſte primus confirmetur vt ex nunc valeat, ſiue vt ex tunc, vtrumq; ſit per quandam

dam fictionem, quæ dicitur translatiua, quia vnum tempus transfert ad aliud, *vt un. Bartol. in l. ſi is qui pro emptore. ff. de vſucap.* In omni autem fictione † requiritur habilitas extremorum, ſcilicet extremi à quo, & extremi ad quod, ita vt actus per æquè geri poſsit tẽpore ratihabitionis, atque ab initio geri potuit, *l. qui balneum. §. Titia prædium ff. qui pot. in pign. l. bonorum & ibi Bart. ff. rem rat. hab. Doct. ad d. cap. ratihabitionem Bald. d. conſ. 16. num. 3.* Tum item vt fictio locum habeat, neceſſe eſt concurrere æquitatem, *l. nec vtilem. ff. ex quib. cau. maior. Card. ad clem. quocirca, de elect.* Sed hoc caſu & teſtamentum ab vxore fieri non poteſt, quæ in humanis eſſe deſiit, & ſumma, vt iam oſtendimus, ex huiuſmodi confirmatione reſultaret iniquitas, læſioque hæredum ab inteſtato ſuccedentium. 3

CAP. VIII.

Si maritus ante præſtitum conſenſum vxori, quæ iam teſtata eſt, moriatur, an hoc teſtamentum non mutatum ſubſiſtat?

SVMMARIA.

1 *Voluntatis mutatio quando præſumatur.*

2 *Teſtamentum ab initio nullum quando non reconualeſcat.*

AD *l. 1. col. 7. verſ. Sextò incidenter quæro.* C. de ſacroſanct. eccleſ. deciſum reliquit Bald. quòd ſi ad pias cauſas filiusfam. teſtatus ſit, patris conſenſu non interpoſito, qui requiritur, *cap. licet. & ibi Doct. de ſepult.* ſi pater moriatur, non conualeſcet iſtud teſtamẽtum, niſi denuò filiusfam. voluntatem ſuam declarauerit, per l. 1. ff. de reg. Cato. & cõuenientiùs per l. 1. ff. de legat. 3. vbi Vlpian. [Si filiusfam. vel ſeruus fideicommiſſum reliquerit, non valet. Si tamen manumiſsi deceſsiſſe proponantur: conſtanter dicemus

cemus fideiçommiſſum relictum videri, quaſi nu-datum, cum mors eis contigerit: videlicet ſi durau-rit voluntas poſt manumiſsionem.] Hoc idem in propoſita facti ſpecie indubitatè adſeuerauerim, ſi conſtet vxorem in eadem voluntate perſtitiſſe, vt tunc ſcilicet eius diſpoſitio, quamuis non adhibito cõſenſu mariti, effectum ſortiatur. Aliud erit, ſi nulla declaratione appareat de conſtantia illius voluntatis. Non enim præſumi voluntatem durare, in hiſce terminis ait Bart. *ad d. §. 1. num. 6.* Et ſane veriſimile eſt, vxorem non eo animo teſtamentum illud cõdidiſſe, quod nulliter & inutiliter contra ſtatuti formam teſtari vellet, quam potius ſequi voluiſſe præſumitur. *l. hæredes mei §. at cùm ita. ff. ad Trebell.* ſed quod aliquo tempore opportuno viuentis adhuc mariti

1 conſenſum poſtulare decreuerat. Proinde † ſi dicas regulariter mutationem voluntatis non præſumi, *l. 3. & l. eum qui. ff. de probat. l. Lucius. 1. ff. de lega. 2. cap. maiores, de baptiſ.* reſpondeo, verum id eſſe rebus in eodem ſtatu permanentibus, in quo erant, *Dec. ad cap. 1. de iud.* nó autem quando ſuperuenit cauſa aliqua inconſiderata, & de qua veriſimiliter non fuit cogitatum, vt hic mors mariti, *cap. ne quis, & ibi gloſſ. 22. qu. 12. Bal. d. Salic. & alii ad l. vlt. C. de non numera. pec. latè Alciat. regul. 2. præſumpt. cap. 16. num. 3. 6. & 7.* Atqui, rurſum inquies, cum actus aliquis venit ad eum caſum à quo incipere poterat, conualeſcit, *l. ſi rem ff. de verb. obligat. l. minorem. ff. de ritu nupt. l. interuenit. ff. de lega. præſtan. & ſimilib.* Hoc ita, rebus

2 integris & immutatis, & quando non ſolum † ceſſauit cauſa impediens, ſed etiã ſuperuenit cauſa confirmans, tunc enim quod ab initio non valuit, tractu temporis firmatur, *vt diſtinguit Dyn. in cap. non firmatur. nu. 9. de reg. iur. in 6.* Aut dic, ſecundum Bart. *in d. § 1. num. 2.* quod cum teſtamentum nó valuit ratione defectus, ſolennitas, quæ reſpicit fauorem publicum, cuiuſmodi hic eſt conſenſus mariti, non cõualeſcit etiam impedimento ceſſante.

CAP.

CAP. IX.

Maritus an validè conſentiat vxori in rem eius teſtanti?

SVMMARIA.

1 *Maritus conſenſum à ſtatuto requiſitum vxori adhibere non poteſt ad ipſius commodum teſtanti.*

2 *Statutum, ne vxor teſtetur ſine conſenſu mariti, in fauorem vxoris introductum eſt.*

3 *Conſtitutio Caroli V. ne minores curatoribus ſuis legent.*

4 *Vxor quomodo marito relinquere poſſit, cuius conſenſum ad teſtandum habere debet.*

IN hoc articulo præcognoſcendum videtur, quid in ſimilibus actibus, vbi auctoritas aut conſenſus requiritur, conſtitutum ſit. Eius autem rei ſumma & in iure noſtro, & apud ſcribentes paſſim eſt varietas, ita vt difficile futurum non ſit, in multas paginas tractationem iſtam diffundere. Verùm tu ad And. Tyraq. diligentiſſimum obſeruatorem redi, *in tract. de leg. connub. gloſſ 6. ad verb. De ſon mary. quæſt. 12.*

Enimuerò diuerſitas bonorum vxoris conſideranda eſt. Nam ſi vxor de ijs bonis diſponere velit, quorum vſusfructus, vel portio hæreditatis ad maritum ſuperſtitem aut iure ſcripto, aut moribus loci peruenire debet, haud dubiè eo inuito voluntas mulieris nihil efficit, *l. id. quod noſtrum. de reg. iur.* At ſi conſentiat teſtanti: ſicuti iuri pro ſe introducto renunciare poteſt, *l. pen. C. de pac.* ita & illi, in cuius vtilitatem conſenſit, tenebitur. *qua de re ſup. lib. 1. & inf. lib. 4. cap. 10.* De huiuſmodi verò conſenſu hic nõ loquimur, vbi nulla diſputatio eſt, an vxor marito conſentienti rem illius propriã legare poſſit. Cæterùm ſi de alijs bonis vxoris proponatur quęſtio, in quibus nihil iuris ea† mor- 2
tua marito cõpetit, & de quibus, ceſſante ſtatuto, illa liberam eſſet habitura diſpoſitionem: tametſi videã conſuetudine multarum prouinciarum receptum eſſe,

eſſe vt maritus ad propriam vtilitatem conſentire poſſit, tamen ad iuris ſcripti rationem quod attinet, contrarium dicendum opinor. Non enim ab ea ſententia recedo, quam & antè ſemper tenui, quòd ſtatutum illud conſenſum † mariti exigens, in fauorem
3 mulieris, & ad integrandam eius perſonam introductum eſt. *Ita enim volunt. Bart. Bald. Caſtr. & alij ad l. tranſactionem. C. de tranſact. Anth. in cap. 1. qu. 12. verſ. Hic cadit queſt. de conſtit. Fulgoſ. in l. ſi vnus. §. pactum ne peteret. ff. de pact. Alex. in l. 1. ff. de auto. tut. latè Ioan. Franc. Ripa ad l. 1. §. fuit quæſitū, num. 6. ff. ad Trebel. & ingens numerus Doct. quos in d. lib. de leg. connub. gl. 4. ad verb. conſentement. verſ. Reſtat. igitur. percenſet Tyraq.* ſcilicet ne vxor aut muliebri facilitate lapſa, aut hęredipetarum fraudibus & inſimulationibus perſuaſa, fictitijsque cauſis impulſa, liberis, parentibus, aut propinquis hæreditatem eripiat, & ad alios malè meritos, odioſos, ingratos transferat. Quæ ratio cùm aduerſus ipſummet maritum vrgeri poſſit, qui fortè vel importunitate precum, vel dedignabundo geſtu, vel minis clam adhibitis vxoris animũ perpelleret: non video ſane quo pacto ſibi in rem propriam auctor eſſe poſſit, niſi viam monſtrari velis, per quam facilè in odium vxoris familiæque eius detorqueretur id, quod fauore eius proditum fuit,
4 *contra l. quod fauore. C. de legib.* Et ad eum modum † Carol. V. Imp. Princeps noſter ſalubri ſua lege cauit, ne liceat minoribus in curatores, ſeu adminiſtratores ſuos, eorumue liberos legati, vel mortis cauſa donationis titulo quidquam conferre.

5 Has autem ſuſpiciones ſi amoliri velit † maritus, conſilium eſt ex Bald. *ad l. 1. poſt princip. C. vnde vir & vx.* renunciet iuri conſentiendi, & tandem ad cautelam conſentiat. ſatis enim erit, ſi de facto ſeruetur forma ſtatuti, *l. quidam cùm filium. ff. de verb. oblig.* Sed hæc cautio ad tollendas preſumptiones iſtas malas non ſufficit, neque ſatis mihi tuta eſſe videtur, quandoquidem, vt iam dictum eſt, conſenſus viri in bonis, de

quibus

quibus liberam teſtamenti factionem vxor habet, eius fauore non requiritur, ſed vxoris, adeoque ex eo capite non ſubſiſtit, quod vir ſtatuto in ſui fauorem introducto renunciare poteſt. Magis igitur placet Tyraquelli conſilium *d. quæſt. 12. verſi. Videant igitur.* vbi ex ſententia Bald. *ad l. furoſi. in fin. C. de nupt.* Alex. *locis ſupr. citatis*, & Romani *in d. l. 1. C. vnde vir & vxor.* tradit cauſam claram & expeditam fore, ſi loco conſenſus mariti, auctoritas & decretum iudicis interponatur: videlicet ſi vir in longinquas regiones abeat, vel conſenſum nulla iuſta ratione adducta deneget, *iuxta ea quæ cap. 2. & 4. tractata ſunt.* Quod tamen ita fieri velim, vt iudex vxorem diligenter prius examinet, numne magis importunitate, ſæuitia, aut minis mariti, quàm libera ſua voluntate adducta ita teſtari cupiat, cur propinquos poſtponat, & his ſimilia: eaque in re circumſpectum oculatumque iudicem eſſe conuenit.

CAP. X.

De marito, qui in teſtamento vxoris ſuo conſenſu facto legatum ſibi adſcripſit.

SVMMARIA.

1 *Adſcribens ſibi legatum in teſtamento nuncupatiuo an pœna legis Corneliæ de falſ. teneatur.*
2 *Falſitas in teſtamento nuncupatiuo non facilè committitur.*
3 *Obliuio an præſumatur.*
4 *Doctorum Louanienſium conſilium contra Carol. Molinæum.*

QVod generaliter S. C. Libaniano, & edicto Diui Claudij cautum fuit, eum qui legatum ſibi adſcripſit, in pœnam falſi incidere, legatumque pro non ſcripto eſſe, *l. 1. & vlt. ff. de his quæ pro non ſcrip. haben. l. filius. §. ſequens qu. & l. Diuus. ff. ad leg. Cornel. de fal.* idem in ſpecie de marito ſibi adſcribente in teſtamento vxoris ſanxit Imp. Alex. *l. quæ in teſtamento,*

mento.C.de ijs qui ſibi adſcrib. [Quæ in teſtamento vxoris maritus ſua manu legata ſibi adſcripſerit, pro non ſcriptis habentur: & legis Corneliæ pœna, ſi venia impetrata non eſt, locum habet.]

Cæterùm de vtilitate iſtius legati hic non quærimus, cum præcedenti cap. demõſtratum ſit, maritum ex teſtamento vxoris, quod ſuo conſenſu factum eſt, capere non poſſe. Illud tamen conſtat, ſi quis legatũ ſibi adſcripſerit pœna legis Corneliæ adfici, etiam ſi inutile legatum ſit, *l. ſi quis legatum. ff. ad leg. Cornel. de fal. vt & lib. 1. cap. 14. latiùs dixi.* Videamus an ſi in nuncupatiuo teſtamento maritus ſibi adſcripſerit, pœnam ſubeat? Qua in re magna Doct. eſt diſſenſio, neque ea vniuſmodi.

Sunt enim qui arbitrantur pœnam iſtam locum
1 habere non † ſolum in teſtamento in ſcriptis, ſed etiam in nuncupatiuo teſtamento, quod in publicam ſcripturam redactum eſt. *Din. Cyn. Angel. Salic. in l. 1. & 2. C. de ijs qui ſibi adſcrib. Bald. in l. dictantibus, in fin. C. de teſtam. Anchar. in cap. pen. de falſ. Barba. conſil. 58. Capio primum. col. 15. & alij, quos citat Nicol Bello. conſil. 79 num. 3.* Primum enim regulariter diſpoſitio loquens de teſtamẽto in ſcriptis, extenditur ad nuncupatiuum, veluti ſubrogatũ ſapit naturam eius, in cuius locum ſubrogatur, *l. vlt. C. de bonor. poſſ. ſec. tab. gloſſ. ordina in l. vlt. ad verb. depoſitionibus. C. de edic. Diui. Adria. tol.* Deinde per hanc extenſionem præcluditur via falſitati, qua nihil magis leges exoſum habent, quæque cauſam Diuo Claudio dedit, vt hoc capite de ijs qui ſibi adſcribunt, legem Corneliam ampliaret. Tertio memoria teſtium labilis eſt, & rerum geſtarum obliuioni obnoxia. Poſtremò ſi teſtes moriantur, innocẽtia mariti, ſeu eius qui teſtamentum ſcripſit, probari non poterit.

Verùm ad haſce rationes facilis eſt reſponſio. Nã, ad primam quod attinet, extenſio hic admittenda non videtur, propterà quod in ambiguo, odia reſtringenda ſunt, & ea interpretatio accipi debet, per

quam

quam delicti præſumptio euitatur, & pœna auertitur, *l. ſemper in obſcuris. ff. de regul. iur. cap. odia. eod. tit.* adeoque benigna legis ratio ſuadet, vt in nuncupatiuo teſtamento, de quo expreſsè cautum non eſt, pœnalis iſta conſtitutio locum nõ habeat. Secunda porrò ratio etſi in ſpeciem vrgentior eſt, vim nõ facit: quia teſtamentum † nuncupatiuum fit palàm & coram teſtibus, *l. hæredes. §. palàm. ff. de teſtam.* & vires capit non ex ſcriptura, ſed ex fide teſtiũ, qui vident & audiunt illud legi in conſpectu teſtatricis, & facilè perſpicere poſſunt, an illa omnia ſcripta & recitata planè intelligat, & libera voluntate adprobet, nec ne: itaque de facili falſitas ibi committi non poteſt. Quod autem de obliuione teſtium dicitur, nimis frigidũ & ieiunum eſt. Ratio enim neceſſariò concludere debet, neque probat hoc adeſſe quod ab hoc contingit abeſſe, *l. neque natales. C. de probat. l. non hoc. C. vnde legit. & vnde cog.* Atqui quorundam † teſtium tam viuax recensque eſt memoria, vt ea quæ ante 60. vel 70. annos acta tranſactaque ſunt, firmiſsimè teneant, & fideliſsimè referant, vt in his apparet, qui ad probandum memoriam in contrarium non exſtare producuntur. Sed & ante decennii lapſum obliuio rerum geſtarum non facilè præſumitur; *l. peregrè, & ibi Doct. ff. de adquirend. poſſ. argument. l penult. in princip. ff. de adimen. legat. Bartol. in l. qui fundum. §. ſeruus meus. ff. pro emptor.* Vltima denique ratio minimum momenti adfert. Mortuis enim teſtibus, notario eiusque inſtrumento creditur, qui eſt perſona publica, & cuius fides publica auctoritate adprobata eſt, *l. cùm precibus. C. de probat. Cyn. ad l. 1. C. de procur. Alexand. conſil. 134. lib. 2.* 2 3

Et ſanè ſecundum poſteriora hæc *ad l. 1. num. 2. ff. ad leg. Cornel. de fal.* decidit Bartol. ex Dino, ſi hæres totum teſtamentum ſcripſit manu ſua, & tradidit notario, isque ſubſcripſerit, pœnę legis Corneliæ locũ nõ eſſe: quia teſtamentum probatur non per hęredis

4582

ſcripturam, ſed notarii: & videtur notarius ipſe totum ſcripſiſſe, cùm paria ſint vel totum ſcribere, vel ſubſcribere. *Bartol. in l. emptor. §. Lucius. ff. de pact. & in d. l. Diuus. §. Senatus. Alexan. conſil. 147. num. 4. lib. 2. Decius & Iaſon in Authent. ſi quis in al. documen. colum. 2. C. de eden. Quod & ſequuntur Bald. in d. l. dictantibus. Spec. & Ioann. And. ad §. instrumentum. verſic. Quid ergo. de inſtrum. edit. & Alexan. allegans Tancredum, conſil. 50. Ponderatis verbis. num. 2. & ſequen.*

In cuius confirmationem adduco acutiſsimum
4 conſilium Doctorum Louanienſium, *quod eſt 32. inter conſ. Carol. Molinæi, to. 1.* vbi diſtinguunt, an notarius huiuſmodi ſcripturæ ſimpliciter & generaliter ſubſcribat tantum, etiam teſtatore iubente, an verò prętereà quoque ſcripturam illam teſtanti prælegat, & recitet, rogetq; num ita teſtari velit, & ille ſe ita velle reſpōdeat. Priore caſu in legem Corneliam committi nō negant, cùm & alias ſola omiſsio lectionis teſtamentum imperfectum reddere credatur, vt ſic nec codicillorum iure ſubſiſtere poſsit huiuſmodi ſcriptura, *teſte Ang. Aret. in tract. de teſtam. in gloſſ. ad verb. lectum & perfectum.* Poſteriore vero caſu locum pœnæ non eſſe adſerunt, non quidem propter ſimplicem ſubſcriptionem notarii, cui haud dubiè maior attribui non poteſt, quam ſubſcriptioni teſtatoris, ſeptemq; teſtium, additis eorum ſignis, *d. l. Diuus. §. planè Alex. d. conſ. 147. num. 6. lib. 2.* ſed propter recitationem & interrogationem notarii, & reſponſionem adfirmatiuam teſtatoris, quæ efficiunt vt non ſcripta, ſed ab initio nuncupata ore teſtatoris videatur voluntas. *Iaſon in l. iubemus. per l. hac conſultiſsima. C. qui teſtam. face. poſſ. Zaſ. conſil. 3. num. 37. lib. 1.* Etenim mariti ſcriptura hac nuncupatione velut innouata ſeu transformata, ex vi interpretatiua pro nulla hic habetur, & probandi vim nullam obtinet, neque ſubſcriptio notarii ad eam ſcripturam refertur vt ad ſcripturam, ſed vt ad nuncupationem, exemplo teſtamenti quod à cæco per nuncupationem ex ſcripto prius recitato coram

coram teſtibus confirmatur, *d.l.hac conſultiſſima, in prin. d.l. Diuus. §. Senatus.* quaſi ſcilicet re ipſa & vna voce omnis volũtatis declaratio per notarium veluti teſtatricis organum de integro recitata ſit, eoque caſu omnis vis probationis eſt in ſubſcriptione notarii, qua atteſtatur ſic recitatam ſcripturam, non in ipſo ſcripto, *Bald. in d.l. dictantibus. in fin.* vt minimè mirum videri debeat, ſi dicamus ceſſare pœnam S.C. quæ in ſimplici nuncupatione, cuius vice eſt hæc teſtandi forma ex communi ſenſu, & per rerum naturam nõ poteſt intelligi locum habere. Hæc illi.

Porro Carol. Molinæus *d.tom.1.conſil.31.& 34.* conſtanter adfirmat opin. Doctorum Louanienſium veram non eſſe, ſed fraudem & fictionẽ in ſe continere. Si enim is qui ſibi adſcribit etiam teſtatore ſciente, & dictante, pœna falſi tenetur, *d.l. Diuus. in princip.* quanto magis ſi ad alterius interrogationem duntaxat teſtator reſpondeat, ſe ita velle? Tum verò ſi generalis ſubſcriptio ipſius teſtatoris nihil ageret, *d.l. Diuus. §. plenè.* notarii ſubſcriptio, ſi ſpecialis non eſt, quid virium habebit? Denique maritus conſummato iam delicto factus erat inhabilis, & alligatus pœnæ falſi, & ſic non potuit purgari per ſubſcriptionẽ notarii. At enim porrò audienda ſunt Molinæi verba *d.conſil.34.* [Quod obiicitur ſequentem notarii interrogationem, & teſtatoris reſponſionem nouum eſſe negotium de integro geſtum, & præcedentem mariti ſcripturam, quæ, vtpote priuata, fidẽ nullam faciebat, minime cõſiderandam, & ſubſcriptionem notarii nõ ad mariti ſcripturam referendam, ſed ad nouam nuncupationem: hoc, inquam, & fictionem & fraudem continet. Primò enim fingit id quod cõpoſitum & perſcriptũ fuit à marito, fuiſſe à defuncta compoſitum & nũcupatum, quod euidenter falſum eſt: ipſa enim nunquàm nuncupauit, & multò minùs compoſuit, & veritas facti habet nihil fuiſſe recitatum, niſi quod à ſolo marito clam vel ſeorſum

in eam captionem vel ſuggeſtionem compoſitum erat. Si defuncta proprio motu, iudicio, & ore eadem nuncupaſſet, quæ vir prius vt vates ſcripſiſſet, dici poſſet ceſſare fictionem, & per anticipatum ſeu præueniens delictum mariti veritatem poſtea ſecutam non fuiſſe impeditam. Sed cùm veritas non ſit niſi quod in re eſt, quia, vt definit Beatus Auguſtin *in lib. ſoliloq.* veritas eſt id quod eſt, & vt tradit Bald. *conſil.* 352. *Materia feudorum, lib. 1.* veritas eſt verum eſſe, & verum dici, *Thom. Aqui. in q. de verita qu. 1.* & ex parte defunctæ nihil in re fuerit, ſed res contra ius compoſita à marito & ſuggeſta fuerit, mera fictio (ne dicam mendacium) eſt dicere illam nuncupaſſe, quod nec ab illius ore, nec ab illius iudicio profectum fuit, & nemo dixiſſe videri poteſt, quod priùs mente non agitauit, *l. Labeo, ad fi. ff. de ſupel. lega.* quãto minùs quando prius & compoſitum & ſcriptum ei obtruſum fuit à perſona ſub pœna falſi prohibita? Hæc ergo argutia non tam eſt fictio, quàm falſitas. De fraude nimium liquet: notarius enim ille non erat, neque eſſe poterat organum teſtatricis, à qua nunquam rogatus nec adhibitus fuit, ſed à ſolo marito ſub pœna falſi prohibito rogatus & adhibitus, ergo in fraudem *l. pupillus. §. ſed & ſi per interpoſitam ff. de auto. tut.* & ſimulata æquitas duplex eſt iniquitas, *gloſſ. Clemen. 1. ad verb. Sanctitatis de relig. domib. Ioann. Andr. ad cap. auaritiæ. in fi. de elect. in. 6.* Prçtereà huiuſmodi interpoſitione notarii adhibita non ſolum fraus fieret ſenatusconſulto & conſtitutionibus, ſed etiam materia falſitatis & ſuggeſtionum augeretur. Non eſt ergo ſimplex nuncupatio teſtatricis, cùm defuncta nihil vnquam nuncupauerit, ſed vere fuit nuncupatio mariti, vel recitatio ſcripturæ ipſius mariti per ipſius organũ ab illo ſolo delectum facta: nam qui per alium à ſe ſolo delectum facit, non fictè, ſed vere ſolus facit. *cap. mulieres. in fin. de ſent. excom. Bald. in l. ſingularia, colu. 2. ff. ſi cert. pet. Salic. ad l. 1. C. de ſedit. Vincent. inter conſil. Alexand.*

conſil.

conſil.65.lib.4.Dec.conſ.604.in fin.Iaſon in l.ſi is qui pro emptore,col.67.ff.de vſucap. Atqui notarius ille nihil iuſſu defunctæ,ſed totum mandato mariti facit.Non ergo fuit,neque eſſe potuit organum defunctę, ſed ſolius mariti,qui per illum à ſe adhibitum facit, imò perfecit falſitatem illam , aut ſaltem nullitatem à iure meritò damnatam,& in recta praxi,& iudiciali ſede nullo modo recipiendam vel comprobandam.]

Te verò modeſtius agere,Molinæ, decebat, & in quos ſtylum tuum acueres, cogitare, viros vtique propter abſolutam iuris doctrinam,paremque in omni vita iuſtitiam æterna memoria digniſſimos. De cætero , tota iſta res ex circumſtantijs iudici æſtimanda erit,quas ego ſup.*lib.1.cap.17.* ad plenum examinaui.

CAP. XI.

Maritus an poſſit eſſe notarius in teſtamento vxoris ſuo conſenſu facto?

SVMMARIA.

1 *Notarius poteſt inſtrumentum facere quo ipſe alteri obligatur, non quo alter ipſi.*

2 *Filius pro parentibus an inſtrumentum conficere poßit.*

De conſenſu vxori adhibito, deque vltima eius voluntate maritus notarius inſtrumentum facere poterit,ſi nihil inde commodi ad eum ſit rediturum. Eſt enim regulare , notarium poſſe inſtrumentum † ſcribere quo ipſe obligatur alteri,ſeu 1
in quo aliquid contra ſe fatetur. *Bart.in l.impuberem.§. vlt.per illum text.ff.ad leg.Cornel.de falſ.Bald.in Auth.contra, qui propiam.C.de non numera.pec.arg.l.de ætate.§.1.ff. de interroga. act. l. non putauit. §. ſi quis ſua manu.ff. de bon. poſ.cont. tab.l.ſciendum.ff.de verb.oblig.& l.generaliter. in fi. C. de non*

num.pec. Aliud ſi in rem mariti vxor teſtata eſſet: qu notarius æquiparatur teſti, *l. Domitius ff. de teſtam.* & in ſuum commodum nemo poteſt eſſe teſtis, *l. omnibus, C. de teſtib.* item dicitur autor, & in rem propriam nemo autor eſſe poteſt, *l. quod dicimus. ff. de auto. tut. & ita Bart. in l. ſi conſul. numer. 4. ff. de adop. poſt Din. ad l. 1. §. 1. ff. ad leg. Corn. de fal. & Pet. in l. Publ. in fin. ff. depo.* Quo & modo
2 pater poteſt facere † inſtrumentum pro filio emancipato, & in reciprocum filiùs emancipatus pro patre, & etiam ſi emancipatus non ſit, pro matre, propterea quod nec patri nec matri quidquam adquiritur, *vt docet Bart. in l. ſi pater. ff. ad leg. Cor. de falſ.*

CAP. XII.

Statutum vetans vxorem filios habentem ſine conſenſu mariti teſtari, an extendatur ad eam, quæ non habet filios, ſed nepotes.

SVMMARIA.

1 *Filij appellatione nepos quando veniat.*
2 *Pronepos quando veniat vocabulo nepotis.*

1 SÆpe, vt ait Papyrius Fronto *lib. 4. reſponſ.* filij † appellatione & nepotes accipi multifariam placuit, *l. liberorum. §. 1. ff. de verb. ſig.* & iuſta interpretatione recipiendum eſt, vt appellatione filij nepos videatur comprehendi, *l. iuſta eod. tit.* Quæ interpretatio in diſpoſitione legis generaliter procedit, *l. Senatuſconſulto. ff. de ritu nup. l. 2. §. ſi mater. ff. ad Tertul. l. filius. ff. ad Macedon. §. cùm igitur. Auth. de non elig. ſec. nub.* vt & in municipalibus ſtatutis, *Alcia. ad d. l. liberorum, nu. 9.* maximè verò vbi in fauorem filiorum aliquid ſtatuitur, & vbi par ratio par quoque ius deſiderat. Nã quando in his quæ ex lata, & in his quæ ex propria ſignifi-

ſignificatione ſub eodem vocabulo comprehendũtur, eadem per omnia eſt ratio, tunc diſpoſitio quæcunque etiam correctoria, dummodo non ſit pœnalis diſtricta, ad latam vocabuli ſignificationem extenditur, *vt ait Roman. conſil. 129. Licet magna. quem vide.* Ratio autem huius ſtatuti eſt, ne ſi mulier in teſtamẽti factione nullius conſenſum adhibere teneatur, tum lubrico ſexus, tum hęredipetarum ſuggeſtionibus inducta proprios fortè liberos ſuis facultatibus exuat: quæ ratio non minus in nepote, quàm in filio locum habet. Sed fauor familiæ conſeruandæ ſuadet ſtatutum iſtud etiam de nepote intelligi, *l. pronunciatio. §. vltim. ff. de ve. b. ſig. l. 1. §. ſi cui. ff. de vent. inſpic.*

Illud non omiſerim, vbi appellatione filiorum † 2 veniunt nepotes, ſimili modo pronepotes exaudiri appellatione nepotum. *Bart. in d. l. liberorum, nu. 17. Alex. conſil. 125. Attentis verbis, num. 12. lib. 5. Sed hæc infrà latius.*

CAP. XIII.

Statutum requirens conſenſum mariti, an locum habeat, ſi vxor teſtetur inter liberos?

SVMMARIA.

1 *Teſtamentum inter liberos non requirit ordinariam ſolennitatem.*

2 *Aequalitas in teſtamento inter liberos ſeruari debet.*

CVm ſecundum naturam lex ciuilis maternæ pietati, liberorumq́ue amori plurimum tribuat, *l. alimenta. C. de negot. geſt.* dicendum eſt, ſtatutum iſtud procedere, ſi vxor inter liberos teſtari velit. Nam, vt in ſimili ait Bald. *conſ. 407. Præmittendum eſt, lib. 2.* ſtatum emanauit propter mulierum fragilitatem: iſta verò diſpoſitio non ex fragilitate, ſed ex pietate oritur, *l. liber captus. C. de capt. &*

 poſtlim.

poſtlim.reuer. hoc eſt, ad iuris naturę primordia, atque ad legum ſcriptarum terminos reuertitur, quæ vel inteſtatæ matris hæreditatem naturali ratione liberis deferunt, *l. vlt. ff. de bon. damnat. l. 2. & 3 ff. de inoff. teſtam. tot. titul. ff & C. de legit. hæred.* vel teſtandi inter liberos facultatem ei permittunt. Atque proinde recte à legum auctoribus † conſtitutum eſt ſolennitates iuris ciuilis in teſtamento inter liberos locum non habere, *l. hac conſultiſſima §. ex imperfecto C. de teſtam. l. vlt. C. fam. erciſc.* ſed in eo primæuum illud ius gentiũ tantummodo ſpectari, ita vt duo teſtes vtriuſuis ſexus, etiam non rogati ſufficiant, *gloſſ. in Auth. quod ſine, C. de teſtam. & in l. vlt. in fin. C. de codicill. Socin. reg. 419. Corn. conſil. 261. & 278. lib. 1. conſil. 307. lib. 3. & conſ. 259. lib. 4. Iaſon latè in d. §. ex imperfecto, num. 6. Guil. Bened. ad cap. Raynutius, ad verb. teſtamentum. 1. numer. 74. de teſtam. Doct. & Didac. ad cap. relatum 1. nu 4. & 5. per illum text eod. tit.* Igitur & ſolennitates requiſitæ à ſtatuto, quod eſt pars iuris ciuilis, *l. omnes populi. ff. de iuſtit. & iur. l. 1. C. quæ ſit long. conſuet.* in teſtamento inter liberos ceſſant. Et ita nuncupatim Pet. de Anchar. *conſil. 178. Viſis. num. 3. & conſil. 422. Viſo puncto. num. 3* ſcriptum reliquit, ſtatutum generaliter tradens formam de teſtamentis ordinandis, non extendi ad teſtamentum inter liberos.

Tamen ſi de damno mariti ageretur, eius conſenſus omninò neceſſarius foret. Idem, ſi nimiam † inęqualitatem vxor inter liberos conſtituere vellet. *Roman. conſ. 79. col. 7. verſ. Nam aduerſatur. & conſ. 385. colum. 2. verſic. Secundò principaliter. Dec. conſil. 105. Et pro tenui, nu. 6. Interp. in d. §. ex imperfecto. & dixi ſupra lib. 1. cap. 28.* quòd cum facit, & naturæ & iuris ſcripti leges violat, *l. cùm pater. ff. de lega. 2. l. vt liberis, C. de colla.* ſi nulla euidẽs ratio appareat: & ideò ceſſante fauore, qui laxandæ ſolennitatis occaſionem dedit, rigor ſtatuti defendi, ſeruarique debet. Etiam id videntur ſtatuentes caniſſe, ne mulier liberas illas teſtandi habenas arripiat, quas iuris ciuilis ratio ei admittit, vt ſcilicet

non

Digitized by Google

non niſi legitimam portionē liberis relinquere cogatur: ſicus & in Comitatu Flandriæ pleriſque locis inæqualis inter liberos diſpoſitio planè reiecta eſt, & vetita. Loquor de nimia inæqualitate: nam vni liberorum plus quam alteri conferri poteſt, *l. ſi mater. C. de inoffic. donat. l. 1. C. de inoffic. teſta.* & alioquin fruſtra remitteretur ordinaria ſolennitas in teſtamento inter liberos, ſi illi veluti ab inteſtato, in æquales portiones matri ſuccedere deberent.

CAP. XIV.

Mariti conſenſus ſtatuto requiſitus, an ſit neceſſarius vxori teſtanti ad piam cauſam?

SVMMARIA.

1 *Statutum contra libertatem relinquendi ad piam cauſam, an valeat?*

2 *Statuto laicorum quod iuſtam cauſam habet, ligantur clerici.*

3 *Statutum, ne vxor teſtetur ſine conſenſu mariti, an habeat locum in teſtamento ad piam cauſam.*

EAdem ratio, idemque fauor teſtamenti pietatis cauſa facti eſſe videtur. Et à pleriſque reſponſum eſt, ſtatuti iſtius ſolennitatē obſeruari non debere, ſi mulier teſtetur ad piam cauſam. *Bal. in l. generali. verſ. Quæro primò. vbi Caſtr. nume. 2. & 3. & Fulgoſ. C. de ſacroſ. eccleſ. Panorm. ad cap. relatum. 1. per illum text. nu. 5. verſ. Et ex his. de teſtam. Alex. conſ. 105. Viſo. nu. 11. 12. & 13. libr. 4. Corn. conſ. 259. col. 2. lib. 4. Dec. conſil. 455. Placet concluſio. n. 9. Alciat. ad d. l. generali. in fi. & lib. 1. de verb. ſig. col. 11. verſ. Lex, Mulier. Nicol. Bello. dicens hanc opi. eſſe communē, conſ. 16. n. 1. & alii citati à Tyraq. de leg. connub. glo. 6. ad verb. de ſon mary. qu.* 17. Quia, inquiunt, in relictis pro anima non ſpectatur ius ciuile, cuius pars sūt ſtatuta, *l. omnes populi. ff. de iuſt. & iur.* ſed tantum ius Canonicū. Neq; valet ſtatutum

2 tum † impediens quoquo modo libertatem donādi ſeu relinquendi pro anima *argume. cap. eccleſia S. Mariæ. de conſtit. cap. vlt. de reb. eccleſ. non alien. cap. bene quidem. 96. diſt. Ioan. And. de immu. eccleſ. lib. 6.* quod enim relinquitur eccleſiæ, ſeu pauperibus, cenſetur Deo relictum, *argu. l. ſeruo legato. §. ſi teſtator. ff. de legat. 1.* & in his quæ ſpectant ad Deum vel ius diuinum, non poſſunt ſtatuta fieri in contrarium. *Bar. in l. 1. quæſt. 5. C. de ſacroſ. eccleſ. Bald. in l. conſulta. C. de teſtamen. Anchar. ad cap. canonum ſtatuta. col. 20. in 3. quæſt. verſ. Dicit etiam. de conſtitu. & conſil. 61. Caſtr. in d. l. generali. & conſil. 432. Cùm ſtatutum, nu. 3. libr. 1. Panorm. conſil. 32. Circa duo. num. 1. lib. 2. & in d. cap. relatum. nu. 5. & ibi latè in addit. Anton. Franciſc.* Statutum autem ſibi locum non vendicat in caſu, ad quem ſtatuentium poteſtas non porrigitur. *Ioan. Monach. ad cap. 2. verſ. Statuto. de conſtit. Anto. But. conſil. 40. Statuto ciuitatis. num. 1. Dec. latè conſil. 504. In caſu, nu. 3.* Vnde ſtatutum cauens teſtamenta per teſtes probari non poſſe, neque aliter vim habere, quam ſi in tabulari, vel, vt noſtri loquuntur, in archiuo ſeu memoriali publico recondita ſint, nó procedit in teſtamento, quo eccleſia hæres inſtituta eſt. *Salic. ad Auth. Caſſa. C. d. tit. Ioan. Calder. conſil. vlt. tit. de conſtit. Anto. Butr. in d. cap. relatum, el. 1. verſic. Ex his poteſt inferri. Ioan. de Ana. conſil. 57. Viſis & conſideratis, num. 2.*

Ex aduerſo vrget quod ſupr. *hoc lib. cap. 1. numer. 1.* ex Ancha. & Calde. retulimus, ſtatuto † laicorum quod iuſtam rationē habet, veluti hoc noſtrum, poſſe conſtringi libertatem teſtandi etiam pro anima: quod ſequitur Dec. *d. conſ. 455. in fin. allegans Card. conſil. 144. & Feli. in d. cap. eccleſia. char. 10. verſic. Retenta igitur.* Nam &, vt dicit Roman. *conſil. 166. Viſo diligenter, col. 2. verſ. Tertiò.* poteſt ciuitas certam formam obſeruandam conſtituere in actu per ſibi ſubditum etiam cum eccleſia celebrando, vt apparet in feudis, *text. cap. 1. §. donare, qual. olim. feud. al. pot. & cap. 1. in princip. de prob. feud. alien. per Fed. de quo adfatim Tyraq. d. quæſt. 17. verſicu. Sed contrarium, & ſeq.* Præterea per generalem conſtitutionem iuris

ciuilis

Digitized by Google

ciuilis vel Canonici diſponentis, quod in relictis ad piam cauſam non requiritur ſolennitas, nó videtur derogatum ſtatutis ſpecialium locorum, niſi fuerit expreſsè dictum, *cap.1.de conſtitu.lib.6. Caſtr.num.3.in d.l. generali.* Deniq; in hanc partem non mediocriter facit, quod vxor vel ad pias cauſas, vel ad vſum eccleſiæ teſtando, propter iudicii ſui imbecillitatem, nó minùs quàm teſtando in rem aliorum, illicitis perſuaſionibus, inſtigationibus, vel extorſionibus permoueri poſſet, quibus vt occurratur ſtatutum illud inductum eſt. Enimuerò liberis potiùs quàm Deo relinquenda eſt parentum hæreditas, & qui contrarium vult, alterius conſilium exquirat, quàm Auguſtin. *cap. quicunque vult, 17.qu.4. & not. in l.ſi quis ad declinandam. C. de epiſc. & cler.*

3 Harum opinionum, ſi mea cauſa † ageretur, priorem ſequerer, tutioremq́ue viam inſiſterem, *cap. conſuluiſti. de obſer. ieiun. quod & c.6. de amortiz bon. ſatis oſtendi.* Cæterum, quantum ego in rerum controuerſarum diiudicatione verſatus colligere poſſum, poſteriorem opin. promptiùs iudices amplecterentur, ideo quod ſtatutum generaliter loquens, generaliter eſt intelligendum, *l.1.§.generaliter.ff.de legat præſtan. Dec. ad propoſitum noſtrum, conſil. 301. In cauſa.* nihilq́ue ei addi, vel adimi poteſt, *vt latè not. Tyraq. ad l.ſi vnquàm. in princ. C. de reuocan. donat.* & nihil contra libertatem eccleſiæ fieri videtur, *iuxta ea quæ tradunt Panor. in cap.1. & Roch. Curt. in cap. cum tanto. ſect.5. num.23. de conſuet. & fusè dixi eo.cap.6.*

CAP. XV.

Statutum requirens conſenſum mariti an locum habeat, ſi vxor teſtetur de eo quod debet?

SVMMARIA.

1 *Actum ex neceſſitate facienti magis fauetur, quàm ei qui vltrò facit.*

2 Alie-

2 tum † impediens quoquo modo libertatem donandi ſeu relinquendi pro anima *argume.cap.eccleſia S.Mariæ.de conſtit.cap.vlt. de reb.eccleſ.non alien.cap.bene quidem.96.diſt.Ioan.And.de immu.eccleſ.lib.6.* quod enim relinquitur eccleſiæ, ſeu pauperibus, cenſetur Deo relictum, *argu.l ſeruo legato.§.ſi teſtator.ff.de legat.1.* & in his quæ ſpectant ad Deum vel ius diuinum, non poſſunt ſtatuta fieri in contrarium. *Bar.in l.1.quæſt 5.C.de ſacroſ. eccleſ.Bald.in l.conſulta.C.de teſtamen. Anchar.ad cap.canonum ſtatuta.col.20.in 3.quæſt.verſ Dicit etiam.de conſtitu.& conſil.61.Caſtr.in d.l.generali.& conſil.432.Cùm ſtatutum,nu.3.libr.1.Panorm.conſil.32.Circa duo.num.1.lib.2.& in d.cap.relatum.nu 5.& ibi latè in addit.Anton.Franciſc.* Statutum autem ſibi locum non vendicat in caſu,ad quem ſtatuentium poteſtas non porrigitur. *Ioan.Monach.ad cap.2.verſ.Statuto.de conſtit.Anto.But.conſil.40.Statuto ciuitatis.num.1.Dec.latè conſil.504.In caſu,nu.3.* Vnde ſtatutum cauens teſtamenta per teſtes probari non poſſe,neque aliter vim habere,quam ſi in tabulari,vel,vt noſtri loquuntur, in archiuo ſeu memoriali publico recondita ſint,nō procedit in teſtamento, quo eccleſia hæres inſtituta eſt. *Salic.ad Auth.Caſſa. C. d.tit. Ioan.Calder.conſil.vlt.tit.de conſtit. Anto. Butr.in d.cap.relatum,el.1.verſic. Ex his poteſt inferri.Ioan.de Ana.conſil.57.Viſis & conſideratis,num.2.*

Ex aduerſo vrget quod ſupr. *hoc lib.cap.1.numer.1.* ex Ancha.& Calde.retulimus,ſtatuto † laicorum quod iuſtam ratione habet,veluti hoc noſtrum,poſſe conſtringi libertatem teſtandi etiam pro anima: quod ſequitur Dec. *d.conſ.455.in fin.allegans Card.conſil.144.& Feli.in d.cap.eccleſia.char.10.verſic. Retenta igitur.* Nam &, vt dicit Roman. *conſil.166.Viſo diligenter,col.2.verſ.Tertiò.* poteſt ciuitas certam formam obſeruandam conſtituere in actu per ſibi ſubditum etiam cum eccleſia celebrando, vt apparet in feudis, *text.cap.1.§.donare,qual.olim.feud.al.pot.& cap.1.in princip.de prob.feud.alien.per Fed.de quo adfatim Tyraq.d.quæſt.17.verſicu.Sed contrarium,& ſeq.* Præterea per generalem conſtitutionem iuris

ciuilis

Digitized by Google

ciuilis vel Canonici diſponentis, quod in relictis ad piam cauſam non requiritur ſolennitas, nõ videtur derogatum ſtatutis ſpecialium locorum, niſi fuerit expreſsè dictum, *cap. 1. de conſtitu. lib. 6. Caſtr. num. 3. in d. l. generali.* Deniq; in hanc partem non mediocriter facit, quod vxor vel ad pias cauſas, vel ad vſum eccleſiæ teſtando, propter iudicii ſui imbecillitatem, nõ minùs quàm teſtando in rem aliorum, illicitis perſuaſionibus, inſtigationibus, vel extorſionibus permoueri poſſet, quibus vt occurratur ſtatutum illud inductum eſt. Enimuerò liberis potiùs quàm Deo relinquenda eſt parentum hæreditas, & qui contrarium vult, alterius conſilium exquirat, quàm Auguſtin. *cap. quicunque vult, 17. qu. 4. & not. in l. ſi quis ad declinandam. C. de epiſc. & cler.*

Harum opinionum, ſi mea cauſa † ageretur, priorem ſequerer, tutioremque viam inſiſterem, *cap. conſuluiſti. de obſer. ieiun. quod & c. 6. de amortiz bon. ſatis oſtendi.* 3
Cæterum, quantum ego in rerum controuerſarum diiudicatione verſatus colligere poſſum, poſteriorem opin. promptiùs iudices amplecterentur, ideo quod ſtatutum generaliter loquens, generaliter eſt intelligendum, *l. 1. §. generaliter. ff. de legat præſtan. Dec. ad propoſitum noſtrum, conſil. 301. In cauſa.* nihilque ei addi, vel adimi poteſt, *vt latè pot. Tyraq. ad l. ſi vnquàm. in princ. C. de reuocan. donat.* & nihil contra libertatem eccleſiæ fieri videtur, *iuxta ea quæ tradunt Panor. in cap. 1. & Roch. Curt. in cap. cum tanto. ſect. 5. num. 23. de conſuet. & fusè dixi eo. cap. 6.*

CAP. XV.

Statutum requirens conſenſum mariti an locum habeat, ſi vxor teſtetur de eo quod debet?

SVMMARIA.

1 *Actum ex neceſſitate facienti magis fauetur, quàm ei qui vltrò facit.*

2 Alie-

2 *Alienatio neceſſaria non continetur legibus vel ſtatutis de alienatione loquentibus.*

3 *Statutum vetat mulierem contrahere ſine conſenſu curatoris: an illa poſſit eo inſcio dare in dotem.*

ILLVD ſpeciali iure receptum eſt, vt in his, quæ cauſam neceſſariam habent, ſtatuti diſpoſitio ceſſet.
1 Magis † enim fauetur, & ſubuenitur ei, qui actum gerit ex neceſsitate ſiue directè, ſiue per indirectum, quàm qui voluntariè & vltrò; *l. quòd ſi. §. reſtitutio. vbi Bart. ff. de minor. l. cùm poſtulaſſem. §. 1. ff. de dam. infec. l. ſi fideiuſſor. §. ſi neceſſaria, & ibi Socin. ff. qui ſatiſd. cog. latè Tyraq. de retract. §. 1. gloſſ. 10. num. 25.* Vnde ſicut lex lo-
2 quens de alienatione, intelligitur de † alienatione voluntaria; *l. alienationes. ff. fam. erciſ. l. 1. ff. de fund. dota. l. ſed ſi pecunia. §. 1. & 2. de reb. eor.* & prohibitio alienationis nõ extenditur ad neceſſariã, *l. peto §. prædium. ff. de legat. 2. l. pater filium. in princip. ff. de lega. 3. & aliis ibi adductis à gloſſ.* ita quoq; ſtatutum loquens de alienatione, de ea accipi debet, quæ fit ſponte alienantis, nulla neceſsitate cogente. *Caſtr. conſil. 183. num. 2. & conſil 435. Ad confirmationem, nu. 3. lib. 1. Roman. conſil. 107. Circa id. & conſil. 280. Præſuppoſito, Angel. conſil. 243. in princip Alex. conſil. 215. Ponderatis, num. 6. lib. 6. Dec. conſil. 300. Viſa, num. 9. Iaſon in l. ſi vnus. §. pactus ne peteret, numer. 29. ff. de pact. Aymo Crauet. conſil. 6. num. 19. & conſil. 215. nu. 3. 4. & 5. Tyraq. plura in hanc rem cumulans, de leg. connub. gloſſ. 6. ad verb. de ſon mary. quæſt. 22. Hippol. Riminald. ad princip. tit. de donat. in Inſtit num. 608.* Quibus adſtipulatur deciſio Socini *in conſi. 80. Præſens conſultatio. lib. 4.* ab Aymone & Tyraq. laudata, quòd ſi ſtatutum dictet mulierem † non poſſe contrahere ſi-
3 ne cõſenſu curatoris, poterit tamen eo inſcio in dotem dare ſecundo marito, quæ primo dederat: quia huiuſmodi dotis cõſtitutio venit ex diſpoſitione & interpretatione legis, *l. dotem. ff. de iur. dot.* poteſtq; mulier ad eam cõpelli. *Bald. in l. vlt. C. de ſenten. quæ ſine cert. quant.* Id quod non exiguam tamen dubitationem recipit. Licèt enim dotis conſtitutio neceſſaria ſit, ne indo-

indotata expellatur, aut odio habeatur, nihilominus tamen magnitudo & quantitas dotis voluntaria eſt,& ab arbitrio vxoris pendet,quæ & bona ſua paraphernalia, aliaque quędam ſibi reſeruare poteſt; *l.mulier bona.cum ſimil.ff. de iur. dot.* Tum quoque expreſſè voluit Dec.*d.conſ.*301. ſtatutum generalier loquēs, etiam cauſam dotis comprehendere.

Vt redeam, concludendum eſt, mulierem etiam marito conſenſum non accommodante. de eo quod debet validè teſtari, niſi fortè illa in calculo cū creditore ſubducto ampliorem ſummam ſe debere cōfeſſa eſſet, quàm verè debebat, aut aliud aliquod detrimentum ea ex cauſa viro naſceretur.

CAP. XVI.

Statutum, ne vxor teſtetur ſine conſenſu mariti; an locum habeat, ſi vxor rem aliquam illi leget, à quo eam antè dono accepit?

SVMMARIA.

1 *Donatio facta ei quis prius donauerat, cenſetur remuneratoria.*

2 *Donationis remuneratoriæ multa priuilegia.*

3 *Statutum requirens conſenſum mariti in teſtamento vxoris; procedit etiam ſi vxor relinquat ei, qui prius eandem rem donauerat.*

REm illi donatam à quo prius dono accepta eſt, ſub legibus ſeu ſtatutis donationes vetantibus non comprehendi, rectè dixeris. Etenim res de facili reuertitur ad naturam ſuam, *l.ſi vnus.§.pactus ne peteret. ibi, ne in ſpecie. ff. de pact. cap. ab exordio. 25. diſtinct.* Tum verò quod ita donatur, †non gratuito, aut libe- 1
raliter, ſed remunerandi cauſa donari cenſetur, *l. & ſi lege. §. conſuluit. & ibi Angel. in fin.ff de petit. hæred. l.ſi verò non remunerandi. §. inde Papinianus, vbi gl. Bart. & alij. ff.*

mag-

mandat. not. in l. ſi fundum per fideicommiſſum. in princip ff. de legat. 1. apertè Iaſon *conſ. 149. Circa primum. numer. 4. lib. 4.* dicens quòd ſicut in donatione remuneratoria, ita quoque in donatione facta ei, qui prius donauerat, non requiritur inſinuatio, *l. Attilius Regulus. vbi Bart. & Imo. de donat.* Et hæc videtur fuiſſe ſententia Caſtren. *conſil. 171. In caſu præſenti. in princip. lib. 2.* dum ait, ſtatutum quo mulier prohibetur alienare bona immobilia, locum non habere, ſi mulier ei donet à quo antè dono acceperat, licet dicat ſe hoc non adfirmare, ſed in dubio relinquere, vt & Iaſon *in l. cùm filiofamil. numer. 168 ff. de legat. 1.* dubitanter ea Caſtren. verba refert,
2 Porrò autem donationis † remuneratoriæ talis tantuſque eſt fauor, vt eius cauſa multa permittantur, quæ alioqui ſecundum iuris regulas non ſubſiſterent, *vt latiſſimè exequitur Tyraquel. ad l. ſi vnquam. ad verb. donatione largitus. ex num. 11. vſque ad numer. 59 & item poſteà propiùs ad hunc caſum, num. 156. 157. & 158 & ego monui lib. 1. cap. 8. & infra pluribus commonſtrabo, lib. 4 cap. 2.* Ex quibus reſoluendum videtur, ſtatutum iſtud, ne vxor ſine conſenſu mariti teſtari poſſit, ad eas res non pertinere, quas ab eo cui relinquit, dono acceperat: cùm præſertim is qui donum donatori reddit, damnum pati non videatur, *gl. ſſ. Bart. Iaſon, & alij in l. ſi ita ſtipulatio facta fuerit. ff. de verb. oblig.*

At enim in propoſita facti ſpecie aliter pronun-
3 ciandum eſt. Nam cùm per † contractum matrimonium bona adquiſita vxori etiam titulo donationis, communicentur marito, *vt not. in cap. 2. ext. de donat. inter vir. & vxor.* vtique vxor liberam de ijs diſponendi facultatem ſine conſenſu mariti non habet, duntaxat pro dimidia parte. *arg. l. pro parte. ff. pro ſocio.* Et licet nihil amittere videatur, qui prius donata reſtituit, hoc tamen ad præiudicium mariti trahendum non eſt: & euenire poteſt, vt is ipſe à quo res iſtiuſmodi donata fuit, remunerationis cauſa vxori donauerit, nullaq; proinde ratione illa quæ ante actorum

rum ſuorum meritorum occaſione hoc donum accepit, ad antidota teneatur. Sed & is qui donauit, & mulierem nuptam ſine conſenſu viri nihil donare poſſe vel ſciuit, vel ſcire potuit, quę paria ſunt, *l. quòd te. ff. ſi cert. pet.* ad antidota recipienda ſe reſpexiſſe inepte allegaret.

CAP. XVII.

Conſenſus mariti an ſit neceſſarius vxori extra territorium ſtatuentium teſtanti?

SVMMARIA.

1 *Statutum fauorabile etiam extra territorium ſtatuentium valet.*

2 *Statuta eluſoria reddi abſurdum.*

3 *Statutum, ne vxor teſtetur ſine conſenſu mariti, procedit in vxore alibi teſtante, quantum ad bona in territorio ſtatuentium ſita.*

GRauis eſt hæc quæſtio, ſed quam ego in præſenti paucis abſoluam, quandoquidem inf. *lib. 4. cap. 28. & 29.* cum alijs ſimilibus quæſtionibus, plenè exacteque tractabitur. Et Bart. quidem *in l. cunctos populos, qu. 6. num. 32. C. de ſum. Trinit.* dicit ſtatutum prohibitiuum, ne vxor poſſit legare marito, vires habere extra territorium ſtatuentium. Baldus verò *conſil. 60. Quædam ſoror. numer. 1. verſic. In contrarium. lib. 5.* in hoc noſtro caſu expreſsè tenet, ſolennitatem requiſitam in contractu mulieris, obſeruari debere, etiam alio loco vbi tale ſtatutum non viget. Primò enim iſtud† ſtatutum, vt & ſæpè à nobis oſtenſum, inductú 1
eſt ad ſupplendam imbecillitatem conſilij muliebris, ideoque tanquam fauorabile vim ſuam producit extra territorium, *arg. eor. quæ not. Bartol. in l. filiusfam. §. Diui. verſic. Quæro an per ſtatutum. ff. de legat. 1. & in l. ſi quis pro eo. verſ. Decimò. ff. de fideiuſſ.* licet aliud ſit in ſtatu-

tis pœnalibus, vel odioſis, *d.c.vt animarum. dixi ſup lib. 1. cap. 5. & latius dicam lib. 4. d. cap. 28.* Deinde certum eſt, iſtud ſtatutum non diſponere reſpectu perſonæ in loco, ſed reſpectu perſonæ ſimpliciter: proinde vbicunque mulier ſubdita teſtetur, formam ſeruare debet, quæ reſpicit habilitatem & inhabilitatem perſonæ, *arg. l. ſi curatorem habens. C. de in integ. reſtit. mino. cum ſimil.* Item ex differentia locorum aliquod induci diſcrimen, ſeu ſtatutorũ iura variari abſurdum viſum eſt, *l. vlt. C. de temp. in integ. reſtit.* Deniq; niſi ita accipias,
2 ſequetur euidens † abſurdum, quod ſemper teſtamentum ſine conſenſu mariti fiet extra territorium, & ſtatutum ludibrio erit, *contra l. mercatores. C. de commer. & mercat. l. 2. C. de eunuch. l. ſi prætor. in princ. ff. de iudi. cap. abbatis. de verbor. ſignifi. cap. commiſſa. de elect. lib. 6.*

Ego ſemper in ea opinione fui, quod teſtamentum iſtud ſine conſenſu † mariti factum, quantum ad bona
3 in territorio ſtatuentium ſita, corruet, in alijs verò validum & efficax erit, ſecundum ea quæ lib. 4. *d. loco* ſufficienter exponentur.

CAP. XVIII.

Conſenſus mariti an tempore peſtilentiæ vxori teſtanti ſit neceſſarius?

SVMMARIA.

1 *Solennitatis omiſsio neceſſaria non vitiat.*
2 *Peſtis tempore remittitur ſolennitas requiſita in teſtamento.*
3 *Statutum, ne mulier teſtetur ſine conſenſu propinquorum, non habet locum tempore peſtilentiæ.*
4 *Peſtilentiæ iuſtus eſt metus.*
5 *Conſenſus mariti abſentis an tempore peſtis vxori teſtanti neceſſarius ſit.*
6 *Caſus triſtis an præuiſus eſſe debeat, & num. 9.*
7 *Peſtis horrend. Louanij ann. 1579.*

8 *Peſti-*

Digitized by Google

8 *Peſtilentiæ tempore conſilium eſt, vt infectus vel ex feneſtra voluntatem ſuam vltimam teſtibus inferius ſtantibus declaret, vel in publicum ſe portari faciat.*

9 *Vxor miniſtrans peſte laborantibus an ſine mariti conſenſu, ſi ipſa luem contraxerit, teſtari poßit.*

10 *Adfectatum impedimentum non excuſat.*

A SCRIBENTIBVS cõmuniter receptum eſt, teſtamentum ſine ſolennitate requiſita factũ 1 ſubſiſtere, ſi eo tempore quo factum eſt, ſolẽnitas adhiberi non poterat. *Bald. in l. in coniunctione. C. de nupt. & in Auth. hodie. C. de iudic. latiſsime Alb. Brun. in tract. de for. fol. 64. col. 1. & Hippo. Marſil. in l. 1. §. prætereà, ex num. 117. vſque ad nu. 134.* Nam impoſſibilium nulla eſt obligatio, *l. impoſsibilium. ff. de regul. iur. ca. nemo. eo. tit.* & neceſſitas legem non habet, *cap. quod non eſt licitum, vbi gl. eod. tit.* Hinc eſt quod, *vt ſupr. c. 4. poſt Roma. conſ. 36.* oſtendi, ſi maritus in perlonginqua regione abſit, ſine eius † conſenſu vxor teſtari poteſt. Hinc plerique voluerunt, numerum ſeptẽ teſtium, qui eſt de forma teſta- 2 menti, *l. ſi vnus. C. de teſtam.* remitti tempore peſtilentiæ. *Bart. in l. 1. ff. de bon. poſſ. ex teſta. mil. Bald. Salic. Iaſ. in l. vlt. C. de teſta. Flor. de S. Pet. in l. milites. C. de teſt. mil. Chriſto. Por. in §. planè. Inſt. eod. tit. Barb. in cap. cum eſſes. col. 8. de teſt. Guido Papæ qu. 543 in fi. Hippo. Marſil. latè in d. l. 1. §. Diuus, nu. 13. & 14. Dec. conſ. 284. Viſo pũct.* quod intellige ſi magna ſi vis peſtilentiæ, tabesq; per totum locum diffuſa, vt poſt longam diſputationẽ diſtinguit Ioan. Franciſ. de Pipa *in tract. de peſt. c. de priuileg. vlt. volunt. cau. peſt. num. 11. 12. & 13.* quem ſequitur Nicol. Boer. *deciſ. 228. Præſuppono, nu. 11.* Cui germanũ eſt quod bellè reſpondit Pariſ. *conſ. 33. Etſi prima facie, lib. 2.* diſpoſitionem d. l. ſi vnus, & l. ſi non ſpeciali. C. de teſtam. locum non habere tempore peſtis ſæuientis, vt ſcilicet valeat teſtamentum ab eo qui peſte tenebatur, factum, etiam ſi teſtes contagionem metuẽtes in conſpectu teſtatoris non fuerint, ſed etiam loquentem tantum audiuerint. Hinc ſi ſtatuto cauetur teſtamẽtum

non poſſe confici niſi adhibito notario in matricula deſcripto, tamẽ ſi tempore peſtis adhibitus ſit alius non deſcriptus, valebit teſtamentum. *Angel. in l. ſi vacantia. C. de bon. vacan. li. 10. Iaſon & alij in l. vlt. C. de teſtam. Dec. d. conſil. 284. Guil. Benedic. in ca. Raynutius. ad verb. teſtamentum. 1. num. 15. de teſtam.*

Atque ſecundum hæc proximè ad noſtram hypotheſin deciſum inuenio, quòd ſi ſtatutum ſit † ne mulier poſſit teſtari ſine conſenſu duorum proximorũ conſanguineorum, tamen non vitiabitur teſtamentum ſine eo conſenſu peſtis tempore conditum. *Arg. in §. prouinciarum, Auth. vt fac. nou. conſti. Corn conſil. 53. In hac. & conſ. 131. In hoc. lib. 4. Pariſ. d. conſil 33. num. 32. Ripa d. loco, num. 25. Boer. d. loco, col. pen. Rolan. à Valle conſil. 81. Prima facie. num. 28.*

Habent ſcilicet iſtę deciſiones hanc cauſam, quòd
4 tempore peſtilentiæ † pauci reperiuntur, qui velint eſſe teſtes, aut notariatus officio fungi. Eſt enim peſtis moribus acutiſſimus, & contagioſus, qui omnes alios ſuperat, *cap. ſicut, 1. de fimo.* nec iniuria vnuſquiſque diram luem, quoad poteſt, euitat, *cap. ſi nulla, 23. qu. 8.* Qua de re ſubijciam elegantem locum Eraſmi in epiſtola quadam ad Fauſtum Andrel. vbi ſic ait: [Quanquam huiuſmodi in rebus nihil formidare, equidem non ſtrenui hominis, ſed ſtipitis eſſe duco. vbi eo cum hoſte res eſt, qui propulſari, qui referiri, qui vinci contra pugnando nõ poteſt: ibi qui fortis videri cupit, per me licebit. Lernęa illa hydra, extremus duriſſimusque laborum Herculis ferro quidem domari non potuit, at Græco tamen igni confici potuit. Huic malo quid tandem facies, quod nec cerni queat, nec vinci? Quædam melius fugiuntur, quam ſuperantur. Vir fortis Aeneas non congreſſus eſt cum Sirenibus, ſed longè à periculoſo littore proram deflexit. At nihil eſt, inquies, periculi. At ego interim citra periculum multos interire video. Vulpem imitor Horatianam: Quia me veſtigia terrent

rent,Pleraque re aduerſum ſpectantia,pauca retrorſum. In hac ego rerum facie non Aureliam modò, ſed Gades illas Herculeas, vel ad Orchadum extremarum extremam vſq; non dubitarim auolare: non quòd meticuloſus ſim, animoque parum maſculo, verum ne iure metuam:non ne moriar, cui rei naſcimur omnes,ſed ne vitio meo moriar. Si Chriſtus ſuos monuit Apoſtolos,vt mutatis ſubinde vrbibus, perſequutorum gladios effugerent, ego tam capitalem hoſtē,cum commodè queam, non declinabo?] E noſtris quoque Pariſ.*d. conſil.*33.*num.* 12. dicit timorē peſtis eſſe multa conſideratione dignum,propter periculum contagionis,& ſucceſſiuè mortis. *Bald.* & *Caſt.in l.2.C.de ſum.Trin.* Et ideò locus peſtifer non dicitur eſſe tutus.*Bart.in l. de ætate.ff.ad Trebel. cum alijs ibi à Pariſ.adductis,*& *à Rolan.à Val.d. conſil.*81.*num.*30.

Nunquid igitur in propoſita quæſtione idem ſtatuendum erit?Et video in caſu diſtinctione opus eſſe. Aut enim maritus vxorem peſte ictam deſeruit, & ad locum ſalubriorem ſe contulit: aut in eodem loco manet, licet ad vxorem accedere non audeat: aut maritus ipſe peſte laborat, & vxor idem morbi metuens teſtari cupit, ſed mariti conſenſum poſtulare formidat.

Primo caſu ſi maritus metu † contagionis ciuitatem reliquerit,videtur neceſſarium nō eſſe, vt vxor peſte infecta eius conſenſum adhibeat: non debere enim exſpectari conſenſum mariti abſentis, ſi periculum in mora ſit,ſup.*cap.*4.pro conſtanti ponimus. 5

Ex aduerſo tamen vrget, quod vxor illum caſum præuidere debuit, cum ſciret iuſtam fugæ cauſam eſſe contagionis metum. Tum vero tempore peſtis maximum eſt periculum,ne vxor importuna ſollicitatione eorum,qui ei miniſtrant, & ſine quibus eſſe non poteſt, contra animi ſui ſententiam teſtari cogatur,cum pauci apud eos qui peſte laborant, reperiri ſoleant:vnde vbi maius eſt periculum, ibi cau-

tius eſt agendum, *cap. vbi periculum. de elect. lib. 6.*
Prior opinio plus æquitatis habet, vtpote quę faueat teſtamẽtis, quorũ conſeruatio publicã reſpicit vtilitatẽ, *l. vel negare. ff quemadm. teſt. aper.* ita vt in dubijs ea opinio tenẽda ſit, quæ facit pro teſtam. *l. ſi pars ff. de inoff. teſt. Ripa d. loco, nu. 3. Rolan. à Val. d. loco. nu. 43.* Neq; obſtat quod dicitur, vxorẽ † debuiſſe præuidere hu-
6 iuſmodi caſum. Non enim debuit cogitare quod aut maritus recederet à promiſſione in cõtractu matrimonii, & facie eccleſiæ facta, de nõ deſerẽdo eã propter quãcunq; infirmitatẽ corpori illius accidentem, aut quod caſus tã triſtis eueniret. triſtẽ. n. caſum hominũ vel rerũ nemo exſpectare, aut prę oculis habere cogitur, *l. inter ſtipulantẽ. §. ſacr. ff. de ver. obl.* maximè vbi vel nulla peſtis, vel leuicula, & vix cõſideratione digna eſt, *arg. l. Iuliã. ff. qui & à quib. manumitt.* Accedit quod fortè vxor antea liberos habuit, quorũ fauore inteſtata mori mallebat, nũc vero tẽpore peſtilentiæ, his morte extinctis, aliũ ſibi hæredẽ ex pluribus cognatis deligit: ſiue etiã à propinquis deſtituta, fideles & adſiſtẽtes ſibi miniſtros, alioſue melius promeritos honorabili legato remunerari. Nõ inficior tamẽ ſecurius fore, ſi vel maritus per epiſtolã conſentiat, vel iudicis, ſi fieri poſſit, interponatur auctoritas, *iuxta ea quæ ſup ca. 4. nu. 3. & ca. 5. diximus.*

Secũdo caſu ſi maritus ſit quidẽ in ciuitate, ſed ad
7 vxorẽ peſte adfectam accedere nõ audeat, ſine eius conſẽſu teſtamẽtum non valebit. Nã, & vt ego in † horrẽdo illo peſtis incẽdio, ꝙ Louanij ann. 1579. vl-
8 tra 31. hominum millia abſumpſit, factitatũ memini, poterit mulier de cœnaculo, ſeu † feneſtra aliqua ſuperiore marito inferius ſtãti voluntatẽ ſuã exponere, eiusq; cõſẽſũ adhibere, exẽplo Aquiliæ vxoris Signoroli de Homodeis, quæ peſte infecta in viã publicã ſe deferri iuſſit, vt haberet teſtes audientes ſuã voluntatem, referẽtibus Fulgo. Caſtr. Franc. Aret. & Alex. *in d. l. vlt.* Barba. *con. 58. col. 6. & col. vlt. li. 1.* Ripa *d. loc.* *num.*

numer.7 Quomodo & Boer *d.deciſ.228.num.*10. narrat ſe vidiſſe teſtamentum ſic cōditum tempore peſtis à quadam, quę in via publica in præſentia mariti & ſeptem teſtium parum ab eo longe exiſtentium ordinauit ſuam vltimā volūtatem. Et ad hoc inducit text. *l.eſt differentia.ibi,per feneſtram.ff.quib.cau.pig.tac.contrah.* vbi not Bart. ad contractus qui fiunt cū ſacris virginibus ad cratē ferreā, *tex.l.ſi quaſi ibi,per feneſtr.ff.de pig.act.*

Tertio caſu, ſi vxor per epiſtolam vel nuncium cōſenſum mariti peſte infecti explorare potuit, nō excuſatur. Sin autem non poſſit eius conſenſum exquirere, excuſari debet, *arg.l.ſi longius.ff.de iud.cum ſimil.* adhibito tamen iudicis conſenſu, ſi eius copia eſt, *iuxta not.in cap.vltim.de appell. & Alexand.in d.l.de ætate.*

Sed incidit dubitatio de vxore, quæ operas ſuas vel locat, † vel vltro gratis præbet peſte laborantibus. Et Ripa quidem *d.loco, num.* 14. exiſtimat, eos qui remanent in ciuitate peſtilenti ad tuendam Remp. & ad ſubueniendum infirmis, habere priuilegium teſtandi coram duobus teſtibus, *allegans Alex. & Iaſ.in d.l.vltim.* quia iſti non minus pro Repub militant in bello Dei, quàm milites armatæ militiæ in bello hominum, quos conſtat dum ſunt in acie, habere priuilegium teſtandi quomodo velint, & poſſint. *l. vlt.ff.de milit.teſt.l.milites.C.eod.tit. & d.l.1.C.de bon.poſſ.ex teſt.mil* idque ob continuum vitæ periculum, in quo pro ſalute Reipub. verſantur.

Contrarium dici poſſe videtur. Nam quamuis merces laboris eximij contemplatione ſalutis certo modo æſtimari nō debeat, *vt in ſimili ait I.C.Paul.in l.ſi pater.in fin.ff.de donat. & not.Barba.conſ.54.lib.2.* inſpiciendum tamen vxori erat id, quod veriſimiliter ei impendebat, ſcilicet vt ipſa eadem lue tangeretur: ideoq; debuerat prius teſtamentum ſuum interpoſito mariti conſenſu facere, quàm ſe ad miniſterium tam periculoſum dederet. Quando enim ſtatus præſens tendit ad futurum caſum, & eius conditionis, vt ex eo poſſimus probabiliter vereri futura, tunc eſt proſpiciendum quod euenire poteſt. *Bar.n.7.& Zaſ.nu.18 ad d.l.inter ſtipulantem.§.ſacram.ff.de verb.oblig.per d.l.Iulianus,& l.qui bona.§.cum inter ædes ff.de damn.infect. & l.hæres meus.§.vltim.ff.de condit. & demonſt.* Alioquin certè videtur vxor adfectaſſe

impedimentum adhibendi conſenſum mariti: adfe-
10 ctatum† autem impedimentum nunquam excuſat, *l. 2. § ſimili modo. ff. ſi quis caut.* etiam ſi alter excuſaret, ceſſante adfectatione. *Iaſon ibi, poſt Bart. in l. ſi ſeruum. § ſi quis ante. ff. de lega. 1. § ſi ſeruum. ff. de quaeſt.*

CAP. XIX.

Teſtamentum vxoris tempore peſtis ſine conſenſu mariti factum an rumpatur, ſi illa poſteà ſanitati reſtituta conſenſum eius non adhibuerit?

SVMMARIA.

1 *Teſtamentum ſine conſenſu mariti factum non rumpitur teſtatrice ſuperuiuente.*

2 *Teſtamentum ruri factum cum quinque teſtibus non rumpitur, ſi teſtator fiat ciuis.*

3 *Militis teſtamentum vt iure militari valeat, quae requirantur.*

4 *Peregrini teſtamentum cum minori numero teſtium factum non rumpitur eo reuerſo.*

5 *Tempus conditi teſtamenti inſpicitur quantum ad ſolennitatem.*

6 *Cauſa neceſſaria ceſſante ceſſat effectus in actibus futuris, non in praeteritis.*

INfra *lib. 4. cap. 25.* planum faciemus, ſtatutum nouum, ne vir vxori leget, ad teſtamentum anteà factum non porrigi, etiam ſi teſtator poſt publicationem ſtatuti deceſſerit. Ex quo & hoc caſu di-
2 cendum eſt, teſtamentum † illud, quod vxor peſte infecta, abſente metu contagionis marito, ſine eius conſenſu contra formam ſtatuti condidit, viribus ſubſiſtere, nec irritum fieri, licet illa reſtituta ſanitati, & ſuperuiuens conſenſum mariti, cùm poſſet, non

non adhibuerit. *Et ita expreſſ. in Corn. d. conſ. 53. lib. 4. Ioan. Franc. Ripa in tract. de peſte, cap. de priuileg. vltim. volunt. cau. peſt. à nu. 28. vſque ad nu. 42. & Boer. d. deciſ. 228. nu. 11.*

Angel. tamen ex aduerſo, *in Auth. vt cum de appell. cognoſ. in princip.* autor eſt, teſtamentum cum minori numero teſtium tempore peſtilentiæ factum rumpi, ſi teſtator ceſſante peſte non adhibuerit requiſitas ſolennitates: eamque deciſionem commendat Felin. *in cap. vlt. col. 3. verſ. Sed ad intellectum. de conſtit.* quaſi inſpecto tempore mortis illud teſtamentum videatur factum extincta iam peſte, & eo tempore quo plures teſtes adhiberi poterant. Sic & teſtamentum militis iure militari factum, poſt annum à miſſione rumpi certum eſt, *§. ſed hactenus, Inſtit. de milita. teſtam.* Simili modo ſcribit Caſtr. *ad l. nutritoribus, num. 4. C. commun. de ſucceſ.* quod teſtamentum peregrini cum minori teſtium numero factũ euaneſcit, ſi is poſtea domi moriatur. Pro quorum opin. facit, quod ceſſante cauſa priuilegij ceſſat priuilegium, *l. Titia Seio. §. vſuras. ff. de leg. 2. l. athletæ. §. 1. l. geometræ. l. idem Vlpia. ff. de excuſ. tut. Tiraq. in tract. Ceſſan. cau. par. 1. num. 203. & ſeq.* & neceſſitate ceſſante, ceſſat quod eius cauſa ſtatutum eſt, *cap. quod pro neceſſitate, 1. qu. cap. 2. vbi Card. Flor. Ancha. & Anto. de cuſto. euchar. Bart. in l. 1. §. nunciatio. nu. 28. verſ. Quandoque fit. ff. de oper. nou. nuncia. Tiraq. d. loco, nu. 179.* item ceſſante periculo, ceſſat quod eius cauſa eſt permiſſum, *l. 1. C. de nau. fœn. Tiraq. d. loco, num. 198.*

Harum obiectionum ſua cuique ex Ripa *d. loco*, reſponſio aptari poteſt. Primùm enim Angeli deciſio non eſt vera, per textum clarum *in l. iubemus, in fin. C. de teſtam. de quo plura lib. 4. d. cap. 25.* Contrarium quoq; nõ obſcurè pronunciat Bald. *in l. ſi quis hæredem. C. de inſtit. & ſubſtit.* vbi vult quod teſtamentum factum ruri cũ quinque † teſtibus non rumpitur, quamuis teſtator 2
efficiatur ciuis, & incola ciuitatis, *ſequuntur Iaſon, & alii in l. vlt. C. de teſtam.* Sicut ergo non rumpitur teſtamentũ ruſtici propter copiam teſtium ſuperuenien-

tem, ita non rumpitur teſtamentum factum tempore peſtis, licet ſuperueniat ſanitas, & ceſſet periculum. Neque adeò obſtat d. §. ſed hactenus, vt etiã partes noſtras adiuuet. Non enim probat eorum opin. qui exiſtimant teſtamentum factum in caſtris, irritũ fieri ſi teſtator moriatur poſteà domi, ſed in contrarium inducitur per locum à ſpeciali. Ait enim teſtamentum militis militia miſſi valere vſq; ad annum poſt miſſionem, ergo eius qui miſſus non eſt, perpe-
4 tuò valebit. Ad hoc enim vt teſtamentum † militis iure militari factũ valeat, duo ſunt neceſſaria, ſcilicet vt fiat in caſtris, & vt fiat à milite. Illud requiritur per modum cauſę principantis, ſiue per modum cauſæ fiendi: hoc requiritur per modũ cauſæ permanentis, ſiue per modum cauſæ eſſendi. ideò ſufficit quòd primũ principans interuenerit à principio, ſecundum autem debet permanere: quia ceſſante cauſa requiſita per modũ principantis non ceſſat diſpoſitio. *Iſtam doctrinam tradunt Bald. in d. l. ſi quis hæredem. Card. & Imol. in Cl. 2. de reſcrip. & Ripa d. loco, & ad l. centurio, nu. 8. ff. de vulga. & pupil. ſubſtit.* Ex quibus ſtatim quoque confici neceſſe eſt, reiectaneam eſſe Caſtrenſis deciſionẽ de eo qui peregrè condito teſtamento, domi mortuus eſt: valebit enim eius teſtamentum. Et ipſe Caſtr. ſibi contrarius *ad d. l. iubemus, col. vlt.* cenſet, teſtamentum tempore peſtis cum minori teſtium numero factum non rumpi, etiam ſi teſtator periculum euadat, & ſolennitates debitas non adhibeat. Neque me mouet quod inſpecto tempore mortis, teſtamentum dicitur factum periculo iam ſublato: quia
5 quantum ad ſolennitates † adhibẽdas inſpicitur tẽpus conditi teſtamenti, *l. 1. C. de teſtam. mil.* Minùs mo-
6 uet quod ceſſante † cauſa priuilegij, neceſſitatis, & periculi, debent ceſſare priuilegium, & ea quæ neceſſitatis, atque periculi cauſa introducta ſunt. Hoc enim pertinet ad actus futuros, non autem perfectos, cuiuſmodi eſt teſtamentum ratione formę tempore

porepoſtis adhibitæ. *cap. quod quidam, 1. qu. 1. l. ſcripto. ff. vnde lib. vbi dicitur, quod effectus iam conſummatus non ceſſat cauſa ceſſante.*

CAP. XX.

Si ſtatutum exquirat conſenſum mariti in teſtamento vxoris, an etiam in reuocatione teſtamenti erat neceſſarius?

SVMMARIA.

1 *Solennitas requiſita in contractu, requiritur & in diſtractu.*

2 *Conſenſus mariti ſi requiratur in teſtamento vxoris, nõ cenſetur requiri in eius reuocatione.*

3 *Argumentum à contractu ad diſtractum quando procedat.*

4 *Reuocatio teſtamenti an eandẽ ſolennitatem requirat, quam teſtamentum?*

SI ex forma ſtatuti requiratur † ſolennitas aliqua in contractu, eadem requiritur & in diſtractu. 1 *Auth. econtrà. C. de repud. l. ſi ad reſoluendam. C. de præd. minor. cap. de illis. 1. de ſponſal.* Sic cuius conſenſus requiritur in contrahẽdo, eiuſdem quoque requiritur in diſtrahendo, *vt ait Bart. in d. Auth. econtrà, in 2. not.* Qua ratione receptum eſt, conſenſum duorum propinquorum requiſitum in contractu mulieris, etiam requiri in diſtractu, liberatione, & remiſſione. *Bald. col. 6. verſic. Sed quid ſi ſtatutum. Mart. Laud. & Iaſ. in l ſi vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pact. Bal. Nouel. in rub. ff. de verb. oblig colum. pen. latiſſimè Tyraq. de leg. connub. gloſſ 3. ad ver. contraxer. verſic. Contra tamen.* Si ergo hoc in contractu & diſtractu verum eſt, & rectè à contractibus ad vltimas voluntates ducitur argumentatio, *l. vltim. vbi Salic. C. de lega. & Inſtit. de lege Fu. Ca. tol.* vtique dicendum videtur, idem quoque in reuocatione teſtamẽti, quod in ipſa teſtatione, obtinere: cum præſertim

tim ratio eadem ſit,ſcilicet quòd nihil tam natura-le eſt, quam vnumquodque eo modo ſolui,quo liga-tum fuit,*l.nihil.ff.de reg.iur.*

In hac ſpecie diuerſum dicendum eſt.Etenim ni-hil magis homini† debetur, quam libera teſtandi fa-
2 cultas.*l.1.C.de ſacroſ.eccle.* adeò vt nemo ſibi vltro eam præripere poſſit,*l.ſi quis in princip.ff.de legat.* 3. *l. pactum quod dotal.C.de pact.*Quemadmodum igitur lex mutandæ voluntatis arbitrium cuilibet relinquit illibatum,ita quoque ſtatutum relinquere debet, quod à lege lumen & interpretationē accipit,*l.2. C.de noxal. act.*Alioquin quod mulierum fauore conſtitutū eſt, in earum odium detorqueretur,*contra l.quod fauore. C. de legib.*

Neq; moueor his,quæ contra adducta ſunt. Non enim à contractu † ad diſtrictum valet argumētum,
3 niſi quando eadem vtriuſque eſt ratio, *l.1. C.ſi aduerſ. tranſact. Roman.conſil.*280.*Alex.in l.centeſimis.*46.*ff.de verb. oblig.Nicol. Euerar.in eo loco.*veluti in cōtractu & diſtractu minoris . Nam cum minor tam liberando debitorē circumueniri poſſit,quā contrahēdo cum creditore,ſeu alio,æquū & bonum eſt,vtroque caſu tutoris auctoritatē intercedere debere. Et rurſus cum vis contractus à voluntate duorum pendeat,& inde obligatio naſcatur,nihil ęquabilius eſt, quam vt in diſſolutione eiuſdem voluntas itidem vtriuſq; ſpectetur,*l. ſicut C.de act.& oblig.*Eoque modo omnia oppoſita accipienda ſunt.Sed in propoſito aliter ſe res habet,vbi ex teſtamento vxoris, ante mortem ipſius nemini ius vel actio quæritur,cum ſola morte confirmetur , *l.Seia.ff.de dot.prælega.* & proinde facilius reuocatur.Igitur vbi diſpar eſt ratio, non debet ſumi argumentum à contractu ad teſtamentum.*Alciat. ad l.verba,contraxerunt.ff.de verb.ſign.Euerar. in loco à contr.*
4 *ad vlt.volunt.*Denique licèt reuocatio† teſtamenti requirat eandem ſolennitatem, quam ipſum teſtamētum , videlicet vt tot teſtes adhibeantur in reuocatione

tione, quot adhiberi debent in confectione, *teſte Aymon[...] auet. conſ. 23. num. 14. lib. 1.* ea tamen res aliam rationem habet, ne in reuocatione cõtra defuncti voluntatem falſitas committatur, quæ ne committeretur, in confectione ſolennitatem illam adhiberi leges voluerunt. *Sed & ea Aymonis ſententia extra controuerſiam non eſt.*

CAP. XXI.

Vtrùm maritus conſenſum vxori præbitum reuocare poſſit?

SVMMARIA.

1 *Reuocatio conſenſus quadrifariam impeditur.*
2 *Obligatio inter virum & vxorem conſiſtit.*
3 *Conſentiens alteri leganti rem ſuam, reuocare conſenſum non poteſt.*
4 *Mutatio conſenſus ſemel accommodati non permittitur.*
5 *Conſenſum vxori teſtanti præbitum maritus reuocare non poteſt.*

TRACTANT interpretes, Bal. Angel Caſſ. Imo. Alex. & alij *ad l. ſi cum dotem. §. eo autem tempore. ff. ſolu. matrim.* volũtatis mutationem, ſeu conſenſus † reuocationem quadrifariam impediri: ſcilicet 1
ſi vel is qui conſenſit, alteri obligatus eſt, vel ſi alteri ius eſt quæſitum, vel ſi res non eſt integra, vel ſi voluntas traxit ſecum executionem. In noſtro autẽ caſu hæc fere concurrunt. Primum enim etſi vxor ſit in manu & poteſtate mariti, tamẽ † inter hos ob- 2
ligatio conſiſtit: quia poſſunt inter ſe contrahere, *l. penult. in princ. & l. vlt. ff. de in rem ver. l. ſi ſponſus §. generaliter. & §. circa venditionem. vbi Bald. Salic. & alii, l. idemque. §. ſi vxor. l. cum hic ſtatus. §. ſi inter virum. ff. de don. inter vir. & vxor. l. Aurelia. §. vlt. ff. de libera. leg. Tyraq. latè de leg. connub. glo. 6. ad verb. De ſon mary. qu. 11.* Sicut igitur vir & vxor rectè inter ſe contrahunt, ita etiam ex conſenſu præſtito validè obligari poſſunt: videturque huiuſmodi

iuſmodi conſenſus contractus cuiuſdam ſpeciem habere incidẽtis in vltima voluntate, quod fieri poteſt, *gloſſ. & Doct. in l. hæredes palam. in fin. ff de teſtam. Cyn. & alii in l. cum antiquitas. C. eod. tit.* Secundò per conſenſum à marito præſtitum ius iam quæſitum eſt vxori
3 ita teſtandi, quod ei inuitæ auferri non poteſt, *l. vl ff. de pact.* Ita enim ſi quiſpiam leget rem † alterius conſentiẽtis, non poteſt is qui conſentijt, impedire actũ per pœnitentiam. *Bald. & Fulgo. ad l. ſenium. C. qui teſtam. fac. Alexand. conſil. 246. Placet, nu. 2. li. 6. Iaſon in l. ſi fundum per fidei commiſſ. colum. vlt. num. 45. ff de legat. 1 & Phanuc. de lucr. dot, gloſſ. 13. nu. 5. & 6. quem vide.* quia alteri ius quæſitum eſt, vel donatum. Alioquin conſenſus nihil operaretur, eſſetque ſuperuacaneus, quod minimè dicendum eſt, *l. ſi ſtipulatus ſis. ff. de vſur. Bald. in rubr. ff. de empt. & vendi. in 9. qu. latiſſimè Tyraq. in lib. cui titulum fecit, Nihil fruſtra.* Cæteri item modi, quibus impeditur reuocatio conſenſus, huc ſpectant: quia etiamſi conſenſus iſte non inferret facultatem teſtandi, ſed tantum mandatum, tamen poſtquam teſtator fecit præparatoria extrinſeca rei ſibi mandatæ condendo teſtamentum, res deſijt eſſe integra, *vt pulchrè declarat Henr. Boich. in cap. ex parte Decani, de reſcript.* Super hæc ab intio liberum eſt contrahere, vel non contrahere,
4 conſentire, vel non conſẽtire: ſed poſtquam † contractum eſt, vel poſtquã conſenſus eſt pręſtitus, non habet locum pœnitentia, fitque ex poſtfacto neceſſitatis, quod ab initio fuit voluntatis, *l. ſicut ab initio. C. de act. & oblig. l. in commodato. §. ſicut. ff. commoda. l. cum quidam. C. de adminiſtr. tut. l. apud Aufidium. ff de opt. leg. glo. in cap. cum non ignores. de præben. Oldrad. conſil. 243. Salicet in l. nec fratris. C. de donat.* quia quod ſemel placuit, poſtea diſplicere non poteſt, *cap. quod ſemel, de regul. iur.* & nemo poteſt mutare conſilium ſuum in alterius detrimentum. *cap. mutare, eod. tit.* illuſioque & variatio vitanda eſt, *cap. cum illuſio, de renunc.*

Sic ergo cum Boerio *deciſ. 244. num. 5.* vbi in noſtris

hiſce

hiſce terminis loquitur,ſentio. Quod ſi quis † plura 5
cupit, videat elaboratum conſ. excellentis. I.C. quõdam Præſidis noſtri, Nicol. Euerar. *quod eſt 12. hoc capite, Cum, ſuper quo. à num. 1. vſque ad num. 20.*

CAP. XXII.

Conſenſus mariti an ex diuturnitate temporis interceſſiſſe præſumatur?

SVMMARIA.

1 *Conſenſus mariti in teſtamento vxoris ex diuturnitate temporis interueniſſe præſumitur.*

2 *Conſenſus multis caſibus ex diuturnitate temporis præſumitur. Etiam vbi magnum verſatur præiudicium, & nu. 3.*

NON rarò imperitus tabellio conſenſum mariti adhibitum fuiſſe non ſcribit, & huic quæſtioni cauſam præbet, an conſenſus ex diuturnitate temporis interueniſſe præſumatur? Fuerunt enim non pauci, qui non præſumi interpoſitionem conſenſus exiſtimarent, *vt teſtatur Iaſon ad l. 1. nu. 13. vbi idem tenet Bald. C. qui admit. & Chaſſa. ad conſuet. Burgun. des droictz & ap. à gens [illegible]ur. rub. le mary. §. 7. ad verb. Se ce n' eſt. num. 12.*

In contraria tamen ſentẽtia ſunt plures, quod ſcilicet ex diuturnitate temporis † conſenſus præſumitur interueniſſe, quamuis notarius nullam eius fecerit mentionem, *iuxta l. ſi filius. vbi hoc not. Bart. & Bald. ſibi contrarius, cum alijs. C. de petit. hæred. & in l. qui in aliena. vbi idem Bald. hoc tradit de conſenſu propinquorum requiſito in obligatione vxoris. ff. de adquir. hæred. Alexand. conſil. 79. Circa primum, num. 4. lib. 1. Aymo Crauet. conſil. 204. Vniuerſitas Cherij, num. 9.* Et eo modo, vt pauca quædam è multis † ſimilibus in hanc rem adferam, ſi filius contra formam ſtatuti ſine conſenſu patris alienauit, & alienatio eſt diu facta, ſciente, & patiente patre, præſumitur

mitur interueniſſe illius conſeuſus. *Bald.in d.l.ſi fili*. Sic in teſtamento Cardinalis præſumitur auctoritas Papæ propter antiquitatem temporis interueniſſe. *Aret.conſ.36.Caſus talis eſt.Felin.in cap.ſicut,col. antepen.verſ. prætereà dubito.de re iud.Dec.conſ.409. col.2.Iaſon in d.l.qui in aliena.colum.penul.verſic.Ego etiam teneo.* Sic ſi quis diu tenuit rem vt feudalem,vel emphyteuticam, præſumitur conceſſio ſolenniter in perpetuum præceſſiſſe,*gloſſ.mag.in l.vlt.C.de iniur.not.in l.cum de in rem verſo.ff. de vſur.Angel.in d.l.qui in aliena.& in l.omnes.C. de præſcrip. 30.ann.* Quinimò ſi Panorm. *ad cap.peruenit.de empt.& vendi.*Iaſoni *conſ.106.col.3.lib.*4.& Aymo. *d.loco,nu.10.*
5 credere volumus, etiam ſi verſetur †magnum præiudicium, præſumitur conſenſus ex temporis diurnitate, cuius initij memoria nõ exſtat in contrariũ. Hinc ſi conceſſa immunitas dicatur alicui, præſumitur illa ex longo tempore conceſſa cum ſolenni ciuium conſenſu.*Roman.conſ.152.in 3. dub.* Item capella diù ædificata,patiente diœceſano, præſumitur ædificata eius conſenſu,*vt ait Cardin.ad cap.illud.de præſumpt. alijque ſequuntur ibi.* Et rurſum ſi epiſcopus conceſſit exemptionem ex diuturno tempore,præſumitur Papæ conſenſus & confirmatio præceſſiſſe.*Dec.conſ.152. col.vltim.Ioan.Franc.Ripa lib.2.de reſcrip.cap.7.colu.5.ad fin.* Sed hæc vera eſſe exiſtimo in tempore 30.ann.aut vlterius ſupra hominũ memoriam, non autem in tempore decem ann.quod etiam ſubinde appellatur antiquum;præterquàm ſi alia aliqua adminicula, veluti ex poſſeſſione, contractu, aut ſimilibus accedant, vt & Aymonem latè diſputantem,multaſque reſtrictiones ſuo more tradentem voluiſſe video,*in tract.de antiq.temp. part.3.cap.1.*

CAP.

CAP. XXIII.

An vxor aduerſus teſtamentum cum conſenſu mariti factum reſtitutionem in integrum petere poſſit, ſi in eo lapſa, læſaq; ſit?

SVMMARIA.

1 *Vxor aduerſus teſtamentum cum conſenſu mariti factum non reſtituitur in integrum.*

2 *Actio de dolo competit hæredibus vxoris, quæ ex inſtigatione mariti teſtata eſt.*

CVm reſtitutionis in integrum beneficium ſubſidiarium tantummodò ſit, vt quod non niſi deficiente beneficio legis ordinario detur, *l. in cauſæ cognitione. 2. ff. de minor. 25. an.* magis eſt, vxorem, ſi aduerſus † teſtamentum, quod mariti inſtimulatione & perſuaſione factum conqueritur, reſtitui petat, audiendam non eſſe, vtpotè quæ liberam mutandi quandoque teſtamenti facultatem habeat, *l. ſi quis in principio. ff. de lega. 3. l. poſthumus. §. 1 ff. de iniuſto teſtam. & ſup. cap. 20. docui.* Hoc modo de minore perperam & inconſulte teſtato Angel. Raph. Imol. & Ripa reſpondere, *ad l. 1. § fuit quæſitum. ff. ad Treb.* Quod ſi læſio interceſſiſſe proponatur, neq; † teſtamentum ab ignara reuocatū fuerit, legitimi hæredes vxoris eam inſtimulationem mariti probantes, de dolo actionem habent, *l. 3. & 4. vbi Angel. ff. de inoff. teſtam. Bald. Alex. & alij ad l. ſi frater. C. de tranſact. Iaſon in d. §. fuit quæſitum. in 2. lect. num. 43. Alciat. ad l. verba, contraxerunt, num. 1. ff. de verb. ſig. De quibus quæ lib. 1. cap. 34. copioſè dixi, hic non repetam.*

CAP. XXIV.

Statutum requirens conſenſum mariti an locum habeat in teſtamento vxoris coram Principe, aut iudice ſuperiore facto?

SVMMARIA.

1 *Principe præſente factum teſtamentum non indiget ſolennitate ſtatuti requirentis conſenſum mariti.*

2 *Principis præſentia ſiniſtram ſuſpicionem excludit.*

3 *Teſtamentum in conſpectu Principis conditum reuocari poteſt.*

SI præſentia & conſenſus mariti aduerſus calumnias fraudeſque in teſtamento vxoris ſufficit, magis ſanè multò ad hæc tollenda Principis † 1 præſentia ſufficere debet, in cuius auguſto cõſpectu maiore reuerentia omnia geri præſumuntur, vt veriſimile non ſit, eò furoris progreſſurum aliquem, vt coram eo tanta nobilium turba ſtipato, ipſaque potentia metuendo, iſtiuſmodi minis doliſue vti audeat, cùm præſertim crimina in oculis Principis deſignata grauius puniantur. *Bal. ad l. falſis. C. de furt.* ideoque cauſa ſtatuti ceſſante, ſtatutum meritò ceſſat. Et hęc *in l. omnium. C. de teſtam.* manifeſtè deciſa eſſe videntur, dum Imp. teſtamentum in ſua ſuorumque † pro- 2 cerum præſentia factum ſolennitati iuris non ſubiacere ſtatuit. *fac. l. adoptio. ff. de adoptio. l. 2. ff. de verb. eor. Auth. vt non fiant pig. fa. & ibi gloſſ. l. ſancimus. §. exceptis. cum Auth. inibi poſita. C. de don.* Nam & ea quæ coram iudice fiunt, ad excludendam præſumptionem † metus & doli valent, *d. l. omnium. l. tranſactionem. C. de tranſact. & l. vltim. ff. quod met. cauſ.* Quomodo & Spec. *tit. de inſtrum. edit. §. reſtat. verſic. ſed cum iueris.* tradidit, inſtrumentum publicum factum corã populo, vel in generali conſilio, aut parlamento, etiam ſi notarius & teſtes adhibiti

hibiti non ſint, ſubſiſtere. Sic item Alex. *conſ.* 50. *lib.* 4. ſcriptum reliquit, quòd ſi Conſiliarii Principis prohibentur emere res ſubditorum, nihilominùs illas emere poſſunt præſente & ſciente Principe, cuius præſentia omnem reuellit ſiniſtram ſuſpicionem, quodq; interueniente conſenſu ſuperioris poteſt inſtantia prorogari ſæpiùs. Tu hac de re vide Didac. quoq; *in epit. 4. decreta. de teſt. in rub. part. 2. nu. 2.* quo loco docet teſtamentum Principe prçſente conditum aut lectum aliis formulis non indigere. quæ deciſio vtique ad illuſtrium fœminarum tabulas potiſsimùm pertinere videtur.

Exiſtimo tamẽ, ſi vxor falſis allegationibus Principem circumuenit, proponantque propinqui cauſam legitimam, quamobrem veriſimiliter Princeps hanc teſtationem non permiſiſſet, poſſe illos aut ſigillo Principis, inſtrumento conſenſus imprimendo ſe opponere, aut ſubreptionem, furorẽ, aut alias inhabilitates mulieris obiicere, *iuxta nota. per Felin. ad cap. in noſtr. nu. 14. ext. de reſcript.* Porrò cùm iudex ad extraordinariam hãc teſtandi rationem tranſire vxorẽ cernit, neſcio an nõ meritò aliud ſuſpicari poſsit.

Cæterùm huiuſmodi teſtamentum in conſpectu† Principis aut iudicis factum pro arbitratu teſtatricis quandocunque reuocari nihil impedit. id quod aduerſus alios multos, refutatis eorum argumentis, *d. loco* oſtendit Didacus. 3

CAP. XXV.

Princeps an inuito marito poſſit tollere ſtatutum, ne vxor abſq; conſenſu mariti teſtetur?

SVMMARIA.

1 *Princeps dominium rei meæ mihi auferre non poteſt.*
2 *Boni publici cauſa primùm diſtincta bonorum proprietas.*
3 *Σεισάχθεια Solonis.*

4 *Princeps legibus & ſtatutis ſolutus eſt.*
5 *Princeps ſemper præſumitur iuſta cauſa moueri.*
6 *Princeps quando poßit derogare ſtatuto, ne vxor ſine conſenſu mariti teſtetur.*
7 *Princeps pater populi eſſe debet.*
8 *Princeps vtens plenitudine poteſtatis honeſti rationem habere debet.*
9 *Princeps non præſumitur vti voluiſſe plenitudine poteſtatis.*
10 *Princeps non præſumitur derogaſſe ſtatuto, de quo certioratus non fuit.*
11 *Statuto de lucro dotis non derogat Princeps.*
12 *Princeps compenſare debet damnum alteri propter bonum commune illatum.*
13 *Princeps ex contractu tenetur.*

TAMETSI de Principis poteſtate dubitare ſacrilegium eſſe dicatur, *l.2.C.de crim.ſacrileg.* hoc tamen caſu ea ſe offerunt argumenta, quæ diſquiſitionem omninò deſiderant. Nam ex hac parte
1 vrget, quòd dominium † rei meæ ſiue directum, ſiue vtile non poteſt mihi Princeps auferre, per reſcriptum, aut alio modo, *l.omnes.vbi gloſſ.C.ſi con.ius vel vt.*
2 *publi.* niſi communis ſalus, cuius gratia primùm † diſtincta eſt bonorum proprietas, damno interim mihi reſarcito, hoc exigat, *l.item ſi verberatũ.ff.de rei vendicat.Bart.& alii ad l.vlt. § vlt.ff. de pigno.act.Bald.ad l.2. per illum text. C.quib.ex cauſ ſer.pro præm. liberta.accip.* vel delictum meum hoc mereatur, *toto tit ff.de bon.damnat.* vel quid aliud ex his interueniat, *quæ notarunt gloſſ. & Bart. ad d.l.vlt.* Siquidẽ nõ poteſt Princeps bona iuſto titulo poſſeſſa in alterius ius transferre, niſi ſubſit generalis ratio æquitatis, vt olim in † σεισαχθεία, καὶ χρεῶν
3 ἀποκοπῇ à Solone in Athenienſium Rempub. inducta, cuius hæc erat ratio, ne quæ natura voluit omnium hominum vſibus pariter inſeruire, à paucis tanta copia accumularentur, vt reliquos neceſſe eſſet inopia premi. Quin à noſtris traditum eſt, Principem ſi ius tertii

tertii ſuſtulerit, pręſumi nõ iuſta cauſa, ſed circumuentione inductum ſuſtuliſſe. *Dec. conſil. 286. Bellon. conſil. 28. nu 6. & 7. Zaſ. in l. 2. §. nouiſſimè. in fin ff. de iuſt. & iur.*

4 Ex aduerſa parte cõſtat, Principem ſicut † legibus ſcriptis ſolutus eſt, *l. Princeps. ff. de legib. l. apud eum. ff. de manumiſſ.* ita quoque ſtatutis non eſſe adſtrictum, quæ vice legum funguntur, ſed vel aliquid ex his derogare, vel tota abrogare poſſe, *cap. 1. de conſtit. lib 6. Bald. conſil. 147. lib. 2. & conſil. 430. lib. 4. Panormit. ad cap. conſtitutus. d. tit. Roland à Vall. conſil. 67. num. 30 lib. 3 Aymo Crauet. de antiq. tempo part. 1 num. 39.* ita vt rectè *ad prælud. feud. colum. 9.* idem Bald. reſponderit, neminem Principi dicere poſſe, cur ita facis? id quod tot clauſulæ nõ obſtantiarum (ſic loquuntur) diplomatibus, reſcriptis, & priuilegiis Principum, atque Pontificum appoſitæ euidenter oſtendunt. Etenim ſemper præſumitur † Princeps iuſta cauſa moueri, etiam ſi de ea non appareat. 5 *Clem. 1. de probat. cap. cùm à nobis. vbi Doct. extr. de teſtib. gloſſ. ad l. relegati. in fin. ff. de pœn.* quamuis ius alteri quæſitum tollat, *vt ait Curt. Sen. conſil. 9. Memoriæ recolendæ.* Quæ cùm ſit præſumptio iuris, vtique is qui vult dicere Principem iniuria derogaſſe, probare debet, *l. licet Imper. ff. de lega. 1.* Imò tam vehemens eſt illa præſumptio, vt probatio in contrarium non admittatur, *ſi credimus Cyno ad l. reſcripta. C. de precib. Imp. offer. & ad l. vlt. C. ſi cont. ius vel vtil. publ. D. Anto & Felin. in cap quæ in eccleſiarum. de conſtit. Curt. d. loco, & Hippo. Marſil. ſing. 6.*

Cenſeo ego in hac quæſtione varias inſpectiones eſſe. Primùm ſi loquimur de ordinaria † principis 6 poteſtate, non eſt ei licitum in detrimentum mariti ſtatuto derogare. Sicut enim ſub iuſto Principe viuere ſummo libertas eſt, *Angel. ad l. 1. ff. de ſeruitut. vrban. præd.* ita quoque actus Principis debet eſſe ab omni iniuſtitia alienus, *§. illud. Auth. de dignit. Bald. conſil. 24. lib. 2. Aymo Crauet. conſil. 136. nume. 44.* & debet Princeps ſuos ſubditos † fauore proſequi, tanquàm filios & 7 nepotes, vt audiat pater populi, *l. ſi quis filium. vbi Iaſ.*

Digitized by Google

C.de inoffic.teſtam. quemadmodum apud D.Chryſoſtomum legitur, Regum curam paternã eſſe debere, & ſolicitam cum beneuolentia & amicitia, videlicet quaſi non alterius ſit imperium habere, quàm prouidi & amantis, *l.1.C.de vetera.lib.12.Ange.conſ.110.* Atquin non ſolùm benignus non erit in ſubditos, ſed etiam iniquus, ſi præter vehementem cauſam ius ex contractu matrimonii marito in bonis vxoris quærendum tollat. Illud quoque reſponſum inuenio, Principẽ quę ſunt iuris ciuilis non poſſe abrogare, quando habent in ſe naturalem æquitatem. *Barba.conſ.1.lib.1.* quia plus valere debet naturalis ratio, quàm Princeps, qui eſt animal rationale. Nec dicatur, quòd Princeps poteſt tollere ius quærẽdum, *Aymo conſ.135.numer.7.* quod facilius reuocatur, quam quæſitum. *latè Gozad.conſil.9.* Nam reſpondeo vel in contractu matrimonii lucrum ſtipulatum, promiſſumq; fuiſſe, licèt executio poſt mortẽ differatur, vel ſi facta promiſſio non eſt, certè ſtatutũ ipſum in contractũ iufluere.

Deinde conſidero, quòd ſi Princeps huic ſtatuto deroget in præiudicium mariti ex plenitudine ſuæ poteſtatis, tunc ſufficit pro ratione voluntas, & qui diſputat de poteſtate ipſius, ponit ſedẽ ſuã ab Aquilone, vt poſsit fieri ſimilis Principi, qui eſt omnia, & ſuper omnia, & poteſt mutare quadrata rotundis, *vt dicunt Doct.ad cap.cùm veniſſent.de conſtit.Bald.conſ.359.lib.1.& ad prælu.feudo. Aymo conſ.241.nu.3.* Qua tamẽ poteſta-
8 tis † amplitudine ſi vtatur, curare debet, vt nota ſit cauſa, ob quam ita faciat, vt ratio honeſtatis habea-
9 tur, vtque tunc maximò ſeruetur continentia, cùm quidquid libuerit, licuerit, *l.digna vox.C.de legib.Aymo conſil 178.& 266.num.9.* In dubio autem non præſumitur Princeps amplitudine † ſuę poteſtatis vti voluiſſe, niſi id euidentibus argumentis appareat. *Caſtre.ad l.hac conſultiſsima.§.ex imperfecto.C.de teſtam. & conſil.414.lib.1.Dec. ad cap. quoniam Abbas.de offic.deleg. Roland.à Val.conſil.3,lib.3. Aymo conſil.75.*

Tertiò ſciendum eſt, Principem non cenſeri derogaſſe † huic ſtatuto ex plenitudine ſuæ poteſtatis, ſi de eo certioratus non fuerit, vt ſciret vxorem ſine conſenſu mariti aliter teſtari non poſſe. Licet enim Princeps omnia iura in ſcrinio ſui pectoris habere præſumatur, *l. omnium. C. de teſtam.* non tamen præſumitur ſcire conſuetudines & ſtatuta ſingulorum locorum, *cap. 1. de conſtit. lib. 6. vbi Doct. & ad l. 2. C. quæ ſit long. conſue.* præterquam ſi ea omnibus paſſim cognita ſint, vt ignorari à Principe nequeant, *ei e Bal. ibi*, aut corpori iuris inſerta ſint, veluti conſuetudines feudorum. *Iaſon ad l. præſcriptione, nu. 11. C. ſi contra ius vel vtil. pub.* Itaque non poteſt dici ei derogaſſe quod ignorauit. *Iaſon & alij ad d. l. omnium. Roland. à Val. conſil. 79 lib. 3.* Qua ratione ſi ſtatuto cautum ſit, ne vxor teſtetur de lucro † dotis ſine conſenſu mariti, ipſa vero facultatem 10

11 teſtandi ſimpliciter à Principe obtinuerit, nequaquam in præiudicium mariti ſine eius conſenſu teſtari poterit *Franc. Cremen ſing. 154. Boer. deciſ. 24. quos allegat, & ſequitur Phanuc. de luc. dot. gloſ. 13 num. 1.* vbi hoc ait procedere ſiue aliàs mulier eſſet habilis ad teſtandum, ſiue non, quia ſi non erat habilis per hoc priuilegium teſtandi videtur habilitatem adſequuta, *l. ſi quãdo. C. de inoffic. teſtam.* ſi autem erat habilis, vt aliquid gratia contineat, ſolennitates iuris cenſentur ei remiſſæ, vt tamen ius tertij non lædatur, *gloſſ communiter adprobata, & Doct. ad d. l. ſi quando. Rebuff. in pract. benef. cap. differ. inter priuileg. reſcrip. & manda. num. 17.* quoniam conceſſiones & gratiæ ſemper intelliguntur ſaluo iure tertij, *l. 2 §. meritò. ff. ne quid in loc. pub. l. nec auus. C. de emancip. lib. cap. ad aures. vbi gloſſ. de reſcript.* Hæc Phanucius, qui licet tacitus prætereat an de ſtatuti diſpoſitione ſuper lucro dotis certioratus ſit Princeps, nec ne, intelligitur tamen ex eo, quod generaliter facultatem teſtandi conceſſit, ſpecialis iſtius diſpoſitionis eum conſcium non fuiſſe.

Omittendum verò non eſt, etiam ſi Princeps cer-

12 tioratus ſtatuto derogauerit, marito tamen† damnum acceptum alio modo compenſare debere, *d. l. item ſi verberatum. l. Lucius. ff. de euict.* Quia licet Princeps quid faciat propter publicam vtilitatem, tamen ſi inde damnum priuato infertur, illud reſarcit, & compenſat. *Socin. con. 275. Aymo conſ. 95. num. 7.*

Denique ſi Princeps, vt ſtatutum iſtud introduceret, à
13 ſubditis† præmium accepit, & ſic cum ijſdem ſuper illius admiſſione & confirmatione pactus eſt, non poteſt ei in præiudicium mariti inuiti derogare, aut obrogare, etiam ex plenitudine poteſtatis, dũmodò magna inde læſio exiſteret. *Doct. ad cap. 1. de probat. & ad d. cap. quæ in Eccleſiarum. Bar. ad d. l. digna vox. Ioan. Anto. Rubeus conſil. 138. nu. 4 latè Rebuf. in pract. benefic. tit. de non tol. ius quæſit. Gomeſ. & Mandoſ. eod. tit. ad reg. Cancel. poſt Felin. ad cap. nouit. ext. de iudic. & Iaſon ad l. pecuniam. ff. de condict. ob cau. da.* quibus locis tradunt Principem teneri ex ſuo contractu, quia contractus & pacta ſunt iuris gentium, *l. ex hoc. ff. de iuſt. & iu.* quod eſt immutabile. *Inſtit. de iure gent. natura. & ciui. §. ſed naturalia.*

CAP. XXVI.

Auguſta & Regina an hoc ſtatuto teneantur?

SVMMARIA.

1 *Inferior ſuperiori legem imponere non poteſt.*
2 *Statutum de lucro dotis, non habet locum in dote quam Princeps filiæ, vel ſorori conſtituit.*
3 *Liberalitas Principum conſtringi non debet.*
4 *Donatio valet inter Imperatorem & Auguſtam, regem & reginam.*

SI hoc ſtatutum omnes fœminas in genere comprehendat, vtique in ſuo genere æquum erit, ſin ad Auguſtam protrahitur, iniquum eſſe incipiet. Auguſta enim omnia priuilegia habet, quæ marito competunt, veluti humani diuinique iuris ſocia, *l. 1. ff. de*

ff. de ritu nupt. iuxta veterem illam in matrimonijs cõtrahendis formulam, [Vbi tu Caius, & ego Caia.] Porrò Princeps huic ſtatuto non adſtringitur, ſi verum eſt, inferiorem † ſuperiori legem imponere nõ poſſe, *l. nam & magiſtratus. ff. de arbit. c. cum inferior. extr. de maio. & obed.* & ſtatuta ſubditorum iuriſdictionē ſuperioris non coarctare, *arg. l. 3. ff. de alie. iud. mut. cau. fac. l. 2. C. de ſportu. l. 2. C. de conſtit pecu. & nota. per Bart. in Auth. ſed nouo iure. C. de ſer. fugit. Card. ad c. vlt. de conſuet. Roch. Curt. de conſu. in 9. qu. prin. Tiraquel. de retract. §. 1. gl. 13. in fi.* Quocirca ſtatutum † de lucro dotis non habet locum in dote, quam princeps filiæ, vel ſorori conſtituit, *adfirmãte Rolan. à Valle, de luc. dot. q. 83. & 84. quem ſequitur Phanuc. de luc. dot. gl. 1. in fin.* Cùm tamen Imperatrix ſeu Regina habeat dignitatem propter virum, *l. fœminæ. ff. de ſenat.* magis videtur, vt in eius præiudicium ſine eius conſenſu teſtari non poſſit, vt in alio caſu non abſimili *ad l. vlt. C. de dona. fac. inter vir. & vxo.* põderat Bart. Sed ſi nullum Imperatori aut regi detrimentum inferatur, æquius eſt, vt defectus conſenſus illius, ſi modò furoris, doli, metus, aliaque vitia abſint, non rumpat teſtamentum, maximè autem ſi in fauorem mariti Auguſti teſtata eſt. quia recta ratio, & reuerentia quam ſubditi vtrique eorum debent, nullo modo patitur vt liberalitas † illorum, quam aduerſus alios conuenit eſſe vberiorem, à poteſtate & ſtatuto ſubditorum pendeat, aut in perſona tanti coniugis conſtringatur. Nam & aliàs in ſimili videmus, quod tametſi donatio regulariter inter virum & vxorem non valet, valet tamen donatio inter † Auguſtam & Imperatorem, *d. l. vlt. C. de dona. fac. inter vir. & vx. Iaſ. ad l. frater. ff. de condic. indeb.* quod & ad Regem & Reginam trahunt. *Panor. & Feli. ad c. licet ex ſuſcepto. ext. de fo. compet. Alex. ad l. quanquam. C. de teſta. Cotta in ſuis memorab. ad verb. Donatio facta Regi.* ſicut & valet donatio facta à Rege filio exiſtenti in ſua poteſtate. *Oldrad. conſil. 278. Bald. ad c. 1. §. ſacramenta. de pa. iuretur. fir.*

1 2 3 4

CAP. XXVII.

An valeant ſtatuta, ne abſque liberorum aut propinquorum conſenſu vxor teſtari poſſit?

SVMMARIA.

1 *Statuta, ne abſque conſenſu filiorum aut propinquorum vxor teſtari poſſit, nullis locis vigent.*

DE ſtatuto, quo abſque conſenſu mariti teſtari prohibetur vxor, hactenus. Nunc omiſſis ijs, quæ vtrique tractationi communia ſunt, quædam maximè neceſſaria, & peculiaria de aliorum conſenſu in teſtamento vxoris requiſito ſuperaddamus. Et quemadmodum in teſtamento vxoris conſenſus mariti exigitur ad ſupplēdam aduerſus quoſcunque fraudulosos ſuggeſtores & hæredipetas, imbecillitatem conſilij † muliebris, ita ad excludendas
1 præ cęteris importunitates & inſtimulationes maritorum, ſtatuta multis locis vigent, ne abſque filiorū, aut propinquorum conſenſu vxor teſtari poſſit. Cuiuſmodi ſtatuta iuſtane & æqua ſint ex 1. huius lib. capite ſatis intelliget ſtudioſus lector. Ac plus quidem certè aliquantò rationis hæc quàm illa ſtatuta habere videntur.

CAP. XXVIII.

Statutum iſtud an intelligatur de mulieribus conſanguineis?

SVMMARIA.

1 *Multæ olim extiterunt, extantque hodie illuſtres & prudentes fœminæ.*

2 *Lex an ſtatutum non ad ea quæ rara ſunt, ſed communiter accidunt, referri debet.*

3 *Maſculinum genus quando contineat fœmininum.*

4 *Auctoritas & conſilium propriè ſunt virorum.*

NECA-

Digitized by Google

NEGARI ſanè non poteſt, quin multæ olim extiterunt, extentq; adhuc hodie illuſtres † & 1
prudentes fœminæ, quarũ ſagacitate & conſilio non mariti tantum ſuo bono vſi ſunt, verum etiã ciuitates & Reſpublicæ ſubleuatæ, auctæ atque conſeruatæ memorantur, *§. cognito. Auth. vt iud. ſine quoquo ſuffra.* Et non expertes eas eſſe maturitatis, iudicii & ſapientiæ, legum noſtrarum teſtimonio conſtat, *l. ſi quis decedens. §. Papinianus. ff. de adminiſt. tut. l. cùm propter. ff. de iudic. cap. viduas. 27. q. 1. cap. ſi aliquid. 22. qu. 4. §. tria. 4. q. 7.* Hoc etiam grauiſsima Salomonis comprobat auctoritas, *Prouerb. 14.* vbi ait, mulierem ſapientem ædificare domum ſuam. Eſtque illud iam peruulgatum, Ioan. And. multa ab vxore Milãmia didiciſſe, *vt ille refert in cap. qui prior, col pen. de regul iur. lib. 8.* Qua de re ſi explere animum legẽdo vis, à Ioan. Neuiza. *libr. 4. ſyl. nupt. cap. Non obſtat, num. 29. & ſeq.* & à Tyraq. *in 11. lege connub.* plurima exempla repetito.

Tamen quando vt plurimum mulieres variæ mutabileſque ſunt, *cap. form, ext. de verb. ſign.* & leuiora infirmioraq; conſilia ſuggerunt, *l. fœminæ. vbi late Deci. & alii. ff. de reg. iur. Neuiza. d. loco, libr. 1. num. 8. & ſeq.* lex aut † 2
ſtatutum non ad ea quæ rara ſunt, ſed communiter accidunt, referri debet, *l. nam ad ea. ff. de legib.* Ideò æquum non eſt, vt hoc ſtatuto mulieres contineantur, ne quæ in propriis rebus plerumque iudicio labuntur, & cõtra propria cõmoda laborant, liberius circa aliena verſando committant, & dum cœcę proximiores mulieres cœcæ teſtatrici prȩeunt, ſimul omnes in foueam cadant. Ita in caſu noſtræ quæſtionis *ad l. ſi quis id quod, nu. 8. & 11. ff. de iuriſd. omn. iud.* reſpondit Iaſon poſt Bart. *ad l. vlti. C. qui admit.* & Bald. *conſil. 201. lib. 1. & conſ. 8. lib. 4.* Licèt enim, inquit, plerumq; maſculinum † genus contineat fœmininum, *lib. 1. de verb.* 3
ſig. hoc tamen intelligitur quãdo ratio ſtatuti eſt indifferens tã ad maſculos quam ad fœminas, nõ item quando ratio eſſet differens & diuerſa, vt hic, *l. ſed ſi*

hoc.

Digitized by Google

4 *hoc.§.liberos.ff.de in ius vocan.* quia auctoritas, † & conſilium propriè ſunt virorum, non mulierum, *d.l. quis decedens*, & propterea ſi ſtatutum reddat mulierem inhabilem in facto ſuo proprio, non debet in facto alterius maiorem ei poteſtatem tribuere, *l.vlt. C.de legit.tut.*

CAP. XXIX.

Pupilli & minores vtrùm hoc ſtatuto comprehendantur?

SVMMARIA.

1 *Pupillorum & minorum quantum ad hoc ſtatutum attinet, idem eſt iudicium.*
2 *Inhabilis conſenſus pro nullo eſt.*
3 *In pupillis & minoribus conſenſus inhabilis eſt.*
4 *Minores viginti quinque annorum decuriones facti honoraria quidem recipiunt, ſuffragia tamen non habent.*
5 *Bartoli ſententia refutatur.*
6 *Verus intellectus l.nec non.§.ſi quid eis. ff. ex quibus cauſis mai.& l.ab ea parte.ff.de probat.*
7 *Baldi ſententia refutatur.*
8 *Verus intellectus l.in coniunctione.C.de nuptiis.*
9 *Auctoritas tutoris & curatoris non pertinet ad ea, quæ non ſunt in patrimonio pupilli & minoris.*
10 *Statuta quo modo capiant interpretationem à iure communi.*

1 PAR iudicium de pupillis eſt † & de minoribus. Nam cùm ideò propinquorum conſenſum ſtatutum exquirat, vt eorum conſilio ſuppleatur mulieris defectus, neque eſſe intelligitur, qui † inhabilis
2 eſt, *l.quoties.ff qui ſatisdat cog.* vtique ſtatutum hoc non niſi de propinquis habilibus atque ad ſuggerendum conſilium idoneis accipi poterit, *arg l.vlt.ad fin. ff.qui pet.tut. l.vt gradatim.§. & ſi lege.ff de mune. & honor. & quæ not. Barto.ad l.ſi tertius ff.de aq.pluu. arcen* vt ſic verba cum effectu accipiantur, *l.1 §.hæc verba.ff quod quiſque iur.* Pupilli autem & † minores multis captioni-
3 bus

bus ipſi ſubiecti ſunt,& ob infirmitatem iudicii parum aut nihil intelligunt, *l.1.ff.de minor. l.ſi minor.ff.de ſer.export. l.vltim ff.de manu.vind l.vlt.ff.de iur.& fac.igno.* Sed nec ſtatuentes de conſenſu aut conſilio iſtorum cogitaſſe videntur, qui ipſi ab aliis reguntur,& ab alieno arbitrio dependent, pleno autem cõſenſu deliberatoque conſilio non pollent, *argu l.cum filio.ff.de leg.3.* cùm indignum ſit, eum qui ſtabilem mentem 4
nondum adeptus ſit, ſapientum hominum iura tractare, *l.vlt C. de teſt.milit.* Non enim ad ſupplendum aliorum defectum vocati cẽſentur, qui in ſeipſis deficiunt, *l filium habens.ff.ad S.C. Macedon.* Eaque eſt ratio, cur minores † 25 ann.teſte Papiniano, *in l.ſpurii.§.1.ff. de decur.* decuriones facti, honoraria quidẽ recipiant, ſuffragia tamen non habeant. Nam ſi à dicẽdo teſtimonio repellantur, *l 3.§.lege Iulian.ff de teſtib.* quantò minùs ad conſenſum & conſilium præſtandum idonei haberi debent? Quod & Bald *ad l de pupillis.ff.ſol. mat.* & Angel. *conſ.333* ſenſiſſe videntur, & meo animo plurimam veritatem habet.

Scio Bart. *conſ.94.ſtatuto cauetur,lib.* contrarium † re- 5
ſoluiſſe, ſed ſalua ipſius reuerentia, nõ ſat firmis rationibus, quarum vna eſt, quod auctoritatem & cõſenſum præſtare, non eſt de genere prohibitorũ, ſed permiſſorum, & proinde minori nõ denegatur, *l.nec † non.§.ſi quid ei.ff.ex quib.cau.maio. l.ab ea parte.ff.de proba.* 6
altera, quod minor poteſt eſſe doli capax & intelligens, ideoque contrahere & omnia extra iudicium facere. Nam ad priorem quod attinet, verum quidẽ eſt, conſenſum & conſiliũ præſtare alicui regulariter nõ prohiberi, ſed pupillo & minori cum alieno diſpendio permiſſum non eſſe, dico, cùm alieno, inquam, diſpẽdio, propterea quòd pupillus & minor, dum parùm aut nihil ſolidioris iudicii habent, vxori fortaſſe ſuadebunt, & in hoc conſentient, quod hæredibus legitimis damnoſum erit, in quos illa, ſi meliora conſilia habuiſſet, non erat futura iniqua. *id*

quod

Digitized by Google

quod ratio d.l. vlt. C. de teſt. mil. ſatis conuincit. Simili mo-
doli quidẽ capax eſſe poteſt minor, & intellectu po-
tiri, vt delinquat, vt ex delicto teneatur, vt matrimo-
nium contrahat, vt ſe obliget, vtq́; adſtringatur, ſed
omnia iſta nõ niſi ſuo periculo poteſt & incommo-
do. Rurſum ſi perperam & inconſultè nomine ſuo
abſq́; curatore contrahat, beneficio reſtitutionis iu-
uatur, ſin curatorem nõ habet, ipſo iure tutus eſt, *l ſi
curatorem. C. de in integ. reſtit.* In hæc autẽ facti ſpecie iſta
omnia ceſſant, vbi in detrimentum aliorũ cõſilium,
aut cõſenſum accõmodat, quibus aduerſus talem de-
fectũ non ſuccurreretur, nec reſtitutio competeret.

7 Minùs moueor ea ratione, quam ad l. in † coniun-
8 ctione. C. de nupt. opponit Bal. nimirùm † ſtatutum
generaliter de propinquis loquens, nullũ ætatis diſ-
crimen faciens generaliter & indefinitè accipi de-
bere, *l. 1. §. generaliter. ff. de lega. præſtan. l ſi pater. in fin. ff. de
manumiſ. vind.* Cõſtat enim generalitatẽ multifariàm
reſtringi, & ad limites rationis, æquitatiſq́; reduci,
ne quid abſurdi inſequatur, *vt in loco de generalit. abundè
oſtendit Nicol. Euer.* Quid autẽ abſurdius eſt, quàm eos
qui ſibi conſulere no ſufficiunt, etiam ſi aliquod iu-
diciũ habere poſsint, in perniciem aliorum ad con-
ſulendũ adhiberi? quid magis à ratione alienũ quam
ad omne genus hominũ indiſcriminatim legem de-
flectere? Si dicas pupillum tutoris, minorem curato-
ris auctoritate id facere poſſe, *arg. l. diem proferre §. co-
9 ram. ff. de arbit.* audies à me auctoritatem † eorũ ad ea
non pertinere, quæ non ſunt in patrimonio admini-
ſtrationeq́; eorum, veluti cõſenſum conſiliumue al-
teri præſtare, & proinde illic auctoritas tutoris aut
curatoris nihil agit. *Bal. & Iaſ. ad l. de pupillo ff. ſolu. matr.
argu. l. vlti. ff. de curat. furio. & l. ſeruum furioſi ff. de manumiſ.*
Addo quòd ſtatuta † omnia accipiunt lumen & in-
terpretationem à iure comuni, *vt not. ad l. omnes popu-
li. ff. de iuſt. & iur. & l. 2. ff. de noxal act.* quod ius non niſi
ad perſonas minùs idoneas nuſquàm extendi poteſt,

l. vlt.

l. vlt. ff. qui pet. tut. gloſſ. in §. noſtra. ad verb. quibuſcunq; verbis. Inſtit. de .ega. Angel. & Iaſon num. 26. in §. in perſonam. Inſtit. de act. vbi aiunt quòd ius ſemper recipit reſtrictionem de habilitate, & poſt eos not. deciſ. Pedemon. 119. nu. 7. Quare nihil hæſitandum erat Tyraq. de legib. connub. gloſſ. 6. quæſt. 5. quin in hanc opinionem concederet.

CAP. XXX.

An ſtatutum conſenſum liberorum, aut propinquorum requirens, trahatur ad illegitimos, legitimatos, adoptiuos?

SVMMARIA.

1 *Conſanguineorum & familiæ appellatio magis naturæ quàm iuris eſſe videtur.*

2 *Illegitimorum conſenſus ad hoc ſtatutum non pertinet.*

3 *Legitimatorum conſenſus quatenus ad hoc ſtatutum pertineat.*

4 *Legitimatus dicitur imago legitimorum.*

5 *Adoptiuorum conſenſus quatenus ad hoc ſtatutum pertineat.*

CVm conſanguineorum † appellatio, ſicut & familiæ, magis naturæ quam iuris eſſe videatur, 1 *iuxta ea quæ not. Bart. & al. ad l. pronunciatio. §. familiæ ff. de verb. ſigni.* exiſtimare poſſis etiã illegitimos, quos baſtardos vulgo appellant, ad conſenſum iſtum præſtandum idoneos eſſe, cũ quibus nobis & cognatio & conſanguinitas eſt, *l. & nihil. ff. de ritu nupt. & l. adoptiuus. §. ſeruiles eod. tit.* Quocirca ſi ſtatutum velit cauſas conſanguineorum cõpromitti, Fulgo. reſpõdit *conſil. 109.* has quoque qui ex incæſtis nuptijs nati ſunt, ſtatuto contineri. Sed enim quoniam illegitimi † propria ſignificatione non ſunt propinqui, ne- 2 que in familia ſeu agnatione eſſe dicantur, *vt d. loco tradit Bartol. & Bald. conſil. 355. lib. 5. Caſtr. conſil. 178. lib. 1.* niſi quantum ad ea, quæ ſunt iuris naturæ, non autem ad ea, quæ ſunt iuris ciuilis, cuiuſmodi ſunt

ſta.u-

ſtatuta, *teſte Alber. 2. part. ſtatut. quæſt.* 142. diuerſum dicendum eſſe arbitror. Hocque modo ſi teſtator res ſuas ab hærede alienari prohibuit ſine conſenſu cōſanguineorum, nulla ratione eam prohibitionem ad illegitimè natos trahi poſſe cenſet Angel. *d. conſ. 191. Super puncto.* Vt omittam nunc tacitus, quam multa legitimis & naturalibus liberis concedantur, quæ naturalibus liberis tantum conceſſa non ſunt.

De ijs qui per diploma ſiue reſcriptum Principis
3 legitimi † facti ſunt, maior eſt dubitatio. Etſi enim filius naturalis legitimatus non videatur verè legitimus, *arg. l. vlt. C. de his qui ven. æta. impet. Iaſon in l. ſi is qui pro emptore, num. 283. ff. de vſuca.* & legitimatus † dicitur
4 imago legitimorum, *idem in l. cùm acutiſſimi, nu. 5. C. de fideicom. & not. plenè ad l. Gallus. §. & quid ſi tantum. ff. de lib. & poſth.* tamē plerique crediderunt legitimatum ſtatuto contineri, ideò quod legitimatus dicitur verè legitimus, & nō fictè, ſecundum communem ſententiam. *Bart. ad d. l. ſi is qui pro emptore. Bald. ad l. cùm acutiſſimi Caſtr. ad d. l. vl. & latè Tiraq. ad l. ſi vnquam. ad verb. ſuſceperit. liberos, num. 63. &* 64. nec non æquè per illos cognatio & familia cōſeruatur, quaſi nihil à legitimis diſtent. *§. ſit igitur licentia. §. quomodo. & §. ſi quis ergo filios. Auth. quib. mod. natura. eff. ſui.* Proinde arbitror alijs cōſanguineis legitimis non extantibus, conſenſum legitimatorū ſufficere, cùm iura ciuilia per legitimationem accipiant, ſed legitimis alijs conſanguineis extantibus, quibus ius conſentiendi quæſitum fuit, eos præferri non poſſe. *Quo de plura legere erit in deciſ. Pedemon. 119. & 121. & apud Tiraq. de retract. § 1 gl. 8.*

5 Adoptiuos † quoque appellatione liberorum in nulla diſpoſitione exaudiri, notat Alexand. *ad l. adoptiuum. ff. de in ius vocan.* Ego idem quod de legitimatis cenſeo, neque facilior, aut minus intricata diſputatio à Tiraq. *ad d. verb. ſuſceperit liberos. num. 7.* de his inſtituitur.

CAP.

CAP. XXXI.

Si ſtatutum requirat conſenſum propinquorum in teſtamento vxoris, an eorum conſenſus ſit neceſſarius, qui gradu proximi ſunt, an verò aliorum vlteriorum ſufficiat?

SVMMARIA.

1 *Ad hoc ſtatutum ſufficit, ſi aliqui ex propinquis conſentiant, etiamſi proximi non ſint.*

2 *Statuto ſimpliciter caventi ne mulier ſine conſenſu agnatorū contrahat, ſatisfit, etiamſi remotiores accerſiuerit.*

3 *Statutum prohibens rem aliquam alienari ſine conſenſu vicini, intelligitur etiam de vicino remotiori.*

4 *Statutum admittens propinquos ad retractum, non modò ad proximos agnatos, verùm etiam ad quoſcunque propinquos pertinet. niſi expreſſis verbis proximos alijs præferat.*

5 *Vbi plures vocantur ad ſucceſſionem inter quos eſt ordo coniunctionis, videntur gradatim & ordine ſucceſſiuo vocati eſſe, vt ſcilicet proximiores primò admittantur.*

6 *Statutum præſens cum iure ſucceſſionis nihil habet commune.*

7 *Proximi, ad quos peruentura eſt ſucceſſio, alijs diligentiores fore expectantur.*

8 *Proximi interdum impediunt ea quæ honeſta ſunt.*

9 *Omnibus vtrinque paribus, proximi præferendi ſunt remotioribus.*

PVGNANTES hac de re ſunt Doctorum ſententiæ. Ego ijs accedendū arbitror, qui volunt ſufficere, ſi aliqui ex propinquis cōſentiant, etiam ſi proximi non ſint. Hi ſunt Bart. Bald. & Alex *ad l. tranſactionem. C. de tranſanct.* Bart. *in l. ſi tertio. in princip ff. de aq. plu. arcen.* Alex. *ad l 1. §. eodem autē tecto ff. ad S.C. Syllan.* Iaſon. *ad l. non ſolùm. ff. de noui oper. nunciat.* Iacob. & Salic. *ad l. 1. C. vnde vir & vxor.* dicentes conſuetudine gene- 1

V rali

rali hoc obſeruari. Angel. *conſil.157. Doct.Catharina.* & *conſil.167.Item ſtatuimus.* Alcia.*ad d. l. tranſactionem. num.*
9. vbi ait, quòd ſi ſtatutum † ſimpliciter caueat non
2 niſi cum conſenſu agnatorum mulierem cōtrahere
poſſe, ſufficiet ſi alios, quàm proximiores agnatos, accerſiuerit. Licèt enim, inquit Alciat. æquius eſſet proximiores adhibere, tamen quia ſtatutum generaliter loquitur, receptius eſt, qualeſcunque ſufficere. agnati enim ſunt, etſi remotiores ſint. Et ſanè ſi de proximis tantum intellexiſſent ſtatuentes, non erat ijs difficile hoc exprimere. *argum. l. vlt. C. de cad. tol.* Proinde cum de propinquis generaliter locuti ſunt, verbis eorum inhærendum eſt, neque enim aliquid ſupra eorum cogitationem adijci debet. Sic in ſimili ſtatutum prohibens † rem aliquem alienari ſine
3 conſenſu vicini, intelligitur etiam de vicino remotiore. *Ancha. conſil.160. Præſupponitur in themate. Corn. conſil. 29. lib.1. per d. l. non ſolum. in princip.* & *ibi Doct ff. de no. oper. nunc.* Rurſum ſi ſtatutum admittat † propinquos ad
4 retractum, nō tantum admittere cenſetur proximos
agnatos, verum etiam propinquos quoſcunque, niſi expreſſis verbis proximos alijs præferat. Tyraq. *de retract §.1. gloſſ. 9. nu. 22.* & *ſeq.* vbi etiam iuris communis deciſionibus hoc conſentaneum eſſe adſerit, vt patet ex l. viduæ. C. de nupt. vbi fruſtra imp. de diſſenſione proximorum & non proximorū ſuper matrimonio viduæ diſputaret, ſi remotiores quoq; non admitterentur.

5 Neque turbat † obiectio, quod vbi plures vocantur ad ſucceſſionem inter quos eſt ordo coniunctionis, videntur gradatim, & ordine ſucceſſiuo vocati eſſe, vt ſcilicet proximiores primò admittantur, *l. cum ita. § in fideicommiſſo, vbi Bart. Imol. ff. de lega. 2.* & *Doct. ff. de iuſt.* & *iur.* & *in cap. ſignificante. ext. de appell.* Siquidem id ea cauſa obtinuit, quod teſtator in dubio videtur in ambiguo voluntatem ſuam diſpoſitioni legis ſcriptę accommodare voluiſſe, *l. hæredes mei. §. cum ita.*

ff. ad

ff. ad Treb. quæ eſt, vt proximiores in ſuccedendo pręferantur, remotioribus excluſis. *toto tit. de legit. hæred. & Inſtit. de legit. agnat. ſucceſſ.* In ſtatuto † nihil tale occurrit, neq; illud iuri communi conforme eſt, ſed ab eo exorbitat & deflectit. 6

Sed inſtas, veriſimile eſt proximiores † ad quos perueniet ſucceſſio, fore alijs diligentiores, *ex ſententia Imol. ad l. 1. §. fuit quæſitum. ff. ad S.C. Trebel. & Alex. conſ. 189. nume. 1. lib. 7.* Reſpondeo, aliquando eos qui gradu †proximo ad ſucceſſionem vocantur, etiam quæ honeſta ſunt impedire, *vt ait Imp. in d. l. viduæ.* Nam ſi hæreditatem vxoris abſque liberis decedentis expectant, quæ alia coniectura capi poteſt, quàm quòd à legando delinimentis & inſtigationibus auertent, ſua tantummodò commoda ſequentes? quæ ratio in agnatis remotioribus nihil lucri ex illius morte percepturis, omninò ceſſat. Illud porrò conſiderandum eſſe *ad d. §. fuit quæſitum.* admonet Iaſon, ſtatutum iſtiuſmodi de his propinquis accipiendum eſſe, qui ſuſpecti non ſunt. 7 8

Quod ſi pares† ſint fide & probitate proximi cum vltioribus, hos illis poſthabendos eſſe, æquius tutiuſque arbitror. *Iaſon ad l. vltim. num. 27. C. de verb. ſignifi.* 9

PETRI PECKII ZIRICAEI, I.C. REGII CONSILIARII.

DE TESTAMENTIS CONIVGVM

LIBER QVARTVS.

CAP. I.

An valeat ſtatutum vel conſuetudo, ne coniunx coniugi quid leget?

SVMMARIA.

1 *Teſtamento amicorum præteriri turpe & probroſum.*
2 *Vxor rei familiaris conſeruatrix.*
3 *Statutum valet, ne maritus vxori legare poſſit.*
4 *Lex paucitatem aliquando ſpectat.*
5 *Bona in familia conſeruari intereſt publicè.*

Expendimus ea quę ſuper conſenſu mariti circa teſtamentum vxoris ſtatuuntur: deſcendamus nunc ad alia ſtatuta, quibus cauetur, vt maritus aut nihil, aut non vltra certam ſummam certumue modũ vxori legare poſſit, & ex diuerſo quibus cogitur aliquid vxori relinquere, & cætera, quę his adhærent. Primùm an valida ſint ſtatuta, ne maritus vxori leget, ſubdubitatio eſt. Iniquum enim & à natura abhorrens videtur, hoc negare vxori, quod tribuitur extraneo, cùm arctiſſimum ſit inter cõiuges vinculũ, & amor omnium maximus: ideoq;, quemadmodũ inquit Cicero *pro Quintio*, æquũ ſit vt ad quã ſummus mœror

mœror morte venit,ad eandem ſummus honor quoque perueniat,*facit l.2.C.de infir.pœna.cœliba.*Sed & iniurioſum ac turpe veteribus fuiſſet vxorem à marito † 1
præteriri,qui paſſim honori ducunt ex amicorum & coniunctorum teſtamentis accipere,*vt l.3.§.1.ff.de lega præſtan.ibi,nec enim quærimus cui adquiratur, ſed cui honor habitus ſit,& l.ſed & ſi ſuſcepit.§.ſed & ſi proponas.ibi, quem honorem habitum voluit.ff.de iudic.* Quod Cicero quoque *pro Cæcinna* ſatis exprimit:[Vſumfructum omniũ ſuorum bonorum Coponiæ legauit, vt frueretur vnà cũ filio.Magnus honor viri iucundus mulieri fuiſſet, ſi diuturnum eſſe licuiſſet.] Itaque D.Octauius Aug. *teſte Sueto.in eius vita cap 66.* amicorum ſuprema iudicia moroſiſſimè penſitauit:neque dolore diſſimulato,ſi parcius,aut citra honorem verborum : neque gaudio,ſi gratè pieéque quis ſe proſecutus fuiſſet.Iam verò cuius nõ ingratitudinis maritus arguetur, ſi nihil leget vxori?quæ†ipſa non rarò eſt omnis proſpe- 2
ritatis eius,rerumq́ue adquirendarum cauſa & occaſio,quæq́ue parſimonia, frugalitate, & induſtria ſua rem familiarem firmat,cadentem erigit, & ſæpè labefactatam reſtituit.

Sed contrarium reſpondent , valereq́ue†ſtatuta 3
huiuſmodi verius adſerunt Alex. *conſil.128.lib.7.Bald. ad l.1.col.6 & ibi Bart.C.de ſum.Trinit.idem Bald.ad l.2.verſ. ſed quid ſi ſtatutum dicat.C.vt in poſſeſſ. leg. Alber.in 2.par.ſtatut.qu.112.Statuto cauetur. Anchar.in repet.cap.canonum ſtatuta. de conſtit.verſ.Quid ergo vtrùm ſtatutum. Barbat. conſ. 12.lib.1. Pariſ.conſ.16 lib.3.Salic.ad d.l.1.Deci.conſ.196 Roma.conſ.39. Guil.Bened ad cap Raynutius.ad verb. Et vxorem nomine Adaleſiam.nu.215 pag.129.de teſtam.*& Chaſſan.*ad conſuet.Burg. Des Droicts & appar. à gens mariez.rub.le mary. §.7.ad verb. per teſta.in princ.*Rationem tanquam ſanctam & æquitate fundatam extollit Practi. Papien. *in for. libel. quo agit vxor ad dot.in verb.dedit & legauit.verſic.ſed quia.*quod vxores ægrotantibus maritis ſæpè moleſtæ ſunt, & importunitate quadam legata extorquent, nolentes

autem legare negligunt,& derelinquunt.Sed hęc ratio non mihi videtur eſſe firma: quia ſi de aliqua importunitate quantumlibet modica conſtet, legatum ipſa lege concidit, ſi hæres excipiat:vt præmonſtraui abundè *lib.1.* maiorque pars coniugum melior eſt, quàm vt de ijs contra pactiones ſacramentales & cõnubiales tale quid præſumatur:niſi dicas legem ſubinde † paucitatem ſpectare, & timere ab omnibus,
4 quod in paucis eſt experta, vt & S. C. Macedonianũ propter paucos Macedones fœneratores in vniuerſum dat exceptionem aduerſus eos,qui filiofam.mutuum dederunt,etiam ſi ſint minimè ſuſpecti. Verùm Pariſ.*d.conſil.16.* aliam aſſignat rationem, quæ iuſta & idonea videatur , cur hac in parte ſtatuentes iuri ciuili derogare potuerunt,ſcilicet vt bona † in familia
5 conſeruentur , quæ maritus alioquin ſæpè mauult vxori,quam liberis proprijs relinquere, *l. lex quæ.C. de adminiſt.tut.Bart.ad l pater.ff.de condit. & demonſt.* bona autem familiarum & earum dignitatem conſeruari etiam lex teſtatur publicè intereſſe,*l.1.§.ſi cui. verſicul. publicè enim.ff.de vent.inſpic.§.cæterùm. Inſtit.de legit.ag ſucceſ.Bald.ad l.maximum.C.de liber.& poſthum.* Sic autem & in grauioribus terminis valet ſtatutum vetans matrem liberis ſecundi matrimonij vltra certam partem legare.*Doct.ad rub ff.ſolut.matrimon . Decius conſil.361.* cùm iuſta ratione factum ſit, ſcilicet vt ſecundæ nuptiæ reſtringuantur.Neque mouet quod contra proponitur,vxorum arctiſſimam coniunctionem , & in re familiari curam aliud depoſcere : nam ſatis videtur , quòd lex eo nomine, vt huius operis cap.1. dicebamus,ipſam conſtituit ſociam bonorum mariti,& ſi nullus extet propinquus, cognatus,vel agnatus, ad eius hæreditatem excluſo fiſco admittit.

CAP.

CAP. II.

Statutum vetans coniugem coniugi relinquere, an locum habeat in legato remuneratorio?

SVMMARIA.

1 *Remunerationis gratia multa admittuntur, quæ alioquin eſſent illicita.*
2 *Legatum remuneratorium eſt magis debiti reſtitutio, quam largitio.*
3 *Vxor quomodo obſtringatur marito ad obſequia.*
4 *Statutorum verbis inhærendum eſt.*
5 *Statuta prohibentia coniugem coniugi legare, quando locum habeant in legato remuneratorio.*
6 *Statutum quando ad limites iuris communis redu[illegible]r.*
7 *Principis ſcientia difficulter probatur.*

NIcol. Euerardi noſtri olim Senatus Præſes. *conſil.192. Caſus talis eſt in oppido Antvverpienſi, numer.4.* cenſet tale ſtatutum non habere locum in legato remuneratorio: & ponit exemplum de muliere laborante morbo caduco, cui maritus die & nocte ſedulò adſtitit, quamuis ſi eius morbi ab initio conſcius fuiſſet, nunquam illam ducturus erat: aitque proinde vxorem potuiſſe modico legato mariti laborem & miniſteria compenſare; *allegans nota. per Cyn. Caſtr. & alios ad l. ſi pater puellæ. C. de inoffic. teſtam.*

Ac videtur iſta deciſio cõfirmari ex eo, quòd omnia ſtatuta accipiunt interpretationem à iure communi, *cap. cum dilectus. & ibi Doct. de conſuet. l. 2. C. de noxa. actio.* Iure autem communi receptum eſt, vt licet maritus 1 non poſſit donare vxori, neq; vxor marito, *l. 1. ff. de donat. inter vir. & vxor.* ſicut hic ex ſtatuto nõ poſſunt ſibi mutuò legare: tamen admittatur donatio propter benemerita, & compenſationis gratia, *vt ait Caſtr. conſ. 172. In caſu præſenti. in prin. lib. 2. per l. ſi verò nõ remunerandi. §. idẽ Papinianus in fi. ff. manda. & nota. in l. fundũ per*

 fidei-

fideicommiſſum.ff.de lega.1. Et quamuis pater filium ſuum ſpurium inſtituere non poſſit, *l. vlt. & ibi Doct. C. de na. liber.* remunerationis tamen cauſa poteſt. *Bald conſ. 66. Si dicta inſtitutio. lib. 1.* Idemque eſt in clerico & concubina eius, inter quos tametſi donatio ſeu legatũ prohibeatur, *l. affectionis. ff. de dona. l. vnica. C. de concub.* remunerationis tamen cauſa excipitur. *Anchar. conſ. 247. Dubium facit.* Idem rurſus in Prælato Eccleſiæ, cui non niſi ob remunerationem lex permittit bona eccleſiæ donare vel alienare, *l. iubemus nulli. §. ſcientes. ibi. Ad viciſsitudinem beneficij collocati. & ibi Doct. C. de ſacroſ. eccleſ.* Minori quoq; cui alioqui ſine decreto iudicis bona ſua alienare non licet, *tot. tit. ff. de reb. eor.* propter meram remunerationem alienatio permittitur, *Roma. in l. ſi ante nuptias. ff. ſolut. matri. Alciat. ad l. creditores. ff. de verbor. ſignifi.* Aliaque quædam ſimilia in gratiam remunerationis admiſſa videre eſt apud Tiraq: *ad l. ſi vnquam. ad*

2 *verb. donatione largitus. C. de reuocan. donat.* Enimuerò huiuſmodi legatum † vel donatio potius ſunt quædam naturalis reſtitutio, & debiti ſolutio, ac titulus oneroſus, quam ſimplex, mera & propria largitio, *l. Atilius Regulus. in verb. Defendi non meram donationem eſſe. ff. de donat. l. ſed & ſi lege. §. conſuluit. in fi. genus quoddam permutationis. ff. de petit. hæred.* Imò huiuſmodi donationes & legata habent vim venditionis, *inquit I. Faber ad l. 1. col. vlt. verſ. quod ſi duo. C. de inoffic. donat. & ſequitur Guido Papius conſil. 214 circa materiam. & Tyraquel. de retract. §. 25. gloſſ. 2. nu. 3. verſ. quæro igitur.* Super hæc, vt proximè præcedenti capite dicebam, ratio quoque ſtatuti eſt, vt extorſiones legatorum præcidantur, quæ proculdubiò ceſſat in vxore maximis officijs legatum demerente: planèque veriſimile eſt ſtatuentes de hoc caſu nõ cogitaſſe: *vt nota. ad l. omnes populi. ff. de iuſtit. & iure.* qui ſi interrogati fuiſſent, an vellent huiuſmodi legata excludere, humanitatem & ęquitatem ſecuti dixiſſent quòd non. Etenim ſi famulo & ancillæ mercede adſtrictis, & qui, vt inquit Terent. conari manibus

& pe-

& pedibus, noctesque & dies pro dominis tenentur, compenſationem aliquam extraordinariam non inuidemus: cur idem non vxori † quoque permittimus 3 diuinæ atque humanæ domus ſociæ? quæ etſi marito obſequelam debeat, à vilibus tamen & abiectis, ac immoderatis remouetur. Vxor enim non eſt ſeruitij nomen, ſed ſocietatis & amoris. Neque dicas frequentes eſſe vxorum extorſiones, & ambitiones legatorum, quibus ſtatutum occnrrere voluit: nam certè nihilò infrequentiores ſunt famulorum & ancillarum, qui dum patribusfamil. vxores non habẽtibus dominantur ac imperant, clanculatia importunitate, & quæ ita probari non poſſit, legata extundunt.

In contrarium vrget, quod ſtatutum iſtud ſimpliciter vetat coniugem coniugi legare: verbis autem † 4 ſtatuti debemus inhærere: neque aliam vllam interpretationem adfingere: *Bald. ad cap. ſignificante. verſ. Sed quid ſi ſtatutum de appell. & in l. ita nobis. C. de adult.* & quod ſtatutum nõ determinat, nec nos determinare debemus, quia ſeruandum eſt ſicut iacet, *ait idem Bald. ad l. cum ancillis. C. de inceſt. nupt.* & tantum diſponit quantum loquitur. *Anchar. conſil. 69. Corneus conſ. 90. li. 3. Socin. conſ. 108. lib. 1. Dec. conſ. 334.* & maximè ſtatuta quæ corrigũt ius commune, vt eſt iſtud, non accipiunt ſupplemẽtum aut interpretationẽ ab ipſo iure cõmuni. *Idem Bald. ad cap. cùm non liceat. de præſcrip. arg. l. qui cum vno. §. qui poſt. ff. de re milit. Alex. conſil. 227. & 249. lib. 6. Ioan. Franc. Balb. de præſcrip. quæſt. vlt. 4. part.* Nam quoties ſtatutum aliquid addit vel detrahit iuri communi, efficit ius municipale, nec recipit ſubauditum intellectum à iure communi, neque lex quæ corrigitur, nouam legem interpretatur, *l. vlti C. de indic. viduit. col. l. 1. §. hunc igitur. C. de Iuſtin. Cod. conf. l. 1. §. repetita ratione. C. de emẽdat. Cod. Iuſtin. Caſtr. ad l. vlt. §. in computatione. col. vlti. & ibi Roma. C. de iure deliber. tametſi cum Alex. ibi alij diſſentiant. Soc. ad l. cùm filioſam. ff. de verb. oblig.* Addo quod in dubio

ſtatuta ita accipi debent, vt iuri communi aliquid
addant, potius quam vt idem contineant. *Euerar. à rat.
legis ſtricta, num 16.*

Hac in re, ſi ſtatutum ſimpliciter vetet maritum
vxori quidquam legare, nec amplius aliquid addat,
ęquior mihi eorum videtur eſſe ſententia, qui exiſti-
mant legatum remuneratorium nõ excludi, ſi modo
& † bene merita probentur, & eorum modum ſeu
5 magnitudinem legatũ non excedat, partim quia hoc
caſu maritus vxori non tanquam vxori, in quo ſtat
ratio prohibitionis ſtatuti, ſed veluti cuilibet alteri
perſonæ benè de ſe meritæ legare videtur: partim
etiam quòd non ſatis explorata eſt eorum ſententia
qui aiunt, ſtatutum correctorium iuris communis,
vel aliquid ei addens, ſecundum ius commune inter-
pretandum non eſſe. Nam & Bald ipſe & Roma. *ad
d. §. in computatione* & is Roman. *ad l. ſi quis priore. ff. ad S.
C. Trebell.* & Decius *conſ. 445. In caſu ad me tranſmiſſo.* alij-
que plures contrarium adſeruerunt. In dubio autem
ea opinio ſectanda eſt, quæ fauet teſtamentis, *l. in te-
ſtamentis. & ibi Doct. ff. de reg. iur.* & quidem potiſſimum
quando alioqui peccaretur in ius naturę, vel aliquis
6 indigne damnum pateretur, tunc quippe ſtatutum †
ad limites iuris communis facilius eſt reducendum,
*d. § in computatione, & ibi Doc. Alex. ad l. 1. §. nunciatio. ff. de
noui oper. nuncia. Panorm. ad cap. 1. de clandeſt. deſponſ. late Iaſ.
ad l. properandum. § ſin autem alterutra C. de iudic.* In propo-
ſita autem facti ſpecie niſi hoc legatum admittatur,
& naturali obligationi, quæ tendit ad remuneratio-
nem, vis fiet, & iniuria damnum patietur vxor, quæ
ex ſola illa naturali obligatione actionem non ha-
bet, *l. 1 §. debitum. l. qui autem. §. fi. ff. de conſtit. pecu. l. iuriſ-
gentium. § quinimò ff. de pact. l. cum quis. C. de iur. & fac. igno-
ran. l. 1. & ibi Doct. ff de condict. indeb. & nota. ad l fi. C. ad leg.
Falcid.* Si autem non tantum ſimpliciter ſtatuta ve-
tent maritum legare vxori, ſed à Principe confirma-
ta ſint, cum clauſula in fine confirmationis, ne ijs ali-
quid

Digitized by Google

quid adijciatur, aut detrahatur, aliuſue caſus in illis nō comprehenſus allegetur, vt vidi ſubinde factum eſſe: arbitror neque hoc legatū poſſe defendi, quandoquidem clauſula iſta derogatoria omnibus alijs viam obſtruat, *iuxta not. Doct. ad cap. 1. de conſtit. in 6. & quæ ibi plenè dixi, & Panorm. ad cap. fi. num. 22. de conſuet. poſt Bart. ad l. ſi mihi & tibi. §. vlt ff. de leg. 1.* Princeps enim non alia ratione talem clauſulam adijcit, quàm vt ſubditos ſuos varijs litibus eximat; quibus inuoluerentur ſi pro arbitrio pragmaticorum omnia libenter confundentium, ſuoque duntaxat quæſtui ſæpè ſtudentium, indifferenter diſputare liceat, an hic vel ille caſus ſub verbis ſtatuti comprehendatur, necne, & in vtro maior ratio ſit vel non ſit. Et hæc tamen ita, niſi ſciente aut conniuente Principe clauſulæ illius vſus receptus deinde non foret, *vt not. Iaſon ad l. de quibus. ff. de legib.* cùm ſtatuta & leges tantum habeant de effectu, quantum de vſu, & tacita ſit in illis conditio, ſi à ſubditis recipiantur, *vt dicit Hoſtien. quem alij ſequuntur ad cap. 1. de treuga. & pa. de quo latius vide Petr. à Duen. regu. 144.* Attamen hæc opinio vix obtinere poſſet. Nam cum Principis † ſcientia difficulter probetur, 7
vtpote quem tot cogitationes & tanta negotia vndequaque circumſtent, & ipſe expreſsè vetuerit nouos caſus in controuerſiam duci; videtur quoque ſubditis omnem occaſionem ſuſtuliſſe, per quam ad nouas & inexplicabiles lites redirent, quibus ante ſtatuta concepta, & ſuo decreto ſtabilita diſtorquebantur.

CAP. III.

Vtrum valeat ſtatutum, quod vir vxori aliquid teſtamento relinquere cogatur, & quomodo intelligi debeat?

SVMMARIA.

1 *Statutum valet quod vir vxori relinquere cogatur.*

2 Vxor

2 *Vxor ſuccedit marito in quartam partem bonorum.*
3 *Dos quando cenſeatur parua.*

1 PER contrarium quoque valere exiſtimo ſtatuta, quibus coniunx coniugi aliquid relinquere cogitur: quia quod fieri poteſt per legem ciuilem, poteſt etiam fieri per ſtatutum legis vicem ſupplens, *ſecundùm Iaſ. & alios ad l. de quibus. ff. de legib.* Atqui ex legis diſpoſitione vxor marito in quartam † partẽ bo-
2 norum ſuccedit, ſi liberi non ſint vltra tres, alias in virilem portionem: & legatum ei factum non tollit dictam ſucceſſionem, ſed computatur in partem. *Auth. prætereà. C. vnde vir & vxor.* Neque poteſt maritus hanc quartam partem vxori debitam prohibere, *gloſſ. in §. ſi verè expreßim. ad verb. hæredem. in Authen. de hæred. & Falcid. cuius opinionem communem eſſe teſtatur Alex. ad d. Auth. prætereà. & Doct. ad l. ſi cùm dotem. §. ſi pater. ff. ſolut. matrimo.* quia debitum eſt neceſſarium. *vt ait Ioan. Dilect. de arte teſtan. rub. de legat. cap. 20. nu. 2.* Hinc oritur illa quæſtio, ſi maritus per ſtatutum cogatur vxori
3 paruam dotem † habenti relinquere quartã partem bonorum, quanta debeat eſſe iſta dos? Corne. *conſil. 249. Viſo ſuprascripto puncto. lib. 3. & conſil. 324. lib. 4.* ſcribit eſſe neceſſarium vt dos ſit minima, adeò quòd vxor laboraret extrema paupertate, ſi vltra eam nihil haberet, *per text. Authen. de exhib. reis. §. quoniam verò. ibi, nihil habere volentes.* & vt Barbat. ait *conſil. 74. Scripſit. lib. 4.* eundemque ſecutus D. Ioan. Dilect. *tit. 6. d. cap. 20. num. 1.* intelligitur parua dos, quando non ſufficeret ad alimenta vxoris. Debeturque hæc quarta pars etiam ſi coniugi poſt adquiſitionem eius ſuperuenirent diuitiæ: quia poſt effectum cõſummatum ceſſante cauſa non ceſſat effectus, *l. vltim. ff. vnde lib. Dec. conſ. 24. pro virili.* Ego exiſtimo iudicis religioni relinquendum eſſe, vt deſpiciat, quæ ſit dos parua vel magna, *ſecundum Doct. ad Auth. quod locum. C. de collat. Hippo. ad l. quæſtionis. num. 29. ff. de quæſtio.* ſicut & eius arbitrio æſtimandum relinquitur, quod ſit arduum negotium. *Imo. in*

cap.

cap. vlt. de donat. & quis dicatur pauper, *Bald. ad l. ſi conſtante. ff. ſolut. matrimon.* vel miſerabilis perſona, *teſte Io. Andr. ad cap. ſignificantibus. de offic. deleg.*

CAP. IV.

Si ſtatutum habet, quòd vxor, non extantibus liberis, debet marito relinquere certam partem ſuorum bonorum, an illa poſſit bona inter viuos alienare?

SVMMARIA.

1 *Alienare in vita an poſſit quis id, quod alicui teſtamento relinquere cogitur.*

2 *Statutum quod vxor debet marito relinquare certam partem bonorum, quomodo impediat illam alienare inter viuos.*

BOnoniæ ſtatutum eſſe refert Alexan. *conſil. 55. lib. 1.* quod mulier, non extantibus liberis, tenetur relinquere tertiam partem dotis, aliorumque ſuorum bonorum fratri, ſiue agnato ſuo: & in ea reſidet opinione, vt adſerat non licere mulier neque teſtamento, neq; contractu inter viuos † in fraudem 1
dicti ſtatuti dotem, bonaue ſua alienare, etiam ſi aliquid minus illis legaſſet, eoq; contentos eſſe iuſſiſſet. Mouet autem Alexandrum principaliter l. vlt. ff. ſi quid in fraud. patro. vbi ſi arrogator alienauerit bona ſua in fraudem quartæ, quam de bonis ſuis iure tenetur relinquere arrogato, poteſt arrogatus alienationem illam reſcindere & reuocare, ſiue titulus alienationis lucratiuus fuerit, ſiue oneroſus, cùm indiſtinctè lex illa loquatur. Lucrum autem quod debetur ex ea legis diſpoſitione arrogato, æquiparatur lucro alicui delato ex ſcito & voluntate ſtatuti. *Bald. & Bart. ad l. ſi arrogator ff. de adoptio.* Contra quoque patronus, cui libertus tertiam partem bonorum relinque-

linquere cogitur, in caſum alienationis tale remedium habet. *l.1. & l.2. & ibi Cyn. eod. tit.* Prætereà & hanc rationem Alex. aduocat, quòd alioqui eſſet aperta via fraudandi & eludendi dictum ſtatutum, & ſemper mulier poſſet inter viuos donare bona ſua cui vellet, fratre ſeu agnato excluſis: itaque non debet capi ea interpretatio, quæ ſubijciat occaſionem malitiæ, *l. in fundo. ff. de rei vendica. l. quoties nihil. ff. de reg. iur.* Par igitur atq; eadem noſtræ hypotheſeos ratio erit.

At enim Iaſon *ad l. ſi ita quis promiſerit. §. ea lege, nu. 40. ff. de verb. obligat.* ſecundum oppoſitam ſententiam ſe reſpondiſſe ait, & allegat conſil. 101. Pet. Anchar. decidentis quod ſtatutum, quo iubetur quis deſcendẽtibus ſuis duas partes bonorum ſuorum relinquere, intelligitur, vt teſtamento quidẽ exteris nihil relinquere poſſit, ex quo duæ illæ partes diminuãtur, nõ tamen vt inter viuos ei alienare vel obligare non liceat, cùm id expreſsè ſtatuto non contineatur. Sic & in conſimili caſu videmus quod pater legitimam filijs ſuis relinquere tenetur ex iure, verùm idcircò non minus bona ſua inter viuos alienare & obligare poteſt, niſi re & conſilio inofficioſa & fraudulenta ſit donatio, *l. Papinianus. §. quarta autem. ff. de inoffic. teſta. l.1. C. de inoffic. donat.*

Equidem exiſtimo Anchara. & Iaſonem hoc pariter ſentire, vt non impediatur alienatio & obligatio bona fide titulo oneroſo facta, ſed tantum ſi qua
2 titulo lucratiuo, & maioris † partis bonorũ, ac fraudulentè fieret. Atque huiuſmodi quidem ſtatuta in Zelandia & Flandria ſunt frequentiſſima, ex quorũ verbis facilè apparet ſubditos de bonis ſuis vltra certam partem teſtari non poſſe, non tamen impediri quò minus titulo oneroſo ea alienent, modò fraudis omnis, & malæ fidei cõiectio abſit, quæ ex vicinitate mortis alijſque *de quib. Doct. ad l. poſt contractum. ff de dona.* colligitur. Proinde & in hoc articulo non aliter reſoluendum ducimus.

Neque

Neque vero Alex ipſe ab hac ſententia diſcedit, ſed loquitur in caſu quo grauatus alienabat maioré & meliorem partem ſuorum bonorum, *vt patet nu. 5. col 3.* ex quo fraudis coniectura certior erat, *l. omnes. §. Lucius. & ibi Angel. ff. de his quæ in fraud. cred. l. ſumma cum ratione 21 ff de pecul in prin. Bal. in l. ſi vnquã. C de reuoc. don. & in l. 1. 2. quæſt. C. ſi quid in fraud. patro.* Deinde agit non de caſu alienationis titulo oneroſo factæ, ſed titulo donationis, qui eſt lucratiuus, vt apertè conſtat ex hoc verſ. num. 1. [Præſuppono & ſecundo quod d. B. per dictam donationem de qua in themate fit métio.] & item ex eodem verbo donationis, ſæpè per totum conſ. repetito, ac rurſus ex his. [Et quatenus iſta alienatio facta eſt ex cauſa lucratiua.] Vnde Molinęus ibi dicit eum malè reprehendi à Iaſone *in d. §. ea lege. colum. 9. num. 38.* quaſi reſponderit omnem alienationem reuocari poſſe, ſiue fiat titulo oneroſo, ſiue lucratiuo. Neque enim hoc dicit, ſed quod res dubia ſit, ſi alienatio habeat titulum oneroſum, *per l. non vſque adeò. ff. ſi quis à paren. fu. manu. & ea quæ notant Petr. & Cyn. in l. 1. C. de inoffic. donat. & l. 1. C. ſi quid in fraud. patron.* Ad d. vero l. vlt. dicit ex quorundam opinione hoc eſſe multum ſpeciale in filio arrogato, vt talem alienationem factam ex cauſa oneroſa reuocare poſſit, *verſ. ſed vbi, & ſeq.* Atquì titulus eiuſdem l. vlt. immò lex ipſa fraudulentam alienationem arguũt.

CAP. V.

Si ſtatutum vetat ne maritus vxori leget, an vice verſa vxori prohibuiſſe videatur ne marito leget?

SVMMARIA.

1 *Statutum in vno ex correlatiuis habet locum etiam in altero. & num. 4.*

2 *Statutũ vetans maritũ vxori legare non accipitur vice verſa.*

3 *Caſus*

3 *Caſus omiſſus in ſtatuto relinquitur diſpoſitioni iuris.*
4 *Viri nō præſumūtur legata eblādiri aut extorquere vxorib.*
5 *Statutum omne iuri communi derogans, eſt odioſum.*
6 *Statutum an cenſeatur fauorabile vel odioſum ex primaria voluntate ſtatuentium.*

QVOTIES ſtatutum prohibet ne maritus vxora quidquam aut ſaltem non vltra certam partem bonorum legare poſsit, vt dictum eſt, an & in reciprocum prohibuiſſe cēſeatur, ne vxor marito relinquat? Et quidem Curtius Senior *conſi. 21. Statuto Parmenſi,* latè hoc adfirmat: idemque tenet Iaſon *ad l. vlt. C. de indic. viduit. tollen.* & ita ſe conſuluiſſe ait, atque eum ſequitur Bartholom. Romuleus *ad rub. ff. de adquir. poſſ.* Primò enim maritus & vxor ſunt cor-
1 relatiua, & ſtatutum in vno † ex correlatiuis, quantumcunq; correctorium iuris communis, habet locum etiam in altero correlatiuorū. *Bald. in Auth. quas actiones, 2. colum. C. de ſacroſ. eccleſ. Anchar. in cap. canonum ſtatuta, verſic. Vlteriùs quæro. de conſtit.* & conſequenter ſtatutum loquens de marito habet locum in vxore, *vt dicit Bart. ad l. 1. ff. quod met. cau. per illum text. & in l. 1. §. hæc actio. ff. ne vis fiat ei. Bald. in rub. C. de reb. cred. & in l. ſi ab eo. C. de legit. hæred & in l. nemo martyres. ad fin. C. de ſacroſ. eccleſ. multùm amplè Feli. in proœm. Decretal. Curt. Sen. & Iaſon. d. locis, & Præſes Euerar. in loco à correlati.* Deinde facit pro hac parte, quòd ratio ſtatuti videatur eadem vtrobique, ergò eadem eſſe debet iuris diſpoſitio, *l. adigere. ff. de iure patro. gloſſ. ſingul. quam ad hoc notant Bald. & Caſtr. in l. quamuis. C. de fideicom.* & veriſimile eſt quòd ſtatuentes ſi ſuper eo interrogati fuiſſent, idem reſpōndiſſent: ob idque non aliud debet eſſe in caſu non expreſſo, quàm in caſu expreſſo, *l. tale pactum. ff. de pact.* Tertiò aptè adduci poteſt quòd quādo lex vel ſtatutum loquitur in vno caſu ratione frequentioris vſus, nō intelligitur idcircò excludere alios caſus conſimiles, licet infrequentiores, *l. vnica, in verb. ſponſam. C. de rap. virg. l. 1. & ibi gloſſ. 1. C. de his qui ad eccleſ. confug. gloſſ. notab.*

quam

quam extollit Imola in Clemen.1.ad verb. Præſidentes.de reſcrip. Felin.in cap.nonne.5.limit.col 2.de præſumpt. Dictum autem ſtatutum videtur tantum ratione frequentioris vſus de marito expreſſiſſe: quia crebrius contingit maritum relinquere vxori, quam vxorem marito, quæ ſæpe nihil vltra dotem habet, de quo diſponat Quartò hinc ſtat doctrina Bartol. *in l.cunctos populos.6.qu.princip.C.de ſum.Trinit.* vbi dicit perſpicuè in terminis noſtris, quod ſtatutum prohibens maritum legare vxori, continet fauorabilem diſpoſitionem: vnde ſequitur quod extendi poſſit. *idem Bart. in l.ſi conſtante. 8. quæſt.1.par.principa.ff.ſolut.matrim.& in l.2.C.de infant.expoſ. ſequuntur Salic.ad d.l.cunctos populos. 8. col. Iaſon d.loco. & Roman.conſil.38. In quæſtione propoſita.* Denique momentum adfert notabilis deciſio Bald. *in Auth.hoc locum. ad fin.C ſi mulier ſecun.nup.* quòd licèt conſuetudo generaliter ſit ſtricti iuris, & non extendatur, *vt not gloſſ & Bart.in l 3.ff.de iti.actu.priua.§.ſi quis hoc interdictum.* tamen illa, per quam licet marito relinquere vxori vſumfructum omnium bonorum, ſeu facere eam dominã & maſſariam eorundem, ita tamen vt filijs exiſtentibus tantum habeat alimenta, capit etiam locum in vxore. Idem igitur in ſtatuto dicendum videtur, quia conſuetudo & ſtatutum pari paſſu procedunt. *Doct.in l.de quibus ff.de legib.*

Contrariam tamen † ſententiam amplectuntur 2
Socin. *conſil.74.Difficultatem quæ in puncto, lib.3.* Crotus *latè in rub.ff.de adquir.poſſ.* & Alciat. *lib.2. de verb. ſignific. pag.50.in fi.ſecundum impreſſionem Iſingri. ibi, Ecce lex prohibet marito.* in qua ego quoque ſum. Nam imprimis vulgare eſt, quod caſus † omiſſus in ſtatuto habetur pro 3
omiſſo, & relinquitur diſpoſitioni iuris communis, *l.ſi extraneus.ff.de condict.ob cauſ.l.ſi cùm dotem.ff.ſolut.matr. l.commodiſſimè ff. de liber. & poſthum.cum ſimilib.* etiam vbi maior vrget ratio, ſi ea non ſit expreſſa in ſtatuto, *l. cùm mulier.& ibi Cuma.ff.ſolut.matrimo. Bald. in Auth. quas actiones per l.his ſolus.in verb.Tacitè cautum putamus. C.de bon.*

quæ liber. quia debemus inhærere verbis ſtatutorum nec aliter ea interpretari quàm loquantur, *vt ſuprà c. 2. num. 4. ex Baldo & alijs probauimus: quibus tamen adde eundem Bald. in l. ſi furioſi. per illum text. C. de nupt. in l. maximum. C. de liber. præter in cap. vlt. extr. de eo qui mitt. in poſſ. conſ. 94. Viſo ſtatuto. & conſ. 433. Circa quæſtionem. lib. 5. &, ſi lubet, vide multa in hanc rem cumulata à Tiraquel. in l. ſi vnquam. ad verb. Libertis. C. de reuoca. donat.* Altera ratio eſt, quòd ſtatutum videtur hoc duntaxat cauiſſe, ne viri mulieribus blanditijs inducti malè hæredibus ſuis conſulerent, vt notat Socin. *d. loco,* allegans l. 4. ff. de inoffic. teſtam. vbi lex ſuſpicatur maritum actibus & delinimentis vxorijs impelli ad teſtandum etiam contra liberos. Quam rationem leges non conſiderant in teſtamentis vxorum, quibus † mariti non
4 ſolent legata eblãdiri, aut moleſti eſſe, vt docet experientia rerum magiſtra, *cap. quam ſit. de elect. in 6. Bald. ad l. cunctos populos. C. de ſum. Trinit.* Et quamuis fieri contingat, vt viri hac in re mulieres imitentur, tamen hoc quia rarius eſt, inſpectionem non habet, *l. nam ad ea. ff. de legib.* Quemadmodum eadem ratione crebrius traditum eſſe ſcribit Alciat. ſi lex ſororem à fratris hæreditate excludat, non cenſeri ex aduerſo fratrem prohibitum, quò minus ipſe ſororis hæreditatẽ adipiſcatur: quamuis enim ius ſuccedendi reciprocum eſſe debeat: tamen veriſimilius eſt voluiſſe legislatorem maſculis tantùm conſulere, *ſecundùm Doct. in l. lege 12. tab. C. de legit. hæred.* Nec mutant argumenta illinc producta. Quod enim ſtatutum, quantumcunq; correctorium iuris, loquens de vno ex correlatiuis, habet etiam locum in altero, ita obtinet, ſi ratio ſit expreſſa in ſtatuto, quæ vtrique ſimiliter poſſit accommodari, vel ſi ſaltem conſtet nullam eſſe diuerſitatem. *Soc. d. conſ. 74. amplè Chaſſan. in conſuet. Burg. in concluſio. & adproba. num. 9. in 1. & in 7. concluſ.* Atqui hic loquimur in dubio de coniecturata mente ſtatuentium, ne mariti delenifico ſermone & aſſiduis ſuggeſtionibus

ſeducti, proximiores ſuos ſpolient hæreditate: quæ ratio proculdubiò, vt iam oſtendi, ceſſat in caſu cõuerſo. Et ſic ſecundum quoque argumentum elidi-tur. Nec magis obſtat, quod dictum in vno ratione maioris frequentationis, non videatur denegatum in alio. Hoc namq; pro certo & conſtanti non rece-perim, neq; quidquam aut gloſſa aut Imo. adferunt cur faciam. Præctereà iſti intelligunt ſi conſtet ratio-ne tantũ frequentioris vſus expreſſum fuiſſe: de quo hic nihil apparet, & ita in dubiis vtemur ſtricta in-terpretatione, iuxta ea quæ notaui *nu.*3. Quartum ar-gumentum in ſpeciem virile eſt, niſi Socin. ſtatutum hoc nõ fauorabilem cauſam, ſed odioſam continere diceret, & Bartolum non loqui in caſu noſtro. Illud
ideò ſic, quia omnis receſſus à iure † communi eſt 5
odioſus, *l. cùm quidam. ff. de liber. & poſthum. cap. dilectus. de conſuet. cap. 1. & 2. de fil. presbyt. Panorm. in cap. quia. 3. notab. de priuileg. in cap. olim. ſuper gloſſ. 1. extr. de verb. ſignifi. & conſil. 1. col. 2. verſ. Item præindicatur. lib. 1. & veluti certum axioma ſe-quitur Cornem conſ. 89. col. 3. verſ. Inſuper li. 3. & conſ. 281. ver-ſic. Nec obſtant adducta. lib. 4.* In cuius confirmationem & hoc adduco, quod ſtatutum † cẽſetur eſſe odioſum aut fauorabile ex primaria voluntate ſtatuentiũ, vt ſcilicet ſi potiſſimè factum ſit in odium vnius, licet conſequenter vergat in fauorem alterius, cenſeatur odioſum, & vice verſa. *Bart. Bald. Caſtr. & alij in l. qui ex-ceptionem. ff. de condit. indeb. & idem Bald. in d. l. cunctos popu-los, col. 12. verſ. Sed hic quæro de effectu. Cuma. conſil. 2. Aretin. conſ. 2. Caſtrenſ. conſ. 92. lib 1. Roma. conſ. 32. Ludo. Gozad. conſ. 5. An in quæſtione. col. 2. latè Tiraquel. de retract. De retraict. lignagier. §. 30. gloſſ. 1. nu. 5. verſic. Ex hoc inferunt.* Vnde cum veriſimile ſit mentem ſtatuentium hic fuiſſe, quod nollent legata valere in odium vxorũ propter ratio-nes ſupraſcriptas, debet ſtatutum cenſeri odioſum, licet ex conſequenti reſpiciat fauorem proximorũ amicorum mariti. Hoc amplius ſunt qui putent, ſi in aliqua diſpoſitione peræquè concurrant odium &

fauor, cenſeri ſimpliciter odioſam. *Bald. in l. 1. colu*[illegible]*. verſic. Item nota quòd priuilegium. ff. de conſti. princ. Ioan. A*[illegible] *in cap. vlt. ſuper gloſſ. 5. in verb. ſimilibus. & ibi Anchar. Do*[illegible]*nic. & Phili. Franc. de verb. ſign. lib. 6. Nicol. Mil. in ſuo reperi*[illegible] *in verb. Lex dicitur fauorabilis. & in verb. Priuilegium ſi vno.* E[illegible] ideò Tyraq *in præfa. d. lib. de vtro. retract. num. 66. verſ. Se*[illegible] *quantum.* ſcribit, ſi conſuetudo in materia retractus ſi[illegible] contra ius, nihil dubitandum eſſe, quin ſimpliciter veniat ſtrictè interpretanda, etiã ſi facta fuerit principaliter in fauorem cõſanguineorum: cùm voluntas ſtatuentium facere non poſsit; vt quod ſuapte natura odioſum eſt, id cenſendum ſit fauorabile, quodque fauorabile, odioſum, quæ ſunt qualitates immotæ, & tenaciſsimè adhærentes. Igitur ſi etiam primario ſtatutum noſtrum haberet cauſam fauorabilẽ, propinquis ſcilicet mariti, tamen quia non minùs continet odium vxoris, cenſeretur odioſum: &, vt non cenſeretur odioſum, tamen quia eſt ſtricti iuris, extendi non poſſet ad cauſam inexpreſſam. Iam ex prædictis hoc quoque intelligimus non rectè à Curtio & Iaſone tradi, quòd ratio ſtatuti ſit, ne coniuges ſe mutuo amore ſpolient. Nec enim admodũ quærendum eſt de ſpoliatione eius, qui moritur, & qui iam rerum ſuarum egere deſinit: ſicut & donatio inter virum & vxorem ob dictam rationem prohibita, morte confirmatur, quaſi cauſa prohibitionis tunc ceſſante, *cap. cùm ceſſante. de appell.* Vltimo deniq; argumẽto exigua omninò vis eſt, vt à me poſteà peculiari tractatione oſtendetur.

CAP. VI.

Statutum an valeat quòd coniunx coniugi legare non poſſit, ſacra vnctione ſumpta?

SVMMARIA.

1 *Statutum valet ne coniunx poſt extremam vnctionem teſtari poſſit.*

2 Extre-

2 *Extrema vnctio non debet impedire quò minùs poſteà teſtamentum fiat.*

IN pleriſq; locis eam opinionem induit vulgus, quod poſt ſacram vnctionem nemo teſtari poſsit. finge id ſtatuto cauſam dediſſe: an validum erit? Qui adfirmabit, his vtetur rationibus: quòd ſacramentum iſtud tunc ferè adminiſtratur, cùm ægrotantium ſenſus deficiunt: quòd eo ſumpto pium ſit curis temporariis non incumbere: quodq; ſtatutum hoc nihil in ſe continet bonis moribus cõtrarium. In noſtra autem ſpecie ratio eſt multò firmior: Nam ſi ſtatuto fieri poteſt ne omninò coniunx † coniugi 1
quid leget, vt dictum eſt, quantò magis ne poſt certũ tempus leget, fieri poterit? *cap. cui licet de regul. iur. in 6.* Quod ſanè argumentum, vt mihi videtur, ineuitabile: ita nõ dubito valere ſtatutum, ſi ſolis coniugibus teſtandi facultatem adimat, idq; propter blanditias, ſuggeſtiones, & infeſtationes vxorũ, quæ tunc temporis maximè poſſent viros ad teſtandum perpellere. Aliud cenſeam de † ſtatuto generali, ne quis poſt 2
ſacram vnctionem teſtetur. Nihil enim, *vt diſputaui latiùs lib. 3. cap. 1.* magis hominibus debetur quàm libera teſtandi poteſtas, *l. 1. C. de ſacroſ. eccleſ.* adeò quidem vt nemo teſtamento ſuo cauere poſsit, ne liceat ſibi ab eo recedere, *l. ſi quis in principio teſtamenti. ff. de legat. 3.* Rurſum lex vult homini ſanæ mentis vſq; ad ſupremum vitæ ſpiritum teſtamenti factionem eſſe. *l. ex facto. in princip ff. de vulga. & pupil. ſubſtit.* Vnde iniquum foret ante illud tẽpus eam adimere, aut per ſacram vnctionem excludere, qua ſumpta multi vtique reualeſcunt. Neque verò protinùs alienatæ mentis eſt, qui ſacro oleo inungitur, neque, ſi ſit, in ea alienatione perſeuerat. Nam ſæpè pii & religioſi homines ſacramentum iſtud nõ in vltimam horam differunt, ſed ſaniori cõſilio, dum ratione & ſenſibus potiuntur, tempeſtiuè ſibi adminiſtrari petunt, etiam ad ſanitatem corporis, *iuxta Iacob. Apoſtol.* recuperandam:

& ex altera parte in repentinis morbis pleriſq; no eſt occaſio ad teſtandum, qui tamen poſt extremā vnctionem ſuſceptam recto ſenſu deinde teſtamenta conficiunt.

CAP. VII.

Coniunx legare prohibitus an poſsit cauere, ne hæredes bona ſine conſenſu coniugis ſuperſtitis alienent?

SVMMARIA.

1 *Maritus prohibitus legare, cauere poteſt ne hæredes ſine conſenſu vxoris bona alienent.*

HVIVS quæſtiunculæ deciſionem Alexandro acceptam ferimus. Ait enim *conſ. 57. Proſpectus teſtamento, num. 3. lib. 2.* quòd quamuis maritus re-
1 ſiſtente ſtatuto vxori legare non poſsit, non † tamen per hoc intelligitur prohibitus diſponere in teſtamento, ne hæredes futuri poſsint alienare vel locare bona hæreditaria ſine vxoris conſenſu. Nam cum iſte caſus ſit in ſtatuto omiſſus, nihil dubiū eſt, quin remaneat diſpoſitioni iuris communis, *l. ſi extraneus. ff. de condict. ob cau. & ſufficienter dixi cap. 2. nu. 4. & cap. 5. nu. 3. huius lib.* maximè cum diuerſius ſit à ſuperiori, itaq; ex iis illatio nulla fieri poſsit, *l. eum actum. ff. de calum.* Sed & ratio ſtatuti iſto caſu ceſſat, nec vllum ęſtimabile commodum vxori obuenit, quæ ſi nolit hęredibus conſentire ſine iuſta cauſa, iudicis officium interponetur, *l. ſi cùm dotem. §. eo autem temp[ore]. in fin. & ibi Bartol. & alii. ff. ſolut. matrim. Bald. in l. 1. l. viduæ, & l. in coniunctione. C. de nupt.* Vt autem nulla ſit ſuſpicio fraudis, alienatio vel locatio non per ſolam vxorem, ſed ſimul cum hærede, ad quem omnis vtilitas redit, expedienda eſt.

CA[P].

CAP. VIII.

An per iſtud ſtatutum maritus impediatur, quo minus vxori committat diſtributionem certarum pecuniarum pro anima ſua?

SVMMARIA.

1 *Statutum ne vir vxori leget, an impediat, quò minùs vir ei committat pecuniam diſtribuendam pro anima ſua.*
2 *Incapax certæ partis quando ſolidum capere poßit.*
3 *Vxor cui commiſſa eſt diſtributio, ſuſpecta non habetur, ſi alij ſint adiuncti.*

ANtiquus quidam Doct. nomine Guido de Suza auctor fuit, ſtante hoc noſtro ſtatuto maritum non poſſe quidquam fidei vxoris committere, etiam ad diſtribuendum pro anima, *vt refert Ioan. And. in addit. ad Specul. in tit. de inſtrum. edit. §. nunc verò ali-
qui, col. 31. verſ. Sitias quod inter relicta. & eſt addi. ſuper par-
te, legatur hoc initio. ad iſtum finem*, quia iſtud præſumere-
tur factum in fraudem ſtatuti, *cōtra l. non dubium. l. fraus. & l. contra legem. C. de legib.*

Circa quam deciſionem intereſſe puto, vetetne 1
ſtatutum † quidquam prorſus vxori legari, an verò
non vltra certam ſummam ſeu quantitatem: hoc eſt
vtrum planè incapax ſit vxor, an verò pro parte tan-
tum. Si enim in nihilum ſit capax, conſiderandum an
fideicōmmiſſo grauari poſſit, vt pecunias diſtribuat.
De hoc videtur ſentire Bald. *in l. hac edictali. 2. colum. 3.
quæſt. verſ. Nunc ſuccedit. C. de ſecun. nupt.* dum ait inſpicien-
dum eſſe commodum capientis, non reſtituere de-
bentis, *per l. cùm dotem. ff. ad leg. Falcid. & l. Sulpitius. ff. de
donat. inter vir. & vxor.* Idque apertius exprimens
Imol. dicit quod vbicunque lex vel ſtatutum prohi-
bet quem inſtitui, illud intelligitur quando inſtitu-
tio propr[illegible]um iſtius commodum ſpectaret, non ſi
commodum alienum, vt contingit ſi inſtituatur, &

 grauetur

grauetur purà alteri reſtituere. Cui accedit, quod fauor animę, qui hic verſatur, omnibus ſit præferendus, *l. ſancimus. C. de ſacroſanct. Eccleſ. & alijs ſimil.* Sed verius eſt vxorem penitus incapacem grauari non poſſe, *iuxta gloſſ. in l. eam quam. C. de fideicom. & in l. codicillis, in verſic. Petere poſſe. ff. de legat. 2. rurſum gloſ. in d. §. hi qui ſolidum. Bald. in d. l. eam quam. colum. 5. verſic. Quærit gloſſ.* cùm inſtitutio ſit pro non ſcripta, *l. quidam referunt. in princip. ff. de iure códicil. Bald. in l. ſi quis in ſolidum. & ibi Imol. ff. de hæred. inſtit.* Sin autem vxor in certa parte inſtituta ſit, quam ex ſtatuto capere poterat, & in alio loco teſtamenti maritus ei reliquerit certam quantitatem pro exoneratione conſcirntiæ ſuæ: dicendum eſt diſpoſitionem valere, vt in propoſito determinat Roder. Suares *de captato. voluntate, à num. 22. vſque in fi-*
1 *nem*, per d. l. cogi, vbi qui non poteſt per † ſe ſolidum capere, capit tamen vt alij reſtituat, & l. cùm ei. ff. de lega. 2. vbi Modeſtin. inquit. [Cùm ei qui partem capiebat, legatum eſſet, vt alij reſtitueret, placuit ſolidum capere poſſe.] *& item per l. Papinianus. §. meminiſſe. ff. de inoffic. teſtam. l. nonnunquam. §. 2. ff. de vſucap. l. 1. § ſed & ſi. ff. ſi quis aliq. teſtar. probib. & l. cùm dotem. ff. ad leg. Falcid. cum alijs concord. ab Accurſ adductis.* Sicque accipiendum arbitror quod ſupra ex Bald. & Imol. citabam, reſpici debere non commodum grauati, ſed accipientis, vt ſcilicet locum habeat quãdo grauatus tantum vltra certam quantitatem incapax eſt. Quomodò etiã Bart. *ad l. vlt. ff. de his quib. indign.* & Angel. & Imol. *in l. 2. C. de hæred. inſtituen.* & Alex. *in d. §. hi qui ſolidum.* obſeruant, ſi ſpurius inſtituatur, & grauetur vt alteri reſtituat, valere inſtitutionem, nimirum iure Canonico, quo ſpurius non eſt incapax quantum ad alimenta, *cap. cùm haberet. de eo qui dux. in matrimon. Roderic. verſic. Sed in propoſito noſtræ quæſtionis.*

3 Intellige tamen hoc, ſi vxori † & alijs ſimul commiſſa eſt diſtributio, & ita omnis ſuſpicio fraudis eluatur, *l. vlt. C. de fideicom. cap. prudentiam. de offic. deleg. &*

cap.

cap.2. de ſtatu monach. Ioan. And. d. loco. Alber. de Roſa. in 2. par. ſtatut. quæſt.110. ſtatuto cauetur quod nullus. & quæſt. ſeq. Alex. d. loco, & conſil. 57. Proſpectus teſtamento. n. 7. lib. 2. Iaſon ad d. l. non dubium. col. 11. ad l. captatorias. C. de teſtam. & l. 2. C. de fideicom. Socin. ad l. qui hæredi. ff. de reb. dub. Pet. Gerar. ſingul. 93. Nota perpetuò. etſi repugnet Suares d. loco. ſic enim dicimus & in teſte, quòd ſi ſolus per ſe eſſet reiectaneus & inhabilis ad teſtificandum, tanquam ſuſpectus, tamen ſi vna cum alijs fide dignis producatur, ſuſpicio aduerſus eum remittitur, *vt per Doc. in l. admonendi. ff. de iureiur.*

Aut intellige ſi vxor cauerit de diſtribuenda pecunia, & poſtmodum fidem faciat legitimam & ſufficientem de diſtributa, *nota. ad l. nulli. & l. id quod pauperibus. C. de epiſc. & cleric. Bartol. in l. Dinus. in fin. ff. ad leg. Falcid. Alex. d. conſ. 57. verſ. omitto. & Suares verſ. vlt.* Ceſſante enim fraudis ſuſpicione, & veritate detecta, cauſa in tuto eſt. Et hunc in modum ſupra *lib. 1. cap. 20.* declaraui vxorem, ſtante hoc ſtatuto, vel cum alijs, vel fide huiuſmodi præſtita, executricem dari poſſe.

CAP. IX.

Maritus ſi ſtatuto prohibetur vxori legare, an poſſit ei relinquere facultatem vendendi res ſuas pro ſolutione communium debitorum?

SVMMARIA.

1 *Maritus, non obſtante ſtatuto ne vxori leget, poteſt legare alienationem rerum ſuarum pro communibus debitis.*

2 *Alienatio neceſſaria prohiberi nequit.*

FAcultatem vendendi bona ſua maritus vxori legauit pro ſolutione communium debitorum, conſtante matrimonio contractorum. Illud ſine dubio dici poteſt, ſtatutum † ne vir vxori leget, locũ 1

get,locum non habere, ſi modo maritus ſeu hæres eius ad dimidium eorundem debitorum conueniri potuerint. Nam cum idem iſtud dimidium auctoritate iudicis vendi poſſet creditoribus poſtulantibus, *iuxta l.à Diuo Pio.ff.de re iudic.* nulla ratio eſt, quamobrē ex mandato mariti pro debitis iſtis ab vxore vendi prohibeatur, quæ eo caſu non tam eſt legataria ad ſuum commodum,quam executrix teſtamenti ad vtilitatem creditorum,& exonerationem domus mortuariæ atque hæredis, ſicut in ſimili proximo cap. *nu.2.* referebam. Et confirmatur hęc ſententia ex eo,
2 quòd neque ſub prohibitione legis,neque ſub †prohibitione hominis de alienatione rerum loquentis alienatio neceſſaria contineatur, *Auth.res quæ.C.cōmu. de leg.1.& fideicom.l.2.C.de pat.qui fil.* Vnde teſtator prohibere non poteſt, quin bona ſua vendantur,vt creditoribus ſatisfiat.*text.eleg.in l.filiusfam.§.Diui.verſ.ſed hoc neque creditorem.& ibi Iaſon in 2.lect.num.14.ff.de lega.1. l.alienationes.ff.famil.erciſ.l.Senatus.ff.de legat.1.in verb. vt non alienaret,ſed vt ſolueret.l.vltim.§.& ſi præfatam.C.de iure delib l.pacto ſucceſſorum.C.de pact.dixi latè ſup. lib.3.cap.15.* Itaque mens ſtatuentium hic fuiſſe non præſumitur, vt huiuſmodi legatum alienationis ſtatuto comprehenderent:quia ſtatutum generale capit lumen atq; interpretationem à iure communi.*Doct.ad l.2.C.de noxal.act.Panorm.ad cap. cum dilectus.de conſuet.Nicol.Euerard. conſ.38.num.8.* Sed ſi ita legatum intelligitur,vt pro ſolutione totius debiti communis bona mariti diſtrahere poſſit vxor,dico legatum non ſubſiſtere, ſed pro vxoris debito contra ſtatutum res legatas eſſe.

CAP. X.

Statutum ne vxori relinquat maritus,an locum habeat,conſentientibus mariti hæredibus?

SVM-

SVMMARIA.

1 *Conſentientibus hæredibus poteſt quis vxori legare, etſi ſtatutum generaliter legata prohibeat.*

2 *Renunciare ſtatuto poſſumus in noſtrum fauorem inducto.*

LICET ſtatuto ſit prohibitum † coniugibus aliquid inuicem donare inter viuos, aut in vltima voluntate: tamen aliud eſt, ſi omnes liberi, vel proximiores ſucceſſuri ab inteſtato, quorum fauore ſtatutum eſt inductum, expreſsè conſentiant, *l. vlt. & ibi Bart. Bald. & alii omnes. C. de pac. Imo. Alex. & Roma. ad l. ſtipulatio hoc modo ff. de verb. oblig. Albert. Brun. in tract. ſtatu. excluſ. fœm. à ſucceſ. art. 6. qu. 13. & hos citans Nicol. Boer. conſ. 46. num. 6.* Qui enim ita conſentiunt, iuri ſuo renunciant, & ideò contrauenire nõ poſſunt, *l. poſt mortem. ff. de adopt.* Nam generale eſt, vt cuiq; liceat renunciare † ſtatuto in ſuum fauorem prodito, *l. ſi finita. & ibi Bart. & Bald. ff. de damn. infect. l. 2. C. ſi quid in frau patro. l. penultim. C. de pact. latè Alber. in l. ſi quis in conſcribendo. colum. 2. verſic. Dubitari etiam conuenit. C. de epiſcop. & cler. & in l. part. ſtatu. qu. 18. Itē quæro an beneficio ſtatutorum.* præſertim cùm ita reditur ad ius commune, vt in noſtra hypotheſi. *Bart. in l. omnes populi, col. 2. verſic. Iuxta prædicta quæro. ff. de iuſtit. & iure. Tyraq. de iure primogen. quæſt. 24 numer. 4. & 5.* Quemadmodum videmus quod extra familiam alienare prohibitus, poteſt cum conſenſu eorũ, qui ſunt de familia, alienare. *Bar. & alii ad l. qui Romæ. § cohæred. ff. de verb. oblig. ad l. peto Luci Titi. § fratre ff. de legat. 2. l. filiusfam. §. Diui. de legat. 1. & ad l. quoties. C. de fideicom.* Rurſum Caſtr. bellè annotat *conſil. 198. num. 3. li. 1.* ſtatutum ne mulier habens liberos poſsit alienare vltra dimidiam partem bonorũ, ſic reſtringi oportere, niſi liberi ad conſentiendum habiles ei conſentiant. Hæc tamen intellige modò teſtamentũ legitimè fiat: quia ſicut conſenſus adhibitus actui inualido non præiudicat, *cap. Imperialem. de prohib. feu. alienat. per Fred. Roland. à Valle conſil. 2 numer. 142.* ita etiam conſenſus adhibitus teſtamento non ritè facto.

CAP.

CAP. XI.

Statutum vetans legare vxori, an habeat locum in ſponſa per verba de præſenti nondum cognita, aut domum traducta?

SVMMARIA.

1 *Sponſalia de præſenti pro nuptiis accipiuntur iure communi.*
2 *Matrimonium ſine traductione ad domum eſſe poteſt.*
3 *Iura loquentia in nuptiis habent locum & in ſponſalibus.*
4 *Statutum de vxore intelligitur etiam de ſponſa.*
5 *Statuta contra liberam teſtandi facultatem ſunt odioſa, & ſtrictè accipienda. & num. 7.*
6 *Statutorum verba accipiuntur iuxta communem vſum loquendi. & num. 8.*
7 *Statutum, ne vir vxori leget, habet locum in ſponſa.*
8 *Sponſa per verba de præſenti propriè dicitur vxor.*

IN lib. 1. cap. 5. nonnulla ſuper hac diſputatione me adducere memini: tamẽ quia & hic locus diutiùs inſiſtendi occaſionem præbet, & res digna eſt preſſa cognitione, non inuitus facio, vt vberiorem & illuſtriorem explicationem inſtituam. Quoniam verò verba ſtatutorum referenda ſunt ad ius cõmune, *plenè Doct. ad l. vlt. §. in computatione. C. de iure deliber.* imprimis videamus an eo iure ſponſa † per verba de
1 præſenti vxoris appellatione exaudiri poſsit. Et quidem hoc adfirmare liquet ex l. cùm fuerit. ff. de condit. & demonſtrat l. nuptias. ff. de reg. iur. & l. ſponſalia. ff. de ſponſal. vbi dicitur, quòd nuptias nõ concubitus, ſed conſenſus facit: itemque ex l. quod pupillæ. ff. quan. dies lega ced. l. denique. & l. ſeq. ff. de ritu nupt. l. ſancimus. C. de nupt. & ca. 2. iuncto cap. matrimonium, 27. qu. 2. quibus in locis patet vxoris & mariti nomen ſola deſponſatione induci. Sicut enim cingẽdus de proximo habetur pro cincto, *l. pen. ff. de*

ff de milit. teſtam. & ſicut res deſtinata ad locum habetur perinde atque ſi in eo loco eſſet, *l. fundi. & l. granarius. ff. de act. empt.* ita quoque vxor quæ poſt ſponſalia de præſenti ad concubitum deſtinata eſt, habetur pro cognita. *Felin. ad cap. 1. de reſcript. & conſil. 39. numer. 2. Hippo. Marſil. conſ. 94. Dec. conſ. 577. latè Tyraq. in leg. connub. ſtatim poſt leg. 14. verſic. Facit præterea. vbi hoc quàm plurimis exemplis & teſtimoniis comprobat, vſque ad verſic. Et hanc partem.* Addit Tyraq. potiùs inſpiciendũ eſſe quod euenire poteſt, quam quod præſens eſt, *l. ſi idem. §. vlt. & ibi Caſtr ff. de iurisdict. omn. iudic. & aliis ſimilib.* ſed ſponſa proximè eſt vxor futura, ergo pro vxore habenda. Nihil † quoque impedit ſine aliqua ad domum traductione eſſe matrimonium, *l. hæc conditio. verſ. Nondũ nubilis in domum viri ducta. & ibi Doct ff. de condit. & demonſtrat. Boer. conſil. 6. num. 4.* Quippe matrimonium componitur ex ſubſtantia & forma: ſubſtantia autem capitur pro conſenſu, & forma pro verbis, vel alio ſigno æquipollenti, *Dec, conſ. 163. Boer. conſil. 40. nu. 43.* ergo etiam ſine traductione rectè coniuges appellantur. Adde quòd matrimonium poteſt contrahi propter ſeipſum, quia eſt ſacramentũ, nullo intuitu traductionis, aut copulæ carnalis. *Bald. Salic. & Angel. in d. l. ſan imus. Pariſ. conſil. 29 num. 2. & nu. 69. lib. 2.* Quæ cùm ita ſint, variis iuris locis idem circa ſpõſalia, quod † circa nuptias conſtitutum reperitur. Vt ecce, cùm nuptiæ prohibentur, & ſponſalia quoque ipſo iure nullius ſunt momẽti, vtpotè viam ad matrimonium facientia, *l. oratio. ff. de ſponſa.* Et ſicut beneficium per nuptias contractas vacat, ita & per ſponſalia de præſenti. *cap. 1. & ibi Panorm. de cler. coniug. Rota deciſ. 25. in nou. eo tit.* Si quis cum ſecunda vxore nuptias contrahat, & copula ſequatur, eiq; alia prius per verba de præſenti tantùm deſponſata ſit, non traducta aut cognita: ſecunda dimittenda eſt, & prima illi vxor remanet, *cap. ſicut ex literis. extr. de ſponſal. Socin. Nep. conſil 30. nu. 7. lib. 2. qui & in ſponſa de futura hoc recipit.* Donatio item inter

inter virum & vxorem prohibita, etiam in deſponſata per verba de præſenti non valet, *l.Seia. & l.cùm hic ſtatus.§.penult.ff.de donat.inter vir.& vxor.latè Pet.Duenas reg.221.Donatio inter virum.amplia.1.* Diuus Seuerus & Anton. reſcripſerunt adulterium etiam in ſponſam vindicandum, *l.ſi vxor.in princip.ff.ad leg.Iul.de adult.& ſtup.* Contra ait Paul. fieri poſſe vt aliqua virgo & dotem & de dote habeat actionē, *l.ideoque.ff de ritu nupt.* Ita & diſpoſitio *l.1.C.vnde vir & vxor.* de ſucceſsione coniugum, etiam in ſponſa per verba de præſenti licèt non traducta aut cognita locum habet. *Bald. Alex.Rimin.Dec.alii ibi.* Lex denique Iulia, quæ dotale prædium alienari vetat, interpretanda eſt, vt de ſponſo idem ſit iuris quod de marito, *l.lex Iulian.ff.de fun.dotal.quam l. allegant & ſequuntur Impp. in l.non ſine.C.de*
4 *bon.quæ liber.* Sed & in † ſtatutis, vt propius accedamus, ſimiliter reſponſum inuenio, vt ſi de vxore loquantur, locum habeant etiam in ſponſa. Sic enim ſtatutum vt debita inter coniuges ſint communia, ad deſponſatam extenditur. *Card.conſil.40.Statuto Trigeſci. & Felin in cap.tertio loco.extr.de præſu multa in hanc rem congerens.* Eademque ratione crebriùs receptum eſt, ſtatutum diſponens quòd maritus certam partē dotis vxore priùs decedente lucretur, locū habere, etiam ſi matrimonium conſummatum non fuit. *Bald.Nouel. in tractat.de dote,part.6 priuileg.37.in fin.Caſtr.in d l.1.in l.de diuiſione.numer.16.& in l.ſi marito.§.1.ff.ſolut. matrimon.cum multis aliis a Phanucio de Phanuc.in tract.de lucro dot.ad verb. Nuptam num.57.& ſeq.recitatis, quibus adde Panorm.in d.cap. tertio loco.* Et hanc ſententiam tanquàm communi aſſenſu receptam, verioremque in iudiciis & reſponſis ſequendam eſſe tradit ibid. Phanuc. niſi ſtatutum diſertim de viro copulata, aut potius compreſſa loqueretur. *Bald.ad d.l.non ſine.*

5 Ex altera parte rationes adferamus. Statutum † iſtud, ne vir vxori leget, videtur eſſe non ſolum à iure exorbitans, ſed etiā odioſum, quia tollit liberam facul-

facultatem teſtandi. *Inſtit.de lege Fuſ.Cani.in fi.Bald.in l. 1.colum 11.verſic.viſo de eſſentia ſtatuti. C.de ſum.Trinit. Ioan. Andr.in addit.ad Specul.tit.de empt. & vendit. §. nunc videndum verſ.ſed pone ſtatutum eſt in aliquo loco Iaſon conſ. 194.Superuacuè num.2.verſ 2.Socin.in d.l.cum fuerit.* Igitur ſtrictè & in potiori ſignificato accipi debet, *l. quod verò contra.ff.de legib.& Senatuſconſ. l.quæritur. ff.de ſtatu homin.l.1. ff ſi ager vectiga. l.2.C.de noxal. act.cap ſi quem.de ſenten.excommu. cap.cùm dilectus.extr.de conſuet cap.quæ à iure.& cap. odia.de reg iur.lib.6.* Matrimonium autem etiã de præſenti ſine concubitu non dicitur matrimonium quò ad proprium & plenum ſignificatum, *cap. ex publico.& ibi gloſſ. iuncto cap.ex parte. de conuerſ.coniug. cap.debitum.de bigam.cap.ſi quis.27.qu.2. cap.vltim. 28. quæſt.1 fac.l.ea quæ. ff.ad municipa.Hoſtien in ſum.de ſponſ.& matrimon.numer.32. Corn.conſ.248.colum.3.lib.2.* Chaſſa. *ad conſuetud. Burgund. rub. 4.§.6.numer.26.* dicens matrimonium ante copulam eſſe habitu ſed non actu. quò pertinet quòd, vt Vlpianus ait *in l.1.§.hinc ff.de iuſti. & iur.* maris & fœminæ coniugatio matrimonium appellatur: & quod vxor propriè dici non poſſit, niſi quæ traducta eſt: cùm ex Seruio, Donato, & alijs ſciamus vxorem mariti poſtes adipe vngere & oblinire ſolere, atque inde nomen ducere, quaſi vxorem. Et hinc Diuæ Virginis matrimonium dicitur no fuiſſe perfectum quo ad ſignificationem, *vt dixi capit. 5. numer.6.lib 1.huius operis.* Præterea verba ſtatutorum † accipienda ſunt iuxta communem vſum loquendi, *l. cum de lanionis. § aſinam. ff. de fun. inſtruct. l. ſciendum. ff. de ædilit. edict. l. liberorum. §. quod tamen Caſſius. & ibi gloſſ.ff.de legat.3.cap. quanquam 2.quæſt. 7. gloſſ.in cap. cum initiat. §. iuxta hæc. 27.quæſt. 2. Matthæſil. in nota. 96.in fin. Bartol.in l.1.in princip. ff. de ſuis & legit. in l. Labeo, colum.2.de ſuppellect. legat. in l. non dubium. colum. 3. C. de legib. & in l. frugem. ff. de verb. ſignific. Abb.in cap. 2. eod. tit. & in cap. ſanè.de for. compet. in fin. Cardin.in Clemen. ne in agro. §. præfatæ.quæſt.5.de ſtat.monach. Felin.in proœm.* 6

decret.

decret. in princ. colum. 3. Fulgoſ. conſ. 119. Proponitur quod Fredericus, colum. vlt. Cuma. conſ. 146. Simon Helias. colum 4. Alex. conſ. 140. lib. 5. Socin. conſ. 235. colum. 2. lib. 2. & conſ. 102. colum. 3. lib. 3. Socin. Nep. conſ. 16. num. 9. lib. 2. At ex vſu vulgaris ſermonis vxor & maritus non aliter intelliguntur quàm conſummato matrimonio: anteà ſponſus & ſponſa appellantur, *vt oſtendit Dec. conſ. 540. Quæritur in effectu, nu. 7. verſic. Et ad hoc facit.* Accedit huc quod in rebus odioſis, quale eſt iſtud ſtatutum, cingendus nõ habetur pro cincto. *Doct. ad d. l. quæ contra. ff. de legib.* Atque his quidem argumentis *ad cap. 1. verſic. Quæro. de conſtit.* ait Anchar. ſtatutum à ſucceſſione parentum filiam nuptam excludens, in ea quæ per verba de præſenti tantum ducta eſt nec cognita locum non habere: *vt id ſequitur Panorm. conſ. 1. conſil. 7. Quatuor ſunt in fin. & conſ. 79. lib. 2. ac in d. cap. tertio loco* Rurſum idem Anchar. *conſ.* 19. pœnam filiæ aduerſus voluntatem parentum nubenti impoſitam, tradit non procedere in ea quæ nupſit, necdum verò nuptias conſummauit. Sed & Dec *d. conſ.* 540. in hac ipſa ſpecie reſpondit, ſtatutũ ne vir vxori leget, non porrigi ad eam, quæ non fuit cognita, vel ad domum mariti traducta.

Ego ſanè ad noſtram quæſtionem quod attinet,
7 exiſtimarem † priori ſententiæ potius acquieſcendũ eſſe, & ſtatutũ noſtrum in ea, quæ per verba de præſenti deſponſata eſt, etiam ante concubitum ſeu traductionem vim ſuam obtinere. Quid enim ſi maritus necdum ad conſummationẽ matrimonij ſit ſatis firmus, vel ipſo die nuptiarum in morbũ incidat, mulier verò multis obſequijs & blanditijs amore ſuo ardentem, nouum maritum, ad legandum excitet, atque inflammet? Certè noui mariti, præcipuè ſenes & valetudinarij quid quantumque vxoribus indulgeant, Ioan. de Neuiza. *in ſyl. nuptia.* teſtis eſt perquàm locuples. Quid item ſi maritus valido quidem ſanoque ſit corpore, ſed vel ad repentinum hoſtis incurſum, vel ad aliam aliquam ſubitariam occaſionem,

vxore nondum cognita aut traducta, in longinquas regiones mittatur? Huiuſmodi caſus in aulis Principum inter proceres viros etiam ipſo die nuptiarum aliquando ſeſe obtulerunt. Et cum in his & ſimilib. noui mariti ob imminentia pericula plerumque, ſiue ante abitionem, ſiue in ipſo itinere, ſiue ante prælii aleam teſtentur de bonis ſuis in loco ſtatuti: haud dubiè nouis nuptis vt plurimum pellacibus, & ſpe futuræ conſuetudinis accendentibus vix quidquam eſt, quod negare auſint, aut velint. Nunc ob id genus blanditias & delinimenta palam eſt ſtatuentes legata prohibuiſſe, ſimul & familiis maritorum proſpexiſſe, ne bona ad mulieres transferrentur: quę rationes tam in non cognita, quam in cognita locum habent. Facilè tamen admiſerim legatum ei, quæ contracto matrimonio, ante copulam religioni ſe tradit, ſtatuto non comprehendi: quia & dictæ rationes ceſſare videntur, & tale legatum veriſimiliter exigui momenti eſt, adeoq; perrarum; dum noui mariti ad ſui contemptum religionem iſtam referunt. Quod autem ex aduerſum proponitur, verba ſtatuti noſtri ſtrictè & in potiori ſignificato accipienda eſſe, patet non admodum huc pertinere. Etenim † in ambiguis eo modo verba ſtatutorum accipiuntur. 8 *Doct. ad d. l. quod verò contra. Roma. conſil. 484. in princip. conſ. 489. & plene in l. ſi verò. §. de viro ff. ſolut. matrimo.* At cùm ſtatutum vetat ne maritus leget vxori, nulla eſt in his verbis ambiguitas, obſcuritas nulla, dubiũ nullum. Maritus enim & vxor proprie exaudiũtur, qui per verba de præſenti, & accedente benedictione in facie Eccleſiæ contraxerunt, quantumuis concubitu non ſubſecuto: cumque promiſsio nuptiarum futurarum iam impleta ſit, non rectè deinceps dicuntur ſponſus & ſponſa. *Bald. ad l. ſolet. §. quæ virum ff. de his qui not. infa. Caſtr. ad l. ſi ante. ff. ſoluti matrimon. Panorm. & Præpoſ. ad rubr. de ſponſal. & Felin. conſil. 24. faciunt quæ ſupp. congeſſimus hoc cap. multaque alia in eius rei confirmationem adferri*

ferri poſſent ex Roland. à Valle in tract. de lucro dot. quæſt. 106. à num. 4. vſque ad nu. 18. Alioqui neque inter Diuam virginẽ & Ioſeph fuiſſet matrimonium, ſed malè dixiſſet angelus Domini, Ioſeph fili Dauid noli dubitare accipere Mariam coniugem tuam, neque inter Adamum & Euam ante congreſſum carnalem, quod falſum eſt, *Doct. ad cap. ſicut. §. his autem. 22. qu. 2.* Nihil etiam me commouet quòd verba ſtatutorum ex communi vſu loquendi interpretationem ſuſcipiunt. Nam, vt rectè Phanuc. *d. loco, num. 61.* ait, vſus iſte loquendi varius & incertus eſt, cum vulgus ſubinde ſponſam de futuro vxorem, ſubinde etiam ductam & coniugem toto anno ſequenti ſponſam nominet, tametſi reuera & omni reſpectu vxor ſit. *Corn. conſ. 116. li. 3. Alex. conſ. 135. num. 7. lib. 4.* Quin dici poterit, verba ſtatutorum non ſemper ita crudè accipienda eſſe ſicut idiotæ, & rudis populus accipiunt, ſed ſicut iuriſperiti iis vti ſolent, præcipuè quando æquitas ſubeſt, & idiotæ non ſatis ſolida ratione nituntur. *Bituricen. tit. ad iuriſdict. §. 26. in fin.*

CAP. XIX.

Statutum ne coniunx coniugi leget, an contineat legatum coniugis poſt factam tori ſeparationem?

SVMMARIA.

1 *Separatione tori facta manent coniuges qui priùs erant.*
2 *Statutum ne coniunx coniugi leget, non habet locum in ſeparatis.*
3 *Separata à viro mulier liberè ſua bona alienat.*
4 *Indignis relinqui poteſt.*

MODESTAE, bonæque indolis mulier ideò tori ſeparationem petiit, quod ſæuitiam mariti non ferret: eundem egentem miſerata, & vſq; ad ſupremum ſpiritum pietatem ſuam demonſtrans legato honorauit, quo vitã ſine pudore ſuſtinere

nete poſſet. De huiuſmodi legato nobis hic ſermo inſtituitur. Separatione † autem facta coniuges manere eos, qui prius erant, nihil dubium: nam & donec certum eſt alterum eorum viuere, alteri ad aliud matrimonium migrare non licet, *l. vxoris. ff. de diuort.* & priuilegium mariti tenet, ne in plus quàm facere poſſit conueniatur, *l. nec maritum. C. ſolut. matrimon.* Igitur videntur & hi, inter quos ſeparatio intercesſit, ſtatuto de coniugibus loquente comprehendi. Alioquin aperta erit feneſtra fraudibus, vt qui conſtante matrimonio ſibi inuicem legare non poſſunt, ſeparatione facta legent, & fructum ſuæ calliditatis obtineāt, *l. ſi filia emancipata. ff. de diuort. & repud. l. dubium non eſt. C. de repud.* Quòd ſi non ſpontè vtriuſque, ſed alterius culpa fiat ſeparatio, vt in hac ſpecie, indignum certè erit eius conditionem meliorem fieri, quàm ſi ſeparatio non interueniſſet. 1

Tamen verior eſt contraria opinio. † Primùm quia ſeparatione matrimonij facta dos, cęteraque bona vxoris ad eam redeunt, ſi non eius culpa ſeparatio extiterit, *cap. 1. & cap. vlt. de donat. inter vir. & vxor.* & per conſequens cum omni ſua cauſa redeunt, penituſque libera. Etenim ſicut perſona vxoris per ſeparationem poteſtate, atq; adminiſtratione mariti ſoluitur, vinculo tantùm matrimonij permanente: † ita quoque & eadem illius bona, *argum. à contra. ſen. cap. per tuas. eod. tit.* adeò vt liberè ea obligare, alienare, & diuendere poſſit, niſi ſtatuto impediatur, id quod nuper in hoc Magno Senatu decretum fuit. Deinde, *vt dixi cap. 1. huius lib. & cap. proximo ſuperio.* ratio ſtatuti eſt, ne nimijs blanditijs, vel clanculariјs minis potius quàm ſua ſponte cōiunx ad legandū adducatur, & bona ſua extra familiam transferendū: quæ ratio in his quorum cōſuetudo ſeparatione tori & habitationis abrupta eſt, euidenter ceſſat, & proinde ſtatutum quoque ceſſare debet, *cap. cum ceſſante, ext. de appella.* Licet igitur ſtatutū de coniugibus loquatur, & hic coniuges eſſe nō 2 3

deſinant: ratio tamen ſtatuti verbis ipſis præualere debet, cum ea ſit mens & anima ſtatuti ſicut & legis, non autem cortex nudus, & ſuperficies verborum, *l. 3. ff. de adimen. lega. gloſſ. ad l. non dubium. C. de legib. & Iaſon ad Auth. ingreſſi. C. de ſacroſ. eccleſ.* Tum item vt in honorem tranſacti matrimonij hoc priuilegium marito remanet, ne in quid amplius, quam facere poteſt, condemnetur, *l. ſunt qui. ff. de re iudic. l. maritus ff. ſolut. matrimon.* ſic nihil impedire debet vxorem, ſi ſeparatione facta, omnibus iniurijs obliuioni datis aliquid ei legare
4 velit. Licet †enim ipſe indignus ſit à tali vxore legatum exſpectare, qui ſeparandi occaſionem præbuit, ipſa tamen muliebris animi impotentiam ſuperans non indigna eſt ei relinquere. Nam & impius filius indignus eſt, qui ex teſtamento patris quidquam habeat, *vt in Authen. de appella. cognoſ.* ſi tamen pater ei relinquere velit, vtique relictum ſubſiſtet. Cui adfine eſt quod olim ille omni re Magnus Alexander, cùm talenta 50. Perillo daret, Perillusque dixiſſet 10. tantùm ſe mereri: tibi quidem, inquit, ſatis eſt decem accipere, mihi tamen non eſt ſatis decem dare. Denique cùm ſeparatio thori cauſæ cognitionem deſideret, eaque in re iudicis interponatur officium, facilè fraudis & colluſionis ſuſpicio ceſſat; niſi aliunde probetur, *l. ei qui. ff. de prob. l. dolum. C. de dolo ma.* At ſi religionis ergo bona gratia ſeparati ſint coniuges, ma-
5 gis eſt vt ſtatutum iſtud locum habeat, quia dilectio mutua per hoc non imminuitur, neq; publica & honeſta inter eos familiaritas illicita eſt, adeoque occaſio dictarum blanditiarum manet. In ſimili ita videmus, cùm quæritur an ſeparatione facta maritus lucrum dotis ſtatutarium petere poſſit, diſtingui, bonane vtriuſque coniugis gratia ſeparatio facta ſit, an verò altero inuito, & ob alterius culpam. *Socin. Caſtr. Alex. Iaſ. & Dec. ad l. 1. C. vnde vir & vxor. & refert. Phanuc. de lucro dot. ad verb. Matrimonio. num. 26. & 30.*

CAP.

CAP. XIII.

Statutum ne quis decumbens lecto teſtetur, an comprehendat vxorem puerperam?

SVMMARIA.

1 *Falſitas circa teſtamenta notatur.*

2 *Statutum, ne quis decumbens lecto teſtetur, non pertinet ad vxorem puerperam.*

NVper in Senatu noſtro ſtatutum vetus allegatum eſt, nec cui per infirmitatem decumbenti teſtamentum facere liceat. Excepit pars aduerſa ſtatutum non valere, aut ſaltem in vxore puerpera locum habere non poſſe. Sed actoribus quidem ſtatuti ratio patrocinatur, ne qui lecto adfixi ſunt, importunitati ſeu dolo hæredipetarum facilè ſuccumbant. quomodo videmus teſtamẽtum ex eo ſolo corruere, quod teſtes adhibiti extra conſpectum manſerint teſtatoris, *l. ſi non ſpeciali, C. de teſtam.* quia licet neque paries medius, neque cortinæ, ſeu peripetaſmata interpoſita vitient contractum, modo vox contrahentium teſtibus probè nota ſit: in teſtamentis tamen maior falſitas committi poteſt, vt ſi qui in de- 1
mortuorum locum ſe ſubmittant, eorum vocem ſimulent, & ita eos teſtari mentiantur: quo de crimine nonnullos aliquando arreſtatos & vinctos fuiſſe in memoria habeo. Sicque Vlpia. *l. 1. §. 1. ſi omnes. verſic. In quo ff. de ventre inſpic.* ſi mulier mortuo marito prægnãtem ſe eſſe dicat, in quo conclaui paritura erit, ibi ne plures aditus ſint, quam vnus, reſcripto Diuorũ fratrum caueri ait: ante oſtium eius conclauis liberos tres, & tres liberas cum binis comitibus cuſtodire, introeuntes excutere: tria lumina nec minus ibi eſſe: aliqúe multa eò pertinentia, vt fraudibus viduæ occurratur, quæ ad excludendum proximiores mariti

Digitized by Google

hæredes ſe prægnantem fingeret, & alienum partum recenter editum ſubijceret. Neque quia hoc ſtatutum videtur eſſe durius, ideò ſeruari non debet, *l. proſpexit. ff. qui & à quib. manumitt.* Nam & alijs locis conſuetudo eſt, non poſſe quemquam niſi ſub dio teſtari: alijs tempore condendi teſtamenti oſtium domus & cubiculi apertum eſſe debere, vt ſcilicet de maiore libertate teſtantium hoc modo appareat: tum quoque potuit & debuit mulier, quando vterum ſe geſtare ſciebat, huiuſmodi caſum prouidere, & ante partum teſtari.

Magis eſt, ſi quo modo ſtatutum valere poſſit, non tamen impediri vxorem puerperam teſtamentum facere. Sicut enim ea præſumitur eſſe mens Principis, quæ eſt legis & rationis naturalis, *Cyn. & alij ad l. reſcripta. C. de precib. Imp. offer.* ita ſtatuentium cogitatio
2 hic veriſimiliter fuit, vt † nollent puerperam lecto decumbentem comprehendere: quod & ratio honeſtatis, & periculum ex feſtinata motione mulieri imminens ſuadent. Et cùm tot priuilegia iuraque ſingularia pro mulieribus inuenta ſint propter diſcrimen partus, *l. aſſiduis. verſic. Quis enim earum non miſereatur. C. qui potior. in pign.* vides quam inhumanum foret ita eas conſtringere, vt in ipſo puerperio teſtari non poſſint. itaq; ergo Senatus noſter hoc ſtatutum accipiendum eſſe cẽſuit, in cauſa quadam appellationis à ſententia Senatus Namurcen. qui eodẽ modo interpretatus fuerat. Neque offendit, quòd ad fraudes tollendas ſtatutum pertinet. Nam ſi teſtes & notarius in conſpectu puerperæ teſtantis ſuo officio fungi debent, *d. l. ſi non ſpeciali.* facilè profecto ijs erit, illa ipſa ſit puerpera, an alia in eius locum ſubdita internoſcere. Sed & præſentia obſtetricis, aliarumq; muliercularũ ſtudioſè puerperam obſeruantium & curantium falſitatis præſumptionem non æquè admittit. Vt interim pleraque verecundiæ cauſa ſubticeam, ob quæ non ita facilè in puerperæ demortuæ locum alia

aliqua

Digitized by Google

aliqua ſupponi poſsit. Poſtremo cum ratione nõ eſt ſi dicatur, mulierem ante partum teſtari debuiſſe. Quippe ſæpenumero nec opinans parit mulier: ſæpeq; cauſam teſtandi ante puerperium eandem non habuit: vel quòd facultatibus tunc ſubitò aucta ſit, vel quod maritus atque legatarii aut inſtituti iſto tempore melius quam ante de ea merentur: & ſi quæ ſunt præterea iſtius monetæ.

CAP. XIV.

Statutum vetans minorem 25. annis teſtari an contineat nuptam minorem?

SVMMARIA.

1 *Statutorum verba ad ius commune reducenda.*

2 *Vxor minor continetur ſtatuto ne minori 25. annis teſtari liceat.*

CIRCA hanc quæſtionem primò occurrit trita illa regula, quòd verba † ſtatutorum ita accipienda ſunt, vt quàm minimè abrogent iuri communi, ſed potiùs vt illuc reducantur, *gloſſ. in cap. ſtatutum. ad verb. Dinumerandum. de elect. lib. 6. Doct. ad l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pac. Alex ad l. vlt. §. in computatione. C. de iure delib.* ideoque caſus omiſſus in ſtatuto venit decidendus ſecundum ius commune, *l. ſi extraneus. ff. de condict. ob cau. l. ſi cùm dotem. ſolut. matrimon. cum ſimil.* Deinde ſtatutum tollens liberam facultatem teſtandi minùs fauoris habet, & ita ſtrictè eſt intelligendum, etiam ſi eadem vel maior ratio ſubeſſet. *Iaſon ad Auth. quas actiones. C. de ſacroſanct. eccleſ. amplè probaui cap. 11. huius lib. 4.* 1

Non dubitabis tamen adſentiri Pau. Pariſio *conſil. 16. Videtur prima facie. nu. 20. lib. 3.* vbi ait etiam viro iunctam hoc ſtatuto contineri, propterea quod ſtatutũ hoc & alia ſimilia principaliter in fauorem conſer-

Digitized by Google

quandæ familiæ prodita eſſe cenſeantur, quamuis aliquo etiam modo odium vxorum reſpiciant: & ita vere non odioſa ſunt, ſed fauorabilia. *docui cap.1.nu.5. & cap.5.num.6.huius lib.* Quod ſi, vt idem inquit, dicamus ſtatuentes non ſolum habuiſſe rationem familiæ, ſed etiam ne inconſulta ætas fraudibus aliorum capiatur, multò magis ſtatutum procedet in noſtro caſu: cum adulta vxor facilius poſſit à marito perduci, decipi, fraudari, quàm alia innupta à conſanguineis & amicis. In correctoriis autẽ à maiore ratione expreſſa ſeu coniectanea rectè fit extenſio, *glo. in l.cùm prætor.ff.de iud.Bald.ad l.quod vero. ſed pone. ff. de legib.Alex.conſil.31.lib.6.Dec.conſil.333.*

2 Sed excipe, † ſi iuxta aliud ſtatutum eiuſdem loci vxor habeatur pro maiore 25 annis. Etſi enim iure communi vir & vxor maneant minores vſq; ad annum 25.ætatis, *de quo copioſè Tyraq.in legib.connub.gloſſ.6. quæſt.5.in fin.lib.& de retract.§.10.gloſſ.1.nu.10.* tamen vnũ ſtatutum debet declarari per aliud, ne eorum inter ſe pugna aut correctio inducatur. *Bart.ad l.omnes populi.3.qu.princ.ff.de iuſtit.& iur.Socin.conſ.51.& 147.lib.1.*

Cap. XV.

An ſtatutum, ne vxor habens doerium conuentionale, poſſit quidquam prætereà petere ex bonis mariti, impediat quò minus maritus ei leget?

SVMMARIA.

1 *Statutum ne vxor præter doerium conuentum quidquam ex bonis mariti habeat, non eam impedit ex mariti teſtamento capere.*

2 *Statutum in alicuius fauorem inductum, in eiuſdem odium verti non debet.*

Sta-

STATVTVM iſtud nuper propoſitũ fuiſſe in celebri lite recordamur, aduerſus viduam quandã illuſtrem, ex teſtamento mariti ſui legatum petentem. Quoniam enim generaliter vxorem à quocunque alio lucro in bonis mariti remouet, generaliter videtur eſſe accipiendum, vt omnes illos modos indiſcriminatim complectatur, per quos vlterioris emolumenti petitio induci poſſet, *l.1.§.generaliter.ff.vt lega.no.caue.l.vlt C.de dot.promiſ.* Hocque illud eſt quod Bartol Imo.& alii dicunt *ad l.4.§.prætor ff.de damn.infec.* verba ſtatutorum generaliter interpretari debere, prout iacent. *de quo ſuprà cap.2.nu.4.*

Verum † huius ſtatuti verba ſic accipio, non vt le- 1
gantis mariti beneficia excludant, ſed vt ſignificent
vxorem ex bonis eius vltra doerium conuentum iu-
re municipali nihil petere poſſe, ſi quidem inteſta-
tus deceſſerit, aut aliter de rebus ſuis non diſpoſue-
rit. Iuri enim ſuo pro ſe hæredibuſque ſuis potuit
renunciare, *l.pen.C.de pact.& demonſtraui cap.10.num.2.* vt
ſic prouiſio hominis ſibi proſpicere volentis elidat
prouiſionem legis ſeu ſtatuti, *d.l.vlt.* Alioqui & ſta-
tutum iſtud cum expreſſe non corrigat ius commu-
ne, quo permittitur viro circa fraudem legitimæ li-
beris debitæ, quantumuis vxori relinquere, videre-
tur † extra rationem ſuam ferri, & quod in fauorem 2
mariti introductum eſt, in eiuſdem odium cõuerti,
l.quod fauore.C.de legib. Nam vt fauorabile eſt marito
non nimium exhauſtam hæreditatem ad ſuos tranſ-
mittere: ita graue & odioſum eſt, vxori optimè me-
ritæ, & à qua par maiuſue legatum eodem teſtamen-
to exſpectare poterat, relinquere prohiberi. Hęc ex-
tra dubium ponit, quod in gemina ſpecie filia, quæ
dote cõtenta renunciauit ſucceſsioni parentũ, non
poteſt quidem ex bonis eorum aliquid petere, teſta-
mento tamen relicta accipit. *Bar. in l.ſtipulatio hoc modo
concepta.ff.de verb.oblig. Bald.in l.pactum dotale. quæſt.6.C.de
collat.& conſ.37.lib.2. Roma.in d.l. ſtipulatio hoc modo. Matth.*

cùm virum.de regular.cap.à nobis.2.de ſent.excom.gloſſ.in Auth. quas actiones.de ſacroſ.eccleſ.in cap.1.de æta.& qualit.lib.6.in c. ſignificaſti.de foro compet.& in Cle.1.de ſentent.excom. Iaſ.But. & Bart.in l.omnes populi.ff.de iuſtit. & iur. Doct.plenè in l. qui teſtamento domini.§.mulier.ff.de teſtam.Ioan.Andr.in mag.addit.ad Spec.in tit.de act.ſeu pet. §.vltim.Roma.conſ.11.& conſil. 392. Quæ ratio non ſatis valida firmaque eſt, vt ipſe Euerar. poſtea fatetur. Verius enim dicitur †argumentum à contrario ſeuſu in ſtatutis locum habere, etiam vt ius commune corrigant. Cyn. *in l.conuenticula, C.de epiſco.& cler.* vbi ſtatutum Florentinum, quòd filia ſuccedat, ſi non extet maſculus, ſic interpretatur, vt maſculo extante filia non ſuccedat: *idque illic ſequitur Bald. ad l.maximum vitium.col.pen.verſ. Vlterius quæritur. C.de liber. præter.Caſtr.conſ.175.Caſus præſens,numer.3.& 5.part.1.Panorm. ad cap.apoſtolica. nume.8.ext.de his quæ fiun.à præla.Ioan.de Ana.conſil.24.num.6.Pariſ.conſ.56.num 32.lib.* 1.quia argumentum iſtud vt habet locum in legibus, ita & in ſtatutis, quæ ſunt pars iuris ciuilis. *Anchar. conſil.213.*Roman.*conſil.399.Vt præſens conſultatio. in princip.* qui & à comparatione reſcriptorum, conuentionum, teſtamentorum, & ſententiarum, in quibus dictum argumentum ſumitur, latè id confirmat. At ſicut hoc † argumentum venit ex tacita mente legis, *Anchar.d.loco,Barbat.ad cap. nullus. de for. competen. Alciat. ad cap.quod ſedem,num.4.& ſeq.de offic. ordina.* itidem & ex tacita mente ſtatuti. proinde id quod tacitè agitur, quoad effectum debet haberi pro expreſſo, *l.cùm quid. ff.ſi cert.pet.cap.ex parte. de ſponſal.* Hæc autem tum maximè obtinent, quando ſtatutum alioqui nihil operaretur, eiuſque verba eſſent inutilia & ocioſa, vt hic. *Bart.& Imol.ad l.4.§.prætor.ff.de dam.infec. tenent omnes in l.1.§. huius rei.ff.de offic. eius cui manda. eſt iuriſd.Felin. in d.cap.ſignific.col.penult.verſic.Fallit in ſtatutis.in cap.omnes.col.4.verſ.ſed fortè in iſto caſu. & ſeq. & in c. cùm acceſſiſſent,col.4.verſic.Hanc declarationem. ext. de conſtit. Iaſon in l. properandum.§.ſin autem alterutra. C. de iudic. Socin. conſil.81.*

Si in

Si in cauſa. colum. 3. verſ. Et licet hoc argumentum, lib. 4. Corſet. ſing. 5. Chaſſ. conſ. 13. nu. 7. cum alijs concor. Quid enim opus erat noſtro ſtatuto, ſi nihilominus còniunx coniugi quantumlibet relinquere poſſit? Etenim quòd marcam argenti legare poteſt, etiam ceſſante hoc ſtatuto eſt indubitatum. Addã vulgatum iuris axioma, quod incluſio vnius eſt aliorum omnium excluſio. *l. cùm prætor. ff. de iudic. l. maritus. C. de procurat. c. nonne, de præſumpt.* Excipio tamen ſi prçcederet aliud generale ſtatutũ, vetans coniugem coniugi aliquid relinquere, deinde verò ſequeretur hoc ſpeciale quod poſſit legare vnã
3 marcam argenti Tunc † enim ſpeciale hoc ſtatutum generali abrogaret, & ad illius reſtrictionem conditum cenſeretur, *c. generi. & ibi latè commentatus ſum. de reg. iur. in 6. Pariſ. d. num 5. & alij.*

CAP. XVII.

Si vxor ex ſtatuto prohibeatur legare niſi ad piam cauſam, an marito legare poſſit?

SVMMARIA.

1 *Vxor marito pauperi legare poteſt, etſi ſtatuto prohibeatur legare niſi pro anima.*

2 *Hæres defuncti conſcientiam exonerare tenetur.*

SI ſtatuto cauetur ne vxor legare poſſit niſi pro anima, aut ad piam cauſam, cuiuſmodi ſtatutum valere Calder *conſ. 20. tit. de conſtit.* & Dec. *conſ. 361. num. 1.* adſeruerunt, an marito vtiliter legaſſe cenſebitur, quoties ad piam cauſam, ſeu pro exoneratione conſcientiæ ſuæ ſe illi legare ſcripſit? Dubitationem mouet quod ſi hæc via relinquendi admittatur, nihil facilius erit quàm ſtatuti vim ſub vmbra iſtiuſmodi piæ cauſæ elidere, *contra l. fraus. ff. de legib. cap. pen. de reg.*
1 *iur. in 6.* Attamen † dicendum arbitrõr, ſi maritus pauper ſit & inops, vxor verò opulenta, legatum ſubſiſte-

re.

Digitized by Google

re. Nam hæres, ſi hæres eſſe velit, voluntatem defunctæ impugnare, fraudem & dolum eius allegare, mēdacium emiſſæ confeſſionis obijcere nō debet, *l. cùm à matre. C. de rei vendicat.* ſed in dubio conſcientiam illius liberare, voluntatemque exequi tenetur, *cap. vlt. de ſepult. cap. in literis. de rapt. Alex. conſil. 4. lib. 2. & conſ. 99. lib. 4.* alioqui iniuriam ei facere dicitur, & omni ſucceſſione excidit, *vt latè conſil. 91. lib. 2. declarat Pariſ.* Deinde licet Accurſi. *ad l. illud. in verb. Aliam cauſam. C. de ſacroſanct. eccleſ.* dicat donatum ad piam cauſam, etiam ſi in donatione expreſſum ſit quod ad piam cauſam detur, ea tamen ſententia locum non habet, quando de donatarij indigentia conſtat. Itaque in ſimili eleganter *conſ. 125. Viſo themate præmiſſo, lib. 4.* tradit Alex. quòd ſi ſtatutum prohibeat minorem viginti quinq; annis legare niſi pro anima, iſque dicat ſe legare matri ſuæ pro anima, vel ex pietate, debetur matri legatum, paupertate eiuſdem probata. *Bald. ad l. 1. C. colum. 2. verſic. Secundo quæro. C. de ſacroſanct. Eccleſ. Ioan. Andr. in addit. Ad iſtum. ad Specul. de inſtrum. edit. §. nunc verò aliqua.* Sin autem maritus ſit diues, nulla ratione cenſeo legatū valere, vtpote in fraudem ſtatuti relictum. Et item ſi dixerit vxor ſe illi pro exoneratione cōſcientiæ ſuæ legare, fieri quidem poteſt id verum eſſe, quia fortè dolo malo aliqua ei ſurripuit, vel rebus eius damnū ſecretò intulit: tamen cum hic prętextus ad circumueniendum ſtatutum eſſet accommodatiſſimus, non aliter legatum maritus conſequetur, quàm ſi probabilibus indicijs eius rei fidem apud iudices fecerit. Non enim hæres prohibetur venire contra factum à lege vel ſtatuto improbatum; aut quod tendit ad ſe fraudandum beneficio legis ſeu ſtatuti, *l. 2. & ibi Bart. Bald. & Caſtr. C. ſi in fraud. patro. vbertim Tyraq. de retract. §. 1. gloſſ. 9. num. 57. verſ. Quid verò ſi quis dicat. Sed enim lib. 1. cap. 21. & 22. permulta quæ huc transferri poterunt, diſcuſſi.*

CAP.

CAP. XVIII.

Statutum ne quas res coniux coniugi leget, an intelligatur de proprietate tantum, an etiam de vſufructu?

SVMMARIA.

1 *Alienare prohibitus vſumfructum conſtituere non poteſt.*
2 *Statutum nè quas res coniux coniugi leget, pertinet etiam ad vſumfructum.*
3 *Statuta exorbitantia non ſemper ſtrictè accipienda.*

SVper hoc dubio magnis ingenijs nuper decertatum fuit vtrinque acerrimè. Nam quòd de de ſolo proprietatis legatô intelligeretur ſtatutum, ad vſumfructum verò excludendum non pertineret, erant qui adſererent: & auctôres habebant Catellia. Cottam *in memor. Emphyteuta non poteſt alienare.* Tyraquel. *de retract. §.1. gloſſ.7. num.38.* & Molin. *ad conſ. Alexan. 52. lib.1.* decidentes ius omne quod ſimul cum perſona finem accipit, qualis eſt vſusfructus, *l. defuncta. ff. de vſufruct. §. vltim. Inſtit. eod. tit.* huiuſmodi ſtatuto non contineri. Quemadmodum ſi in certam perſonã res alienari non poſſit, eidem tamẽ rectè vſusfructus datur, atq; conſtituitur, vtputà emphyteutæ & vaſallo. *Bald. ad l.1. ff. quib. mod. vſusfruct. amit.* Ac huius ſententiæ non improbabilis eſt ratio, quòd dictum ſtatutum veluti exorbitans & odioſum reſtringi debet, *vt latè ibi explicui cap.11. num.5.* Deinde ceſſante cauſa ſtatutum quoq; ceſſare intelligitur. *Pariſ. conſ.98. Circa præſentem. lib.1. & Tyraq. in lib. ceßan. cau. par.1. num.135.* Atqui iam ſæpè dictum ſtatuti huius cauſam nõ aliam eſſe, quàm ne bona extra familiam alienentur, ſed ad agnatos tranſeant: quod fit etiam ſi ad quoddam tempus penes vxorem ſuperſtitẽ vſusfructus cõſiſtat. Idẽ videmus in monaſterijs & perſonis religioſis, vt cũ proprietatis incapaces ſint, vſumfructum tamen habere poſſint,

poſsint, qui finito tempore ad laicos ſui natura reuertitur, & cum proprietate conſolidatur.

Pars contra proponebat eum, qui rem aliquam alienare non poteſt, ne † quidē fructus eius nondum perceptos alienare, multò minùs vſumfructum cōſtituere poſſe, *text. clarus l. vlt. C. de reb. alien. non alienan. c. non liceat. 12. q. 2. Bartol. ad l. codicillis. §. instituto. ff. de legat. 2. Falgo. conſil. 93. Alex. conſ. 18. lib 5.* id quod etiam de bonis minorum ſeu eccleſiarum per vſumfructum ſine decreto non alienandis liquet, *l. 3. §. nec vſusfructus. ff. de reb. eor. Imol ad Clemen. 1. de reb. eccleſ. non alienan.* Eſt enim vſusfructus pars fundi, *l. 4. ff. de vſufruct. Pariſ. conſ. 84. num. 8. lib.* cenſeturque vſufructuarius quaſi dominus ipſius rei, *l. ſi vſusfructus. ibi, quaſi domino. ff. de aqua plur. arcen. l. in venditione. ff. de bon. auctor. iud. poßiden. & facit l. qui vſumfructum. ff. de verb. oblig.* 1

His ego calculū meum audacter adiicio, non quidem † propterea quòd vſusfructus reſpicit aliquo modo proprietatem, cùm multis ll. pateat vſufructuarium domini appellatione non venire, *l. 1 §. qui ſeruum. ff. ad S. C. Syllan. l. falſus creditor. in fin. ff. de furt. & aliis concor. à Molin. ad conſuet. Pariſien. tit. 1. §. 1. gloſſ. 1. nu. 4. &* 5. quod ſtatutum cauens ne qua res legari poſsit, videtur etiam vſumfructum continere: quia rei appellatio generalis eſt, *l. rei appellation. l. nominis & rei. ff. de verb. ſignifica.* & veriſimiliter ſtatuentes ſub rei vocabulo omnia complecti voluerunt. Enimuerò ad ſpeciem noſtræ quæſtionis Socin. *conſ. 93. lib. 1. dub. 3.* determinat, ſi quis per ſtatutū non poſsit vltra quartam partem rerum ſuarū relinquere extraneo, non poſſe quoque eundem de fructibus diſponere vltra quartam partem. Neque † vim facit quod opponitur ſtatutum iſtud exorbitare à iure communi, ideoque ſtrictè eſt accipiendum: quia hoc aliter habet vbicunq; repugnat natura verborum, vt certè hic ſtatuti clauſula, [Ne quas res vxori maritus relinquat, vel vxor marito.] Cuius ſermonis gemina ſignificatio, 2 3

alia

alia etiam argumenta ex aduerſo prolata facilè diluit, quibus in dubio locus eſſe poſſet, in re manifeſtaria & euidenti non poteſt. Minus etiam commouet quod monaſteriis quibuſdā proprietatis bonorum immobilium incapacibus vſumfructū habere liceat. Nam iure communi eadem vſusfructus, quæ proprietatis capacia ſunt, *Auth. ingreſſi. & l. ſi qua. C. de ſacroſ. eccleſ.* eademque proprietatis, quæ vſusfructus incapacia. *Clem. exiui de paradiſo. de verb. ſignific.* Quod vero constitutiones Principum iis ad tēpus aliquod fructum perceptionem concedere intelligantur; nihil mirum: quando expreſsè non niſi proprietatis adquiſitionem auertunt.

CAP. XIX.

An coniunx, cui permiſſum eſt ſolum vſumfructum dimidiæ partis bonorum relinquere coniugi, poſſit relinquere alimenta?

SVMMARIA.

1 *Exceptio à ſtatuto aduerſante iuri communi latè accipitur.*

2 *Alimenta accipere poteſt, qui alioqui legati incapax eſt.*

RA. Cumanus *conſil. 30. Statuto cauetur. colum. 2.* & eum ſecutus Hippol. Riminald. *ad princip. Inſtitu. quib. aliena. non lic. numer. 85* adſeueranter tradunt exceptionem iſtam [præter vſumfructum partis dimidiæ bonorum] etiam legatum alimētorum comprehendere. Quamuis † enim ſtatutū in eo quo vxo-
1 rem inhabilem facit, non ſit extendendum, vtpotè deflectens à iure communi: tamen in exceptione latiſsimè interpretandum eſt, qua conſeruat poteſtatem vnicuique à lege tributam, *glo. ad l. vlt ff. quod quiſ. iur. Bart. ad l. omnes populi. ff. de iuſtit. & iur. Alex. conſ. 145. n. 3 li. 7. & ad d. l. vlt. Dec. ad l. 1. ff. de reg. iur.* Qua & ratione ſtatu-

ſtatutum puniens homicidium, excepto eo quod caſu fortuito commiſſum eſt ſine fraude, cẽſetur ſimiliter excepiſſe homicidium caſu fortuito commiſſum, pręcedente culpa. *Cuma. conſ. 134. Curt. Iun. conſ. 7. & 102. Aymo conſil. 135.* Inſuper cõſtat ſtatuta accipere interpretationem à iure communi, & ad eius normam reduci, *l. 2. C. de noxal. act. & ſimil. alibi allega.* Iure † autem communi vbi quis eſt incapax relicti, non cenſetur prohibitus accipere alimenta, *l. is cui. l. ſeruos. ff. de alimen. & cibar. legat. l. ſi in metallum. ff. de his quib. vt indig. cap. cùm tibi. ext. de teſtam. vbi Doct. & ad l. captatorias. C. de milit. teſtam.* quia cauſæ piæ æquiparantur. *Euerard. in loco ab alimen. ad piam cau.* Vnde id aliàs receptum eſt, in ſtatutis ſub generali prohibitione alimenta nõ contineri. *Bartol. in l. Mela. ff. de alimen. & cibar. Card. conſil. 66. in fin. Dec. ad l. principalibus. in fin. ff. ſi cert. pet. & l. iura ſanguinis ff. de reg. iur. Aym. Crauet. conſ. 189. Quando fœmina. nu. 1.* 2

Iſtam tamen deciſionem ſciàs reſtringi oportere, ſi vſusfructus partis dimidiæ bonorum ad vxoris alimenta ſufficiat. Nam ſicut eo caſu vxor legataria nullo modo alimenta petere poſſet. *Guido Papius quæſt. 541 num 3.* ita quoq; apparet eadem illi à marito inutiliter legari. Vtrobique enim ceſſat fauor pietatis, qui legatum alimentorum ſuſtinet: & ſi diuerſum dicas, manifeſtè fraus fiet ſtatuto, cuius ratio eſt, vt liberis & familiæ proſpiciatur.

CAP. XX.

De ſtatuto quòd vxor ſolùm legare poſſit dotem ſuam.

SVMMARIA.

1 *Statutum ne vxor vltra dotem leget, non excludit ei à patre donata poſt contractas nuptias.*

2 *Dotis pars eandem naturam quam dos habet.*

Est vbi ſtatuto obtinet † vxorem non niſi de dote ſua teſtari poſſe. Quid ſi ei pater contractis 1

 nuptiis

Digitized by Google

nuptijs mobilia bona aliqua donet, quæ tẽpore dotis conſtitutæ, aut pro dote non promiſit, an de his teſtari poterit? Mouent quæſtionem quæ ſuprà ſæpè repetita ſunt, fauor teſtamenti, ſtatuorum arcta interpretatio, ſeu ad ius commune reductio, & huiuſmodi alia.

Sed tu ſequere Ioan. de Anania *conſ. 36. Circa primum.* & Lud. Bologninum *ibi*, qui talia bona à ſtatuti prohibitione non eximunt, recta ratione. Nam licèt ſtaturum caueat vxorem de dote tantum teſtari: tamen aduerbium illud reſtrictiuum [tantum] non alio porrigitur, quam ad ea quæ à dote ſunt extranea, *Clem. exiui de paradiſo. verſ. Cum autem natura de verb. ſignific.* Dicta autem mobilia bona poſt contractas nuptias filię donata non ſunt à dote extranea, ſed ei quaſi in-
2 hærentia. Etenim † aut ſunt appenditia dotis, & eandem cum dote habent naturam, *l. ſi quis hæres inſtitutus. ff. de adqui. hære.* aut ſunt pars dotis, & eodem quo dos iure cenſetur, *l. fundi partem. ff. de contrahen. empt.* aut ſunt argumentum & ſupplemẽtum dotis, & ideò iudicandũ eſt de ijs, vt de dote ipſa, *l. inter ſocerum. §. cùm inter. ff. de pact. dotal. Pariſ. conſ. 126. num. 11. lib. 1. Panor. cõſil. 46. Ioan. Campeg. in tract. de dote, par. vlt. quæſt. 19.* Neque verò nouum eſt conſtante matrimonio dotem filiæ augeri, *l. etiam. C. de iure dot. l. ſi conſtante. & 1. vlt. C. de don. ante nupt.* ſed & dos verè dicitur totum illud quod quacunque ratione, quocunque tempore ad ſuſtinẽda matrimonij onera datur, *l. dotis fructu. l. plerunque. §. ſi ſerui. ff. de iure dot. l. pro oneribus. C. eod tit.* Igitur hic locum habebit quod in ijs quæ à iure parificãtur, legitima fit extẽſio, *c. poſtquam. §. 1. & vlt. de elect. li. 6.* maximè ſi dos fuerit exigua, & pater ex officio ſuo videatur eam ſuppleuiſſe, vt occaſionem querelarum genero atque filio tolleret. *Pariſ. d. loco, num. 26.*

Ad hoc caput refer quod Iaſon *ad l. maritus. C. vnde vir & vxor. nu. 9.* ex Bald. & Caſtr. poſt longam diſputionem concludit, ſtatutum prohibens vxorem nõ

niſi

niſi de quarta parte dotis ſuæ diſponere, pertinere etiam ad viduam factam, etſi dos deſijſſe videatur, quoniam in fauorem liberorum proditum eſt.

CAP. XXI.

An ſtatutum vt liberi ſuccedant in dotem maternam, impediat matrem teſtari commodo mariti de eadem dote?

SVMMARIA.

1 *Fideicommiſſo ſubijci ex ſtatuto an ex teſtamento paria ſunt.*
2 *Statutum vt liberi ſuccedant in dotem an impediat matrem de ea teſtari.*
3 *Mortis tempus inſpicitur in fideicommiſſis.*

PAVL. Caſtr. *ad l. ſi cùm dotem. ſub princ. ff. ſolu. matrimon. & conſ. 82. lib. 1.* Ra. Cuma. *conſ. 48.* Dec. *conſ. 386. col. vlt.* Iaſon *conſ. 127. lib. 1.* magnæ auctoritatis I. 1
C. non temerè de hac quæſtione ambigũt. Nam† primum videtur dicta dos ex forma ſtatuti ſubiacere fideicommiſſo poſt mortem matris, adeoque ei eſt ſimilis quod ſubiacet reſtitutioni ex vltima voluntate, quæ legi ęquiparatur, *§. diſponat. Auth. de nupt.* Deinde verba ſtatutorum, ſicut & verba legum, contractuum, & quarumcunque aliarum diſpoſitionum, eo ſenſu accipienda ſunt, vt aliquid operentur. *Bald. in rub. C. de contrahen. empt. & dixi cap. 16. nu. 2.* At ſi neges teſtamẽti factionẽ in dote mulieri eſſe ſublatam, inutile otioſumque erit ſtatutum, quandoquidem iuris non controuerſi eſt, nullo condito teſtamento dotẽ ad liberos fuiſſe peruenturam. Tum verò quoniam titulus legati lucratiuus eſt, & ad interuertendum fideicommiſſum, vimque ipſam ſtatuti pertinet, etiã tempus ante mortem ſpectari debebit, *argum. l. Titius rogatus. ff ad Trebell. & l. ſi arrogator. §. ſed an impuberi. ff. de adopt. latè Roland. à Valle conſ. 72. lib. 1.*

2 Is tamen Caſtr. alijque Doct. ſupradicti eo recidunt, vt teneant † ſtatuto non obſtante poſſe mulierem vſq; ad legitimam liberorum de ſua dote teſtari: & intelligunt ſtatutum vt filij dotem habeant iure hæreditario ſi inſtituantur, vel ab inteſtato ſi mater teſtamentum non fecit. Poſtquàm enim iure cõmuni filij ſuccederent in dotem maternam, veriſimile eſt ſtatuentes ad id ius conſeruandum reſpexiſſe, non autẽ ex aduerſo leges in matris teſtamento ſcriptas violari voluiſſe: maximè cùm dos ſit proprium patrimonium vxoris, *l. Pomponius. ff. fam. erciſc.* & ideò impediri nõ debeat quò minùs liberè de ea teſtetur, *l. 1. C. de ſacroſ. eccleſ.* Sed & verbum [ſuccedant] intelligitur ſecundum conditionem & qualitatem perſonæ, *l. plenum. ff. de vſu & habita.* naturalis autem qualitas liberorum eſt, vt ab inteſtato ſuccedant, non ex teſtamento, *l. vlt. ff. de bon. damna.* Ob idque videmus ſtatutum remouens fœminas extantibus maſculis procedere in cauſa inteſtati, non ſi aliud teſtamento ſit diſpoſitum. *Bald. ad l. pactum. C. de collat.* Denique in ijs quæ poſt mortem ad alium peruentura ſunt, tem-
3 pus † mortis inſpicimus. Vt ecce, quarta iure naturæ filio debita põſt mortem patris, nõ præſtatur niſi de bonis in domo mortuaria repertis, *l. cùm quæritur. C. de inoffic. teſtam.* Igitur, quod iam identidem probaui, ſtatutum vicem legis ſubiens fortius lege eſſe non debet. Et ſecundum hanc opinionem Florentiæ iudicatum fuiſſe, ſeque ita reſpondiſſe vna cum Doctoribus Bononienſibus, Paduanis, Senenſibus, & Peruſinis refert Caſtr. *in d. l. cùm dotem.*

De quo minus dubitem, ſi maritus dotem vxoris pro ſuo arbitrio alienare potuiſſet; tunc enim ad prohibendam iſtam alienationem ſtatutum in fauorem vxoris & liberorum editum videretur, non autem ad præripiendam vxori ſuam diſpoſitionem.

Aliud erit ſi ſtatuto exprimatur non quod liberi ſuccedunt in dote, ſed quòd eam habent, & lucrantur,

tur, ſicut vbi ſtatutum dicit mortua vxore dotem viri lucro eſſe, vxor eo inuito de eo teſtari non poteſt. Idque vel ex eo quoque colligitur, quod lex ſcripta non dicit liberos parentibus ſuccedere in legitimam, ſed naturale ius depoſcere vt eam habeant, & ſint in eadem veluti creditores parentum.

Atque hæc quidem ad iuris veritatem quod attinet, probabiliora ſunt, licet in praxi diuerſum mihi obſeruari videatur, neque iudices in præiudicium liberorum huiuſmodi teſtamenta reciperent.

CAP. XXII.

Statutum ne coniunx coniugi legare poſſit, ſed bona ſua non extantibus liberis ad fratres tranſmittat, an locum habeat ſi non fratres extent, ſed ſorores?

SVMMARIA.

1 *Statutum excludens fœminas eſt odioſum.*
2 *Maſculinum continet fœmininum.*
3 *Familiarum conſeruatio fauorabilis.*
4 *Statutum, vt bona coniugis tranſeant ad fratres, non extenditur ad ſorores.*

QVanquam ſtatutum iſtud de fratribus tantum loquatur, ijs tamen non extantibus ad ſorores coniugis bona deuenire adfirmat Hippol. Marſil. *ſing. 34. Capias vnum de pane lucrando.* allegans Bald. *conſ. 416. lib. 3. & conſ. 322. lib. 4.* cum Alex *conſ. 203. & 432. lib. 7.* nullam præterea aut legem, aut rationem. Videtur autem eius deciſio hinc ſuſtineri, quod ſtatutum † excludens fœminas à ſucceſſione 1
eſt odioſum, *Ioan. de Ana. conſ. 27. Iaſon in l. qui exceptionem. ff. de condict. indeb. Rub. conſil. 16.* & maximè ſi non ex-

tantibus maſculis eas excludat. *Chaſſa. conſ. 8. nu 34.* Sicque in oppoſitum fauorabilis eſt extenſio à fratribus ad ſorores, per quam ad ius commune redditur. Eò
2 magis † quòd ſicut maſculinum prolatum à lege continet fœmininum, *l. 1. ff. de verb. ſignific. l. ſi quis id quod. ff. de iuriſd. omn. iudic.* ita quoque prolatum à ſtatuto. *Bart. ad l. iura. ff. de legib. Bald. & Imol. ad l. ſi conſtante. ff. ſolut. matrimon.*

3 Dicendum eſt ſtatutum introductum videri † ad conſeruandas amplificandasque familias, quarum maſculi columina ſunt, fœminæ extinctio. *l. pronunciatio. §. fin. ff. de verb. ſignifi.* cuiuſmodi ſtatutum non eſt odioſum, ſed æquum & fauorabile. *Alex. conſ. 141. lib. 7.* quoniam meritiſſimo homines ad familiam tuendam incitari ſolent. *Mar. Socin. Nep. conſ. 9. nu. 7. conſ. 102.*
4 *& conſ. 179. nu. 53. lib. 2.* deficientibus † igitur fratribus, per quos in familia bona conſeruari poſſent, & quorũ ſplendor per facultates augetur, nihil eſt, quamobrem vxori liberè de bonis ſuis teſtari non liceat, cauſa prohibitionis ceſſante. Quod ſi mens ſtatuentium fuiſſet appellatione fratrum etiam ſorores cẽſere, quid erat facilius, quam vel cum fratribus expreſſim eas admittere, vel deficientibus fratribus vocare, earumq; fauore cõtrariam teſtamenti factionem excludere? *arg. l. vnicæ. C. de caduc. tol. & alijs ſimilib.* Si contendas fauorabilius eſſe vt ad ſorores quam ad maritũ bona tranſeãt maſculis nõ extantibus: non inficiabor quidem bene facturam coniugem ſi ad ſorores quoq; fortunas ſuas tranſmittat, ſed reſpondebo fauorem vltimæ voluntatis liberiq; arbitrii longè præcurrere, *l. 1. C. de ſacroſanct. eccleſ.* ne alioqui vxor promerita coniugis compenſare, aut neceſſitati illius, quam fortè prouidet impendentem, ſuccurrere non queat. Fragile verò argumentum eſt ſub maſculino genere à lege vel ſtatutis prolato fœminas quoque cõtineri: quia id non aliter obtinet, quàm ſi vtrique ſexui peræquè conueniat ſtatuti ratio, *Bart. ad l. 1.*

C. qui

C. qui admit. Iaſon ad d.l.ſi quis id quod.in 1.l:mi. Alcia.ad d.l. 1.de verb.ſignific. vt ſi ſtatuto cauetur ne quis nocturno tempore abſque lumine ambulet, ne quis certo panno vtatur, ne quis ad certum locum accedat: Hæc & eius notæ alia tã fœminis quam viris adplicari poſſunt, quod nõ eſſe in hxpotheſi noſtra commonſtrauimus.

CAP. XXIII.

Statutum ne maritus habens adſcendentes aut deſcendentes relinquat vxori vltra centum, an locum habeat ſi reliquerit vltra, ſed poſtmodò dicti hæredes ante illum moriantur?

SVMMARIA.

1 *Legatum inualidum ratione legantis & legatarii quando conualeſcat.*

2 *Extitiſſe non videtur, quod non durat.*

3 *Statutum ne vir habens liberos leget vxori, ceſſat liberis ante eum morientibus.*

DICIT Alex.*conſil.29. viſo themate.num. 4.& 5.lib. 4.* legatum hoc quantumcunque ab initio inualidum, propter mortem adſcendẽtium vel deſcendentium conualeſcere, *l.1. & 2.ff. de regul. Catonia.* quia quoties legatum † ſubſiſtere nõ poteſt mixta ratione legantis & legatarij, ſi poſtea incapacitas deſinit, vt in hac ſpecie, firmatur. *Bart.in d.l.1. Bald. ad l.2.C.de legat. Caſt. ad l.cætera.in princip.ff.de legat.1.* Simile videmus in muliere ſecundò nubente, quo proprietate rerum à priore marito ſibi relictarum excidit quidem propter liberos ex eo genitos, liberis tamẽ morientibus eandem recuperat, *Authen.de nupt. & §.1. Authen.de non elig.ſecun.nuben.* & liberè de ea diſponit, *l.fœminæ.§.illud C.de ſecund. nupt.* Ita cum maritus reliquit vxorem dominam & vſufructuariam, non 1

videtur ei neq; proprietatem neq; vſumfructũ reliquiſſe, ſed alimenta tantùm, *gloſſ. & alii ad Auth. quod locum. eod. tit.* tamē ſi poſteà moriantur liberi, relictum alimentorum conuertitur in proprietatem vel certè in vſumfructum, perinde ac ſi ab initio liberi non extitiſſent. *Bart. ad l. Titia. §. vlt. ff. de lega. 2. Ancbar. ad ca. ſi pater. de teſtam. lib. 6.* Itaque licet natiuitate poſthumi rumpatur teſtamentum, tamen ſi is poſthumus viuo patre decedat, reconualeſcit, *l. poſthumus. ff. de iniuſto rup. fac. teſtam. §. 1. Inſtit. de exhered. li* Neque † enim
2 eſſe aut extitiſſe videtur id quod non durat, *l. pretia. §. vlt. ff. ad leg. Falcid. l. ſi conſentiente. C. de donat. ante nupt. cap. 1. de iudi.* maximè in teſtamentis, quæ ex ſuperueniente ęquitate facilius cõfirmantur, quam alij quicunque actus, *l. poſthumus præteritus. ff de inoffic. teſtamen.*
3 Præter † hæc ſtatuentes verisimiliter excitati fuerunt fauore liberorum, neque ijs non extantibus ita ſtatuiſſent: ideoque ceſſante iã illorum fauore poſt mortem, legatum vxori relictum ex coniecturata ſtatuentium mente ſuſtineri debet.

Dixeris è diuerſo fidei commiſſum ita factum grauatus viuos liberos non habeat, deficere procreatis, ſed ante patrem morientibus illis, *l. hæredibus. ff. ad Trebell.* Sicque conditio, ſi abſque liberis deceſſerit, relictis liberis deficit, etiam ſi momento tantum patri ſuo ſuperſtites extiterint, *l. ex facto. ff. eod. tit.* Pari modo ſi ſtatutum maſculis extantibus excludat fœminas à ſucceſſione, ſufficit maſculos extitiſſe. *Bart. ad l. ſi quis poſthumus. ff. de lib. & poſthum. & ad l. vlt. ff. S. C. Tertul. Aret. ad d. l. ſi quis poſthumus.*

Planè cenſeam legatum conualeſcere, ſi liberi ante patrem rebus humanis eximantur. At ſi poſt mortem patris decedant, cùm iam bona ipſis ſint adfecta, & ad eos deuoluta, contrarium dicere oportet, ne alioqui aut ijſdem adultis teſtandi ſeu alienandi facultas adimatur, aut certè hęredibus eorum ab inteſtato ſuccedẽtibus ius quęſitum tollatur. Et ita ad

d. con-

d. conſ. Alex. tenuit Molin. dicens Alexandrum peſſimè reſpondiſſe, quatenus intelligit hoc eſſe verum etiam ſi adſcendẽtes vel deſcendentes poſt mortem mariti decedant, viua vxore legataria.

CAP. XXIV.

Vtrùm hęres teneatur in foro animæ pręſtare ea, quæ vir vxori vltra modum ſtatuti legauit: & an vxor huiuſmodi legatum retinere poſſit?

SVMMARIA.

1 *Opinio ſequenda eſt quæ fauet animæ.*

2 *Hæres legatum excedens modum ſtatuti negare an poſſit in conſcientia, & vxor idem retinere.*

3 *Statuta etiam in foro conſcientiæ ſeruari debent.*

HAC de re quoniam & lib. de amortizat. bonor. *cap.* 10. non indiligenter ſcripſi, & multa in vtramque partem excutiunt Alciat. *in cap. nouit. num.* 29. *vſque ad fin. de iudic.* & Didac. Couuar. *ad cap. poſſeſſor. in relect. part.* 2. *§.* 5. *de reg. iur.* nunc quod ſentio breui percurram. Et quidem in dubiis ea † ſectanda eſt opinio, quæ animæ fauet, *l. ſunt perſonæ. ff. de relig. & ſumpt. funer. l. ſancimus. ad fin. C. de ſacroſanct. eccleſ. c. conſilium. de obſer. ieiun. gloſſ. in cap.* 1. *de ſcrut. & in cap. iuuenis. de ſponſal. Innocen. in cap. cùm ad audientiam. de homicid. Socin. conſil.* 15. *lib.* 1. *Hippol. ad l.* 1. *num.* 67. *C. de ſicar.* Ideoq; ſi hæres ſcrupulum aliquem animo iniectum † ſentiat, conſultius ipſi erit legatum validum an inualidum pręſtare, neque contra intrinſecum pectoris ſui teſtimonium niti, *cap. per tuas, de ſimon. cap. illud. de cler. excommun. miniſt.* Alioqui dicere poterit ſe conſcientiam læſam non habere, credereque maritum importunitate vxoris ad legandum perductum fuiſſe. *Alciat. d. loco, num.* 44. quo caſu ſtabitur iuramento eius, quia habet legis

præſumptionem pro ſe, *Corn. conſ 137. lib. 2.* caueat tamen ne ita iurans ædificet ad gehennam, *ca. omnes. 27. qu. 1.* Ipſa vero vxor, *vt ad conſuet. Burg. Des droictz & appar à gens mar. rubr. Le mary. §. 7. in verb. des prochains. nu. 3. Chaſſan. ſecutus Boerium, adſerit*, huiuſmodi legatum neſcientibus aut reclamātibus hæredibus, retinere nō poteſt. Nam ſtatuta † & conſuetudines ſeruari de-
5 bent etiam in foro conſcientiæ. *gloſ. & Doct. in cap quæ in eccleſiarum. ibi. Iure. poli. de conſtit. Bald. ad l. ſi poſt diuiſionem. C. de iur. & fac. ignor. & ad l. quidam. §. de illo. C. de neceſ. ſer. hæred. inſtit. Feder. de Senis. conſil. 21. Nunquid hæres extraneus. Barb. in cap. Raynaldus. de teſtam. Caſtr. in d. §. de illo. Ab. in proœm. de conſtit. Ioan. Andr. in cap. 2. de verb. ſignific. in 6. Roma. in Auth. ſimiliter. C. ad l. Falc. Iaſon in d. l. ſi poſt diuiſionem. Benedict. Capra, & Alciat. num. 35. ad d. cap. nouit.* quia teſte Pau. *ad Rom. 13. & ibi pulchrè Thom.* omnis poteſtas humana à Deo eſt, & qui reſiſtit poteſtati, ordinationi Dei reſiſtit, *cap. qui reſiſtit. 11. qu. 3.* Nihilominus ſi mariti hæreditas adeò eſſet opulenta, vt exceſſus quantitatis præfixæ à ſtatuto parum præiudicaret liberis, vxor quoad conſcientiam videretur tuta, vt in hac ſpecie, *ad cap. 1 colum. 14. verſic. Extra prædictos tres caſus.* determinat Felin. ſeque ita reſpondiſſe refert, *& eum ſequitur Roder. Suares ad l. quoniam in prioribus. C. de inoffic. teſtam. in declar. l. Reg. limit. 1. Limitabis tamen egregiè,* Ratio, quoniam tunc ceſſat cauſa ſtatuti, ſcilicet, ne bonis ad externos transmiſſis, familia mariti paupertate deprimatur.

CAP. XXV.

Statutum nouum ne vir leget vxori, an trahatur ad teſtamentum anteà factum?

SVMMARIA.

1 *Teſtamentum conditum ſecundum leges antiquas, nouo ſtatuto non rumpitur.*

2 Lex

2 *Lex noua tantum pertinet ad actus futuros.*
3 *Statutum ne vir vxori leget, non trahitur ad teſtamentum anteà factum.*
4 *Statutum inducens nouam formam teſtandi refertur ad tempus verbi, teſtationis.*
5 *L. iubemus in fi. C. de teſtam. intellectus.*
6 *Lex diſpon.ns aliquid ratione frequentioris vſus, habet locũ etiam ſi illud aliter contingat.*

DIſtinguendum eſt, an teſtator poſt ſtatutum conditum ſubita morte abreptus ſit, an verò multo poſt tempore vixerit. Priore caſu dubium non eſt, quin teſtamentum ante ſtatuti publicationem factum ſubſiſtat, cùm teſtator mutandi facultatem non habuerit. Ad poſteriorem caſum quod attinet, ſi nempe teſtator mutare potuit teſtamentũ, nec mutauit, dubium eſt non leue. Ad cuius reſolutionem adprime facere videntur verba Imp. Iuſtiniani *in § prouinciarum. in Auth. vt no. fac. conſtit.* vbi ait. [Vnde præteritum omne iuſtam habeat veniam, valeantque defunctorum voluntates & diſpoſitiones, vel ſi nuper factæ ſunt, ſicut eas illi fecerunt, vel ſi ſecundum prius tenentem legiſlationem literis proprijs non ſcripſerunt hæredum appellationes, aut teſtibus eas non fecerunt manifeſtas, aut tres vncias & non amplius reliquerunt filijs. Non enim infringi (ſicut prædiximus) defunctorum volumus diſpoſitiones, ſed ratas eſſe per omnia declaramus: vt ſi vel proximè ſcripta ſint teſtamenta poſt poſitionem legis, nondum vero contigerit cõſtitutiones factas innotuiſſe: & ſuperuiuentibus fortè teſtatoribus non ſunt mutata: maneant etiam ſic inſtitutiones, quæ ab initio ſecundum tunc certas extãtes factę ſunt leges, propriam virtutẽ habentes, & non accuſandæ eoque tempore quo ſuperuixerũt, illi eas non mutauerũt. Non enim omnia ſunt in nobis, nec ſemper quibuſdam tempus ſit teſtandi repentè Plerumque enim incidunt hominibus mortis teſtandi eis poteſtatem

aufe-

Digitized by Google

auferentes. Quamobrem ab initio factum rectè, eò quod non fuerit mutatum, non arbitramur poſteà mutari, aut áliquo modo infringi: ſed immutilatam manere, quæ tunc placuit teſtatoribus, ſententiam, valideque ſeruari. Erit namque abſurdum, vt quod factum eſt rectè, ex eo quod tunc non erat factum, poſteà mutetur.] Ecce vult Imp. non ſolùm præterita
1 omnia † teſtamenta, ſed ea quoque quæ proximè poſt poſitionem legis nouæ ſecundum formam veterem facta ſunt, valida firmaque eſſe. Ex quo regulam conſtituunt Doct. teſtamentum conditum ſecundùm leges antiquas, & ante legem nouam, vel etiam poſt legem nouam, ante tamen quam lex publicata vel inſinuata ſit, valere, & eſſe obſeruandum. *Bart. ibi, num. 2. Bal. in l. ſi quis hæredem. circa med. C. de inſtit. & ſubſtit. Caſtr. colum. 6 & Iaſon num. 8. in l. iubemus. C. de teſtam. Aretin. conſ. omnium vlt. colum 3. num. 5.* Quibus applaudit text. *d. l. iubemus, in fin.* ibi, [Quid enim antiquitas peccauit, quæ præſentis legis inicia, priſtinam ſequuta eſt obſeruationem?] Secundo hanc partem liquidò confirmat, quod vbicunq; lex noua tradit ius alicuius for-
2 mæ, ſolùm † comprehendit actus futuros, non autem præteritos: quia natura legis vel ſtatuti eſt, futuris dare formam negotijs, non præteritis, *l. leges & conſtitutiones. C. de legib. l. 1. in fin. C. de cura. furio. l. 1. in fin. C. de caduc. tollen. cap. vlt. de conſtit. & gl. ordina. in ca. licet canon. verſ. De cætero. de elect. in 6.* adeò vt ſi ſtatutum vtatur verbo ſubiunctiui modi, ita vt poſſit intelligi de tempore præterito & futuro, interpretamur ſolùm de futuro. *Innoc. & Cardin. in cap. ſignificauerunt. de teſtib. Bald. in d. l. leges, colum. 3. Panorm. in cap. vlt. nu. 3. col. 2. de conſtit.* quod idem eſt in omni verbo reſpiciente vtrumque tempus præteritum & futurum: ſemper enim in ſtatutis futurum tantum accipimus. *Imo. in d. cap. vlt. colum. 9. Fulgo. conſ. 136. col. 2. Sapia. ad Panorm. d. loco.* Tertiò fidem facit, quòd factum legitimè retractari non debet, licet caſus poſtea eueniat, à quo non potuit inchoari,
cap.

Digitized by Google

cap. factum legitimè. & ibi latè dixi. de reg. iur. in 6.

Contrarium decidit Angel *in d. Auth. vt fac. conſtit.* teſtamentum ſcilicet ante publicationem noui ſtatuti † factum, nullum eſſe, ſi teſtator poſt ſtatutum ſuperuixit, potuitque ad ſtatuti formam teſtamentum reuocare, neque fecit: quia inſpecto tempore mortis illud teſtamentum dicitur factum poſt ſtatutum, vt & ait Felin. multum Angeli deciſionem commendans *ad cap. vlt. col. 3 verſ. Sed ad intellectum. de conſtit.* Eadem ſententia eſt Iaſonis *in l. iubemus. nu. 8. C. de teſtam.* per rationem, inquit, quam adſignat iſte text. quare iſta lex non habeat locum in teſtamẽtis anteà factis: [Quid enim antiquitas peccauit, quæ præſentis legis inſcia priſtinam ſequuta eſt obſeruationem?] quæ ratio videtur innuere à contrario, quòd ille qui ſciuit & ſuperuixit poſt legem nouam, non excuſatur. Sed tu fortius ſume argumentum à contrario ſenſu ex d. § prouinciarum. ibi, [nec ſemper quibuſdam tempus fit teſtandi repente. plerumque enim incidunt hominibus mortes, teſtandi eis poteſtatem auferentes.] quaſi dicat Imp. aliud fore, ſi teſtator repentina morte ſublatus non ſit, ſed poteſtatem teſtãdi habuerit. His & calculum adijcit Maria. Socin. *elaborato conſ. 21. Circa propoſitam qu. lib. 2.* vbi per 8. deciſiones, ex varijs auctoribus ſtudioſè collectas, & demùm per noſtram hanc Angeli deciſionem, docet regulam formari, quod lex noua, etiam nouum ius inducens, procedit etiã reſpectu præteritorũ actuum, ſi reſpicit ipſorum actuum executionem, ſeu perfectionem quandam ab eorum principio ſeparatam, & talis executio, à noua lege conſiderata, contingit ex poſt, *vt colligitur ex not. per Doct. in l. omnes populi. in 5. quæſt. princ. ff. de iuſti. & iu. Bart. in l. leges. C. de legib. & in cap. vlt. de conſtit. & ibi in ſpecie Felin. in 5. fal. colum. 10.* & ſignanter tradit Geminia. *in cap. ex antiquis. colum. 3. verſi. Secundus caſus eſt. 54. diſtinct.* Ex qua, inquit, conſideratione tolluntur plurima, quę in contrarium adduci poſſent. nam

nam in ijs noua lex aut reſpicit principium actus, aut illud quod reſpicit, dicitur ab ipſo actu quodam modo inſeparabile.

In priorem partem inducit non ſolùm æquitas & benigna interpretatio legibus amica, cum rationib. ſupra adductis, ſed & grauiſſima excellentium interpretum auctoritas, nimirum Caſtrenſis *in d.l. iubemus, col. vlt.* Cornei *conſ. 53. In hac, colum. vlt. lib. 4.* quē ita referunt Pariſ. *conſ 33. Etſi prima facie. nu. 32. lib. 1.* & Roland. à Val. *conſ. 81. nu. 28. lib. 1.* & nouiſſimè præclari I. C. Io. Franciſci de Ripa *in tract. de peſte, cap. de priuil. vlt. volunt. cau. peſt. à num. 28. vſque ad num.* 42. quem ſequitur Boer. *deciſ. 228. col. pen.*

Vt autem reijciamus obiectiones aliorum contrà ſentientium, primò non mouet quod aiunt Angel. & Felin. illud teſtamentum inſpecto tempore mortis videri factum poſt ſtatutum. Licet enim teſtamentū non adſumat vires, niſi à tempore mortis teſtatoris, forma tamen teſtandi per ſe ſtat, validaque eſt, niſi mutatio voluntatis ſubſequatur, aliudue impedimētum ſuperueniat. Tum verò vulgatum iuris axioma eſt, quod qualitas adiecta verbo accipi debet ſecundum tempus verbi, *l. in delictis. § ſi damnum extraneus, ff. de noxal. act.* & proinde cum ſtatutum
4 † inducit nouā formam teſtandi, vel prohibendo, vel permittendo, vtique ea referenda eſt ad tempus verbi teſtationis, in ſtatuto expreſſi, hoc eſt, vt intelligatur de teſtamento tempore ſtatuti condito, & nō de alio; niſi nominatim quoq; & diſertis verbis, præcedentia teſtamenta aliter facta nulla eſſe ſtatuat, *vt not. Doct. de nouis legib. loquentes ad d. l. leges.* Adde quod quantum ad ſolennitates adhibendas ſpectatur tempus conditi teſtamenti, *l. 1. C. de teſtam. milit.* Quod autem Iaſon
5 argumentum à † contrario ſenſu ſumit *ex d. l. iubemus.* eam conſiderationem Ripa *d. loco, num. 38. & 39.* dicit non eſſe viro dignam. Nam arguendo hoc modo, lex illa non haberet dubium. Si enim eam intelligas caſu

ſu quo teſtator moriatur ante habitam notitiam nouæ legis, vt intelligit Iaſ. neceſſe eſt fateri illam legem fruſtra fuiſſe editam, quia noua lex ante notitiam vel præſumptam, & ante duos menſes à die publicationis, neminem ligat, *ca cognoſcentes. de conſtit.* Deinde non benè colligit Iaſon à cõtrario ex d. verbis. [Quid enim peccauit, &c.] habẽt enim relationem ad tempus præteritum, & ſic voluit legislator ſatis eſſe, quod teſtator fuit inſcius nouæ legis, tempore quo priſtinam formam ſeruauit. ita communiter intelligitur ille text. Similiter licèt text. d. § prouinciarum, dicat teſtatores plerumque poſt legem nouam repentè decedere, tamen inde à cõtrario inferri non poteſt, quòd ſi repentè nõ decedat, eadem noua lege tenebitur, quia lex† diſponens aliquid ratione frequentioris vſus, & quia plerumque contingit, habet locum etiam ſi illud aliter contingat. *l. meminerunt. vbi glo. & Bart. C. vnde vi.* Atq; ita text. d. § prouinciarum, contra Angel. retorquet Corn. *d. conſil. 53.* Addere autem pro ſolutione potes & ea, quæ Franc. Aret. *conſ. omnium vlt.* in hanc ſententiam penſitat, dicens eam aperte firmari in d. Auth. nõ cauillando literam. Sic autẽ ferè ait, *col. 3. nu. 5.* Et quod iſte ſit ſenſus, attende ad rationem, quæ ſequitur in text. [nec ſemper quibuſdam tempus, &c.] quæ ratio facit, vt quãuis prima facie nõ appareat, aliquẽ fuiſſe impeditũ, aut tempore deſtitutum, quo minùs teſtamentũ mutare poſſet, quia tamen cõtingit aliquẽ impediri poſſe, iſtud ſolũ poſſibile excuſat à culpa. Quod declaro nunc melius. Nam poteſt eſſe quòd teſtator teſtamentum non mutauit, quia ſperabat ſe diutius victurum, & in illa diuturna vita habere facultatẽ largã mutandi teſtamenti. Poteſt etiam eſſe, & hoc contingit frequentius, quod teſtator ſperans morte repentina nõ præoccupari, intẽdebat differre ordinationem teſtamenti vſq; ad finẽ vitæ, quod à pleriſq; fieri vſu intelligimus. Poſtremò regula illa quam

d. conſ.

d.conſil.2. format Socin. in teſtamentis recipi non debet. Teſtamentum enim perfectum non comprehenditur ſub noua lege, etiam ſi eius effectus exſpectetur in tempus futurum, vt elaret in d. l. iubemus, vbi noua forma data teſtamentis nõ extenditur ad teſtamenta iam condita, licèt pendeant vſq; ad mortem teſtatoris. *Panorm. nu. 11. col. 7. But. Imo. & Felin. col. 2. verſ. Amplia quartò. ad cap. vlt. de conſtit. Ang. in Authen. vt cùm de appell. cognoſ. in princip. verſ. Aduerte pro declaratione.* Sed & ſtatutum de quo agit Maria. Socin. vtitur verbo præteriti temporis, & rationem exprimit, magiſq; præterita donata reſpicit, quàm futura, & ipſe fatetur *in fin. d. Authen.* vbi & de aliis dubitanter hoc ſentit, his verbis: [Ex quibus inferri poſſet idem dici poſſe, etiam quòd ſtatutum iſtud non loqueretur expreſsè per verba præteriti temporis, &c.]

CAP. XXVI.

Quod antiquato ſtatuto vxori legatum eſt, an ei debeatur ſi tempore contractus matrimonii ſtatutum extiterit?

SVMMARIA.

1 *Statutum ne vir vxori leget, ſi poſt contractum matrimonii abrogetur, coniuges liberat.*

2 *Hæredi coniugis ex pacto nuptiali non quæritur ius irreuocabile.*

1 Ex cõtrario ſubit quærere, an ſi ſtatutum † iſtud tempore contractus nuptialis extiterit, poſtea verò eo ſublato vir vxori leget, validum erit legatum? Videturq; in contractu nuptiali tacita quaſi conuentio infuiſſe hæc, vt ad viri hæredes bona peruenirent, ideoque ius inde quæſitum abolitione ſtatuti iis auferri non poſſe. Nam ſicut lex noua aut conceſsio qualiſcunque Principis ad fraudem iniu-

iniuriamue tertij non trahitur, *l.2.§. ſi quis à Principe. ff. ne quid in loc. pub.* ita quoque nec ſtatutum trahi debet.

Sed adſeueranter contrarium reſpondeo. Neque enim hæredibus ius vllum irreuocabile quæſitũ fuerat, ſed duntaxat in ſpe, ſi ſtatutum duraret, & maritus aliter non caueret. Quinimò ſi † maritus in contractu nuptiali reſtitutionem bonorum ſuorum illis ſpecialiter eſſet ſtipulatus, nullum ex huiuſmodi pactione ius metirentur, niſi ad mortem vſq; ea voluntas marito conſtitiſſet, *l. Seia. ff. de dote prælega.* Cum enim extrema hominum iudicia vſque ad mortem ſint liberrima, *l.1. C. de ſacroſan. eccleſ. l. quod per manus. ff. de iure codicil.* & ſimul, quid peccauit maritus, aut cui iniuriam fecit, dum libertate iureque ſuo vſus eſt? Sic & in ſimili *conſ.*118. reſpondit Bart. patrem inueſtitum de re emphyteutica pro ſe, ſuis filijs & filiabus, ſi deinde ſtatuto edito filiæ excludantur à ſucceſſione, poſſe filias excludere, cum tempore ſtatuti nihil iuris habebant. Sed hæc ita locum habent, niſi bonis mariti alio modo adfectis, ius irreuocabile hæredibus adquiſitum proponeretur. *Bald. conſ.93. & 377. lib. 1. Aretin. conſ.91. Roland. à Valle de lucro dot. qu.93. nu.7.*

CAP. XXVII.

Si ſtatutum prohibet vxori legari vltra certam partem bonorum, cuius temporis ſtatus bonorum ſpectandus ſit?

SVMMARIA.

1 *Aeſtimatio legati refertur ad tempus teſtamenti.*
2 *Legatum ſolui debet moneta currente tempore teſtamenti.*
3 *Tempus mortis ſpectatur in legato mariti.*
4 *Legitima computatur ex tempore mortis patris.*
5 *Dotis æſtimatio pertinet ad tempus mortis vxoris.*

6 *Tempus mortis in vniuerſalibus plerumque ſpect.tur.*

VLtra tertiam bonorum partem coniuges inte ſe legare ſtatutum vetat. maritus eam partem legauit, teſtamento ſuo multis pòſt annis ſuperuixit, & abundè hæreditatem auctam reliquit, vtrius temporis, teſtamenti an mortis, ſtatus bonorum ſpectabitur? Alicui videri poſſet, & ſtatutum ipſum & teſtatorem ad legati tempus reſpexiſſe: Hunc quidem quod tempore teſtamenti rerum ſuarum rationem ac modum præſcribit, & de eis veluti moriturus diſponit, adeoque quantam illam partem vxori conſtitui velit, deſignat, illud verò quoniam de legati vel validitate vel inualiditate loquitur. Quam
1 ſententiam non parum fulcit, quod in legati † æſtimatione, tempus ſolum teſtamenti ſpectatur, nulla eorum quæ poſteà acceſſerunt, habita ratione *l. ſi ita ſcripſiſſet. & l. vltim. §. 1. ff. de legat. 2. l. vxorem. §. teſtamento. 1. & l. nomen. ff. de legat. 3. l. ſi ita. ff. de auro & argen. lega. quas ad hoc citant Fulgoſ. conſ. 100. colum. 2. Pariſ. conſil. 16. num. 82. & 83. lib. 2. & faciunt quæ not. Alex. conſil. 171. lib. ſecundo. & Marian. Socin. Nep. conſ. 99. lib. 3.* Vnde lega-
2 tum † ſolui debet moneta vſuali & currente tempore teſtamenti ſcripti, non alio. *Panormit. ad cap. olim cauſa de cenſib. Oldrad. conſil. 13. Quidam condens idem Socin. Nep. conſil. 101. numer. 3. lib. 3.* Eodemque tempore niſi res legatæ exiſtant, nihil agitur. *l. non ſolum. §. ſciendum. & ibi Roma. ff. de nou. oper. nuncia. Bald. ad l. vltim. C. de appell.* Idem in contractibus quoque dici ſolet, vt tempus ſtipulationis ſpectetur, non aliud *l. ſi ſtipulatus fuerim. §. cùm ſtipulamur. l. ſi à colono. ff. de verb. oblig.*

3 Tamen, ni fallor, in propoſita facti ſpecie contra ſtat veritas. Nam quoties ſtatutum vetat ne † maritus vxori leget vltra certã partem bonorum, qualitatem & conditionem illius conſiderat, quòad bonorum ſuorum dominus erit, hoc eſt, ad extremum vſque vitæ ſpiritum, vt ſcilicet ſtatutum ad omnia futura trahatur,

hatur, *l. leges. C. de legib. & docui ſup.* Deinde cùm ſtatutũ legi æquiparetur, *l. de quibus. ff. de legib. l. 1. C. quæ ſit long. conſuet.* aptè huc aduocari poteſt, quòd in computanda † æſtimandaq́; legitima, tempus mortis patris inſpicitur. 4
Nam ante illud tempus in incerto eſt, quot liberos pater ſit relicturus, pro quorum numero tamen legitima conſtitui debet. *Auth. nouiſsima. C. de inoffic. teſtam.* tum verò ab ipſa legitima omne æs alienũ, funeris impenſæ, aliaque talia deducenda ſunt, *l. 1. §. vlt. ff. ad Trebel. l. ſancimus. §. in computatione. C. d. tit.* de quibus ante mortem patris certa definitio eſſe nequit. Quocirca rectè conſtitutum eſt, in vita patris legitimam filio non deberi, *l. 1. §. ſi impubere. 21. ff. de collat. bonor. l. 2. §. interdum. ff. de vulga. & pupil. ſubſtitut.* ne patri libera rerum ſuarum diſpoſitio inter viuos adimatur, *contra l. in re. C. manda.* Sic eſt & in dote, ſi ſtatutum defert marito lucrum dotis vxore † prius defuncta, vtique quanta illa ſit tempore mortis, ſpectamus, nam 5
& antea oneribus matrimonii ſeruit, *l. oneribus. C. de iu. dot.* & ſi maritus prior moreretur, libera dos vxori competeret, & denique aliàs diminuta dote citra culpam mariti, viderentur parentes ad ſupplementũ eius teneri. Sic item reſponſum reperio ab Alex. *conſ. 14 nu. 6. l. 1.* in ſtatuto ne liceat donare vltra quartam partẽ bonorum, inſpici tempus mortis donatoris, & quantitatẽ tunc relictam, *gl. Bal. & Cyn. ad l. 1. C. d. tit. per text. §. 92. ad conſuet. Pariſ. ſe diſputare ibi notat Molin.* Poſtremò non omiſerim, plerumq; in vniuerſalibus negotiis magis tẽpus † mortis ſpectari, quàm in par- 6
ticularibus, de quibus leges ex aduerſo allegatæ loquuntur. *text. & glo. in l. penult. ff. de fun. inſtruct. quam refert & adprobat Albert. Brun. in tract. de mon. part. 9. Nonò prædicta concluſio. vnde plura repetere potes.* Video quoq; in dictis legibus oppoſitis teſtatores ad tẽpus pręſens ſermonem retuliſſe: id quod verba legum & ſtatutorum in huiuſmodi prohibitione non faciunt, neque facere præſumuntur, niſi quatenus apertè hoc exprimant,

quia certum aliquem rerum finem reſpicere ſolent.

CAP. XXVIII.

Statutum ne coniunx coniugi leget, an extendatur ad res alibi ſitas?

SVMMARIA.

1. *Actus qui trahantur ad bona vbicunque ſita.*
2. *Statutum vt agnatus excludat matrem, an territorium egrediatur?*
3. *Statutum ligat ſubditos extra territorium.*
4. *Conſuetudo de iure primogenituræ an pertineat ad bona alibi ſita.*
5. *Statuti natura eſt extra territorium non porrigi.*
6. *Statutum ne vir vxori leget an egrediatur municipium.*
7. *Statutum ſiue in rem, ſiue in perſonam non pertinet ad bona alterius loci.*
8. *Sententiæ effectus an extra territorium extendatur.*
9. *Solennitas teſtandi ſpectatur, quæ eſt in loco teſtamenti.*

NOBILIS eſt conſultatio propoſita, quæque Principes iuris magiſtros Bartolum & Baldum ſententiis inter ſe commiſerit. Nam ille quidem *ad l. cunctos populos. num. 32. C. de ſum. Trinit.* hanc regulam tradit, quòd quando ſtatutũ eſt prohibitiuum in perſonam, & continet prohibitionem fauorabilem, tunc extendit effectum ſuum vbicunq; ſint bona: veluti ſtatutum ne vir vxori leget, quod, inquit, factum eſt, ne mutuo amore ſe adinuicem ſpolient vel decipiant. Quam Bart. deciſionem *conſ. 39. In propoſita quæſtione.* vtroque pollice laudat Roma. eo quod dictum ſtatutum non diſponit principaliter aut directè de bonis in alio territorio ſitis, ſed de perſona ſibi ſubiecta: ſicut tutor datus ſimpliciter à iudice illius loci, in quo degit pupillus, cenſetur datus etiam ad bona extra cognitionem ſuam poſita, *l. propter litem.*

tem. §. licet. ff. de execut. tut. l. 2. C. eod. cùm tutor principaliter detur perſonæ, *l. quia perſonæ. ff. de teſtam. tut.* in cuius conſequentiam veniunt bona alterius loci, *l. ſi fideicommiſſum. §. tractatus. ff. de iudic.* ſicut & interdictio † bonorum prodigo facta, ad bona vbicumque locorũ ſita trahitur. *l. is cui bonis. ff. de verb. oblig. iuncta l. Iulianus. ff. de cura furio. Bartol. d. loco*, & rurſus decretum iudicis præſtantis auctoritatem pupillo bona ſua diſtrahendi, locum habet in bonis vbique exiſtentibus, *l. magis puto. §. illud quæritur. ff. de reb. eor.* denique ſententiæ effectus tenditur ad bona alterius territorii. *cap. Romana. § contrahentes. extr. de for. compe. lib. 6. & ſim l.* Et iſtæ ſunt præcipuæ rationes Roma. quibus tacitè adſentit Tyraq. *in ll ſuis connub. gloſſ 6. qu. 27. verſ. Contrarium tamen.* nihil prætereà allegans. Poteris verò tu & alia in hanc partem adducere. Primò enim in ſimili *conſi. 4. num. 3.* reſpondet Ioan. de Ana. ſtatutũ certi loci, vt † agnatus excludat matrẽ, pertinere ad omnia bona indiſtinctè, maximè ſi ibidem eſt maior pars hęreditatis, quia hæres debet hæreditatem petere vbi hæreditas eſt, *l. 1. C. vbi de hæred. aga.* eſſe autẽ ibi dicitur, vbi maior eſt pars, *d. l. ſi fideicommiſſum.* Sed, inquit, certum eſt quòd iudex illius loci debet ſeruare ſtatuta & conſuetudines illius, *l. 3. in fi. ff. de teſtib. l. obſeruar. §. etiam. ff. de offic. proconſ.* ergo clarè patet quod ſeruabitur ſtatutum dicti loci, & non aliud. Ad hæc ſtatutum † prohibere poteſt, ne quid ciues faciant extra territoriũ, *l. vlt. ff. de decret. ab ord facien. Panorm. in cap poſtulaſti. de for. comp.* & ſtatutum puniens ſubditũ egredientem terminos adſignatos, licèt ſit extra territorium, valet. *l. mercatores. C. de commer. & mercato. l. 2. C. de eunuch. qua de re multis conſil 45. num. 4. 11. & 12. Euerar.* Eodem videtur inclinare Ferrar. Pract. *in for. libell. quo agit. ex teſta. ad verb. Vallatum. in fi.* dum ait primogenitum cui ex † conſuetudine loci deferuntur omnia bona, ſuccedere in bona extra territorium ſita: *in quod amplè inquirit Tyraq. de iure primigen. qu. 46. & 47.* Ad extremum ſi in cauſa

inteſtati tantùm inſpicitur conſuetudo cuiuſque loci, non in cauſa teſtamenti, *vt latè demonſtrat Euerard. conſ. 183. & conſ. 206.* quòd in loco ſtatuti teſtamentum factum ſit, & hic conſiderandum videtur.

Contra eſt manifeſtum Baldi reſponſum *conſil 137. Factum proponitur eſſe tale. lib. 1. & item conſ. 131. Circa prædicta videndum. lib. 2. in l. ſi arrogator. penult. col. ff. de adopt. & in l.*
5 *2. colum. penult. C. quæ ſit long. conſuet.* Etenim natura † ſtatuti eſt, vt non extendatur ad bona in alio territorio ſita, vbi contraria ſtat iuris diſpoſitio, *l. pupillo. ff. de tut. & curat. dat. ab his. l. Titium. §. tutor. ff. de adminiſt. tut. l. conſtitutio. ff. ad municip. l. 1. & 2. C. d. tit. l. certa forma. C. de cenſ. lib. 10. & l. diuinorum. C. de decur. eod. lib. Ioan. Andr. ad Specul. tit. de inſtrum. edi. §. compendiosè. verſ. Quid ſi de conſuetudine. Innocen. & alii ad cap. vlt. de offic. Archid. Aretin. conſ. 113. num. 3. & alii multi allegati à Tyraq. d. quæſt. 46. numer. 2.* Deinde ſtatutum quo quis excluditur à iure cõmuni ſemper eſt odioſum, niſi exprimat perſonam quæ fauorem meretur. *Bald. d. conſ. 317.* ideoque nullatenus trahitur extra territorium. *Bart. & omnes in d. l. cunctos populos. Carol. Molinæus conſ. 31. nu. 25. to. 1.* Præterea ſtatuere nemo poteſt ea de re, cuius cognitionem non habet, *l. vlt. ff. de iuriſd. omn. iudic. cap. à nobis. 1. de ſent. exco. cap. vt animarum. §. ſtatuto. de conſtitut. lib. 6. Bald. in d. l. 2. in l. nulli. C. de ſent. & interloc. omn. iudic. Bart. in l. edicimus. C. de muri. leg. lib. 1. Euerar. conſil. 136. num. 14.* quia condere ſtatutum iuriſdictionis eſt. *gloſſ. in l. 1. ff. d. tit. & in §. iuiurandum. in verb. Iuriſdictione. Auth. de defen. ciui. plenè Doct. in l. omnes populi. ff. de iuſtit. & iur. Bald. in l. ſi quis iniquum. §. 1. ff. quod quiſque iur. & complures alios referens Tyraqu. de iure primog. qu. 16. num. 2. & ſeq.* Bona autem dicuntur eſſe in eius iuriſdictione, in cuius territorio ſunt, *l. iubemus nullam. C. de ſacroſ. eccleſ. d. cap. poſtulaſti.* Euidens igitur, licet ſtatuenti ſubſit maritus, tamẽ ad bona eius alibi ſita ſtatutum pertinere non poſſe, quippe in quibus deficit ſtatuentis iuriſdictio, cauſa efficiens & extenſiua ipſius ſtatuti. *Dd. in cap. per venerabilem. ext. qui fil. ſint legit.*

fac.

fac. quæ not. Lap. alleg. 91. Caſus eſt talis, num. 7. & 8. & Alex. conſil. 128. num. 2. verſic. Pro Soc. lib. 1. Hinc eleganter *in loco à no. ſpecific.* voluit Euerard. ius illud quod coniunx ſuperſtes habet ex conſuetudine Zelandica in dimidiũ omnium bonorum communiter poſſeſſorum, extra territorium Zelandiæ non trahi, etiam ſi in teſtamento coniunx dixerit ſe velle vt coniugi ſuperſtiti liceat apprehendere auctoritate propria dimidium bonorum, & addita ſit clauſula, {vbicunque locorũ bona reperientur.} Nam generalitas illorum verborum, vbicunque locorum, relata ad locum, reſtringi debet ſecundum ſubiectam materiam, tanquam generalitas relata ad bona. *Doct. ad d. cap. vt animarum. & Anchar. conſil. 193.* Porrò huius argumenti ſimilia multa cum longa nomenclatione auctorum produci poſſent: ſed quoniam prænotatas eas rationes inconfutabiles exiſtimo, operæ parcam eundi per ſingula, cõtentus remiſiſſe ad Anchar. *in d. cap. canonum ſtatuta.* Alex & alios iam antè recitatos.

Placet ergo Baldi ſententia, quam & vſu, legum interprete ac rerum magiſtro, *l. minimè. ff. de legib.* video eſſe receptam, & multis Magni Senatus arreſtis confirmatam. Non obſtat imprimis quòd ſtatutum iſtud in hoc editum dicitur, ne vir & vxor amore mutuo ſe ſpolient: quia in id tempus cõfertur legatum, quo & matrimonium non eſt, & legans damnũ ſuſcipere non poteſt. Ac prorſus fauorabile non cenſeri, quod aufer liberam teſtamẽti factionem, docet nos Bald. *ad d. l. cunctos populos. verſic. Viſo de eſſentia. fac. §. 1. Inſtitu. de leg. Fuſ. Cani. toll. Pariſ. conſ. 16. lib. 3. & expoſui paulò antè nu. 5.* Quin, ſi verum monet Pariſ. *conſ. 68. nu. 9. lib. 2.* receptæ eſt adſertionis, ne in fauorabili quidem actu ſtatutũ †extra municipium porrigi. Romani itẽ diſtinctio- 6
nem auſcultare non oportet, cùm in contrarium ſit communis concluſio, quòd ſiue ſtatutum loquatur in rem ſiue† in perſonam, habeat locum in bonis poſitis 7
in territorio ſtatuentium, & non in alijs. *Anchar. d.*

 loco,

loco. ibi, Quæro iuxta prædicta. Alex. conſil. 16. Viſo titulo quæſtio-
nis. num. 1. lib. 1. Lud Gozad. conſ. 49. nu. 6. dicens ita tenuiſſe Iaco.
de Rauen. Din. Guiliel. de Cu. Cyn. Iac. de Aret. & omnes antiquos
in d. l. cunctos populos. Molin. conſ. ſuo 31. num. 25. lib. 1: & ad d.
conſ. 16. Alex. vbi multos teſtes laudat, & ad conſ. 41. lib. 5. cum
Phanuc. itidem multos citante de luc. dot. gloſſ. 9. ad verb. Medie-
tatem. num. 35. Quod vero datio tutoris ad bona vbique
gentium ſita reſpicit, fit ex communi omnium lege
ita mandante, quæ cum ſit efficacior & firmior iure
ſpeciali, facilius etiã protenditur. *l. eius militis. §. mili-*
tia miſſus. ff. de milita. teſtam. Iaſon ad d. l. cunctos populos. in 2.
lect. num. 91. Alcia. an eand. l. in fi. Tyraq. d. qu. 46. num. 30. Ita-
que & interdictio bonorum, & decretum alienatio-
nis iure communi vbique ligant: in propoſito autem
caſu de ſtatuto & iure municipali agimus. Tunc itẽ,
ſi quis forte Alex. ſolutionem *d. conſ. 128.* amplectitur,
dicti actus maximè ſint minori & prodigo fauora-
biles, ſtatutum autem iſtud odioſum, vt oſtendi. Il-
lud verò quod Roma. aduocat, extra territorium ef-
8 fectus † ſententiæ trahi, etiam perpetuum non eſt.
Nam qui per ſententiam poſtulare prohibitus fuit,
in alia prouincia ad poſtulandum admittitur, *l. ex ea.*
ff. de poſtul. neque ſententia confiſcationis ſiue publi-
cationis bonorum extra territorium vim ſuam pro-
fert. *Bald. Ang. & Imo. ad l. ex facto proponebatur. ff. de hæred.*
inſtit. Pariſ. d. conſ. 68. Hippo. & alij ad d. l. vlt. ff. de iuriſd. omn.
iud. Boer. ad conſuet. Bituric. de iuriſd. omn. iudi. §. 10 gloſſ. 1. ibi,
Secus ſi ſint diſtinctæ iuriſdictiones. Excõmunicationis ſen-
tentia & ſimiles ad animam pertinent, eamq; vti lo-
co incircumſcriptam vbique ſequuntur, alioqui nul-
lum ſæpè effectum habituræ *Doct. ad d. cap. vt animarum.*
ſicut dicimus actionem ex contractu pro rebus vbi-
que ſitis eſſe, *l. vlt. C. de præſcript. long. temp.* quoniam &
actio loco non circumſcribitur, *l. Caius ff. de leg. 2* Sed,
vt ad reliqua contraria veniamus, nõ iuſtè item col-
ligit Ioan. de Ana. locus vbi maior pars hæreditatis
ſita eſt, ſpectari debet, ergo ſtatutum loci in alijs ter-
ritorijs

ritorijs procedit. Quid enim ſi in loco ſtatuti deceſſerit teſtator, & alio loco exiſtat maior pars hęreditatis, vbi ius commune obtinet? Quòd enim contendas mortis, & aditæ hæreditatis locum inſpici oportet: id hactenus conceſſero, vt illius quidem loci ſtatutum in condendo, aperiendo, adprobando teſtamento ſeruetur, *l.2.C.quemad. teſtam. aper.* & vt ibidem hæres conueniendus ſit, *l.heres abſens.ff.de iudic. d.l.1.C. vbi de hered.aga.* non etiam vt dictum ſtatutum in bonis vbicunque ſitis locum habeat. Proinde Ananiæ opin. veluti communi repugnantem, & ex detecto iam errore Bart. depromptam, cenſeo tueri non poſſe. Statutum quoque ciues extra territorium delinquentes punire poteſt, ſi hoc exprimat, non quidem ex poteſtate ſtatuentium, ſed ex tacito conſenſu ciuium, qui ſtatuentium iuriſdictionem quodam modo prorogarunt, ſtatutumq; ipſum longo vſu adprobarunt: id quod belle ad præſentem quæſtionem *conſ. 45.lib.5.* reſpondet Alex. Neque Pet. Ferrar. opin. turbat, cui & Bart. *ad d.l.cunctos populos.* & Anchar. *ad d. cap. canonum ſtatuta.* refragantur, & ipſe Pet. rationem aliquam idoneam non adſcribit. Nam quod lex municipalis perſonam primogeniti ad omnia bona vocat, & ideò tenere debet in bonis cuiuſcunque territorij: planè, vt ex ſupradictis patet, inconſequens: niſi & illas deciſiones eadem illatione falſas dicamus, vbicumque agitur de iure deſcendente ex re, ſeruari ſtatutum loci vbi res ſita eſt. *Cyn. Bald. & alij ad d.l.cunctos populos.* in diuiſione bonorum ſpectari conſuetudinem loci vbi ſunt bona, *Euerar.d.conſ.206.num. 1.& quotquot ſunt conſimiles* Facilè denique ille obex diluitur, quod in ſucceſſione ab inteſtato ſolemus† 9
conſuetudinem ſpectare cuiuſque loci, nō in ſucceſſione ex teſtamento. Hoc quippe non aliò pertinet, quam vt ſolennitas teſtandi conſideretur illa quæ viget in loco teſtamenti. *Petr. de Bellaper. Iacob. de Rauen. & alij ad d.l.cunctos populos.* Nam ſicut pluribus teſtamen-

tis factis quem decedere lex vetat: ita abſurdum foret plurium locorum conſuetudines in vno teſtamẽto exquirere, & actum per ſe indiuiduum huic, & illi, & illi loco diuerſimodis impartiri: præterquam ſi nominatim ſtatutum præcipiat in ſingulis locis ſingula teſtamenta fieri, vt aliquando præcipit vnum teſtamentum inſinuari & approbari in ſingulis locis vbi teſtator bona habuit. Cæterum alia nonnulla ab hac tractatione non aliena legere eſt apud Didac. Couuar. *ad cap. alma mater par. 1. §. 10. nu. 3.*

CAP. XXIX.

Statutum ne maritus leget vxori, an contineat maritum alibi teſtantem?

SVMMARIA.

1 *Statutum epiſcopi vt ſubditi extra diœceſim delinquentes puniantur, valet.*

2 *Statutum ſimpliciter vetans maritum vxori relinquere, continet maritum alibi teſtantem.*

3 *Fraus de loco ad locum quando committitur.*

PRoximo ſuperiore cap. *numer.* 3. *&* 8. relatum eſt, ciuem extra territorium aliquid contra ſtatutum facientem puniri pœna eiuſdem ſtatuti, ſi expreſſè hoc cautum fuerit, non perinde ob poteſtatem ſtatuentis, quam ob tacitum cõſenſum & approbationem ſubditorum: quemadmodum ſubſiſtit ſtatutum † epiſcopi expreſſè determinans quòd ſubdi-
1 ti extra diœceſim delinquentes puniantur. *Bartol. & Bald. in d. l. cunctos populos. Gemi. & Philip. Franc. ad d. cap. vt animarum. Alexand. conſ. 41. lib. 5. Panorm. ad cap. 1. de rapt.* Ex quo ſtatim efficitur teneri maritum etiam alibi legantem, ſi ſtatutum diſertis verbis caueat nec domi nec foris, nec intra nec extra territorium coniugem coniugi legare poſſe. De ſtatuto ſimpliciter loquente maior eſt hæſitatio, exiſtimantibus pleriſ-

que

que claſsicis interpretibus ſubditũ extra territoriũ id quod iure communi licet facientem, pœna ſtatuti ſimpliciter idipſum prohibentis, nouumq́ue delictum conſtituentis nõ comprehendi, *d.l.mercatores.C. de mercat.& l.2.C.de eunuch.d.cap.vt animarum.Card.& alii ibi,& ad cap.à nobis.de ſenten.excomm. Anchar.ad cap.poſtulaſti.de foro. compe.oppoſit.5. latè Alexand.conſil.111. Ponderatis verbis.num.1.lib.1.Pariſ.conſil.159.lib.4.& multos ad teſtimonium citans Henr.de Bottis in tract.de ſynodo, par.3.art.2.num. 21.verſ.Contrarium.*

Cæterùm Bartol.*ad l.1.C de ſacroſ.eccleſ.*contrà reſoluit, ſtatutum iſtud ne vir † vxori leget, virum quo- 2
cumque loco teſtantem continere, non tantùm ſi id expreſsim caueat, verùm etiam ſi ſimpliciter loquatur, nulla teſtamenti alibi conditi facta mentione. Quæ certe ſententia propiùs multò ad veritaté accedere videtur, ſi cõiectura exurgat maritum eo animo ad alium locum feciſſe, vt illic teſtando ſtatutũ domicilii ſui fraudaret: quo caſu fraus † de loco 3
ad locum commiſſa eſſe dicetur, *de qua Doct.ad l.fraus. ff.de legib.& ad cap.fraudem.de reg.iur.* veluti & legi fraudem ſtruit is, qui cùm ancillam proſtituere non poteſt, in caupona ipſam collocat, *l.vltim.C.ſi mancip.ita vænier.* & olim is qui proprii parochi probitatem metuens, ad ruſticum aliquem paſtorem accedit, & coram eo matrimonium aut inæquale, aut illicitum contrahit. Immò ſi talis coniectura & præſumptio fraudandi ſtatuti non apparet, adhuc cenſeo ſubditum alibi teſtantem eodem ſtatuto ligari, non adeò quia ſtatutum ligat ſubditum extra territorium, quo de tam variæ ſunt Doctorum ſententiæ, ſed quia ſtatuta ſunt localia, & proinde qualitercumq; ſubditus vel domi vel foris teſtetur, res de quibus teſtatur, ab ipſo ſtatuto regulantur, ita vt alibi legando maritus vxori ex rebus in territorio ſtatuentium ſitis nihil iuris tribuat, vti pręcedenti cap. amplius dictum fuit.

CAP.

CAP. XXX.

Statutum ne maritus leget vxori an contineat maritum forenſem?

SVMMARIA.

1 *Forenſis intelligitur ſe ſubiecisse ſtatuto loci in quo actum celebrat.*

2 *Forenſis quando ligetur ſtatuto ne vir relinquat vxori.*

QVAESTIO iſta vel de illo proponitur qui in
loco domicilii vxoris bona habet, & inibi te-
ſtando ei legat, vel qui ibidem ei legat de bo-
nis alibi ſitis. Ad priorem caſum quod attinet, cùm
1 forenſis † præſumatur inueſtigaſſe ſtatutum illius
loci, in quo actum aliquem celebrare intendit, *teſte
Barbat.conſ.51.& 56.lib.2.* eiuſdem quoque formam ſe-
quutus eſſe intelligitur, *l.hæredes mei.§.at cùm ita. & ibi
Doct ff.ad S.C.Trebel. & ad l.quæro.ff.locat.* Rurſum vt in
contractibus & quaſi contractibus ſequimur cõſue-
tudinem loci, *l.ſi fundus.ff.de euict.l. hæres abſens ff.de iu-
dic.* ita ſimiliter & in teſtamentis, quia à contractib.
ad teſtamenta bonam eſſe argumentationem Euera.
in loc.ſuis legal. luculenter oſtendit. Vnde Fulgoſ.*ad d.l.
1.C.de ſacroſ.eccleſ.* reſpondit, maritum forenſem liga-
ri hoc ſtatuto quoad bona intra territoriũ ſtatuen-
2 tium ſita, quaſi ſtatuto ipſi iam adfecta.† De quo mi-
nus ambigendum fuerit ſi conſtet forenſem multo
tempore eo loci cum vxore habitaſſe, aut nunquàm
ſe velle inde emigrare decreuiſſe, vxoriue promiſiſ-
ſe. *Corn.conſ.3.lib.3. Felin.ad cap.1.de ſponſal. Cagnol.ad l.exi-
gere.ff.de iud. Phanu.de lucro dot.gloſſ.9. ad verb. Medietatem.
num.31.& 32.* non quòd maritus ex perſona vxoris eo
caſu domicilium ſortitur, ſed quòd ex electione &
manſione propria illud ſibi conſtituit, & conſtitu-
endo ſe ſtatutis illius tacitè alligat: qua in ſpecie fal-
ſa vtique erit opinio Bald. Salic. Iaſon. *ad d.l.1.* Ioan.
Cald.

Digitized by Google

Cald.*conſ.17.& 34.tit.de teſt.*Socin.*conſil.288.lib.2.*Pariſ.*conſ.53.lib.3.* & Imbert.*in ſuo enchirid.ad verb. Inſtitutio hæredis.* exiſtimantium, ſtatutum non poſſe inhabilem facere forenſem, ne leget vxori etiam de bonis ſibi ſubditis. Poſteriore autem caſu videndum an certo aliquo loco domiciliũ fixerit maritus. Nam ſi nunc apud vxorem, nunc in loco originis ſuę manſit:temporaria iſta habitatio ſeu mora nõ ſpectabitur. *Alex. conſ.129.lib.7.* ideoque cùm neque teſtator, neque res legata ſtatuto ſubiaceant, omnibus modis ius commune obtinebit: & ſic locũ habere poterunt ea, quæ *conſ.67.*Chaſſan.& *ad l.vltim.ff.de iuriſd.omn.iudic.* notat Hippo.Quinetiam ſi maritus in loco domicilii vxoris & ſtatuti certas ſedes habuit, ibique teſtatus eſt, idem cenſeam, propterea quòd veriſimiliter ſuo cũ animo reputauit,ſtatuta,vt reuerà ſunt,eſſe localia, neq; prohibitionem ſuam ad res alibi, vbi ius commune ſeruatur,ſitas exercere poſſe, *iuxta nota.in d.§.at cùm ita.*

CAP. XXXI.

Statutum ne quis forenſi leget,an contineat maritum forenſem,ducentem vxorem in loco ſtatuti, ne ex teſtamento vxoris ante nuptias contractas condito legatum capere poſſit?

SVMMARIA.

1 *Ratione ſtatuti ceſſante ſtatutum ipſum ceſſat.*
2 *Initium in teſtamentis ſpectatur.*
3 *Tempus quod conſideretur circa conditionem teſtatoris.*
4 *Hæres quibus temporibus capax eſſe debeat.*
5 *Tempore mortis legatarium capacem eſſe ſufficit.*
6 *Statutum ne quis forenſi leget,non continet eum qui tempore mortis*

mortis teſtatoris ciuis eſt, etſi tempore teſtamenti fuerit peregrinus.

7 *Qualitas adiecta verbo quomodo accipiatur ſecundùm tempus verbi.*

8 *Regula Catoniana quando locum non habeat.*

9 *Tempus contractus initi cur ſpectetur.*

AB Alex.*conſ.29.num.6 libr.4.* & Caſtr. *ad l.cetera. in princ.ff.de legat.1.* in non diſsimili ſpecie deciſum reperio, ſi ſtatutum dicet non valere legatum forenſi relictũ, & legatarius fuerat forenſis tempore teſtamenti conditi, poſteà autem effectus eſt ciuis, legatum conualeſcere: quia ratione ſtatuti
1 ceſſante, ſtatutum † ipſum ceſſare debet, *vt ait Pariſi. conſil.98.Circa præſentem conſultationem.nu.30.lib 1.& Tyraq. in lib.ceſſante cau.num.235.* ſicut & prohibitionis cauſa ceſſante ceſſat ipſa prohibitio, *l.1.& ibi Bald.C.ſi rect. prouinc.cap. etſi Chriſtus.extr.de iniur.* adeò quidem vt ex ceſſatione cauſæ videatur aduerſus prohibitionem legis aut ſtatuti diſpenſatum eſſe, *teſte Bald.conſ.54.lib. 1.& Tyraq.num.215 d loco.* Similiter ſtante ſtatuto quod forenſis non poteſt adquirere immobilia in illo loco, ſi emptor tempore emptionis ciuis non erat, nihil ei nocet, modo tẽpore traditionis ciuis eſſe probetur. *Caſtr.conſil.288.Videtur quòd dicta ſententia.lib 2.* immo ſufficit qualitatem iſtam ciuitatis superuenire tempore traditionis, *auctore eodem Caſtr.conſ.234. In cauſa appellationis.d.libr.2.* Compari modo Cyn. *ad l.ſi rem meam.in fin.ff.de obligation.* poſt Petr.de Bellapert.dicit, ſi quis aduerſus ſtatuti formam procuratorem non impetrata licentia conſtituit, deinde autem licentiam obtineat, conſtitutionem ſubſiſtere & conualidari. Ab eadem ratione & datio curatoris quæ ab initio non valuit ob defectum iuramenti curatoris ex ſtatuto requiſiti, accedente poſteà iuramento roboratur. *Corn.conſil.69.libr.1.* Et ſic paria ſunt aliquid ab initio eſſe tale, vel poſt interuallum tale fieri, *l.nihil refert.ff.de condiction.ſine cau. dixi latiùs num.5.conſ. 5.lib.*

Digitized by Google

5. *lib.* 1. & ſufficit qualitatem requiſitam adeſſe eo tempore, quo actus in effectum deducitur. Proinde & in hac hypotheſi dubitandum non videtur, legati capacem eſſe maritum, qui tempore quo dies legati cedit, & tempore mortis teſtatricis ciuis eſt: vtpote ceſſante iam ratione ſtatuti, ne ad exteros bona intra territorium ſita transferantur. *id quod in addit. ad d. conſil. 29. Alexand. circa fin. etiam Molinæ. voluiſſe video.* Adde conſiderandum eſſe non tempus teſtamenti, ſed illud quo teſtamentum conſummationem recipiet, id eſt, mortis vxoris, *arg. l. tutoribus. vbi latè Bart. ff. de teſtament. tut. in quo loco diſpoſitio etiam per verba præſentis temporis concepta ex veriſimili mente teſtatoris refertur ad tempus ſuæ perfectionis, arg. quoque l. ſi filium. ff. de lib. & poſthum. vbi in iure dicendi teſtamentum nullum tempus mortis ſpectatur* : ſicut in ſimili multis legibus & rationibus tum Alber. *quæſt. 136. 1. par. ſtatut.* tum Fred. de Senis , & Roman. *conſil. 296. Circa declarationem.* decidunt, eam incapacitatem non officere hæredi, in qua fuit tempore mortis ſuorum parentum, modo tempore aditæ hæreditatis capax efficiatur.

Porrò autem contrariam partem non mediocriter iuuat id quod *conſil. 599. Circa propoſitam quæſtionem.* reſpondit Roman. dicens, ſi ſtatutum forenſes bona aliqua adquirere vetet, nullo modo ex eo conualeſcere adquiſitionem, quòd forenſis adquiſitor poſteà ex interuallo eius loci ciuis factus eſt. Et confirmari hæc deciſio videtur apertis legibus, quæ diſponunt tempus† teſtamenti conditi inſpici, nihil autem prodeſſe aut obeſſe id quod poſteà accedit, *l. ſi eo tempore ff. de his quæ pro non ſcript. haben. l. 1. §. ſi quis autem teſtamentum fecerit. ff. de bonor. poſſeſſ. ſecund. tab. l. 2. ff. de teſtam. l. 3. §. quæri autem. ff. de iure fiſ.* Quomodo inſtitutio hæredis quæ ex perſona teſtantis tempore teſtaméti vel propter furoré, vel propter impuberem ætatem, quæue ex perſona hæredis ſcripti nullitatis vitio ſubiacebat, ceſſante impedimento nõ redintegratur, *l. quæ ab initio.* 2

initio.ff.de reg.iur.l.ſi filius,l.eius.ff.de teſtam. l.1.§.1.de legat. 3.l.1.de reg.Caton.l.ſicut.C.de fal. vt neque legatum quod ab initio corruit vel ex perſona legatarij, ſi is fortè inſtituti hæredis ſeruus eſt, vel ex qualitate rei legatæ, ceu cum marmora & columnæ ædibus iunctæ legantur, *l.cætera.§.1.de lega.1.l.ſeruos.C.de lega.§.an ſeruo. Inſtit.de lega.* Quocirca & plerique exiſtimant eos, qui tempore teſtamenti concepti non fuerunt, ex ſuperueniente natiuitate ad fideicommiſſum non admitti. *Anchar.& Imo.ad cap.iudicante.de teſtam.per l.peto. §.fratre.ff.de lega.2.Alex.conſ.184.lib.2.& idem Roma. conſ. 438. In cauſa conſultationis.* Omnia enim quæ ex teſtamento proficiſcuntur, ita ſtatim euentum capiunt, ſi ab initio quidem ſine vitio cœperunt, *l.omnia.ff.de reg. iur.* quaſi ſcilicet initia ſint baſes rerum quocunq; tempore gerendarum, *l.1.& l.2.ff.de orig.iur.l.1.C.ad S.C. Macedon.* Adieceris & illud, quod qualitas adiuncta verbo intelligitur ſecundum tempus verbi, *l. in delictis.§. ſi damnum extraneus.& l.quod ait Prætor in fin ff.de noxa.actio. l.Titius.ff.de milita.teſtam.* ideoque ſtatutum vetans ne quis forenſi leget, qualitatem forenſis tempore teſtamenti tantum reſpicit, non etiam eam, quæ tempore mortis mutata fuit.

Ego huius controuerſiæ cauſam, variamque & ambiguam definitionem incuriæ, ſiue error eſt, interpretum deputo, qui, vt alibi quoque commonſtrabimus, cuiuſque legis rationem negligentes nullo diſcrimine, nullaque proportione ab vno tempore ad aliud argumenta detorquent. Sanè eò oculi ferendi ſunt, vt videamus aliam in teſtatore eiuſque hærede, aliam in legatario rationem eſſe. Nam ſi agitur de conditione, vel (vt aiunt noſtri) habilitate teſtatoris,
3 tempus†teſtamenti ſcripti conſideratur Si enim túc aut nullum aut non legitimum animi iudicium habuit, qui dici poterit mentis illius intercepiſſe teſtatio, ſine qua teſtamentum non eſt, *§.1.Inſtit.de teſtam.* quidue autem refert ſi poſtea aut furere, aut impubes

eſſe

eſſe deſierit, niſi noua accedat vltimæ voluntatis declaratio? *l. qui ex liberis. ff. de bonor. poſſeſſ. ſecund. tab. & aliis numeroſè allatis à Tyraq. ad l. ſi vnquam. ad verb. ſuſceperit liberos, numer.* 179. Contra ſi tempore teſtamenti erat recti ſenſus mentiſque integræ, quid ei furor deinde inſequutus oberit? Nihil equidem magis, quàm ſi abſque eius culpa vitium aliquod ſuperueniat, *l. 1. §. exigi. ff. de bonor. poſſeſſ. contra tab. d. §. ſi quis autem teſtamentum fecerit, & l. qui in poteſtate. §. vlt. ff. de teſta.* Immo & tempore mortis teſtamenti factio adeſſe debet, *§. in extraneis. Inſtit. de hæred. quali. & differ.* vt ſi teſtator ſua culpa teſtabilis eſſe deſierit, teſtamentũ in pœnam ſceleris commiſsi euaneſcat, *l. 2. C. qui teſtam. facere poſſ. gloſſ. in d. l. 1. §. ſed & ſi quis vtroque tempore. ff. de bonor. poſſ. ſecund. tab. quam vide.* 4 Hæres † verò ſcriptus & tempore teſtamenti facti, & mortis tempore, atque aditæ hæreditatis debet eſſe idoneus, vt & tempore exiſtentis cõditionis, *l. ſi alienum. § in extraneis. ff. de hæred. inſtit.* maxime hæres extraneus: cum ſui hæredis conditio tẽpore teſtamẽti & mortis teſtatoris potiſsimum ſpectetur, *§. ſui. Inſtit. de hæred. qual. & differ.* non autem aditæ hæreditatis, ſiquidem in ſuo hærede tempus aditionis & mortis idem eſt. *Bart. ad d. §. in extraneis per text. l. ſi poſt mortem. ff. de lega. 1.* Quare autem tria illa tempora alias exquirantur, iam dicam. Et primo verum eſt teſtatorem non poſſe facere quo minus leges in ſuo teſtamẽto locũ habeant, *l. nemo poteſt. ff. de leg. 1.* vnde eo tẽpore quo teſtatur, non poteſt hæredem facere quẽ lex ab hæreditate repellit. Mortis porro tẽpore habilis eſſe debet hæres, etiam fauore teſtantis, ne eius hæreditas vel ad fiſcum, ob crimen hæredis ſcripti, vel ad alium, quem hæredem habere noluit, transferatur. Aditionis tẽpus ſimiliter idoneam qualitatẽ requirit, ſcilicet vt ſit hæres talis, qui adire & aditionem intelligere poſsit. Nam minores, furioſos & dementes, deq; ſtatu ſuo dubios id facere leges prohibent, niſi iis quæ ius deſiderat obſeruatis, *l. mutum.*

§.1.l.impuberibus.l.ei qui.l.neceſſariis.de acquir.hære.l.potuit.l.ſi infanti.C.de iure deliber. Tum item tempore aditionis debet cum hærede eſſe teſtamenti factio,ſiue purè,ſiue ſub conditione inſtitutus ſit,propterea quòd ius hæredis eo tempore maxime ſpectandum eſt, quo adquirit hæreditatem,*d.§.in extraneis.l.non oportet.ff.de legat.2.*

At in legatariis aliud receptum eſſe his verbis *ad d.l.non oportet.per illum text.*oſtendit Bart. [Quæro quo
5 tempore † quis debet eſſe capax vt legatum poſsit conſequi? gloſſ. dicit tribus temporibus, quod eſt verum in hæreditatibus: in legatis verò quando eſt inhabilitas in perſona legatarii quam teſtator tollere nō poteſt, ſufficit quod reperitur capax tempore mortis,*l.non intelligitur. §.quando autem.ff.de iure fiſc.& ff.de donat.cau.mor.l.in mortis.*& ita dicit Dynus,& benè.] Rurſum *ad d.§.quando.num.1.* ſcribit in hunc modum: [Doctores determināt & bene, ſufficere legatariū eſſe capacem tempore mortis: *ita not gloſſ ſupr.de legat.3.l.fin.deportati.& in l.mortis.ſup.de donat.cau.mort.& ſup.de hæred.inſtit.l.ſi alienum.& §.1.de reg.Catonia.* in eo quod ibi dicitur,quod quando legatum deficit ex perſona eius cui relinquitur, non habet locum regula Catoniana.] Hactenus Bart. qui & gloſſ. *ad l.eum qui poſt.ff.de condit.& demonſtrat.*reprobat aliud ſentientem: eaq; in re Ioan. Fabri *ad § in extraneis.Inſtit.de hæred.qualitat.& differ.* ſubſcribentem habet, dum ait in puris legatis capacitatem legatarii tempore mortis teſtatoris inſpici, in conditionalibus autē tempus quo exiſtet conditio, quandocunq; ex perſona legatarii legatū deficeret. Sic & Lagus *in ſua metho.tit.de leg.*Non impedit,inquit,quominus peti poſsit legatū,ſi quis tēpore conditi teſtamenti ius non habuerit aliquid ex eo petēdi,modo cum moritur teſtator,talis quis fuerit, vt teſtari aut ei legari potuerit. In hoc enim legata donationi cauſa mortis æquiparantur, *d.l.in mortis ff.de donat.cauſ.mor.* Sed & differētiæ rationē inter teſta-

torem,

torem hęredem, atque legatarium *ad §.1.n.7.Inſtit.d.tit. de hæred.qual. & differ.* addit Portius, quòd cùm legata habeant dependentiam ab inſtitutione hæredis à qua formantur, tempora habilia non requirunt, ſed tempus mortis quo legata pura cedunt, ipſumque teſtamentum in effectum deducitur, aut exiſtentis conditionis, quo conditionalia duntaxat, *d.l eum qui.l.Ariſto. ff.de leg.1.* ſed teſtamentum † & hæredis inſtitutio ab 6
alio actu non æquè dependent, aut formantur. Igitur ſicut inhabilitas hæredis legatario non obeſt, *l.mortuo boue.§.Labeo.ff.de leg.2.Iaſon ad l.nullum.nume.10. ff. de verb. oblig.* ita quoque ſatis erit, ſi tempore mortis vxoris in ciuitatem receptus ſit maritus, eaque ciuitatis ratio legatum confirmans poſtea ſuperueniat, *iuxta not.à Dyno ad cap.non firmatur.de reg. iur.*

Enimuerò (vt contraria nunc de hinc diſſoluam) 7
cùm ſtatutum vetat legare coniugi, ſatis qualitas † adiuncta verbo legandi ad tempus legati refertur, ſi eam qualitatem quæ tunc in teſtatore coniuge exiſtit, intuearis: quia intelligitur quòd legare coniugi non poteſt teſtamenti tempore: ſed quòd qualitas legatarij eo tempore ſpectanda eſt, nequaquam conſequitur. Prætereaque quod dicitur qualitatem adiectam verbo intelligi ſecundum tempus verbi, eum ſenſum habet, vt perpendatur tempus à quo diſpoſitio ſumit effectum, *referente Eucrar.conſil.5.num.6.* atqui licet inſtitutio hæredis, legata, & ſimilia tempore teſtamenti vires adquirant, tamen tempore mortis teſtatoris habent effectum, cùm nempè hæreditas vacare cœpit, *d. l. ſi alienum. & not. Hottoman. ad d. §. in extraneis.* Ad Romani autem deciſionem *d.conſil.509.* quod attinet, eam Philipp. Dec. *ad d. l. quod ab initio. num.2.* And. Barbatię *conſ.70.lib.3* diſplicuiſſe memorat. Et ſanè argumenta eius ſuper regula Catoniana potiſſimum fundatur, quæ velint legatum futurum inutile ſi eo tẽpore quo relinquitur, teſtator fuiſſet mortuus, ſublato impedimento tẽpore mortis teſtatoris, nihilominus

inutile permanere, *l.1.ff.de reg.Caton.* Ad quod reſpon-
8 debimus, regulam † Catonianam non habere locum, quoties iſtud impedimentum non prouenit ex lege antiqua, ſed ex lege noua, aut ſtatuto nouo, vt *ad d.l.* 1. docet Caſtr. *num 6. verſ. Quartò requiritur.* addens expreſſis verbis ideò ſe exiſtimare, quòd ſi ſtatutum prohibet forenſem adquirere bona ſita in territorio ſtatuetium, & legatarius tempore teſtamenti erat forenſis, ſed tempore mortis in ciuitatem cooptatus eſt, habebit legatum, dicta regula nequidquam obſtāte: idque vlterius duabus rationibus probat, quod & hic nullum eſt impedimentum niſi ex perſona legatarij, & id huiuſmodi vt à teſtatore vel maximè volente tolli non poſſit. ita enim nihil eſt quòd ei imputetur: alias ſi tollere potuit, neque ſuſtulit, eius culpa notanda eſt. Sciò ego contractus † tempus conſiderari, vt vel
9 valeat vel annulletur, *l. cōtinuus. §. cum quis. l. inter ſtipulantem, § ſacram rem. & l. ſi filius fam. ff. de verb. oblig. l. vltim. ff. de ſtipula. ſer.* ſed non me quoque latet fauorabiliora his eſſe legata, & vltimas voluntates: *vt ad eundem. §. ſacram. notat Zaſius,* tum verò contrahentes res ſuas ita plerunque componere, ne ab incerto euentu pendeant, *l. ſicut. C. de act. & oblig.* Scio conceſſionem nulliter à Principe factam propter defectum ætatis non conualeſcere ætate ſufficiente, *cap. ſi eo tempore, de reſcript. lib. 6.* neque dubito alios caſus eſſe in quibus habilitas ſuperueniens non dat robur his quę ab initio fuerunt nulla: ſed ſuas illi peculiares habent rationes, quas ſingulatim perſequi, & in vniuerſum huius articuli explicationem ſuſcipere, labyrinthus foret inexplcabilis, *vt lib. Ceſſan. cau. limit. 19. num. 3. rectè monet Tyraq. ſoletque ea res ad l. per fundum. ff. de ſeruit. ruſt. præd. ad l. cum viro. ff. de vſucap. ad d. l. nullum. effuſe explicari, vt nihil magis.*

CAP.

Digitized by Google

CAP. XXXII.

Si ſtatutum prohibet coniugi forenſi relinquere, an is æſtimationem rei legatæ capiet?

SVMMARIA.

1 *Aeſtimatio rei legatæ an coniugi forenſi ex ſtatuti forma adquiquire prohibito, debeatur.*

2 *Legatarius æſtimationem legati cuius præter ſuum delictum incapax eſt, conſequitur.*

IN hoc articulo verba ſtatuti admodum expendenda eſſe cenſeo. Si enim ſimpliciter vetet ſtatutum ciuem † forenſi relinquere, dubitare non oportet, 1
quin ex ijs bonis quę ſtatuentibus ſubiecta ſunt, nihil legatario debeatur, iuxta ea quæ largè ſuperius executi ſumus. Si verò ita caueat ſtatutum, ne bona immobilia forenſibus vel coniugibus vel non coniugibus legentur, neue ijs adquirantur, æſtimationem deberi crediderim. Tametſi enim Bart. in ea verſetur opinione *ad l. apud Iulianum. §. conſtat. ff. de leg.* 1. quòd legatum rei immobilis relictum forenſi prohibito adquirere ex forma ſtatuti nullo modo valet, etiam quò ad æſtimationem: contrarium tamen ibidem Iacobi. Floria. Bald. Caſtr. Alex. Ang. & Iaſon *num.* 34. Alber *par.* 2. *Statut. quæſt.* 2. Imol. & Anchar. *ad cap. filium. de teſtam.* & ipſe quoque Bart. varians *ad l. filiumfam. miles. § ſi quid alicui. per illum text. ff. de legat.* 1. communi calculo receptum eſſe oſtendunt. quia ſtatutum non reſiſtit æſtimationi ſeu pretio rei immobilis, ſed ſolummodò cauet ne res ipſa immobilis forenſi adquiratur, volens ſcilicet in rebus ſoli ciues peregrinis anteferri: deinde quia æſtimatio debetur † legatario, quotieſcunque prohi- 2
betur adquirere non ob ſuum delictum, ſed ex alia probabili aliqua cauſa, vt hic: id quod in Eccleſijs, monaſterijs, alijs corporibus, & perſonis ſimilibus

apparet, *cap. recolentes. & ibi Doct. de ſtatu monach. gloſſ. in cap. 1. de exceſ. prælat. lib. 6.* & hinc ſi legatę ſint veſtes quarum vſus ex forma ſtatuti interdicitur, præſtabitur earum æſtimatio, quam citra crimen legatarius accipere poteſt. *Bald. ad l. cùm te. C. de donat. probaturque manifeſtiſſimis verbis, d. §. ſi quid alicui. & rurſum. §. ſi ſeruo alieno. l. fideicommiſſa. ff. de lega. 3. Et hanc ſententiam Roma. Zaſius, & alij ad l. multum. & ad l. inter. § ſacram. ff. de verb. obligat. amplexi ſunt.* At vbi clauſula decreti irritantis ſtatuto adiecta eſt, an quoque id obtineat? luculenter in tracta. de amortizat peculiari cap. enucleaui: ad quem locum te remitto.

CAP. XXXIII.

Si ſtatutum vetet legare forenſi, & coniunx tempore contracti matrimonij teſtamentique conditi ciuis fuerit, ſed poſtea forenſis eſſe incipiat, an legatum capiet?

SVMMARIA.

1 *Qualitatem requiſitam ſemel exiſtere an & quando ſufficiat.*

2 *Legatario tempore mortis teſtatoris incapaci legatum non debetur.*

3 *Media tempora non nocent.*

PEr diuerſum tractari poteſt, an præſtandum ſit legatum marito, qui tempore conditi ab vxore teſtamenti ciuis & capax fuit, tempore verò mortis vxoris aliò ſe tranſtulit, & iuri ciuitatis renunciauit. Et quòd ſufficiat ſemel † eum tempore teſta-
1 menti facti capacem fuiſſe, ſimilibus quibuſdam probari videtur. quippe & is quem à tutela numerus liberorum excuſauit, manet excuſatus etiam ſi poſteà numerus ille decreuerit. *Ioan. And. ad cap. decet. de regul. iur. in 6. Mart. Lauden. in tract. de fiſco, concluſ. 188. per text. l. ſcien-*

ſilendum.§.vlt.ff.qui ſatisd.cogan.& excuſatio ob morbũ durat etiam poſt morbum, *l ſi cùm dotem.§.ſi maritus.vbi Bartol.ff.ſolut.matrimon.* & vxor facta diues non amittit quartam partem hæreditatis mariti ſibi delatam ob paupertatẽ. *Deci.ad Auth.præterea.C.vnde vir & vxor.* *monuimus ſuprà cap.3.* itemque commiſsio data alicui in dignitate conſtituto valet, quantumuis poſteà idem dignitati ſuæ renunciet, *l.generaliter.& ibi Bald.& alii.C.de epiſcop & cleri. Ioan.Andr.ad cap.ſtatutum.de reſcript.in 6.* nec non denique agnatũm fuiſſe tempore delatæ hæreditatis ſufficit eum, qui poſtea agnatus eſſe deſiit, *l.vlt.ff.de ſucceſſ.edict.l.vlt.ff.vnde lib.* Quibus adſtipulatur quod ceſſante cauſa non tamfacile ceſſat effectus, quando agitur de lucro captando, vt in legatis, *l.proſpexit.ff qui & à quib.Tyraq.in tract.Ceſſan.cauſ. limitatio.5.*

Sed melius eſt dicere, niſi legatarius † ſit capax tempore mortis vxoris, ex ſtatuti verbis & ſtatuentium mente legatum nõ præſtandum, vt ex ſecundo ante hoc cap. ſufficienter elucet. Tamen ſi maritus ad domiciliũ vxoris ea adhuc viua rediit, & iura ciuitatis recuperauit, atque tempore mortis vxoris ciuis fuit, nihil illi oberit medii temporis peregrinitas, *l.6.ff.de hæred.inſtit.§ 2.* vbi Vlpia. [Solemus dicere media tempora non nocere: vt puta ciuis Romanus ſcriptus hæres viuo teſtatore factus eſt peregrinus, mox ad ciuitatem Romanam peruenit, media tempora nõ nocent] quomodo & Paulus. [Eum, qui poſt apertum teſtamentum deportatus, & reſtitutus eſt, fideicõmiſſum petere poſſe, cuius cõditio poſtea extitit quam ciuitatem Romanam recipiat.] *l.eum qui poſt.104.ff.de condit.& demonſt facit text. l.1.§.ſed & ſi quis vtroque.ff de bono.poſſ.ſecun.tab.l. Aril.ff.de manumiſ.teſtam.& l.poſtliminium ff.de capt.& poſtli.reuerſ.* Neq; negotium faceſſunt quæ pro aduerſa opinione ſunt allegata. Nam quod ſufficit cauſam & qualitatem requiſitam ſemel exiſtere, † licet poſtea deficiat, ita intelli- 3

 gen-

gendum eſt,ſi eo tempore exiſtat quo à lege requiritur, ſicut in oppoſitis exemplis: de quorum tamen veritate plerique dubitant, *vt ex Tyraqu.d.loco,limit.4. patet.* Nos autē loquimur eo caſu,cum tempore mortis teſtatricis,id eſt, tempore à ſtatuto requiſito maritus peregrinus eſt. Aliter reſponderi poteſt,ſufficere qualitatem requiſitam ſemel adfuiſſe, quando actus fuit conſummatus, inſpecto initio quo vim ſuam habere incipit, *l.incola.ff.ad municip.* non etiam quando actus adhuc pendet ab euentu futuro, vt in teſtamentis, *l.Titia Seio.§.vſuras.ff.de lega.2. Bald.conſil.117.lib.1.* vel,vt alii dicunt,id quod perfectum eſt, ex deſinentia qualitatis ſuperueniente non tolli, licet tollatur quod adhuc eſt in cauſa fiendi. *Bal.ad cap.etſi Chriſtus.de iureiur. & Ioan. Monachi in proœm.6.Decretal.* Et quoniam legatum † nō habet effectum niſi à tempore mortis teſtatoris, *l.à Titio ff.de fur.* non venit in cōſiderationem quod vltimo loco opponitur, ſcilicet vbi de lucro captando agitur, ceſſante cauſa effectū non tolli. Non enim ab initio ius vllum irreuocabile legatario quæſitum fuit, *l.4.ff.de adimen.leg.cap.cum morte.extr.de celeb.miſ.*

CAP. XXXIV.

Statutum vetans legare forenſi,an contineat vxorem in loco ſtatuti nuptam & habitantem, ſed alibi natam?

SVMMARIA.

1 *Vxor forum, & domicilium viri ſequitur.*
2 *Origo vxoris transfunditur in originem viri.*
3 *Vxor alibi nata, alibi nupta vtriuſque loci beneficiis vtitur.*
4 *Statutum ne quis forenſi leget non continet vxorem in loco ſtatuti habitantem, etſi alibi natam.*

APER-

Digitized by Google

APERTAE ſunt leges, quæ dicunt mulierem † 1
non ſolum ſequi forũ viri, ſed & domicilium ſuum mutare, efficiq́; ciuem illius loci in quo maritus agit, *l. exigere dotem. ff. de indic. l. ea quæ. 2. & l. vlt. §. item reſcripſerunt. ff. ad municip. l. cùm quædam puella. ff. de iuriſd. omn. iud. l. vlt. C. de incol. lib. 10. & l. 1. C. de mul. in quo lo. munera ſex. eod. lib. idq́; probant gloſſ. Bart. Ang & Ioan. Plateanus in l. ciues. C. d. tit. de incol. Corn. conſ. 55. lib. 1. Fulgoſ. conſ. 93. & alii* : quia vxor marito extero nupta eo animo proculdubio domicilium illius ſequitur, vt (ſi Deus ita faxit) inibi moriatur, ſemperque cum eo perſeueret, cuius amore parẽtes & patriam deſeruit. Hoc amplius crebriore calculo receptum eſt, vxorem † 2
non tantum eius ciuitatis eſſe cenſeri, cuius & vir, verum etiam originis eiuſdem. *gloſ. & Bart. in l. origini. C. de municip. & origina. lib. 10. Homod. conſ. 166. Panorm. conſ. 100. in fin. lib. 2* Bald. *conſil. 351. 411. & 456. lib. 1. & conſ. 310. lib. 3.* dicens matrimonium transfundere originem vxoris in originem viri, eò quòd per matrimonium vxor vnitur viro, *cap. debitum. ext. de biga.* vnitorum autem eadem eſt cõditio & natura, *cap. 1. & ibi not. ext. ne ſede vacan. & multos cumulans Tyraq. in princip. leg. connub. §. Quinetiam eiuſdem eſt originis. & poſt eum Phanuc. de lucro dot. ad verb. Medietatem, num. 6.* Proinde Curtius Iun. proxime ad hanc ſpeciem cenſuit vxores aduenas, iunctas ciuibus non dici forenſes, ideoque ſub ſtatuto de ciuibus loquente contineri. Quod extenditur etiam ſi maritus ex priuilegio ciuitatem nactus ſit, non autẽ ciuis natus. *Carol. Ruin. conſil. 58. nu. 9. & conſil. 59. nu. 7. & lib. 3.* etiam ſi mulier dicat ſe ſtatutum domicilii viri ignoraſſe. *Curt. d. loco, & Phanuc. latè num. 7.* & etiam ſi mortuo viro transferret domicilium ſuũ aliò, cum ſufficiat eam tempore vitæ mariti ſubiectam fuiſſe ſtatuto, ibiq́; maritum teſtatum eſſe iure communi, *iuxta ea quæ not. Felin. in cap. 1. colum. penult. de ſponſal. & Roland. à Valle de lucro dot. q. 21.* Nec obſtat quod Bart. *in d. §. item reſcripſerunt.* videtur tenere contrarium, & eum

ſequuti Bald. *conſil.139.lib.5.* & Corn. *conſil.177.lib.4.* ſibi contrarii, Caſtr. *in l.rei iudicatæ.§.ſocero.ff.ſolut.matrimon.* Alex *conſil.20.in fin.lib.2.* & alii allegati à Tyraqu. *d.loco.§.Contrarium tamen.* dũ aiunt quod mulier nupta, quo ad compendium, non deſinit eſſe ciuis eius loci ex quo oriunda eſt. Nihil enim impedit eandem †
3 mulierem alibi in veritate, alibi in fictione originariam eſſe, & vtriuſque loci tam patriæ ſuæ quam domicilii mariti beneficiis gaudere. Nam ſi vxor alibi nupta ſit, & in loco originis ſuæ ſoli forẽſes tenentur ſoluere gabellas pro bonis ibi ſitis, ipſa nõ tenebitur. *Bart. & Bald. in d.§.item reſcripſerunt.* & rurſus ſi forenſis in loco originis vxoris non poſsit bona immobilia adquirere, prohibitio ad vxorem alibi nuptam non pertinent. *Iulius Ferret. in tract. de gabel. & publica. num.557.588 & ſeq.*

Ratum igitur eſto, ſi ſtatutum † vetet forenſi legare,
4 non contineri vxorem, quæ in loco ſtatuti & domicilio mariti habitat, etſi aliunde originẽ duxerit. Quod ſi vero ſtatutum coniugem cõiugi legare prohibeat, ſane nec vxor alibi nata legatũ capiet: quia tempore mortis mariti ciuem eam fuiſſe ſufficit.

CAP. XXXV.

Statutum ne vir vxori leget, an contineat nobiles curiam Principis ſequentes, ſi in loco ſtatuti teſtentur & moriantur?

SVMMARIA.

1 *Nobiles curiam ſequentes nec ciues nec incolæ ſunt eius ciuitatis vbi curia moratur.*

2 *Domicilium conſtituiſſe vbi quis dicatur.*

3 *Curiam ſequentes non ligantur ſtatuto ciuitatis curialis.*

4 *Magnus Senatus Belgicus non tenetur ſtatutis Namurcenſib, etſi ibi ad quoddam tempus conſiſtat.*

5 *Digni-*

5 *Dignitas Senatoria non mutat domicilium.*
6 *Famuli gaudent priuilegijs dominorum.*

ELegans hæc eſt quæſtio. Sunt enim Principes
multi alijque nobiles, qui Imperatorem, Regem,
aut primarium ſuum Principem quocunque ten-
dat, ſequuntur, aut in comitatu eius, hoc eſt, loco vbi
vitam ducit, perſeuerant, vnde olim comitatenſes vo-
cabantur: & plerique eorum etiam ibi habitatio-
onem familiamque propriam habent. Et ſanè hos
ſtatuto ciuitatis in qua teſtati & mortui ſunt, minimè
adſtringi, atque proinde ſi coniugibus contra for-
mam ſtatuti aliquid legauerint, legatum valere cen-
ſeo. Etenim ciues eius ciuitatis non ſunt, in qua curia 1
†moratur, cùm inde nec originem duxerint, nec ibi
manumiſſi, allecti, aut adoptati ſint, *l. ciues, C. de incol.
lib.10.* Deinde eiuſdem ciuitatis incolæ dici non poſ-
ſunt: quia incola eſt qui in alienam regionem domi-
cilium contulit, *d.l.ciues, & l.pupillus. §.incola.ff.de ver-
bor.ſignific.* Quod autem dicti aulici proprium & ve-
rum domicilium, ad hanc rem quod attinet, illic non
habeant, probari poteſt rationibus ſubiectis. Primò
conſtat illud † domicilium vnicuique eſſe, vbi larem, 2
rerumque ſuarum ſummam conſtituit, eo animo vt
quoad viuet, inde non recedat, *l. in lege. in princip.ff.de
verbor. ſignific.l.aſſumptio. l.domicilium. & l.eius.2.ff.ad muni-
cip.d. l. ciues.* id quod de ijs qui curiam ſequuntur dici
non poteſt, tum quia curia voluitur ad inſtar rotæ,
*Rebuff. ad ord. Reg.tom.3.tract.de domicil. elect.in præfat.num.
6.& 8.* tum quia etſi nobiles ibi habitent, non tamen
ceſſat iuris præſumptio quod aliquando ad patriam
redire volunt, *l.veluti. & ibi Doct. ff. de iuſtit. & iur. l.præ-
dia.ff.de fundo inſtruct. Bartol.ad l.is poteſt.ff.de adquir. hæred.
Aret.conſ.135. Socin.conſ.35.lib.6.Carol.Ruin.conſ.61.lib.5.* Se-
cundò ſola habitatio propria vel conductio domus
alienæ non conſtituit nouum domicilium, ſi aliud ni-
hil acceſſerit, *d.l.prædia. §.1.l.quæſitam. & ibi Bar.ff.de leg.
3.Iacob.de Butr.ad l.hæres abſens. §.1.ff. de iudic. Aret.conſ.10.*

num.

Digitized by Google

num.3.& addit.ad eundem. Tertiò potiùs dicendum eſt eos habere commune domicilium,ſicut & exteri illi, qui vel Romæ agunt,*l.Roma.ff.ad municip.* vel in alia aliqua Imperiali ſeu Regia ciuitate,*Socin.ad cap.vlt.de for. compe.& Ioan.Gallus arreſto* 145. Quartò non eſt abſurdũ quem viuere moribus ſuæ patriæ in loco alieno.*Pariſ. conſil.53 nu.92.lib.3.Ioan.Bapt.Bouius in tract. de ſtatut. verbis præſcript.gloſſ.19.numer.*165. Quintò pro hac deciſione in ijſdem terminis allegari poteſt opinio Bartol. *in l. lex Cornelia § ſi tamen.ff.de iniur.& in l.3.C.de incol.lib.10. Ang. ibi,& conſ.27.Socin.ad d cap.vlt.Feli.ad cap.dilectus.2.num.12. verſ.Et idem poſſet exemplificari in quocunque.de reſcript.Pariſ.d. conſ.53.num.9 .Ioan.Bapt.Bouij d.loco,* & aliorum adſerentium , quòd conuerſatio etiam continua non facit quem ciuem,maximè eum qui habitat in aliquo loco vt curiam ſequatur, ſi habeat animũ recedendi, quodque etiam ſi 30.annis illic eſſet, domicilium conſtituiſſe non cenſetur.

3 Cùm igitur nec ciues nec † incolæ ſint,ideoque poteſtati ſtatuentium non ſubiecti, *l. vlt ff. de iuriſd.omn. iud.*ſtatutum ad eos pertinere non poteſt. Siquidem verba ſtatuti referuntur ad ſubditos tantùm, & mentem cauſamque finalem ſtatuentium deſignant *l. vlt. & ibi Doct.ff.de hæred.inſtit.*& ob id ſtatutum prohibens certum genus perſonarum teſtari, legare, ſeu diſponere,ad cæteros non porrigitur *Alex.conſil.* 15.& 44. *lib.6.Iaſon ad l.omnes populi.num.42 ff.de iuſtit.& iur.*

4 Quo fit, vt cùm Regia Catholica Maieſtas Magnum ſuum Senatum † Belgicum poſt occupatam ab hoſtibus Mechlineam,Namurcum tranſtulerit, & nos Senatores reſtituta Mechlinia hinc migraturi ſimus, certè ſtatutis oppidi Namurcenſis non ſubijciamur: id quod ad maiorem cautelam Regia Maieſtas ſuo di-

5 plomate declarauit, Alij autem † Senatores qui curiam non ſequuntur, ſed certas fixaſque ſuas ſedes in prouincijs habent, per adeptionem illius dignitatis, & habitationem continuam domicilium ibi adquirant.

Digitized by Google

rant. *Doct. ad d. cap. vlt. Rebuff. d. loco, nu. 15.* nihilominus & vbi oriundi ſunt domicilium habere intelliguntur: quia dignitas domicilij adiectionem potius dediſſe, quam permutaſſe videtur, *text. l. penult. ff. de Senat. & l. Senatores. C. de incol. lib. 10.*

Quod autem de ijs, qui curiam ſequuntur, dico, etiam de eorum domeſticis & † famulis dicendum 6
reor: dependent enim ab eorum alimentis, *l. cùm hi. §. ſed & perſonarum. ibi, an ſequioris. ff. de tranſact. Oldrad. conſil. 211. Ad propoſitum,* & priuilegia conceſſa alicui indubiè ad domeſticos eius extenduntur. *Bart. ad l. ſi penes. C de agric. & cenſit. & largè dixi ad c. priuilegia. de reg. iur. in 6.*

CAP. XXXV.

Mercatores & ſcholaſtici an iſti ſtatuto adſtringantur?

SVMMARIA.

1 *Domicilium an quis conſtituerit, iudex æſtimat.*
2 *Domicilij conſtitutio quibus circumſtantijs probetur.*
3 *Mercatoris proteſtatio quod domicilium habere non vult, ante 10. annos efficax eſt.*
4 *Scholaſticus vtitur ſtatuto ciuium quò ad fauores.*
5 *Scholaſticus etiam ſi mille annis in ciuitate maneret, non cenſeretur domicilium fixiſſe, ſi conſtet de contraria voluntate.*
6 *Scholaſticus etiam domicilium habens ſtatuto ciuitatis non tenetur quo ad mobilia.*
7 *Mobilia perſonam ſequuntur.*

AD mercatores quod attinet, videndum & ex varijs coniecturis æſtimandum eſt, an in loco ſtatuti domicilium † fixum conſtituerint: id 1
quod ad arbitrium iudicis plerique omnes referunt. *Caſtr. in l. 2. num. 2. vbi Senato. vel clariſ. Socin. in cap. ſanè. col. penult. & latè in cap. vlt. 6. quæſt. princ. de for. compet. Barbat. & Aret. in cap. quod clericis. eod. tit. Panorm. in cap. vlt. de paroch. in ſi. Fe-*

cōparaſſet, aliud dicendū foret. Regula enim quę eſt quod ex lapſu decennii domiciliū cōſtitutum intelligitur, procedit in caſu dubio, non etiā in caſu claro, quando per declarationes & proteſtationes contrarias aliud probari poteſt. *Bar. in d. §. ſi tamen. Panorm. in d. cap. vlt. Pariſ. d. conſil. 12. nu. 23. Alciat. ad l. pupillus. § incola. ff. de verb. ſign.* illæ enim ius vniuſcuiuſq; conſeruant, *l. 1. §. vlt. ff. ad S. C. Syllan. l. vxori ſuæ. ff. de legat. 3.*

De ſcholaſticis † dici poteſt, quod ſtatuto iſto vtpote odioſo non teneantur: quia iure & priuilegio ciuium in compendio vti poſſunt, ad detrimentum vero ſuum ſtatutis ciuium non ſubiacent. *Guido de Suza in l. quod fauore. C. de legib. Bartol. in l. non tantùm, el. 1. §. ſi emancipatus. ff. de bon. poſſ. contra tabul. & in l. Alexandrinis. C. de decur. lib. 10. Bald. in l. ea lege, col. 6. C. de condi. ob. cau. Doct. ad l. ſi Rufinus. C. de teſtam. mil. & in Auth. habita. C. ne filius pro pat. Ripa nume. 7. & Iacob. de Nig. colum. 12. in l. 1. ff. de legat. 1. & Alexand. alios citans conſil. 32. num. 3. 4. & 5. lib. 5.* Sed ſi decennio in aliqua ciuitate ſcholaſticus māſerit, domicilium fixiſſe creditur. text. *d. l. 2. C. de incol.* [Nec ipſi qui ſtudiorum cauſa aliquo loco morantur, domicilium ibi habere creduntur, niſi 10. annis tranſactis eo loco ſedes ſibi conſtituerint.] quod intellige ſi illic vxores duxerint, poſſeſſionesq; nouas emerint, profeſſores facti ſint, ſiue alio aliquo prędictorum modo animum illic perſeuerandi demonſtrauerint. Nam quamdiu liquet quod non deſtinant ibi ſtatuere domicilium, ſed reditum in patriam meditantur, ad eos ſtatutum non pertinet, etiam ſi vltra decennium inibi habitaſſent. gloſſ. & Doct. *ad l. eius 27. per illum text. ad municip. per l. quæſitum. & l. vltim ff. de legat. 3. l. nihil. ff. de cap. l. ex facto. ff. de hæredita. inſtitut. Rain. Petr. & Caſtrenſ. in d. l. 2. C. de iuriſd. omn. iudic.* dum aiunt quod non cenſetur fuiſſe in loco, qui nō habet animum remanendi, Barto. *ad d. §. ſi tamen. num. 1.* Bald. *in d. Auth. habita.* Ioan. Andr. & Aretin. *in d. cap quod clericis.* Panorm. *conſ. 62. n. 10. lib. 2.* dicentes ſcholarē non fieri 4

inco-

incolam loci, etiam ſi mille annis in ſtudio ſteterit ea intentione vt in patriam remigraret.

Equidem hac in re ita ſtatuo, vt licet ſcholaſticus
6 † ſummam rerum ſuarum in locum vniuerſitatis tranſtulerit, & animo perpetuò manendi ibi domicilium ſuum elegerit, tamē ad bona immobilia duntaxat, quæ ibi tempore mortis eius reperientur, ſtatutum vetans coniugem coniugi legare pertineat.
7 Nam cum ſecundum iuris diſpoſitionem bona † mobilia ſequantur conditionem & qualitatē perſonæ. *Bald. in l. mercatores. C. de commer. Ioan. Imber. in enchirid. ad verb. Bonorum differentia.* vtique ſicut perſonę ſcholaſticorum etiam fixū & perpetuūm domicilium in loco ſtudii habentium non ſunt ſubiectę ſtatutis ciuiū in ſuum odium, ſed proprios ſuos iudices habent, *d. Auth. habita. C. ne filius pro pa.* negari non poteſt quin pari modo poteſtas ſtatuentum in his deficiat, *l. vlt. ff. de iuriſd. omn. iud.* & per conſequens præſumpta voluntas ſeu conſenſus ſcholaſticorum, qui aliò transferēdo domicilium, quantum ad bona mobilia, ſe ad ius commune, & priuilegia ſua referre voluiſſe intelliguntur. *l. hæredes mei. §. cùm ita. ff. ad S. C. Treb. l. quæro. §. inter locatorem. ff. de loca.* Aliud quippe eſt in mercatoribus, qui niſi ſingulari beneficio ſibi conceſſo à ciuitate in qua negociantur, muniti ſint, ratione incolatus eiuſdem ciuitatis iuriſdictioni ſubiacent. *Doct. ad l. vlt. C. de iuriſd. omn. iud. Caſtr. in l. 2. C. eod. tit. in fin.* Neque huc pertinet quod plerique aiunt, mobilium vilem & abiectam eſſe poſſeſsionem, *l. ſi rem mobilem. & ibi gloſſ. ff. de acquir. poſſ.* adeoque immobilia tanquam digniora ad ſe res mobiles trahere, *iuxta not. à Tyraqu. de retract. §. gloſſ. 7. numer. 82.* Quia hoc verum eſſe poteſt quando ſimul permixta ſunt, & eodem iure cenſentur, *vt cap. quod in dubiis. ext. de conſecrat. eccleſ. cap. 1. eod. tit. lib. 6.* ſed in propoſito caſu nulla horum inter ſe eſt mixtura, neque eodem iure veniunt: quandoquidem in bona mobilia magiſtratus loci vbi ſita ſunt, poteſtatem

teſtatem habet, ſed in immobilia nõ habet, quia nec in perſonã: & proinde bona mobilia clericorũ condemnatorum non cedunt fiſco domini temporalis, ſed epiſcopo. *Oldrad. conſil. 17. Boer. ad conſuet. Bitur. tit. de iuriſd. §. 2. Chaſſ. de confiſcat. §. 1. Imber. d. loco.*

CAP. XXXVI.

An locus originis, an verò domicilii mariti teſtantis ſpectetur?

SVMMARIA.

1 *Statuta cuiuſque loci vbi bona ſita ſunt, ſpectantur.*
2 *Domicilii & habitationis locus quando inſpiciatur.*
3 *Originis locus quando inſpiciatur.*
4 *Habitatio & origo quando non ſpectantur.*

EX prædictis abundè ſatis apparet, vter locus, † domiciliine, an originis mariti teſtantis ſpectari debeat. Nam ſi conſuetudines ſunt locales, vti oſtendimus, rectè *ad l. ſi arrogator. ff de adopt.* reſpondit Bald. ſcribens ſeparationem bonorũ faciendam eſſe, vt ſcilicet bona exiſtentia in territorio domicilii regulentur ſecundùm conſuetudinem eiuſdem, bona autẽ alibi ſita ſecũdùm mores illius loci: quia quemadmodum ratione rerum quis ſortitur forum in locis vbi ſitæ ſunt, *cap. vlt. de for. compet.* ita & eorundem locorum ſtatutis adſtringitur: cùm forum ſortiri, & ſtatutis ligari in pleriſq; omnibus pariſicentur. *Innoc. D. Anto. & Dec. ad rub. de conſuet. & Ioan. Faber in l. 1. C de ſacroſ. eccleſ.* Non me latet domicilium originis tacitè per habitationem in alio loco, nec etiam expreſsè mutari poſſe, *l. 1. ff. de decur. l. aſſumptio. in princ. ff. ad municip. l. origin. C. eod. tit. lib. 10. l. ciues. vbi gloſſ. & Doct. C. de incol. eod. lib.* nam & ideò mulier nupta extra locum originis non deſinit eſſe ciuis ciuitatis ex qua oriunda eſt, *Bartol. ad l. vlt. ff. ad municip.* non item ignoro vbi in vnam perſonam cõcurrunt originis & domicilii 1

Digitized by Google

loca, locum originis veluti naturalem & non accidentalẽ potentiorem eſſe, *l.qui habet.ff.de tut.* & proinde conſuetudinem illius tantum ſpectari. *Alb.ad d.l. cunctos populos.per l.nulli.C.de epiſc.& cler.id quod amplè conſ. 39.confirmat Rom.* ſcio hoc pleroſque ſentire, quòd locus mortis non inſpicitur, niſi quando locus originis eſt incertus, *d.l.nulli.ibi, Quòd ſi teſtator.* verumtamen iſta omnia & ſimilia huc propriè non pertinent, vbi agimus de teſtamẽto facto in loco ſtatuti prohibentis vxori relinquere, quamuis in loco originis ſit ius commune, & vxori relinquere liceat.

Ac pro iſtius planiore explicatione meminiſſe debemus, ſicut propriè aliud eſt ciuem eſſe, aliud incolam & habitatorẽ, quia ciues origo facit, manumiſſio, allectio, vel adoptio : incolas verò domicilium, *d.l.ciues.* ita quoque aliquando inſpici locum domicilii, aliquando locum originis, aliquãdo neutrum.
2 Locus † domicilii & habitationis cuiuslibet inſpicitur in citationibus faciendis: quia cum citatio debeat primum fieri ad perſonam rei, vtiq; in loco habitationis ſuæ ante omnia eſt quærendus, vt citetur, *l.4.§.prætor.ait.ibi, domum in qua degit.ff. de dam.infec.l.1.§. domum.& ibi Bart.ff. de iud.l.cùm quædam puella.ff. de iurisd. omn.iud.* etiamſi maritus haberet domicilium extra locum originis. *Alex.conſ.100.li.3.Iaſon ad d.l.cunctos.in 2.lect.nu.25.Dec.conſ.283.Pariſ.conſ 34.lib.3.Ruin.conſ.58.n. 3.& 59.nu.9.Roland. à Val.de lucro dot.q 22.* Æquali modo locus habitationis vbi factum eſt teſtamentum, & adita eſt hæreditas, conſideratur in hoc, vt hæres in eodem loco forum ſortiatur, & ibi cõueniri poſſit, *l.hæres abſens.ff.de iud.* vtq; inibi de hæreditate agatur, *tot.tit.C.vbi de hæred.ag.* ac vt hæres eius qui reliquit bona in diuerſis locis, habeat bona exiſtẽtia in territorio & loco habitationis, ſi ſolennitas in condendo teſtamento illic requiſita adfuerit, *l.ſi non ſpeciali.C.de teſtam.argum.l.2. C.quemad.teſtam.aper.amplè Soci. conſil.79.lib.4. ſcitè & appoſitè ad noſtram quæſtionem Boer. quæſt.*

Digitized by Google

quæſt.13.nu.25.quem omninò vide:cùm interim cætera bona ſita in loco vbi eſt alia ſolennitas teſtādi, in dicto teſtamento non obſeruata, capiat hęres ab inteſtato: quia teſtator alterius loci ſtatutum pro ſuo arbitrio lædere non potuit. *Pet.de Bellaper. & Iacob.Rauen. ad d.l. cunctos* Nicol Euerard.*conſ.175. Præſuppoſita.verſ.Pro quo faciunt notata.* licet poſtea videatur probare quod locus teſtamenti conditi, & ſolennitas eius ſeruata in ſucceſſione teſtati porrigitur ad bona vbicunque ſita.

Aliquando ſpectatur locus † originis, vt cùm agitur de honoribus ſuſcipiendis aut repetēdis: is enim qui habet domicilium in vno loco, & originem in alio, potius locum originis ſequi debet, *l. libertus. §. præſcriptio. l. & qui originem. ff. de hono. & muner.* Item & filius ratione ciuitatis, non illius domicilij, in quo pater degit, conditionem ſortitur, ſed illius ex qua pater naturalem originem ducit. *d.l.aſſumptio. §. filius.* tū quia de ſolo iure ciuitatis conſtituendo agitur, tum quia obligatio ad munera obeunda fuit prius contracta in loco originis, qui ideò merito præfertur, *l. in operis. ff loca* Sic & cùm alterius loci ciuis alio in loco fortè moritur, & in redemptionem captiuorū non deſignatis eorum nominibus certam pecuniæ ſummam legauit, epiſcopo loci originis exactio eius ſummæ competit, *d.l.nulli.* quia in dubio præſumendum eſt, teſtatorem hominem exterum, in loco conditi teſtamenti domicilium perpetuum nó conſtituentem captiuos loci originis ſuę exteris ſibi incognitis præpoſuiſſe. 3

Fit, vt nec locus domicilij & habitationis, nec etiā †locus originis conſideretur, vt cùm agitur de ſucceſſione ab inteſtato: quia cuiuſque loci cōſuetudo in quo res ſitæ ſunt, obſeruatur ex præſumpta defuncti voluntate. *Euerard.d.loco, & Tyraq. de iure primig. qu. 46.num.10.* ſiue agitur de ſtatuto loci in quo contractus celebratus eſt, *l.1.ff.de vſur.l.ſi fundus. C. de euict.* 4

Digitized by Google

ſiue etiam de actione reali aut hypothecaria inſtituenda, *l. vlt. C. de long. temp præſcrip.*

Et ex iſtis magis magiſque patet malè facere Doctores, dum ea quæ peculiari ratione ad locum originis pertinent, cuicunque diſpoſitioni applicare, & è diuerſo quæ ſingulatim domicilium & habitationem inſpici ſuadent, ad generalem excluſionem loci originis producere conantur: quibus ſanè potius expendendæ erant rationes ſingularum legum & cõſtitutionum volentium aut locum domicilij, aut originis, aut conditi teſtamenti, aut rei ſitæ ſpectari.

Ergo hic ſtatutum loci domicilij in quo factum eſt teſtamentum, inſpicimus, ideò quòd maritus animo perpetuò illic manendi eiuſdem ſtatuti prohibitioni ſe ſubieciſſe videatur: alioqui ciuitate multis forenſibus, ijſce maritis aucta facile ſtatutum eluderetur. Quod ſi in loco originis habitet & teſtetur maritus, nulla eſt ratio quamobrem legare vxori non poſſit, vbi ſtatutum hoc non prohibet, dummodò alterius loci vbi res ſitæ ſunt, ſtatuta non repugnent.

CAP. XXXVII.

Maritus ſi legauit vxori in loco vbi hoc ei licuit, & poſteà alio domicilium tranſtulit, vbi ſtatutum eſt, coniugem coniugi legare non poſſe, vter locus ſpectandus ſit?

SVMMARIA.

1 *Domicilij translatio non infringit teſtamentum anteà factum.*

2 *Teſtamentum non irritatur per nouam conſtitutionem aliam formam teſtandi inducentem.*

STatuto oppidi Mechlinienſis cauetur, vt vir & vxor conſtante matrimonio communes liberos

ros habentes non poſſint inuicem teſtamento relinquere, ſine conſenſu eorundem liberorum in ea ætate qua conſentire poſſent, conſtitutorum. Accidit ciuem Middelburgenſem Middelburgi habitantē ibidem condidiſſe teſtamentum, in quo vxori ſuæ reliquit certos hortos, & omnem ſuam ſupellectilem, veſtes, cimelia, aurum, argentum, factum, infectum, & ſignatum: paulò poſt cum vxore & familia domicilium tranſtulit Mechliniam, ibique facto codicillo prædictum legatum confirmauit. Quæritur an vxor legatum conſequi debeat? Nam cum maritus tranſtulerit domicilium ſuum Mechliniam, vbi vxori legare nō potuit, videtur dicendum teſtamentum ruptum eſſe, quaſi ſuperueniente cauſa ob quam initium vtile habere non potuiſſet, *l. ſi in metallum. ff. de his quæ pro non reſcrip. haben. l. pluribus. l. exiſtimo. ff. de verb. oblig.* maximè quia in teſtamento ſolet inſpici tempus mortis teſtatoris, *l. 1. §. exigit. l. qui ex liberis. ff. de bonor. poſſeſſ. ſecund. tab. dixi ſup. cap* 31. *num.* 3. & paria ſunt forū ſortiri, ac ſtatutis ſubijci. *Alex. conſil. 15. lib. 1. quod & cap. ſuper. monui.*

Contrarium† probandum eſt. Nam initio nullum eſt dubium de hortis legatis, alijſque bonis Middelburgi exiſtentibus: quia ſtatutum Mechlinienſe ad bona extra ſuum territorium ſita non producitur. *Doct. in cap. 1. de conſtit. Anchar. conſil. 161. Alex. conſil. 41. lib.* 5. Aret. *conſ. 53. In cauſa magiſtri Blaſij nu.* 2. qui ponderat, quòd huiuſmodi ſtatutum perſonam omninò nō inhabilitat, ſed tātum inducit quandam ſolennitatem: & deduxi copioſè ſup. *hoc lib. cap* 28. Neque etiam dubitare oportet de rebus mobilibus Mechliniç exiſtentibus, ideò quod hoc teſtamentum factum fuit ab initio legitimè in ea ciuitate, in qua teſtator ſecundum ius commune potuit vxori non tantum ita legare, ſed etiam ſalua liberorum legitima illam hęredem facere, *l. Lucius. §. quæ marito. & l. teſtator. ff. de leg.* 2. tum etiam quòd vtile initiū in teſtamentis ſpecta-

Digitized by Google

tur & alijs, *l. non omne. §. vlt. ff. de regul. iur.* quod factum legitimè non retractatur etiam ſi caſus eueniat à quo incipere non poſſet, *l. in ambiguis. §. nouum. ff. eod. tit. cap. factum. eo. tit. in 6.* quodque ſtatutum oppidi Mechlinienſis non loquitur de teſtamento alibi facto ab eo qui nondum Mechliniæ ciuis erat, aut pro ciue habatur, & quod ſic caſus omiſſus à ſtatuto relinquitur diſpoſitioni iuris communis, *l. ſi cum dotem. ſolut. matrimon. & alijs ſæpè allegatis.* Aliud eſt in arrogatis, deportatis, & in ſeruitutem redactis, quorum teſtamentum prius legitimè factum euaneſcit, cùm in ea cauſa ſint, quæ ſtatum perſonæ diminuit, teſtamentumq; habere impedit, *l. ſi quis filio. §. iritum. ff. de iniuſto teſtam. l. eius quis. ff. de teſtam.* Sed qui teſtamentum habere poſſunt, etiam ſi teſtamenti factionem non habeant, vt prodigi, & furioſi, cœci, ſurdi, & muti, eo iure non vtuntur, immò teſtamentum eorum anteà legitimè factum firmum manet, etſi nũc caſus eueniat quo teſtari prohibentur, *l. qui in poteſtate, & l. ſeq. & l. is cui. ff. de teſtam. d. l. 1. §. ſi quis autem. ff. de bonor. poſſ. ſecund. tabul. l. diſcretis. l. hac conſultiſſima. C. qui teſtam. face. poſ.* Inſuper & hæc probantur argumento deſumpto à tempore

2 ad locum, *de quo Euerar. in eo loco.* Nam † ſi teſtamentum conditum ſecundum ſolennitatem, quæ requiritur tempore confecti teſtamenti, non irritetur per nouam conſtitutionem poſteà promulgatam, quæ inducit aliam formam teſtandi, *vt eſt text. in Authen. vt facta noua conſtit. ſub fin.* etiam ſi teſtator breui tempore poſt illam nouam conſtitutionem moriatur, *ſecundũ Bart. ibi.* tametſi Ang. ibi putet aliud eſſe ſi diu poſteà ſuperuiuat, cuius ſententia non videtur eſſe vera per ea quæ notat Aret. *conſ. 165. num.* 8. & Ioan. Crotus *conſ. 66. num. 11.* 18. & 21. ſequitur quod nec alterius domicilij aut loci ſuperuenientia id poteſt. Eoque pertinet quod conſulendo reſpondit Nicol. Euerard. *conſil.* 70. quod noua conſtitutio Philippi Ducis Burgundiæ inhabilitans baſtardos ſeu naturales ad facien-

ciendum teſtamentum, niſi priùs impetrata Principis licentia, non infringat teſtamenta baſtardorum ante conſtitutionem huiuſmodi facta, etiam ſi poſt illam publicatam ſuperuixerint. Huiuſmodi enim noua lex, vt & hoc de quo quæritur ſtatutũ, reſpicit teſtandi formam magis, quàm præciſam perſonæ inhabilitationem. *Chaſſan. ad conſuet. Burg. tit. des droictz & appar. à gens mar. §. 1. ad verb. Ne auſſi par teſtam. nu. 5.* vt maiore ſcilicet ſolennitate fiat teſtamentum, non vt omninò teſtamenti factionem inter ſe non habeant coniuges.

CAP. XXXVIII.

Coniunx ſi coniugi legare non poſſit, an trahatur prohibitio ad hæredis inſtitutionem?

SVMMARIA.

1 *Statutum prohibens legatum, cenſetur prohibere inſtitutionem.*

2 Lego *verbum inſtitutionem continet.*

3 *Extenſio fit in ſtatutis eadem vel maiore ratione.*

4 *Inſtitutio communiter magis lucroſa eſt quàm legatum.*

DECIDIT Petr. Philippus Corneus *conſil. 185. Aliquando diù. lib. 1.* ſi ſtatutum diſponat ne maritus vxori leget, inſtitutioné hæredis, maximè vniuerſalis, non prohiberi: idq; ſequuntur Fulgoſ. *conſ. 215. In primo.* & Ioan. Dilect. *de arte teſtan. tit. 6. de legat. caut. 44.* Atq; horũ ſententiæ fauet ſæpius iam repetita regula, quòd ſtatutum iuri communi cótrarium ſtrictiſsimè accipitur, *l. præcipimus. C. de appell. l. ſancimus. de teſtam.* Tum verò legatum eſt quædam donatio, paritque titulum lucratiuum, *l. legatum donatio eſt. ff. de legat. 2. l. ex facto. §. ſi quis ita cauerit. ff. ad Trebellian.* & ita non mirum eſt ſi ſtatuentes vetuerint legare vxori, ad exemplum donationis iure communi inter

Digitized by Google

virum & vxorem prohibitæ. Inſtitutio autem hæredis vniuerſalis cùm præbeat titulũ oneroſum, adeóque fauorabilior ſit, *l. ſi te ſolùm. ff. de hæred inſtit. l. quod traditum. ff. de condit. & demonſt* ex veriſimili mente ſtatuentium prohibita non videtur. Quam ſuam voluntatem ſatis expreſſerunt ſtatuentes ſi verbo, [legare] vſi ſunt. Aliud enim eſt legare, aliud inſtituere, vt ſatis communis loquendi vſus adprobat, cui ſtare debemus. *Bart. ad l. centurio. num. 19. ff. de vulg & pupil. & docui vberiùs ſuprà cap. 11. num. 6. huius lib.* Super & hæc non eadẽ ratio eſt prohibendi vniuerſalem inſtitutionem, & legatum, quia multa ſub vniuerſitate transferuntur, quæ per ſe ſpecialiter transferri non poſſunt, *cap. cùm Bertoldus. de ſenten. & re iudica. cap. ex literis. de iure patron. Fulgoſ. d. loco.*

Ego Alciato *ad l. verbis legis, num. 4. ff. de verb. ſignif.* citra cunctationem accedo, vbi cõtrariam ſententiam
1 in hæc verba tradit: [Sed & ſi † conſtitutum ſit, ne maritus habens filios aliquid vxori legare poſsit, crediderim inſtitutionem quoque vetari: eadem enim eſt ratio, & verba inferre hoc poſſunt, *l. filium §. ſed ſi portio. ff. de legatis. præſtand.* tametſi aliter Corneus reſponderit.] Sic Alciatus. Et cùm *in d. l. verbis legis.*
2 apertè reſpondeat Pomponius † legati verbo etiam hęredis inſtitutionem contineri, idq́; adfirmet Iuſtinia. *in §. diſponat. Authen. de nupt. cum aliis congeſtis tam ad rubr. quàm ad l. 1. ff. de leg. 1.* quid eſt quæſo quòd in ipſa meridie caligamus? Vt interim non omittam Paul. Pariſ. *conſ. 54. Circa præſentem. num. 7. lib. 2.* pro certo & conſtanti poſuiſſe, verba ſtatuti de legato loquentis in hæredis inſtitutione verificari. Neq; verò exiſtimo eum duntaxat qui ſani iudicii ſit facilè dicturũ, ſtatuentes eo quod minus eſt prohibito, id quod lõgè amplius eſt cõcedere voluiſſe, *contra cap. cui licet. & quæ latè ibi ſcripſi, de regul. iur. in 6.* Nam ſi ad conſeruationem bonorum in familia reſpexerint, non dubium eſt multò magis per hæredis inſtitutionẽ quàm particulare

ticulare relictum familiam plerumq; fraudari: Si in eò oculos iecerint, vt mulierum facilitati & imbecillitati conſuleretur, nec hoc quoq; obſcurum eſt in inſtitutione hæredis maius importunitatis & extorſionis periculum eſſe, quàm in legatis, in quibus de minore emolumento agitur. Nec moueor, quod in exorbitantibus à iure cõmuni non eſt † licita extenſio. Hoc enim ita verum eſt, niſi eadem vel maior ratio aliud ſuadeat, præſertim quando vnica tantùm eſt ratio qua ſtatuentes ſeu legem ferentes mouentur, tametſi ea in ſtatuto vel lege expreſſa non ſit, *vt not. in addit. ad Bartol. ad verb. Auth. quas actiones. verſ. Fortius dicitur. in l ſi conſtante. in 9.4 primæ part. num. 38. ff. ſolut. matrimon. Decius ad cap. cùm dilecta. vbi videtur eſſe bonus text. in 5. not. extr. de confir. vti. vel inutil. Tyraq. alios adducens ad l. ſi vnquàm. ad verb. Libertis. num. 36. & 37.* Eo enim caſu eadem vel maior ratio decidit omnes ſpecies, quæ ſub diſpoſitione contineri poſſunt, non quidem per extenſionem, ſed ſicut genus comprehendit ſpeciem, aut per proprium intellectum, ſeu progreſsionem veluti de termino ad terminum; perinde quaſi non ſit ſimilitudo quædam, ſed eadem lex, vel idem ſtatutum. *Bald. in l. data opera. col. 6. C. qui accu. non poſ.* & quod de vno dicitur, videtur dici exempli gratia, non autem ad reſtrictionem. *idem in l. de quibus. col. 12. ff. de legib. qui & ad l. omnes populi. colu. 7. ff. de iuſtit. & iur. nominatim in ſtatutis id obtinere dixit.* Et quamuis Iaſon & alii *ad Auth. quas actiones. C. de ſacroſ. eccleſ. per illum text.* teneant in exorbitantibus, & correctoriis iuris communis regulariter nõ admitti extenſionem de caſu expreſſo ad caſum omiſſum, idem tamen Iaſon *ibi, limit. 5. nu. 24. & limit. 6. num. 26.* excipit, quando alioqui vitium emergeret, vel lex redderetur eluſoria, quorum vtrumque fieret in caſu ſubiecto, ſi is qui legare non poteſt prohibente ſtatuto, coniugem hæredem inſtitueret. Quid autem huc ſpectat quòd titulus legati differt à titulo inſtitutionis, quodque titulus inſti-

 tutio-

Digitized by Google

tutionis eſt plenior, honorabilior, & fauorabilior, ac legari? Nam & verbum [legandi] & verbum [fideicommittendi] ipſo ſono, & titulorum diuerſitate in Codice Iuſtinia. diſtinguuntur: tamen vt Guidoni Papæ *ad d.l.num.36.* credimus, ſtatutum loquens de legato continet etiam fideicommiſſum. Quodq; honorabilior eſt titulus inſtitutionis quàm legati, non huc refertur, ſed illò vt filius vel filia tali honorabili titulo ad hæreditatem vocari debeat, *§.aliud quoque. Auth.vt cùm de appell.cog.cap.ſi pater. & ibi Doct.de teſta.lib.6.* Minùs verò efficit quòd titulus inſtitutionis tanquàm onus adiunctum habens fauorabilior eſt. Nõ enim hoc conſiderarunt ſtatuentes, ſed illud tantùm vt in familia bona permanerent, aut ne facilè coniunx coniugem importunitate nimia legare compellat: quæ ratio hęredis inſtitutione non ſecùs militat, quàm in legato, vt diximus. Quibus illud ad-
4 ſtipulatur quod communiter plus lucri † eſt in hęreditate tota quàm damni, maiusq́; cõpendium, quàm in legato, quia cùm hodie nullus ſit neceſſarius hęres, liberum eſt vnicuiq; damnoſam hæreditatem repudiare, *vt tot.tit.ff. & C.de adquir.& repud. hæred.* Eſto quoq; verbum [lego] ſecundùm communem vſum loquendi inſtitutionem nõ includere: tamen verior eſt eorum ſentẽtia, qui aiunt verba accipi debere ex intellectu Iuriſperitorum, non ex captu idiotarum. *Bald.ad cap.1.colum.11.de ſucceſ.feu. Alex.conſil.85.lib.4.* & alioquin ſufficit quod veriſimiliter ſtatuentes idem de hęredis inſtitutione ſtatuiſſent, quod de legato, ſi ſuper hoc quæſtionem moueri poſſe cogitaſſent, iuſtumque eſt magis mentem eorum veriſimilem inſpicere, quàm verborum aucupia ſequi, *l.vlt.C.quæ res pig.oblig.poſſ.* Per quę cadit & argumẽtatio illa poſtrema, quòd multa per vniuerſitatem transeunt, quæ per ſe ſola tranſmitti non poſſunt.

CAP.

Digitized by Google

CAP. XXXIX.

Prohibitio ſtatuti ne coniunx coniugi inſtitutionis legatiue iure relinquere poſſit, an includat ſubſtitutionem?

SVMMARIA.

1 *Oblique conceditur quod directo impetrari non poteſt.*
2 *Subſtitutio continetur ſtatuto inſtitutionem vetante.*
3 *Fraus per interpoſitam perſonam.*
4 *Statuta pœnalia quo ad pœnam non extenduntur.*
5 *Subſtitutio quando permittatur niſi inſtitutio corruit.*

QVoniam vero ſubſtitutio nihil aliud eſt quam
ſecunda quædam hæredis inſtitutio, *teſte Accur-
ſio ad rub ff. de vulg. & pupill. ſubſtit.* ſic appellata
quod ſubtus, hoc eſt, in ima cera hæres ſcriberetur:
ordine quæritur an coniunx coniugem inſtituere
prohibitus, poſſit eundem inſtituto ſubſtituere? Et
prima quidem facie reſtringendum videtur hoc ſta-
tutum, ne limites ſuos egrediatur, neue coniugem
ſubſtitui vetet. Etenim multa per alios conſequi-
mur, quæ per nos ipſos non conſequeremur, *l. Ariſto
Neratio. ff. quæ res pig. oblig. & alijs concord. ibi in gloſſ.* & ſæ-
pè per obliquum conceditur † quod directè impe- 1
trari non poſſet, *l. quoties. C. de iudic.* Vt ecce, Is qui pro-
hibitus eſt ſuccedere patri, non prohibetur fratri
ſuccedere ex diſpoſitione patris, *l. ſi is, qui ex bonis. ff.
de vulga. & pup.* Item Bart. *ad l 3 ff. de lega. præſtan.* voluit,
eum qui cum filio vel ſeruo banniti contrahit, quam-
uis adquiratur bannito, non incidere in pęnam a ſta-
tuto impoſitam cū bannito contrahenti. Vtiq; in no-
ſtra hypotheſi Ra. Cuma. *ad d. l ſi is qui ex bonis.* adſeue-
rat vxorem filio ſubſtitutā à marito, tā in bona eius
propria, quam in ea quæ à marito prouenerunt, ſuc-
cedere, nō obſtāte ſtatuto ne maritus quidquā relin-
quat vxori: videlicet quaſi vxor ſubſtituta videatur
accipe-

accipere non tam ex bonis mariti, quàm propter bona mariti, *vt l. eo tempore. in fin. ff. de pecul.*

2 Contraria † ſententia communis eſt, & ei adhærent plerique omnes *ad d. l. ſi is qui ex bonis.* etiam Alber. etſi *2. par. ſtat. qu. 12.* videatur diſſentire. Nam qui ſuo nomine ſubmouetur, is per alios conſequi non poteſt, *l. quæritur, & ibi gloſſ. ff. de bon. libert. latè Tiraq. de vtroq. retract. §. 1. gl. 9. nu. 59. verſ. At huius rei difficultas.* Fieret enim fraus † de perſona ad perſonam cõtra men-
3 tem ſtatuentium vel voluntatē legis, *l. fraus, l. contra ff. de l gib. l. 1. § ſi ue ita, c. C. de natural. lib. cap. vlt. & ibi Dyn. de regul. iur. in 6.* Quomodo Alber. *d. loco* dolum præſumi ait, ſtante ſtatuto quod aſcendens æqualiter omnes deſcendentes tractare debet, ſi pater omnes filios æqualiter inſtituerit, ſed ſecundæ vxori quadrantem bonorum reliquerit, & indirectò cõditionem prioris thori liberorum deteriorem fecerit. Et ideo in ſimili Bart. *ad § Titia. l. cum quis decedens. ff. de legat.* 3. & Bald. *ad l. ſi ſponſus. in princip. ff. de donat. inter virum & vxo.* aiunt, ſi maritus amico vxoris aliquid donauerit, vt eius miniſterio ad vxorem res donata perueniret, donationem eſſe nullam, *per d. l. 3. §. non tamen. Doct. ad l. 1. C. de ſacroſanct. eccleſ. ſequiturque Boer. ad conſuet. Bitur. des couſtu. concer. mariag. §. 1. colum. 1. verſic. Et ibi per obliquum.* Sic nõ ſatis tuta eſt vulgaris cautio, vt pater qui ſpurium inſtituere non poteſt, inſtituat amicum hæredem, quem certò credit hęreditatem filio reſtituturum. Nam ſi tacitam fidem accommodaſſe præſumatur in fraudem legis, cogetur in iudicio de eo ſeſe excuſare, *l. Marcellus. ff. rer. amot. l. intelligitur. §. tacitam. & ibi gloſſ. ff. de iure fiſc. Bart. ad l. vlt. ff. de his quibus vt indig. & conſ. 194. Cæcus de Spoleto.* Multaſque ſimiles cautelas rectè explodit Ioan Dilect. *de arte teſtan. tit. 1. caut. 14.* ex quibus ſatis liquet, id quod vna via prohibetur per aliam concedi non poſſe, *cap. cùm quid. de reg. iur. in 6.* Neq; obſtat quod ex aduerſo proponitur multa, nos per alios conſequi poſſe, quæ per nos ipſos non poſſumus.

ſumus. In hac enim ſpecie ipſe coniunx ſubſtitutus à coniuge ipſo teſtante adquirit, non per alios, neq; indirecte, aut per obliquum, ſed expreſſis & directis verbis ſubſtitutionis. Et quamuis d.l. ſi is, qui ex bonis, ſtrenuè pro aduerſa parte vrgere videatur, tamen benè re guſtata iſtam partem confirmat. Ait enim Terentius I.C. ſi is, qui ex bonis teſtatoris ſolidum capere non poterat, ſubſtitutus ſit ab eo impuberi filio eius: vtique ex bonis quæ teſtatoris fuerant, amplius quam lex permittit capere eũ nõ poſſe, ne fraus legi fiat: ſed ſi pupillo præterea quid adquiſitum eſſet, aut exhæredato eſſet ſubſtitutus, non impediri illum capere, quaſi non à teſtatore, ſed à pupillo capiat. Proinde etiam ſi valeret ſubſtitutio in noſtro caſu, inutilis tamen eſſet quoad bona à marito procedentia, *appoſitè Iaſon in d.l. ſi is, qui ex bonis. nu. 6.* Neque mirum eſt quod de eo, qui cum famulo banniti contrahit, reſpondit Bart. Statuta † ſiquidem pœnalia quòad pœnam non extenduntur, etiam ſi quò ad reliqua extenderentur. *Bart. ibi, & dixi ad cap. odia reſtringi. de regul. iur. in 6.* ac propter id perpetuò menti tenendum eſſe inquit Caſtr. *ad d.l ſi is, qui ex bonis*, licet prohibitus alicui relinquere ſub pœna, cenſeatur prohibitus per perſonam interpoſitam ei relinquere: tamen eum qui relinquit per interpoſitam perſonam, ſtatuti pœnam non incurrere, quæ ſolùm obtinet in caſu expreſsè prohibito. 4

Non dubium eſt quin † hæres à marito ſcriptus poſſet ipſam vxorem inſtituere, ſicut hæres à patre ſpurij inſtitutus ipſum ſpurium inſtituere non prohibetur, quem pater inſtituere non poterat. *Bartol. & alij ad d.l ſi is qui ex bonis.* Atqui videndum diligenter eſt, num quæ ſubſint coniectiones fraudis, veluti ſi vel inſtitutus patiatur vxorem mox à morte mariti poſſidere, vel ſi clam omnia geſta ſint: *de quibus Doct. ad d.l. ſi is, qui ex bonis. Bart. Alciat. & alij ad l. poſt contractũ. ff. de donat.* poſſet quoque ſubſtitui vxor à marito, ſi inſtitu- 5

inſtitutus ſit is, cui neceſſario vxor ſuccedere debet ab inteſtato, *ſecundum Iaſ. in d. l. ſi is qui ex bonis.* quod ego verum exiſtimo, etſi alij ſentiant aliter: quia nihil hoc caſu facit maritus contra formam ſtatuti, quod legata, inſtitutiones, & ſubſtitutiones cõiugum tollit, ſed ſucceſſiones ab inteſtato minimè attingit.

CAP. XL.

Coniunx prohibitus teſtari poſſitne codicillos ſcribere?

SVMMARIA.

1 *Codicillos ſcribere non poteſt teſtari prohibitus.*

2 *Statutum etiam correctorium iuris communis extenditur.*

CODICILLOS ſcribere poſſe eum, qui teſtandi ius non habet, quidam adſeruerunt, neque ij vulgares, ſed ſummæ notæ ſcriptores, *Bald. in l. vlt. C. de teſtam. & in l. ſi arrogator. col. pen. de adopt. Ra. Cuma. in l. 2. ff. de lega. 1. Pet. Anchar. in cap. canonum ſtatuta. verſ. ſtatutum prohibet minor. de conſtit. & Angel. conſil. S.* Allegant toties iam refricatam rationem, quod ſtatutum teſtamenti factionem auferens, eſt contra ius commune, & proinde extendi non debet, cum eo quòd teſtamẽtum & codicilli ſunt ſaltem nomine & effectu diuerſa, *l. ſi idem. C. de codicil.* ideoque ſtatutum de altero loquens non trahitur ad vtrumque. *l. naturaliter. §. nihil, de adquiren. poſſeſſ.*

1 Sed nihil quidquam eſt † quod minus credam, ſequutus Bart. *ad d. l. 2. verſic. Quæro ſtatutum.* Roma. *in l. ſi quis in graui. §. ſi autem ff. ad S. C. Syllan.* Roland. *in flo. vlt. volunt. rub. 65. in addit. num. 6.* Iaſon. Guido. Papæ. & Zaſium *in d. l. 2.* breuiter, communem opinionem cõtrariam. Martianus I. C. ſic ait, [Codicillos ſcribere is demum poteſt, qui & teſtamentum facere poteſt] *l. Diuus Verus. §. 1. ff. de codicil. idemq; dicitur in l. ſi quis cum. & l. conficiuntur. eo. tit. alijs multis.* hinc pœnam meretur

æquè is qui aperuit codicillos, atque is qui aperuit teſtamentum, *d. § ſi autem* Quod cur in hac ſpecie minùs obtinere debeat, non perſpicio, cum in vtroque ratio ſtatuti eadem & pariformis ſit. Et hoc illud eſt quod dicitur, quando ſtatutũ † etiam correctorium iuris communis alioqui ocioſum, fruſtraneum, & eluſorium eſſet, tunc fieri extenſionem eadem ratione ſuadente, vt demonſtratum ſufficienter eſt *cap. ante hoc altero, num. 3. & fac. inſuper gloſſ. in Clemen. 1. in ver. ſepelitur. in fin. de ſepul. & in cap. quemcunque. de vſur. in 6. Ioan. Ana. in rubr. de apoſt. colum. 2. Felin. in cap. translato. in 3. not. de conſtit.* Addi poteſt, legem pœnalem priuatum certarum perſonarum odium continentẽ, ſicut diximus *cap. 5. huius li.* ſtatutum iſtud continere, extendi ab eadem ratione, *l. filium habeo. ff. ad S.C. Macedon.* Sed alio modo ex Bartol. reſpondere eſt, teſtamenti prohibitionem hoc caſu codicillos continere non per extẽſionem ſtatuti, ſed quia lex antiqua propter paritatem ſic intelligit ſtatutum, *gloſſ. & Doct. in l. quòd verò. l. non eſt nouum. & l. pen. ff. de legib. Bartol. in l. 1. ff. de muner. Guido Papæ d. loco, num. 5. Aliciat. libr. 2. de verb. ſignific. colu. 15. verſ huius autem extenſionis.* Denique l. ſi idem. C. de codicil. aliò pertinet, *vt in gloſſ. ibi.* 2

CAP. XLI.

Maritus prohibitus relinquere vxori, an mortis cauſa ei donare poſſit?

SVMMARIA.

1 *Donare mortis cauſa non poteſt legare prohibitus.*

2 *Donatio cauſa mortis quando contineatur ſub prohibitione legati.*

3 *Donatio cauſa mortis æquiparatur legato.*

4 *Statutum ſi vetet coniugem coniugi relinquere, ne quidem donatio inter viuos morte coniugis donantis confirmatur.*

QVID de mortis cauſa donatione? Et Decius putat *conſil. 196*, ſtatutum de legato loquens ad eam

eam extendi nõ poſſe. Cuius opinionem iuuat quod Bald. *in l. hac conſultiſſima. col. 3. C. qui teſtam. fac. poſ. & conſ. 298. Quæritur vtrùm vſurarius. lib. 2.* ſcribit, eum qui ſine certa ſolennitate teſtari non poteſt, poſſe ſolennitate eiuſmodi omiſſa donare cauſa mortis, ideò quod donatio cauſa mortis non eſt propriè vltima voluntas, ſed partim etiam contractibus accedit. *Doct. in l. vltim. C. de donat. cau. mort.* & diſpoſitio ſtricti iuris loquens in caſu ſimplici nõ habet locũ in caſu mixto. *not. in l. 2. in princip. ff. de verb. oblig. Doct. Anton. in proœm. Decreta. Alex. conſil. 76. num. 12. lib. 5.* Idq́ue in cœco, vſurario, & aliis qui non niſi certa forma teſtari poſſunt, reſponſum eſt, vt ſcilicet poſsint ea forma non obſeruata mortis cauſa donare. *Aloyſ. de Peruſ. inter conſil. Bald. 380. lib. 4. & Marc. Angebel. conſ. ſeq. eod. lib. Ripa in l. 1. ff. de legat. 1. & Probus in cap. quanquàm. num. 15 de vſur. in 6. Roman. in l. tam is. ff. de donat cau. mort.* Similiter filiusfam. poteſt mortis cauſa donare accedente patris cõſenſu, licet teſtari non poſsit, *d. l. tam is. §. 1.* Vt hic interim omittamus generalia illa iam perſæpè inculcata, quòd ſtatutum hoc ſit ſtricti iuris, & quod odioſum, & ſimilia.

Sed ego in Alciati partes tranſeo, qui *in lib. 2. de verb. ſignific. col. 25. verſic. Lex ait: Maritus.* contrariam obtentum eſſe ait: & adſentientem habet Chaſſa. *ad cõſuet. Burgun. rub. des droictz & appert. à gens mar. §. 7 ad verb. par teſtam. num. 20.* Nam imprimis qui legare non po-
1 teſt, nec donare † cauſa mortis poteſt, *l. Marcellus. ff. de mor. cau donat & aliis permultis quas retuli lib. 1. cap. 7.* præſertim cùm ille defectus procedit ex vitio naturali, veluti ex imbecillitate iudicii, *l. 1. §. 1. ff. de tutel. & ratio. diſtrah.* vel cùm etiam inter viuos donare non liceret, *gloſſ. in l. qui id quod. §. mutius. ff. de donat. Alex. & Iaſon in l. diſcretis. C. qui teſtam. fac. poſ. Didac. ad rub. de teſtam. num. 11. in fin.* Atqui hic videtur ſtatutum reſpexiſſe vel defectum naturalem, hoc eſt, imbecillitatem cõſilii muliebris, vel certè quòd inter coniuges donatio

inter

inter viuos non ſubſiſtit. *ff. & C. de donatio. inter vir & vxor.* Vnde ſi & donatiò inter eos regulariter non valet iurè communi, & legatum quoq; per ſtatutum tollitur, cauſa mortis donatio quomodo excluſa nō cenſebitur? Adde quod ſtatutum hoc loquitur prohibitiuè, nè coniunx coniugi aliquid leget: ideoque quemcunque modum diſponendi in vtilitatem coniugis tollere videtur; ſicut ſtatutum per verba prohibitiua ne quis poſsit donare, comprehendit etiam donationem cauſa mortis, vt ait Bald. *ad cap. 1. de prohib. feud. alienat. per Freder. in princ. col. 4. verſ. Quæro ſi vaſallo. & ſequitur ibi Doct. Card. cum Aret. ad l. qui in poteſtate. ff. de teſtam.* & probatur l. ſi quis argentum. C. de donat. quæ tametſi exorbitās etiā in donatione cauſa mortis locum habet, *Bart. Bald. & alii ad l. cùm pater §. Mænio. ff. de lega. 2. latè Tyraq. ad l. ſi vnquàm. ad verb. donatione largitus. num. 200. C. de reuocan. donat.* Tertio donàtio cauſa mortis aliquando participat de natura vltimæ voluntatis, & tunc æquiparatur vltimæ voluntati. *Bald. Angel. & Imola ad d. l. 2. ff. de legat. 1. Tyraq. de iure primogen. quæſt. 23. num.* 10. Nihil autē dubito quin hoc caſu plus participet de natura vltimæ voluntatis, cum non niſi morte coniugis effectum ſortiatur: & præſertim cum communis ſentētia ſit, donationem cauſa mortis magis accedere legato quam contractui, atq; regulariter vltimæ voluntati æquiparari, *text. l. illud. ff. de donat. cauſ. mort. Iaſon multis exemplis id commonſtrans in l. ſenium. C. qui teſtam. fac. poſ. Pariſ. conſil. 46. libr. 4. Ruin. in d. l. 2. Tyraq. de legib. connub. gloſſ. 3. ad verb. Contract. §. Præterea donatio. num. 62.* Poſtremo † ſi ita donare liceat cauſa mortis, quid erit facilius quam fraudem ponere ſtatuto, & tantundem aut plus inter teſtandum relinquere cauſa mortis etſi improbè fortaſsis extorta, quàm legato relinqui potuiſſet? Videmus enim vix vlla ſcribi teſtamenta, quæ non clauſulam iſtam, [Si non valet iure teſtamenti, valeat vt donatio cauſa mortis,] adiectam habeant, idq; vel ex mente teſta- 2

torum, vel ex formulis mixtorum tabellionũ, *vt ait Euerard. conſil. 21.* Itaque rariſsimè ſtatuto locus eſſet, tandemque in deridiculum abiret quod magna cura & prouidentia fuit conſtitutum. Scio quid reſpondeat Dec. huic obiectioni, videlicet nullam videri eſſe fraudem cùm ſtatutum loquitur de vltima voluntate, & nullam facit mentionem donationis: ſed & vice verſa ſuperiùs docui, vbi eadem eſt ratio, ibi debere eſſe idem ius, etiam in exorbitantibus, *l. libertus. §. Senatusconſulto. ff. de ritu nupt. d. l. ſi quis vrgenti, Bart. in l. ſi conſtante. 9. qu. 1. par. ff. ſolu. matrimon. & multis à me adductis cap. 38. huius lib. in quo loco & alia nonnulla huc omninò pertinentia legi poterunt.* Hinc etiam facilè diluuntur quæ de cæco, vſurario, proſcripto, filiofamil. & aliis allata ſunt. Nam præterquàm quod de eorum veritate plerique addubitent, illud vt dixi cõſtat, quando in legato, & donatione cauſa mortis eadem viget ratio prohibitionis, idem quoq; in vtroq; ius eſſe. Idemque valet ad refutationẽ eius quod dicitur ſub ſimplici non contineri mixtum. Eadem enim ratio efficit, vt in quacunque materia ſub ſimplici mixtum contineatur, non quidem ex verbis, ſed ex mente diſpoſitionis. *l. interdum. §. quod ait. ff. de his qui not. infam. l. ſi ita facta ſit. vbi Iacob. Rauen. Bald. & Imol. ff. de iniuſt. teſtam. Tyraqu. de legib. connub. d. gloſſ. 3 §. Ad hæc ſi donatio. num 63.*

3 Quibus ita ſe † habentibus videbimus eſſe debilem rationem Decii, quòd ſi acceſſerit ſtipulatio tabellionis, iam certũ eſt naſci actionem ex ſtipulatu. Siquidem & hæc omnia poſſunt eſſe fraudulenta, ſicut fraudulẽta cenſetur reſignatio beneficii 20 diebus ante mortem reſignantis facta, *iuxta regul. Cancell. Apoſtol. de infir. reſig. infra 20. dies.*

Hoc amplius liberè dixerim contra Alexan. *conſil. 26. li. 7.* etiam ſi omnes clamarent me operam perdere, in caſu huius ſtatuti neq; donationem inter viuos
4 morte † coniugis donantis confirmari. Ratio enim

quare

quare donatio morte confirmatur, eſt, quod poſſet maritus vxori legare, ſeu teſtamẽto relinquere, quod cenſetur feciſſe non reuocando, ergo vbi relinquere ei non poteſt, ibi morte talis donatio non debet dici confirmata: *idque iam & Molinæo ad d. conſil. 26. Alex. in fin. & §. 156. in conſuet. Pariſ. placuiſſe comperi.*

CAP. XLII.

Si ſtatutum vetet coniugem coniugi legare, & alius quidam rem vxoris ea conſentiente marito legauerit, an valeat legatum?

SVMMARIA.

1 *Conſentire leganti poteſt is qui ipſe legare non poteſt, ſi fraus abſit.*

2 *Mulier natura auariſsima.*

3 *Mulier non præſumitur gratis conſentire alteri, vt de rebus ſuis ſe viua diſponat.*

4 *Fraudis præſumptio quando accipiatur.*

MAnifeſti iuris eſt rem alienam legari poſſe, *l. cum res. C. de lega. §. non ſolum. Inſtit. eod. tit.* ſiue id volente domino fiat, ſiue eo inuito. Priore enim caſu dominium conſentiens transferre cogitur, poſteriore verò æſtimationem rei hæres præſtat. Finge ſtatutum eſſe ne vir vxori leget, & alium quẽpiam rem vxoris, ſciente & conſentiente illa, marito legaſſe: num valebit legatum? Quęrendum videtur an quis poſſit alij conſentire in eo, quod ipſe per ſe facere non poteſt. Qui articulus latè tractatur à Decio. *ad l. aliud. ff. de reg. iur.* Fabiano à monte S. Sabi. *de empt. & vend. qu. 26.* Tyraq. *de leg. connub. gloſſ. 3. qu. 12. & ad l. ſi vnquam. ad verb. Donatione largitus. nu. 278. & ſeq. C. de reuocand. donat.* & ea quidem copia, vt pauca addi poſſe videantur. Ego igitur (vt iugulum huius quæſtionis ſtatim petam) conſiderandam cenſeo conſuetu-

1 dinem, quæ eſt ferè generalis vbique, quòd vxor † ſi-
ne conſenſu mariti neque donare, neque contrahere
poteſt. Nam ſi vxor cum conſenſu mariti permiſit
alicui amico ſeu conſanguineo ſuo, aut etiam extra-
neo, vt rem ſuam alteri cuicunq; leget, & id quidem
bona fide, nec in fraudem ſtatuti, validum erit lega-
tum, ſi ille rem vxoris marito legauerit Quamuis
enim ſola præſentia & taciturnitas nó noceat ei, cu-
ius res ab altero legatur, *gloſſ. in l. ſi fideiuſſor. §. 1. ff. de pig.
& ad l. Caius. ff. de pignora. act. Bald. ad cap 1. de prohib. feud.
alien. per Lothar.* tamen expreſſus conſenſus id efficit,
vt poſtea contradicere non liceat. *Bald. ad l. cùm propo-
nas filios. C. de pact. Iaſon & alij ad l. ſi fundum. ff. de legat. 1.*
Quid enim: ſi vxor æſtimationem ſuæ rei à teſtante
accepit? Quid ſi obligata fuit? Quid ſi maioribus be-
neficijs cumulata? Quid ſi teſtator poſterioris thori
liberis ſibi fortè ſanguine coniunctis ea via ſuccur-
rere ſtuduit? Locum habebit deciſio Doctorum ad-
ſerentium, quod qui alienare prohibetur, alienanti
conſentire poteſt, niſi fraus interueniat, *l. 2. & l. ſi pa-
ter. §. vlt. ff. de manumiſſ. vindic. Dec. conſil. 124. num. 3. & ad d.
l. aliud. Chaſſa. ad conſuet. Burgun. tit. des droictz & appart. à gẽs
mar. §. 7. ad verb. Ou aultres cõtracts. Io. Imber. in ſuo Enchirid.
ad verb. Conſentire alienationi.* At de his aliquo modo ap-
parere debet, vt coniectio fraudis ceſſet, & potiſſi-
mum inter perſonas coniunctas, quarum fraus & ſi-
mulatio facilius præſumitur, *vt in Auth. quibuſcunque, &
ibi Bald. & in l. hac edictali. C. de ſecund. nupt. ac in §. optimè.
Auth. de nupt.* Nam ſi fraudis coniectio alicunde emi-
neat, alio iure vtimur: velut ſi cõſtet mulierem con-
ſanguineo aut extraneo illi teſtatori obligatam non
fuiſſe, nihilque compenſationis nomine àb eo acce-
2 piſſe. Sunt enim mulieres † ſuapte natura tenaces &
auaræ, immò auariſſimæ, *vt ait Accurſ. ad l. ne in fœminis.
ad verb. Ex contrario ff. de negot. geſt. in l. ſed ſi ego. ff. ad Velle-
ia. in l. 1. C. eod. tit. & in l. quæ dotis. ff. ſolut. mat. & Bart. conſ.*
127. & ad donandum tardiſſimè ac rariſſimè acce-
dunt;

Digitized by Google

dunt, *l. ſi ſtipulatæ. ff. de donat. inter vir. & vxor.* Proinde licet vxor † aliquando marito leget res ſuas quibus poſt mortem ſuam non indigebit, tamen difficillimè conſentire intelligitur vt alteri res ſuas leget, adeoque ipſa earum dominium mortis illius viuens amittat: niſi colluſione præcedente actum ſit vt marito res relinquatur, ipſaque cum eo in poſſeſſionem illarum redeat. Atque ita per interpoſitam perſonã fraus fieret ſtatuto, vt ſæpè ſolet, *l. fraus. ff. de legib. dixi largè in cap. contra legem. de reg. iur. in 6. & ſup. cap. 39. nu. 3. huius lib.* Quod ſi ergo iſti coniuges poſtea iterum reperiantur in poſſeſſione bonorum legatorum, aut fortè in continua fructuum perceptione manſerint, maxima erit præſumptio fraudis. 3

Neque nego in dubio fraudis † præſumptionem non accipi, *l. merito. ff pro ſocio*: ſed in hoc caſu qui naturæ mulierum repugnat, & vbi fortior alia coniectio accedit, diuerſum dicendum eſt, *arg. l. Diuus. ff. de reſtit. in integ.* maximè cùm etiam aliàs donatio non facilè præſumatur, aut quod quis ſuum iactare velit, *l. cum de indebito. ff. de probat. dixi ſup. lib. 2.* 4

CAP. XLIII.

Statutum ne coniunx coniugi leget, an extendatur ad legatum rei modicæ & vilis?

SVMMARIA.

1 *Rei modicæ adquiſitio vel alienatio non conſideratur.*
2 *Statuti verbis nihil addi vel demi poteſt.*
3 *Modicum regulariter conſideratur.*

Oldradus Pizon & Ferdinand Loaza, *in l. filiusfam. §. Diui ff. de lega. 1.* ſcriptum reliquerunt, ſtatutum prohibens rem immobilem alienari in extraneum nõ habere locum in re aliqua vili: quos refert & ſequitur Tyraq. *de iudic. in reb. exig. feren. verſ. Nonage-*

Digitized by Google

ſimo quarto.per text.l.Senatus.§.Marcellus.ff.de legat. 1. quod & Imo.ibi, & Baldo ad l.1.ff.nau.caupo.ſtabula.ad l.cum ſeruus.§.vlt.ff.de legat.1.& l.hi quorum ff.de pignor. Romano. ſing.334.Hodiè.& Tyraq.d.loco,verſic. Duodecimò.complacitum eſt,dum aiunt forenſes ſtatuto prohibitos adquirere,poſſe tamen adquirere rem exiguam, & Iaſon ad l.ſciendum.ff. qui ſatiſd.cog. exiſtimat huiuſmodi forenſem poſſe adquirere vel vnam domunculam vel vnam campanam. Accedit ad hæc, quod prælatus res eccleſiæ alienare prohibitus,non prohibetur eas
1 †alienare,quæ ſunt aut nullius, aut parui momenti, cap.terrulas,12.qu.2.& ibi Dominic.Doct.ad cap. 1. de his quæ fi. à prælat.Panorm.ad cap.vlt.de eccleſ. ædific.Iaſon ad d. l. ſciendum.& Anton.Corſ.in tract.de minimis, cap.1.num.7. Et licet per Auth.ex cauſa. C. de liber.præter. non conſeruentur legata facta in teſtamento in quo poſthumus eſt ignoranter præteritus,ſecundùm opin. Bartol.& Alber. ibi:Hoc tamen non procedit in legatis paruis. Bald.& Caſtr.ad d. Auth.ex cauſa..Alex.conſ.50.lib.6.Aret.conſ.92.Viſo legato.

Aduerſa ex parte vrget,quod vbi ſtatutum non loquitur,ceſſat illius diſpoſitio, l.furioſi.& ibi Bald.C.de nup.Bald.ad l.teſtamentum. C.de teſt. eiuſq; verbis tenaciter inhærendum eſt,idem in cap.1.de feud.aliena. ſic vt nó
2 liceat†illis addere aut detrahere. Anchar. conſ.69. Corn. conſ.90.lib.3.Socin.conſ.108.lib.1.Dec.conſ.333. quia ſi aliud voluiſſent ſtatuentes,aliud in ſtatuto ſcriptum eſſet. Bald. in cap.vlt.de eo qui mit.in poſſeſſ.& conſ.433. lib.5. & diximus alibi perſæpè.

Ego etſi exiſtimem inciuiliter facturum heredem, ſi in re modica & vili coniugi legata contraueniat voluntati defuncti,iuxta illud, Non omne quod licet honeſtum eſt, l.non omne.ff.de reg.iur. à poſteriore tamen opin.in rigore iuris arbitror nó eſſe receden-
3 dum. Etenim regulariter modicum † conſideratur, niſi contrarium expreſſum ſit,Card.in proœm. Cle.maximè quando diſpoſitio habet quod aliquid legare aut facere

facere nõ licet, vel quando proportionaliter eadem eſt ratio. *Panor. & Dec. ad cap. de appellationibus. ext. de appel.* Quòd eò indubitatius erit, ſi ſtatutum huiuſmodi auctoritate Principis ſit confirmatum, adiecta clauſula (vt aliquando factum memini) ne quidquam illi aut addatur, aut detrahatur: quibus verbis Princeps pragmaticorum cautelis & nequitiis occurrere voluiſſe videtur, qui vel ad producenda vel reſtringenda ſtatuta nihil non tenebrarũ offundunt. Idem, ſi ſtatutum dictet coniugem coniugi aliquid legare non poſſe: quia verbum hoc [aliquid] trahit prohibitionem etiam ad minima. *Dec. d. loco.*

Neque vlla lege ea quæ de ſtatuto prohibente forenſes adquirere adferunt interpretes, probari video. Nam quod I. C. *in d. §. Marcellus.* reſpondit, maritũ diætam quam in hortis vxoris fecit, legare & detrahere poſſe, nõ obſtante regula generali quæ ædificia proſterni vetat; quid ad hanc regulam pertinet? neq; enim ex demolitione talis diætæ vrbis deformitas, quã regula ſpectat, ſequitur *l. 2. & l. ſi quis poſt. C. de ædific. priuat.* & cùm diæta ſiue domuncula a marito in fundo dotali, cuius quodammodò dominus videbatur, *l. doce. C. de rei vendi.* bona fide ædificata ſit; faciliùs ei illius abradendæ & legãdæ facultas permittitur, quatenus ſibi proſit, & vxori non noceat, *l. pro voluntarii. ff. de impenſ. in res dota. fact.* Neq; vrgentius eſt quòd res modicas prælatus ſine ſolennitate iuris alienare nõ prohibetur. Alienatio enim eo modo facta etiam vtilis eccleſiæ eſſe poteſt, ſi fortè adhibitio ſolénitatis iuris maiore ſumptu cõſtaret, quam eſſet lucrũ iſtud quod ex alienatione ad eccleſiam proueniret. Tũ verò quòd res modicas donare poſsit huiuſmodi adminiſtrator, aperto iure permittitur, ne generalis eius poteſtas & auctoritas nimium coanguſtetur, qui dando pomum vt plurimũ accipit pullum, & chalibeis aurea mutat. In ſtatuto autẽ de quo agimus nihil omnino excipitur, nihil nominatim de rei modicæ

Digitized by Google

vel vilis legato annotatur, videnturque proinde ſtatuentes omnem occaſionem diſputationis tollere voluiſſe, quæ res vilis vel modica, quæ maior vel pretioſa dici debeat: quod tamen alioquin ad arbitrium iudicis referẽdum foret. *Caſtr. & Iaſ ad Auth. ex cauſa. C. de liber. præter.* latè Tyraquel. ad l. ſi vnquam. *ad verb. Omnia vel partem aliquam nu. 27. C. de reuocan. donat.* quã legem *idem nu 23.* docet in donatione rei minimæ locum non habere, ideò quòd veriſimiliter donator à tantillæ rei donatione propter cogitationem prolis naſcituræ non abſtinuiſſet. Idq; ſanè ipſum reſponderi poteſt, ad d. Auth. ex cauſa. nam quòd per eam non legata magna conſeruantur, ſed ſolùm parua, hanc rationem habet. quod veriſimiliter tam modica legata relicturus erat teſtator, etiam ſi de natiuitate poſthumi ſui cogitaſſet. *idem d. loco, ad verb. Donatione largitus, nu. 219.* Et ſi vrges, peræquè dici poſſe, ſtatuentes de rei tam puſillæ legato ſtatutum ſuum nó intellexiſſe: reſpondeo ſtatutum hoc expreſsè repugnare, eumque qui contrauenit odioſum reddere, ſi vel coniugem coniugi aliquid legare vetet, vel diminutionem & additionem omnem clauſula addita ſubmoueat, vt dixi: maximè cùm pro multiplicatione diuerſorum connubiorum legata omnia modica tandem in aceruum aliquem maiorem poſſent excreſcere: quæ ratio in iis caſibus, in quibus minimũ non conſideratur, ceſſat.

CAP. XLIV.

Statutum ne coniunx coniugi leget an contineat rem, quæ fuit aliquando maiorum coniugis legatarii, licèt nunc ſit in bonis coniugis legantis?

SVMMARIA.

1 *Res quæ maiorum coniugis legatarii fuerunt, continentur ſtatuto ne coniunx coniugi leget.*

2 *Prohibitio ad alienantem, an ad adquirentem referatur, intereſt.*

3 *Auitæ poſſeſsiones continentur ſtatuto ne forenſis bona immobilia adquirat.*

L*Ib.5.reſponſ.*ſcribit Modeſtin. [Qui officii cauſa in prouincia agit vel militat, prædia comparare in eadem prouincia non poteſt, præterquàm ſi paterna eius à fiſco diſtrahantur] *l. qui officii.62.ff. de contrahen. emptio.*Martianus quoque *3.Inſtit.* [Milites prohibentur prædia comparare in iis prouinciis, in quibus militant: pręterquàm ſi paterna eorum fiſcus diſtrahat: nã hanc ſpeciem Seuerus & Anton. remiſerunt]*l. milites.9.ff. de re milit.* Quibus reſponſis permoti plerique generaliter tradiderunt, quòd prohibitus emere & adquirere, tamen poteſt emere & adquirere ea quæ maiorum ſuorum olim fuerunt. *Iaſo. ad l. principalibus. verſic. Quintò limita. ff. ſi cert. pet. Fabian. de monte S. Sab. in tract. de empt. 30. quæ. 1. part. princip. facit quod notant gloſſ. & Platean. in l. 1. C. quib. ad conduc. præd. fiſc. acced. non lic. lib. 11. & refert Tyraq. de retract. §. 1. gloſſ. 9. num. 162. &* 163. Et cùm maxima ſemper habita eſt ratio familiarum dignitatumque earum, vt res in iis conſeruentur, aut ad eas reuertantur, *l. lex quæ tutores. C. de adminiſt. tut. & pulcherrimè oſtendunt Tyraq. d. loco, in præfat. num. 45. & ſeq. & poſt eum Fernandus Adduenſis lib. 2. explicat. cap. 16.* nõ videtur eſſe iniquum ſi hanc reſtrictionem accipiat ſtatutum, niſi vxor rem quæ maiorum mariti fuit, ei legauerit, vel contrà.

1 At ſi hæc opinio teneat, † non ſolùm occaſio præſtabitur importunis diuexationibus, imò & clancularii minis legata ſibi inuicem extorquentium, ſed & ampliſsima feneſtra fraudibus aperietur, dum ſimulatis commentitiiſq; titulis res maiorum mariti quæ fuerunt, ab vxore adquirentur, vt ſic marito

legari poſsint. Sed & fieri poteſt vt maior pars bonorũ vxoris in iſtis rebus conſiſtat. Adde quòd fauor familiæ viri qui ſpectandus videtur ſi vxor iſtiuſmodi res ei leget, odioſus eſſe incipiet, ſi vice verſa maritus cum diminutione familiæ ſuæ res aliquas, quæ maiorũ vxoris fuerunt, ei relinquat, quæ & ipſa in alienam familiam morte mariti iterum tranſibit.
2 Adde quòd in caſu noſtro non tam † prohibetur cõiunx adquirere legatum, quàm prohibetur coniunx illi legare, inter quæ multum diſtare Iaſ *ad l. filiuſfam. §. Diui. in 2. lect. col. 20. ff. de legat. 1.* Carol. Ruin. *conſ. 144. col. 1. lib. 3.* & Angel. *conſil. 228.* oſtendunt, licèt Tyraqu. *d. §. 1. gloſſ. 9. num. 169.* diſſentiat. Neque moueor ex aduerſo propoſitis. Nam qui officii vel militiæ cauſa propria ſua prædia à fiſco diſtracta emit, non tam ea adquirit, quàm retinet, & à fiſco occupata redimit. multa autem retinere poſſumus, quæ adquirere non poſſumus, *gloſſ. in l. 1. in verb. Id ex cauſa. C. de eden. Bal. conſ. 291. colum. 3. & 4. lib. 2. Barb. & Fel. in cap. quia. qu. 5. de iudic. Tyraq. d. loco, num. 167.* Præterea quòd rector prouinciæ emere non poteſt ne per interpoſitam quidẽ perſonam, ea eſt ratio, ne poteſtate ſua terribilis, vẽditiones iſtiuſmodi magis metu extundat, quàm libera vendentium voluntate, *l. 1. C. ſi rector prouinc. not. in l. 1. C. de contract. iudic. & ad l. non liceat. ff. de contrah. emptio.* Quæ conſideratio indubiè ceſſat, ſi à fiſco res auitas comparet, ideò quòd fiſco iniuriam inferre, fraudemque facere difficilius eſt, quàm priuato cuilibet ſubdito. Imò *in d. l. qui officii.* plerique codices verba illa [præterquam ſi paterna eius à fiſco diſtrahantur] minimè agnoſcunt. Milites quoque non alia ratione vetantur in ea prouincia prędia comparare, in qua bellica opera peragunt, quàm ne ſtudio culturæ militia ſua auocẽtur, *l. milites agrum. ff. de re milita.* At ſi res eorum aut maiorum a fiſco diſtrahantur, eaſque illi comparent, non ideò culturæ earum vacare poſſunt, niſi diplomate Principis impetrato. Vel ſanè mili-

militibus facilius hoc permittendum fuit in rebus exiguis, cum plerunque amplas poſſeſſiones non habeant auitas, aut pecunia abundent.

Vbi verò ſpecialis aliqua huiuſmodi ratio non concurreret, aliud cenſeam, & proinde ſi ſtatutū vetet extraneum ſeu forenſem †adquirere bona immobilia in certo loco, nec ea quidem quę maiorum ſuorum olim fuerunt, & aliorum ciuium eſſe cœperunt, eum adquirere poſſe: licet eorum diſtractionem à fiſco faciendam oblato pretio impedire atque redimere queat: quod fauorabile eſt, cùm nulla lege, ſine qua loqui turpe eſt, id cautum reperiatur. 3

PETRI PECKII ZIRICAEI, I. C. REGII CONSILIARII

DE TESTAMENTIS CONIVGVM

LIBER QVINTVS.

CAP. I.

Maritus inſtituit vxorem hęredem ſub conditione [ſi filia ſibi naſceretur] an nulla filia nata, vxor ad hæreditatem admittatur?

SVMMARIA.

1 *Vxor quam maritus ita inſtituit, ſi filia ſibi naſcatur, non nata filia hæres non eſt.*

2 *Inſtitutio in vnum caſum facta quando alium caſum ſimilem includat.*

Supe-

SVperioribus libris de poteſtate teſtandi vel ſimpliciter à lege, vel reſtrictiuè à ſtatuto coniugibus conceſſa ſatis abundè diximus. Nunc porrò reliquum eſt, de forma modoque relinquendi, de inſtitutionibus, ſubſtitutionibus, fideicommiſſis, deque rebus relictis, quid & quãtum his contineatur, ordine explicare. Et quoniam inter hęc prima præcipuaque eſt ratio inſtitutionis, inde vltimus incipiat labor.

Maritus vxorem ita hæredem inſtituit, ſi filia ſibi naſceretur: nec filius nec filia nati ſunt: vtrum vxor ad hęreditatem admittatur, hæredesque ab inteſtato excludat? Et pleroſque id adfirmaturos eſſe hinc putarim, quod ſi teſtator noluit vxorem filiæ præferre, multo magis videtur eandem extraneis alijs præferre voluiſſe, erga quos nulla tanta affectio eſt. *l. cum auus. l. cum acutiſsimi. C. de fideicom.* & deinde quòd inſtitutio in vnum caſum facta, alium quoque caſum illi non abſimilem continet, *l. fideicommiſſa. §. ſi cui. ff. de legat. 3. l. ſi mater. ff. de vulga. & pupil. ſubſtit. l. mulier. ff. ad Trebell.*

Sed contrarium decidit Fulgoſ. *conſ. 49. Ex facto proponitur.* qui & Corn. *conſ. 149 lib. 3.* & Maria. Socin. *conſ. 42. num. 11. & 12. lib. 1.* ſubſcribentes habet. Primò enim caſus omiſſus relinquitur diſpoſitioni iuris communis, *l. commodiſsimè. ff. de lib. & poſthum.* Tum verò non ea-
1 dem eſt cauſa ſi filia naſcatur, & ſi non naſcatur. Nam cùm vxorem † inſtituit maritus ſi filia naſcatur, probabiliter cogitare potuit, id totum quod relinqueret vxori, ad filiam ſuam peruenturum, propter honorem bene tranſacti matrimonij, & fidem communis prolis; *l. vnum ex familia. §. vlt. ff de legat. 3.* Nam & iure ſcripto vxor ſi tranſiret ad ſecundas nuptias, transferret bonorum proprietatem ad liberos communes, *l. fœminæ. l. generaliter. C. de ſec. nupt.* At verò nullis natis liberis veriſimile eſt voluiſſe teſtatorem, non

vt vxor fratri aut agnatis præferreretur, ſed vt, cum ſpes nulla eſſet ea bona ad filiam deſcendentes peruentura, per agnatos familia ſua conſeruaretur, eiuſque honor diuitijs augeretur, *l. quiſquis. C. ad leg. Iul. maieſt. §. hoc quoque. Inſtit. per quas perſon. nob. adquir.* Etenim in ambiguis ea interpretatio ſumitur, quæ & benignitati, & frequenti vſui magis conuenit, *l. ſemper in obſcuris. ff. de regul. iur.* Benignius autem atque vſitatius eſt, fratrem fratris, aut agnatum agnati hæreditatem obtinere tuendæ familiæ cauſa, quam vxorem; quæ fortè per ſecundas nuptias bona ad extraneos, & ſubinde etiam mariti inimicos tranſmiſſura eſt.

Non † me mouent l. fideicommiſſa. §. ſi cui. ff. de leg. 3. & l. mulier. § 1. ff. ad Trebel. idem thema continentes. Tunc enim ſolum de conditione expreſſa ad nō expreſſam, ſeu de caſu expreſſo ad caſum omiſſum fit extenſio, cum ex veriſimilibus coniecturis mentem teſtatoris talem fuiſſe deprehendi poteſt: id quod dilucide Vlpian. *in d. l. mulier.* oſtendit his verbis, {intellecta matris voluntate.} Hoc enim in omnibus vltimis voluntatibus commune eſt, vt verba cedant intentioni, & propoſito, *l. in conditionibus. ff. de condit. & demonſtr.* & quod iudex, quoad fieri poteſt, etiam ad non expreſſa mentem teſtatoris producit, *vt not. Iaſon ad l. commodiſſimè. ff. de lib. & poſthum.* Idem eſt & in Aphricani reſponſo *in d. l. ſi mater.* Nam cum ſit veriſimile matrem filium ſuum in bonis ſuis cuicunque alteri præferre voluiſſe, *d. l. cum auus.* vtique ſubſtitutio filio facta in caſum quo ipſe hæres non eſſet, ad eum etiam caſum extenditur, quo nepos natus nō ſit. 2

Planè ſi euidentiſſimis probationibus apparuerit, aliam mariti mentem fuiſſe, extenſione facta diuerſum iudex æſtimabit.

CAP.

Digitized by Google

CAP. II.

Maritus inſtituit vxorem hæredem cum filio, ſi naſceretur; vel cum filia, ſi naſceretur: & filius & filia nati ſunt: an vxor excludatur?

SVMMARIA.

1 *Vxor inſtituta hæres cum filio, ſi naſceretur, vel cum filia, ſi naſceretur, vtroque nato quid conſequatur.*

2 *Prouiſio in vnum caſum facta quando extendatur ad alium.*

QVęſtionem iſtam *in l. ſi ita. ff. de lib. & poſthum.* his verbis proponit & reſoluit Iulia. { Si ita
1 ſcriptum ſit, Si mihi filius † natus fuerit, ex beſſe hæres eſto: ſi verò mihi filia nata fuerit, ex triente hæres eſto: ex reliqua parte vxor hæres eſto: & filius & filia nati eſſent: dicendum eſt aſſem diſtribuendum in ſeptem partes, vt ex his filius quatuor, vxor duas, filia vnam partem habeat. Ita enim ſecundum voluntatem teſtantis filius altero tanto amplius habebit, quàm vxor: item vxor altero tanto amplius habebit, quàm filia. Licet enim ſubtili iuris regulæ conueniat, ruptum fieri teſtamentum, attamen cum & vtroque nato teſtator voluerit vxorem aliquid habere, ideò ad huiuſmodi ſententiam, humanitate ſuggerente, decurſum eſt. quod etiam Iubentio Cel-
2 ſo apertiſſimè placuit. } Nam etſi † caſus omiſſus relinquatur diſpoſitioni iuris communis, *l. ſi commodiſſimè. ff. eod. tit.* in iſta tamen hypotheſi prouiſio facta in caſibus ſeparatis, porrigitur ad eoſdem coniunctos, ex præſumpta voluntate defuncti, qui proculdubio vxorem aliquid habere voluit, neq; ob natiuitatem duorum illam in vniuerſum excludere, *vt in text. ibi, cùm & vtroque nato teſtator voluerit vxorem aliquid habere.* Atque id, *vt diximus cap. præced.* generale eſt, quo-

quotieſcunque conſtare poteſt de veriſimili mente teſtatoris, quòd voluit alium caſum omiſſum comprehendi, vt voluntas verbis præferatur, *l. in conditionibus. ff. de condit. & demonſtr. l. tale pactum. §. vlti. ff. de pact. Bart. & Iaſon ad l. Gallus. §. & quid ſi tantum. ff. de lib. & poſthum.* & quidem potiſsimùm in caſu fauorabili, *l. ſi ita. ff. de iniuſto, rup teſtam.* Sed & in omnibus rebus potior eſt æquitatis ſcriptæ, quàm ſtricti iuris ratio; vt hic *l. placuit. C. de iudic. & l. 2. §. item Varus. ff. de aq. plu arcen.*

CAP. III.

Si maritus inſtituit ventrem vxoris hæredem, qui vocati cenſeantur?

SVMMARIA.

1 *Poſthumis inſtitutis qui veniant.*
2 *Poſthumorum tria genera.*
3 *Ventrem inſtituere quid ſit in iure.*
4 *Ventre inſtituto, veniunt omnes poſt naſcituri. & nu. 5. 6.*
7 *Partus exſectus ex matris vtero an ſit verè poſthumus.*
8 *Inſtitutio ventris ita facta*, Si vxor prægnans eſt, *vel ita*, Si prægnans eſſet.

CVM maritus poſthumum † hæredem ſcribit, inquit Vlpian. *in l. placet. ff. de lib. & poſthum.* non is ſolus poſthumus ſcriptus videtur, qui ex ea, quam habet vxorem, ei natus eſt, vel qui tunc in vtero eſt, verum is quoq; qui ex quacunque vxore naſcetur. Scilicet tria eſſe † poſthumorum genera, quæ nō minus eleganter, quàm doctè tradidit Anto. ille Goueanus *ad l. Gallus. in princ. ff eo tit.* Principiò enim, inquit, poſthumus dicitur filius qui natus non eſt, *d. l. placet.* Et ita ſumitur in omnibus legibus eius tituli, præterquàm in l. Gallus. in qua de poſthumorū nepotum inſtitutione agitur. Interdum verò poſthumi appellatio etiā ad nepotes, & eos, qui deinceps per ſexum maſculinum deſcendunt, pertinet, *l. poſthum. ff. de in-*

(margin: 1 beside "Cvm maritus…"; 2 beside "minus eleganter…")

de iniuſt.rupt.ir.fac teſtam. omnes deniq; eos, qui agnaſcendo teſtamentum rumpunt. Tertiò poſthumi dicuntur, quicunq; tempore teſtamenti nati nõ ſunt, ſiue ex nobis, liberiſue noſtris, agnatis, cognatis, ſiue prorſus extraneis, & alienis naſcituri. *Ita ſumitur in l. poſthumus. de inoffic. teſtam. in §. poſthumo alieno. Inſtit. de lega. & aliis locis compluribus.* A veteribus porrò poſt mortem patris natus, poſthumus dicebatur; quaſi poſt humatum patrem natus. Eam enim apud Romanos antiquiſsimam fuiſſe ſepeliendi conſuetudinem, teſtantur Varro *in lib. de lingua Lati.* & Cicero *2. de legib.*

Cæterùm quæſtionis eſt, an ſi ventrem vxoris maritus hæredem ſcripſerit, quod perſæpè fieri videmus, eodem iure vtamur? Et Oldrad. Laud. *conſil. 212. Quidam in ſuo teſtamento.* reſpõdit, inſtituto ventre vxoris, quæ prægnans erat tempore teſtamenti, non ſolum videri inſtitutum illum, qui erat tunc in vtero, ſed quemcunq; alium, qui poſteà ex illa vxore quandocunque naſcetur, ita vt nemo eorum poſsit dicere ſe præteritum, aut rumpere teſtamentum. Eam ſententiam ſequuti ſunt Ioan. Andr. *in addit. ad Spec. in rub. de teſtam. col. pen. verſic. occurrit alia quæſtio.* Bald. *conſil. 22. verba teſtamenti. col. 1. verſ. Et hæc reſponſio. & conſ. 128. Ad intelligentiam. nu. 2. verſ. Contrarium eſt verum. lib. 1.* Ang. *conſ. 51. Simon notarius.* Alex. *in d. l. placet. colu. 1. verſ. Et per iſtum text. & conſ. 171. Viſo proceſſu. nu. 4. lib. 2.* & Iaſon *in d. l. placet. num. 11. verſ. Quid tenendum.* Prò quã vrget imprimis text. d. l. placet. vbi ſi maritus ſcripſit poſthumũ hæredem vxore prægnante, in verb. vel qui tunc in vtero eſt. ſcripti cenſentur poſteà naſcituri omnes. Inſtituere autem poſthumum vxore prægnante, reipſa
3 aliud nõ eſt, quàm ventrem † vxoris inſtituere. Ventrem enim Iuriſconſulti noſtri plerumque per metonymiam accipiunt pro fœtu, qui in ventre continetur. Vnde rub. prær. Si mul. vent. nõ. in poſſeſ. miſſit. Sic dicimus, Inſtituit ventrem, exhæredauit, in poſſeſsionem miſit, & ſimilia: quo modo loquendi etiam

etiam Cicero vtitur. *Alciat. parerg. lib. 6. cap. 7.* Siue igitur teſtator dicat, [Poſthumum meum inſtituo,] ſiue, [Ventrem vxoris meæ inſtituo,] perinde eſt. Prętereà facit, quod ſi teſtator de aliis cogitaſſet, veriſimiliter omnes inſtituiſſet, cum par erga omnes liberos eius præſumatur affectio. Hinc *in l. qui filiabus. ff. de legat. 1.* ita ait idem Vlpian. [Si quis ita legauerit, Si qua filia mihi genitur (*ita in Pandec. Flor. non, gignitur*) ei hæres meus centum dato: pluribus natis, videtur ſingulis tantundem legaſſe.] *facit l. ſi quis ita dixerit. §. 1. ff. de teſtam. tutel. l. Clemens patronus. ff. de hæred. inſti.* per quas ll. dicit Oldrad quod in omnibus actibus fauorabilibus omnes poſthumi comprehēduntur. Eſt & text. *l. cum inter veteres. C. de fideicom. liber.* qui maiorē in modum huc conducit, vbi Iuſtinian. poſtquam ſanxiit ei qui in vtero eſt, libertatem relinqui poſſe, hæc ſubdit: [Sin autem plures creati, vel creatæ ſint: ſiue vnius fecit mentionem, ſiue pluraliter nuncupauit: nihilominus omnes ad libertatem à primis veniant cunabulis, cum in ambiguis ſenſibus melius ſit, & maxime in libertate, fauore eius, humaniorem amplecti ſententiam.] Et ita Freder. de Sen. *qu. 42.* apertis verbis reſoluit, ſi teſtator inſtituit ſibi poſthumū hæredem, qui ex vxore prægnante naſcetur, ſi duo nati ſint, vtrumque videri inſtitutum, tum quia in incerto eſt, vt eorum cenſendus ſit præteritus, & veriſimiliter teſtator vtrumq; inſtituiſſet, ſi de vtroque cogitaſſet, tum quia materia eſt fauorabilis.

Contrarium tamen tenent Raph. Cuma. Caſtr. & Aret. *in d. l. placet. & in l. ſeq.* ideo ſcilicet quod ſi teſtator dixit, [Inſtituo ventrem vxoris meæ] ſolū continetur is qui eſt in vtero: quia, inquiunt, appellatur venter, quando mulier eſt prægnans. Et his adſtipulari videtur deciſio gloſſ. *in d. l. ideo.* quæ intelligit illam legem procedere quando teſtator inſtituit poſthumum ſimpliciter, non facta relatione ad certum & determinatum. ſed in caſu iſto, quando teſtator

Digitized by Google

dixit, { Inſtituo ventrem vxoris meæ } videtur ſe reſtringere ad illum, qui erat tunc in vtero, perinde ac ſi dixiſſet, Inſtituo poſthumum illum, quem habeo in vtero vxoris meæ. Denique, ait Caſtr. aliud eſſet ſi maritus ignoraſſet vxorem prægnantem, quia tunc non habuit reſpectum magis ad vnum, quã ad alium: quod hic non eſt, cùm is qui ventrem vxoris inſtituit, proculdubio prægnantem ſciat.

Audenter priori ſententiæ acceſſerim, propter fauorem teſtamentorum, & odium præteritionis, quæ gloſſ. Bartol. & alij *in d.l. placet.* plurimum hic conſideranda exiſtimant. Neque moueor illa obiectione, qua
4 dicitur nomine † ventris non venire niſi ventrem prægnantem: quia vt ante monui, inſtituere ventrem, & inſtituere poſthumum æquiparantur, *text. l. 3. §. nominatim autem ff. de iniuſt. rup. teſtam. & in addit. ad Bart. ad d.l. placet.* Sicut ergo ſi teſtator dixerit { Inſtituo poſthumum } includitur quidquid filiorum natũm fuerit quandocunque, ita etiam ſi dixerit { ventrem vxoris meæ hæredem inſtituto } Nec obſtat gloſſ. *in d.l. ideò.* neque enim aliter vera eſt illius ſententia, quam in duabus ſpeciebus quas ponit, videlicet ſi teſtator dixerit { Poſthumum quem habeo in vtero vxoris } vel {Ex tali fœmina naſciturum } de quibus inf. Vltima quoque obiectio minimum momenti habet: veriſimile eſt enim, vt iam antè oſtendi, maritum, ſi de alijs cogitaſſet, de omnibus peræquè diſpoſiturum fuiſſe, & ideo ſeruanda eſt coniecturata eius voluntas, quam noſtri inueſtigandam aiunt, quaſi venator leporem. alioqui ſi gemini aut plures eodem partu naſcantur, vnum tantùm inſtitutum diceres. & contra iſtud dictum Caſtr. vide & Iaſonem *in d.l. placet. num. 15.*

5 Amplia hanc † deciſionem, vt locum habeat etiam in liberis ex alia vxore poſtea ſuſceptis, *vt in d. l. placet. in fin. qui ex quacunque vxore naſcetur. & clare in l. ſeq. & in l. filius à patre, §. ſi ex certa. eod. tit. quam ad hoc à contra. ſenſu inducit Iaſon d. loco, numer. 8.* quia militat etiam iſto

caſu

caſu fauor teſtamenti conſeruandi. Niſi tamen teſtator dixerit {Inſtituo ventrem vxoris meę Seiæ} tunc enim ad liberos ex alia natos inſtitutio non pertinet, *d.l.§.ſi ex certa. Iaſon nu. 21.*

Amplia deinde *ſecundum Iaſo.num.15.* de eo, qui concubinam † habens inſtituit poſthumum, ſeu ventrem vxoris. 6

Amplia poſtremò , vt locum habeat non ſolum in eo,qui editus eſt viua matre,ſed etiam in eo, qui exſecto † matris vtero extractus eſt. Quamuis enim gloſſ. 7
& Angel.*in l.poſthumus.ff.de inoff.teſtam.* negent eum propriè dici poſthumum,qui ita natus eſt, vt & Guil. Bened.ſtatuto loquente de poſthumo eum contineri non putat, *ad cap.Raynutius.ad verb. Et ſoboles quam geſtabat in vtero.num. 18. ext.de teſtam.* contrarium tamen & manifeſtis legibus deciſum exſtat,*vt l. quod dicitur.ff.de lib.& poſthum.leg.1.§.filio.ff.ad Tertul.leg.1.§.ſed & ſi matris.ff.ad Orphic.* & diſertis verbis adfirmat Bald. *d. conſil. 122. lib.1.* Nam inquit,cùm teſtator dicit {ventrem}perfecta eſt oratio,& quidquid adiungitur, quædam demonſtratio eſt,quæ non poteſt vitiare,licet per alium modum, quàm per modum demonſtratum rei demonſtratæ veram notitiam habeamus : quod poſtea à me excutietur. Addit Bald. quod quando fit mentio de partu reſpectu viri generantis, veriſſimum eſt dicere quod ex ſemine patris partus productus eſt:vnde ſiue vxor decedat in puerperio,ſiue poſt partum,ille eodem modo deſcendit à patre,tam naturaliter,quam reſpectu affectionis paternæ,*vt ff.de inoffic. teſtam. l. poſthumus. & d. l. quod dicitur. & de negot.geſt.l cùm pater.* hæc Bald. Te verò, ſi plura hac de re vis, non inſatiatum dimittet Tyraq. *ad l.ſi vnquam.ad verb.Suſceperit liberos.nu.119.120.& 121.C.de reuocan.donat.*

Limita tamen,ſi teſtator dixerit { Inſtituo ventrem vxoris † meæ,quæ nunc prægnans eſt } non enim porrigetur inſtitutio ad alios poſthumos naſcituros ex alia imprægnatione. *l. commodiſsimè.ff.de lib. & poſthum.*

Bart.num.1.& Iaſon num.21.ad d. l. placet. Idem, ſi teſtato dixerit, [Inſtituo ventrem vxoris, ſi prægnans eſt.] *Ang.d.conſ.51.col.2.*neque enim teſtator neceſſe habebat dicere, [Si prægnans eſt] ſi de omni ventre ſenſiſſet, cùm ſolùm ex ventre pleno poſthumus naſci poſſit. & non ex vacuo.vnde dicta verba,[ſi prægnans eſt] nihil operarentur,niſi ad præſentem ventrem fieret relatio,*vt ait Iaſon num.12.* Verba autem in vanum accipi non debent, *l.ſi quando.in princip. ff. de lega. 1.cap. ſi Papa.de priuileg.in 6.*Item dicta verba[Si prægnans eſt] conditionaliter prolata,debent impleri in forma ſpecifica. *l.qui hæred.& l.Mæuius.in princip.ff. de condit. & demonſt.* ergo ad primum partum referri debent , per cuius ortum eſt impleta conditio *l.boues.§.hoc ſermone. ff.de verb. ſignif.*Aliud fore exiſtimat Bald.*d.conſ.128.num.2.*ſi teſtator dixerit [Si prægnans eſſet] de quo vide pulchrè Caſtren *conſil.409.Caſus iſte frequenter.num.3.lib.2.ſecundum Papien.edit.& Iaſon d.loco,num.14.*

CAP. IV.

Vxor quam maritus reliquit dominam omnium bonorum ſuorum nullo alio hærede ſcripto,an cenſeatur eſſe hæres?

SVMMARIA.

1 *Dominus & hæres,olim eiuſdem ſignificationis erant.*

2 *Dominij definitio.*

3 *Verbi,*Relinqui,*adiecti vniuerſitati,vel verbi,* Domina, *quæ vis.*

4 *Vſus populi naturalem rei ſignificationem immutat.*

5 *Vxor quomodo dicatur Domina.*

6 *Dominium imaginarium.*

7 *Domini vocabulum intelligitur ſecundum qualitatem perſonæ.*

8 *Vxor*

8 *Vxor quam maritus liberos non habens reliquit dominam omnium ſuorum bonorum, cenſetur hæres inſtituta.*

APud Italos frequentiſſimè vſu venit, vt teſtator vxorem dominam relinquat omnium ſuorum bonorum, aut dominam & maſſariam, dominam & viuariam, dominam & vſufructuariam, domiminam & maioriſſam, & dominam & adminiſtratricem, moderatricem ſeu gubernatricem, aut eorum aliqua coniunctim, aut ſimul omnia in teſtamento exprimat. Eaque clauſula pleriſque interpretum alio atque alio modo in diſputationem ducitur, non citra varietatem opinionum, rerumque inter ſe confuſionem. Quæſtionis igitur eſt, an illa verba [Relinquo vxorem dominam meorum bonorum] nemine alio hærede ſcripto, inſtitutionem inducant. Martianus I.C. ita ait, His verbis, Titius hæreditatis meæ dominus eſto, rectè inſtitutio fit. quod idem eſt, ac ſi dixiſſet, Titius mihi hæres eſto. Nam antiquitus hæc verba
[dominus, † hæres] ſignificatione eadem erant, *teſte* 1
Feſto, & pro hærede gerere, quaſi pro domino gerere. *§. item extraneus. Inſti. de hæred. qualit. & differ.* Cum igitur teſtator vxorem dominam bonorum ſuorum reliquit, aut ita teſtamento cauit, vxor mea bonorum meorum domina eſto, videtur proculdubio rerum ſuarum proprietatem & dominium ad vxorem ſuam, veluti hæredem vniuerſalem venire voluiſſe, idque ex vi iſtius verbi [domina] quod in potiore ſignificato, proprioque ſenſu accipiendum eſt, vt ad directum dominium, liberamque diſponendi facultatem referatur, *l. cum lege. de teſtam.* Dominium † enim propriè 2
pro directo accipitur, *l. 1. ff. ſi ager vectig. vt conſil. vlt. lib. 2. ait Socin.* neque aliud eſt, quam ius perfectè diſponendi de re ſua pro animi ſui arbitrio, vel vendicandi rem ſuam, quatenus legis aut teſtatoris prohibitio non obſtat, *l. in re C. manda. Bartol. ad l. ſi quis vi. §. differentia. ff. de adqui. poſſ. & Bart. Romu. ad eandem rub. de adquir. poſſ. nu. 4.* Quæ cauſa eſt, cur Bart. *in l. Titia, cum §. Titia. nu. 3. ff. de leg. 2. &*

conſ.92.lib.1.num.2. poſt Dyn.tradidit, ſi maritus vxorem reliquerit dominam & vſufructuariam, iuris eſſe, vt vxor electionem habeat dominij, aut vſusfructus, perinde ac ſi vtrumque relictum ſit, quod & Roma. alios allegans ſequitur *conſil 5ı6. in princip.* videnturque proinde ſenſiſſe, quòd ſi vxor domina relicta ſit tantùm, dominium omnium bonorum ipſo iure habituram. Addo quòd prædicta verba ad vſumfructum trahi nõ poſſunt, quia non poteſt vxor habere vſumfructum, vel aliam ſeruitutis ſpeciem ea in re, cuius habet dominium, quæ ſimul conſiſtere nequeunt, *l. vti frui. ff. ſi vſufruct. pet. l. in re communi. ff. de ſeruit. vrb. præd.* & cùm vnum contrariorum ponitur, vt hic in verbo [domina] alterum videtur eſſe excluſum, *l. vltim. ff. de codicil. l. 1. ff. de furt.* Porrò in noſtra ſpecie, qua dicimus maritum nullo alio hærede inſtituto ita ſcripſiſſe [Relinquo vxorem meam dominam omnium meorum bonorum] multo aſſeuerantius hæc probanda ſunt. Primo, quia verbum, † [Relinquo] vniuerſitati
3 rerum adiunctum ſui natura inducit inſtitutionem, *§. planè. verſicul. Cæterum, Inſtitut. de milit. teſtam. gloſſ. Imol. & alij in d. l. his verbis. Bartol. Iaſon, & alij in l. centurio. ff. de vulg. & pupill. ſubſtit. Doctor. in §. ſi verò nulla. Auth. de hæred. & Falcid. & in cap. Raynutius ext. de teſtam. Pariſ. conſ. 3. numer. 11. lib. 3.* Deinde quia idem verbum [Relinquo] licet ſit commune, tamen propter verbum [domina] efficitur directum, ſi in eadem oratione ea verba proferantur. *Imol. in d. cap. Raynutius. car. antepen. verſicul. Item etiam attende. & Alexand. pulchrè conſ. 50. num. 3. lib. 7.* Poſtremò quia inſtitutio hæredis eſt caput & fundamentum teſtamenti, ideoque cùm nullus alius hæres inſtitutus reperiatur, capienda eſt interpretatio, vt teſtamentum confirmetur, non vt corruat, *l. quoties. ff. de reb. dub.* & per conſequens vt verba prædicta ad inſtitutionem trahantur, eò magis ne alioqui maritus partim teſtatus, partim inteſtatus decedere voluiſſe videatur, quod leges non permittunt, *l. ius noſtrum. ff. de*

reg.

reg. iur. Et huius opin. præcipuus aſſertor fuit Benedict. de Plumbino, in l. qui duos. §. 1. ff. de manu. teſtam. vt refert & ſequitur Alex. d. conſ. 50. num. 1. dicens & Iac. Butrig. & alios maximæ auctoritatis viros nominatim in vxore ad Auth. hoc locum. C. de ſecun. nup. ita reſpondiſſe.

In aduerſam partẽ adduci poſſet, quòd vt ait Quintilianus *lib. 1. cap. 5.* auctoritatem ſermonis conſuetudo ſuperat, & vt contra Bart. & alios *lib. 2. de verb. ſignific. col. 10.* multis exemplis docet Alciat. naturalis † rei ſignificatio populi auctoritate imminui poteſt. Atqui ex communi vſu loquendi, verbum [domina] relatum ad vxorem, non denotat dominium vel directum vel vtile, ſed ſolùm prærogatiuam & præeminẽtiam quandã in domo, ob quã mariti vxores † ſuas dominas vocant. *Bart. conſ. 56. nu. 3. lib. 1. & Roman. conſ. 113.* iſque loquendi vſus à peritorum conſuetudine profluxiſſe videtur, quando & poetæ latini, & I. C. interdum vxores dominas appellant, *l. 1. ff. rer. amot. l. Titia. §. qui Marco. ff. de annu. leg. l. vlt. §. vxori. ff. de aur. & argen. legat. & alijs ſimilib.* & Græci vxorem δέσποιναν dicunt, *vt ex Epicteto cap. 55. enchirid. & alijs Græcis ſcriptoribus affatim commonſtrat Tyraquell. in 4. lege connub. §. Itaque qui vxorem. & ſeq.* Et proinde cùm maritus vxorem ſuam dominam relinquit, de ſolita tantum prærogatiua, quam viuo ipſo in domo habebat, ſenſiſſe videtur, neque aliter verbum illud intellexiſſe, quam communiter eo vti ſolet. Quod genus dominij Alciat. *lib. 2. parerg. cap. 15.* ἐικονικὸν, & imaginarium † vocat, etſi Coraſ. *in l. pro parte. num. 6. ff. de ſeruitut.* id aliò referat. Sed & alias traditum eſt, hoc vocabulum {dominus} † intelligi debere ſecundum qualitatem perſonę, *vt l. ſed & ſi poſſeſſori. §. 1 ff. de iureiur. ſecundum in l. proprietatis. in princip. C. de probat. Cæpol. de ſeruit. vrb. præd. cap. 4. numer. 3.* & ratione ſubiectæ materiæ dici de eo, qui habet præeminentiam ſeu maioritatem aliquam alia ratione, quàm ratione dominij rei, *vt ait Alexand. conſil. 129. numer. 3. lib. 2. & Molin. ad conſuet. Pariſ. §. 1. gloſſ. 1. qu. 1.* quemadmodum & Alciat. tradit *d. lib. 2. de*

Digitized by Google

verb.ſignif. interdum ob qualitatem perſonæ recedi à proprietate verborum.

Cæterum in his regionibus, vbi non ita receptum
8 eſt vxores † à viris dominas appellari, maximè in teſtamentis, quamuis dicis cauſa in menſis & epulis propter pręeminentiã, quam illis domi relinquunt, nobiles id aliquando faciant, aut interim quomodo olim amantes eas quas deperibãt, dominas ſuas vocare ſolent. plane ſi mihi caſus iſte proponeretur reſoluendus, priorem opinio. tanquam iure veriorem amplecterer: quandoquidem veteres dicentes per iſtiuſmodi verba tantum relicta videri alimenta, cũ prærogatiua, dominatu & honore in domo, loquũtur de marito habente liberos, non de eo qui nõ habet. *ita communiter Doct. accipiunt deciſionem Barto. ad d. l. Titia. §. vlt. num. 4. & teſtatur ipſe Bart. conſ. 56. num. 3. conſ. 170. & apertius conſ. 243. nu. 10. in verb. Vbi non extant filii, conſuetudo ceſſat. lib. 1.* Et hoc eſt quod Practicus Papienſ. ſeu Ferrar. *in forma libell quo vxor agit ad vſumfruct. ad verb. donec vitam.* ait, quod relicta conſuetudine iuris diſpoſitio eſt in contrariũ, *de quo & Summiſta Roſellanus ad verb. Vſus & vſusfructus. pleraque obſeruat. & (vt vnum pro multis aduocem) Bernar. Fandri. in addit. ad Bart. conſ. 9. lib. 1. ad verb. Vigore conſuetudinis.*

CAP. V.

Quid conſequatur vxor relicta Domina & vſufructuaria, &c. alio hærede inſtituto?

SVMMARIA.

1 *Verba ita accipienda ſunt vt aliquid operentur.*

2 *Generi per ſpeciem derogatur.*

3 *Inſtitutio & hæreditas in iure abſtracto à proprietate & vſufructu etiam abſque vllo corpore conſiſtit.*

4 *Regula, quod vna determinatio reſpiciens plures determinatio-*

nationes, debeat æqualiter determinari, quas limitationes recipiat. & num. 5.

ET hæc quidem quæ diximus, locum habent, ſi nullus hæres alius à marito ſcriptus inſtitutuſue fuit. At vero ſi alios hæredes inſtituit, & plenum vſumfructum, vt *conſil. 459 Quidam inſtitutus. lib. 1.* ait Bald. & præeminentiam illam, quam viuo marito in domo & rebus eius habere ſolet, vxor aſſequetur. *Deciſ. Capel. Tho. 462. Roma. conſ. 118. Bario. conſ. 56. lib. 1. & conſ. 92. lib. 2. & ad l. Titia. ff. de legat 2. Angel. ad l. 1. ff. rer. amot. late Paulus de monte Sicon. in repet. § fin. ad l. Titia. Socin. Nep. conſ. 94. nu. 4. lib. 1. Bar. conſ. 9 ſuper eo. & conſ. 56. Anch. conſ. 237.* Quis enim arbitrabitur teſtatorem voluiſſe vt inane nomen hæredi relinqueret, vxorem vero ſuam, & vſumfructum totum & prouentum omnem & proprietatem habere vellet? Et cum verba † omnia ita capienda ſunt vt aliquid operétur, *l. quoties. ff. de reb. dub. Bald. ad rub. C. de contrah. empt.* quis in eam cogitationem deferri poterit, vt inſtitutionem de alio hærede factam, ex ipſius teſtatoris voluntate inutilem eſſe credat? legi tamen Falcidiæ fauore hæredis locum facimus, *l. omnium ff. de vſufruct. l. vxori. & ibi gloſſ. & Doct. ff. de vſufruct. lega.* Et ſi forte alicuius rei particularis legato alius quiſpiam honoratus eſt, & vxor & legatarius in ipſo vſufructu æquis portionibus concurrunt, *l. Sempronio. l. fi. & ibi Bart. ff. d. tit. Bald. conſ.* 459. de qua re aliquo modo dubitari poteſt, ideo quod generi † per ſpeciem derogatur, *cap. generi de reg. iur. lib. 6.* Et vt recte *d. conſ. 218. Quod vxor. lib. 1 num. 2.* reſpódet Caſtr. l. ſi alii. & ſi quæ ſunt ſimiles, quibus ea ſententia cófirmari videtur, in alio caſu loquuntur, videlicet, quando teſtator vni legauit fundum, & alteri eiuſdē fundi vſumfructum. Ideo enim tunc in vſufructu concurrunt, quia fundi appellatio ex proprietate & vſufructu cóſiſtit, alteroque deficiente, non fundus, ſed vel nuda proprietas, vel nudus vſusfructus diceretur, *l. qui vſumfructum. ff. de verb. oblig.*

1

2

Vnde relinquendo fundum veriſimiliter voluit teſtator, ſimiliter habere etiam vſumfructum, & non nudam proprietatem. Sed cùm vnum inſtituit hæredem vniuerſalem, & alteri legat vſumfructum bonorum, non apparet quod voluerit inſtitutum vna cum legatario eo viuente, in vſufructu concurrere.
3 inſtitutio † enim & hæreditas in iure abſtracto à proprietate & vſufructu etiam abſque vllo corpore conſiſtit, *l. hæreditas. ff. de petit. hæredit.* & proinde benignius eſt dicere quod vſusfructus pertinebit ad vxorem, proprietas vero ad hæredem. *de quo & Chaſſ. quoque ad conſuetud. Burgund. tit. des droictz appart. à gens mar. §. 6. ad verb. pour en iouyr ſa vie durant. nonnulla obſeruat.* Et hanc deciſionem ſecutus Rolan. a Valle *conſil. 74. lib. 2.* omnibus argumentis in cõtrariam partem tendentibus reſpõdet, & potiſſimum quidem ad id, quod dicitur,
4 quòd † vna determinatio reſpiciens plures determinationes debeat æqualiter determinari, *l. nam hoc iure. ff. de vulg. & pupil. ſubſtit. l. in teſtamento. C. teſtam.* & proinde ſicut non habet vxor niſi alimenta in parte filij, ita quoque non aliud habere debet in parte extranei inſtitui, ſi fortè is cum filio inſtitutus fuit. Non enim eadem eſt ratio in filio, cuius fauore legatum ad alimenta reſtringitur, & in extraneo. Ruin. *conſ. 2.*
5 *lib. 2.* & multas † hic concurrere oſtendit limitationes, in quibus prædicta regula locum non habet. Ad hunc te remitto.

CAP. VI.

Si vxor relicta domina, vſufructuaria, & ex marito habeat liberos, quid conſequetur?

SVMMARIA.

1 *Italica loquendi conſuetudo ſeu pop. propriam verborum ſignificationem vincit.*

2 Con-

2 *Conſuetudo Louanienſis in Statuto ciuitatis deferente vxori vſumfructum bonorum mariti.*

3 *Liberi à patre legitima portione ſua ne per vſumfructum quidē grauari poſſunt.*

4 *Vxor in liberorum legitima vſumfructum non habet.*

5 *Liberorum legitima pro ære alieno reputatur.*

6 *Vſufructuario coniugi onus alendorum dotandorumque liberorum incumbit.*

7 *Generalis prouiſio non contrahitur ad ſpecificata.*

8 *Teſtator in dubio duplicato onere hæredem non grauaſſe præſumitur.*

QVæ præcedente cap. diximus, quando extraneus aliquis hæres inſtitutus eſt, locum habent. At ſi liberos reliquerit, vel communes ſibi & vxori, vel quos ex priore vxore ſuſtulit, (vt contra alios quidem hoc caſu *conſ.31.lib.3.* ſentit Bellon.) diuerſum communi calculo comprobatum eſt, quòd illa nimirum, præter alimenta & præeminentiam quandam, de qua proximè locuti ſumus, nihil habeat, alimenta quidem, vt viuat, præeminentiam verò talem, ne à proprijs liberis contemnatur, peioreque loco vidua, quàm olim nupta habeatur. Non quidem iure ſcripto confirmatum id vſquam memini, ſed conſuetudine & more loquendi † Italico, qui (*vt lib.2.col.10 de verb.ſignific.ait Alciat*) propriam verborum ſignificationem vincit, *l.liberorum.§.quod tamen Caſsius.ff.de leg.3.Bart.ad l.Titia.ff.de leg.2.Socin.conſil.54.lib.1. Doct. ad Auth.quod locum. C.de ſecund.nup. Bartol. conſ.9.& 56.Ancha. conſ.237.Roma. conſ.118. Dec.conſ.526.& 537.Hieron.Grat.conſ.24.num.5. Corn. conſ.73. lib.3.Iaſon conſ.44.Hippol.Riminal.ad princ.tit.de donat. in Inſtit.nume.559.Aret.conſ.40.Zaſius conſ.118.num.4.lib.2.* Et ea quidem interpretatio fit fauore liberorum, quibus natura veluti lex quædam tacita hæreditatem parentum adijcit, *l.fin.ff.de bon.dam.Ioan.Beſsia.ad conſuetud.Auer.tit.de tutel.art.11.* vt ſic verba illa non importent plenū vſumfructum, ſed alimentationem quandam conſuetam, 1

Spec.

Bart.num.1.& Iaſon num.21.ad d. l. placet. Idem, ſi teſtato dixerit, [Inſtituo ventrem vxoris, ſi prægnans eſt.] *Ang.d.conſ.51.col.2.* neque enim teſtator neceſſe habebat dicere, [Si prægnans eſt] ſi de omni ventre ſenſiſſet, cùm ſolùm ex ventre pleno poſthumus naſci poſſit. & non ex vacuo. vnde dicta verba, [ſi prægnans eſt] nihil operarentur, niſi ad præſentem ventrem fieret relatio, *vt ait Iaſon num.12.* Verba autem in vanum accipi non debent, *l.ſi quando.in princip. ff. de lega. 1.cap. ſi Papa.de priuileg.in 6.* Item dicta verba[Si prægnans eſt] conditionaliter prolata, debent impleri in forma ſpecifica. *l.qui hæred.& l.Mæuius.in princip.ff. de condit. & demonſt.* ergo ad primum partum referri debent , per cuius ortum eſt impleta conditio *l.boues.§.hoc ſermone. ff.de verb. ſignif.* Aliud fore exiſtimat Bald.*d.conſ.128.num.2.* ſi teſtator dixerit [Si prægnans eſſet] de quo vide pulchrè Caſtren *conſil.409.Caſus iſte frequenter.num.3.lib.2.ſecundum Papien.edit.& Iaſon d.loco,num.14.*

CAP. IV.

Vxor quam maritus reliquit dominam omnium bonorum ſuorum nullo alio hærede ſcripto, an cenſeatur eſſe hæres?

SVMMARIA.

1 *Dominus & hæres, olim eiuſdem ſignificationis erant.*
2 *Dominij definitio.*
3 *Verbi,* Relinqui, *adiecti vniuerſitati, vel verbi,* Domina, *quæ vis.*
4 *Vſus populi naturalem rei ſignificationem immutat.*
5 *Vxor quomodo dicatur Domina.*
6 *Dominium imaginarium.*
7 *Domini vocabulum intelligitur ſecundum qualitatem perſonæ.*

8 *Vxor*

8 *Vxor quam maritus liberos non habens reliquit dominam omnium ſuorum bonorum, cenſetur hæres inſtituta.*

APud Italos frequentiſſimè vſu venit, vt teſtator
vxorem dominam relinquat omnium ſuorum
bonorum, aut dominam & maſſariam, dominam & viuariam, dominam & vſufructuariam, domiminam & maioriſſam, & dominam & adminiſtratricem, moderatricem ſeu gubernatricem, aut eorum aliqua coniunctim, aut ſimul omnia in teſtamento exprimat. Eaque clauſula pleriſque interpretum alio atque alio modo in diſputationem ducitur, non citra varietatem opinionum, rerumque inter ſe confuſionem. Quæſtionis igitur eſt, an illa verba [Relinquo vxorem dominam meorum bonorum] nemine alio hærede ſcripto, inſtitutionem inducant. Martianus I.C. ita ait, His verbis, Titius hæreditatis meæ dominus eſto, rectè inſtitutio fit. quod idem eſt, ac ſi dixiſſet, Titius mihi hæres eſto. Nam antiquitus hæc verba
[dominus, † hæres] ſignificatione eadem erant, *teſte* 1
Feſto, & pro hærede gerere, quaſi pro domino gerere. *§. item extraneus. Inſtit. de hæred. qualit. & differ.* Cum igitur teſtator vxorem dominam bonorum ſuorum reliquit, aut ita teſtamento cauit, vxor mea bonorum meorum domina eſto, videtur proculdubio rerum ſuarum proprietatem & dominium ad vxorem ſuam, veluti hæredem vniuerſalem venire voluiſſe, idque ex vi iſtius verbi [domina] quod in potiore ſignificato, proprioque ſenſu accipiendum eſt, vt ad directum dominium, liberamque diſponendi facultatem refe-
ratur, *l. cum lege. de teſtam.* Dominium † enim propriè 2
pro directo accipitur, *l. 1. ff. ſi ager vectig. vt conſil. vlt. lib. 2. ait Socin.* neque aliud eſt, quam ius perfectè diſponendi de re ſua pro animi ſui arbitrio, vel vendicandi rem ſuam, quatenus legis aut teſtatoris prohibitio non obſtat, *l. in re C. manda. Bartol. ad l. ſi quis vi. §. differentia. ff. de adqui. poſſ. & Bart. Romu. ad eandem rub. de adquir. poſſ. nu. 4.* Quæ cauſa eſt, cur Bart. *in l. Titia, cum §. Titia. nu. 3. ff. de leg. 2. &*

conſ.92.lib.1.num.2. poſt Dyn. tradidit, ſi maritus vxorem reliquerit dominam & vſufructuariam, iuris eſſe, vt vxor electionem habeat dominij, aut vſusfructus, perinde ac ſi vtrumque relictum ſit, quod & Roma. alios allegans ſequitur *conſil. 5.6. in princip.* videnturque proinde ſenſiſſe, quòd ſi vxor domina relicta ſit tantùm, dominium omnium bonorum ipſo iure habituram. Addo quòd prædicta verba ad vſumfructum trahi nõ poſſunt, quia non poteſt vxor habere vſumfructum, vel aliam ſeruitutis ſpeciem ea in re, cuius habet dominium, quæ ſimul conſiſtere nequeunt, *l. vti frui. ff. ſi vſufruct. pet. l. in re communi. ff. de ſeruit. vrb. præd.* & cùm vnum contrariorum ponitur, vt hic in verbo [domina] alterum videtur eſſe excluſum, *l. vltim. ff. de codicil. l. 1. ff. de furt.* Porrò in noſtra ſpecie, qua dicimus maritum nullo alio hærede inſtituto ita ſcripſiſſe [Relinquo vxorem meam dominam omnium meorum bonorum] multo aſſeuerantius hæc probanda ſunt. Primo, quia verbum, † [Relinquo] vniuerſitati
3 rerum adiunctum ſui natura inducit inſtitutionem, *§. planè. verſicul. Cæterum, Inſtitut. de milit. teſtam. gloſſ. Imol. & alij in d. l. his verbis. Bartol. Iaſon, & alij in l. centurio. ff. de vulg. & pupill. ſubſtit. Doctor. in §. ſi verò nulla. Auth. de hæred. & Falcid. & in cap. Raynutius ext. de teſtam. Pariſ. conſ. 3. numer. 11. lib. 3.* Deinde quia idem verbum [Relinquo] licet ſit commune, tamen propter verbum [domina] efficitur directum, ſi in eadem oratione ea verba proferantur. *Imol. in d. cap. Raynutius. car. antepen. verſicul. Item etiam attende, & Alexand. pulchrè conſ. 50. num. 3. lib. 7.* Poſtremò quia inſtitutio hæredis eſt caput & fundamentum teſtamenti, ideoque cùm nullus alius hæres inſtitutus reperiatur, capienda eſt interpretatio, vt teſtamentum confirmetur, non vt corruat, *l. quoties. ff. de reb. dub.* & per conſequens vt verba prædicta ad inſtitutionem trahantur, eò magis ne alioqui maritus partim teſtatus, partim inteſtatus decedere voluiſſe videatur, quod leges non permittunt, *l. ius noſtrum. ff. de reg.*

reg. iur. Et huius opin. præcipuus aſſertor fuit Benedict. de Plumbino, in l. qui duos. §. 1. ff. de manu. teſtam. vt refert & ſequitur Alex. d. conſ. 50. num. 1. dicens & Iac. Butrig. & alios maximæ auctoritatis viros nominatim in vxore ad Auth. hoc locum. C. de ſecun. nup. ita reſpondiſſe.

In aduerſam partẽ adduci poſſet, quòd vt ait Quintilianus *lib. 1. cap. 5.* auctoritatem ſermonis conſuetudo ſuperat, & vt contra Bart. & alios *lib. 2. de verb. ſignific. col. 10.* multis exemplis docet Alciat. naturalis † rei ſignificatio populi auctoritate imminui poteſt. Atqui ex communi vſu loquendi, verbum [domina] relatum ad vxorem, non denotat dominium vel directum vel vtile, ſed ſolùm prærogatiuam & præeminẽtiam quandã in domo, ob quã mariti vxores † ſuas dominas vocant. *Bart. conſ. 56. nu. 3. lib. 1. & Roman. conſ. 113.* iſque loquendi vſus à peritorum conſuetudine profluxiſſe videtur, quando & poetæ latini, & I. C. interdum vxores dominas appellant, *l. 1. ff. rer. amot. l. Titia. §. qui Marco. ff. de annu. leg. l. vlt. §. vxori. ff. de aur. & argen. legat. & alijs ſimilib.* & Græci vxorem δέσποιναν dicunt, *vt ex Epicteto cap. 55. enchirid. & alijs Græcis ſcriptoribus affatim commonſtrat Tyraquell. in 4. lege connub. §. Itaque qui vxorem. & ſeq.* Et proinde cùm maritus vxorem ſuam dominam relinquit, de ſolita tantum prærogatiua, quam viuo ipſo in domo habebat, ſenſiſſe videtur, neque aliter verbum illud intellexiſſe, quam communiter eo vti ſolet. Quod genus dominij Alciat. *lib. 2. parerg. cap. 15.* εἰκονικὸν, & imaginarium † vocat, etſi Coraſ. *in l. pro parte. num. 6. ff. de ſeruitut.* id aliò referat. Sed & alias traditum eſt, hoc vocabulum {dominus} † intelligi debere ſecundum qualitatem perſonę, *vt l. ſed & ſi poſſeſſori. §. 1 ff. de iureiur. ſecundum in l. proprietatis. in princip. C. de probat. Cæpol. de ſeruit. vrb. præd. cap. 4. numer. 3.* & ratione ſubiectæ materiæ dici de eo, qui habet præeminentiam ſeu maioritatem aliquam alia ratione, quàm ratione dominij rei, *vt ait Alexand. conſil. 129. numer. 3. lib. 2. & Molin. ad conſuet. Pariſ. §. 1. gloſſ. 1. qu. 1.* quemadmodum & Alciat. tradit *d. lib. 2. de*

verb.ſignif. interdum ob qualitatem perſonæ recedi à proprietate verborum.

Cæterum in his regionibus, vbi non ita receptum
8 eſt vxores † à viris dominas appellari, maximè in teſtamentis, quamuis dicis cauſa in menſis & epulis propter præeminentiã, quam illis domi relinquunt, nobiles id aliquando faciant, aut interim quomodo olim amantes eas quas deperibãt, dominas ſuas vocare ſolent. plane ſi mihi caſus iſte proponeretur reſoluendus, priorem opinio. tanquam iure veriorem amplecterer: quandoquidem veteres dicentes per iſtiuſmodi verba tantum relicta videri alimenta, cũ prærogatiua, dominatu & honore in domo, loquũtur de marito habente liberos, non de eo qui nõ habet. *ita communiter Doct. accipiunt deciſionem Barto. ad d. l. Titia. §. vlt. num. 4. & teſtatur ipſe Bart. conſ. 56. num. 3. conſ. 170. & apertius conſ. 243. nu. 10. in verb. Vbi non extant filii, conſuetudo ceſſat. lib. 1.* Et hoc eſt quod Practicus Papienſ. ſeu Ferrar. *in forma libell. quo vxor agit ad vſumfruct. ad verb. donec vitam.* ait, quod relicta conſuetudine iuris diſpoſitio eſt in contrariũ, *de quo & Summiſta Roſellanus ad verb. Vſus & vſusfructus. pleraque obſeruat. & (vt vnum pro multis aduocem) Bernar. Fandri. in addit. ad Bart. conſ. 9. lib. 1. ad verb. Vigore conſuetudinis.*

CAP. V.

Quid conſequatur vxor relicta Domina & vſufructuaria, &c. alio hærede inſtituto?

SVMMARIA.

1 *Verba ita accipienda ſunt vt aliquid operentur.*
2 *Generi per ſpeciem derogatur.*
3 *Inſtitutio & hæreditas in iure abſtracto à proprietate & vſufructu etiam abſque vllo corpore conſiſtit.*
4 *Regula, quod vna determinatio reſpiciens plures determinatio-*

nationes, debeat æqualiter determinari quas limitationes recipiat. & num. 5.

ET hæc quidem quæ diximus, locum habent, ſi nullus hæres alius à marito ſcriptus inſtitutuſue fuit. At vero ſi alios hæredes inſtituit, & plenum vſumfructum, vt *conſil. 459 Quidam inſtitutus. lib. 1.* ait Bald. & præeminentiam illam, quam viuo marito in domo & rebus eius habere ſolet, vxor aſſequetur. *Deciſ. Capel. Tho. 462. Roma. conſ. 118. Bario. conſ. 55. lib. 1. & conſ. 92. lib. 2. & ad l. Titia. ff. de legat 2. Angel. ad l. 1. ff. rer. amot. late Paulus de monte Sicon. in repet. § fin. ad l. Titia. Socin. Nep. conſ. 94. nu. 4. lib. 1. Bar. conſ. 9 ſuper eo. & conſ. 56. Anch. conſ. 237.* Quis enim arbitrabitur teſtatorem voluiſſe vt inane nomen hæredi relinqueret, vxorem vero ſuam, & vſumfructum totum & prouentum omnem & proprietatem habere vellet? Et cum verba † omnia ita capienda ſunt vt aliquid operêtur, *l. quoties. ff. de reb. dub. Bald. ad rub. C. de contrah. empt.* quis in eam cogitationem deferri poterit, vt inſtitutionem de alio hærede factam, ex ipſius teſtatoris voluntate inutilem eſſe credat? legi tamen Falcidiæ fauore hæredis locum facimus, *l. omnium ff. de vſufruct. l. vxori. & ibi gloſſ. & Doct. ff. de vſufruct. lega.* Et ſi forte alicuius rei particularis legato alius quiſpiam honoratus eſt, & vxor & legatarius in ipſo vſufructu æquis portionibus concurrunt, *l. Sempronio. l. fi. & ibi Bart ff. d. tit. Bald. conſ. 459.* de qua re aliquo modo dubitari poteſt, ideo quod generi † per ſpeciem derogatur, *cap generi de reg. iur. lib. 6.* Et vt recte *d. conſ. 218. Quod vxor. lib. 1 num. 2.* reſpõdet Caſtr. l. ſi alii. & ſi quæ ſunt ſimiles, quibus ea ſententia cõfirmari videtur, in alio caſu loquuntur, videlicet, quando teſtator vni legauit fundum, & alteri eiuſdẽ fundi vſumfructum. Ideo enim tunc in vſufructu concurrunt, quia fundi appellatio ex proprietate & vſufructu cõſiſtit, alteroque deficiente, non fundus, ſed vel nuda proprietas, vel nudus vſusfructus diceretur, *l. qui vſumfructum. ff. de verb. oblig.*

1

2

2 *Conſuetudo Louanienſis in Statuto ciuitatis deferente vxori vſumfructum bonorum mariti.*

3 *Liberi à patre legitima portione ſua ne per vſumfructum quidẽ grauari poſſunt.*

4 *Vxor in liberorum legitima vſumfructum non habet.*

5 *Liberorum legitima pro ære alieno reputatur.*

6 *Vſufructuario coniugi onus alendorum dotandorumque liberorum incumbit.*

7 *Generalis prouiſio non contrahitur ad ſpecificata.*

8 *Teſtator in dubio duplicato onere hæredem non grauaſſe præſumitur.*

QVæ præcedente cap. diximus, quando extrane-
us aliquis hæres inſtitutus eſt, locum habent. At
ſi liberos reliquerit, vel communes ſibi & vxo-
ri, vel quos ex priore vxore ſuſtulit, (vt contra alios
quidem hoc caſu *conſ.31.lib.3.* ſentit Bellon.) diuerſum
communi calculo comprobatum eſt, quòd illa nimi-
rum, præter alimenta & præeminentiam quandam,
de qua proximè locuti ſumus, nihil habeat, alimenta
quidem, vt viuat, præeminentiam verò talem, ne à
proprijs liberis contemnatur, peioreque loco vidua,
quàm olim nupta habeatur. Non quidem iure ſcripto
confirmatum id vſquam memini, ſed conſuetudine &
more loquendi † Italico, qui (*vt lib.2.col.10 de verb.ſigni-* 1
fic. ait Alciat) propriam verborum ſignificationem vin-
cit, *l. liberorum. §. quod tamen Caßius. ff. de leg.3. Bart. ad l. Titia.*
ff. de leg.2. Socin. conſil. 54. lib.1. Doct. ad Auth. quod locum. C. de
ſecund. nup. Bartol. conſ.9. & 56. Ancha. conſ.237. Roma. conſ.118.
Dec. conſ.526. & 537. Hieron. Grat. conſ.24. num.5. Corn. conſ.73.
lib.3. Iaſon conſ.44. Hippol. Riminal. ad princ. tit. de donat. in In-
ſtit. nume.559. Aret. conſ.40. Zaſius conſ.118. num.4. lib.2. Et ea
quidem interpretatio fit fauore liberorum, quibus na-
tura veluti lex quædam tacita hæreditatem parentum
adijcit, *l. fin. ff. de bon. dam. Ioan. Beßia. ad conſuetud. Auer. tit. de*
tutel. art.11. vt ſic verba illa non importent plenũ vſum-
fructum, ſed alimentationem quandam conſuetam,

Spec.

Digitized by Google

Spec. in tit. qui fil. ſint legit. §. 1. verſ. Quid ſi vir. niſi conſuetu-
2 do† loci ſit in contrarium, vt eſt Louanij, vbi ſi per ſtatuta ciuitatis deferatur vxori vſusfructus bonorum mariti, liberis extantibus vel non extantibus, habet quidem illa plenum vſumfructum, onere tamen alẽdi liberos grauatum. Proinde nunquam eorum ratio mihi placuit, qui ideo cenſent vxori tantum alimenta deberi, quod nomen hæredis apud liberos alioqui foret inutile contra præſumptam mentem mariti & te-
3 ſtatoris. Conſtat enim † legitima portione ſua ne per vſufructum quidem liberos à patre grauari poſſe, *l.*
4 *quoniam. l. ſcimus. l. quoniam. C. de inoff. teſtam.* & vxorem † v-
5 ſumfructum in ea non habere, cùm pro ęre alieno † reputetur. *Bello. conſi. 9. Bart. d. conſil. 56. Ancha. conſ. 126. Dec. conſ.* 418. Similiter etiam conſtat, abſurdi nihil accidere, vt & proprietas tota vnius ſit, & vſusfructus penes alium exiſtat, *l. 2. C. de vſufruct.* maximè cum vſufru-
6 ctuario † coniugi, onus alendorum dotandorumq́ue liberorum incumbat, quod Louanij, & in alijs Brabãtiæ locis videmus. Reſtringo autem hanc deciſionem niſi maritus vel in hac ipſa, vel in alia aliqua diſpoſitione certa alimenta ſpecialiter vxori reliquerit. nam ſi ei ſpeciali expreſſione habitationem, ſupellectilẽ, vinum, frumentum, pecuniam, aut quid aliud ſimile reliquit, vtique per deſignationem iſtam particularẽ à generali illa conſuetudine Bulgari receſſiſſe, parciuſque quam ex ea habitura erat, ei proſpexiſſe videtur. *Aymo Crauet. conſ. 32. num. 1. cum ſeq.* tum quod genera-
7 lis† prouiſio non trahitur ad ſpecificata, *l. doli clauſula. ff. de verb. oblig.* tum quod vtrumque legatum & generale ex conſuetudine Bulgari, & iſtud ſpecificum conſiſtit in eodem genere alimentorum, *id quod ad l. quæſitum. §. ſi. ff. de fun. inſtruct. obſeruat Bartol.* & tantò quidem
8 magis, quod teſtator† in dubio duplicato onere hæredem non grauaſſe præſumatur, *l. ſi ſeruos. ff. de lega. 1.* Et in ſimili à contrario decidit Caſtren. *conſil. 218.* quod ſi teſtator in vna parte teſtamenti legauit alimenta, deinde

inde in alia parte reliquit eam dominam, vſufructuariam, &c. ceſſat conſuetudo Bulgari, quæ ex tacita & præſumpta tantum mariti voluntate obtinet, quia expreſſè apparet de contraria mente teſtatoris. Accedit quod ſi eadem res bis legetur eidem (vt hic factum eſſe videtur) ſemel tantum peti poteſt, *l. planè. §. 1. ff. de lega. 1. & ibi Doct.* aut ſaltem non niſi id quod ex generali conſuetudine amplius venit, legato illi ſpeciali adijciendum foret, quod quidam cenſent, ego autem non puto eſſe verum. & Bartol. *conſil. 216. Addebamus. atque conſil. 6. ſuper eo.* & Ioan. de Ana. *conſ. 37. ſententiæ refragari videtur.*

CAP. VII.

Si maritus relinquat vxorem dominam vſufructuariam, &c. & filios adoptiuos, filias prius dotatas, parentes, fratres aut amicos hæredes ſuos inſtituat, quid conſequetur vxor?

SVMMARIA.

1 *Filius adoptiuus non verus ac proprius, ſed velut imaginarius tantum eſt.*

2 *In nulla diſpoſitione adoptiuus filius appellatione filij continetur.*

3 *Subrogatum ſequitur naturam eius in cuius locum ſubrogatur.*

4 *Conſuetudo extenditur ad alium ſimilem caſum eandem rationem habentem.*

ADoptiui filij teſtatoris, vxorem dominam, vſufructuariam, &c. relinquentis, vtrum pari modo legatum vxoris ad alimenta conſtringant, non ſatis expeditum eſſe cenſeo; vxori enim plus iuris

iuris aduerſus iſtos, quàm aduerſus naturales & legitimos liberos competere naturalis æquitas exigit,
1 propterea quòd filius † adoptiuus non eſt verus ac proprius filius, ſed veluti imaginarius tantum, *l. filii quem in princ. in verb. ne imagine naturæ. ff. de liber. & poſthum.* quem text. adhoc expendit Alex. *ad l. adoptiuum. ff. de in ius vocan.* ex eo ibi itidem notat Socin. multiſque alijs ad confirmationem illius adductis probat in nulla di-
2 ſpoſitione † adoptiuum filium, appellatione filij contineri, ſicut & Bald. quoque *conſ. 24. ſtatuto ciuitatis. lib. 1.* affirmat ſtatutum loquens de filijs nunquam intelligi de adoptiuis, ideoque ſtatuta augentia legitimam filiorum, non comprehendunt filium adoptiuum, *gloſſ. in §. 1. in verb. quale. in Auth. de hæred. & Falcid. & in §. 1. in verb. Hic obſeruandum. Auth. de trien. & ſemiſ.* Et non tantùm in ſtatutis non continentur adoptiui, ſed neque in conceſſione feudi, in qua liberorum fit mentio, *cap. adoptiuus. & ibi Doct. tit. de feud. fuer. controuer. inter do. & agna. vaſal.* neque in conceſſione emphyteuſis, *teſte Spec. in tit. de locat. & conduc. §. nunc aliqua. verſ. 68. Dec. ad l. generaliter. C. de inſtit. & ſubſtit.* neque in quocunque priuilegio *prout hæc & alia multa ad l. ſi vnquam. ad verb. ſuſceperit liberos. C. de reuocan. donat. refert Tyraq.* Quòd ſi verum eſt, vtique conſuetudo, ex qua deriuatum eſt, quod extantibus liberis naturalibus & legitimis vxor non habet niſi alimenta, ad adoptiuos trahi non debet, cùm à iure communi exorbitet, & ſtrictè interpretari debeat, *cap. quæ à iure. de regul. iur. in 6.* Magis autem id ex eo ſtabiliri poteſt, quòd licet *in l. cum auus. ff. de condit. & demonſtrat. & in l. cum acutiſsimi. C. de fideicom.* ſtatutum ſit, omnem inſtitutionem factam de extraneo intelligi, niſi teſtator ipſe liberos reliquerit, non tamen intelligitur de liberis adoptiuis, *vt not. Cyn. Alb. Angel. Corn. & alij ad l. generaliter. §. cum autem. C. de inſtit. & ſubſtit.* Naturalis quoque æquitas huc accedit, ideò quod maior eſt ratio, cur propter liberos proprios, legitimos & naturales quam adoptiuos aliquid permittatur.

In contrarium tamen facere videtur, quod † ſubrogatum ſequitur naturam eius, in cuius locum ſubrogatur, *l. eum qui iniuriarum. ff. ſi quis eum.* Atqui extranei adoptati licet liberi non ſint, in liberorum tamen locum aſſumuntur atque ſufficiuntur, *vt lib. 7. cap. 19. notat Gellius.* Tum vero quod filij adoptiui dicuntur etiam filij, eorumq́ue priuilegijs vtuntur, *l. cùm adoptiuum. C. de decurio. lib.* 10. atque proinde hæreditatem etiam non aditam transmittunt ad ſuos. *gloſ. ad l. ſeruus alienus. ff. de hæred. inſtit.* & aſcendentes, atque vxores defuncti à ſucceſſione adoptantis excludunt. *Angel. ad §. ſed ea omnia. Inſtit. de hæred. quæ ad inteſt. Matthesil. in tract. de ſucceſſ. ab inteſta. Guil. Benedict. ad cap. Raynutius. in verb. & vxorem. num. 748. ext. de teſtam.* querelam inofficioſi teſtamenti habent, *§. cùm autem. Inſtit. de hæred. lib. l. ſi arrogator. ff. de adopt.* & ſi præteriti ſint, contra teſtamentum venire poſſunt, *l. 1. l. non putauit ff. de bon. poſſeſſ. contra tab.* 3

Quid dicimus igitur? Licet ſanè res iſta ex prædictorum contrariorum argumentorum repugnantia dubia ſit, & difficilis, poſterior tamen hæc ſententia videtur eſſe probabilior, videlicet, quòd extantibus liberis adoptiuis vxor relicta domina & vſufructuaria alimenta tantum conſequatur. Nam cùm maritus teſtator liberis carens paterno affectu in filium ſuum aliquem adoptauerit atque adſumpſerit, omnibuſq́ue agnatis & cognatis hoc modo prætulerit, vtique præſumptio amoris, qui vero patri eſt erga liberos, & cauſam dedit prædictæ conſuetudini, in filium talem adoptiuum videtur eſſe translata, quo ſic honeſtius ſplendidiuſq́ue viuat, alatur.

Quod autẽ pro priore parte allegatur, alias rationes, & inſpectiones habet. Nam cum pater filium ſuum fideicõmiſſo grauat, lex benigna interpretatione indicat, quod nepotem aut neptem ex filio natã excludere, ijſq; non ingratis, non malè viuentibus excluſis,

reſpexiſſe videtur Salic. *ad Authent. prætereà, q. 9. C. vnde vir & vxor.* exiſtimans magis ſuccurrẽdum eſſe in bonis mariti vxori, liberis exiſtẽtibus in vita, quàm parentibus illius, his ſublatis.

Ex contrario partem adfirmatiuam *conſil. 237. Quæ in primo dubio.* aſtruit Anchar. rationibus infraſcriptis. Primò, quia ſicut fauore liberorum ſuperſtitum ea conſuetudo recepta eſt, ita quòque & fauore parentum, ex veriſimili mente teſtatoris extendi debet, quibus pari ratione ſubueniendum eſt, *l. nam etſi parentibus. ff. de inoffic. teſtam.* Parentes enim chariſsimos habere debemus, inquit Cic. *in orat. ad Senatum.* quòd ab his vita, patrimonium, libertas, ciuitas tradita ſit. Et cùm ſint cauſa eſſendi liberis, non tantùm rectè conſtitutum eſt, quod ali debent, *l. ſi quis à liberis. ff. de lib. agnoſcen l. 1. & 2. C. de alend. lib.* Sed non improbabili ratione quidam ſuſtinent, liberos his potiùs quàm ſibi ipſis ſubuenire teneri, *vt notat Quintil. Mandoſ. in tract. de ingratit. c. 31.* aut & parentibus & liberis alicuius egentibus ſalutem parentum neceſsitati liberorum præferre debere. Secundò, quia legiſlator in ſubuerſionibus ſenilem ætatem atque corporis debilitatem maximè inſpiciendam eſſe voluit, *cap. non ſatis. cap. eſt & alia. 86. diſtin.* Atqui nullo modo veriſimile eſt, quòd teſtator parentibus ſenibus & debilibus proprietatem nudam relinquere voluerit, qua nunquàm fortè cum fructu aliquo vti poterint, & in toto vſufructu vxorem iuuenem viuacemque illis præferri. Tertiò quia † conſuetudo extenditur ad alium ſimilem caſum eandem rationem habentem, *vt not. ad l. de quibus. ff. de legib.* vt ſic, quod mutatur in vno, cenſeatur quoque mutatum in alio, *l. Marcellus. ff. ad Trebell.* ſicut & noua legis prouiſione legitima filiorum etiam ad legitimam parentum protrahitur. *Doct. in Auth. nouiſsima. C. de inoffic. teſtam.* Quæ rationes Anchar. probabiles ſunt, maximè ſi parentes ſint ſenes, debiles & pauperes, quibus filius naturali ratione ipſoq; iure proſpi- 4

cere tenebatur, vxor autem opulenta ac diues, quam, parentibus neceſsitate, paupertate vel fame pereuntibus; opum affluentia frui teſtatorem voluiſſe, veriſimile non eſt.

CAP. VIII.

Quid vxor relicta domina & vſufructuaria extantibus liberis conſequatur, ſi alimenta ſibi ſufficiant, reliqua verò bona liberis non ſufficiant?

SVMMARIA.

1 *Eouſque pater alendis liberis intendere tenetur donec ad conquirenda ſibi alimenta idonei ſint.*

2 *Vxor de iure communi ab hæredibus mariti non niſi intra annum luctus alenda eſt.*

3 *Vxor in donatione propter nuptias vſumfructum habere ſolet.*

4 *Liberi matrem ſuam alere tenentur, ſi modò ipſi non egeant.*

5 *Parentibus ex neceßitate famis liberos diſtrahere permittitur.*

SEriò obſeruandum eſt, id quod vnō ore omnes hi quos ſuperiùs recenſuimus, tradiderunt, conſuetudinem Bulgari fauore liberorum, non etiam vxoris introductam atque receptam eſſe. Quod ſi verum eſt, videtur vtiq; maritus tacitè conſuetudinem illam ſecutus, liberos proprios vxori propriæ prætuliſſe, neque aliter illi alimenta conceſsiſſe, quàm ſi reſiduum bonorum alendis liberis ſufficeret. Eouſ-
1 que enim pater † alendis liberis intendere tenetur, donec ad conquirenda ſibi alimenta idonei ſint, *l. ſi quis. §. ſed ſi filius. ff. de lib. agnoſcen.* eoque magis quòd de
2 iure communi † vxor ab hæredibus mariti non niſi intra annum luctus alenda ſit, *l. 1. §. exactio. C. de rei vxor. act.* & nec tunc quidem, ſi aliunde habeat, vnde ſe alat. *gloſſ. & Doct. ad l. diuortio. ff. ſolut. matrimon. per text. in l. penult.*

Digitized by Google

l.penult.ff.vt in poſſeſſ.legat. poſt annum verò luctus elapſum, hæredes ad hoc non tenetur. Et licet maritus teneatur alere vxorem etiam ſi nullam dotem habeat, *l.quod ſi nulla.ff.de religio.& ſump.funer.* hæredes tamen mariti ad hoc obligati non ſunt. *Iaſon ad d. l. diuortio. numer.26.* Porrò ne maritus inutiliter vel fruſtrà eam dominam & vſufructuariam reliquiſſe videatur, arbitror iudicis partes in eo conſiſtere, vt & liberorum & vxoris neceſſitatibus prudenter conſulat. Nam cùm de alimentis iſtiuſmodi agitur, magis eſt (*inquit Vlpian.in d.l.ſi quis.§.1.*) vt vtrobique iudex ſe interponat, quorundam neceſſitatibus facilius ſuccurſurus, quorundam autem ægritudini. & cùm ex æquitate hæc res deſcendat, charitateque ſanguinis, ſingulorum deſideria perpendere iudicem oportet, maximè cùm vxor † in donatione propter nuptias vſumfructum habere ſoleat, *vt notat Bello.conſ. 17. num.2.* 3
& liberi † matrem ſuam proculdubio alere teneantur, ſi modò ipſi non egeant, *l.1.2.& 3.C. de alend. lib.d. l.ſi quis.* & parentibus † ex neceſſitate famis eos diſtrahere permittatur, *l.1.C.de patrib.qui fil.diſtraxer.* ſicut & è contrario mater melioris fortunæ liberis, ſi indigent, ſubuenire tenetur. 4 5

Et licet extranei hæredes ad alendam vxorem poſt annum luctus non compellantur, liberi tamen proprij ex his, quibus carere poſſunt, matri ſuccurrere debent.

CAP. IX.

Vxor ſi extantibus liberis tantum alimenta conſequantur quando inſtituta eſt domina & vſufructuaria, an illis mortuis aſſequatur proprietatem?

SVMMARIA.

1 *Dictio,* Donec, *quem vſum habeat in legato.*
2 *Limitationis cauſa ceſſante, ipſa quoque limitatio ceſſat.*
3 *Vxor amittit proprietatem rerum à marito ſibi relictarum, ſi nupſerit viuente filio ex illo marito.*
4 *Mulier quæ iterum nupſit, & ſucceſsit vni ex liberis prioris matrimonij, tenetur cæteris ex eodem matrimonio illa bona relinquere. At ſi moriantur, ea pleno iure obtinebit.*

TAmetſi verò, vt proximè dictum eſt, vxor inſtituta domina & vſufructuaria, extantibus liberis non conſequatur niſi alimenta, nihilominus ſi poſteà rebus humanis liberi illi eximantur, huiuſmodi relictum conuertitur in proprietatem, aut quod verius eſt, in vſumfructum, ac ſi ab initio nulli liberi extitiſſent. *Bartol. ad l. ſi in annos. ff. vſufruct. quemad. amit. & ad l. Titia. §. vlt. 2. de legat. 2. Anchar. ad cap. ſi pater. de teſtam. lib. 6. in 4. notab. Cæpo. in tract. de ſeruitut. lib. 1. cap. 4. col. 3. verſ. Item quod ſi maritus. Doct. ad Auth. quod locum. C. ſi muli. ſecun. nup.* Cæterùm Alex. *conſil. 29. Viſo themate. lib. 4.* hoc non aliter verum eſſe voluit, quam ſi hæc clauſula à teſtatore adiecta fuerit [donec domina vxor vidua ſeu caſta vixerit] tunc enim propter
1 dictionem † illam [donec] apparet legatum eſſe annum. *l. legatum. ff. de annu. legat.* & ſic pro primo anno eſt purum, pro ſecundo verò conditionale, id eſt, ſi vxor vixerit benè caſtè in viduitate, & plura ſunt legata, vnum pro quolibet anno, *l. ſi in ſingulos. ff. de ann. legat. l. ſenatus. §. 1. ff. de donat. cau. mor.* adeoque mortuis liberis, quò ad ſequentes annos debetur legatum. *l. ſi fundum. §. ſi pater. ff. de lega. 1.* & ad vſumfructum trahitur, *iuxta l. ſi Titio. ff. de vſufruct. legat.* Porrò autem hanc Alex. limitationem & reſtrictionem in additione reijcit [redacted] dicens indiſtinctè vſumfructum plenum deficientibus liberis deberi, ſiue clauſula illa adiecta fuerit, ſiue non, quia deficientibus liberis,
2 qui erant cauſa † limitationis huius relicti, ipſa quoque

què limitatio ceſſare debet, ſcilicet vt vxor iam non tantum alimenta, ſed plenum vſumfructum aſſequatur, *arg. l. Titiæ Seio. ff. vſuras. ff. de lega. 2.* Quæ ſententia pluribus confirmari poteſt. Nam † & vxor amittit 3
proprietatem rerum à marito ſibi relictarum, ſi nupſerit viuente filio ex illo marito, *in caſu d. §. quoniam infirmas. in Auth. de nup.* tamen ſi is filius poſtea moriatur ſine filijs, eadem bona recuperat, *§. 1. in Auth. de non eligen. Bald. conſ. 153. Quidam teſtator, col. 1. lib. 5.* Rurſum mulier † quæ iterum nupſit, & ſucceſſit vni ex liberis prioris matrimonij, tenetur cæteris liberis ex eodem 4
matrimonio illa bona relinquere. At ſi moriantur, ea pleno iure obtinebit, poteritque de eis pro animi ſui arbitrio diſponere, *l. fœminæ. §. illud. & ibi Bald. C. de ſecun. nup. Anchar. conſ. 288. Præmittam caſus indubitatos. col. 1. Stepha. Bertran. conſ. 291. Chriſti, &c. num. 10. lib. 1. & conſ. 192. lib. 3.* Et cum hæc magis veritati atque rationi conſentanea ſint, ſequor libentiſſimè communem hãc opinionem, à qua nemo facile cedere debet. Fateor tamen eam multis modis oppugnari poſſe ex his quæ Tyraq. *ad l. ſi vnquam. ad verb. ſuſceperit liberos. nu. 150. cum ſequentibus pluribus* tradidit. ſed ſi omnia ritè expendantur vt oportet, ea omnia peculiarem ſuam rationem habent. Nos breuitati ſtudemus, & quæ neceſſaria nõ ſunt ad propoſitæ materiæ explicationem, omittimus.

CAP. X.

Quid conſequatur vxor, ſi non liberis, ſed pauperibus Chriſti inſtitutis, relicta ſit domina & vſufructuaria?

SVMMARIA.

1 *Pauperes Chriſti in cauſa teſtam. inter extraneos reputantur.*

2 *Cauſa liberorum in pleriſque cauſis piæ cauſæ præfertur.*

3 *Fiſcus, niſi nominatim aliud cautum ſit, iure priuati vtitur.*

PAVPERVM Chriſti magnus meritò fauor eſt,
1 veluti in quibus Chriſtus † ipſe repræſentatur, *Matth. cap.25.* In hac tamen materia rectè mihi *conſil.170.Petrus Maroli. lib.1.*Bart.dixiſſe videtur, quòd inter extraneos reputandi ac recenſendi ſunt, niſi proprietas tantæ æſtimationis fuerit, vt ad faciendam debitam ſatisfactionem pauperibus inſtitutis ſufficiat, *per l. omnium. ff. de vſufruct. & l. vxori meæ. ff. de vſufruct. legat.* Nam cum conſuetudo fundata ſit in fauore liberorum duntaxat, vtique ſatis eſt vxori liberos non extare, & quidem maximè ex præſumpta voluntate teſtatoris, qui vxori vſumfructum bonorum ſuorum ſimpliciter legauit, cuius legati ſignificatio plenior erit, ſi ad leges ſcriptas referatur. *l. ſi Titio. ff. de vſufruct. lega.* & quod de liberis dicitur, de alijs negatum fuiſſe cenſetur. *cap. nonne de præſumpt.*
2 *& ibi Doct.* eoque magis quòd cauſa † liberorum in pleriſque cauſis piæ cauſæ præfertur, vt non immeritò dixerit D. Auguſtinus, quòd qui Eccleſiam hæredem inſtituere, & proprios liberos excludere cogitat, alium quam ſe quærat conſulentem. *& not. Doct. ad Auth. ſi qua mulier. C. de ſacroſanct. eccleſ.* Quod ſi pia cauſa & pauperes Chriſti inter extraneos habeantur, multò verius eſt quod Roland. à Val. *conſ. 74. nu.11. lib. 2. ex Carolo Ruin. conſ. 26. nu. 4. lib. 3. & conſ. 17. lib. 2.* reſpondit, mulierem & vxorem hoc priuilegio perceptionis totius vſusfructus gaudere, quando bona teſtatoris filio relicta ad fiſcum
3 † tranſirent, is enim niſi nominatim aliud cautum ſit iure priuati vtitur, *l. non puto. & ibi Doc. ff. de iur. fiſc.*

CAP.

CAP. XI.

Si filio inſtituto mortuo, extraneus ei ſubſtitutus ad bona perueniat, quid vxor relicta domina & vſufructuaria conſequatur.

SVMMARIA.

1 *Quod vxor ſola alimenta conſequatur, liberorum fauore introductum eſt, qui hæredes inſtituti ſunt.*

2 *Clauſula (Donec) quid operetur in cauſa legati. & nu. 3.*

SI extraneus ſubſtitutus non ex pupillari. ſed vulgari ſubſtitutione ſucceſsit, aut ſi filij inſtituti paterna hæreditate abſtinuerunt, ita vt hæreditas ad extraneum per vulgarem ſubſtitutionem perueniat, vxor plenum vſumfructum cõſequetur, cùm legatum iſtiuſmodi, exordiũ & vires per perſonam ipſius ſubſtituti acceperit, *arg. l. qui fundum. §. qui filios. ff. ad l. Falcid. & l. cùm patronus. ff. de legat. 2. & not. ad l. etiam. ff. de vulga. & pup. ſubſtit. & ad l. ſi ita ſcriptum. ff. de manumiſ. teſtam. Alex. conſil. 42. Viſo proceſſu. lib. 2.* Et quod † vxor 1
ſola alimenta conſequatur, fauore liberorum hæredum inſtitutorum introductum eſt, atque per conſequens, ſi actualiter hæredes non extiterint, aut hæredes eſſe deſierint, locum non habet. At ſi ex pupillari ſubſtitutióne extraneus ſucceſsit, conſuetudo Bulgari locum habebit, ideò quòd in perſona filij inſtituti legatum principium atque originem habuit, & proinde eius legati conditio poſteà non mutatur, *argum. d. §. qui filios* niſi fortè in ipſo legato eſſet adiecta † clauſula [donec caſtè vixerit, aut vidualem vi- 2
tam duxerit] quo caſu legatum pro primo anno eſſet purum, & pro ſequentibus conditionale. atque proinde etiãſi extraneus ſuccederet ex pupillari ſubſtitutione, tamen pro annis ſequentibus ſumeret initium in perſona illius. *Bart ad l. Titia. § Titia. ff. de lega. 2. Prac. Papien. in for. libel. quo vxor agit ad dot. ad verb. Donec*

Digitized by Google

vitam duxerit, col. fi. verſ. Deinde quæritur. quod & Bald. quoq; ad Auth. quod locum. in fin. C. ſi mulier ſecun. nup. ſenſiſſe videtur. Sic & Guil. Bened. *ad cap. Raynutium. ad verb. cætera bona. num. 21.* [Vxor, inquit, non habebit niſi ſola alimenta, vbi filij teſtatoris hæredes inſtituti ſuperuixerunt patri, hæreditatemque eius adierunt, quia tunc vxor teſtatoris defuncti, omnium bonorum vſufructuaria, non habebit niſi ſola alimenta, ſicuti ſi filij teſtatoris hæredes inſtituti eſſent pupilli, qui mortuo patre hæredes illius facti in pupillari ætate deceſſerũt, ita quòd ad pupillariter ſubſtitutum extraneum hæreditas illius perueniret.] Eo enim caſu ſola etiam alimenta vxor conſequetur, *latè Alex. ad l. & ſi contra, ff. de vulga. & pupil. ſubſtit.* In eandem ſententiam *conſ. 94. lib. 1. accedens.* Maria. Socin. Nep. reſpondet, nihil referre, quòd filia inſtituta mortua ſubſtitutus ſuccedit. ſufficit enim quòd filia fuit hæres, & quòd alimenta in eius perſona robur habere cœperunt. neq; curatur quòd filia deinde deceſsit, & ad ſubſtitutum bona deuoluantur, & legatum quod iam incepit habere vnam formam, debet recipere aliam formam ex admiſsione ſubſtituti. *Salic. in d. Auth. quod locum.* Et ſic intelligi poſſet id quod Bart. *conſ. 56. Bart. fecit teſtamentum. num. 3. lib. 1.* ait, quòd ſi mater ſit relicta domina & maſſaria (quod idem eſt) ſtante pupillari ſubſtitutione, & hæreditate ad extraneos tranſlata, ipſa plenum vſumfructum conſequetur, fauore ſcilicet liberorum, ob quem ſola alimenta habebat, ſublato: Idemque *conſ. 171. Nicolaus ſer. Amati. lib. 1. n. 3.* loquens de poſthumo hærede à patre inſtituto, & extraneo ei ſubſtituto, vxoreque relicta domina & vſufructuaria, donec vitam duxerit vidualem, vt dictum eſt, reſpondet, quòd ſi poſthumus natus ſit, & adita patris hæreditate deceſſerit, ſubſtitutus verò hæreditatem adierit, licèt prima facie videatur legatum iſtud iudicari ex perſona filij, ex cuius perſona cœpit deberi, & per conſequens vxorem ſola alimenta conſequi,

Digitized by Google

qui etiam ſi ad extraneum ſubſtitutum bona perueniant, *l. qui fundum. §. quòd ſi pater. ff. de legat. 2.* tamen verius eſt quod ex perſona ſubſtituti pro ſequentibus annis habebit totum vſumfructum, propter clauſulam illam † adiectam [donec vitam duxerit vidualem] quæ facit legatum cenſeri annuum, *l. legatum. ff. de annu. legat.* & proinde cùm pro ſequentibus annis incipiat deberi ex perſona ſubſtituti extranei, vtiq; ex eius perſona iudicari debet, vt integer vſusfructus vxori permittatur, *d. l. vxori.* 3

Cap. XII.

Vtrùm conſuetudine prædicta ligetur vxor Principis?

SVMMARIA.

1 *Teſtator in dubio præſumitur ſuam voluntatem accommodaſſe legi, vel ſtatuto, vel conſuetudini loci, quibus à lege receſſum eſt.*

2 *Per filios principum honos familiæ conſeruatur.*

3 *Per eoſdem principi ſeruitia exhibentur.*

ROLAN. à Valle *conſ. 74 Quia de pluribus. numer. 3. lib. 2.* ſimpliciter reſpondet, quòd ſi Princeps inſtituat filios ſuos hæredes, vxorem vero dominam & vſufructuariam relinquat, non niſi alimenta, ad inſtar aliarum mulierum illam conſequuturam, *allegans Bald. idem tenentem conſ. 429. lib. 4. (quod tamen in meo libro non inuenio.) & Picum in repetitione l. Titia. §. Titia cum nuberet, num. 78. ff. de lega. 2.* Quam deciſionem cenſeo eſſe veriſsimam, maximè ſi Princeps in eo loco, vbi bona ſita ſunt, teſtatus fuerit, eamque conſuetudinem cognouerit, quo caſu ſecundùm eandem teſtatus fuiſſe videtur. Teſtator † enim in dubio præſumitur ſuam voluntatem accommodaſſe legi, vel ſtatuto vel conſuetudini loci, quibus à lege receſſum eſt, *l. hæredes mei. §. cùm ita. ff. ad S. C. Treb. & ibi Doct.* Imò 1

Digitized by Google

2 tantò magis in principibus† eorumq; liberis locum habere debet, quòd per eorum filios honos familiæ conſeruetur, *Auth.de defenſor.ciuita.l.ſi creditores ff.de priuileg.l.1.ff.de vent.inſpicien. Iaſon ad l.qui filiabus, nu.21.ff.de*
3 *lega.1.*quodq; per eoſdem† ſeruitia Principi exhibeãtur. Quæ quidẽ omnia abſque opibus & diuitijs conſeruari & præſtari non poſſunt, atque adeò ſæpè propter inopiam pereunt familiæ, *l.3.ff.de teſtib.l.1.ff.de cuſtod.reo.l.pietas.C.de ſuſpect.tut.* quę alioqui per opes creſcerent & florerent, *vt ait Ang.conſil.221.Circumſcriptio.* Sed quoniam *lib.3.& 4.* latiùs hæc excuſsimus, & Phanuc. *in tract.de luc.dot.ad verb ſicut.* plenius examinat, vtrùm princeps ſtatuto de lucro dotis teneatur, ampliorem eius rei diſpoſitionem minimè hic inſtituam.

CAP. XIII.

Si maritus relinquat vxorem ſuam dominam & adminiſtratricem, & velit quòd omnes ſubditi ei obediant, an per ea verba videatur eandem reliquiſſe tutricem liberorum ſuorum?

SVMMARIA.

1 *In mandanda filiorum tutela oportet verba teſtatoris eſſe certa & minimè dubia.*
2 *Verbum [adminiſtrationis] quid in propoſito operetur.*
3 *In propoſito aliud de veteri aliud de nouo Iure obtinet.*
4 *Dominium eiuſdem rei in ſolidum apud filium & apud matrem eſſe non poteſt.*

QVæſtionem iſtam *libr.5.conſil.294.Dicta particula.* mouet Bald. & decidit in negantem partem, per text.in l.qui aliena.§. quanquam ff. de negot.geſt. [Quanquam mater filij negotia ſecundùm patris voluntatem (inquit Papinia.) pietatis fiducia gerat,

gerat,tamen ius actoris periculo ſuo litiũ cauſa cõſtituendi non habebit:quia nec ipſa filij nomine rectè agit,aut res bonorum eius alienat,vel debitorem impuberis accipiendo pecuniam liberat,] hæc ille. Accurſius verò *ad verb. voluntatem.* hoc etiam tunc verũ eſſe intelligit,quando maritus in teſtamento ſuo relinquit filium ſuum ſub cuſtodia ſuæ matris,quod magis ad tutelam reſpicit,quando tutor perſonę pupilli potiſſimum dari ſolet.*vt Inſt.de curat.in princ.* Bal. quoq; *ibi* idem eſſe ait,ſi dixerit teſtator [filium meũ relinquo matri.]Et Caſtr.ſimiliter reſpondet oportere verba † ita eſſe concepta,vt citra dubitationem 1.
intelligamus teſtatorẽ vxorem ſuam tutricem reliquiſſe:verba vero obſcura,& quæ citra qualitatẽ tutelę aliò trahi poſſunt,ſicut hic eſt verbũ,† [adminiſtrationis]ad eã rem minimè ſufficiunt, *iuxta nota eleganter per Iaſ.conſ.65.lib.1.* Sed hoc † vetere iure erat re- 3.
ceptũ,quando ſcilicet necdũ Iuſtinian.matri& auiæ tutelã liberorũ detulerat,quã ſuo iure hodie habẽt. *C.quan.mul.offic.tut.fungi pot.* id quod & Bart. ibidẽ obſeruauit.Multò minus igitur dominã eã reliquit, ſed tantũ alimẽtariam & adminiſtratricẽ, vti hactenus eſt oſtenſum,aut(vt idẽ Bald. ait) filius quidẽ dominium,ipſa verò dominatum,quẽ viuo marito habe- 4.
bat,obtineant, dominium † enim apud filiũ & apud eã in ſolidũ eſſe nõ poteſt,*l.Sempronio.ff.de vſufruct.leg.* Ex quo fit,quod ipſa honorem debet filio, tanquam principi, filius verò ei reuerentiã tanquam matri.Et cum ei adminiſtratio atque iuriſdictio in ſubditos à marito relicta eſſe videatur, non obſequentes ſubditos punire atque cohibere poſſet. Quid igitur, ſi hodie,quando noua conſtitutione mater ad tutelã filij admittitur,verba iſtiuſmodi teſtator maritus proferat?Exiſtimo ſanè vxorem,nõ quidẽ vi illorũ verborũ,ſed vi diſpoſitionis iuris cõmunis ad filij ſui tutelam venturam,ſi velit.Nã ſi dicas maritum ſeſe iuris diſpoſitioni veriſimiliter conformare voluiſſe,

iuxta

iuxta l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad S. C. Trebellia. & ibi not. Doct. Reſpondebo verum eſſe quod ea in parte diſpoſitioni iuris ſeſe conformauit vt ſi velit vxor, non ſi nolit, actrix ſibi ſit non tam ex teſtamento ſuo, quàm ab inteſtato & ex conſtitutione legis ſcriptæ, cui ſe conformat. In ea verò parte, qua ceſſante iure ſcripto tutrix filij electa eſt, neque ex verbis, quæ ſuperius retulimus, neque aliunde colligi poſſe arbitror. quæ res tamen magnum momentum & diſcrimen habet, ad euitandam præſtandæ cautionis neceſſitatem, vt quæ legitimum tutorem conſtringit, teſtamentarium verò minimè.

CAP. XIV.

Maritus ſi leget vxori vſumfructum, ita vt illa non poſſit bona alienare aut vendere, vtrum proprietatem ei legaſſe videatur?

SVMMARIA.

1 *Priuatio habitum præſupponit.*

2 *Illa aſſumenda eſt interpretatio, vt verba aliquid operentur.*

3 *Qui legat rem, videtur legare proprietatem.*

BAr. & Bald. *ad l. Proculus. ff. de vſufruct.* in ea verſantur opinione, quod in caſu propoſitæ quæſtionis proprietatem bonorum ſuorum maritus legaſſe videatur, *quod & Rayn. Cuma. conſil. 120. Ser. Petrus. & And. Barb. conſ. 164. lib. 2. & Curt. Iunior conſ. 14. Vt veritas. & Franciſ. Cremen. ſingulari ſuo 28. Maritus legauit. & Nicol. Bello. conſil. 6. num. 3. & 12. probarunt.* Nam cùm teſtator legat vxori vſumfructum bonorum ſuorum, deinde verò aufert eidem poteſtatem ea bona alienandi, certè per ademptionem iſtam alienandi præſupponit, quòd, niſi expreſsè alienatione ei inter dixiſſet, dominium rerum apud vxorem futurum erat, priua-

priuatio † enim habitum præſupponit. *l. decem. ff. de* 1
verb. oblig. atque ea aſſumenda eſt † interpretatio , vt 2
verba illa aliquid operentur, *cap. ſi Papa. de priuileg. lib. 6.* Nam etiam ſi non fuiſſent adiecta iſta verba, æquè vxor vſufructuaria nihil ex his alienare potuiſſet. Addo quod cum dicta verba, quę ſubijciuntur legato vſusfructus, repugnent naturæ vſusfructus, vtique mens teſtatoris videtur eſſe, quòd proprietatem illi legare voluit, *teſte Socin. conſil. 131. Signor. conſ. 177.* Sic & in fideicommiſſis & reſtitutionibus, tacita teſtatoris prohibitio non eſt, ne bona reſtitutioni obnoxia alienentur, ſed hoc tamen ipſum demonſtrat hæredem inſtitutum proprietarium eſſe ac dominum, & proinde iure eius reſoluto reuocatione opus eſſe, *l. & res. ff. famil. eriſcun.* Et licet Ludo. Roma. *ad l. donationis. §. ſpecies. ff. de donat.* ab hac Baldi & aliorum ſententia diſcedat, quaſi voluntas mariti poſſit verificari in vſufructu, *l. arboribus. ff. de vſufruct.* eandem tamen *conſ. 206.* ſecutus eſt, & pro illa conſuluit. Aliud dicendum foret, ſi maritus reliquiſſet vxori vſumfructum bonorum ſuorum & vetuiſſet eam , non aliquid ex ijſdem bonis, ſed eundem vſumfructum alienare. illa enim prohibitio veluti iuri communi conformis tacitè legato vſusfructus ineſt, & proprietatem rerum alterius eſſe deſignat, *vt conſtat ex Inſtit. de vſufruct. circa fin.* Qua de re Bart & addit. eius *ad d. l. donationis.* latius vide, qui etiam *ad l. ſpecies auri ff. de auro & argen. lega. per*
illum text. oſtendit quòd † qui legat rem, videtur lega- 3
re proprietatem, & adiectio vt habeat vſumfructum legatarius, non facit videri ſolum vſumfructum legatum eſſe, & quòd ſi maritus relinquit vxorem ſuam dominam & vſufructuariam, per hoc quod dicit vſufructuariam , non impeditur illa dominium habere.

CAp.

CAP. XV.

Maritus vxorem ſuam inſtituit, eiuſque fidei commiſit, vt pauperibus Chriſti bona ſua reſtitueret: vtrùm inter ſpurios mariti ea diſtribuere poſsit?

SVMMARIA.

1 *Lex non rebus ſed verbis impoſita, abſurdè dicitur.*

2 *Is qui inter pauperes nominatur, tametſi ex manu executoris vel grauati accipiat, ab ipſo tamen defuncto verè accepiſſe videtur.*

INter vulgatas iuris regulas, vna eſt hæc. Cùm quid vna via directè prohibetur, alia via & per indirectùm, permitti non debet, omniaque illa prohibita eſſe cenſentur, per quæ ad illud, quod vetitum eſt, perueniri poſſet, *cap. cùm quid. de reg. iur. in 6. & ibi late dixi, l. oratio. ff. de ſponſal.* Alioqui enim commodiſſimè fraus legi fieret, vel de perſona ad perſonam, vel de re ad rem, vel de loco ad locum, vel de tempore ad tempus, *iuxta l. fraus. d. tit. de reg. iur. & l. fraus. ff. de legib.*
1 ipſaque lex † non rebus, ſed verbis impoſita eſſe videretur, *contra iura vulgaria.* Quæ ratio eſt, quòd ſicut ab vberiore legato ſpurij repelluntur, ita neque per imaginariam emptionem, neque alia quauis de cauſa ad hoc peruenire permittantur. *Dec. conſ. 311. Bart. conſil. 104. Bald. ad l. id quod pauperibus. n. 42. C. de epiſc. & cleric.* Ex quo inferri poſſe videtur, quod quemadmodum pater ipſe filio ſuo ſpurio, vltra iuſta alimenta quicquã relinquere prohibetur, *cap. cum haberet. ext. de eo qui duxit in matrim.* ita quoque vxori eius amplius permitti non debet, quàm vt ad neceſſitatem duntaxat alimentorum, ſpurijs eis aliquid donare queat. nam ſi pater ipſe, non hoc ipſum poſſit per ſe, quomodo per aliam mediam perſonam, hoc ei concedetur? *l. 1. §. ſiue itaque. C. de natur. lib.* Addo quod (*vt conſ. 162. lib. 5. ait Bald.*) is qui

is qui † inter pauperes nominatur, tametſi ex manu executoris vel grauati accipiat, ab ipſo tamen defuncto verè accepiſſe videtur, *l. vnum ex familia. §. ſi de Falcidia. ff. de legat. 2. & not. in l. verum. §. cum quodam. ff. de reb. dub,* & propter legis prohibitionem faciliùs fraus, colorque quæſitus præſumitur. *l. qui teſtamentum. ff. de probat.* Et quamuis de æquitate canonica, ſpurius poſſit habere alimenta, *d. cap. cùm haberet.* à quibus lex ciuilis eum excludit, *Auth. liceat. C. de natur. lib.* eadem tamen, morte eius extinguuntur. Accedit, quòd vxor præſumptam defuncti mariti voluntatem ſequi debet, quæ cùm cenſeatur fuiſſe conformis iuri, *l. hæredes mei. §. cùm ita. ff. ad S.C. Treb.* ab omni illo quod alimentorum modũ excedit, planè eos excluſiſſe videtur. Et quamuis, ſi ex alio marito proprium haberet filium, verè egenũ & pauperem, eo in loco, vbi teſtator domicilium habet. & mortuus eſt, natũ, incolam, vel ciuem, etiam eundẽ intra numerũ pauperũ habere poſsit, *vt tenet Gab. Paleot. de not. cap. 44.* de ſpurijs tamẽ teſtatoris, aliunde alimenta a patre aſſecutis, nuſquàm hoc ei permittitur. Et licèt teſtator ipſe, executionẽ teſtamenti ſui, adeoq; diſtributionẽ bonorũ ſuorum, in pauperes Chriſti faciendam, filio ſuo ſpurio cõmittere poſsit, *vt vnus ex alijs d. qu. 44. obſeruat idem Paleo.* ea res tamen dolo & fraude caret, ob rationes executionis ſuę, quas epiſcopo exhibere tenetur.

E contrariò verò, ſicut dolus & fraus, non niſi ex perſpicuis indicijs præſumuntur. *l. dolum. C. de dolo,* vt nec tacitum fideicommiſſum de reſtituendo non capaci, niſi probetur, *l. Lucius. §. in teſtamento. ff. de leg. 1. l. non intelligitur. ff. de iure fiſci,* ita quoque non videtur vxor prohibita ſpurium teſtatoris inter pauperes Chriſti referre, eidemque eleemoſynam conferre, ſi modò verè pauper ſit, & egeat. *Bald. conſ. 91. Videtur quod electio. lib. 1. & conſ. 141. lib. 2. Bart. ad d. l. Lucius. Paleot. d. loco.* Quid enim ſi prædium ſuper quo alimenta ei à patre relicta ſunt, caſmate perierit? quid ſi calamitas

mitas belli incultum iacere cogit? quid ſi ab hoſtibus captus fuerit, quid ſi domus, ex qua alimenta capere ſolet, exuſta ſit? Addò quod licet ex operis ſuis communiter ſpurius viuere poſsit, valetudo tamen aduerſa, vel captiuitas, vel ſenium, ſæpè impedimento ſunt, ne operetur & lucretur, *vt ait Aymo conſil. 199. nu. 1. & nu. 7. & de agricola ad cap. quod ſuper. de voto. reſpondit Panorm.* Accedit, quod licèt ſibi ſoli alimenta ſufficerent, nulla tamen ratione fortè, & ei & numeroſæ proli atque vxori, ſatis eſſe poterunt. Imò cogi poſſe vxorem à ſpurio tali verè paupere exiſtimo, ſi exteris alijſve pauperibus eum poſtponat. Nam ſi pauper poſſet implorare officium iudicis contra diuitem, vt ſibi ſuccurrat in maxima neceſsitate, *vt tradit Panorm. ad cap. 1. de cler. ægrot. & ad cap. ſi quis. ext. de fur. & ad cap. cùm cauſam, de elect.* certè aduerſus eam, in cuius manu eſt diſtributio bonorum paternorum, maiore ratione ſpurio hoc permittendum eſt, cùm & diui Pauli teſtimonio, in erogandis eleemoſynis, delectus aliquis habendus ſit, vt & domeſticorum & amicorũ ratio potiſsimùm habeatur, *cap. non ſatis. 86. diſt. & 82. diſtin. vt etiam notant Doct. ad l. id quod pauperibus. C. de epiſcop. & cleric.* Et ſi executor ad diſtribuendum inter pauperes, poſsit ſuos proprios conſanguineos, verè pauperes eligere, *Panorm. ad cap. 1. de cohabit. cleric. & muliet. Sylueſter in ſua ſumma ad verb. Eleemoſyna, num. 3. verſic. Tertiò quæritur.* quantò magis caro, ſanguis, & proprius filius defuncti, pauper & egenus, reliquis omnibus præferri poteſt?

CAP. XVI.

Si maritus reliquit vniuerſaliter vxori ſuæ cum filiabus ſuis vſumfructum, an videatur etiam relictis filiabus, & an illis accreſcat matre mortua?

SVM-

SVMMARIA.

1 *Dictio cum cuius ſit naturæ.*
2 *Vſusfructus an veniat appellatione bonorum.*
3 *Præſumitur nemo ſe incontinenti corrigere.*
4 *Contrarietatis præſumptio euitanda eſt.*
5 *Verba quando aliquid operari debent vel non.*

EXpediti iuris eſt, quod vbicunque in aliqua diſpoſitione inuenitur dictio iſta,† [cum] perſonæ per eam coniunctæ, ſimul videntur eſſe vocatæ per teſtatorem, *l. Titiæ textores. §. nihil differt. & ibi Iaſon num.3. ff. de lega.1.* & æquè principaliter eaſdem perſonas coniungit, *l. ſi ancilla. & ibi idem Iaſon nu.1. & alij. eod. tit.* eandemque diſpoſitionem amplificat, nullo vero modo reſtringit, atque coarctat, *l. ſi cui ſeruo. eo tit.* Videtur igitur, non vxori tantum, ſed & filiabus ſuis teſtator, vſumfructum reliquiſſe, ſimul & communiter, toto tempore vitæ eorum, & iuri accreſcendi locum feciſſe. Porrò autem hæc ita vera ſunt, niſi veriſimilis teſtatoris voluntas aliud ſuadeat. Etenim ius accreſcendi, & ius coniunctionis, ex tacita voluntate teſtatoris prouenit, atq; ex ea dependet, *l. ſi Titio & Mæuio. §. Iulianus. ff. de lega.2.* cuius rei exemplum *conſ.79. ſuper vſufructu vniuerſali. lib. 3.* oſtendens Iaſon ait, quòd ſi maritus in eodem teſtamento filiabus ſuis dotes, ornamenta, alimenta, prius reliquit congrua, voluitq; ne ex bonis ſuis amplius quicquam peterent, vſusfructus ad ſolam vxorem, filiabus excluſis, videtur pertinere, tum quod bonorum appellatione, † vſusfructus (qui eſt pars rei & dominij, *l.4. ff. de vſufruct.*) continetur. *l. in venditione. ff. de reb. auth. iudic. poßiden.* tum etiam, quod cum nemo † præſumatur in continenti ſe ipſum corrigere, *l. nec ad ea. ff. de legat.1. Socin. Nep. conſ.165. lib.3. Pariſ. conſil. 25. lib.2.* ſequens clauſula, per quam vxorem cum filiabus ad vſumfructum vocat teſtator, ſolius vxoris commodo ſubſeruire debet. Alioquin enim contrariaretur

Digitized by Google

prior illa pars teſtamenti, qua nihil plus ex bonis te-
ſtatoris petere iuſſæ ſunt, poſteriori illi, qua vſum-
fructum legat atque relinquit. Quæ interpretatio
4 proculdubio aſſumenda eſt, vt † contrarietas euite-
tur. *§. quibus in l. conſtit. C.* Quòd ſi dicas, verba omnia &
ſingula, etiam minima teſtamenti, ita examinanda &
accipienda eſſe, vt aliquid † operentur, & vt nullum
5 ſit ſine effectu aliquo operandi, *vt not. Bald. ad rub. de
contrah. emp. & vendit.* reſponderi poteſt, hunc eorum
effectum ſufficere, quòd tamdiu vxor eundem vſum-
fructum illis communicabit (ſicut & omnia alia bo
na ſua liberis ſuis penes ſe habitantibus, & in ætate
iuuenili ſeu virginali exiſtentibus communicare ſo-
let) donec cum ea manſerint, & ad iuſtum aliquod
matrimonium peruenerint. Quod ſi ita eſt, cōſeque-
tur quoque ex eo, quod mortua vxore, idem vſusfru-
ctus, cum excluſione filiarum in totum extinguitur,
& remoto omni iure accreſcendi, cum proprietate
conſolidatur. Accedit, quòd iſta verba { domina vſu-
fructuaria, &c. } important quandam præeminentiã
in domo teſtatoris, qualem habuit vxor ante mortẽ
teſtatoris, teſte Bart. *ad l. Titia cum teſtamento. §. fi. ff. de leg.
2. & d. conſ. 9.* Atqui indecorum & abſurdum foret,
eandem & matri & filiabus præeminentiam eodem
tempore cōpetere, adeoq; criſtas filiarum ea via ad-
uerſus parentem erigere. In contrarium tamen mul-
tũ vrget, quod *in l. ſi mulieri. ff. de vſufruct. accreſ.* his ver-
bis ſcribit Vlpian. { Si mulieri cum liberis ſuis vſuſ-
fructus legetur, amiſſis liberis, ea vſumfructum ha-
bet, ſed & matre mortua, liberi eius nihilominus v-
ſumfructum habent iure accreſcendi. } Porrò ad hãc
legem reſponderi poſſe videtur, non in alio eam ca-
ſu loqui, quàm ſi præſumptiones & coniecturæ ceſ-
ſent, & de alia teſtatoris intentione appareat. *id quod
ex §. ex contrario. & §. nam & Iulianus. in ead. l. ſatis apparet.
& d. conſ. 79. col. fi. oſtendit Iaſon verſic. incip. Poſtremo, prædi-
ctæ determinationi non habet obſtare text. in l. ſi mulieri.* Nequ
etiam

etiam plus me mouet ſi dicas, quod cum teſtator legat pluribus coniunctim, omnes illi iudicantur pro vna perſona, *l. planè. ff. de lega 1 l. vnica §. ſi verò quidam. C. de cadu c. toll.* & videtur teſtator in hac re legata, magis coniunctos illos legatarios dilexiſſe quàm hæredẽ, *teſte Iaſone ad l. huiuſmodi. § ſi Titio. num. 8 ff. de legat. 1.* Hic enim multa firmiora accurrũt indicia, quæ præſumptionem illam tollunt, eidemque præualent.

CAP. XVII.

Si maritus velit vxorem ſuam regimen & adminiſtrationem omnimodam domus ſuæ & bonorum ſuorum habere, eorumq; fructus ſine rationibus & computibus reddendis percipiendi facultatem penes eam eſſe, quid iuris vxor conſequetur?

SVMMARIA.

1 *Liberationis & cautionis remiſſio à teſtatore vxori relicta, quid operetur.*

2 *An valeat diſpoſitio in pœnam illius facta, qui patitur ſe decipi.*

3 *Maritus ſi liberat vxorem à neceſſitate reſtituendi rem aliquam, an rem ipſam legaſſe videatur.*

IASON *conſ. 65. lib. 1. col. fi.* exiſtimat, neque proprietatem neq; vſumfructum per hæc verba vxori relinqui, ſed ſolam gubernationem & adminiſtrationẽ, vt non amplius inferant aut operentur, quàm ſi dixiſſet [relinquo vxorem meam maſſariam in domo meam] vel [relinquo vxorem dominam maſſariam & vſufructuariam omnium bonorũ meorum] maximè ſi liberi communes ſuperſint, quibus diſpoſitionibus ſola alimenta ei relicta fuiſſe cenſentur,

Digitized by Google

Bald.ad l.fin.C.de indic.vid.tol.& ſuperiùs abundantiùs dictum eſt. Et verba illa, nudam gubernationem & adminiſtrationem ſonantia, ad proprietatem ſeu vſumfructum commodè transferri nõ poſſunt. Et tantò quidem minus, quòd alioqui, ſi illa in bonis teſtatoris mariti, viuis filiis vel proprietatem vel vſumfructũ pro arbitrio ſuo habere poſſet, vanum atq; inane in iiſdem liberis, foret honorabile nomen hæredis. Neque refert, quòd teſtator voluerit eam fructus, prouentus & emolumenta quæcunque percipere, & à reddendis rationibus atque computibus liberam eſſe, neque ad reſtitutionem vllam compelli poſſe, tum quod cum vxor liberorum ſuorum debitrix fu-
1 tura ſit, nõ eſt in manu teſtatoris eo modo illam † liberare, vt nec cautionem illi remittere, *l.ſcire oportet. C.vt in poſſeſſ.lega.ſicut & inferiùs quoque latiùs diximus*, tum quod ea mariti diſpoſitio, in pœnã eius, qui ſe frau-
2 dari † & decipi non pateretur, facta videri poſſet, quam leges improbant, *l.vnica.§.fin.C.de his quæ pœn.no.* tũ quòd per verba talia, ſcrupuloſa duntaxat inquiſitio, & communis ratio, forma & modus reddendarum rationum, remiſſa eſſe videtur, *gloſſ ad l. quidam decedens.ff.de adminiſtrat.tut. Id quod ad l.cùm neceſſitatem.C. de fideicommiſſ.pluribus rationibus reſpondit Salic.*

Sanè, de hac reſolutione non immeritò dubites, videntur enim ſingulæ clauſulæ huius diſpoſitionis aliquid operari poſſe. prima quidem, vt vxor habeat regimen & adminiſtrationem domus ſuæ, & bonorum ſuorum, ſicut plerunq; maritis defunctis, & liberis ſuperſtitibus, ad earum propriam & liberorum ſuorum vtilitatem, ſimul viuentes, victitantes, & conuerſantes eorum viduæ, habere ſolent. Secunda autem clauſula, & percipiendorum prouentuum & fructuum mentionem faciens, & rationum reddendarũ neceſsitatem laxans, iuxta ſententiam Iaſonis & Salic. ad remiſsionem ſcrupuloſæ inquiſitionis tantum referri poſſet. In Italia tamen aliiſq

loci:

locis vbi conſuetudo Bulgari viget, Iaſonis ſententiam puto eſſe veram. Nam ſi vxor amplius nõ habet extantibus liberis, quãdo relicta eſt domina & proprietaria, ſimplicib. verbis, quanto magis obtinere debet, ſi prædictæ clauſulæ adiectæ, ſint minoris roboris & effectus? Sed ſi teſtator reſtitutionis fructuũ perceptorum neceſsitatem vxori relaxat, certè aliquid amplius exiſtimo in legato eſſe, & dominã eorum vxorem ſuam feciſſe. Is enim propriè dominus eſt, qui pro animi ſui arbitrio de re ſua conſtituere & diſponere poteſt, *l. in re. C. mandat.* Quid enim aliud verba illa beneuolentiæ & charitatis vxoriæ plena, vltra conſuetum modum operarentur? Quid aliud eſt libertatem non reſtituendi illi relinquere, quam de iis † pro animi ſui arbitrio diſponere ſi velit? At ſi 3
illa hac libertate vſa non ſit, vtrum hæres ab ea inſtitutus eadem vti poſsit, *lib. 1.* ſuperius declarauimus.

CAP. XVIII.

Maritus cautè teſtari debet, ne pro vſufructu proprietatem relinquat vxori, contra ſuam intentionem?

SVMMARIA.

1 *Hæres qui ſemel eſt, non poteſt deſinere eſſe hæres.*

2 *Hæres ad tempus inſtitui non poteſt.*

3 *Vxor inſtituta, ita ne reddat rationem, an ſit vſufructuaria tantùm.*

4 *Maritus ſi inſtituat vxorem in vita, & ſimiliter nepotes in vita, an ſit vxor vſufructuaria, an proprietaria.*

EX his omnibus liquido apparet, diligenter maritum præcauere debere, ne ſimplicitate ſua capiatur, & qui vxorem tantum fructuariam eſſe velit, proprietatem ſuorum bonorũ relinquat. Nam ſi vxor in certa portione hæres ſit ſcripta, quan-

diu vixerit, vitio temporis ſublato, hæres, non nuda fructuaria erit, perinde ac ſi tempus non eſſet adiectum, & ſi ſimpliciter ab initio hæres fuiſſet ſcripta, *l. hæreditas ff. de hæred. inſtit.* Ratio eſt, quia qui ſemel eſt
1 hæres † alicuius, iure ciuili deſinere hæres eſſe nequit, *l. ei qui. eo. tit.* neque poteſt vnus ad tempus hæres
2 inſtitui, atque ex tempore, deinde alius, *§. hæres. Inſtit. de hæred. inſtit.* quod nec in vlla ordinaria ſubſtitutione contingit, *l. poſt aditam. C. de inſtit. & ſubſtit.* adeoque diei adiectio vitioſa eſt, etiam aduerſus expreſſam teſtatoris voluntatem. *Bart. ad d. l. hæreditas.* Et ſic facilè fieri poſſet, quod maritus relinquendo vxori bona ſua, eamque, quandiu vixerit, inſtituendo, habere duntaxat eam voluerit vſumfructum, quam tamen alii interpretarentur plenè hæredem eſſe ſcriptam, quodque duntaxat temporis vitium eſſet tollendum. Et ideo Ioan. Dilect. *in lib. de ar. teſt. tit. 4. caut. 5.* conſulit marito, vt vel expreſſe loquatur de vſufructu, vel expreſſe vxorem fideicommiſſo grauet, vel eam non hæredem ſcribat, ſed ei per viam legati fundum vel portionem hęreditatis leget, dũ vixerit, *l. fin. C. de leg.* Rurſum in eandem perplexitatem incidere poſſet maritus, ſi vxor in vſufructu ab eo inſtituta ſit, alius vero poſt mortẽ eius ſimpliciter inſtituatur. Orietur enim quæſtio, an inſtitutio trahetur ad fideicommiſſum, vti diximus, hoc eſt, vtrum ille alius cenſeatur hæres inſtitutus, nõ conditionaliter, ſed pure, ita vt maritus videatur ſolam dilationẽ ei appoſuiſſe à perceptione vſusfructus, quouſq; vxor ſua viueret, *ſicut & Bald. ad l. id quod pauperibus. qu. 14. C. de epiſ. & cler. & Guido Papæ ſing. 887. incip. In l. idem eſt, & Ang. ad l. miles ita. ff. de teſtam. milit. & Carol. Moli. in addi. ad 162. conſ. Alex. lib. 2. & Pariſ. conſil. 97. in princ. lib. 2. & Rom. conſ. 6. & iterum Alex. conſil. 58. lib. 3. & Corn. ad l. extraneum. C. de hæred. inſtit. & Aret. cum Caſtr. ad l. filius. ff. de lib. & poſthum. & conſil. 278. D. Vigl. ad §. hæres. num. 6. Inſtit. de teſtam. milit. meliore iudicio reſponderunt.* vel an vxor ipſa videatur hęres eſ-

res eſſe inſtituta,& poſtmodum grauata de reſtituẽdo, *quemadmodum Anchar. Imo. & pleriq; alij ad cap. fin. de pig. (quorum ſententia minus recepta probataq; eſt) cenſuerunt.* quod tamen ad ius tranſmittendi plurimùm pertinet. Rurſum ſi vxorem ſuam in vita ſua, & donec vixerit, vniuerſalem dominam & vſufructuariam inſtituat, nõne iuſta ratio eſt diſputandi, an verbum hoc [dominam] de directo & vniuerſali dominio accipiendum ſit, *iuxta l. his verbis ff. de hæred. inſtit.* & hoc verbum [inſtituit] de hæredis veri inſtitutione. *l. verbum loco. C. de fideicom.* ne intelligendo verba de formali vſufructu, legatum cadat, *l. 1. §. excepto. C. de cad. tol.* Et iterum ſi maritus vxorem † inſtituat hæredem vniuerſalem in vita ſua, ita vt non teneatur reddere rationem adminiſtrationis ſuæ. Hic enim continget dubitari, an ſit nuda vſufructuaria, an verò proprietaria, vel an poſſet de proprietate diſponere : Nam quòd ſit tantum fructuaria, videri poſſet ex eo, quòd reddere rationem, & eſſe proprietariam, repugnant. Econtrariò, quòd ſit proprietaria, videretur prima facie, quia vſus eſt teſtator maritus, verbo inſtitutionis, quod eſt directum & ciuile, ad hæreditatem & proprietatem pertinens. Et ſic in vtramque partem diſputat D. Ioan. Anton. Rubeus *conſil. 193. Circa dubium. num. 6. & 7.* Et quamuis videatur ſubindicare ſe eſſe propenſiorem in eam partem, quod non ſit nuda fructuaria, tamen apertè ait, ſe hoc decidere non audere. Et iterùm, ſi vxor hæres inſtituatur, vel ipſi aliquid legetur ad vitam duntaxat, præter dictas difficultates etiam & hæc naſcitur, vtrùm cenſeatur fructuaria vel proprietaria, *vt not. Guido Papæ ſing. 442. incipien. ſi vxor hæres. gloſſ. & Doct. ad l. ſi mulier. ff. de donat. inter vir. & vxor , & nos fauente Deo latius inferius dicemus.* Pari modo diſputatur, an ſi maritus dicat [inſtituo vxorem † meam dominam, & Titium hæredem] vel [inſtituo vxorem meam in vita ſua ; & etiam nepotes in vita ſua] reſoluatur inſtitutio vxoris in

3 (margin, at "rum ſi maritus vxorem †"); 4 (margin, at "vxorem † meam dominam")

Digitized by Google

vſumfructum, quod Dec. *conſil.* 278. exiſtimat, ideoq; vt omnes has diſputationes & controuerſias euitter teſtatores, debent expreſſè ſuam mentem declarare, ne in dubium trahi poſſit eorum intentio, in perniciem atque ruinam coniugis & hæredis, dum quiſq; ſuam opinionem pertinaciter defendendo, magnam hęreditatis partem conſumunt.

CAP. XIX.

Vxor inſtituta hæres & grauata reſtituere alteri, an poſſit dotem eiuſque fructus deducere?

SVMMARIA.

1 *Actio dotis an aditione hæreditatis ſit confuſa.*
2 *Creditor ſuccedens debitori, videtur ſtatim ſibi ſoluiſſe.*
3 *Confundi actiones aditione hæreditatis, quo pacto dicantur.*
4 *Quod ex re noſtra naſcitur, noſtrum an ſit?*

1 IN hac quæſtione dicendum videtur, aditione † hæreditatis facta per vxorem, totum ius exigendæ & repetendæ dotis amiſſum eſſe, *iuxta l. debitori. C. de pac. l. Stichum. §. aditio. ff. de ſolut.* Nemo enim contra ſe ipſum agere, nemo à ſe ipſo exigere, *l. legatum. §. 1. ff. de legat. 1.* nemo ſibi obligari poteſt, *l. ſi quis pro eo. §. item ſi filius. ff. de fideiuſ.* debet enim inter debitorem & creditorem eſſe perſonarum diſtinctio. *l. 2. ff. de ſtipulat. ſeruo.* Et quamuis ſucceſſio penes vxorem manſura non ſit, eadem tamē confuſio omnem illius actionem extinxiſſe videtur, *Imo ad l. omnibus. Alex. ad l. deducta. ff. ad Trebellia.* Accedit, quod compenſandi animo hæres inſtituta eſſe videtur, *l. ſi compenſandi. C. de hæred. inſtit. l. huiuſmodi. §. cum pater. ff. de lega. 1.* etiam ſi portio hæreditaria, dotem ipſam non ęquaret. Porrò autem quod compenſatum eſt à teſtatore, exigi non poteſt.

Contrarium tamen dictat veritas, licet enim quò ad effectum agendi, ipſa aditione inducatur confuſio,

ſio, neque † creditor contra ſeipſum agere poſſit, *d.l. legatum.l.Vranius. ff.de fideiuſſ.* tamen quando agitur de retentione facienda contra fideicommiſſarium vniuerſalem vel legatarios, eiuſque effectu, hæres † poterit ea confuſione non obſtante, retinere, quicquid ſibi ab hæreditate, quam adiuit, debebatur, *l.irritum.l. imponenda. & ibi Doct.C.ad l.Falc. Caſtr.ad l.ab omnibus.§.fin. ff.de lega.1. quæ hunc caſum decidere videtur cum l.Lucius.ff. ad S.C.Trebell.& idem Caſtr.ad l.debitor.eod.tit. aſſerens grauiſſimos aliquot I.C.in eo articulo imprudenter eſſe lapſos.* Nam cũ fideicommiſſum vires hæreditarias excedere nõ debeat, æs alienum (cuiuſmodi eſt dos) ſaltem contra fideicommiſſarium ſemper deduci poteſt, *l. cohæredi. §.cum filiæ.ff. de vulg.& pup. ſubſtit.* & hæreditas mariti dicetur tantò minor, quanta eſt dos, ſatiſque erit ita reſtituere hæreditatem mariti, ſicut erat, onere ſcilicet reddendæ dotis grauatam, quę ſoluto matrimonio reſtituenda erat, *l.2.in princ.ff.ſolut.matrimo.* Et cùm vxor eam aliundè quàm ex teſtamento mariti habere debuerit, non dubium eſt, in fideicommiſſariam reſtitutionem eam non venire, *d.l. debitori. ff. ad S.C. Trebell.* Quæ ſententia ex l.3.§.fi.ff.de dote præleg. apertiſſimè probatur. Et hoc maiorem rationem habet ex eo, quia bona mariti pro dote obligata eſſe conſtat, *l.1.§.vt plenius.C.de rei vxor.act.* Hypotheca autem aditione hæreditatis per hæredem fideicõmiſſo grauatum facta, non tollitur, *vt not. Alex.in d.l.ſi ita tamen Alcia.in d.l.debitori.& Benedic.Capra conſ.63.nu.2.* & hoc propter naturam pignoris & hypothecæ, quæ eſt, vt non tollatur niſi creditori ſit ſolutum vel ſatisfactum, *l.ſi rem alienam.§ omnis.ff.de pignor.act.Pariſ. cõſil.23.lib.2. Rom. conſil.276.* Idemque Bald. *ad l. ita ff. ad Trebell.* Aret.*conſ.147.* & Alex. *ad d.l.debitori. num.23.* hodie procedere exiſtimant, etiam ſi talis hæres inuentarium non feciſſet. Et ſi fortè filius vxoris, alio fideicommiſſario dato, dotem maternam per errorem reddidiſſet, repetere eum poſſe arbitrantur, *l. penult.*

ff.ad Trebellian. Pariſ.conſil. 69. lib.2. Nec quicquam mouet in contrarium, quod de compenſatione proponitur. nam cum cõmuni calculo recepta ſit hæc ſententia, quod ea quæ relinquuntur à debitore voluntario creditori, non cenſentur eſſe relicta animo compenſandi cum debito, ſed ex vera & mera liberalitate, ſiue fiant titulo legati, ſiue titulo inſtitutionis, *l. ſi ab eo. C. de nego. geſt. d. l. ſi compenſandi, ſicut in huius quæſtionis terminis eleganter explicant Caſtr. conſil. 248. Alex. ad l. cum hæres. ff. ad Trebellian. Cuma. conſil. 22. latè Rolan. à Valle conſil. 65. num. 20. cum ſeq lib. 2.* conſequens eſt, nullam hic vxori compenſationem metuendam eſſe, cũ nihil ſit clarius & expeditius, quàm quòd maritus ſit debitor ex contractu ſuę vxoris in dote, & ex cauſa à principio voluntaria, cùm neque vxorem ducere, neque dotis reſtitutionem promittere coactus fuerit, *Bart. ad l. huiuſmodi. §. cùm pater. & not. Aymo Crauet. conſ. 149. num. 2. Alex. conſil. 7. lib. 6. Carol. Ruin. conſ. 92. lib. 5. Bellon. conſ. 31.*

De fructibus verò dotium detrahendis, aut in dotem computandis, maior fuit difficultas. Licet enim
4 ſint qui exiſtimant, eos cum ipſa dote eſſe compenſandos *per tex. in l. quod de bonis. §. quod aut. ff. de Falci.* vti † fructus percepti iudicio teſtatoris compenſantur cũ vero debito. *& ibi,* & per Caſtr. *& in l. mulier. §. cùm proponeretur. ff. ad Trebel.* Rip. *in l. in fideicommiſſaria. num. 19. & 35. eo. tit.* Socin. Nep. *conſil. 57. lib. 3.* dicentem, eam eſſe communem opinionem, à qua in iudicando recedendum non eſt; contraria tamen ſententia receptior eſt, vt ait Rolan. *d. loco. num. 24.* & Bart. *ad l. cùm pater. §. fin. ff. ad Trebell.* Carol. Ruin *conſ. 112. lib. 2.* & Pariſ. *conſ. 25. & 115. lib. 2.* dicens falſum eſſe, quòd communis opinio ſit contraria, & quod leges quæ in contrarium allegantur, loquuntur non de dote & fructibus eius, ſed de quarta Trebellianica atque Falcidia, quæ etiã non computantur in verum debitum niſi ſit dictum.

CAP.

CAP. XX.

Maritus ſi vxorem inſtituat, & facultatem diſponendi de bonis eius eidem concedat, an etiam vxor de propriis bonis diſponere poſſit?

SVMMARIA.

1 *Caſus omiſſus à teſtatore habetur pro omiſſo.*
2 *Verba teſtatoris intelliguntur ſine præiudicio tertii.*

QVORVNDAM locorum moribus receptum eſt, ſuperſtitem coniugem de proprietate bonorum ſuorum in præiudicium communium liberorum diſponere non poſſe, ſed eandem morte alterius coniugis ad eaſdem proles deuolui. Finge maritum vxorem ſuam inſtituiſſe, & liberam diſponendi licentiã ei dediſſe de bonis in hæreditate mariti exiſtentibus, in quæſtionem vertitur, an etiam vxori, vt de bonis propriis ad illã pertinentibus & ad liberos deuoluendis licentiam dediſſe cenſeatur.

Et licet videri poſsit, quod ſic, tum quia fauorabilis eſt interpretatio, per quam reditur ad ius cõmune, tũ etiam, quia iuxta vulgatam iuris regulam, cui licet quod plus eſt, etiam id quod minus eſt, licere debet, *cap. cui licet. de reg. iur. in 6.* etiam in ſtatutis, & iuris communis diſpoſitionibus correctoriis, *vti latiùs ad d. cap. cui. oſtendimus*. Plus autem eſſe videtur de alienis, quam de propriis bonis diſponere.

Pro negatiua tamen parte reſpondendũ eſſe cenſeo, ideo quod ſi Principis verba in prę iudicium alicuius alterius ſtrictè accipienda ſunt, *l. 2. ne quid in loco public. vt not. Iaſon ad l. fin. ff. de conſtitut. princip.* quanto magis verba priuatorum hominum in detrimentum liberorum propriorum, quibus lex ipſa, veluti naturalis quædam ratio (*vt ait text. in l. fin. ff. de bon. damnat.*) hæreditatum defert, ſtrictè accipere oportet.

Accedit,

Accedit, quod cum maritus ea de re nihil expreſſe conſtituerit, vtique verba illius amplificari non de-
1 bent, quia illud habetur † pro omiſſo, quod nō emittitur à teſtatore in ſcriptura & prolatione verborũ. *Bald. ad l. cùm proponebatur. ff. de legat. 2.* & non eſt credendum, teſtatorē quicquam velle, niſi id quod expreſſit, nam ſi aliud volebat, nulla erat difficultas ſcribere, *l. 1. §. ſi autem deficientes. C. de caduc. toll. & latè not. Tyraq. ad l. ſi vnquam. ad verb. libertis. nu. 28. C. de reuoc. donat. quem vide.* Et tanto quidem firmius hoc adſerendum eſt, quòd tametſi maritus ita conſentiendo, facultatem teſtandi à ſtatuto vxori ademptam, videatur eam reſtituere iure communi, quo iure teſtandi licentia ei permittitur, quod eſt fauorabile, tamen quia fauorabilior eſt cauſa liberorum, ne veræ naturæ debita ſucceſſione exuantur, & ne forte ad odioſum atque inſidiatorem bonorum maternorũ vitricum, facultates maternæ transferantur, illam præualere rationi & æquitati conſentaneum eſt. Et quamuis genera-
2 liter † loquendo, plus eſt de rebus alienis, quarum diſpoſitio ad ſe non pertinet, teſtari, quam de propriis, in quibus quilibet eſt dominus & magiſter, *l. in re. C. mand.* tamen in propoſita facti ſpecie alia conſideratio aſſumenda eſt, vbi de bonis mariti ipſo marito volente & conſentiente vxor teſtatur, de bonis vero ſuis propriis, inuitis liberis, in quibus ius illis quæſitum eſt, teſtari contendit, quod vtique cum ſit odioſum reſtringi, non amplificari debet, *cap. odia. de reg. iur. in 6.* ne tandem vtriuſq; parentis hæreditate, non ſua culpa, ſed ſola parentum ſeueritate, imprudentia vel inofficioſitate illi excludantur.

CAP. XXI.

Coniunx ſi coniugem inſtituat & liberos ei ſubſtituat, an valeat teſtamentum?

SVMMARIA.

1 *Præteritio liberorum vitiat teſtamentum patris.*

2 *Clauſulæ codicillaris vis & effectus.*

SINE hæredis inſtitutione, inquit Modeſtinus, nihil in teſtamento ſcriptum valet, *l.1.ff.de vulg. & pup.ſubſtit.* & nec quemuis hæredem ſcriptum eſſe ſufficit, ſed niſi liberos † proprios vel inſtituat, 1 vel nominatim exhæredet, & ſilentio eos præterierit teſtator, tabulæ eius corruent, *§.1. Inſtit. de exhæred. liber. §.cæterùm in Auth. vt cùm de appellat. cognoſc.* Quid igitur ſi coniugem inſtituat, liberos verò ei ſubſtituat? an hic nihil honoris matri deferatur? an prælatis liberis, propria vxor excludetur? Audiamus Lucium Paulum in hæc verba pronunciantem, *in l.ex facto.§. Lucius.ff.de vulg. & pupil.ſubſtit.* [Lucius Titius, inquit, cum haberet filios in poteſtate, vxorem hæredem ſcripſit, & ei ſubſtituit filios Quæſitum eſt, an inſtitutio vxoris nullius momenti ſit, eo quod ab eo gradu filii non eſſent exhæredati? Reſpondi, eum gradum, à quo filii præteriti ſunt, nullius eſſe momẽti. Et ideò cum iidem ſubſtituti proponantur, ex teſtamento eos hæredes extitiſſe videri, ſcilicet quia non in totum teſtamentum infirmat filius, ſed tantum eũ gradum, qui ab initio non voluit, ſicut reſpõſum eſt, ſi à primo ſit filius præteritus.] Inſtitutionem hæredis vocat primum gradum, per teſtatorem ad ſucceſsionem vocati; ſubſtitutionem autem, ſecundum gradum, aut vlteriorem, veluti poſt inſtitutum hæredem vocati & ſubſtituti, *l.1.ff.de vulg. & pupil.ſubſtit.* oſtenditque, quod licet filius ſit inſtitutus in ſecundo gradu, tamen in primo gradu præteriri non poterat, *l.ſi poſthumus.ff.de lib. & poſthum.* & ideò rumpitur quidem prior gradus, ſed ex ſecundo gradu vulgaris ſubſtitutionis, defertur ei ſucceſsio, ac proinde illi ſufficit hæreditatem patris ex ſubſtitutione habere, quam ex inſtitutione, primoque gradu non habet, per quod Alex. *ad.d.§.Lucius.* omnia iura de inſtitu-

Digitized by Google

ſtitutione filii loquentia, reſtringi atq; limitari dicit. Sic & idem Alex. *ad l. inter cætera. eo. titu.* & Dec. *ad l. 1. ff. ſi cert. pet. & ad l. cũ proponas. C. de pac.* & Aimo Crauet. *conſ. 255. incip. Quia Petrus. nu. 2.* & Bald. *ad l. ſi filius. per illum text. ff. de hæred. inſtit.* vno ore aſſerunt, ſubſtitutum impugnantem teſtamẽtum reſpectu inſtitutionis, poſſe ex eo ſe fundare reſpectu ſubſtitutionis Verba legis hæc ſunt [Si filius ſubſtituatur ei, à quo præteritus eſt: non vt inteſtati patris, ſed ex teſtamento habebit hæreditatem: quoniam & quolibet alio ſubſtituto, ſi fuiſſet ab eo exhæredatus, inde teſtamentum inciperet, vbi filius eſſet exhæredatus.] Sed ſi maritus vxori ſuæ rectè conſultum velit, rectè fe-
2 cerit, ſi † clauſulam codicillarem teſtamento ſuo inſerat. Crebriore enim ſententia in ſimili receptum eſt, quòd ſi pater in teſtamento ſuo præterit filium, inſtituto extraneo, inſtitutio quidem vitiatur, *auth. ex cauſa. C. de lib. præterit.* ſed ſi appoſuit prædictã clauſulam codicillarem, filius ab inteſtato patri ſuccedet, virtute tamen eiuſdem clauſulæ tenebitur per fideicommiſſum reſtituere hæreditatem hæredi inſtituto, retenta ſibi quarta Trebellianica, & (vt quidam cenſent) etiam legitima, iuxta cap. Raynutius. ext. de teſtam. *vt vnus ex multis ad d. Auth. ex cauſa. numer. 22. oſtendit Iaſon, Bartol. & alii ad l. generaliter. §. ex teſtamento. ff. de fideicommiſſ. liber. Alex. conſil. 142. lib. 2. Bald. conſil. 391. in fin. lib 3.* Nam ſi hoc in extraneo hærede inſtituto verum eſt, multo magis in matre locum habere debet, à qua filius eadem bona, quæ reſtituit, iterum probabiliter poſt illius mortem expectare poteſt.

CAP. XXII.

Si vxor inſtituatur hæres, & hæreditatem reſtituere rogetur, an ſubintelligatur conditio (ſi abſque liberis communibus decedat?)

SV M-

SVMMARIA.

1 *In ſubſtitutione facta filio, intelligitur conditio {ſi abſque liberis deceſſerit.}*

2 *Iniquum eſt, plus concedi nepotibus, quam eorum parentibus.*

SI filius poſt mortem ſuam, hæreditatem, quam à patre accepit, reſtituere rogatus ſit, non dubium eſt, quin ita voluntas eius interpretanda ſit, niſi † cum liberis deceſſerit, ne proprium ſanguinem fraudare, & hæreditatem ſuam, nepotibus ſuis proprijs excluſis, ad alios transferre voluiſſe videatur, *l. cùm auus. ff. de condi. & demonſtrat. l. cùm acutiſſimi. C. de fideicom. l. generaliter. C. de inſtit. & ſubſtit.* Et quamuis (vt ſæpius ante diximus) vxorius amor magnus eſſe ſoleat, prædictaſque leges in alio quam in filio hærede inſtituto locum non habere pleriq; interpretes exiſtiment; Bald. tamen *conſil. 391. Factum tale eſt, quidam nomine Cola. num. 3. lib. 3.* in ea verſatur opinione, quod tacita illa conditio, in propoſita facti ſpecie ineſt, ſi ſine communibus liberis deceſſerit. Et licet ea opinio æqua eſſe videatur, vt non facilè ab ea recedendum eſſe putem, ne plus iuris tribuatur † nepotibus filio inſtituto, quàm filijs ipſis, vxore inſtituta, in rigore tamē iuris vereor ne non ſubſiſtat. Nam ſi appareat, liberos eſſe præteritos, & eos eo nomine nullitatem teſtamenti allegare, nihil ſanè conſequetur vxor, ſi clauſula codicillaris, vt antè dictum eſt, ei adiecta non fuerit. Si verò præteriti non ſint, ſed minus, quā legitima etiam titulo inſtitutionis particulari, honorati, multa millia iſtiuſmodi teſtamentorum concident; in quibus mariti liberis cōmunibus exiſtentibus, vxores hæredes ſcribunt, aut liberam de bonis ſuis diſpoſitionem eis tribuunt.

CAP. XXIII.

Vaſallus vxori vſumfructum in re feudali ſine conſenſu Principis relinquere non poteſt.

SVM-

SVMMARIA.

1 *Vſumfructum conſtituere eſt alienare.*
2 *Vaſallus vtile dominium alienare non poteſt.*
3 *Vaſallus quo pacto ſeruitutem conſtituat.*
4 *Hæres an poßit allegare nullitatem actus à defuncto facti?*

HAEc autem quæ de vſufructu diximus, in quo inſtitui coniunx à coniuge poteſt, ad bona feudalia extendi non poſſunt: quia vaſallus ſine conſenſu domini, non poteſt in re feudali alteri vſumfructum cõſtituere, *gloſſ. in cap. 1. §. prætereà, de cap. Conradi. Aluarot. ad cap. Imperialem. §. habita, de prohib. feud. alien. per Frederic. Iaſon conſ. 89. incip. Aggredior itaque, lib. 1.*
1 quia conſtituere † vſumfructum, eſt alienare, *l. fin. C. de reb. alien. non alienan. l. ſed ſi pecunia. §. vſusfructus. ff. de reb. eor.* & eſt vſusfructus pars dominij, *l. 4. ff. de vſufruct.*
2 Vnde ſicut vaſallus † non poteſt alienare vtile dominium ſine conſenſu domini, ita etiam non poterit alienare vſumfructum, qui eſt pars dominij, præcipuè cùm *in d. cap. Imperialem,* prohibeantur alienationes & translationes rerum feudalium, etiam quoad poſſeſſionem. Vſufructuarium autem poſſidere lex ait, *l. 3. §. vnde vi. ff. de vi & vi armat. l. naturaliter. 12. ff. de acquir. poſſeſſ.* Simile eſt in re ſubiecta reſtitutioni, quia res ſubiectę reſtitutioni fideicommiſſariæ, nullo titulo alienari poſſunt, taliter quod ſemper eueniente caſu reſtitutionis, vendicari poſſunt, *l. fin. §. ſed quia. C. com. de legat.* ſequiturque hanc ſententiam Ioan. Blanch. de Marſil. *in ſum. ſua tit. quib. mod. feud. amit. verſ. nunquid poſſet vſumfructum.* Nam cùm ipſe, (inquit,) non ſit niſi veluti fructuarius, quo pacto poſſet alteri cõſtituere vſumfructum? Hæc tamen ſententia, quæ communis eſt, dubia fuit Curtio *in tract. de feud. in 9. par. ex quib. cauſ. feud. amit. 15. qu. num. 106.* eo quod ſaltem vel in ſuum præiudicium ſuique hæredis, licet non in præiudicium domini, hoc ipſi licere deberet, cùm in ſuum præiudicium ſine conſenſu domini, iuxta commu-

communem opinionem, ſeruitutem † prædialem 3
poſſit rei feudali imponere, *cap.1.§.quid ergo, de inueſtit. de re alien.fact.* Cæterùm cùm alia ſit ipſius ſeruitutis prædialis ratio, quæ ſeruitium vaſalli non impedit, communi opinioni adhęrebimus, *quam multis rationibus & argumentis firmant Auguſtinus Beroius qu.96.Roma.ſingul.640.& Bellonus conſ.9.* æquumque eſt, ne fructus ſic in vniuerſum obligentur, ſine quibus commodè ea quę ad Principis ſeruitium ſunt, neceſſaria habere, ſibique parere non poteſt, *vt ait Franciſcus Sonsbechius in tract.feud.par.12.num.101.* Sed an † vaſalli hæres iſtam 4
nullitatē conſtituti vſusfructus allegare poſſit, aliaque plura huc pertinentia latè diſputat Tyraq. *de retract.§.1.l.9.nu.48.cum ſeq. Et Auguſtinus Beroius d.loco. Latiſsimè autem Paulus Pariſ.conſil.98.lib 2.& Boer.qu.199. num. 3.Socin.Nepos conſil.57.lib.3.Rol.à Valle conſil.65.lib.3.& conſil.42.& 74.lib.2.Aufre.deciſio. Cap.Tholo.184.Iaſ.conſ.89. lib.1.quos vide.*

CAP. XXIIII.

De vſufructu à marito vxori, vel ab vxore marito relicta, varia.

SVMMARIA.

1 *De diuerſis formulis legandi vſumfructum.*
2 *Vxor vſufructuaria an poſsit propria authoritate occupare bona hæreditaria.*
3 *Vxor vſufructuaria tenetur ad confectionem inuentarij.*
4 *Vxor vſufructuaria quomodo caueat.*
5 *Vſufructuarius quid poſsit aut non poſsit.*
6 *Vxor vſufructuaria an teneatur ſoluere æs alienum?*
7 *Vſufructuarij hæres an ſumptus fructuum gratia factos repetat, ſi vſufructuarius ante perceptos fructus moriatur.*

QVONIAM vero multa hactenus de vſufructu diximus, eſtque vtilis admodum ac frequens eius materia, & de quo coniunx cōiugi etiam

aduerſus leges municipales, eum ſuperſtiti adimentes, proſpicere poteſt, *vt ait Boerius qu.198.in fine*, plura de eo nunc dicere inſtitui, & in hunc vnum locum conijcere cogitaui cætera omnia, quæ de vſufructu à coniuge cōiugi relicto principaliter dici poſſent. Inprimis itaque diligenter conſiderandus eſt modus legandi. Subindè enim maritus vxori legat vſumfructum pro ſua indigentia tantùm, quo caſu ſolum habet vſum in bonis mariti, non etiam plenum vſum fructum, quia conſtat quòd teſtator habuit duntaxat reſpectum ad neceſſitates vxoris, cum alioqui, vt eſt veriſimile, ſimpliciter & ſine limitatione eum reliquiſſet. *Caſtr. conſil.371.incip. Viſo puncto, lib.2. Aymo Crauetta conſil.25.num.27.lib.1.* quemadmodum etiam fit ſecundùm eos, quaudo maritus relinquit vxori vſumfructum alicuius rei, & deinde eiuſdem rei cuſtodiam alteri committit. Aliquando vero relinquit vxori vſumfructum omnium bonorum, & alteri res aliquas particulares. Quod cùm ſit, habet legatarius ille particularis rem illam liberam, neque conſequitur vxor in ea vſum fructum, *vt communi ſententia receptum eſſe aſſerunt Bald. & Salic. ad l.quoties, in fin.C.famil.erciſcun. Ang.in §.1.Inſtit.de vſufruct. Iaſon ad l.cùm quæſtio. C.de legat.* Nam quamuis quando vxori eſt legatus fundus, alteri vſusfructus, & ſic vtrunque legatum eſt ſpeciale, vxor habet dimidiam partem vſusfructus in illa re, vel econtra, *l.ſi alij, ff.de vſufruct. leg.* eò quòd tunc communicatur vſusfructus, ne legatū vſusfructus ſit omninò inutile: alio tamen iure vtimur, quādo legatus eſt vſusfructus omnium bonorum & generaliter, *vt ait Socin. Nepos conſil. 115.num. 4. cum ſeq.lib.1.* quia hic ſemper generali diſpoſitioni per ſpecialem derogatur, *l.in toto iure.ff.de regul.iur.* Nōnunquam maritus legat vxori Vſumfructum omniū bonorum & alimenta, victum & veſtitum. Vxor petit integrum vſumfructum, & prætereà tātò plus ab hærede, quod inde alimenta percipere poſſet. Baldus *conſ.209. incip.*

Titius

Tit̄ium in teſtamento. & conſil. 211. incip. Teſtator ita dixit. lib. 3. reſpondet, vxoris petitionem eſſe iuſtam, tum quia natura copulatiuę dictionis [Et] eſt vt ampliet, tum quia in teſtamentis fieri debet latiſſima interpretatio, *l. in teſtamentis. ff. de reg. iur.* tum denique quia verba teſtatoris mariti clara ſunt, à quibus recedere non oportet, *l. non aliter. ff. de lega. 3.* ne aliter dicamus vxorem legatariam à ſeipſa grauatam eſſe, cum tamen legata oneri hæredis cedant, *l. 1. C. ad Trebel.* variaq; & diuerſæ naturæ hæc legata ſunt, cùm vſusfructus rei immutatione extinguatur, non alimenta: & ius accreſcendi in ſimplici vſufructu, non etiam in alimẽtis, locum habet, *l. dominus. ff. de vſufruct.* rurſumq; pro vſufructu cautio præſtatur, pro alimentis non præſtatur, adeò quòd diuerſa hæc legata vſusfructus & alimentorum, non confundi, ſed ſeparatim præſtari & exolui debent, *l. Sempronio. ff. de vſufruct. leg.* Aliȷs hæc Baldi ſententia durior viſa eſt, propterea quòd teſtator non præſumitur tam grauiter ſuum hæredem & hoc duplici onere grauare voluiſſe, præſumptioque pluritatis ſumi non debet, *vt latè notat Præſes in loco à præſum. eius, fac. l. bonorum. C. de bonor. poſſeſſ. cap. cùm Ioannes. de fide inſtrument.* & quia alimenta relicta ex bonis, ex fructibus bonorum præſtari debent, *l. Imp. ff. ad Trebellian.* ita quod videatur teſtator voluiſſe vxorem habere alimenta, victum ac veſtitum ex vſufructu, non ex venditione proprietatis, aut ex bonis hæredis, qui adhuc viuente vſufructuaria nihil percipiet, & continens, id eſt vſusfructus, amplectetur ſuum contentum, ſcilicet alimenta & reliqua, vt ſic ſpecies non ampliet ſuum genus, poſt quod poſita reperitur, *l. legatorum. §. qui plurer. ff. de legat. 2. l. fin. §. cui dulcia. ff. de vino & tritic. legat.* naturaque copulæ hæc eſt, non vt ſemper ampliet, verum etiam vt ſubinde declaret & reſtringat diſpoſitionem, *ſecundum Felin. in cap. 2. de reſcript.* Aliquando etiam relinquit maritus vxori fructum primi anni:

quod cùm facit, naſcitur diſputatio inter interpretes iuris, ſi eo anno nihil naſcatur, an ſupplebitur ex ſequentibus annis. Suppletionem enim iſtam negare videntur, *l. cum certus. ff. de vino & oleo leg. cap. ſi propter de reſcript. l. nec empiio. ff. de contrab. empt.* & econtra fieri eã permittunt, *vt apparet in l. ex eo vino. ff. de vino & tritic. legat. l. Lucius. ff. de aliment. legat. l. firmio. in princip. ff. quando dies leg. ced.* quem articulum, quia latius *ad l. inter ſtipulantem. §. ſacram. ff. de verb. oblig.* expendit Zaſius, apertiuſque hoc declarat *lib. 1. reſpon. ſing. cap. 1. nu.* 55. remiſſione ſola contentus, non explicabo.

2 † Sic autem conſtituto & legato vel relicto vſufructu, illa quæſtio initiò ſeſe offert, verùm vxor vſufructuaria omnium bonorum, poſſit propria authoritate occupare poſſeſſionem bonorum mariti, an verò eam de manu hæredum vel iudicis accipere debeat? Nam & hic rurſum variæ ſunt interpretum ſententiæ, exiſtimantibus nonnullis, quòd quando teſtator legauit vſumfructum omnium bonorũ vxori, & poſt eius mortem alium hæredem inſtituit, poſſit vxor propria authoritate illum vſumfructum capere, tanquam poſſeſſione bonorum vacante. *Caſtr. conſil. 391. incip. Viſis dubijs. Ripa ad l. 1. num. 18. ff. quor. legat. Roma. conſi. 71. Alex. conſ. 58. lib. 3. Salic. ad l. extraneum. C. de hæred. inſtituen.* Quæ ſententia *vt cap. 2. ſuperius dixi*, dubia eſt, obſcuramque etiam eſſe fatetur Hippol. Riminald. *ad rubr. de donat. Inſtit. num. 565.* Alij verò, poſſe hoc vxorem propria authoritate, reſponderunt, ſi relicta ſit domina & vſufructuaria liberis inſtitutis. Tunc enim, vt oſtendimus paulò antè, reſoluitur legatum in alimenta, *Bart. conſil. 9. & conſil. 56. Anchar. conſ. 237. Roma. conſi. 117. Decius conſ. 526. & conſ. 537. Gratia. conſil. 24. nu. 15. & conſ. 90. lib. 1.* Tale autem legatum alimẽtorum vxor propria authoritate capere poteſt, *Barto. & alij ad Auth. quod locum. C. ſi ſecundo nupſ. Ang. ad l. 1. ff. rer. amot. Alexan. ad l. nemo. nu. 15. & Iaſon nu. 37. Crotus nu. 26. Decius. conſ. 418. num. 3. Gozadi. conſ. 95. num. 11. Pariſ. conſ. 21. nu. 2. lib. 1.*

lib.2.Socinus nepos.conſ.86.nu. 86. lib.1. Rubeus conſ.43.Riminald.conſ.116.nu.30.& conſil.188.nu.3.per text. l. fundi Trebatiani,in fi.iuncta gloſſ.ff. de vſufruct. leg. Bald. verò in ſua praxi(modò ſit eius quæ nomine ipſius circumfertur)*Rub.de vlt.volunt.cap.8.num.4. verſ. maritus.* diſputat in vtranque partem hanc quęſtionem,tandem verò ait vſufructuariam omnium bonorum vxorem, propria authoritate vti hic poſſe,non etiam conſenſum hæredum requirendum eſſe,*per l.vxori meæ.l.vſufructu.l.arbores.l.item ſi.ff.de vſufruct.legat.* Cæterùm quòd ex manu hæredis accipere debeat vſufructuaria poſſeſſionem,latè explicat Pariſius *conſil.37.lib.3.* etiam ſi potuiſſet aliquo modo primaque facie videri inſtituta.*quod & ante eum conſil.95.num,1.voluit Gozadinus, Salic. ad l.1.C.de vſufruct.Socin.conſi.131.lib.1.Decius d.conſ.518.*niſi quando reſoluitur in alimenta nuda, *vt eſt dictum.* Et videtur eſſe hæc communis opinio,quæ tamen limitatur vt locum non habeat: Primò quando coniunx dat coniugi licentiam apprehendendi bona propria authoritate.*Alexan.ad l.quoties.ff.de hæred.inſtituen.Cumanus conſil.61.Zabarel.conſil.51. Iaſon ad l.iuſtè poßidet.ff. de acquir.poſſeſ.Ioan.Dilect.in tract.de arte teſtan.Rub.de leg.cap.12.* Hanc autem poteſtatem cenſetur vxori maritus dare,ſi eam faciat teſtamenti ſui executricem,vel ſi hæredes prohibuit, ne vxorem vllo modo in rebus,in quibus vſumfructum ipſi reliquit,moleſtarent.*Socin. Nepos d.conſil.86.num.10 l.Titia & ibi Bart.ff.de leg.2. Alex. & alij ad l.non dubium.C.de legat.Angel.ad l.hæc ſi res. verſic. Nota diligenter ff.de rei vendica.* Idem eſt ſi res ipſas viuus ipſe teſtator ipſi tradidit , vel vt quidam volunt,ſi vſusfructus relictus fuit cum clauſula [omni meliore modo,&c.] *Curtius Iunior in l.fin.num.49.C.de edic.diui Adrian. Fulgoſ.conſ 90. Decius conſil. 14.* qua de re admodum dubito. Tu latè de his vide *d. loco* Riminaldum *num.553.cum ſequentibus*,& à communi ſententia ne recedas.

Tum verò vſufructuaria † vxor tenetur ad con- 3

 fectio-

fectionem inuentarij bonorum. Nam ſi illud conuenit fieri, quando eſt relictus vſusfructus vnius prędij vel rei, *l.1.§.rectè autem.4.ff.de vſufruct.quem.caueat.* vt ſcilicet eius qualitas deſcribatur: ſanè multo fortius deſcriptio bonorum fieri debet, quando vſusfructus omnium bonorum eſt relictus: & licet in vna re forte hoc non ſit neceſſarium, ſed vtile tantum, *vt gloſſ. cui aduerſatur Albericus, ibi exiſtimauit* : tamen in vſufructuario omnium bonorum hoc eſt neceſſarium: quia alioqui intelligi non poſſet, in quibus rebus fuiſſet vſusfructus, & quæ eo finito reſtitui deberent, aut qualiter in his verſata eſſet ipſa vxor vſufructuaria. *Socinus Nepos conſil.115. num.17. lib.1. Caſt. conſi.221. lib.2. Ripa ad vulgatum. §. Titia cum nuberet, quæſt.51. Paulus Pariſius conſi.96. lib.2. & conſi.61. lib.3. & Corneus conſil.302. lib.1.* etiam ſi maritus ipſe hanc confectionem inuentarij vxori fructuariæ remiſiſſet, & etiam expreſſè ei, ne faceret, prohibuiſſet: *Abbas conſil.4. Boerius deciſ.63. nu.12. & alij iam dictis locis & propter rationem proximè à me relatam* Et plus voluit Rayn. *conſil.202. volum.2.* hoc etiam procedere, ſi teſtator ex licentia ſibi conceſſa à Principe, talem remiſiſſet confectionem inuentarij, tamen ex caſu talis vſufructuaria non tenetur conficere inuentarium ſecundum ſolennitatem l.fin.§.ſi autem. C. de iure delib. ſed ſufficit facere aliquam deſcriptionem, quæ inuentarium appellatur, *vt ait Caſtr. d. conſi.221. colum.1. & ad l.cùm tale.§. Titius.ff. de condit. & demonſtr. Corneus conſil.403 lib.1. Paulus Pariſ. conſil.95. lib.2. & conſi.61. lib.3. dicens hanc eſſe communem opinionem, quam & à Decio quoque d.conſi.418. & Aymo conſi.187. probatam eſſe video.*

Hęc autem deſcriptio, quam inuentarium appellamus, non debet fieri per ſe ſeu ſeorſum, ſed in in-
4 ſtrumento cautionis ſeu ſatiſdationis, quam ipſa † vſufructuaria præſtare debet, *Steph. Bertran. conſil.57. num.6. verſic. ad ſextum lib.1. Rolandus à Valle conſil.92. num.21.* ſaltem eo tempore, cùm traditur vſusfructus.

Bald.

Bald. conſil. 408. col. 3. in fin. lib. 1. quamuis dictum inuentarium ſit antecedens neceſſarium ad cautionē præſtandam: quia vt ait Socin. Nepos *d loco*, niſi de rebus fieret deſcriptio, nihil de eis & cautione pro his pręſtanda, conſtare poſſet, eſſetque fortè impoſſibile hæredi, probare intentionem ſuam tempore inſtitutionis adueniente, teſtibus mortuis aut inſtrumētis deperditis. Interim verò dum cautio iſta præſtatur, res ipſas à ſe inuicem diſtinguere atque ſeparare conuenit. Nam reſpectu eorum quę vſu non conſumuntur, cauet de vtendo & fruendo boni viri arbitrio, ſalua rerum ſubſtantia, *l. 1. in princip. §. habet. ff. vſufruct. quemadmod. cau.* & de reſtituendis ipſis rebus vſufructu finito, *l. 4. C. de vſufruct. Alex. Decius. Pariſ. dic. locis.* Si verò ſunt res mobiles, quæ vſu conſumũtur, prout ſunt oleum, vinum, frumentum, veſtes & ſimilia, æſtimari debent, præſtabiturque cautio de reddenda æſtimatione bonorum, finito vſufructu, facta tamen æſtimatione antequam præſtatur cautio, & habito reſpectu ad æſtimationem ſecundum tempus, quo res ipſi vxori fructuariæ traduntur. *§. conſtituitur, & §. ſequen. Inſtit. de vſufruct. l. ſi cui. cum l. ſeq. ff. de vſufruct. ear. rer. Decius conſil. 607. Socin. nepos conſ. 96. lib. 1. & pulchrè Pariſ. d. conſ. 96. lib. 2.* Quæ cautio ſimiliter per teſtatorem remitti non poteſt, *l. 1. C. de vſufruct. & ibi Bartol. & Bald. Aymo conſ. 187. Socin. conſ. 131. lib. 1. Panorm. d. conſ. 4. Iaſon conſ. 40. lib. 1.* licet Bald. *in auth. cui relictum. C. de indic. viduit. toll.* putet d. l. 1. eſſe correctam: *quem ſequitur Barbat. conſ. 64. incip. clementiſſim. lib. 1. quem allegat Decius conſi. 607.* Nos communi ſententiæ adhæremus, & non facilè correctionem legum inducendam eſſe ſcimus, Imol. & Raynut. *conſil. 202. quod eſt amplius.* reſpondit, quòd ſicut maritus non poteſt de iure communi hanc cautionem remittere, ita quoque hoc non poteſt ex licentia ſibi à Principe conceſſa: quia talis licentia, per quam quis inuitatur ad delinquendum, non valet, ſicut videmus quòd nec valet ſtatu-

tum, per quod datur alicui materia delinquendi. *Doct. ad l. 3. C. de teſtam.* adeò vt ſi teſtator prohibet vxorem ſuam vſufructuariam moleſtari ab hæredibus ſub pœna priuationis, non videtur ei hæc cautio remiſſa, *Decius conſil. 565. Bald. ad d. l. 1. verſic. Sed pone quòd verba, &c.* quia per illa verba non videntur excluſa ea, quæ veniunt de natura actus, *l. quæro. §. inter locatorem, ff. locat. Roman. conſil 211. Curtius ſenior conſil. 59. Aymo d. conſil. 187. Barbat conſil. 59. lib. 1.* & quando teſtator præcipit aliquid quod de iure non tenet, licet apponat pœnam, ſi præceptum non ſeruetur, tamen pœna nó committitur, *Bald. ad l. 1. verſic. Septimò quæritur. C. de his quæ pæn.* Sed in caſu noſtro præceptum non tenet, & eſt impoſſibile de iure: & ideò pœna appoſita neque ſubſiſtit, neque committitur. *Socin. d. conſil. 181. & Socin. Nepos d. conſ. 115. lib. 1. num. 30.* Pari modo etiam ſi teſtator dediſſet vxori licentiam alienandi quædam ex dictis bonis, exiſtimat Alex. *d. conſ. 58. colum.* 4. cautionem nihilominus eſſe præſtandam, quia cenſetur intellexiſſe teſtator maritus ſuum teſtamentum non de effuſa & liberrima poteſtate alienandi, ſed de moderata & ex iuſta cauſa bonaq; fide facta, & ideo in dubio hæredi proſpectum eſſe debet, ne detur vxori occaſio graſſandi in rebus hæreditarijs.

Hinc exiſtimant noſtri, quod vſufructuaria vxor fructus ſuos non faciet, quos ante præſtitam cautionem percepit. Quod ita verum eſſe putant, ſi tempore traditionis vel acquiſitę poſſeſſionis petita ſit, *Bald. conſ. 21. lib. 2. Bar. ad l. vſufruct. col fin verſ. item quæro, & ibi Bald. verſic. conclude ergo tres caſus. C. de vſufruct. latè Alex. conſil. 120. lib. 6. Corneus conſ. 173. lib. 3. Socinus conſi. 131. lib. 1.* quia vbi debet cautio præſtari, intelligitur ſi petita fuerit, *l. 2. §. quod ait Prætor. quor. legat. vbi dicit text. quòd offerre ſatiſdationem non debet, ſed ſufficit petenti moram non facere. Latiuſque hæc firmat & pluribus proſequitur Decius eleganti conſil. 607. numer. 2. 3. & 4.* maximè ſi hęres ſciat & patiatur. *Socinus Nepos conſil. 72. lib. 2.* Quinimò & *d. conſil.*

conſil.118.nu.20. reſpondet, quòd ſi vſufructuarius agat pro vſufructu, non præſtita cautione, hæres vel proprietarius non abſoluitur, ſed debet cõdemnari, ſub conditione tamen, ſi vſufructuarius præſtiterit cautionem, *ſecundùm Caſtr. ad d. l.1.* & interim hæres poteſt dicere ſe velle retinere dicta bona, donec cautio præſtetur. Vnde Socinus *d. conſil.131.* dicit, quòd iſta cautio dupliciter peti poterit, Primò, iudicis officio, *l. ſi cuius, & ibi Bald. ff. de vſufruct.* Secundò, iure repulſionis & exceptionis, *gloſſ. in l. ſi homo. ff. de vſucap. & in l. ex diuerſo. ff. de rei vendic. Bald. d. loco. & Roland. d. conſil. 92. num.13.* Quid igitur ſi præſtare cautionem nõ poſſit, an vſufructu priuabitur, & aduerſus coniugis voluntatem excludetur? Rurſum hic pugnant Doc. ſententiæ, exiſtimantibus nonnullis quòd ſi cautio præſtari non poſsit, non eſſe ſtandum iuratoriæ cautioni vxoris, etiam non ſuſpectæ, & in dignitate conſtitutæ, ſed ſequeſtranda eſſe bona apud virum aliquem idoneum, qui ipſos fructus porrigat, *Bart. & alij ad d. l. vſufructu. C. ne vſufruct. Ruyn. conſil.51. nu.8. lib.2.* Alij verò cenſent iuratoriæ cautioni ſtandum eſſe, *Auth. generaliter. C. de epiſcop. & cler. l. cùm non facilè. ff. ſi cui plus quàm per l. Falcid. l.1. §. ſin autem. C. de aſſert. toll.* niſi ſubſit timor dilapidationis, quo caſu apud ſequeſtrum bona deponenda eſſe exiſtimant, *l. poſt quàm. §. Imperator. ff. vt leg. no. Abbas & alij ad cap. fin. de pignorib.* Priorem ſententiam confirmat Rom. *ad l.2. num.37. ff. ſolut. matrim.* quia vbi tractatur de cautione neceſſaria, nunquàm ſufficit iuratoria, etiam ſi ſit euidens impotentia cauendi, *gloſſ. in l.4. C. de vſufruct.* quemadmodum & tutor qui ſatiſdare non poteſt, ab adminiſtratione repellitur, & propter iuratoriam cautionem non admittitur, *l.2. C. de tut. & curat.* Ego cum Bellono *conſ.54. num.7.* exiſtimo iudicis arbitrio hanc cauſam committi, vt is attenta qualitate perſonarum conſtituat quod æquum eſt, *quod & Guido Papæ quæſt. 249. voluiſſe videtur.* Patri tamen in bonis filij neceſsitas iſta remiſſa eſt, ſaltem

iuratam valere aiunt, ſed ex cauſa iuranti ſuccurrendum, eandemque in integrum reſtituendam, & abſoluendam eſſe cenſent. Et ideò ſi vltrò & ſpontè, ſaltem abſque iuramento, accepta pecunia regulariter transſigere non poſsit, certe æquum eſt, hæredem nō compelli vt pecunia alimenta redimat, cùm quod eſt amplius, hæres non cogatur vxori præſtare alimenta vbicunque illa vult, ſed in ſua hæredis domo, ſi id mauult, *Bald. in ſua praxi. tit. de ſucceſ. ab inteſtat. qu. vlt. verſic. tertio quæro.* quia ex quo hæres tenetur alimenta præſtare, poteſt ea præſtare cum minori ſuo detrimento aut incommodo, *argum. l. ſi ita ſtipulatus fuero decem. ff. de verbor. obligat. ſi ita relictum. §. vltim. ff. de leg. 2. l. ſi cui. ff. de ſeruitut. Alciat. conſil. 552. incip. legati:* quia licèt legatum videatur reſpicere fauorem vxoris, tamen reſpicit mixtim extra. Porrò autem in contrariam ſententiam abit Bartolus *ad l. Libertis. §. final. per illum text. ff. de aliment. leg.* dum ait, quòd ſi teſtator reliquit vxori alimenta, non adiecto quòd maneret apud hæredem, vel in domo mortuaria, poteſt habitare vbi vult, & tenebitur hæres iuxta qualitates ſuperiùs expreſſas, alimenta ipſi ſubminiſtrare: quā ſententiam tanquàm communem ſequitur Iaſon *ad l. diuortio, in princip. num. 24. ff. ſolut. matrimon,* dicens eam procedere, ſiue alimenta debeantur ex diſpoſitione hominis aut teſtatoris, ſiue ex diſpoſitione legis, *per text. in l. cùm hi. §. vltim. quem text. multum ibi ad hoc notant Angel. & Raphael. ff. de tranſact. & idem Bald. ſibi contrarius. ad l. in annalibus. C. de lega. Caſtren. ad l. 1. C. de leg. Ioan. de Anania, conſil. 54. incip. Viſis ijs.* & ſubdit Raphaël Cumanus, quod ſemper vidit practicari & communiter obſeruari, quod licèt mulier poſsit honeſtè viuere cum hæredibus mariti, poſsit tamen ſeparatim petere alimenta, & ſeorſum habitare: quia, *vt ait Bart. conſil. 5. incip. Super declaratione prædictorum, lib. 2.* eſt abſurdum dicere, quòd vxor cogeretur habitare inuita apud hæredem, propterea quòd contineret & induceret

ceret

Digitized by Google

Papæ *deciſ.541.* Socin. Nepos *conſil.109.lib.1.* Ioan. Dilect. *in lib. de arte teſtant. tit.6.caut.42.* qui tandem monet teſtatorem, vt tollendæ dubitationis cauſa declaret teſtamento, per quem debita ſolui velit, ne res in diſputationem trahatur, & lis ex lite naſcatur. Tu hos omnes, ſi libet, vide.

7 Illud ſanè notandum eſt, quòd ſi fructuarius vel fructuaria fecit impenſas gratia percipiendorum fructuum, & antequàm perciperet, morte vſusfructus extinguitur, poteſt ipſe aut hæres eius repetere huiuſmodi impenſas, *Bald. ad l. ſi pater. in fi. C. de vſufruct. per multa quæ ibi allegat & ſequitur Tyraq. de retracta. conuent. §.5. glo.4. num.7.* licet Salic. *in d. l. ſi pater,* teneat contrarium.

Cap. XXV.

De alimentis à coniuge coniugi legatis.

SVMMARIA.

1 *Alimentorum appellatione quid contineatur.*
2 *An veſtitus precioſus vxori dandus ſit?*
3 *Tranſigere ſuper alimentis an poſſit vxor?*
4 *An vxor cogatur percipere alimenta in domo hæredis?*
5 *Vxor an cogatur operari hæredibus mariti?*
6 *Diuerſa eſt ratio legandi alimenta, quæ debet benè cõſiderari.*
7 *Vxor pro alimentis legatis quod remedium habeat.*

1 Alimentis legatis, cibaria & veſtitus, & monilia, & habitatio debetur, quia ſine his cum honore ali corpus non poteſt, *l. legatis. l. enim. ff. de alimen. leg.* quomodo & medicinam & pharmaca ægrotanti vxori præſtanda eſſe, extra controuerſiam eſt, *l. cætera. l. verbo victus. ff. de verb. ſignific.* Inprimis autem conſiderandum erit, quo pacto maritus vxorem alere ſolet, & qua ratione ſecundùm morem patriæ in ſtatu viduali ali debet. Nam & pro more ipſius, ac regio-

Digitized by Google

regionis, & pro qualitate vxoris, & pro amplitudine facultatum defuncti, alimenta præſtabuntur, *l. cùm alimenta.ff.de alimen.leg. Aymo conſil.199. & conſil.189. Alciat.conſ.241.Bart.ad l penult.eo.tit.* eorumque taxatio & moderatio facienda eſt ſecundũ quantitatem bonorum, de quibus maritus teſtari potuit. latè Pariſ. *conſ.98.nu.28.lib.2.* adijciens quòd ſi relinquantur alimenta & dos, debebuntur alimenta iuxta quantitatem dotis, non etiam iuxta omnes facultates teſtantis, *l.cùm vnus.§.alimentis.ff.de aliment.leg.Roma.ſing.646. aliàs 538.incip.Dicit text.* Quòd ſi fructus ad alimenta nõ ſufficiant, vtiq; iniquum foret hæredem ad vendendam proprietatem compelli, ſi non euidens ſit voluntas defuncti in contrarium. *Aymo conſ.25.ad d.l.cùm alimenta.latè Imola & Ang.ad l.Neſennius.ff.de re iud.* minoribuſque & paucioribus eget vidua, quàm aliàs, conſtante matrimonio egeret. Quapropter Bald. *ad l.1.C. de leg.* quærit: Maritus mandat vxorem ſuam honorificè tractari, ſicuti ipſe eam tractauit: Vxor vult incedere tam ſumptuosè veſtita, quemadmodum in vita mariti facere ſolet, dicens quòd maritus ſuus ita illam alebat & tractabat. Filij dicunt quòd volunt eam veſtire & alere ſecundum bonam & communem conſuetudinem viduarum, & quòd pater nõ videtur per illa verba mandaſſe pręſtari ea, quæ ipſe viuens illi, vt ornatior & magis compta eſſet, præſtabat. *l. Seio.ff.de annu.leg.in fin.* cuiuſmodi ſunt veſtimẽta precioſa, quæ vxoribus vt ornatiores ſint, præſtari aſſolent, quæq; viduarum conditioni non conueniunt, *arg.l.quidam cùm filium.ff.de verb.oblig.* eodemq; loco idem Baldus pro prolibus reſoluit. Nam in ſimili, (inquit) lecto à marito vxori legato, non poteſt illa ſericum lectum petere, quia viduarum qualitati & conditioni non conuenit, *vt not.per Doct.ad l.vxori. §.fin.ff.de aur. & arg.leg. & Dynum ad l.liberorum.§.fin.ff.de leg.3.* & verba debent intelligi ſecundùm ſtatum & conditionem perſonæ, *l.ſi quid.ff.de vſufruct.* Sed cùm omnia

omnia ſecundùm qualitatem perſonarum metiri debeant, exiſtimo hanc Baldi deciſionem, qua ait, lectum ſericum viduæ non deberi, non eſſe abſolutè veram: quia pleræque ſunt viduæ, quarum conditio eiuſmodi ſupellectilem requirit. Quòd ſi verò legatis alimentis, cognitaque perſonarum qualitate & conditione, contentio oriatur inter hæredes mariti & vxorem, quæ fortè pecuniam pro alimentis habere contendit, cùm hæredes ipſa alimenta in ſpecie præſtare malint, Albericus *ad l. cùm hi. §. in anno. ff. de tranſact.* exiſtimat, vxorem legatariam nõ eſſe audiendam, *per l. nulli. C. de erog. militar. anno.* licèt alij arbitrentur opus eſſe diſtinctione, vt ſi diuiti vxori alimenta relinquantur, ſoluatur pecunia: ſi pauperi, non ſoluatur: *de quo latiùs Guido Papæ ſing. 83. incip. Aliquis legauit mihi, &c. qui ſententiæ Alberici ſupradictæ accedere videtur.*
3 cùm videamus, quòd ſuper futuris † alimentis accepta aliqua pecunia, mater cum ſuis prolibus ſine decreto Iudicis tranſigere non poſsit. *Iaſ. ad l. cùm de alimentis. C. de tranſact. & ad l. cùm hi. ff. de tranſact.* nè illa modica pecunia contenta, miſeram vitam ſuam maritique ſui dedecore poſteà viuat, & annos ſuos in calamitate abſumat, fortè etiam prolibus ipſius ad egeſtatem peruenientibus, qui eam alere non poſſint, cùm ſint multæ ſortes atque conditiones humanę, ob quas liberi è ſummo gradu in lernam aliquam ærumnarum conijci poſsint, *l. fin. C. de præſcript. 30. vel 40. annor.* Cæterùm vtrùm hæc tranſactio vinculo iuriſiurandi confirmari poſsit, res eſt longæ plena diſputationis. Alij enim fieri hoc poſſe negant. *Vital. de Camb. in tract. clau. cap. an iuri alimentor. poſsit renunc. cum ſeq. Bart. ad d. l. cùm hi, Bald. ad l. pactum dotali. in vltim. qu. C. de collat. Raph. ad l. qui fidem. ff. de tranſact.* Alij verò contrariam ſententiam ſectantur, *Alciat. & Iaſon ad d. l. de alimentis, Bartol. ſibi contrarius ad l. ſi quis pro eo. ff. de fideiuſſ. Alex. conſil. 153. lib. 2.* Atqui Alciatus *num. 285.* & Imoli *ad cap. cùm contingat. de iureiuran.* renunciationem quidem iuratam

quidem Bellonus *d. conſil. 7. num. 1.* dicit, hanc eſſe firmam concluſionem, quòd vſufructuarius omnium bonorum non tenetur ad æs alienum, neque ad legata de ſolo vſufructu: ſed æs alienum eſſe deducendū de rebus hæreditarijs omnibus, *dicens hoc deciſum eſſe in l. vſufructu bonorum. ff. ad l. Falcid. Alexand. ad l. fi. §. ſin autem. C. de bon. quæ lib. Caſtren. conſil. 389. Barbat. latè conſil. 63. Socin. conſil. 131. Dec. conſ. 186. & conſ. 590. Gozadi. d. conſil. 94.* Certum eſt, Bartol. & alios varijs diſtinctionibus eſſe vſos ad conciliandas opiniones Doctorum, quæ ſuper hoc articulo ſunt variæ atque pugnantes. Sed vt ait Guliel. Benedict. *ad d. verb. cætera bona, numer. 44. verſic. concludens*, communis & verior ſententia eſt contra Bartol. & crebriore calculo recipitur, quòd æs alienum ſoluetur tam de proprietate, quàm de vſufructu, hoc modo, quia hæres ſeu proprietarius antequàm bona tradat fructuario, detrahet æs alienum, ſoluendo de pecunia hæreditaria, ſi ibi aliqua reperiatur: Si verò in bonis illis non ſit pecunia, vendet bona mobilia, & ijs deficientibus, immobilia, vſque ad æris alieni exolutionem, reſiduum verò penes fructuarium manebit. Quæ ſententia probatur primò per text. *in d. §. ſin autem.* vbi dicitur, quod pater non tenetur de ſolis fructibus ſoluere debita, ſed debent ſolui de rebus & corporibus hæreditarijs, dicto tamen ordine ſeruato. Secundò, per text. *in d. l. vſufructu. ff. ad l. Falcid.* qui dicit æs alienum ex omnibus rebus ſoluendum eſſe. Tertiò, per l. fin. ff. de vſufruct. leg. dum dicit, [Etiam æs alienum ex bonis deducetur,] cuius l. fin. intellectum pluribus verbis eodem loco explicat idem Guliel. Benedict. quē vide, licèt non ignorem varias eſſe conſuetudines in contrarium, multumque referre, vtrùm vſusfructus vnius rei particularis, vel certè partis hæreditatis legatus ſit, vel omnium bonorum, vt ſic ad debita teneatur legatarius, vel non teneatur, de quo exactè Pract. Papien. *d. loco*, & Bartol. *ad d. l. fin.* Guido

Papæ

Digitized by Google

terna, quę cohabitatione plurimum augetur, decreſcat. Nihilominus tamen hæc conditio [ſi vxor cum filijs morata fuerit] intelligitur impleta, ſi facta diuiſione mater cum vno filiorum habitauerit, & per eam non ſtat, quo minus cum alijs vną habitet, quod fortè eſſet ei impoſſibile, ſi omnes liberi ſeparatim habitent. *Raphael Cuma. conſil. 38. incip. Maritus. per l. 1. C. de condit. inſtit. & in l. iure ciuili. ff. de condit. & demonſtrat.* & cum hoc eueniat facto eorum, cum quibus conditio eſt implenda, meritò conditio habetur pro impleta, quemadmodum fit ſi hæredes aut filij cum ea habitare non velint. *Decius conſ. 625. Socin. Nepos conſil. 134. & conſ. 110. lib. 2. & Socin. conſil. 21. lib. 3.* Sic ſi omnes liberi aut hæredes mortui ſunt, fauore alimentorum durat legatum, alias non duraturum, *l. qui concubinam. §. vxori. ff. de legat. 3. Bald. conſil. 140. incip. Caſus talis eſt, lib. 5.* l. 1. C. de legat. vbi legatum alimentorum relictum, ſi cum Claudio morati eſſent, etiam poſt mortem Claudij præſtari debet. Ad cuius l. interpretationem Accur. Bart. & alij, aſſerunt hoc ſpeciali fauore alimentorum eſſe receptum, quæ in dubio fauore legatarij cenſentur eſſe relicta, *l. annua, in princip. l. Caio. §. Imperator. de leg. 3* Et ideò ſi legatum hoc factum præſumatur fauore vxoris, videtur quòd extingui non debet per mortem eorum, apud quos illa habitare debuiſſet, *d. l. 1. & d. §. Imperator,* maximè cùm legatum alimentorum ſua natura ſit perpetuum ad vitã eius, qui ea percipere debet. *Iaſon ad d. l. 1. in fine. num. 9. Abbas conſil. 78. incip. Punctus quæſtionis. lib. 2.* & quando conditio mixta, quæ pendet ex facto implere debentis & à caſu mortis alterius, ſemel ab initio fuit impleta, licet poſteà conditio deficiat per mortem, legatum non videtur eſſe extinctum, vt expreſſe videtur decidere I. C. *in d. l. annua.* vbi legauit teſtator centum annua quibuſdam, ſi cum matre morarentur, & dicitur ibi, quòd mortua matre legatum nihilominus debetur, quia à principio conditio fuit ſemel imple-

Digitized by Google

ta, licet poſtea defecerit, *& ita illum text. Fulgoſ. intelligit ad l.1.C.de inſtit. & ſubſtit.* & facilius debet legatum conſeruari, ex quo conditio fuit impleta, quàm ſi deberet impleri, *arg. l. patre furioſo. ff. de his qui ſunt ſui vel alien.iur.* Contrarium tamen reſpondiſſe videntur Romanus *conſil.185. incip. Pro deciſione. ver. Quoad ſecundum.* Decius *conſil.526.conſil.536.conſ.620.* & Socin. Nepos *d. conſil.110.lib.1.* propterea, quod ſicut in conditione caſuali quocunque modo conditio deficit, extinguitur legatum, *l.1.§.ſin autem aliquid ſub conditione. C.de caduc. tollen.* ita & in conditione mixta quæ pendet ex facto implere debentis & alterius, vel à caſu: quia ſi conditio impediatur per caſum mortis, deficit legatum *gloſſ.in d.l.in teſtamento, & ibi Bart.Caſtren.conſi.7. incip. circa primum, col.2.in antiq. & conſil.31.lib.2.* Secundo videtur probari hæc opinio in l.illis libertis in fi. ff. de condit.& demonſt. vbi ſi teſtator relinquit alimenta his qui cum filio ſuo morati eſſent, mortuo filio, ceſſat legatum alimentorum. Quomodo Anchar. *conſil.237. incip. Quia in primo.* reſpondet, quòd legatum alimentorum factorum in fauorem eius, cum quo quis debet morari, per mortem eius extinguitur, *l. Seio. ff. de annuis legat. Signor. conſ.179. incip. In themate propoſito.* Tertio quia iſtud legatum videtur eſſe annuum, *vt ait idem Decius conſil.621. incip. Alias conſului.* & ideo non eſt perpetuum, ſed illis annis debetur, quibus vxor apud liberos habitauit.

Porrò autem, omnibus rectè perpenſis, videtur mihi quod ex allegationibus dictorum Doctorum hæ concluſiones conſtitui poſſunt, ex quibus omnis illa contentio componatur atque reconcilietur. Prima eſt, quod ſi ſimpliciter vxori legata fuerint alimenta, non adiecta conditione, ſi cum prolibus habitauerit, aut donec cum illis habitauerit, tunc legatum alimentorum non extinguitur, niſi morte vxoris, de quo nulla eſt dubitatio: quia alias ſemper, legatum alimentorum, *vt ait glo. & Doct. ad l.1.C.de lega.l.cum hi.§.*

modus.

modum.ff.de tranſact. non ſolùm ab hæredibus primis, ſed ab omnibus hæredibus in infinitum vxori præſtari debet, *d.l.cùm vnus.Boerius q.101.num.1.*

Secunda concluſio eſt, quòd legatũ alimentorum factũ vxori, ſi aut donec habitauerit cum prolibus, vel hȩredibus teſtatoris, morte hȩredũ aut prolium non extinguitur, *d.l.1.C.de legat.* & *d.§.Imperator.* quod eſt ſpeciale fauore alimẽtorum: ſed aliud eſt in aliis legatis, in quibus non agitur de alimentis & eorum fauore, de quibus Roman. Decius, & alii ſuperius à me adducti, loquuntur, adeò quod dictus Decius *d. conſ.526.nu.7.verſ.Secundò reſpondetur.* dicat, quòd d.l.1. non habet locũ in legato vſusfructus, etiam ſi in alimenta reſoluatur. Quia licet interdũ reſoluatur legatum vſusfructus in legatum alimentorum, tamen non dicitur hoc legatum ſimpliciter legatũ alimentorum, ſed ſecundum quid. Verba autem debent intelligi ſimpliciter, & non ſecundum quid, *l.hoc legatum,* & *ibi Bart.ff.de leg.3.*

Tertia concluſio eſt, quod ſiue ſit legatum alimentorum, ſiue aliud legatũ relictũ vxori, ſub hac clauſula, [Si aut donec cum prolibus habitauerit.] inſpiciendum eſt, cuius fauore clauſula illa adiecta ſit. Nã ſi adijcitur gratia illius, apud quem vxor habitare debet, non dubium eſt, quin morte illius legatum extinguitur, tanquam cauſa ceſſante. Neque audienda eſt vxor, ſi per eam non ſteriſſe dicat, cum ipſo iure legatum deficiat ex prȩſumpta mente teſtatoris. *Socin.Nepos d.conſ.120.num.9.lib.1.* Sin autem gratia vxoris appoſita ſit, non extinguetur, *d.l.illis libertis. Anchar.d. conſ.237.* Cuius autem gratia adiecta ſit, prudens & diſcretus Iudex ex varijs rerum atque cauſarum circunſtantijs facilè diiudicabit. Teſtator fortaſſis nouit naturam vxoris ſuæ, quæ vel ſine ſcandulo apud alios, vel ſola commodè habitare non poſſet. Fieri etiam poteſt, quòd ſeniculam & decrepitam apud liberos confoueri malit. Interdum quoque

Digitized by Google

conſiderat proles eſſe infantes, fauore quarum hanc neceſsitatem & hoc vinculum iniicit matri, vt apud eas habitare cogatur, ſi iſto alimentorum legato vti fruiq́ue velit, *vt pulchrè hæc omnia apud d. Decium iam alleg. conſ 526. num. 7. & aliis conſ. ſuperiùs à me recitatis, videre licet*. Cum enim ceſſet cauſa finalis, propter quam alimenta ſunt relicta, ceſſante cauſa legati, ceſſare debet effectus, *l. qui tutelam. ff. de teſtam. tut. l. etiam ſi partus. ff. de leg. 1. Tyraq. in lib. ceſſante cauſa, parte 1. num. 121. in verb. legati cauſa ceſſante.* Quæ omnia dilucidè quoque & eleganter voluit Caſtr. *ad d. l. 1. C. de legat.* Aut enim (inquit) teſtator habet reſpectum, quòd legatarius vel legataria habitet cum hærede, vt negotia ipſius gerat, & ſic principaliter conſiderauit vtilitatem hæredis, ſecundariò vtilitatē legatarii, quia in recompenſationem laboris reliquit ſibi alimenta: & tunc mortuo hærede, finitur legatum, quia finitur labor, *vt d. l. Seio.* Sed ſi hoc apparet, præſumitur habuiſſe reſpectum principaliter ad legatarium vel legatariam, & ſecundariò ad hæredem, quod facilius erit hæredi præſtare alimenta in domo ſua, quàm extra domum: eoq́ue caſu, morte hæredis legatum non finitur, licèt finiatur onus habitandi ex parte vxoris.

5 Quando verò mater apud liberos, & vidua apud hæredes mariti ſui habitare, alimentaq́ue percipere debet, dubitatum fuiſſe video, vtrum iiſdem ſuis liberis, maritiue hæredibus operari aut obſequium aliquod domeſticum præſtare teneatur? Cæterum communi calculo hanc ſententiam probatam eſſe video, quod licet quando ex diſpoſitione legis debentur alimenta vxori, ſicut fit, dum adhuc vxor eſt in matrimonio cum ſuo marito, vel exiſtit intra annum luctus, quo ab hæredibus de iure communi ali debet: tenetur operari viro ſuo, & hæredibus ipſius ciuili modo, & ſecundum ſuam qualitatem, dignitatem & naturā: tamen ſi alimenta debentur ex diſpoſitione hominis, vel ex teſtamento mariti, tunc non

tenetur

tenetur operari hæredibus, *Iaſon, Angel. Alberi. Salic. ad l. 1. C. de leg. Bart. ad d. l. Caio. §. 1. Bald. ad l. ſi donaturus. §. 1 ff. de condic. ob cau. Corſet. ſing. incip. vbi alimenta, ſub. verb. vxor.* licet Aymo Crauetta *d. conſ. 25. num 23. libr. 1.* aliud voluiſſe videatur. Nihilominus vt Bald. & Caſtr. *ad eand. l. 1.* aiunt, ne videatur vxor eſſe in domo hæredũ tanquam corpus mortuum, debet aliquid agere, vtputà parare menſam, aptare lectos, componere domum & ſimilia, ſi modò ea conditioni & ſtatui eius cõueniant. Ea verò quæ ad quæſtum faciunt, in ſuam vtilitatem procurare, ſibique ex opera manuali ſeu artificiali lucrari poteſt, *quod & Alex. conſ.* 100 *lib. 1. & Bald. conſ. 416. verſ. tamen communis, col. 2. lib. 4. cum aliis multis voluiſſe video.* Porrò autem exiſtimat Bald. *conſil. 62. lib. 3. quem refert & ſequitur Auguſtinus Beroius q. 101. num. 2.* quod ſemper in dubio, quãdo relicta ſunt alimenta in domo hæredum, debent intelligi eſſe relicta in domo, in qua teſtator familiariter degebat, quando habebat domum propriam, vel ſi plures habebat, & in vna tantum morabatur.

Quid autem ſi vxor cui alimenta legata ſunt, religionem, quæ aliquid in commune habere poteſt, ingrediatur? Diſputari poteſt vtrum legatum illud videatur eſſe extinctum? Et illud quidẽ videri poſſet, propterea quod cenſetur quodãmodo mortua, quæ religionem ingreditur, *l. Deo nobis. de epiſcop. & cleric.* & ſi pactum lucrandæ dotis conceptum in caſum mortis purificetur per ingreſſum religionis, *vt ibi deciditur:* conſequens eſſe videtur, quod idem operatur ingreſſus religionis, quod mors naturalis. *Bald. ibi, & videtur probari in l. res vxoris. C. de dona. inter virum & vxor. Hoſtien ad cap. cùm conſtat, de pign.* In contrariam tamen partem vrget Socinus *conſ. 10. lib. 1.* quia (inquit) facilius debet diſſolui legatum vſusfructus per ingreſſum religionis, quàm legatum alimentorum. *Iaſ. in Auth. ingreßi. C. de ſacroſ. eccleſ.* Et ideò ſi legatum vſusfructus non extinguatur morte legatarii, *vt communi-*

Digitized by Google

ter concludunt interpretes ibi, multo minus legatum alimentorum videri poteſt eſſe extinctum. *Henric. Bon. Imola & alii ad cap. fi. de pignoribus. Bald. in Authent. excipitur, verſic. quærit gloſſ. nunquid ſi pater. C. de bon. quæ lib. & in l. fin. C. de vſufruct.*

6 Illud ſanè plurimum refert, quo pacto vxori alimenta relinquantur. Multi enim hac in re grauiter errant, & coniugibus ſuis non ſatis conſulunt. Ecce, legatum alimentorum multiplicabile nõ eſt, *l. dominus. §. 1. ff. de vſufruct. l. libertis. ff. de alimen. leg.* Modicæ igitur vtilitatis eſt, ſi leget illi alimẽta, cui fortè ab alio prius erant legata. Et ideo Ioan. Dilect. *in lib. de arte teſt. tit. 9. cap. 23.* ſuadet, quòd ſi maritus vxori habenti alimenta velit commodum aliquod ſuo legato adferre, loco alimentorum quę legare proponebat, leget vſumfructũ alicuius fundi. Nam hoc modo conſequetur aliundè legata, & ex teſtamẽto iſto conſequetur vſumfructũ, cuius commoda poterit in alios vſus conuertere, *l. neceſſario. § fin ff. de commo. & peric. rei vendit.* Secundo, inquit, caueat teſtator, qui legatario non proprietatem, ſed alimenta legare vult, ne vtatur his verbis. [lego fundum ad vſum vel ad alimenta] quia his verbis intelligitur legata proprietas, *l. donationes. §. ſpecies. ff. de donat. & ibi Bartol.* & Ioan. de Imol. qui monet eſſe obſeruandum, quod aliud eſt dicere [relinquo alimenta ex prædio] aliud eſt dicere [lego prædium pro alimentis, vel pro vſu, vel ad alimenta.] Nam hoc legatum etiam proprietatem continet, *Bartol. ad l. 4. ff. de aliment. leg.* & tranſit ad hæredes, niſi teſtator declaret aliis verbis vel ſignis, quod vxorem nihil vltra alimenta percipere velit. *Alexand. conſil. 222. incipien. Viſis verbis. in fin. libr. 2. Roman. conſil. 503. incip. Viſis & diligenter. Socin. conſil. 102. incip. Viſis. col. 5. lib. 3.* Tertiò, ſi teſtator primò legat alimenta in genere, deinde aliquas res pro alimẽtis in ſpecie, per tale legatum ſpeciale, receſſum videtur à legato generali, cùm vtrunque legatum conſiſtat in

eodem

eodem iure alimentorum, *iuxta ea quæ not. Bart. ad l. quæſitum. §. fin ff. de fund. inſtruct. Aymo conſ 35. numer. 1. lib. 1.* & ſpecies generi derogat, *cap. Generi. de reg iur. lib. 6.* Quartò, ſi maritus in teſtamento legauit vxori alimenta, deinde in codicillis reuocauit legatum alimentorum, & eorum loco reliquit vſumfructum, communi calculo receptum eſt, extantibus liberis vxorem non nuda alimenta, ſed mediam partem vſusfructus non habituram, altera penes liberos manente. Videtur enim maritus qui expreſſam mentionem alimentorum duntaxat fecerat, hoc ſecundo legato vxori ſuæ vberius proſpicere voluiſſe, quia alioqui nulla fuiſſet opus teſtamenti immutatione, vel vnius & eiuſdem legati, nihil noui vel vtilitatis continentis, alteratione, quod ſi contingat liberos mori, iure accreſcendi reliqua portio illi accedet. *In qua ſententia eſſe video Caſtren. conſil. 218. incip. Quod vxor. lib. 1. Decius conſ. 454. conſ. 476. conſ. 525. & conſ. 643. & Gozadin. conſ. 47. Aymo d. loco, num. 2. Corneus conſil. 5 & conſ. 7. lib. 1. Socin. conſil. 1. lib. 4. Alex. conſ. 56. lib. 3.* licet vir doctus Carolus Molinęus, *ibi in addit.* à communi hac ſententia recedere videatur. Quinto, ſi teſtator ſpecialiter prouidit vxori de alimentis, deinde relinquit eam tutricem, dominam & gubernatricem bonorum, ex veriſimili mente teſtatoris deſumendum & ſtatuendum eſt, quid quantumq́ue vlterius relictum eſſe videatur, & quid vel quantũ ſit in poſteriore legato, quod ante non fuit: *qua de re Aymo d. loco & toto conſil. 32. agit, quem vide.*

7 Quoniam vero magna ſæpè eſt ſęuitia atque impietas hæredis, qui denegat alimenta vxori contra iuſſionem teſtatoris in teſtamento per eum ratificatam, vt nũquam velit ſoluere niſi iure coactus, & per pœnas & mulctas, debet Prætor ſeu Iudex cogere iſtũ impium hæredem ad ſubminiſtrandas impenſas litis, & maximè pecuniã pro extrahendo teſtamento 8 mariti defuncti teſtatoris, quia alimẽta iſta nõ reci-

Digitized by Google

piunt dilationem, *vt pulchrè hæc decidit Alciat. reſponſ. ſeu conſ. 449. incip. Magna eſt. Guido Papæ qu. 591.*

CAP. XXVI.
De legato domus & habitationis.

SVMMARIA.

1 *Domo legata, ſi teſtator nullam habeat, quid debeatur.*
2 *Legatum eſt donatio.*
3 *Quid ſit iuris, ſi in diuerſis locis teſtator ædes habuit.*
4 *Legatum domus, vt vxor habitet in ea toto tempore vitæ ſuæ, quo pacto intelligatur.*
5 *Legata domo, & ſi maritus vetat vxorem in ea non moleſtari, quid relictum videatur.*
6 *Domo legata, quæ accedant.*

SI maritus vxori, vel vxor marito domum, aut eius habitationem, abſque ſpecifica aliqua alia demonſtratione legauit, ſi vnam tantum habebat, de illa in dubio ſenſiſſe vidutur : quia præſumitur magis de ſua domo, quam de aliena intellexiſſe, *argum. l. ſi ita. ff. de auro & arg. leg. Zaſius lib. 1. ſing. reſpon. cap. 1. num. 46.* & ideò vt ait Bald. *ad l. annalibus. C. de legat. in fin.* ſi teſtator legat vxori habitationem domus, & teſtator habeat domos proprias, non cogitur hæres ad penſionem , vel vt alia penſione & mercede aliam domum ipſi conducat. Si verò nullam domum habuit, prima facie videtur nihil deberi. Ait enim Vlpianus, quòd ſi domus alicui ſimpliciter ſit legata ab eo qui nullas ædes reliquit , magis deriſorium eſſe quàm vtile legatum, *l. ſi domus. quæ eſt 71. ff. de legat. 1.* Sed contra Zaſius *d. loco, nu. 42. & ſeq* latè tenet ac docet, quod legatũ generis, ſiue à natura, ſiue facto, ſeu deſtinatione hominis limites acceperit, rectè valet, etiam ſi teſtator eius generis nullas habeat ſpecies, *§. ſed generaliter. Inſtit. de legat. l. ſi ſeruus. §. cui homo. ff. de legat. 1. l. Ti-*

1.l.Titio.§.1.ff.de aur. & argent.leg. eoq́ue caſu, inquit, tenebitur legatarius mediocrẽ eligere, nec timor eſt, ne domuncula præſtetur: quia domus legata fuit, nõ domuncula. Nec obſtat l. ſi domus. ſecundum eum, quia teſtator ibi de domo certa ſenſit, quamuis non expreſſerit de qua, vnde quia in genere nihil legauit ſed de certa domo ſenſerat, licet domum ſimpliciter legaſſet, vt ex his verbis legis [Cum de certa domo teſtator ſenſerit] conſtat, legatum non valet, quaſi cogitatio ipſius fuerit inanis, qui de re certa quam non habuit, cogitauit, & de aliena cogitare non prȩſumitur. At ſi in genere legat domum, non poteſt deriſorium dici legatum, etiam ſi teſtator nullas ædes habeat: quia ſufficit de aliqua domo in genere ſenſiſſe, *argum. l. ſub prætextu. & ibi gloſſ. C. de tranſact.* Et hæc eſt veritas, inquit, licet Bart. & quidam alij text. d.l. ſi domus violando corrumpant: ſed text. clarus corruptionem non patitur. Poteſt etiam certa res legari quoad teſtatoris voluntatem, quȩ tamen certitudo non appareat, & poteſt res in genere legari, vbi teſtator mentem & voluntatem ad nihil certum applicuit. Accedit vulgatum illud, quo dicitur, falſam demonſtrationẽ cæteris paribus non nocere. Hoc enim ideò eſt, quòd ſæpenumerò teſtatores ægri, mortis cogitatione turbati, in huiuſmodi qualitatibus & locutionibus labuntur. Et in hanc Zaſij ſententiam, Claud. Cantiunculam cum alijs exactæ eruditionis interpretibus acceſſiſſe video, *ad §. ſed & tale legatum. & §. ſed ſi generaliter. Inſtit. de leg.* Quæ cum ita ſint, nihil hoc loco referre attinet eas limitationes, quas Iaſon videns communem ſententiam facilè conuelli poſſe, *ad d.l. ſi domus. nu. 13 cum ſeq.* adfert. Quod ſi verò maritus plures domos habuit, videtur in dubio illam domum vel illius domus habitationem ipſi reliquiſſe, in qua ſolitus erat cum ea habitare, veluti ſi haberet in diuerſis ciuitatibus vnam domum, videtur reliquiſſe eam, quæ eſt in ciuitate, in qua cum ipſa habitabar,

bitabat, *Bald.conſil.72.lib.3. Beroïus quæſt.101.num.2. & 5. Guil.Benedic.ad cap.Raynutius, ad verb.domum, num.35* Iaſon vero *ad d.l.ſi domus*. videns etiam hac in repugnantes eſſe opiniones, reſpondet *numer.6.* hoc ita ſibi verum eſſe videri, ſi modo conditio & qualitas vxoris hoc requirat. Quid enim, inquit, ſi domus in qua habitat teſtator, ſit multum ampla & ſplendida, vxor verò vidua erat cum vna ancilla manſura? Certè hoc caſu hæres poteſt dare habitationem in alia domo teſta-
2 toris, quæ magis congrueret conditioni vxoris, quia legatum eſt donatio quædam *l.legatum.ff.de legat.1.* & donationes debent intelligi ſecundum qualitatem ſeu conditionem eius cui donatur. *Abbas & Innoc. ad cap.paſtoralis, de donat.* & verba teſtatoris debent intelligi ſecundum conditionem perſonæ ad quam referuntur, *l.plenum. §. equitij. ff. de vſu & habit. cap. ſi de beneficio, de præben. lib.6.* neque eſt veriſimile, teſtatorem voluiſſe relinquere vxori viduæ cum vna ancilla manſuræ, habitationem tam amplæ domus. immò
3 quod eſt amplius, putat Iaſon etiam eo caſu quo in diuerſis ciuitatibus domos habet teſtator, eſſe in arbitrio hæredis dare habitationem aut domum quam velit, dummodò talis ſit, in qua honeſtè, commodè, quietè & idoneè poſſet habitare: quia teſtator in dubio intelligitur minus grauare hæredem quam poſſit, *l.vnum ex familia.§.ſi rem.ff.de legat.2.* Hæc tamen Iaſonis opinio quæ communi aduerſatur, me non mouet, qui ducor argum. l. quę conditio. §. ſi. ff. de condit. & demonſtrat. vbi ſi teſtator voluit aliquid fieri in foro, intelligitur de eo in quo teſtator domicilium habuit. Et maxima ſequeretur abſurditas, ſi vxor quæ toto tempore hic Louanij habitauit, & adhuc habitare cupit, per hæredem in aliam aliquam ciuitatem remotam, vel non æquè gratam, ita relegari atque reijci poſſet. Quod ſi verò expreſsè teſtator dixit, Lego domum in qua habito, vxori: & propter peſtem in aliam ſuburbanam

domum

domum habitandi cauſa ſe recepit, vtique de ea domo ſenſiſſe non videtur, *Guil. Benedic. d. loco. num. 37. verſic. ſed pone. per l. 1 §. habitare. ff. de his qui deie. vel effud.* & quia verbum [habito] eſt verbum frequentatiuum, ideoque de rara & momentanea habitatione nō eſt intelligendum. *Bald. ad l. 1. ff de ſtatu homin.* quia quæ caſualiter fiunt, non ſunt habenda in conſideratione, *l. quæſitum. §. fin. ff. de legat. 3.* Diligenter quoque obſeruandum eſt, quod ſi teſtator legat vxori ſuæ domum, ita tamen quod poſsit in ea habitare toto tempore viſæ ſuæ, hæc verba reſtringunt & limitant legatum domus ad ſolam habitationem, *Abbas in dictionario, in verbo, ita tamen. quem refert D. Antonius Capicius deciſ. noua Neapol. 108. incip. In cauſa magnifici, num. 7.* ſicut & interdum ex verbis teſtatoris eiuſmodi legatum domus ampliatur. Quia † ſi maritus legat domum, & prohibet vxorem ſuam in ea domo moleſtari, exiſtimat Deci, *conſil. 476.* ita ampliari & extendi hoc legatum his verbis, quòd authoritate propria talem domum accipere poteſt, *quod & Angel. ad l. hæc ſi res, verſicul. nota diligenter. ff. de rei vendic. voluiſſe ait.*

4

5

Porro autem quid legato domus contineatur, alibi latè dixi, & aliis atq; aliis locis explicatur. Et quidem hortus cohærens domui, legato continetur, *l. prædiis. 91 §. balneas. 4. §. fin. ff. de legat. 3.* vbi autem hortus non eſt annexus domui, neque propter eum paratus, † 6
alio iure vtimur, *l. olympico. ff. de ſeruit. vrb præd.* Cauſa autem domus cenſetur hortus paratus ex multis, *ſecundùm Guil. Benedic. d. loco, in verbo, Et hortum, num. 7.* Primò, ſi fuit ſimul cum domo emptus vno eodemque precio, vel ſi emptus fuit, vt domum amœniorem redderet aut ſalubriorem: aut ſi fuit ad vſum & ſeruitium domus per maritum deputatus, ita quod de domo habeatur aditus ad hortum, vel econtrà, *d. l. prædiis. §. penultim. & final. ff. de leg 3. Bartol. ad l. ſi mercedem. §. ſi fundum. ff. de actio. emp.* Et hac occaſione pulchre

pulchrè diſputat in ſimili Paulus Pariſ. *conſil.80.nu.1. lib.2.incip.Viſis codicillis*, vtrum appellatione Cameræ contineatur muſæum Cameræ adhærens: & an legatum factum de rebus quæ cõtinentur in Camera, extendatur ad ea quæ in dicto muſæo reperiuntur? Videbatur quòd ſic, quia in ſimili, legatis ædibus venit apotheca, ad quam dabatur aditus per ipſas ædes, ſi eadem contignatione & fundatione iungitur. *Alex. conſil.224.libr.2. multis hoc legibus & authoritatibus probat.* Contrarium tamen decidit, quia diuerſus eſt vſus Cameræ & bibliothecæ ſeu armarii & muſæi, & diuerſa eſt vtriuſq; deſtinatio. Quomodo & penus & granarium domui annexum, non etiam vſu ſeparatum, & aliis locari ſolitum, hoc legato continetur, *gloſſ. & Bar. ad l. vxori.ff. de leg.3. l. granaria.ff. de act. empt. facit l. fin. ff. de ſeruit. vrb. præd.* Ædibus autẽ legatis, omne id ædificium cedit, qúod ſupra ſolum earum ædium erit, *l. ſi cui.ff. de legat.3* & ſi domus fuerit legata, licèt particulatim ita refecta ſit, vt nihil ex priſtina materia ſuperſit, tamen dicemus legatum deberi, niſi teſtator mutauerit voluntatem, *l. ſi ita legatum.§.fin. l. ſi areæ. l. ſeruum filii.ff. de leg.1.*

CAP. XXVII.

De legato domus & eorum quæ in ea ſunt, coniugi relicto.

SVMMARIA.

1 *Merces & venalia, an legata domo & iis quæ in ea ſunt, debeantur.*

2 *Nomina debitorum & inſtrumenta, an domo legata cum iis quæ in ea ſunt, veniant.*

3 *Domus ſi legatur vxori, ſicut teſtator eam nunc poßidet, quid contineatur, remißiuè.*

DOMO vxori cum omnibus his quæ in ea ſunt, legata, nihil penitus exceptum eſſe videtur, quia

quia verbo [rei] vſus eſt teſtator, quod eſt generaliſſimum, *l. rei appellatio. l. rei appellatione. ff. de verb. ſignific. l. 1. ff. ſi cert. peta.* ſicut & verbum [bona] *l. bonorum. eod. tit. l. nam quod. § fin. ff. ad Trebellia.* Quæ verba adiuncta verbo vniuerſali [omnibus] videntur non recipere aliquam reſtrictionem, *l. Iulianus. ff. de legat. 3. cap. ſolitæ, de maior. & obed.* & cum verba ſint vniuerſalia & clara, videtur ab iiſdem non eſſe recedendum, *l non aliter. l. ille aut ille. § cùm in verbis. ff. de legat. 3.* Talis enim videtur mens teſtatoris, qualem verba ſignificant *l. Labeo. ff. de ſuppellect. leg. cap. ſecundò requiris. de appel.* maximè cum legata ſint fauorabilia, & plena in eis fieri debeat interpretatio, *l. in teſtamentis ff. de regul. iur.* vt nó ſolum præſentia, verum etiam futura contineantur, *l. nam quod. §. fin. ff. ad Trebel.* & qui omnia dicit, nihil excludit. *cap. ſolitæ. de maior. & obedien.* verbaque generaliter prolata, generaliter accipi debent, *l. de pretio. ff. de public.* Cæterum † neque merces neque venalia legato eiuſmodi contineri, Scæuola reſpondit, *l. generali. §. vxori. ff. de vſufruct. leg.* vt nec alia multa. Nam neque bona ſtabilia vt vocant, deſcripta in inſtrumentis & ſcripturis exiſtentibus in domo, neque † nomina debitorum, quæ loco non concluduntur, *l. fideicommiſſum. ff. de iudic.* niſi etiam eſſent legata iura & ſcripturæ, debentur. *Benedict. Capra conſil. 159. & conſil. 45. Corneus conſil. 49. incip. In præſenti conſultatione. col. 2. verſic. tamen his nō obſtantibus. & conſ. 173. lib. 3. & conſ. 236 lib. 4.* potiſsimum quando tales ſcripturæ, & talia nomina debitorum, & inſtrumenta ibi non erant à teſtatore poſita, vt perpetuò ibi eſſent, ſed ad beneplacitum duntaxat, *l. ex facto § rerum. ff. de hæred. inſt. l. huiuſmodi. §. legatum. ff. de leg. 1. l. ſi ſaltum. l. ſi chorus. l. ſi fundus. §. 1. l. ſi ita. ff. de legat. 3. l. cùm de lanionis. §. Sabinis. ff. de fundo inſtruct.* quoniam voluntas mariti teſtatoris principaliter debet attendi, *l. in conditionibus. ff. de condit. & demonſtr.* & de voluntate ipſius teſtatoris videtur eſſe, quod memoriale, rationes, ſcripturæ & inſtrumēta, ſint apud hære-

verb.ſignific. Gomeſius ad §. item Seruiana, nu. 19. Inſtit. de action. aut ſi dixit { lego ea quæ domi quomodocunque habeo.} *Alciat n 38. & alij in c. quod ſedem. de offic. ord. Molinæ. ad conſuetud. Pariſ. §. 1. q. 5. nu. 48. Pau. Pariſ. d. conſ. 8. & conſ. 9.* Addit præterea Didacus, quòd apparet, inſpecta mente teſtantis, in legato rerum certo loco exiſtentium, res venales contineri, quando res illæ venales erant fructus collecti ex fundis & agris ipſius teſtatoris, nec eas teſtator negociationis cauſa venales habuit: ſed quia neceſſariò erant vendendæ, venales dicebãtur. Has enim res etſi venales ſint, non videtur teſtator à legato rerum quas domi habet, excludere, *Decius d. conſ. 472. Panorm. conſ. 6. lib. 1.* Tum verò ſi teſtator his verbis ita legaret, {Vxori meæ lego omnia quæ domi habeo, excepta lana venali: } proculdubio hoc legato venirent res domi exiſtentes, etiam ſi venales omninò forent. *Decius num. 31. Cagn. num. 39. ad l. 1. ff. de reg. iur. quod latiſſimè & elegantiſſimè probat atque confirmat d. loco nu. 4 Didacus. quem omninò vide.* Adde etiam quod pulchrè *conſ. 61. incip. Tota difficultas.* notat Rubeus, quod ſi quis legat domum cum omni iure ſuo & omni ſupellectili: non venit argentum potorium & eſcarium, niſi teſtator hoc ſenſerit, vel niſi dixerit quòd legat domũ & vniuerſa ad eam eiuſque vſum pertinentia. Legata autem domo cum bonis mobilibus, domus eſt principale legatum, reliqua tantum acceſſionis vice cen- 3
ſentur. *Beroius q. 30.* Quòd ſi maritus † legat domum vxori ſuæ ſicut eam nunc poſſidet, quid legato iſtiuſmodi relictum videatur, explicat Iaſon *num. 2. cum alijs ad l. fin. ff. de conſtit. Princip.*

CAP. XXVIII.

De frumento coniugi legato?

SVMMARIA.

1 *Frumento legato quid contineatur.*

2 *Frumento & pecunia ſimul legatis, an eodem tempore ſolui debeant.*

Digitized by Google

3 *Frumenti aliquot modijs ad menſuram Louanienſem legati, an Louanij ſolutio fieri debeat.*

1 EX his etiam magna ex parte intelligi poteſt, quid de legato frumenti dicendum ſit: Videlicet † quòd frumento aut tritico legato, id quod teſtator venale habebat, vxori non debetur, etiam ſi omne frumentum quod erat in domo, legaſſet: quia generalitas illa reſtringitur ex illa adiectione, quod in domo eſſet, *l. ea tamen adiectio. ff. de lega. 3.* & venalia non cenſentur domi eſſe, *l. generali. §. vxori ff. de vſufruct. leg.* præterquam ſi dixerit, [lego frumentum quod quoquomodò domi eſt.] *Alex. conſ. 118. lib. 5.* vel ſi aliud frumentum quam venale domi non haberet, vel niſi illud ex prædijs ſuis percepiſſet, in quo negociari non dicitur, etiam ſi illud vendat, *vt ſuperiore capite diximus ex Didaco lib. 2. var. lect. cap. 5. Decio conſil. 472. Abbate conſil. 6. lib. 1. Ioan. Dilect. de arte teſtan. tit. 6. cap. 19. incip.* Tritico. Legato autem ſic frumento, omne illud debetur, quod tempore mortis teſtatoris inuentum fuit, quodque à ſolo ſeparatum atque reconditum fuit, *l. Lucius. ff. de fund. inſtruct. Boerius. qu. delph.* 30. Auguſt. Bercius *qu. 29. incip. an ſub illis verbis, & qu. 30. incip. illud etiam quæſitum eſt. vbi plura de hoc legato frumenti tradit,* dicens inter cætera, illud ſub legato mobilium caſibus ſuperius expreſſis contineri, præterquam ſi fundo adhuc cohæreat, & nondum collectum ſit frumentum: quia fructus pendentes, pars fundi eſſe exiſtimantur, *l. fructus. ff. de rei vendic.* Nam licet Caſtrenſ. *conſ. 132. lib. 1.* putet contrarium, propter deſtinationem patrisfamil. qui illos de proximo colligere putabat, aliud tamen reſpondit Alciatus *reſponſo 660. incipien. Hæc verba*, quia deſtinatiò tali caſu non habetur pro re ipſa, *l. fundi. §. item. l. ſequent. ff. de act. empt.* cùm non augeat hæreditatem, & non veniant in fideicommiſſum, *l. ita tamen. §. 1. & ibi Doct. ff. ad Treb.* & ex vſu loquendi tales fructus inter mobilia computemus. *Oldrad. conſ. 209.* Sed

nec

necappellatione huius panis cõtinetur. *Bar. ad l. quæſitum. §. illud. ff. de legat. 3.* quia in aliam ſpeciem ac formam tranſit, adeoq; reſtringitur, ſicut & econtra legatum iſtud ample ſubinde quãdo ſeſe offert occaſio, accipi debet. Legato enim frumento quod in vrbe eſt, etiam illud quod in portu eſt, debetur, *l. ſi quis ita. ff. de aur. & arg. leg. Roma ſingul. 546. aliàs 552. incipi. lego Titio omne granum.* Et ſi maritus vxori decem menſuras frumenti, & decẽ libras omni anno reliquit, ample legatũ iſtud accipitur, vt vno eodemq; tempore omnia iſta ſimul ſolui debeant, propter coniunctionẽ. *Bart. ad l. ſi legatarius. §. fi. ff. de leg. 3. l. iam hoc iure. ff. de vulg. & pupil. Curtius Iunior conſ 5. nu. 2. lib. 1.* Sed quo tempore? Collectis fructibus, vel ſecundum morem regionis. *Bart. & Curt. d. loco, per l. Firmio. §. pater. ff. quan. dies leg. ced. & l. nec ſemel. §. ſi in habitatione, eod. tit. Roma. ſing. 384. incip. Redditus relictus. & in l qui hoc anno. nu. 7. ff. de verb. oblig. & ibi Zaſius nu. 10. & 11.* quia, inquit, ſi ratione adiuncti diſponitur de vno ſicut de alio, vt determinatio æqualiter determinet, ne diuerſo iure cenſeantur ea, quæ per copulam vniuntur, *l. cùm ſolutum. C. de ſen. & interloc. l. rerum mixtura. ff. de vſur. & vſucap.* cõſequens eſt, quod quæ ſimul coniuncta & determinata fuerunt, ſimul prę̃ſtentur. Et quia legatum frumenti primum fuit, non ſoluetur legatum pecuniæ, ſicut ſolueretur ſi per ſe ſolutum ſtaret, ſed eo tempore, quo petuntur fructus, *quod & Iaſon ibi verſicul. in quarto membro, & rurſum in ſimili ad l. Iuri operam daturo, nu. 4. & 5 ff de iuſtiti. & iur. & Romàn. conſil. 231. incipien. Præmiſſorum. & Felin. cum Ripa ad cap. 2. de reſcript. & cap. 1. de iud. & Socin. Nepos conſil. 160. incip. Circa præſentẽ, lib. 2. & Præſes Euerardi in loco à natura copulæ, voluiſſe videntur.* Alias autem reſpondet Modeſtinus, quod ſi maritus vxori quid annuũ reliquerit, & illa nondum finito anno deceſſerit, integrum legatum hæredibus deberi, *l. 5. ff. de annuis legat.* Nam & initio anni cedit dies huius legati, quamuis in ſtipulationibus diuerſum ius ſit, *l. 1. C. quan. dies leg. ced.* 2

 Qua

Digitized by Google

Qua de re accuratius diſputat Duarenus *ad l. fructus. §. ex contrario ff. ſolut. matrim.* Et quamuis in aliis pleriſq; caſibus, creditori ante tempus ſolutionis ſatisfieri poſsit, *l. quod in diem. ff. de ſolut. l. eum qui calendis. §. fi. ff. de verbor. oblig.* vxor tamen, cui à marito certa menſura frumenti ſingulis annis legata eſt, illud ante tempus recipere non cogitur, maximè ſi curſu temporis deterius fieri poſſet. *Decius ad l. cùm tempus, nu. 7. verſi. Et ex his infertur. ff. de regul. iur. Ang. ad l. Titius. ff. quæ res pign. ob. poſſ. Bald. ad l. plures. C. de fid. inſtrum.*

5 Porro autem idem Baldus, qui nihil ignoraſſe dicitur, *conſ. mihi 421. incip. Factum tale eſt, nobilis Anton. &c. lib. 1.* diſputat de hoc caſu: Maritus ordinauit ſuum teſtamentum, & voluit vxori ſuæ 25. ſaccos frumenti ad menſuram Aſtenſem ſingulis annis pręſtari, per eum qui in tali prædio habitaret: Quæritur, vtrum frumentũ in loco vbi prædium illud ſitum eſt, ſolui debeat, an verò ibi vbi vxor habitat, & ſecundum menſuram cuius loci ſoluendũ eſt? Idem eſſet, ſi quis Louanii habitans, legaret vxori ſuæ quinquaginta modios frumenti menſuræ Louanien. ſoluendos ab eo qui prædium ſuum ruſticum alibi ſitum poſsideret. Et primo videtur, inquit, quod ſolutio debet fieri in loco habitationis vxoris, ad quem etiam menſura relata eſt, fauore alimentorũ, ne interim in itinere periculum ſuboriatur, *l. ſed & ſi ſuſceperit. §. ſi libertis. ff. de tranſact.* & etiam propter eandẽ illam menſuræ deſignationem, *l. Titia Seia ff. de lega. 2 l. 1. & ibi Cynus in verb. vel quia legauit ad menſuram Parienſem. C. vbi fid. pet. opor.* maxime ſi vxor ſit nobilis: quia ratione nobilitatis augetur vtilitas legati, vt debeat ei deferri ad domum, *d. l. ſed & ſi ſuſceperit. §. ſed & ſi proponas.* Contrariam tamẽ partem tanquam veriorem amplectitur: Primo, quia lex ait, in loco domicilii ſolutionẽ eſſe faciendam, *l. quod legatur. 38. ff. de iudic.* [Quod legatur, (inquit Licinius Ruffinus) ſi quidem per perſonalẽ actionẽ exigitur, ibi dari debet vbi eſt, &c.]

Secun-

Secundo, quia quoties debitor eſt diuerſi fori, creditor debet accedere ad domicilium eius, non econuerſò. *l. item illa. ff. de conſtit. pecu. & ibi hoc not. Doct.* Tertio quia grauauit hæredem reſpectu loci, ergo de illo loco videtur intellexiſſe, *l. fideicommiſſum. §. quid tamen. ff. de iudic.* maximè ſi hoc valdè graue & oneroſum foret hæredi, *l. vnum ex familia. ff. de lega. 3.* & fortè filio, cuius fauore mitior interpretatio facienda eſt. Neque obſtat, inquit, demonſtratio menſuræ ad certum locum: quia ad illam mẽſuram ſeu modum poteſt menſurari ſine aliqua difficultate in loco vbi frumentũ natum eſt, Sed ſi vxor propter potentiam hæredis, ſolutionem in dicto loco acquirere commode nõ poſſet, exiſtimat quod hæres eiuſmodi cogeretur ſumptibus & periculo vxoris, officio Iudicis ex æquitate dictum frumentum ad locum habitationis eiuſdem vxoris deferre, quia dolus ſuus nemini patrocinari debet, *l. prætor. §. fin. ff. de edend. l. 1. ff. de dolo.* Quæ Baldi reſolutio cum ſententia Accurſii *ad. d. l. quod legatur.* ab omnibus probata & recepta, cõuenire videtur, dum ait, legatũ ibi ſoluendum eſſe, vbi teſtator voluit, vel ibi vbi veriſimile eſt ipſum ſolui voluiſſe, ſubiicitque elegantem & eruditam aliam diſtinctionem, ad quam ſemper recurrere ſolemus, quæ cum omnibus obuia ſit, hoc loco non videtur eſſe repetenda. Quod ſi vero frumentum quod ex ſuburbano natum eſſet, legatum ſit, tunc ſi minus natũ quam legatũ eſſet, non ampliùs ſoluendũ foret, quam quod natum fuit, quia taxationis vicem obtinent ea verba [quod natum erit.] *l. cùm certus. ff. de vino & trit. leg.* Si verò natum tantum eſſet, & ſine culpa hæredis conſumeretur, exiſtimat Zaſius *lib. 1. cap. 1. nu. 53. ſingul. reſpon.* adhuc hæredem liberari, quaſi hæc taxatio, quod natum eſſet, rem debitam ab incertitudine generis exemiſſet. Sic & ſi à Pontifice conceſſum ſit Epiſcopo, propter debita ipſius perſoluenda, vt fructus primi anni beneficiorum ſuæ diœceſis

Digitized by Google

intra quinquennium venturum percipiat, ſi fructus primi illius anni aut nulli fuerunt, aut chaſmate perierunt, conſumpta eſt omnino gratia, nec poterit Epiſcopus alterius anni fructus percipere, *cap ſi propter, & ibi Archid. Ioan. And. Dominic. & Philip. Franc. de reſc. lib 6. Tyraq. ad Boues. §. hoc ſermone in reg. num. 64. ff. de verb. ſignific.* Tu tamen vide text. qui videtur eſſe cõtrarius *in l. ex eo vino ff. de vino, trit. &c. & in l. legatum. § 1. & l. liberto. §. 1. ff. de annu. legat. & l. Lucius ff. de alimen. leg. & d. l. Firmio.* Sed ad hanc antinomiam tollendam, Accurſius vbique ſufficit, *vt idem Tyraq. ait.*

Non abſimilis autem eſt quæſtio, quid dicendũ eſt, ſi maritus vxori legauit omne frumẽtum in horreo conditum, illudque conſumpſit, & aliud eius loco poſteà repoſuit, quod tempore mortis ipſius reperitur? Caſtrenſis ſanè *ad l filiæ ſuæ. §. Titia, ff. de condit. & demonſt.* exiſtimat, hoc frumentum vxori deberi, quia inquit, frumentũ in ſuo genere recipit functionem, & ideo ſurrogatum cenſetur idem cum eo quod cõſumptum eſt, *argum. l. 2, circa princip. ff ſi cert. pet.* Sed Socin. *in d. §. Titia. num. 5.* reprehendens Caſtrenſ. dicit hanc illius rationem eſſe falſam: quia ex quo genus frumenti eſt reſtrictum ad frumentũ certi & determinati loci, & ſic ad certum frumentum, cenſetur potiùs legata ſpecies frumenti & non genus, adeoq; non recipit functionem aut permutationem, *l. ſed & ſi certos. ff. de leg.* 1. Et ideò ſecundum eum melior videtur eſſe ratio Angeli, dicentis quod ſurrogando in eodem loco, videtur ſurrogaſſe in locum illius conſumpti. Tu vide ea quæ *cap. proximo* de veſtibus legatis reſolutiuè dicam.

CAP. XXIX.

De veſtibus & ornamentis vxori à marito legatis.

SVM-

SVMMARIA.

1 *Veſtibus legatis, an veſtis ſciſſa & nondum parata, ſed apud ſartorem exiſtens, debeatur.*

2 *Panno legato, an debeantur veſtes.*

3 *Veſtes poſt teſtamentum factæ, an debeantur legataria veſtium.*

4 *Veſtes lugubres vxori legatæ, an poſt annum luctus peti poßint.*

5 *Veſtes ſi æſtimatæ ſunt à teſtatore certo precio, an ſi plus vel minus valeant, hoc pertineat ad hæredem.*

6 *Veſtes hyemales & æſtiuales ſi legantur, quales & quando debeantur.*

7 *Ornamentis legatis, quæ comprehendantur legato.*

DOmitius Vlpianus veſtimentum eſſe ait, quod detextum eſt, etſi deſectum non eſt, id eſt, ſi ſit conſummatum: quod in tela eſt, nondum pertextum vel detextum, contextum appellatur, *l. veſtimentum. ff. de aur. & argen. leg.* Ex quo inter interpretes Iuris quæſtio nata eſt, vtrum vxor cui legata ſunt veſtimenta in domo exiſtentia à marito, debeat habere veſtem ſciſſam nondum ſutam, neque completam, penes ſartorem adhuc exiſtentem? Et eò quidem communis opinio propendet, quod vxori debetur, ſecundum quam in Senatu Tholoſano iudicatum fuiſſe teſtatur Aufrerius *deciſione 387. incip. Item fuit quæſitum, ſi de conſuetudine, per l. & ſi non ſunt. §. quid ergo. & §. fin. & d. l. veſtimentum. ff. de aur. & argen. leg. & ibi Bartol.* Deſtinatio enim patrisfamil. attenditur, quæ erat quod eiuſmodi veſtes domum reuerterentur, *vt ait Zaſius, ad l. cætera. §. ſed ſi ſeparauit, num. 17 ff. de legat. 1. Bald. ad l. ex facto. §. rerum. ff. de hæred. inſtit.* Quemadmodum ſi legatur frumentum, quod in ciuitate eſt, ea frumenta quæ ruri ſunt, non continentur regulariter *l. nã quod 4. §. ſi ita legetur. 4 ff. de penu. leg.* Verùm ſi teſtator frumétum ad præſens, vel cauſa cuſtodiæ ruri reliquerit, deſtinarit tamen ad frumentum vrbicum, cõnumerabitur legato, *l. ſi ea. ff. de leg. 3.* Econtra verò ſi maritus 1

Digitized by Google

2 legat vxori ſuæ omnem pannum qui in domo erat, exiſtimant noſtri veſtes ſeu veſtimenta non contineri, ſed ſolam rudem materiam panni, quę non eſt in ſpeciem veſtis translata, deberi. Nam & legato marmore, non debetur ſpecies ex marmore confecta, *l. illud quæſitum. §. illud fortaſſe. ff. de leg.* 3. & lana legata, ea quæ tincta eſt, non continetur, *l. ſi cui lana. ff. eo. titul.* ligniſque legatis, ea quæ ad comburendum parata nō ſunt, minimè debentur, *l. ligni. illo tit.* Tum verò pro regula traditum eſt, quòd ex legato generis, non debetur niſi rudis materia, non ea quæ in ſpeciem aliquam eſt translata. *d. §. illud.* ſi non aliud ſenſiſſe teſtatorem euidenter conſtet. *l. pediculis. §. Labeo. ff. de aur. & arg. leg.* idque ad pręſentem quæſtionem Baldus reſpōdit *in ſua praxi, ſi modò eius ſit, ſub Rubr. de vit. voluntat. qu.* 7. *in fin.* & Ioan. Berberius *in ſuo viatorio iuris, titul. de legat. verſic. Quæro, teſtator legauit vxori ſuæ pannos, &c.* qui tamen putant, quòd alio iure vtendum foret, ſi teſtator admodum largè per verba & ſigna vniuerſalia eſſet locutus, *per l. hæres meus. §. 2. ff. de legat. 3. & d. l. pediculis §. Labeo.* vel ſi ex panno fieret veſtimentum antequàm dies legati cedat, *l. lana legata. ff. eod. tit. de leg. 3.*

3 Huc etiam pertinet quæſtio, † an ſi teſtator reliquit arcam vxori ſuæ cùm veſtibus in ea exiſtentibus, & poſt conditum teſtamentum aliquæ veſtes ſint additæ, illæ legato contineātur? Et primò videtur quòd ſic, quia iſta verba, {quæ ibi ſunt, vel in ea exiſtentibus,} videntur referri ad tempus mortis eius. & ideò ſi additæ ſunt res aliquæ, antequàm moriatur teſtator, videntur legato contineri, quia tempore mortis ibi inueniuntur: quod tempus vtique reſpiciendum eſt, *l. fin ff. de liber. leg.* quia ab eo incipit effectum ſuum ſortiri & procedere teſtamentum, *l. 1. §. cùm igitur C. de cad. tol.* eiuſque obitu confirmatur, *l. 3. ff. de aliment. legat. cap. cùm Marthæ. de celebrat. Miſſar.* ſicut & econtrà ea quæ adempta ſunt, legatum minuiſſe videntur. Alijs aliud viſum fuit, propterea quòd verba teſtatoris

deſignant

deſignant tempus præſens facti teſtamenti, non tempus futurum mortis teſtatoris, & regulariter tempus præſens ad futurum non extenditur, *l. vxori. §. 1. ff. de leg 3.* ſicut præteritum non comprehendit futurum, *l. ſi à colono. ff. de verb. oblig.* Baldus autem *in d. praxi tit. de vlt. volunt. q. 1. incip. Circa teſtamentum igitur.* diſtinguit hoc pacto: Aut teſtator auxit legatum, aut detraxit legato. Primo caſu cedunt legato, *l. filiæ. §. 1. ff. de condit. & demonſt.* Secundo, inquit, an cedant in relictis conditionalibus, inſpicimus terminum conditionis exiſtentis, non facti teſtamenti, *l. mea res, ff. de condit. & demonſtrat.* Bartolus verò *ad l. ſi ita. ff. de aur. & arg. leg num. 8.* paulò aliter. {Pone, inquit, quòd vir legat vxori omnes veſtes ſuas, & illę veſtes ſunt corruptæ, & aliæ factæ de nouo, vtrum extendatur legatum ad futuras? Dico, quòd ſi teſtator addidiſſet aliam veſtem, & prima ſupereſſet, illa noua addita non cenſeretur eſſe legata. Sed ſi prima eſſet conſumpta, & alia addita loco primæ, vt ſi habeat pannos quotidianos qui ſunt conſumpti, & alios fecit loco primorum: tunc talis veſtis de nouo facta, legato cedit.} Hæc ille. *quem ſequitur addit. ad d. deciſ. Capell. Tholoſ.* cùm tamen Bart. *ad l. quædam, nu. 2. ff. de tritic. vino & oleo leg.* reſpondit ſimpliciter, quòd ſi teſtator legat vxori frumentum, intelligitur de eo quod inuenitur tempore mortis: cùm frumentum ſit renouabile, quia conſumitur, & corruptionem recipit, *l. quæſitum. ff. de fundo inſtruct.* Idem autem de veſtibus dici poſſe conſtat. De ademptione ſola nihil eſt hæſitandum, quia legatum alienatione & conſumptione voluntaria cenſetur ademptum atque reuocatum eſſe, *l. rem legatum, & ibi Doct. ff. de adimen. legat. in l. fideicommiſſa. §. ſi rem. ff. de legat. 3.* niſi contrarium declarauerit teſtator, & ad æſtimationem rei alienæ hæredem adſtrinxerit, idque coram teſtibus, codicillis, ſimplicis declarationis inſtrumento, vel aliter, *l. cùm ſeruus. ff. de adimen. leg. Ioan. Dilect. de arte teſtan. tit. 10. cap. 7.* Sed in his quæ additæ aut ſur-

 rogatæ

Digitized by Google

rogatæ ſunt, tota difficultas verſatur, vt ait Alber. qui tandem reſoluendo etiam exiſtimat *ad d. l. ſi ita*, quòd ſi voluntas teſtatoris apparere poteſt, ſeruari debet, *l. in conditionibus .ff. de condit. & demonſtrat.* Si verò eſt dubia, & legatum eſt vniuerſale, ſpectatur tempus mortis, quò omnia retuliſſe videtur teſtator: & ſi eſt ſingulare legatum, videndum eſt quibus verbis locutus eſt, an ſcilicet verbis deſignantibus tempus futurum, vel præſens: quia in verbis præſentis temporis veniunt ea quæ ſunt tempore teſtamenti conditi: in verbis futuri temporis, ea quæ ſunt tempore mortis teſtatoris. Vndè, inquit, ſi non per ſigna vniuerſalia, ſed ſimpliciter per verba præſentis temporis maritus {lego vxori veſtes} deinde emit ei alias veſtes, debebuntur ſolùm illæ, quas habebat tempore teſtamenti: ſecus, ſi verbis futuri temporis vſus ſit, per text. *in d. l. ſi ita.* cuius verba ſunt hæc: {Si ita legatum eſſet, veſtem meam, argentum meum, damnas eſto dare: id legatum videtur, quod teſtamenti tempore fuiſſet: quia præſens tempus ſemper intelligitur, ſi aliud comprehenſum non eſſet: nam cùm dicit veſtem meam, argentum meum: hac demonſtratione (meum) præſens, non futurum, tempus oſtendit.} Per eandē l. Benedict Capra *conſ. 45. incip. Cùm viſo, &c.* ſimpliciter cum iam dictis Doct. reſpondet, quòd in tali legato nihil venit, niſi quod fuit tempore conditi teſtamenti, etiā ſi legando teſtator appoſuiſſet nomen generale, & dixiſſet {lego omnes veſtes quæ ſunt in domo, aut omnes res quę ſunt in tali villa:} quia adhuc non traheretur legatum ad futura. *l. ſi §. 1 ff. de lega. 2.* Neque mouet quòd cùm tractatur de modico præiudicio, legato veniunt etiam futura. *l. fin. C. quæ res pig. oblig. poſſ.* quia hoc verum eſſe poſſet, ſi concurreret tacita voluntas teſtatoris, quę hic deficere videtur. *In quā ſententiam & Corneum quoque conſ. 14. incip Circa primū. lib. 1. nu. 17. acceſſiſſe video, per l. ſcribit. §. idem ſcribit ff. de aur. & argen. leg. & d. l. ſi ita. & l. cùm ſtipulamur. ff. de verb. oblig.*

Et

Et hac in parte teſtamentum non æquiparatur legi. Quamuis enim natura legis ſit, præſentia & futura reſpicere, *l. leges. C. de legib.* voluntas tamen teſtatoris ad præſentia potius, quam ad futura, quæ ſaltem in ſpecie ſunt ſibi incognita, refertur. *l. ſi cognatis. & ibi Bart. ff. de reb. dub.* Eodem modo Ioan. Dilect *in lib. de arte teſtan. tit. 6. cap.* 10. reſpondet, quod ſi teſtator leget equos ſuos, non debetur fœtus editus poſt teſtamentum, *l. ſi ita. ff. de leg.* 3. & ideò conſulit teſtatori, vt vtatur nomine collectiuo, legando arméta equorum, vel gregem pecudum, & ſic pertinebit ad legatarium futurum incrementum, etiam viuo teſtatore natum, *l grege legato, vbi Bald. Bart. & Alexand. ff. de lega.* 1. *Bald. conſ.* 485. *incip. Qui legat, lib.* 4. Sed & ſi teſtator, inquit, vtatur verbo generali, vel oratione indefinita, tamen vt comprehendantur in legato quæſita poſt teſtamentum, remedium eſt, quod teſtator non dicat mea vel ſua, ſed quæ mea vel ſua erunt, *l. nuper. & l. nomen. §. filio. ff. de leg. 3. & ibi Doct.* Ex quibus omnibus vides hanc ſententiam admodum difficilem atque obſcuram eſſe, dum quidam ſimpliciter negant nouas veſtes aut alias res poſtea accedentes, legato contineri, *d. l. ſi ita.* quidam exiſtimant referre, an verbis vniuerſalibus & generalibus atq; infinite conceptis, locutus ſit maritus teſtator: alii vero conſiderant, an veſtes priores plane conſumptæ aut detritæ fuerint: ita vt nihil ſit conſultius teſtatori, quam verba clare, etiam in futurum tempus concipere, vt omnes iſtas difficultates euitet, & ne vxorem, cui bene proſpectum eſſe cupit, in ærumnas litium coniiciat, hæredesque ſuos cum ipſa multis contentionibus implicet. Animaduerto enim non eſſe ſimpliciter verum, quod tempus teſtaméti códiti inſpicitur. Nam vt Iauolenus ait, cum fundus nominatim legatus ſit, ſi quid poſt teſtamentum factum adiectum ſit, id quoque legato cedit: etiam ſi illa verba adiecta non ſint [qui meus erit] *l. cùm fundus. ff. de legat.* 2. Sic &

Sabinus

Sabinus ait, Si areæ legatæ, poſt teſtamẽtum factum ædificium eſt impoſitum, vtrunque debebitur, & ſolum ſuperficies, *l.ſi areæ, ad tit.* Rurſum Pomponius: Si teſtator, inquit, adieciſſet aliquid fundo legato, augmentum legatario accederet, *l.ſi ex toto.ff.de leg.*1. Apertiùs autem *in l.ſi grege, eod.tit.* ait, quòd ſi grege legato, aliqua pecora viuo teſtatore mortua eſſent, in eorumq; loco aliqua eſſent ſubſtituta, eundem gregem videri: *quod & in l.quod in rerum, eo.tit.probatur.* Et ideò Zaſius *num.6.cum Iaſone ad l.ſerui.§.Labeo.cum ſeq.illo tit.* hanc difficultatem animaduertens, fatetur per d.l.ſi ita, quod ſi teſtator legat veſtem, & poſteà alia veſtimenta comparauerit, debentur tantùm ea, quæ erant ſua tempore facti teſtamenti, niſi dixiſſet, [lego veſtimenta quæ erunt cum moriar.] Et eſt ratio ſecundum eum, quia d.l.ſi ita, loquitur de acceſsione corporũ ſeparatorum. Veſtes enim priores à poſterioribus ſunt ſeparatæ, adeoque verum eſt, quòd tempus teſtamenti inſpicitur, cum voluntas teſtatoris ſe reflectat ad eas veſtes quæ tunc erant: quapropter licèt poſteà faciat alias, illæ non debentur, quia deficit teſtatoris voluntas. Cæterum aliis in rebus multis tempus mortis inſpicimus, vt in legibus ſeu reſponſis Conſultorum nunc per me allegatis, videlicet, quòd in vniuerſalibus, vel in toto vniuerſali, quod recipit augmentum aut diminutionem, ſicut eſt grex, peculium, dos, quæ dicuntur vniuerſalia, cum augeantur & diminuantur, *l.peculium.ff.de lega.*2. augmentum adueniens poſt teſtamentum, auget legatum, & vt voluit Iaſon *ad l.grege.num.2.ff.de lega.*1. in omni vniuerſali legato ſemper inſpicitur tempus mortis, non tempus conditi teſtamenti. Et ſicut ſi teſtator ex cauſa voluntaria minuat legatum, hoc minuitur legatario, *l.fin.eo.tit.* ita etiam & augmentum includitur, vt ſit eadem ratio augmenti quoad augmentum, quę eſt diminutionis ad diminutionem. Tũ etiam totum vniuerſale dicitur, quia ex multis corpori-

poribus conſtat: vnde ſiue recedant ſiue augeantur corpora, ſemper dicitur idem totum ex corporibus cõſiſtens, vt ſic corpora ad genus ſumpta, faciant totum vniuerſale, non ad indiuiduum. Idem eſt, ſi vna pars redempta accedit alteri parti legatæ: quia acceſsio partis redemptæ facit vnam rem, eiuſdem iuris, homogeniam & compactam, ſicut de alluuione dicimus, *vt idem Zaſius ad d.l.ſi ex toto, nu.5.* & *d.§.Labeo. nu.6.ait.* Sic & quando augmentum iungitur cum eodem corpore, vt eſt in auro, vel in ædificio impoſito fundo, augmentum cedit legatario propter præſumptam mentem teſtatoris, *d.l.quod in rerum.§.ſi quid poſt.* quod in legato veſtium, factis nouis veſtibus dici nõ poteſt, quia augmentum in his fit circa res plane ſeparatas, *vt ait Iaſon ad d.§.cùm fundus, num.9.d.l.ſerui electione.ff.de legat.1.* Deinde vero augmentum obueniens rei legatæ in acceſsione, etiam ad legatariũ defertur: quia quod ius eſt in principali, cenſetur quoque eſſe in eius augmento, *l.etiam.C.de iure doti.de quo latè Iaſon ad d.l.quod in rerum.§.ſi quis poſt.agit.* Vnde concludendum puto, quòd veſtes poſt teſtamentum factę non debentur, ſi maritus vſus ſit verbis pręſens tempus ſignificantibus, præterquam ſi effuſiſsimè verbis conceptis locutus ſit, aut alia mens ipſius colligi poſsit, quam in dubio ſequemur. Voluntatis autem defuncti quęſtio in æſtimatione Iudicis eſt. *l.voluntatis.C.de fideicom.* Quales autem cõiecturæ ad hanc rem ſufficiant, vide Marianum Socin. Nepotem *conſ. 98.incip.dubia profecto, lib.1.* Roman.*ſingul.503 & 519.*

Pari modo hoc legatum veſtium, vxori factum, ex præſumpta mariti teſtatoris mẽte reſtringitur. Quia ſi ſtatuto cautum ſit, ne vxores talium virorum holoſericis veſtibus vtantur, certè maritus legans ei omnes veſtes, non intelligitur de iſtis ſenſiſſe. *Bal.ad d.l.cùm te, circa finem, verſic.pone ſtatutum C.de dona.prop.nup.* Cuius ſententia ex eo cõfirmari poſſe videtur, quod teſtator præſumitur accommodare volũtatem ſuam

ſecun-

ſecundum leges & ſtatuta, *l. hæredes. § cùm ita. & ibi Doct. ff. ad Trebel. l. quæro. § inter locatorem. ff. locat. latè Alci. reg. 3. præſump. cap. 23.* & omnis delicti præſumptio euitanda eſt, *l. meritò. ff. pro ſocio.* Præſumeretur autẽ teſtator delinquere voluiſſe, ſi legando has veſtes, occaſionem daret vxori veniendi & faciendi aduerſus ſtatuta.

4 Non eſt multum abſimile, quod Stephanus Bertran. *conſ. 51. lib. 1.* decidit, vxorem cui veſtes lugubres à marito legatæ ſunt, eas poſt annum luctus petere non poſſe: quia hoc legatum ex tacita mente mariti reſtrictum eſſe videtur ad annum luctus, quod illis veſtibus vti deberet: & cum cauſa legati fuit, vt maritum ſuum lugeret, ceſſante iam cauſa illa, ceſſare debet effectus legati, *l. qui tutelam. ff. de teſtam. tut. & l. etiam ſi partis.* & quia per ipſam ſtetit quominus iuſto tempore illas veſtes ſit aſſecuta, *vt. l. 2. C. de his quæ ſub modo.* quęque ad certum tempus ſunt reſtricta, ea poſt tempus illud cenſentur eſſe prohibita, *l. poſt mortem. ff. de adopt.* videturque huic legato ineſſe cõditio poteſtatiua [ſi petat, aut ſi volet] *l. ſi ita legatum. ff. de leg. 1.* quæ quidem conditio retrò non trahitur, *l. 1. § ſerui. ff. ad S.C. Syllanian. Bald. conſil. 207. incipien. Bartholomæus: libr. 3.*

5 Huc etiã aliquo modo pertinere videtur ea quæſtio: † Maritus vxori ſuæ legat veſtes, quas æſtimat centum, valẽt autem 200. an hæres poſsit diminuere legatum, vel ſi minus valent, an cogatur ſupplere ad 100? Communiore autem calculo receptũ eſt, quod nihil detrahi vel addi debet. *Bartol. Raph. Iaſon, Dyn. & alii ad l. ſi fundum ſub conditione. § ſi libertus. ff. de legat. 1. Guil. Benedic. ad cap. Raynucius. ad verb. & hortum, nu. 15. De teſtam. argum. l. cùm pater. § pater qui filio. ff. de leg. 2.* Quomodo & Oldrad. *conſ. 196.* reſpondet, quod ſi quis conceſſerit aliquam poſſeſsionem ſub nominibus deſignantib. ſpeciem vel corpus determinatum, quod poſtea mẽſuratur, puta, quia dicit [concedo tibi tale aut tale prædium,

prædium, ſic & ſic ſituatum, reſtrictum & limitatum, quod eſt 20. iugerum.} Poſteà reperitur quòd infra dictos limites ſunt 25. iugera, vtique 5. illa iugera veniunt in conceſſionem, & cedunt lucro eius cui conceſſio facta eſt. Nam conſignatio confinium, rem deſignat, & quicquid eſt intra eos, includit, *l. æde ſacra. §. 1. ff. de contrah. emp.* Prætereà verba illa. { Quæ valent centum} ſunt enunciatiua, non etiam reſtrictiua, quę potius cauſa demonſtrationis prolata eſſe cenſentur, & falſa demonſtratio actum non vitiat, niſi in pleriſque caſibus exceptis, *l. 1. & alijs. C. ſi ex fal. c*[illegible] cenſetur maritus etiam reliquum donaſſe in actu, qui natura ſua liberalitatem continet, *de quo plura apud Iaſonem, Bald. Raph. & alios, ad l. fideiuſſor. §. meminiſſe. ff. de lega. 1. Alber. ad l. comprehenſum. ff. de contrah. empt.*

Porrò autem legatis veſtibus, maximè ad verba legati reſpiciendum eſt, *l. non aliter. ff. de legat. 3.* Hinc † 6 enim maxima dubitatio ſæpiſſimè exoritur, & pars magna controuerſiæ iuris inde pendet. Vt ecce, Maritus legat vxori annuè veſtimenta æſtiualia & hyemalia: Quęritur, quid intelligatur eſſe legatum? Obſcurum enim legatũ eſt. Cæterum Bart. Ioan. de Plat. Rebuff. & alij *ad l. 1. C. de milit. veſte, lib. 12.* reſpondent, quòd vxor ſingulis annis à Calend Septemb vſque ad Calend April. hyemalibus, & deinde æſtiualibus veſtibus veſtiri debet, *quod & in ſimili Aufrerius deciſ. Cap. Tholoſ. 337. voluiſſe videtur.* Rurſum verò maritus mandat hæredi, quod veſtiat vxorem. Hæres dicit ſe non poſſe cõpelli, niſi vt ſemel veſtiat, vxor cõtendit ſingulis annis veſtes ſibi dandas eſſe, Videtur vtique hæredis intentio eſſe fundata: quia ſermo ſimpliciter prolatus, intelligitur duntaxat de primo, *l. Boues. §. hoc ſermone. ff. de verbor. ſignific.* & verba dubia in vltima voluntate interpretanda ſunt ſecundum voluntatem hæredis, vt videtur, *l. qui concubinam. §. 1. ff. de legat. 3.* propterea quod teſtator cenſetur tam parum grauaſſe hæredem quàm fieri poteſt, *l. apud*

Iulianum

*Iulianus.§.Seio.ff.de leg.*1. Contrarium tamen determinat Bald.*ad l.*1.*colum.*2.*C.de fideicom.* Cotta *in memorab. in verbo, legatum quod vxor.* Roman.*ſingul.*295.*incip. legauit viduæ.* Alexand. & Iaſon *ad l, diuortio.§.quod in anno. ff. ſolut. matrimon.* Felin.*ad cap.*2.*de treug. & pac.* Alciat. *ad d. §. hoc ſermone*, decidentes quòd quolibet anno debet veſtiri de nouo, ſi modo mos regionis & teſtatoris hoc expoſtulat, aliàs verò eſt reueſtienda prioribus veſtibus honeſtè modò detritis. Quia regula quæ habet, quòd omnis actus prima vice conſumitur, non habet locum, quando ſimplex ſermo profertur in materia, quæ ex conſuetudine regionis requirit iterationem, vt mirum non ſit, quod vxor ſæpius veſtienda ſit, ſi concurrat qualitas perſonæ, deindè mos regionis, poſtremò teſtatoris conſuetudo, *vt pulchrè ponderat Tyraq. ad d.l.hoc ſermone, in 2.limit.numer.* 3. Sic & ſuperius diximus, ſi maritus mandat vxorem honorificè tractari, præſtabit hæres veſtimenta ſtatui ipſius vxoris viduali & iuxta conſuetudinem defuncti conuenientia. *Bald. ad l.* 1. *C. de legat.* Et ſi maritus legat vxori ſuæ lectum, non debetur vxori ſtragula optima, qua teſtator vtebatur diebus ſolennibus, ſed quæ ſtatui viduali ipſius conueniat, *l.penultim.ff.de aliment. & cib.leg.* niſi dignitas eius aut conſuetudo mariti aliud expoſtulet, aut niſi ex veriſimili mente teſtatoris mariti aliud colligi poſſit. Bart.*ad l.Quintus.ff. de auro. & argen. per l.fin.eod.tit.l.ſtratum.ff.de verb.ſignific.* dicens *in d.l.fin.* quòd eo caſu ſi teſtator legat vxori veſtes, continentur etiam feſtiuæ, & legat lectum, continetur & feſtiuus, quia in primis conditio perſonarum ſpectari debet, *l. pediculis.§ quidam.& l.Plautius. & l.vxori.ff. de aur.& arg.leg.l.vlt.§.*1.*ff.de ſeruit. vrb.præd.l.vxori.§.fin. ff.de legat.*3.*l.vxorem.ff.de liberat.leg. l.verbo victus. l. inſtructum.ff.de verb.ſignific. Alb.ad l.liberorum.ff.de leg.*3. Adde quòd ſi maritus vxori generaliter relinquat omnes pannos lanæ, lini, & canabis ad vſum ſuæ perſonæ, non continentur panni ad vſum ſuæ perſonæ ſpecialiter

liter non deputati, *Bened. Capra conſil. 128. incipit. Circa primum.* Bartolus verò *conſ. 216. incip. Adelandus* reſpōdet, quod in legato à marito vxori facto de pannis, ornamentis lecti, & omnibus aliis pannis exiſtentibus in Camera ſua, continentur omnia ornamenta vxoris, lecti, & omnes panni ad lectum pertinētes, & denique omnes alii panni in Camera exiſtentes. Diſpoſitio enim indefinita & vniuerſalis, & generaliter & vniuerſaliter omnia, quibus adiicitur, comprehendit, & qui omnia dicit, nihil excipit, *d. l. pediculis. §. Labeo.*

Sed nunc pauca quædam preſsius de ornamentis dicamus. Ornamenta autem muliebria ſunt, inquit Vlpianus, quibus mulier ornatur, veluti armillæ, viriolæ, annuli præſignatorii, & omnia quæ ad aliam rem nullam parantur, niſi corporis ornandi cauſa: quo ex numero etiam hæc ſunt, aurium gemmæ, lapilli, qui aliam nullam in ſe vtilitatem habent. *l. argumento ff. de aur. & arge. leg.* Sed & ſi legauit vxor omnia veſtimenta ſua, & habet faſciam ſericam margaritis conſutam, qua caput colligari poſſet, exiſtimat Alciat. *lib. 6. parerg. cap. 25.* quod huiuſmodi vitta potius ornamenti, quam veſtimenti nomine cenſebitur. Ea autem quæ venalia ſunt, rudesq́ue lapilli & gemmæ, ornamenti appellatione non veniunt, *l. librorum. § fin. ff. de legatio. 2. l. pediculis. & d. l. argumento. ff. de aur. & arg. legat.* Cæterum quando de his ornamentis diſputamus, imprimis incidit hæc quæſtio: Maritus legauit vxori veſtes quas ſibi fecit, dubitatur, an ornamenta veſtium aurea & argētea, & ſimilia alia legato contineantur? Videtur quòd non, quia acceſſoria ſunt magis precioſa, quam res ipſæ principales, & per conſequens non cedunt principali, *l. 2. & ibi gloſſ. ff. de pecul. legat.* Sed contrarium tenuit Rom. *ſing. 628. incip. Lego mulieri ſeu vxori.* & Corſetus *in verbo, legatum, incip. Lego vxori meæ veſtes.* Quia acceſſoriū etiam precioſius cedit principali ſuo, *l. & ſi non ſint. aliàs incipit,* 7

2 legat vxori ſuæ omnem pannum qui in domo erat, exiſtimant noſtri veſtes ſeu veſtimenta non contineri, ſed ſolam rudem materiam panni, quę non eſt in ſpeciem veſtis translata, deberi. Nam & legato marmore, non debetur ſpecies ex marmore confecta, *l. illud quæſitum. §. illud fortaſſe. ff. de leg.* 3. & lana legata, ea quæ tincta eſt, non continetur, *l. ſi cui lana. ff. eo. titul.* lignïſque legatis, ea quæ ad comburendum parata nō ſunt, minimè debentur, *l. ligni. illo tit.* Tum verò pro regula traditum eſt, quòd ex legato generis, non debetur niſi rudis materia, non ea quæ in ſpeciem aliquam eſt translata. *d. §. illud.* ſi non aliud ſenſiſſe teſtatorem euidenter conſtet. *l. pediculis. §. Labeo. ff. de aur. & arg. leg.* idque ad pręſentem quæſtionem Baldus reſpōdit *in ſua praxi, ſi modò eius ſit, ſub Rubr. de vit. voluntat. qu. 7. in fin.* & Ioan. Berberius *in ſuo viatorio iuris, titul. de legat. verſic. Quæro, teſtator legauit vxori ſuæ pannos, &c.* qui tamen putant, quòd alio iure vtendum foret, ſi teſtator admodum largè per verba & ſigna vniuerſalia eſſet locutus, *per l. hæres meus. §. 2. ff. de legat. 3. & d. l. pediculis §. Labeo.* vel ſi ex panno fieret veſtimentum antequàm dies legati cedat, *l. lana legata. ff. eod. tit. de leg. 3.*

3 Huc etiam pertinet quæſtio, † an ſi teſtator reliquit arcam vxori ſuæ cum veſtibus in ea exiſtentibus, & poſt conditum teſtamentum aliquæ veſtes ſint additæ, illæ legato contineātur? Et primò videtur quòd ſic, quia iſta verba, {quæ ibi ſunt, vel in ea exiſtentibus,} videntur referri ad tempus mortis eius. & ideò ſi additæ ſunt res aliquæ, antequàm moriatur teſtator, videntur legato contineri, quia tempore mortis ibi inueniuntur: quod tempus vtique reſpiciendum eſt, *l. fin. ff. de liber. leg.* quia ab eo incipit effectum ſuum ſortiri & procedere teſtamentum, *l. 1. §. cùm igitur. C. de cad. [...] l.* eiuſque obitu confirmatur, *l. 3. ff. de aliment. legat. cap. cùm Marthæ. de celebrat. Miſſar.* ſicut & econtrà ea quæ adempta ſunt, legatum minuiſſe videntur. Alijs aliud viſum fuit, proptereà quòd verba teſtatoris

deſignant

deſignant tempus præſens facti teſtamenti, non tempus futurum mortis teſtatoris, & regulariter tempus præſens ad futurum non extenditur, *l. vxori. §. 1. ff. de leg 3.* ſicut præteritum non comprehendit futurum, *l. ſi à colono. ff. de verb. oblig.* Baldus autem *in d. praxi tit. de vlt. volunt. q. 1. incip. Circa teſtamentum igitur.* diſtinguit hoc pacto: Aut teſtator auxit legatum, aut detraxit legato. Primo caſu cedunt legato, *l. filiæ. §. 1. ff. de condit. & demonſt.* Secundo, inquit, an cedant in relictis conditionalibus, inſpicimus terminum conditionis exiſtentis, non facti teſtamenti, *l. mea res, ff. de condit. & demonſtrat.* Bartolus verò *ad l. ſi ita. ff. de aur. & arg. leg num. 8.* paulò aliter. {Pone, inquit, quòd vir legat vxori omnes veſtes ſuas, & illę veſtes ſunt corruptæ, & aliæ factæ de nouo, vtrum extendatur legatum ad futuras? Dico, quòd ſi teſtator addidiſſet aliam veſtem, & prima ſupereſſet, illa noua addita non cenſeretur eſſe legata. Sed ſi prima eſſet conſumpta, & alia addita loco primæ, vt ſi habeat pannos quotidianos qui ſunt conſumpti, & alios fecit loco primorum: tunc talis veſtis de nouo facta, legato cedit.} Hæc ille, *quem ſequitur addit. ad d. deciſ. Capell. Tholoſ.* cùm tamen Bart. *ad l. quædam, nu. 2. ff. de tritic. vino & oleo leg.* reſpondit ſimpliciter, quòd ſi teſtator legat vxori frumentum, intelligitur de eo quod inuenitur tempore mortis: cùm frumentum ſit renouabile, quia conſumitur, & corruptionem recipit, *l. quæſitum. ff. de fundo inſtruct.* Idem autem de veſtibus dici poſſe conſtat. De ademptione ſola nihil eſt hæſitandum, quia legatum alienatione & conſumptione voluntaria cenſetur ademptum atque reuocatum eſſe, *l. rem legatam, & ibi Doct. ff. de adimen. legat. in l. fideicommiſſa. §. ſi rem. ff. de legat. 3.* niſi contrarium declarauerit teſtator, & ad æſtimationem rei alienæ hæredem adſtrinxerit, idque coram teſtibus, codicillis, ſimplicis declarationis inſtrumento, vel aliter, *l. cùm ſeruus. ff. de adimen. leg Ioan. Dilect. de arte teſtan. tit. 10. cap. 7.* Sed in his quæ additæ aut ſur-

Digitized by Google

rogatæ ſunt, tota difficultas verſatur, vt ait Alber. qui tandem reſoluendo etiam exiſtimat *ad d. l. ſi ita*, quòd ſi voluntas teſtatoris apparere poteſt, ſeruari debet, *l. in conditionibus .ff. de condit. & demonſtrat.* Si verò eſt dubia, & legatum eſt vniuerſale, ſpectatur tempus mortis, quò omnia retuliſſe videtur teſtator: & ſi eſt ſingulare legatum, videndum eſt quibus verbis locutus eſt, an ſcilicet verbis deſignantibus tempus futurum, vel præſens: quia in verbis præſentis temporis veniunt ea quæ ſunt tempore teſtamenti conditi: in verbis futuri temporis, ea quæ ſunt tempore mortis teſtatoris. Vndè, inquit, ſi non per ſigna vniuerſalia, ſed ſimpliciter per verba præſentis temporis maritus {lego vxori veſtes} deinde emit ei alias veſtes, debebuntur ſolùm illæ, quas habebat tempore teſtamenti: ſecus, ſi verbis futuri temporis vſus ſit, per text. *in d. l. ſi ita.* cuius verba ſunt hæc: {Si ita legatum eſſet, veſtem meam, argentum meum, damnas eſto dare: id legatum videtur, quod teſtamenti tempore fuiſſet: quia præſens tempus ſemper intelligitur, ſi aliud comprehenſum non eſſet: nam cùm dicit veſtem meam, argentum meum: hac demonſtratione (meum) præſens, non futurum, tempus oſtendit.} Per eandē l. Benedict Capra *conſ. 45. incip. Cùm viſo, &c.* ſimpliciter cum iam dictis Doct. reſpondet, quòd in tali legato nihil venit, niſi quod fuit tempore conditi teſtamenti, etiā ſi legando teſtator appoſuiſſet nomen generale, & dixiſſet { lego omnes veſtes quæ ſunt in domo, aut omnes res quę ſunt in tali villa: } quia adhuc non traheretur legatum ad futura. *l. ſi. §. 1. ff. de lega. 2.* Neque mouet quòd cùm tractatur de modico præiudicio, legato veniunt etiam futura. *l. fin. C. quæ res pig. oblig. poſſ.* quia hoc verum eſſe poſſet, ſi concurreret tacita voluntas teſtatoris, quę hic deficere videtur. *In quā ſententiam & Corneum quoque conſ. 14. incip Circa primū. lib. 1. nu. 17. acceſſiſſe video, per l. ſcribit. §. idem ſcribit ff. de aur. & argen. leg. & d. l. ſi ita. & l. cùm ſtipulamur. ff. de verb. oblig.*

Et

Et hac in parte teſtamentum non æquiparatur legi. Quamuis enim natura legis ſit, præſentia & futura reſpicere, *l. leges. C. de legib.* voluntas tamen teſtatoris ad præſentia potius, quam ad futura, quæ ſaltem in ſpecie ſunt ſibi incognita, refertur. *l. ſi cognatis. & ibi Bart. ff. de reb. dub.* Eodem modo Ioan. Dilect. *in lib. de arte teſtan. tit. 6. cap.* 10. reſpondet, quod ſi teſtator leget equos ſuos, non debetur fœtus editus poſt teſtamentum, *l. ſi ita. ff. de leg. 3.* & ideò conſulit teſtatori, vt vtatur nomine collectiuo, legando arméta equorum, vel gregem pecudum, & ſic pertinebit ad legatarium futurum incrementum, etiam viuo teſtatore natum, *l. grege legato, vbi Bald. Bart. & Alexand. ff. de lega. 1. Bald. conſ. 485. incip. Qui legat, lib. 4.* Sed & ſi teſtator, inquit, vtatur verbo generali, vel oratione indefinita, tamen vt comprehendantur in legato quæſita poſt teſtamentum, remedium eſt, quod teſtator non dicat mea vel ſua, ſed quæ mea vel ſua erunt, *l. nuper. & l. nomen. §. filio. ff. de leg. 3. & ibi Doct.* Ex quibus omnibus vides hanc ſententiam admodum difficilem atque obſcuram eſſe, dum quidam ſimpliciter negant nouas veſtes aut alias res poſtea accedentes, legato contineri, *d. l. ſi ita.* quidam exiſtimant referre, an verbis vniuerſalibus & generalibus atq; infinite conceptis, locutus ſit maritus teſtator: alii vero conſiderant, an veſtes priores plane conſumptæ aut detritæ fuerint: ita vt nihil ſit conſultius teſtatori, quam verba clare, etiam in futurum tempus concipere, vt omnes iſtas difficultates euitet, & ne vxorem, cui bene proſpectum eſſe cupit, in ærumnas litium coniiciat, hæredesque ſuos cum ipſa multis contentionibus implicet. Animaduerto enim non eſſe ſimpliciter verum, quod tempus teſtaméti códiti inſpicitur. Nam vt Iauolenus ait, cum fundus nominatim legatus ſit, ſi quid poſt teſtamentum factum adiectum ſit, id quoque legato cedit: etiam ſi illa verba adiecta non ſint [qui meus erit] *l. cùm fundus. ff. de legat. 2.* Sic & Sabinus

Sabinus ait, Si areæ legatæ, poſt teſtamẽtum factum, ædificium eſt impoſitum, vtrunque debebitur, & ſolum ſuperficies, *l.ſi areæ,ad tit.* Rurſum Pomponius: Si teſtator, inquit, adieciſſet aliquid fundo legato, augmentum legatario accederet, *l.ſi ex toto.ff.de leg.*1. Apertiùs autem *in l.ſi grege,eod.tit.*ait,quòd ſi grege legato,aliqua pecora viuo teſtatore mortua eſſent, in eorumq́; loco aliqua eſſent ſubſtituta, eundem gregem videri : *quod & in l.quod in rerum,eo.tit.probatur.* Et ideò Zaſius *num.6.cum Iaſone ad l.ſerui.§.Labeo.cum ſeq.illo tit.* hanc difficultatem animaduertens, fatetur per d.l.ſi ita, quod ſi teſtator legat veſtem, & poſteà alia veſtimenta comparauerit, debentur tantùm ea,quæ erant ſua tempore facti teſtamenti,niſi dixiſſet, [lego veſtimenta quæ erunt cum moriar.] Et eſt ratio ſecundum eum, quia d.l.ſi ita, loquitur de acceſsione corporũ ſeparatorum. Veſtes enim priores à poſterioribus ſunt ſeparatæ, adeoq́ue verum eſt, quòd tempus teſtamenti inſpicitur, cum voluntas teſtatoris ſe reflectat ad eas veſtes quæ tunc erant : quapropter licèt poſteà faciat alias,illæ non debentur,quia deficit teſtatoris voluntas. Cæterum aliis in rebus multis tempus mortis inſpicimus, vt in legibus ſeu reſponſis Conſultorum nunc per me allegatis,videlicet, quòd in vniuerſalibus, vel in toto vniuerſali, quod recipit augmentum aut diminutionem, ſicut eſt grex, peculium, dos,quæ dicuntur vniuerſalia, cum augeantur & diminuantur, *l.peculium.ff.de lega.*2. augmentum aduenions poſt teſtamentum, auget legatum, & vt voluit Iaſon *ad l.grege.num.2.ff.de lega.*1.in omni vniuerſali legato ſemper inſpicitur tempus mortis,non tempus conditi teſtamenti. Et ſicut ſi teſtator ex cauſa voluntaria minuat legatum, hoc minuitur legatario, *l.fin.eo.tit.* ita etiam & augmentum includitur, vt ſit eadem ratio augmenti quoad augmentum,quę eſt diminutionis ad diminutionem. Tũ etiam totum vniuerſale dicitur, quia ex multis corpori-

poribus conſtat: vnde ſiue recedant ſiue augeantur corpora, ſemper dicitur idem totum ex corporibus cõſiſtens, vt ſic corpora ad genus ſumpta, faciant totum vniuerſale, non ad indiuiduum. Idem eſt, ſi vna pars redempta accedit alteri parti legatæ: quia acceſsio partis redemptæ facit vnam rem, eiuſdem iuris, homogeniam & compactam, ſicut de alluuione dicimus, *vt idem Zaſius ad d.l.ſi ex toto, nu.5.* & *d.§.Labeo. nu.6.ait.* Sic & quando augmentum iungitur cum eodem corpore, vt eſt in auro, vel in ædificio impoſito fundo, augmentum cedit legatario propter præſumptam mentem teſtatoris, *d.l.quod in rerum.§.ſi quid poſt.* quod in legato veſtium, factis nouis veſtibus dici nõ poteſt, quia augmentum in his ſit circa res plane ſeparatas, *vt ait Iaſon ad d.§.cùm fundus, num.9.d.l.ſerui electione.ff.de legat.1.* Deinde vero augmentum obueniens rei legatæ in acceſsione, etiam ad legatariũ defertur: quia quod ius eſt in principali, cenſetur quoque eſſe in eius augmento, *l.etiam.C.de iure doti.de quo latè Iaſon ad d.l.quod in rerum.§.ſi quis poſt.agit.* Vnde concludendum puto, quòd veſtes poſt teſtamentum factę non debentur, ſi maritus vſus ſit verbis pręſens tempus ſignificantibus, præterquam ſi effuſiſsimè verbis conceptis locutus ſit, aut alia mens ipſius colligi poſsit, quam in dubio ſequemur. Voluntatis autem defuncti quęſtio in æſtimatione Iudicis eſt. *l.voluntatis.C.de fideicom.* Quales autem cõiecturæ ad hanc rem ſufficiant, vide Marianum Socin. Nepotem *conſ. 98.incip.dubia profecto, lib.1.* Roman.*ſingul.503 & 519.*

Pari modo hoc legatum veſtium, vxori factum, ex præſumpta mariti teſtatoris mẽte reſtringitur. Quia ſi ſtatuto cautum ſit, ne vxores talium virorum holoſericis veſtibus vtantur, certè maritus legans ei omnes veſtes, non intelligitur de iſtis ſenſiſſe. *Bal.ad d.l.cùm te, circa finem, verſic.pone ſtatutum C.de dona.prop.nup.* Cuius ſententia ex eo cõfirmari poſſe videtur, quod teſtator præſumitur accommodare volũtatem ſuam

ſecun-

ſecundum leges & ſtatuta, *l. hæredes § cùm ita. & ... Doct. ff. ad Trebel. l. quæro. § inter locatorem. ff. locat. latè Al... reg. 3. præſump. cap. 23.* & omnis delicti præſumptio eu... tanda eſt, *l. meritò. ff. pro ſocio.* Præſumeretur autē teſta... tor delinquere voluiſſe, ſi legando has veſtes, occaſionem daret vxori veniendi & faciendi aduerſus ſtatuta.

4 Non eſt multum abſimile, quod Stephanus Bertran. *conſ. 51. lib. 1.* decidit, vxorem cui veſtes lugubres à marito legatæ ſunt, eas poſt annum luctus petere non poſſe: quia hoc legatum ex tacita mente mariti reſtrictum eſſe videtur ad annum luctus, quod illis veſtibus vti deberet: & cum cauſa legati fuit, vt maritum ſuum lugeret, ceſſante iam cauſa illa, ceſſare debet effectus legati, *l. qui tutelam. ff. de teſtam. tut. & l. etiam ſi partis.* & quia per ipſam ſtetit quominus iuſtò tempore illas veſtes ſit aſſecuta, *vt. l. 2. C. de his quæ ſub modo.* quęque ad certum tempus ſunt reſtricta, ea poſt tempus illud cenſentur eſſe prohibita, *l. poſt mortem. ff. de adopt.* videturque huic legato ineſſe cōditio poteſtatiua [ſi petat, aut ſi volet] *l. ſi ita legatum. ff. de leg. 1.* quæ quidem conditio retrò non trahitur, *l. 1. § ſerui. ff. ad S.C. Syllanian. Bald. conſil. 207. incipien. Bartholomæus: libr. 3.*

5 Huc etiā aliquo modo pertinere videtur ea quæſtio: † Maritus vxori ſuæ legat veſtes, quas æſtimat centum, valēt autem 200. an hæres poſsit diminuere legatum, vel ſi minus valent, an cogatur ſupplere ad 100? Communiore autem calculo receptū eſt, quod nihil detrahi vel addi debet. *Bartol. Raph. Iaſon, Dyn. & alii ad l. ſi fundum ſub conditione. § ſi libertus. ff. de legat. 1. Guil. Benedic. ad cap. Raynutius. ad verb. & hortum, nu. 15. De teſtam. argum. l. cùm pater. § pater qui filio. ff. de leg. 2.* Quomodo & Oldrad. *conſ. 196.* reſpondet, quod ſi quis conceſſerit aliquam poſſeſsionem ſub nominibus deſignantib. ſpeciem vel corpus determinatum, quod poſtea mēſuratur, puta, quia dicit [concedo tibi tale aut tale prædium,

prædium, ſic & ſic ſituatum, reſtrictum & limitatum, quod eſt 20. iugerum.} Poſteà reperitur quòd infra dictos limites ſunt 25. iugera, vtique 5. illa iugera veniunt in conceſſionem, & cedunt lucro eius cui conceſſio facta eſt. Nam conſignatio confinium, rem deſignat, & quicquid eſt intra eos, includit, *l. æde ſacra. §. 1. ff. de contrah. emp.* Prætereà verba illa. { Quæ valent centum} ſunt enunciatiua, non etiam reſtrictiua, quę potius cauſa demonſtrationis prolata eſſe cenſentur, & falſa demonſtratio actum non vitiat, niſi in pleriſque caſibus exceptis, *l. 1. & al⁀js. C. ſi ex fal. ca.* [illegible] cenſetur maritus etiam reliquum donaſſe in actu, qui natura ſua liberalitatem continet, *de quo plura apud Iaſonem, Bald. Raph. & alios, ad l. fideiuſſor. §. meminiſſe. ff. de lega. 1. Alber. ad l. comprehenſum. ff. de contrah. empt.*

Porrò autem legatis veſtibus, maximè ad verba legati reſpiciendum eſt, *l. non aliter. ff. de legat. 3.* Hinc † enim maxima dubitatio ſæpiſſimè exoritur, & pars magna controuerſiæ iuris inde pendet. Vt ecce, Maritus legat vxori annuè veſtimenta æſtiualia & hyemalia: Quęritur, quid intelligatur eſſe legatum? Obſcurum enim legatū eſt. Cæterum Bart. Ioan. de Plat. Rebuff. & alij *ad l. 1. C. de milit. veſte, lib 12.* reſpondent, quòd vxor ſingulis annis à Calend Septemb vſque ad Calend April. hyemalibus, & deinde æſtiualibus veſtibus veſtiri debet, *quod & in ſimili Aufrerius deciſ. Cap. Tholoſ. 337 voluiſſe videtur.* Rurſum verò maritus mandat hæredi, quod veſtiat vxorem. Hæres dicit ſe non poſſe cōpelli, niſi vt ſemel veſtiat, vxor cōtendit ſingulis annis veſtes ſibi dandas eſſe, Videtur vtique hæredis intentio eſſe fundata: quia ſermo ſimpliciter prolatus, intelligitur duntaxat de primo, *l. Boues. §. hoc ſermone. ff. de verbor. ſignific.* & verba dubia in vltima voluntate interpretanda ſunt ſecundum voluntatem hæredis, vt videtur, *l. qui concubinam. §. 1. ff. de legat. 3.* propterea quod teſtator cenſetur tam parum grauaſſe hæredem quàm fieri poteſt, *l. apud*

Iulianum

liter non deputati, *Bened. Capra conſil. 128. incipit. Circa primum.* Bartolus verò *conſ. 216. incip. Adelandus* reſpōdet, quod in legato à marito vxori facto de pannis, ornamentis lecti, & omnibus aliis pannis exiſtentibus in Camera ſua, continentur omnia ornamenta vxoris, lecti, & omnes panni ad lectum pertinētes, & denique omnes alii panni in Camera exiſtentes. Diſpoſitio enim indefinita & vniuerſalis, & generaliter & vniuerſaliter omnia, quibus adiicitur, comprehendit, & qui omnia dicit, nihil excipit, *d. l. pediculis. §. Labeo.*

Sed nunc pauca quædam preſsius de ornamentis dicamus. Ornamenta autem muliebria ſunt, inquit Vlpianus, quibus mulier ornatur, veluti armillæ, viriolæ, annuli præſignatorii, & omnia quæ ad aliam rem nullam parantur, niſi corporis ornandi cauſa: quo ex numero etiam hæc ſunt, aurium gemmæ, lapilli, qui aliam nullam in ſe vtilitatem habent. *l. argumento ff. de aur. & arge. leg.* Sed & ſi legauit vxor omnia veſtimenta ſua, & habet faſciam ſericam margaritis conſutam, qua caput colligari poſſet, exiſtimat Alciat. *lib. 6. parerg. cap. 25.* quod huiuſmodi vitta potius ornamenti, quam veſtimenti nomine cenſebitur. Ea autem quæ venalia ſunt, rudesque lapilli & gemmæ, ornamenti appellatione non veniunt, *l. librorum. §. fin. ff. de legatio. 2. l. pediculis, & d. l. argumento. ff. de aur. & arg. legat.* Cæterum quando de his ornamentis diſputamus, imprimis incidit hæc quæſtio: Maritus legauit vxori veſtes quas ſibi fecit, dubitatur, an ornamenta veſtium aurea & argētea, & ſimilia alia legato contineantur? Videtur quòd non, quia acceſſoria ſunt magis precioſa, quam res ipſæ principales, & per conſequens non cedunt principali, *l. 2. & ibi gloſſ. ff. de pecul. legat.* Sed contrarium tenuit Rom. *ſing. 628. incip. Lego mulieri ſeu vxori.* & Corſetus *in verbo, legatum, incip. Lego vxori meæ veſtes.* Quia acceſſoriū etiam precioſius cedit principali ſuo, *l. & ſi non ſint. aliàs incipit,* 7

Digitized by Google

pis, cum aurum. §. perueniamus. ff. de aur. & arg leg. & per ea quæ not. in l. cùm aurum, eo. tit. additque idem Roman. ſe ita reſpondiſſe, & pro reſponſo tres florenos habuiſſe. Et vt idẽ Corſetus ait, magis dignũ, accedens ei quod eſt minus dignũ, ratione acceſſionis videtur minus dignum, & deſinit eſſe magis dignum, *d. cap. per literas. & Inſtit. de rer. diuiſ. §. ſi tamen alienam purpuram. vbi dicitur, quod ſi quis alienam purpuram intexuit veſtimento ſuo, licet purpura ſit precioſior veſtimento, ratione tamen acceſſionis cedit veſtimento* Et ideo, inquit, illa regula, qua alij nituntur, procedit, quando minus dignum & magis dignum veniunt æquè principaliter: vt ſi in vniuerſitate Scholarium ſint tot clerici, quot laici, vniuerſitas cẽſetur eccleſiaſtica, quia magis dignũ trahit ad ſe minus dignum, &c. *vt not. in cap. ex literis, de conſtitut.*

Nihilòminus limitat hoc nõ habere locum, quando in ciuitate ſunt ſtatuta prohibitiua, quę vetant nè mulieres ornamenta eiuſmodi gerant, de quo paulò ſuperius diximus, & oſtendimus veriſimiliter eo caſu deficere voluntatem defuncti. *Franciſc. Cremen. ſingu. 65. incip. Statuto huius ciuitatis, &c. Boer. ad conſuet. Bituricen. tit. Des couſtumes concernants mariages §. 4. col. 4. verſic. Item etiam. & in addit. ad eum. Et cum in hac ſententia ſit etiam Bart. ad l. cum aurum. ff. de aur. & argen. leg. quem refert & ſequitur Angelus de Clauaſio in ſua ſumma, ad verbum, legatum. num. 39. verſic. vtrùm legatis veſtibus, &c. & ego quoque in eandem opinionem per d. l. & ſi non ſint, lubens accedo.* & veriſimile eſt maritum legantem veſtes, cogitaſſe etiam de omnibus quæ veſtibus cohærent, & ſine quibus vxor communiter ijſdem verbis vti non ſolet. Econtra verò, legatis ornamentis, veſtes precioſas & ornamenta precioſa non contineri reſpondit Bart. *ad l. quamuis. ff. de aur. & arg. leg.* niſi admodum vniuerſaliter locutus ſit teſtator, vel aliundè illud colligi poſſit, *Socin. conſ. 10. incip. quamuis ſupradictæ quæſtiones, lib. 1. & Chaßan. conſuet. Burgund. rub. femme mariee. §. 6. in verb. Sur la moytie. num. 8.* Et quoniam hac de re ſæpè oritur quæſtio, cõſulit

ſulit Ioan Dilect *in lib. de arte teſtan. tit. 6. cap. 50.* quòd ſi vxori leget annulos & indumentum omne eius cauſa factum & paratum, ſi intendat ſolum annulos relinquere quos vxoris cauſa parauit, ſit cautus, vt non dicat ſimpliciter factum ſeu paratum, ſed adijciat & factos & paratos: nam adiectiuum poſitum poſt plura ſubſtantiua, ad illa tantum refertur, ad quæ referri poteſt, ſalua ratione recti ſermonis, *l. Plautius. ff. de auro & argen. leg.* Maximè autem cauendum eſt, ne legatum reddatur inutile. Nam ſi leget perlas & indumēta quęcunque hactenus gratia vxoris facta, perlæ debentur, licet non ſint paratæ gratia vxoris; maximè ſi nullas perlas habebat teſtator gratia vxoris paratas: quia alias legatum, quoad perlas, eſſet inutile. *Corneus conſ. 218. incip. Videtur, lib. 4. Socin. Nepos conſ. 98. numer. 21. lib. 1.*

CAP. XXX.

De legato rerum mobilium.

SVMMARIA.

1 *Mobilium & mouentium appellatio, an ſit eadem?*
2 *Mola an dicatur res mobilis.*
3 *Piſces in ſtagno exiſtentes, an reputentur inter mobilia.*
4 *Pecunia deſtinata ad emptionem prædiorum, an computetur inter mobilia.*
5 *Mobilium appellatione vtrum nomina & actiones veniant.*
6 *Reditus an computetur inter mobilia.*
7 *Maritus ſi leget vxori res mobiles quas ei donauerat, quid comprehendatur.*

CElſus I.C. *lib. 23. Digeſt.* Mouentium, inquit, item mobilium appellatione idem ſignificamus, *l. mouentium. ff. de verbor. ſignific.* Nam quamuis ſermone proprio mobilia ſunt, quæ ſupellectilis, quæque inſtrumenti penuſue nomine continentur: vt lectus, veſtis, menſa, & ſimilis: & mouentia ſunt animalia viuentia, quæ poſſeſſionis noſtræ ſunt: tamen

plerunque alterum pro altero vſurpari ſolet, *l. à Diuo Pio. §. 2. ff. de re iudic. Ioan. Trochæus & Alciatus ad d. l. mouentium. Decius conſ. 381. incip. Viſis his. Pau. Pariſ. conſil. 67. num. 2. conſ. 78. num. 41. & conſil. 97. num. 10. lib. 2.* qui omnes multis exemplis & quidem egregijs, demonſtrant, res ſe mouentes, appellatione mobilium contineri. Contingit tamen de quibuſdam non ſine iuſta cauſa du-
2 bitari, de quibus pauca dicemus. Mola † ſi ædificio immobili accedat, immobilis eſt, ad inſtar regularũ domus, quandiù illi applicatæ non ſunt: quia vna contignatio eſt, *l. eum qui ædes. ff. de vſucap.* & ædificij pars eſt mola, vt columna eſt: ſi autem mobili ædificio annexa eſt, & mobilis eſt, vt ſi naui ſuper impoſita eſt, cùm & ipſa nauis mobilis ſit, *l. ſi nauem. illo tit. Iaſon conſ. 270. lib. 3.* Tyraq. *in §. 1. tit. de retract in gloſſ. ou aultres. num. 91.* tenens, etiam naues molendinarias tanquam mobiles, poſt annum tantùm deberi, *de quo latè Ioan.*
3 *Papo in commen. ad conſuetud. Borbon. §. 282.* Piſces verò in piſcina vel lacu & ſtagno exiſtentes, an inter mobilia computentur, quæſtio eſt. Et quidam ſunt, qui ita diſtinguunt, quòd ſi piſces ſunt in piſcina, cenſentur res mobiles, *argumen. l. limes. §. 1. ff. de act. empt.* ſi autem ſunt in ſtagno, cenſentur res immobiles, *argum. l. longè. ff. de diuerſis temp. præſcript.* Alij verò aiunt reſpiciendum eſſe, an cauſa cuſtodiæ in piſcina ponantur, & tunc ſint res mobiles, an verò in lacu aut ſtagno & piſcina ad multiplicationem & incrementum ſint iniecti, & computentur inter immobilia, ſicut fructus à ſolo nondum ſeparatos referunt inter res immobiles, *vt per Caſtr. conſ. 237. Ioan. Dilect. de arte teſtan. tit. 6. cap. 53. num. 3. Alciat. conſ. ſeu reſpon. 660. incip. Hæc verba, & Ioan. Papo. d. §. 284.* Porrò Chaſſan. *tit. des droictz à gens maries, Rub. femme mariee. §. 2. verb. tous meubles, nu. 23* ex alijs reſpondet, piſces ſemper eſſe res mobiles vbicunque ſint, quaſi de ea re aliquis dubitaſſet vnquam. Sed quæſtionem eſſe in eo, an computentur inter mobilia. Et hoc caſu, ſi concedantur cum fundo (id eſt, cum piſcina vel

lacu)

lacu)iudicatur de illis,ſicut de alijs mobilibus fundo cohærentibus, *de quibus Ioan. Papo. d. loco. §. 287. per cap. 1. quæ ſunt Regal. l cùm fundus. ff. de fund. inſtruct. & inſtrumen. leg. & l. fin. ff. de verb. ſignific.* Si verò ſine fundo concedantur; veluti ſi legantur certi piſces in lacu, proculdubiò computantur inter res mobiles, *l. 3. §. Nerua filius. ff. de acquir. p. ſſ. ſſ.* Quod ſi conceditur ius piſcandi ad certum tempus, aut in perpetuum, priore caſu erit res mobilis piſcis, poſteriore caſu inter res immobiles computabitur. Sed hæc Chaſſanæi diſtinctio ad nos propriè non pertinet, qui hoc ſolum quærimus, vtrùm legato mobilium piſces cõtineantur in piſcinis vel lacu exiſtentes, & in illo articulo ſufficit præcedens diſtinctio, an ad incrementum viuarijs impoſiti ſint, necne. Quod latius explicans Claud. Malleuillæus, *qui nuper in Regias aquarum & ſiluarum conſtitutiones commentationem edidit. art. 92.* quòd quamuis olim variè diſputatum atque diſceptatum fuerit inter Interpretes Iuris, vtrùm piſces computentur inter res mobiles, quod ſignificare videtur Vlpianus *in l. fines. §. vltim. & l. non magis ff. de act. emp.* communi tamen calculo receptum eſt, quòd tunc inter mobiles cenſentur, quando cuſtodiæ cauſa in piſcina, quam viuarium appellitant, reponuntur. Verùm piſces, qui reponuntur in ſtagnis vt multiplicentur & creſcant, ait partem eſſe fundi, non ſecus quàm fructus pendentes. Ergò, inquit, cùm ex piſcibus certus reditus conſtat, apparet partem eſſe fundi, non aliter atq; reliqui ſunt fructus. Sed quamuis piſces ſic ſtagno incluſi, quia diutius ſeruari poſſunt, immobilium naturam ſequãtur: tamen cùm primùm ſtagni oſtia ſeu retinacula reſerata & aperta ſunt, tum piſces res mobiles cenſentur ſecundùm eum: qui effuſa ſtagni aqua, ſeruando ſeruari nõ poſſunt, argum. *l. ſi ex lapidicinis. ff. de iur. dot.* Nam vt pulchrè poſt Guid. *deciſ. 91.* ait Carol. Molin. *ad conſuet. Pariſ. §. 1. gloſſ. S. num. 18.* ponuntur in fundo, vt ſint fructus ſeu reditus ipſius fundi non haben-

Digitized by Google

tis alium fructum, & efficiuntur pars fundi, cum ſint ad perpetuam eius vtilitatem: perpetuam, inquam, non quoad ſingula corpora piſcium, aut aliarum rerum, quæ tempore ſuo expiſcantur vel colliguntur vice fructuum, ſed quoad ſpeciem rei immiſſæ, quæ per ſubrogationem corporum eiuſdem ſpeciei continuatur & perpetuatur, nec aliter poſſet res conſeruari, *l. eum debere. ff. de ſeruit. vrb. præd.* Et licet ſpacio temporis ſingula corpora mutentur, tamen mediante ſubrogatione ſemper dicitur eadem res: quamuis ſi velimus propriè loqui, piſces hoc caſu dici aut fingi non poſſent ſecundum eum pars fundi, ſed inſtrumentum fundi, *l. quæſitum. §. ea verò. ff. de fundo inſtruct.* Vndè apparet cauſam finalem cuiuſque rei reſpiciẽdam eſſe ad dignoſcendam cuiuſq; rei naturam. Nam & in ſimili nemo dubitat, quando machinæ bellicæ & arma caſtri ſint res mobiles, *l. Lucius Titius. §. collegio fabrorum, ibi, item machinæ ff. de legat.* 3. & tamen quia eò delata ſunt, vt perpetuò remaneant, caſtro & ędificio dicuntur acceſſiſſe. Ideò dicit Bald. *ad cap. 1. ſi quis manſo num. 4. de controuer inueſtit.* quòd conceſſo caſtro, videntur conceſſæ munitiones, quę ſunt ad tuitionem caſtri, & arma quæ patrisfamilias deſtinatione perpetuò ſunt ibi poſita, vt baliſtæ & alia, *per l. fundi. §. Labeo ff. de act. empt. Tyraquell. de retract. gloſſ. 7. num. 98. & Ioan. Papo. d. artic. 286.* ſicut & prælum, & dolia & vaſa vinaria ſeu cuppæ, quæ prælo coniuncta ſunt, *d. l. Lucius Titius.* Sed latius de his Tyraq. *d. loco* diſputat. Sunt enim qui adeò vera eſſe exiſtimant hæc, quæ de machinis bellicis, baliſtis & ſimilibus dicuntur, vt inter immobilia computari putent, quantumuis aliò ſubindè transferantur, ſed eo animo vt redeant. Bald. *conſ.* 478. *Catellia. Cotta in memorab. Incip. Caſtro mihi conceſſo.* & plura eodem pertinentia idem Bald. cumulat *ad l. vltim. ff. de conſtitut. Princip. Sic & ad l. 1. colum. 6. verſicul. tertio oppono. C. de ſer. fugit.* dicit ſeruum aſſcriptitium eſſe portionem fundi,

di, & inter immobilia computari, *per l. iubemus. C. de ſacroſanct. eccleſ. & l ſi quis inquilinus. ff. de lega. 1.* quod in animalibus inter inſtrumenta fundi computatis, non eſt dicendum, cùm ſint & reputentur inter res mobiles, *l. 1. & 2. C. de verb ſignific. de quo idem Tyraq. d. loco, nu. 118* Sed & illud quæſitum fuit, vtrùm appellatione mobilium pecuniæ contineantur, quæ apud teſtatorem maritum ſunt? Et Iaſon quidem *conſil. 65. num. 3. lib. 1.* reſpodit quòd non, *l. vxorem. §. legauerat. ff. de lega. 3.* Sed contrà Decius *conſil. 472. lib. 4.* Nam licèt in legato auri & argenti pecuniæ non includantur, quia nō facilè quis argēti vel auri numero nummos comparat, *d. l Quintus. l. cùm aurum. ff. de aur. & argen. lega.* & quia pecunia non eſt aurum & argentum niſi ſecundùm quid, & verba intelligi debent ſimpliciter, non ſecūdùm quid, *l. hoc legatum. ff. de leg. 11. 3.* Aliud eſt tamen in legato mobilium: quia pecuniæ moueri poſſunt de loco ad locum, & pecunia nō ſolùm mobilis eſt, *Bald. ad l. ea demùm. C. de collat.* verùm etiam eiuſmodi, quæ ſeruando ſeruari non poteſt, *Bart. Roma. & alij ad l. ſi ex legati. ff. de verb. oblig. & l. ſi chorus ff. de lega. 3.* per Iaſ. allegata probant contrarium: quia ibi dicitur, quòd ſi lego mobilia quæ mea erunt, non venit pecunia repoſita, vt mutuò daretur, ſed aliæ, ſic quòd Decius *d. loco* contra eundem Iaſ. & Corneum *conſil. 49. lib. 3.* valdè vrget, *& ſequitur Aegid. Thoma. in lib. de muner. tit. de collect. cap. incip. Expoſuimus, num. 3.*

Maior autem diſputatio in eo eſt, Vtrùm pecunia 3 deſtinata ad emptionē prædiorū, veniat ſub legato mobilium à coniuge coniugi facto? Quam quidem quæſtionem omnium latiſsimè *d. loco num. 110.* excuſſit Tyraq. ex alijs, quæ ego hic repetenda non eſſe duxi. Multis æqua ſemper viſa fuit ſententia Boerij, *qu. 209. incip. Redditio.* dicentis, & ex doctrina 25. Interpretū iuris tradentis, pecuniam iſtam inter res mobiles computandam eſſe, tametſi numero 24. quos

allegat, diſſentiant: aduerſus quos bis in Senatu pronunciatum fuiſſe ait, quemadmodum & Iaſon cum aliis *ad l. cætera. §. ſed ſi paruerit ff. de leg. 1.* hanc eſſe communem ſententiam aſſerit, quamuis Zaſius *ibi. nu.* 18. exiſtimet, has opiniones hoc pacto complacari poſſe: Aut iſta pecunia eſt redacta ex bonis immobilibus, & deſtinata ad alia immobilia, tunc verum eſt, quod cenſetur immobilis, *l. fundi. in fin. l. granaria. ff. de act. empt.* Aut nō eſt redacta ex immobilibus, ſed vltrò deſtinata pro emēdis bonis immobilibus, & iterum diſtingue: quia aut fuit ſimpliciter deſtinata in emptionem bonorum immobilium, vt ſi dixerit paterfamil. his decem emam bona immobilia: tunc cenſebitur inter res mobiles: quia eſt ſimplex deſtinatio remota à facto. Aut iſta pecunia nō ſolum erat deſtinata, ſed & ſepoſita, in arcam recluſa, vt immobilia bona cōpararentur, & tunc talis pecunia eſt immobilibus rebus connumeranda, *l. à diuo Pio. §. fin. ff. de re iudic.* Et quod hæc aſſertio vera ſit, inquit, ratio viua facit: quia cum paterfamilias pecuniam in ciſtā recludit, vt ibi ſit tāquam ſpecies, iſta deſtinatio facit ex quantitate corpus, *l. ſi certos. ff. de verb. obligat.* & ſic qualitatem pecuniæ mutat. Sed nec hæc quoque Zaſii ſententia omnibus placet. Nam qui volunt pecuniam huiuſmodi inter res mobiles eſſe, dicunt deſtinationem ſolam non attendi, *d. l. cætera, Iaſon & Bald. ad l. ſi nondum. C. de fur.* & pecuniam ex propria ſignificatione inter mobilia cōputari, *§. & quia parùm, in Auth. de nupt.* & quod pecunia pupillorum ad prædiorum comparationē deſtinata, iure immobilium cenſeatur: ad fauorem ſingularem pupillorum, ſolennitatemque abalienationis pertinere aduerſus communes regulas putant *ad l. 4. §. quid ergo. ff. de contr. iudic. tut.* quia deſtinatio alioqui non habetur pro facto, *l. cùm in fundo. §. ſi fundus communis. ff. de iur. dot. & d. l. ſi nondum, vbi res deſtinata vt efficiatur ſacra, non habetur pro ſacra, & ita tenent Bald. Ange. Iaſon reſpondens ad argumenta contraria, in d. §. ſed*

§.ſed ſi paruerit. Alii vero dicunt quod id quod paratur & deſtinatur ad rem, habetur pro re ipſa, *d.l.etſi nonſint,d.l.granaria. d.l.liberorum.§.ſed nec cœpti.* ſicut dicitur de re dotali, quod preparatum ad dotem, habetur pro re dotali, *l.lex Iulia.ff.de fund.dot.* & legatis his quæ prioris vxoris cauſa parata erant, licet nondũ ei fuerint aſsignata, tamen debentur, *l.ſi quid earum.§.inter emptum.ff.de legat.*3. & in l.item legato. §.item intereſt.eod tit.probatur, quod videtur iam facta aſſignatio, quam veriſimile fuit aliquem facturum ſi ſuperuixiſſet, expreſsiusque in l.quæſitum.§.1.l.ſi chorus.§.his verbis.l.ſi mihi Mæuia, eod.tit.deciditur, quod pecunia quæ fœnerãdi cauſa, vel cuiuſuis præſentis erogationis gratia collata ſit, non habetur inter mobilia, ſed potius inter immobilia, *quam ſententiam ampleƈtuntur Alb.lib.3. ſtatuto. Abbas & Barb.ad cap. nulli.de reb.eccleſ.non alien.Roman. ad d.l.ſi ex legati, & conſiliis diuerſis, Chaſſaneus d.loco.nu.16.verſic. quid autem de pecunia.Ioan.Gallus in deciſ.Pariẽſi.quæſt.67. Decius conſ.381. Corneus conſil.49.lib.3.Deciſ.Tholoſ.*388. & Seneca nihil ait magis præſtandũ eſſe, quam, ne pecorum ritu ſequamur antecedentium gregem, pergentes nõ qua eundum eſt, ſed quò itur. Non tam bene cum rebus humanis agitur, vt meliora ſemper pluribus placeant. Itaque exiſtimo communem opinionẽ eſſe veram, quod pecunia deſtinata ad comparationem rerum immobilium, reputatur inter res mobiles, niſi deſtinatio illa teſtatoris vlterius ſit progreſſa ad actum aliquem exteriorem, aut niſi teſtator poſt teſtamentum aut ante oſtẽderit illam fuiſſe enixam ſuam voluntatem, quod ipſo moriente vel viuente, bona immobilia ex ea compararentur, aut denique niſi veriſimile ſit, illam fuiſſe eius cogitationem, vt ſi fortè ex rei immobilis diſtractione venit, in cuius locum aliam rem immobilẽ emere tenebatur. Et iſtud probo ſic: Simplex deſtinatio nihil operatur, vt eſt text. *in d.§.ſed ſi ſeparauit.l.1.C. ad Syllan.l.ligni. §.ſi lignum.ff.de*

legat. 3. d. l. ſi nondum, vbi Baldus rectè ait determinationem non eſſe deſumendam ab eo quod erit, ſed ab eo quod eſt. Sic & legatis libris, hi qui iam cœpti ſunt ſcribi, non debentur: & ſi argentum factum legaretur, & cœptum eſſet fieri ſpecies, moriente teſtatore id argenti non debebitur, licèt cœptum ſit, *d. l. etſi non ſint. §. quid ergo. ff. de aur. & argen. leg. l. librorum. §. ſed iam cœpti. ff. de leg. 3.* Sed ſi in ſolis finibus deſtinationis non conſtitiſſet teſtator, verùm deſtinationem illam nunc ad actum aliquem producere cœpiſſet, ac fortè rem immobilem emiſſet, & precium nondùm ſoluiſſet, aut de emptione ipſa ſeriò iam tractaſſet: tũc videtur illa deſtinatio effectũ ſuum operari, vt ita verũ ſit quod dicitur, quòd deſtinatio conſideranda eſt, ſi res deſtinata eſſet proxima perfectioni, ita vt modicum diſtaret, *Iaſon d. loco, num. 19. verſic. Quartò, inquantùm Bart. & Zaſius, numer. 27. l. penult. & ibi gloſſ. cum Bald. ff. de teſtam. milit.* Sic cùm teſtator ex officio ſuo cogebatur rem immobilem aliam comparare, dici nõ poteſt quòd voluerit iſtam pecuniam, quæ ſic ex diſtractione rei immobilis erat cõflata, vel aliàs ad cõparationem rei immobilis neceſſariò deſtinata, inter res mobiles computari, & inter legata mobiliũ cenſeri. Fateor tamẽ ingenuè me plurimùm dubitare, quæ opinio verior ſit, de qua tot illuſtria ingenia magna animi cõtentione diſputant.

5 Non minor eſt quæſtio, An mobilibus legatis, nomina & actiones comprehendantur? Videtur quòd non, quia nõ veniunt appellatione mobiliũ aut immobilium, ſed ſunt ſpecies ab his diſtinctæ & ſeparatæ, *vt l. quod Tuberonis. §. in peculio. ff. de pecu. & l. à diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iudic. & vtrobiq; Doct. & in l. mouentium. ff. de verb. ſign. Bart. in l. poteſt. ff. de author. tut. & in l. 1. C. ſi aduerſ. tranſact.* vbi etiam Fulgoſius dicit ita ſe aliàs conſuluiſſe, quòd filius in bonis omnibus mobilibus & immobilibus inſtitutus, non dicitur in illis inſtitutus: quia ſub illis verbis nomina debitorũ nõ

com-

comprehenduntur, & hoc ſimiliter dicit menti tenendum, *Card. conſ. 72. Socin. conſ. 71. Viſo teſtamento. Corneus conſ. 104. lib. 2. & conſ 173. lib. 3.* vbi inter cętera dicit Bartolum ſæpius ita conſuluiſſe. quod in diſpoſitione teſtatoris facta de bonis mobilibus & immobilibus non comprehenduntur iura ſeu nomina debitorum, maximè in ſtatutis, quæ à iure communi diſcrepant, *Lapus qu. 92. incip. Inprimis videndum*, quòd & ad nomina quoque producit, etiam genus continētia. *In qua ſententia & Decius quoque conſ. 414, lib. 3. & Bald. conſil. 89. incip. Andreas lib. 5 fuit.* Contrarium tamen viſum fuit multis: quia actiones competentes ad res immobiles, computantur inter immobilia, & actiones competentes ad res mobiles, cenſentur inter mobilia, *ſecundum gloſſ. in d. l. 1. C. ſi adu. tranſ. & in §. hæc ergo. in verb. numeranda. in Authen. de non alienandis. Fredericus Senenſis conſil. 12. Fratres Prædicatores, Bartol. & Angel. in l. ſi ſic legatum. §. vltim. cum ſequen. in fin. ff. de legat. 1. Bald. in l. 2. C. de ſacroſanct. eccleſ. Alexand. conſ. 16. lib. 1.* Quemadmodum videmus, quod actiones quæ competunt ad res mobiles, vſucapiuntur triennio: aliæ quæ competunt ad res immobiles, 10. vel 20. annis. *§. 1. verſicul. & ideò, Inſtitut. de vſucap. & tradit Bald. in l. non eſt, ante fin. C. quib. non obſt. longi temporis præſcriptio.* Et ius Canonicum, quod requirit 40. annos ad vſucapiendum rem immobilem Eccleſiæ, idem requirit ad vſucapionem actionis, quæ pro ea competit, *cap. ad aures, de præſcript.* Item actiones competentes minoribus ad rem immobilem, ſine decreto alienari non poſſunt: ad rem mobilem competentes, poſſunt. *gloſſ. & Doct. in d. l. 1. C. ſi aduer. tranſact. & Bartol. conſil. 70. incip. illuſtriſſime domine.* Et ſecundum hanc opinionem, refert imbertus *in Enchiridio iuris, ad verbum, Bonorum differentia.* Senatum Pariſienſem pronunciaſſe. His tamen non obſtantibus, ad iuris communis diſpoſitionem quòd attinet, Prior opinio frequentiore calculo probatur, videlicet, quod nomina non debeantur. *Bartol. conſil. 51. incip.*

Bonauen-

Digitized by Google

Bonauentura, ad finem. & conſ. 234. incip. Lana Marterelli. & Oldrad. conſ. 215. incip. factum eſt latè, Dominus Rex Franciæ. Panorm. in cap. relatum. in 1. nota. de teſtam. Caſtr. conſ. 236. incip. Dico dictum Ser. Franciſcum lib. 1. Benedictus Cap. conſ. 66. incip. punctus quidam, Bertrandus conſil. 78. incip. punctus. Bernardus colum. 3. Alex. conſil. 9. viſis verbis teſtamenti, colum. vltim. lib. 1. Guido deciſ 499. incip. teſtator quidam, Auſrerius deciſ. Tholoſ. 315. vbi dicit ita in ſenatu fuiſſe iudicatum. Latè Corneus conſil. 104. lib. 2. Et ad ſuperiores rationes reſpondent, quòd actio reſpectu ſui nec mobilis ſit, nec immobilis eſſentialiter, ſed iudicatur & accipitur tanquam tertia quædam ſpecies ab his ſeparata, niſi neceſſitas aliud requirat. Nam ſi neceſſitas legis vel ſtatuti vrget, vt alteri illorum accedat: fortè quia conſtat de omnibus bonis fuiſſe actum, quia ſtatutum dicit, quòd in omnibus bonis agnati & cognati ſint hæredes, ita vt agnatis deferantur immobilia, ſed cognatis mobilia, vel ſi aliter ex natura rei requiratur, nomina & actiones accedere ad vnam partem, ſcilicet mobilem vel immobilem, veluti cum quæritur, an iura vel actiones competentes minoribus vel Eccleſiæ, alienari poſſint ſine decreto: tunc de iis iudicamus vt de re ad quam competunt, ſecundum iura in contrarium allegata. *Iacob. Areti. Bart. Alciat. in dicta l. mouentium. ff. de verbor. ſignific. Ang. & Roman. in l. ſi conſtante. §. vltim. ff. ſoluto matrimon. Imol. & Panormit. in cap. nulli de rebus Eccleſ. non alienandis, Cardin. conſil 66. & conſil. 72. Caſtrenſ. in d. l. quam Tuberonis, Alexand. conſ. 264. lib. 6. Corneus conſ. 229. incip. licet clarum. in fin. lib. 4. Socinus conſil. 101. incip. Viſo teſtamento Antonij, colum. vltim. lib. 1. & conſ. 109. lib. 4.* Hæc tamen omnia ita intelligi & accipi debere exiſtimant, niſi aliter ex communi vſu loquendi actiones ſeu res mobiles aut immobiles contineantur. Is enim communis vſus in ea re, vt ſemper alias, magis ſequendus eſt, quàm propria verborum ſignificatio. *Oldradus d. conſil. 319. & Ioan. And. in addit. Specul. tit. de fructibus & intereſſe, verſicul. ſed quid ſi debeo. Felin. in proœmio decretal. colum. 3. circa medium, quo*

loco

loco multa ſimilia adducit & accumulat. Secundò, actiones ſæpè inter mobilia & immobilia cõputantur, prout fauor vel odium id ſuadet, atq; odium à fauore ſemper vincitur. *Imbert. in Enchirid. d. loco, verſic. cenſent enim, &c. colum. 6.* Tertio, hoc axioma procedit, niſi diſpoſitio generaliter loquatur de quibuſcunque mobilibus & immobilibus. Nam illa dictio { Quibuſcunque } propter effuſiſſimam generalitatem etiam ad caſus improprios trahitur. *Alciat in d. l. mouentium.* Nam in ſimili (vt inquit) videmus, quòd clauſula { quicunque hæres } etiam extraneum hæredem improprium comprehendit. *Roman. in l. id tempus. §. 1. ff. de vſucap.* Et cùm de quibuſcunque contractibus loquimur, etiam de quibuſuis intelligimus. *Hippol. Marſil. qui multa talia congerit in l. vnius. §. cogniturum. colum. 4. verſic. modò redeundo. cum multis ſequentibus. ff de quæſtio.* Qua in re tamen Corneus *conſil. 49. incip. præſenti conſulta. lib. 3.* contrarium reſpondit per multa iura quæ illic allegat, ſequiturque Iaſon *conſil. 5 col. 4. lib. 3.* & Decius *conſ. 3.* ſed tu de illius limitationis veritate Andream Tyraquellum *de vtroque retractu, in verbo, Ou aultres choſes, nu. 20. cum multis ſequentibus*, ſuo more multa allegantem, ſi libet, vide: cum Guiliel. Benedic. *ad cap. Raynutius. ad verb. Cætera bona, nu. 8. de teſtam.* qui dicit, quod ſi teſtator maritus diceret, { relinquo omnia bona mea mobilia & immobilia } remota rerum enumeratione & ſpecificatione, iura & actiones continerentur, *l. 1. §. ſed ſi ex fundo. ff. de hæred. inſtit.* qua cum deciſione l. Caius. ff. de legat. 2. pugnare videtur. Plus dico, inquit, quòd licèt appellatione bonorum ſitorum hic Caturci vel alibi, non veniunt iura & actiones, propter verbum illud { ſita } quod ſignificat bona poſita in loco, & locum occupantia: Iura autem & actiones non ſunt in loco, cùm inter res incorporales cenſeantur, *Bart. ad l. poteſt. ff. de author. tut. Aretin. conſil. 54.* Tamen ſi teſtator dixiſſet { cætera bona relinquo, hic aut vbique ſita aut poſita } tunc appellatione ſitorum & poſitorum

venirent

venirent nomina & actiones, nec non annui reditus, qui quando ſunt perpetui, inter bona immobilia cõputantur. Idem ſi ad longum tempus debeantur. Sed ſi non ſunt perpetui, aut ad modicum tempus debeãtur, tunc inter bona mobilia computantur, *de quo per Baldum ad cap. cùm Martinus, de conſtitut* Hæc ille. Alex. tamen *conſ. 31. numer. 7. lib.* 1. dicit, quod ſi quis dixit{dono tibi quicquid habeo Peruſij}nomina & actiones non continentur Cæterùm ad reditus quòd attinet, an inter mobilia vel immobilia computentur, etiam controuerſum eſt, varieque ea in re iudicatum & pronũciatum eſſe, *d. loco* refert Imbertus & Tyraq *de retract. §. 1. gloſſ. 6. nu. 7. 8 & 9* ad quos recurres. Illud tantùm addo, quod mobilium legato non continentur res, quas teſtator venales habuit, *l generali. §. vxori. ff de vſufruct. leg, Ioan. Dilectus d. loco, cap.* 9. vt nec ea vtenſilia quæ teſtator cum alio communia habuit, *Bald. ad l. 1. C. de nud. iur. Quirit. tol. Guil. Bened. ad d. verb. cætera bona. num.* 8. *verſic. ſed pone* Ego dubito an hoc verum ſit, *per l. ſerui electione. §. 1. ff. de leg. 1. vbi vide.* Quòd ſi maritus eas res mobiles vxori legauit quas ei donauerat, intelligitur legaſſe eas, quę nondum erant vxoris, & quarum donatio nõ valuit, ne legatum reddatur inutile, *Socin. Nepos conſ. 98. num. 18. & 19 lib. 1* Omni tamen caſu, vxor cui mobilia relicta ſunt, feneſtras vitreas, & alias res ſimiles auferre non poteſt. Et hæc ſufficiant de teſtamentis viri & vxoris. Deo gloria, laus & imperium in ſecula ſeculorum.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX RERVM ET VERBORVM LOCVPLETISSIMVS, QVÆ IN HISCE QVINQVE LIBRIS DE TESTAMENTIS CONIUGUM CONTINENTUR.

Prior numerus numerum marg. alter paginam denotat.

A

Absentis in remoto loco mariti conſenſus expectari non debet. nu. 1 245
Accreſcendi ius & cõuentionis ex voluntate teſtatoris prouenit. num. 1 465
Accreſcendi ius in ſimplici vſufructu locum habet. n. 1. 483
Acquiſita vtrùm ad profectitia, an verò ad aduentitia bona referantur ſub nu. 1 213
Acquiſita an incommutabiliter ad vxorem pertineant. ante nu. 1 214
Actio de dolo competit hæredibus vxoris, quæ ex inſtigatione mariti teſtata eſt. n 2. 289
Actio ex contractu pro rebus vbiq; ſitis eſt, nec loco circumſcribitur. ſub nu. 8 376
Actionum ſtricti iuris & bonæ fidei differentia. nu. 2. 140
Actiones & iura competentia minoribus vel eccleſiæ, alienari nõ poſſunt. ſub. n. 5. 539
Actiones ſæpè inter mobilia & immobilia computantur. ſub num. 5. 539
Actiones quæ competunt ad res mobiles, vſucapiuntur triennio, quæ ad immobiles 10. *vel* 20 *ſub nu.* 5. 539
Actiones aditione hæreditatis quomodò confundi dicãtur. nu. 3. 473
Actio dotis an aditione hæreditatis cõfundatur. nu. 1. 472
Actũ ex neceßitate faciẽti magis fauetur, quàm ei qui vltrò facit. nu. 1. 270
Actus qui trahantur ad bona vbicunque ſita. nu. 1. 373
Actus contrarius non obeſt, ſi à parte non fuerit acceptatus. nu. 4. 124
Actus diuerſa ratione valet, & non valet. nu. 3. 146

Mm *Actus*

Actus præſumitur ſponte, non metu factus. nu. 6. 149

Actus inter v.uos vnde fieri dicantur. ſub nu. 2. 105

Actus bonæ fidei propter dolum qui reddãtur ipſo iure nulli. ſub nu. 2. 140

Aditione hæreditatis actio crediti tollitur. nu. 3. 137

Aditione hæreditatis per vxorem facta, totum ius exigendæ & repetendæ dotis amittitur. nu 1. 472

Aditio hæreditatis an obſtet retentioni. nu. 1. pag. 136. & n. 4. pag. 137

Adminiſtrationis verbum non ſe extendit ad tutelam. nu. 2 459

Adoptio quid operetur, num. 3. 448

Adoptati in liberorum locum ſufficiuntur. nu. 3. 447

Adoptiuorũ conſenſus quatenus ad ſtatutum pertineat. nu. 5. 304

Adoptiuus filius non verus ac proprius, ſed imaginarius filius. nu. 1. 446

Adoptiuus filius in nulla diſpoſitione pro naturali continetur nu. 2. 446

Adoptiuis extantibus vxor relicta domina & vſufructuaria alimenta tantum conſequitur. nu. 3. 447

Adoptiui hæreditatẽ non aditam traſmittunt. numer. 5 447

Adoptiui quare in nulla diſpoſitione appellatione liberorum contineantur. nu. 3. 448

Adoptiui non comprehenduntur in conceſſione feudi in qua liberorum fit mentio. n. 2. 446. nec in emphyteuſi. ibid.

Adoptiui filii dicuntur filii, eorumque priuilegiis vtuntur. nu. 3. 447

Adprobans teſtamentũ an præiudicium patiatur in ſua legitima. nu. 7. 151

Adprobatio teſtamenti prætermiſſa, an obſit ignorãti teſtamentum fuiſſe, nu. 11. 144

Adulterium etiam in ſponſam vindicandum. ſub nu. 2. 11

Aequalitatis ratio fauorabilis. nu. 4. 115

Aequalitatem inter liberos pater ſeruare velle præſumitur. nu. 1. 102

Aequalitas in teſtamento inter liberos ſeruari debet. nu. 2. 266

Aequalitas quare inter liberos ſeruanda. nu. 3. 103

Aequalitas inter liberos non ſeruanda, ſi aliqui eorum grauiter offenderint. num. 4. 103

Aequitas ſimulata, duplex eſt iniquitas. nu. 4. 262

Aes

Aes alienum contra fideicommiſſarium deduci poteſt.numer.3. 262

Aeſtimatio rei legatæ coniugi forenſi ex ſtatuto acquirere prohibito debetur.num.1. 389

Aeſtimatio legati refertur ad tempus teſtamenti. numer. 1. 370

Aeſtimatio dotis pertinet ad tempus mortis vxoris.num.5. 371

Aeſtimatio rei legatæ cuius præter ſuum debitum eſt incapax, legatario debetur. numer. 2. 389

Affectio in extraneos tanta non, quanta in vxorem, ante nu.1. 428

Affectio patris erga liberos præſumitur par eſſe. nu.3. 433

Agens ex eo, quod conſenſus non interuenit, tenetur probare fuiſſe maritum, cuius conſenſu opus erat. ſub numer. 5. pag. 245.in fin.

Agnati & cognati quando fiunt hæredes, tum agnatis deferuntur mobilia, cognatis immobilia, ſub nu. 5. 540

Agnatum fuiſſe tempore delatæ hæreditatis ſufficit, licet poſtea agnatus eſſe deſierit.nu.1. 391

Alexander à Iaſone malè reprehenſus. ſub num.2 319

Alienatio rerum reſtitutioni ſubiectarum quomodo ſubſiſtat. nu.2. 40

Alienatio bonorum à pupillo nulliter facta, conſenſu eius & tutoris, ſi è re ſua eſt, corroboratur. ſub numer. 5. 12

Alimentatio quomodo fieri debet.num.1. 492

Alimentis & dote legato, quomodo alimenta præſtentur. nu.1. 492

Alimentorum adpellatione quæ veniant. ſub nu.2. 492

Alimentorum & vſufructus legatum diuerſa.nu.1. 483

Alimentorum legatum perpetuũ ad vitam.nu.4. 497

Alimentorum legatione quid contineatur.nu.1. 492

Alimentorum legatum propria authoritate occupatur. num.2. 485

Alimentorum legatum non eſt multiplicabile. nu 6. 502

Alimenta accipere poteſt, qui alioqui legati incapax eſt.nu.2. 352

Alimenta piæ cauſæ æquiparantur.ſub nu. 2. 353

Alimenta debentur ſpurio iure Canonico.nu. 2. 463

Alimenta legandi diuerſa ratio, quæ conſiderari debet.num. 6. 502

Alimenta quando ex legis diſpoſitione vxori debeantur

Digitized by Google

tur.nu. 5. 501

Alimentis in teſtamento legatis in codicillis reuocatis, & vſufructu vxori relicto, quid illi competat.nu.6. 502

Alimenta vnde præſtanda.1. 483

Alienatio fauorabilior eſt teſtamento facta, quàm contractu. num.5. 106

Alienatio quando prohibita inter patrem & filium.nu. 6. 178

Alienatio rei legatæ inducit præſumptionem legati reuocati. num.6. 168

Alienatio rei modicæ Eccleſiæ quare Prælato conceſſa, nu. 2. 424

Alienaiio neceſſaria probiberi nequit.nu.2. 330

Alienatio neceſſaria nunquam includitur in probibitione legis vel hominis.ſub n.8. 229

Alienatio vel acquiſitio rei modicæ nõ conſideratur.n.1. 422

Alienationis prohibitio in vxore quid operetur.nu.2. 461

Alienatio neceſſaria non continetur legibus vel ſtatutis de alienatione loquentibus, num.2. 270

Alienationes rerum feudalium prohibitæ.nu.2. 480

Alienandi poteſtas ad caſum neceßitatis reſtricta, non porrigitur ad caſum mortis.numer. 10. 109

*Alienandi vel eligendi facultas an tranſeat ad heredes. nu.*1. *pag.*110.*& nu.* 4. 111

Alienare in vita an poßit quis id, quod alicui teſtamento relinquere cogitur.num. 1. 317

Alienare prohibitus, vſumfructũ conſtituere nõ poteſt.n.1. 310

In ambiguis quæ interpretatio ſumatur.nu.1. 429

Amor vxorius magnus.n.1. 479

Amicum teſtamento præteriri turpe & probroſum. nu.1. 308

*Angeli deciſio reiecta. ſub nu.*1. 202.

*Animæ fauor omnibus præferendus.nu.*1. 328

Annui reditus an inter mobilia computentur.ſub num.6. 542

*Annuli à ſponſo ſponſæ dati, an eius fiant proprij, vt de his maritus diſponere non poßit. ſub num.*5. 218

Appellatio mobilium & mouentium an ſit eadem. nu.1. 531

Appellatio fundi in quibus conſiſtat.nu.2. 440

Arbitrium boni viri an contineatur ſub libera poteſtate, nu. 2. 103

Arbitrium bono viro delatum quibus verbis ſignificetur. nu. 7. 98

*Arbitrarium iudici, quæ res vilis, modica, precioſa dicatur. num.*3. 414

Argumentum à contrario ſenſu habet locum in ſtatutis, etiam

circa

Digitized by Google

circa caſum à iure exorbitantem. nu. 1. 347
Argumentum à contrario ſenſu venit ex mente ſtatuti. nu. 2. 347
Argumentum à pacto ad ſtatutũ. nu. 3. 237
Argumentum à contractu ad diſtractum quando procedat. num. 3. 284
Argumentatio bona eſt à contractibus ad teſtamenta. ſub nu. 1. 380
Arreſtum de marito relinquente vxori bonorum ſuorum diſpoſitionem, nu. 4. pag. 95. & nu. 12. 100
Aſſertioni alicuius ſimplici ob perſonæ qualitatem creditur. ſub nu. 3. 67
Auitæ poſſeſſiones continentur ſtatuto ne forenſis bona immobilia acquirat. nu. 3. 426
Auctoritas tutoris quando interponi debeat. ſub nu. 1. 10
Auctoritas & conſenſus ad ſolennitatem actus requiſitus per ſimile præſtari non poſſunt. nu. 7. pagin. 248. & numer. 4. 249
Auctoritas cum ſecundo actu retrotrahitur. nu. 2. 251
Auctoritas & conſilium propriè ſunt virorum. nu. 4. 300
Auus & auia nonnunquam maiorem affectionem habent in nepotes quàm filios. n. 3. 447
Atroci delicto non conſummato pœna conſtituta eſt. nu. 2. 11

B.

Belli tempore an creditor res hypothecatas euincere poſsit. nu. 8. 129
Baldi ſententia refutatur. num. 7. pag. 302
Bartoli ſententia refutatur. num. 5. 301
Bartolus defenſus contra Alciatum. num. 8. 55
Bartoli opinio in l. apud Iulianũ. § Conſtat. ff. de leg. 1. vti erronea taxatur. nu. 1. 389
Beneficium pro beneficio fœnerari non debet. ſub nu. 1. 163
Beneficij reſignatio, niſi fiat intra certum tempus ante mortem beneficiati, nulla eſt. n. 6. 199
Bigamia ante commixtionem non cenſetur contracta, ſub numer. 6. 13
Blanditiæ inſtantiſsimæ habent vim minarum. ſub nu. 9. 30
Bona eius, quẽ Monaſterium importuna perſuaſione ad religionem induxit, apud Monaſterium non manent, ſed redeunt ad conſanguineos inducti. ſub nu. 9. 31
Bona mariti quando vxor ante aditam hæreditatem occupare poſsit. nu. 2. 391
Bona dicuntur eſſe in eius iuriſ-

 dictio-

dictione, in cuius ſunt territorio. ſub nu. 5. 374
Bona hæreditaria eſſe deſinunt, adita hæreditate. num. 2. 221
Bona in familia conſeruari interest publicè. nu. 5. 310
Bona an liceat ſimpliciter poſt mortem promittere. nu. 4. 26.
Boni publici cauſa primùm diſtincta bonorum proprietas. n. 2. 292
Bonorum appellatione an veniat vſusfructus. nu. 2. 465

C.

Capitis diminutionem an nubens patiatur. nu. 5. 168
Capituli acta Epiſcopo non interueniente, an per eius ratihabitionem conualeſcant. ſub num. 1. 10
Captatoria quando dicatur voluntas. nu. 1. 93
Captatoria voluntas an ſtatuto firmari poßit. nu. 12. 100
Carol. Molinæus taxatur immodeſtiæ. ſub nu. in fin. 263
Caſtrenſis deciſio. ſub num. 1. pag. 281. reijcitur, ſub nu. 4. 282
Caſus triſtis an prouiſus eſſe debeat. nu. 6. pag. 278. & nu. 9. 279
Caſualiter quæ fiunt, non ſunt habenda in conſideratione. num. 3. 507
Caſus omiſſus in ſtatuto relinquitur diſpoſitioni Iuris communis. nu. 3. 321
Caſus omiſſus à teſtatore habetur pro omiſſo. nu. 1. 476
Caſus fortuitus inter coniuges cōmunis eſt. nu. 3. 190
Caſus omiſſus relinquitur diſpoſitioni Iuris. 407
Cauſa inſtitutionis ceſſante, ceſſat & inſtitutio. nu. 5. 164
Cauſa neceſſaria ceſſante, ceſſat effectus in actibus futuris, non in præteritis. num. 6. 282
Cauſa limitata, limitatum parit effectum, nu. 2. 152
Cautio iuratoria in vſufructuario an ſufficiat. nu. 4. 464
Cautio ab vxore vſufructuario quomodo præſtatur. 4. 489
Cautio præſtatur ſi petita fuerit. nu. 4. 488
Cautio vxori vſufructuariæ à teſtatore remitti non poteſt. n. 4. 487
Cautio pro vſufructu præſtatur, nō alimentis. nu. 1. 483
Cautio ab vſufructuario quot modis petatur. nu. 4. 489
Cautionis & liberationis remißio an vxori fiat. nu. 1. 468
Cautione præſtita vſufructuarius quid poßit. n. 5. 490
Cautionem præſtare qui non poteſt, an vſufructu priuetur. nu. 4. 488
Cautela, qua poßit impediri teſtamen-

teſtamenti reuocatio. 3. 156
Cedi alteri non poſſunt, quæ ad hæredes non transeunt. ſub nu. 4. 112
Ceſſante cauſa ceſſat effectus. n. 4. 500
Chirographum cancellatum, vel ruptũ, quando habeatur pro nullo. nu. 2. 174
Citatio quomodo fiat. n. 2. 402
Ciuem non facit continua cõuerſatio nu. 2. 396
Clandeſtina matrimonia publicè perniciosa. nu. 4. 11
Clauſula derogatoria in priori teſtamento poſita omnes poſteriores voluntates tollit. 5. 35
Clauſula derogatoria ſequẽs an tollat præcedentem diſpoſitionẽ iureiurando firmatam. nu. 6. 33
Clauſula derogatoria actum contrarium etiam ex interuallo ſecutum tollit. num. 7. 36
Clauſulæ, Ne quicquam ſtatuto addatur aut detrahatur, energia. nu. 3. 423
Clauſulæ, vt dos redeat ad latus vnde prodiit, quis effectus. 2. 16
Clauſula, Donec, quid operetur in cauſa legati. num. 2. & 3. 256
Clauſula, rebus ſic ſtantibus, aduerſus apertã vim verborũ non ſolet intelligi. nu. 4. 164
Clauſula, rebus ſic ſtantib. cenſetur omni diſpoſitioni ineſſe. nu. 7. 168
Clauſula cõceſſi inuentarii literis addita conſueta. nu. 1. 135
Clericorũ hæredibus pro portione temporis debẽtur fructus præbendarum, & penſiones eccleſiaſticæ. ſub nu 2. 76
Clericorum damnatorum bona cui cedant. nu. 7. 400
Codicillos ſcribere nõ poteſt prohibitus teſtari. nu. 1. 414
Codicillaris clauſulæ vis & effectus. nu 2. 478
Codicillus & teſtamentum nomine & effectu diuerſa, ante nu. 1. 414
Cognatis ſimpliciter vocatis, qui intelligantur nu. 2. 6
Commiſſio data alicui in dignitate conſtituto valet, licet poſteà dignitati renunciet. n. 1. 391
Commiſſionem an cogatur reuelare vxor, cui maritus in teſtamento ſcripſit ſe aliqua ſecreto commiſiſſe. nu. 2. 66
Communis opinio ſequenda. nu. 4. 453
A cõmuni opinione nõ eſt temere recedendum. nu. 4. ibid.
Comitatẽſis nõ eſt ciuis eius ciuitatis, in qua Curia moratur. nu. 1. 395
Comitatenſes non adſtringuntur

tur ſtatuto ciuitatis in qua teſtati & mortui ſunt. n.1. ibid.

Conceſſio quæ ad improbam alicuius petitionẽ facta eſt, non eſt obſeruanda. ſub. nu. 9. 30

Conditio, Si mercatori nupſerit. nu. 4. 78

Conditio, Si Titio nupſerit. nu. 5 78

Conditio, Si arbitratu Titii nupſerit. nu 6. 79

Conditio, Si ante finem menſis nupſerit. nu. 7. 80

Conditio, Si caſtè & honeſtè vixerit. nu. 8. 81

Conditio, Si quamdiu liberi mei impuberes erunt, nuptiis abſtinuerit. nu. 10. 82

Conditio, Si à liberis meis non receſſerit. nu. 11. 83

Conditio, Si liberos genuerit. n. 12. 87

Conditio, Si hæredes non moleſtauerit. nu. 13. 87

Conditio, Si dotem non exegerit. nu. 14. 88

Conditio, Si vxor non nupſerit. Si vidua manſerit, an violetur religionis profeſſione. ſub nu. 1. in fin. 72

Conditio, Quoad vidua manſerit: nu. 2. 75

Conditio perſonarum in legatis annuis principio cuiuslibet anni inſpicitur. ſub nu. 2. 76

Conditione, Donec caſtè vixerit, à patre filiæ virgini adſcripta, an ſi iterum nubat, impudicè vixiſſe videatur. ſub nu. 9. 82

Conditio caſualis vel mixta ſi deficit per caſum, rumpit diſpoſitionem in eum factam. ſub nu. 11. 86

Conditio cùm deficit per mortẽ alicuius, iudicio Dei defeciſſe videtur. ſub nu. 11. ibid.

Conditio, Si negotiis liberorum interuenerit. ſub nu. 11. in fi. 86

Conditio in teſtamẽto mariti, Si vxor non nupſerit, Si vidua manſerit. nu. 1. 72

Conditio, Si Titio non nupſerit. nu. 3. 78

Conditio ſemel impleta, ſi poſt deficiat, non nocet. n. 4. 498

Cõditione caſuali quocunq; modo deficiente corruit legatũ. nu. 4. ibid.

Conditio vt vxor cum filio habitet, quando impleta cenſeatur. nu. 4. 497

Confeſſio debitoris infirmi dicentis ſe ſoluiſſe creditori an præiudicet. nu. 7. 200

Confeſſio iracundiæ motu facta, nec poſteà repetita, inutilis eſt, num. 4. 148

Confeſſio extraiudicialis perſonarum donare inter ſe vetitarum an probet. nu. 5. 148

Confeſſio erronea vel falſa non nocet confitenti. nu. 3. 153

Con-

Confeſsio vxoris marito poſtulante facta ad plenũ probat. nu.2. 148
Confeſsio non expreſsè à parte acceptata, an plenam probationem habeat. nu.3. 148
Confeſſus rem habere, an teneatur ad æſtimationem, nu.7. 149
Confeſsiones audire, qualis ſit actus, & quæ ibi aguntur, difficilis eſſe probationis. ſub nu.3. 67
Confirmari videtur, quod non mutatur. nu.1. 38
Coniectio voluntatis ex non obſcuris circumſtantiis ſumpta in legatis coniugum ſufficit. nu.1. 47
Cõiecturæ, ex quibus colligi poſſit, an vxor teſtamentũ metu factum mutare voluerit, necne. nu.2. 38
Coniunx plus relinquere poteſt liberis ex poſteriore coniuge procreatis, quam vni ex liberis prioris cõiugii n.10. 230
Coniunx à coniuge quæ habet titulo oneroſo, liberis prioris tori ſeruare non cogitur. ſub nu.17. 234
Coniunx reuocare conſenſum nõ poteſt, quo præbuit facultatem coniugi de rebus ſuis teſtandi. nu.14. 162
Coniunx coniugi conſentire non poteſt, vt de omnib. ſuis bonis indiſtincte diſponat. n.8. 160
Coniunx commodum capere non poteſt ex teſtamẽto cõiugis, quem eſſe inteſtabilẽ palàm & conſtanter aſſeruit. nu.1. pag.145. & nu 4. 146
Coniunx teſtamentum cum coniuge factũ, pro ſua parte reuocare poteſt. nu.1. 154
Coniunx liberos ex priore cõiuge habẽs, ſi nupſiſſet, ius omne teſtamento defuncti ſibi quæſitum, excepto vſufructu amittebat. nu.2. 176
Cõiugem occidens, à teſtamento eiuſdem omnimodò arcetur. nu.4. 176
Coniunx cõiugi blando ſermone ſuadere poteſt, vt teſtamẽtũ mutet, quo alium hæredẽ inſtituat. nu.10. 31
Coniunx an de dimidia quæſtuũ parte teſtatus eſſe videatur, qui ſub clauſula generali bona ex ſua parte procedentia alicui reliquit. ante n.1. 214
Coniugi incerto vtiliter relinquitur. nu.2. 4
Coniunx antiquo iure an ſucceſſerit coniugi. nu 1. 1
Coniunx coniugi tam inſtitutionis, quàm legati titulo hodie relinquere poteſt. nu 3. 3
Coniugi vſufructuario onus alẽdorum & dotandorum liberorum incumbit. nu.6. 322

Digitized by Google

Coniuges qui prius erant, manent, ſeparatione tori facta. nu.1. 339

Coniuges ſe inuicē ad relinquēdum blādis verbis prouocare poſſunt. nu.1. 27

Coniugis teſtamētum blanditiis captatū an metus præcedens vitiet. nu.2. 28

Coniuges quando adſequantur, matrimonii illiciti cauſa relictum. nu.1. 8

Cōquæſtuum nomine quæ veniant. nu.1. 210

Conſanguineorū & familiæ appellatio magis naturæ, quàm iuris eſſe videtur. nu.1. 303

Conſenſus mariti ſi requiratur in teſtamēto vxoris, nō cenſetur requiri in eius reuocatione. nu.2. 284

Conſenſus expreſſus an requiratur eius, de cuius re alius teſtatur. nu.11. 161

Cōſenſus illegitimorum an pertineat ad ſtatutum. 2. 303

Conſenſus legitimatorum quatenus ad ſtatutum pertineat. nu 3. 304

Conſenſus mariti abſentis an tēpore peſtis vxori teſtantis neceſſarius ſit. nu.5. 277

Conſenſus expreſſus quando neceſſarius. 9. 160

Conſenſus tacitè continet hanc clauſulā, ſi actus valet. 5. 112

Conſenſus inter cōiunctos ex taciturnitate facilè præſumitur. nu.1. 242

Conſenſus propinquorum in contractu minoris expreſſè debet intercedere. nu.4. 244

Conſenſus qui requiritur ad formam & ſolennitatem actus, debet expreſſè & clarè interuenire. ſub nu 3. 243

Conſenſus requiſitus ad ſolennitatem, in ipſo actu interuenire debet. nu.3. 248. & nu.1. 250

Cōſenſus mariti cùm haberi non poteſt, iudicis auctoritas adhibetur. nu.3. 247

Cōſenſus mariti quando per procuratorem vxori teſtāti adhiberi poſſit. nu 4. 249

Conſenſus an poſſit præſtare alii in eo quod ipſe facere nō poteſt. nu.1. 420

Conſenſus expreſſus plus operatur, quàm præſentia & taciturnitas. nu.1. 420

Conſenſus reuocatio quadrifariam impeditur. nu.1. 285

Conſentiens alteri leganti rem ſuam, reuocare cōſenſum non poteſt. nu.3. 286

Conſenſus ſemel accommodati mutatio non permittitur. nu. 4. 286

Conſenſus mariti in teſtamento vxoris ex diuturnitate temporis interueniſſe præſumitur. nu.1. 287

Conſenſus multis caſibus ex diuturnitate temporis præſumitur: etiam vbi magnum verſatur præiudicium. num. 2. & 3. 288

Conſenſus inhabilis pro nullo eſt. nu. 2. 300

Conſentire iniuſtè recuſans, legis fictione pro conſentiente habetur. ſub nu. 3. 241

Conſenſum petere an ſufficiat, niſi impetretur. nu. 1. 239

Conſenſum ſtatuto requiſitum vxori teſtanti maritus adhibere cogitur. num. 2. 239

Conſentire leganti poteſt is qui ipſe legare non poteſt ſi fraus abſit. nu. 1. 420

Conſenſiſſe videtur, qui cùm poſſit prohibere, non prohibet. num. 4 194

Conſilium & auctoritas propriè ſunt virorum. num. 4. 300

Conſilium Doctorum Louanienſium contra Carol. Molinæum. nu. 4. 260

Conſilium circa inſtitutionem vxoris. num. 2. 470

Conſiliarij Principis ſi prohibentur emere res ſubditorum, illas Principe præſente & ſciente emere poſſunt, ſub numer. 2. 291

Conſtitutio Caroli V. ne minores curatoribus ſuis legent. nu. 3. 256

Conſtitutio noua aliam formam teſtandi inducens non irritat teſtamentum anteà factum. num. 2. 206

Conſuetudo de iure primogenituræ an pertineat ad bona alibi ſita. num. 4. pag. 373. & ſub n. 8. in fin. 376

Conſuetudo quod Coniunx ſuperſtes habeat dimidium omnium bonorum communiter poſſeſſorum, non trahitur extra territorium. nu. 5. 375

Conſuetudo loci, vbi ſunt bona, in diuiſione bonorum ſpectanda. ſub numer. 8. in fin. 377

Conſuetudinem loci in contractibus & quaſi contractibus, & in teſtamentis ſequimur. nu. 1. 380

Conſuetudo, quòd ſuperſtes coniugum, de proprietate bonorum in præiudicium communium liberorum diſponere non poßit, ante nu. 1. 475

Conſuetudo an valeat, qua vxor omnia mobilia lucratur, ſi modò talia ſint, quæ ei acquiri poſſunt, & in fœminam cadunt. ſub nu. 1. 183

Conſuetudo vel ſtatutum contra ſubſtantialia vel eſſentialia rei ſeu actus, nihil operatur. ſub nu. 12. 101

Conſuetudo vel ſtatutum contra bonos mores non ſubſiſtit. ſub num. 12. ibid.

Conſue-

Conſuetudo extenditur ad caſum ſimilem ex identitate rationis.nu. 3. 447

Conſuetudo generaliter eſt ſtricti iuris, & non extenditur. ſub nu.1. 321

Conſuetudo loci vbi res ſitæ ſunt, quando in ſucceſſione conſideretur.nu. 4. 403

Conſuetudine in regionibus Belgicis paßim obtinuit, coniugẽ ſuperſtitem omnia mobilia cõiugis defuncti lucrifacere. ſub num. 2. 219

Conſuetudo vbi acquiſitorum dimidiam partem vxori tribuit, de his an maritus diſponere poßit.nu. 2. 183

Conſuetudo, qua in Gallia coniunx coniugi ſuccedit in dimidia parte bonorum mobilium & etiam immobilium conſtante matrimonio acquiſitorum, quantumuis exiſtentibus liberis.ſub nu.1. 183

Conſuetudini an renunciatum dicatur à muliere, ſi alio modo de dotalitio conuentionali prouiderit.ſub nu.3. 185

Conſuetudini, aut ſtatuto vxor ſeſe conformare videtur. nu. 9. 169

Conſuetudo, aut ſtatutum efficere poteſt, vt quis pro parte decedat teſtatus, & pro parte inteſtatus. ſub n.13. 172

Conſuetudo ſuperat authoritatem ſermonis.num. 3. 429

Conſuetudo Louanienſis in ſtatuto ciuitatis deferente vxori vſumfructum bonorum mariti.nu.2. 444

Conſuetudine exempta ad alios caſus & loca non trahenda nu.3. 448

Contrarietas euitanda. 4. 466

Coutrahens ſcienter cum vxore inope, videtur omnia illa ei remiſiſſe, quæ ex capite inopiæ ei obijcere poſſet. ſub nu.1. 189

Contrahens cum banniti filio vel ſeruo, non incidit in pœnam à ſtatuto impoſitam, cum bannito contrahenti.nu.1. 411

Contractus initi tempus cur ſpectetur. 9. 388

Contractus minus ſunt fauorabiles, quàm legata & vltimæ voluntatet.ſub nu. 9. 388

Contractus bonæ fidei propter dolum qui reddantur nulli. ſub nu.2. 140

Contractu antenuptiali an tertio ius adquiratur.nu.1.pag.114. & nu.9. 117

Contractu antenuptiali ſi conuentum ſit, vt primogenitus eius matrimonij habeat certum caſtrum, etſi pater nulla alia declaratione facta moriatur, caſtrum primogenito cedet. nu. 7.pag.116.& nu. 12. 119

Contractus an poßit inſeri teſtamento.

mento. n.7. 159

Contractuũ effectus an poſsit conferri poſt mortem. nu. 7. 107

Contractus omnes præter donationem, inter coniuges celebrari poſſunt. 1. 148

Contractibus cenſetur ineſſe perpetua hæc conditio, niſi aliud culpa alterius acciderit. ſub num. 4. 164

Copulæ natura quæ. nu. 1. 483

Corrigere incontinenti ſe ipſum nemo præſumitur. 3. 465

Correctio legum non facile inducenda. 4. 487

Conuentione facta, vt in ſcriptis contrahatur, nihil perfectum eſt, niſi publicum inſtrumentum acceſſerit. ſub nu. 3. 58

Creditor ſuccedens debitori videtur ſtatim ſibi ſoluiſſe. 2. 473

Creditori an præiudicet confeſsio debitoris infirmi, dicentis ſe ſoluiſſe. 7. 395

Curia Principis voluitur ad inſtar rotæ. 2. 395

Curiam Regis ſeu Principis ſequentes Comitatenſes olim dicti. nu. 1. 395

Curiam ſequentes non obligantur ſtatuta ciuitatis Curiales. n. 3. 396.

D.

D*Amnum alteri illatum propter bonum commune, Princeps compenſare debet. nu. 12.* 296

Debitorum nomina & inſtrumẽta an legata domo cum ijs quæ in ea ſunt, veneant. 2. 509.

Debitoris infirmi confeſsio, dicentis ſe ſoluiſſe, creditori non præiudicat. 7. 280

Decuriones facti minores 25. annorum honoraria quidem recipiunt, ſuffragia tamen non habent. 4. 301

Declaratio & proteſtatio ius vniuſcuiuſque conſeruant. n 3. 399

Delicto atroci non conſummato pœna conſtituta eſt. nu. 2. 11

Demõſtratio falſa cæteris paribus non nocet. 1. 505

Derogatio ſequens an tollat præcedentem diſpoſitionem iureiurando firmatam. 6. 35

Deſtinatio ſimplex quid operetur ſub num. 4. 537

Deſtinatio an habeatur pro actu perfecta. num. 5. pagin. 115. & nu. 8. 116

Dictio, Cum, cuius naturæ. num. 1. 465

Dictio donec, dum, quoad, & ſimiles, in vltimis voluntatibus relictum annuum faciunt. ſub nu. 2. 76

Dictio, item non repetit, quando fit mutatio rerum. ſub num. 9. 82

Dictio,

Dictio, donec, quem vſum habeat in legato. 1. 452
Dictio, alius, refertur ad ſimilia. nu. 2. 135
Dictionis, Et, natura. 1. 483
Differentia inter probibitionem acquirendi legatum & legandi. 2. 426
Differentia inter ciuem & incolam ſeu habitatorem. 1. 402
Differentiæ ratio, cur teſtator, hæres & legatarius, æqualia tempora habilia non requirāt. ſub nu. 5. 387
Dignitas domicilij adiectionem potius dare quam permutare cenſetur. num. 5. 397
Dignitas ſenatoria non mutat domicilium. nu. 5. 396
Diſiunctiua oratio non ponitur pro coniuncta. 1. 89
Diſpoſitio, in qua concurrit odium & fauor, cenſetur ſimpliciter odioſa. ſub nu. 6. 324
Diſpoſitio in pœnam illius facta, qui patitur ſe decipi, an valeat. num. 2. 468
Diſpoſitio ſtricti iuris loquens in caſu ſimplici, non habet locum in mixto, ante nu. 1. 416
Diſpoſitio loquens de teſtamento inſcriptis, regulariter extenditur ad nuncupatiuum. ſub n. 1. 258
in Diſpoſitione quod non eſt, an in intentione eſſe ſufficiat. nu. 2. 47
Diſpoſitioni generali derogatur per ſpecialem. nu. 1. 482
Diſponendi, verbum, cuius ſit naturæ. nu. 6. pag. 107. & num. 9. 107
Diſponendi facultatem de bonis ſuis alteri dans, peræquè ſibi præiudicat, ac ſi in contractum conſenſiſſet. 4. 156
Diſponendi facultatem de omnibus ſuis bonis indiſtinctè an coniunx coniugi dare poßit. nu. 8. 160
Diſtinctio perſonarum inter debitorem & creditorem eſſe debet. 1. 472
Diuortium an legati vim diſſoluit. nu. 6. 167
Doerium detrahit vxor iuſſa reddere hæreditatem mariti, etiam ſi neglexit inuētarium. n. 6. 139
Doerium eligens vxor, petere poteſt, vt iudex ſuper certa parte bonorum illud conſtituat. nu. 6. 129
Dolus & fraus quatenus præſumatur. 2. 463
Dolus malus circa teſtamenta etiam inualida punitur. 2. 44.
Domus plures habēs, quam in dubio legaſſe cenſetur. 1. 505
Domus in dubio quæ legata cenſeatur. ante nu. 1. 505
Domus legatum vt vxor in ea tēpore vitæ habitet, quo pacto intel-

teſtigatur. 4. 507
Domus ſi legatur vxori, ſicut teſtator nūc poſsidet, quid contineatur remiſsiuè. 3. 513
Domo legata, quæ accedant. nu. 6. 507
Domo legata ſi teſtator nullam habeat, quid debeatur. 1. 505
Domo legata quādo in hæredis arbitrio dare aliquam, quam velit. nu. 3. 506
Domicilium an quis alibi cōſtituerit, iudex æſtimat. nu. 1. 397
Domicilium quando quis alibi fixiſſe cenſeatur. 2. 398
Domiciliū quod quis per lapſum decennii alibi cōſtituiſſe cēſeatur, quando procedat. nu. 3. 398
Domicilium quāto tēpore ſcholaſticus contrahat. 4. 399
Domicilium vbi quis habere cenſeatur. nu. 2. 395
Domiciliū originis nō mutatur tacitè vel expreſsè per habitationem in alio loco. 1. 401
Domicilii & origin. loco cōcurrente vter potentior. 1. 402
Domicilii & habitationis locus quando inſpiciatur. 2. 402
Domicilii conſtitutio quib. circumſtantiis probetur. nu. 2. 398
Domicilii mutatio non infringit teſtamentum antea factum. nu. 1. 405
Dominus rerum malè partarum ſi ignoretur, quid faciendum ſit. nu. 2. 71
Dominus & hæres antiquitùs idem. nu. 1. 437
Domini vocabulum intelligitur ſecundùm qualitatem perſonæ. nu. 7. 437
Dominium imaginarium quod. nu. 5. 439
Dominium penes duos in ſolidū eſſe non poteſt. 4. 459
Dominiū rei meæ Princeps mihi auferre non poteſt. numer. 1. 292
Dominiū non trahitur ad vſumfructum. nu. 2. 438
Dominii definitio. 2. 437
Donatio non facilè præſumitur. nu. 4. 421
Donatio alicui facta vt eius miniſterio ad perſonam cui donare prohibitum eſt, perueniat, eſt nulla. 3. 412
Donatio mortis cauſa in prohibito legare quare non valet. Rationes vide. num. 1. & 2. 416
Donatio cauſa mortis nō eſt propriè vltima voluntas ante nu. 1. 416
Donatio inter viuos quare morte donantis coniugis confirmetur. nu 4. 418
Donatio cauſa mortis inter coniuges permiſſa. 1. 20
Donatio cauſa mortis inter coniuges

Digitized by Google

iuges an requirat traditionem.nu.2. 20
Donatio cauſa mortis coniugalis quando reuocata cenſeatur. nu.3. 20
Donatio cauſa mortis an ſit vltima voluntas.4. 106
Donatio facta in pœnam mutationis teſtamenti non valet, etiam iurata.ſub nu.1. 154
Donatio cauſa mortis arbitrio donatoris eſt reuocabilis.ſub nu.9. 118
Donatio inter conſanguineos & amicos faciliùs præſumitur. nu.5. 143
Donatio fraudulenta cenſetur, quam de reb. acquiſitis mobilibus fecit maritus, vxore graui morbo, ex quo tum obiit, detenta.ante nu.1. 200
Donatio omnium bonorũ fraudulenta præſumitur.3. 201
Donatio in dubio non præſumitur.nu.1. 216
Donare non dicitur, qui ex cauſa neceſſaria dat.nu.3. 217
Donatio infirmi an cenſeatur eſſe donatio cauſa mortis.nu.1 198
Donatio in dubio præſumitur eſſe inter viuos.2. 198
Donatio an ſit inter viuos, an mortis cauſa ex coniecturis iudicandum.5. 199
Donatio valet inter Imperatorẽ & Auguſtam, regem & reginam.4. 49
Donatio facta à Rege filio exiſtenti in ſua poteſtate, valet. ſub num.4. 297
Donatio facta ei qui prius donauerat, cenſetur renumeratoria.nu.1. 271
Donare vxor non poteſt marito, nec pater filio ſub nu.5. & 6. 157.& 158
Donatio inter virum & vxorem morte alterius confirmata, cenſetur valida & irreuocabilis.nu.6. 159
Donatio cauſa mortis facta à marito prioribus liberis, an ſortiatur effectum in detrimẽtũ vxoris poſterioris hæc ignorantis.ſub nu.14. 175
Donationis remuneratoriæ multa priuilegia.2. 272
Donatum cõſanguineo vel amico, non cenſeri donatum ad piam cauſam, etiamſi in donatione expreſsũ ſit quod ad piã cauſam detur, quomodo accipiendum,ſub nu.2. 549
Donationes debent intelligi ſecundum qualitatem eius, cui donatur.2. 506
Donaſſe quis motus affectione præſumitur,nu.4. 155
Donec, quem vſum habeat in legato.1. 451
Dos quæ variè dicatur.ſub n.2. 304
Dos ſoluto matrimoonio reſtituen-

tuenda.3. 473
Dos cenſetur æs alienum. nu. 3. 473
Dos quando cenſeatur parua. n. 8 316
Dos & donatio propter nuptias poſſunt grauari fideicommiſſo.nu.1.pag.15.ſub num.3. 17
Dos vxori vnde reſtituenda. n. 3. 473
Dotis lucrum maritus poteſt detrahere ab hæreditate vxoris, quã ſine inuentario adiit, ſi mater vxoris legitimã petat.ſub nu.1. 137
Dotis fructus an cum ipſa dote compenſentur.4. 474
Dotis pars eandem naturã quan. dos habet.nu.2. 354
Dos eſt proprium patrimonium vxoris, & de ea teſtari poteſt.nu. 2. 356
Doti legitima æquiparatur. nu. 5. 150
Dote nõ ſoluta vxor nihil lucratur.4. 128

E.

ELectio certæ perſonæ ex incertis nominatis recte à marito vxori cõmittitur.nu.8. 98
Electio ad importunum populi clamorem facta, irrita eſt. ſub nu.9. 31
Electio non dicitur, quamdiu poteſt retractari.9. 117
Electio iuris municipalis, vel doerii plerunq; potentiorum vxoribus datur.1. 127
Eleemoſynarum diſtributio in quos fieri debeat.2. 464
Eligere viam ſibi tutiorem quilibet præſumitur.2. 163
Emancipatorũ liberorum inhæredatio in acquiſitis, an noceat vxori in vſufructu. 5. 206
Emptũ à patre nomine filiorum, an eorum ſit.nu.1. 205
Emptæ res nomine filiorũ in poteſtate patris exiſtẽtium, cuius ſint.nu.2. 205
Epiſcopo petenti an vxor fidem facere debeat de rebus ſibi à marito ſecreto commiſſis. ſub nu.4. 69
Error in nomine non vitiat legatum, nec inſtitutionem cõiugis.nu.1. 49
Error in qualitate adiecta non nocet.2. 50
Euenire quod poteſt an potius inſpiciendum ſit, quam quod eſt præſens.nu.11. 119
Exceptio de iure tertii, quando agentem repellat.ſub num.3. 188
Exceptio S.C. Macedoniani ceſſat, ſi ſciente patre filiusfam. mutuum accepit.ſub num.4. 194
Exceptio à ſtatuto aduerſante iuri communi late accipitur. nu.1. 352

Executor teſtamenti rationes Epiſcopo exhibere tenetur quoad pauperes.nu.2. 463
Executionis teſtamenti officium an in hæredes tranſeat. ſub nu.3.in fi. 111
Excuſatus à tutela ob numerum liberorum manet excuſatus, licet poſtea numerus decreuerit.nu.1. 390
Excuſatio ob morbum durat poſt morbum.1. 391
Exſectus an dicatur poſthumus. nu.7. 435
Extorſio & importuna flagitatio æquiparantur.nu.9. 30
Extenſio in ſtatutis quandò & quo caſu fiat.3. 409
Extenſio de conditione expreſſa ad nõ expreſſam quandò fiat. nu.2. 429
Extitiſſe non videtur, quod non durat.nu.2. 360

F.

Facultas renunciandi mobilibus bonis vxori conceſſa, an debeatur hæredibus.nu.4. 111
Facultas alienãdi vel eligendi, an tranſeat ad hæredes.nu.1. pag.110.& nu.4. 111
Factum contra proprium venire non poſſum.nu.2. 145
Factum legitimè quandò non retractetur.1. 406
Facta arguunt conſenſum. nu.5. 244
Facti quæ ſunt, non tranſmittuntur ad hæredes.nu.3. 111
Falſitas in teſtamento nuncupatiuo non facilè committitur. nu.2. 259
Falſitas circa teſtamenta notatur.nu.1. 341
Familia magis fraudatur per inſtitutionem hæredis, quã per particulare legatum.num.2. 409
Familiæ cauſa in ſucceſſione fauorabilior eſt, quàm vxoris. nu.1. 428
Familiæ honos conſeruatur per filios Principum.2. 458
Familiæ propter inopiam ſæpè pereunt.nu.3. 458
Familiarium cõſeruatio fauorabilis.nu.3. 358
Famuli gaudent priuilegijs dominorum.nu.6. 397
Feuda an cõtineantur fideicommiſſo vniuerſali.ſub nu. 2.in fin. 17
Feudum amittit mulier, quæ intra annum & diem inueſtiturã non petijt.ſub n.2.in fi. 132
Fictio vt locũ habeat, æquitatem concurrere neceſſe eſt.ſub nu. 3. 253
Fictio translatiua quãdo habeat locum.3. 253
Fictè facere dicitur, qui per procuratorem facit.2. 248
Fideicommiſſum coniecturis probatur.nu.3. 48

Fidei-

Fideicommiſſum tacitum de reſtituendo non capaci non præſumitur, niſi probetur. num. 2. 463
Fideicommiſſum quandò conſtitutionem vſuſfructus non impediat. nu. 4. 19
Fideicommiſſo an vxor grauari poſſit, vt pecunias diſtribuat, ſtante ſtatuto, quòd fidei illius nihil committi poſſit. ſub num. 1. 327
Fideicommiſſum vires hæreditarias excedere non debet. nu. 3. 473
in Fideicommiſſi reſtitutionem non veniunt res propriæ hæredis grauati ſub nu. 5. 138
Filius pro parentibus an inſtrumentum conficere poſſit. n. 2. 264
Filij appellatione nepos quando veniat. 1. 264
Filius renuncians hæreditati, non cenſetur renunciaſſe legitimæ. num. 4. 150
Filiusfamilias mortis cauſa donat patris conſenſu accedente, licet non teſtetur. ante nu. 1. 416
Filiusfam. maritus à matrimonio vbi ſit ſui iuris. ſub n. 5. 213
Filiusf. quare donare poſſit mortis cauſa, teſtari non poſſit cũ patris conſenſu. nu. 9. 108
Filiusfam. ſi ad pias cauſas teſtatus eſt, patris conſenſu non interpoſito, ſi pater moriatur an iſtud teſtamentum conualeſcat, voluntate aliter non declarata. nu. 1. 253
Filius, ſi legata ſub pœna priuationis hæreditatis præſtare iuſſus, ante mortem non paruerit, priuatus eſt. 10. 179
Filia quæ dote contenta renunciauit ſucceſſioni parentum, quãuis ex eorum bonis aliquid petere non poſſit, teſtamento tamen relicta accipit. ſub nu. 2. 345
Filiæ virgini ſi pater adſcripſit conditionem, donec caſtè vixerit: an ſi iterùm nubat, impudicè vixiſſe videatur. ſub nu. 9. 81
Filio ſufficit per ſubſtitutionem conſequi hæreditatem paternam. nu. 1. 477
Filio fideicommiſſo grauato non includitur nepos. 3. 448
Filij an implorare poſſint officiũ iudicis aduerſus patrem decoctorem. 3. 212
Filiorum nomine à patre emptũ, an eorum ſit. nu. 1. 205
Fiſcus niſi nominatim aliud cautum ſit iure priuati vtitur. n. 3. 454
Fœminæ illuſtres ac prudentes multæ olim extiterunt, hodieque extant. nu. 1. 299
Fœminæ non magis ſuccurritur quam alijs, niſi in caſibus à in-

re expreſſis. ſub nu. 1. 134
Forum quis ſortitur ratione rerũ in loco vbi ſitæ ſunt, eiuſdemque loci ſtatutis adſtringitur. nu.1. 401
Forenſis quando ligetur ſtatuto, ne vir relinquat vxori. 2. 380
Forenſis intelligitur ſe ſubieciſſe ſtatuto loci, in quo actum celebrat. nu. 1. 380
pro Forma quod requiritur, per æquipollens fieri non poſſe quomodò intelligatur. ſub num. 4. 249
Formulæ diuerſæ legandi vſumfructum vxori. num. 1. 482
Fratres in inter ſe conuenire poſſint, vt vni eorum mortuo ſine liberis alij ſuccedant ab inteſtato. ſub nu. 2. 24
Fraus quando in legato & facto præſumatur. nu. 3. 421
Fraus de loco ad locum quando committitur 3. 379
Fraus fraude repellitur. 4. 35
Fraus præſumitur, ſi alienatio fiat in perſonam coniunctam. n. 2. 201
Fraus, vis & metus æquiparantur à canone. ſub nu. 9. 30
Fraus & ſimulatio inter perſonas coniunctas facilius præſumitur. nu. 1. 420
Fraudis præſumptio quando accipiatur. 4. 421
Fraudem legi quis faciat. ſub nu. 3. 379
Frumento legato quid continentur. nu. 1. 514
Frumento legato, quod in ciuitate eſt, ea, quæ ruri ſunt, non continentur. ſub nu. 1. 519
Frumenti aliquot modijs, ad menſuram Louanienſem legatis, an Louanij ſolutio fieri debeat nu. 3. 516
Fructus dotis, an cum dote compenſentur. 4. 474
Fructus præbendarum & penſiones eccleſiaſticæ non niſi pro temporis portione clericorum hæredibus debentur. 2. 76.
Funeribus veſtes & ornamenta impendi non debent. 2. 219
Furioſus habetur pro abſente. n. 4. 247

G.

Gabella pro duobus teſtamentis in eadem charta factis an duplicetur. nu. 4. 63
Genus maſculinum quando contineat fœmininum. 3. 299
Generi per ſpeciem derogatur. nu. 2. 440
Gratiam impartiri alicui, nemo iure compellitur. ſub n. 1. 239
Gratiæ & conceſſiones ſemper intelliguntur ſaluo iure tertij. ſub nu. 11. 295
Grauati commodum reſpici non debere, ſed accipientis, quomodò

modo accipiendum. ſub nu. 2. 328

H.

HAbitatio & conductio domus propriæ ſeu alienæ an conſtituat domicilium. nu. 2. 395

Habilem aliquem ad teſtandum eſſe ſufficit, quo tempore condit teſtamentum. num. 3. 167

Hæres defuncti conſcientiam exonerare tenetur. 2. 348

Hæres non prohibetur venire contra factum à lege vel ſtatuto improbatum, aut quod tendit ad ſe fraudandum beneficio legis vel ſtatuti. ſub n. 2. 394

Hæres legatum excedens modum ſtatuti negare an poßit in conſcientia, & vxor idem retinere nu 2. 361

Hæres quibus temporibus capax eſſe debeat. & quare. num. 4. 385

Hæres quis marito futurus ſit, an in electione vxoris poni poßit. num. 5. 95

Hæres quando poßit venire contra factum defuncti. n. 3. 123

Hæres non conficiens inuentarium, non amittit ius ſuum, quoad fideicommiſſarium vniuerſalem. nu. 2. *pag.* 137. *& n.* 5. 138

Hæres conueniendus in loco habitationis defuncti. 2. 402

Hæres qui ſemel, non poteſt deſinere eſſe hæres. nu. 1. 469

Hæres ad tempus inſtitui non poteſt. 2. 435

Hæres & dominus antiquitus idem. nu. 1. 435

Hæres in foro conſcientiæ an grauetur vltra acceptum. num. 5. 133

Hæres cohæredem beneficio inuentarij vti volentem an excludat. nu. 3. 135

Hæres non præſumitur in dubio duplicatò grauatus. n. 8. 340

Hæres bona retinere poteſt donec cautio ab vſufructuario præſtetur. 4. 489

Hæres non compellitur ad venditionem proprietatis, ſi fructus pro alimentis legatis non ſufficiant. 1. 493

Hæres mariti ad partem pretij conſultius agit. 4. 203

Hæres an poßit allegare nullitatem actus defuncti. 4. 481

Hæres nec ex propria perſona poteſt venire contra factum ſui auctoris. nu. 6. 206

Hæres quicunque etiam extraneum hæredem comprehendit, ſub nu. 5. 571

Hæres ſeruitutem pridie durante vſufructu imponere non poteſt. num. 5. 490

Hæres à marito inſtitutus eum quem teſtator non poterat, inſtituere poteſt. 5. 413

Hæres ab inteſtato manutenetur aduerſus hæredem ex teſtamento.4. 209
Hæres mariti omnia bona acquiſita detinens, vxorem ſpoliare dicitur.ſub nu.5. 210
Hæredis putatiui liberatio, vero hæredi an prodeſſe poßit.nu.1. 152
Hæredis inſtitutio caput & fundamentum teſtamenti.3. 438
in Hæredis inſtitutione præſumpta teſtatoris mens non ſufficit,ſed expreſſa nuncupatio & deſignatio requiritur.ante nu.1. 47
Hæredis inſtitutio, quæ ex perſona teſtantis, vel ex perſona hæredis ſcripti,tempore teſtamenti nullitatis vitio ſubiacebat,an ceſſante impedimento redintegratur.ſub num. 2. 485
Hæredi coniugis ex pacto nuptiali non quæritur ius irreuocabile. nu.2. 369
*Hæredem ex teſtamento, an verò ſolùm hæredem ab inteſtato,an ſatis ſiat mortuus.3.*209
Hæreditas & inſtitutio in iure obſtante à proprietate & vſufructu etiam abſque vllo corpore conſiſtit.num.3. 440
Hæreditas parentum liberis naturaliter debetur.1. 339
Hæreditatis delatæ tempore ſufficit quem fuiſſe agnatum. num.1. 391
Hæreditatem ſuam ſanguine ſuo fraudato,ad extraneos peruenire velle nemo cenſetur. 1. 479
Hæreditatem damnoſam repudiare quare hodie licitum.nu.4. 410.
Honeſtum non omne quod licet. nu.2. 422
Hypotheca an aditione hæreditatis per hæredem fideicommiſſo grauatum tollatur.3. 473
Hypothecam an creditor tempore belli euincere poßit. 8. 129
Hypotheca non tollitur niſi creditori ſit ſolutum.3. 449

I.

IGnorans recipit præſcriptionem tam in perſonali, quã in reali actione. nu.1. pag. 141.& nu.7. 143
Ignorantia tantum prodeſt ad dãnum vitandum. numer. 3.pag. 142. & nu. 9. 143
Ignoranti vxori legatũ an ſubueniatur.5. 142
Ignorantia facti à quibus excuſet.nu.6. 142
Ignorantia niſi iuſta aut probabilis non excuſat.nu.8. 143
Ignorantia iureiurando allegantis an probetur.9. 143
Ignoranti iniuria inferri non poteſt.nu.10. 144
Ignorantia in illicito matrimonio quæ excuſet.2. 8

Illegi-

Illegitimorum conſenſus an ad ſtatutum pertineat. n.2. 303
Imaginarium dominium. nu.6. 47
Immobilia quandò ad ſe res mobiles trahant.7. 400
Impedimentum adſectatum non excuſat.10. 280
Importunitate obtenta, & metu, in eadem cauſa ſunt.9. 30
Incapax grauari non poteſt. ſub nu.1. 328
Incapax certæ partis quando ſolidum capere poßit.2. 328
Incertitudo quandò vitiet.n.1. 3
Incerto coniugi vtiliter relinquitur.2. 4
Incola eſt, qui in alienam regionem domicilium tranſtulit. nu.1. 395
Indignis relinqui poteſt. nu.4. 340
Indulgentiæ ambitioſæ precum importunitate extortæ reuocantur. ſub nu.9. 31
Ingratitudo liberorũ prioris tori efficit, quòd his minus quàm ex poſteriore coniuge procreatis relinqui poßit.11. 230
Inhæredatio liberorũ in bonis acquiſitis an officiat vxori. nu.3. 205
Initium vtile in teſtamentis cõſideratur.nu.1. 405
Inſtantia ſuperioris conſenſu interueniente ſæpiùs prorogari poteſt. ſub nu.2. 291
Inſtitutio in vnum caſum facta, alium quoque caſum illi non abſimilem continet. ante nu. 1. 428
Inſtitutio ventris vxoris quæ nunc prægnans eſt, non porrigitur ad alios poſthumos naſcituros ex alia imprægnatione.nu.8. 435
Inſtitutio hæredis legati verbo continetur.2. 408
Inſtitutio mutua qua ex cauſa videatur fieri.nu.1. 163
Inſtitutio ceſſat, cauſa inſtitutionis ceſſante.5. 164
Inſtitutio communiter magis lucroſa eſt, quàm legatum.nu. 4. 410
Inſtitutio hæredis primus, ſubſtitutio ſecundus gradus. nu. 1. 477
Inſtitutionis verbum, ad hæreditatem & proprietatem pertinet.3. 471
Inſtituere & legare non idem. ante nu.1. 408
Inſtrumentum publicum factum coram populo, vel in generali conſilio, etiam ſi notarius & teſtes adhibiti non ſint, ſubſiſtit. ſub nu.2. 291
Intellectus verborum, Domina, &, inſtituit.2. 471
Interpretatio ea ſumenda vt contrarietas euitetur. num.5. 466
Interpretatio ea ſumẽda vt ver-

ba aliquid operentur.num.2. 460

Interpretatio in teſtamentis latiſsima facienda.1. 483

Interpretatio fauorabilis per quam reditur ad ius commune.ante nu.1. 475

Inteſtatus partim,partim teſtatus an quis decedere poſsit. nu.10.pag.171.& nu.13.172

Inteſtatus an decedat, qui extremam ſuam voluntatem alienæ diſpoſitioni committit. ante nu.1. 93

Inuentarium vxor vſufructuaria conficere tenetur.3. 486

Ratio. ibid.

Inuentarii cōfectio quomodo fieri debeat.3. 486

Inuentarii confectio cur introducta fuerit.ſub nu.2. 131

Inuentarii beneficio vti volentem cohæredem an hæres excludat.nu.3. 135

Inuētario omiſſo vxor teſtamētum mariti,eiusq; hæreditatem amplexa, non reſtituitur in integrum.2. 137

Inuentarium non conficiens, aliquid ſubtraxiſſe præſumitur. nu.4. 133

Inuentarium vbi vxor omittit, ſibi ipſi damnum infert. nu. 4. 137

Inuentarium non conficiens hodie iure ſuo cedit.nu.5. 138

Inuidus quis ſit.ſub nu.11. 32

Italorum loquendi conſuetudo vincit propriam verborum ſignificationem.1. 339

Itali quomodo vxores inſtituāt. ante nu.1. 436

Iudici delegato impunè non paretur,niſi probata delegatione.ſub nu 1. 66

Iudicis ex officio inquiri poteſt contra eum, qui cum egenus fuiſſet, ſubitarias & inſolentes diuitias adquiſiuit. ſub nu.4. 69

Iudicis officium vxoris & liberorum neceſsitatibus conſulere nu.2. 451

Iudicis officium poteſt implorare pauper contra diuitem, vt ſibi ſuccurrat.2. 464

Iudice præſente quæ fiūt, ad metus & doli præſumptionem excludendam valent.ſub nu. 2. 290

Ius municipale, relicto cōtractu & teſtamento, an vxor eligere poſsit.5. 124

Iuris municipalis vel doarii electio plerunq; potentiorum vxoribus datur.1. 127

Iura loquentia in nuptiis, habēt locum & in ſponſalibus. nu. 3. 333

Iura & actiones non ſunt in loco,cum inter res incorporales cenſeantur. 513

Iuramento vxoris ſtatur, quod non poſsit habitare cum hæ-

rede.

rede.num.4. 496

L.

LAboris eximii merces, cōtemplatione ſalutis, certo modo æſtimari non debet. ſub nu.9. 279

Legata eblandiri aut extorquere vxoribus viri non præſumuntur. nu.4. 322

Legatū ſolui debet moneta currente tempore teſtamenti. n.2. 370

Legatum ſibi adſcribens in teſtamento nuncupatiuo, pœna legis Corneliæ de falſis tenetur. num.1. 257. etiamſi inutile legatum ſit. ante num.1. 257

Legatum ſibi adſcribens, in pœnam falſi incidit, legatumque pro non ſcripto eſt. ante nu.1. 257

Legatū remuneratorium eſt magis debiti reſtitutio, quam largitio.2. 312

Legatum domus, vt vxor habitet in ea tempore vitæ ſuæ, quomodo intelligatur.4.507

Legatum alimentorum durat mortuis hæredib. nu.4. 497

Ratio. ibid.

Legatum communiter non tam lucroſum, quam inſtitutio. n.4. 410

Legatum non debetur incapaci legatario tempore mortis teſtatoris. nu.2. 391

Legatū vſusfructus facilius diſſoluitur per ingreſſum religionis quam legatum alimentorum. nu.5. 501

Legatum vſusfructus nō extinguitur morte legatarii. num.5. 501

Legatum eſt quædam donatio, paritq; titulum lucratiuum. ante nu 1. 407

Legatum alimentorū vxor propria authoritate occupare poteſt. nu.2. 484

Legatū futuræ vxori relictum, an ad ſecundam & tertiam perueniat.3. 7

Legatum ibi ſoluendum eſt, vbi teſtator voluit.3. 517

Legatum inualidum ratione legantis & legatarii quando conualeſcat.1. 359

Legatum citra ſolennitatem à marito ſibi commiſſam vxor hæres ſoluere cogitur, aut iurare. nu.11. 100

Legatum frumentum, & pecuniæ an ſolui debeant eodem tempore.2. 515

per Legatum ſpeciale receditur à legato generali 6. 502

Legatum generis quādo valeat. nu.1. 504

Legatum annum etiam anno non finito, ſi interim humanitus quid contingat, integrum debetur. ſub nu 2. 76

in Legatis annuis principio cu-

Digitized by Google

iuslibet anni perſonarum conditio inſpicitur. ſub num. 2. 76
Legatum annuum eſt, ſi maritus vxori ſuæ leget, donec caſtè vixerit. ſub nu. 9. in fi. 82
Legatum alimentorũ & veſtiarij, adiecta hac reſtrictione, ſi cũ matre mea morentur, valet. ſub nu. 11. 84
Legatum non habet effectum, niſi à tẽpore mortis teſtatoris. nu. 4. 392
Legati vtilitas augetur, maximè ſi ſit vxor nobilis. ſub n. 3. 516
Legato grege quòd ſi aliqua pecora viuo teſtatore mortua, in eorumque loco aliqua ſubſtituta, eundem gregem videri. 524
Legato mobilium non continentur res, quas teſtator venales habuit, nec vtenſilia, quæ cum alio communia habuit. nu. 6. 513
Legato frumento quid contineatur. nu. 1. 514
in Legato vniuerſali, ſemper inſpicitur tempus mortis, non conditi teſtamenti. 514
Vniuerſale quid ſit. ibid.
Legata oneri hæredis cedunt. n. 1. 483
Legata eadem re bis eidem, ſemel petitur. nu. 8. 340
Legata ſtrictè interpretanda. num. 2. 215
Legata non conſeruantur in teſtamento, in quo poſthumus eſt ignoranter præteritus. n. 1. 242
Legatis ornamentis, quæ legato comprehendantur. 7. 529
Legatarius rem legatam propria auctoritate apprehendere an poſſit. nu. 1. pag. 179. & nu. 2. 180
Legatarium tempore mortis capacem eſſe ſufficit. 5. 386
Legatario, aut hæredi ab ea ſcripto, quæ poſt conditum teſtamentũ nupſit, an ius aliquod competat. 12. 171
Legare & inſtituere non idem. ante nu. 1. 408
Legare prohibitus an mortis cauſa donare poſſit. 1. 416
Legari res aliena poteſt. 419
Ratio. ibid.
Legis Voconiæ quæ capita. num. 2. 2
Legi de actu loquenti quilibet ſe conformare velle præſumitur nu. 1. 72
Lege cõmuni quæ fiunt, efficaciora & firmiora ſunt, & faciliùs protenduntur, quàm quæ iure ſpeciali. ſub nu. 7. 376
Legem inferior ſuperiori imponere non poteſt. 1. 297
Lex materiam omnem falſitatis & ſubiectionis abhorret. ante nu. 1. 52

Digitized by Google

Lex diuina, an liceat viro dimittere vxorem, quomodo ſit intelligenda. ſub nu.6. 13

Lex diſponens aliquid ratione frequentioris vſus, habet locum, etiamſi illud aliter contingat. nu.6. 367

Lex noua ex quo tempore aliquē ligare incipiat. ſub numer. 5. 366.

Lex vel ſtatutum quando loquitur in vno caſu ratione frequentioris vſus, non excludit alios caſus conſimiles, licet infrequentiores. ſub numer. 1. 320

Lex noua tantum pertinet ad actus futuros. 2. 364

Lex aut ſtatutum non ad ea, quæ rara ſunt, ſed communiter accidunt, referri debet. 2. 299

Lex paucitatem aliquando ſpectat nu.4. 310

Lex rebus, non verbis impoſita. nu.1. 462

Lex non ſuccurrit ei, qui ſe vltrò coniecit in neceſſitatem. num. 2. 246

Lex ſuper impoſsibili non fingit. ſub nu.2. 252

Lex liberis parentum hæreditatem defert. ante nu.1. 475

L. vlt. §. vlt. ff. de legat. 2. ratio. nu.3. 40

L. iubemus. in fin. C. de teſtamen. intellectus. 5. 366

L. vlt. C. de edict. D. Hadrian. toll. quando procedat. 5. 209

L. hac edictali. C. de ſecund. nupt. beneficium non computatur liberis prioris matrimonij in legitimam. 3. 226

L. hac edictali locum habet etiam in eo, quod plus vitrico relictum eſt ad alimenta. num. 4. 227

L. hac edictali. beneficium tranſmittitur ad nepotes. num. 5. 228

L. hac edictali. beneficij renunciatio à liberis prioris matrimomonij facta reuocatur: nec iuramento mulieris idem beneficium tolli poteſt. 6. 229

L. hac edictali. quib. caſib. non procedat. nu.8. pag. 229. & nu. ſeq.

L. hac edictali. diſpoſitio an ſtatuto loci tolli poſsit. 9. 230

Legitima liberorum protrahitur ad legitimam parentum. num. 4. 449

Legitima doti æquiparatur. num. 5. 150

Legitima computatur ex tempore mortis patris. 4. 371

Legitima pro ære alieno an repetatur. nu.5. 321

Legitima per vſumfructum grauari non debet. 3. 339

Legitimè factum non retractatur, licet caſus eueniat, à quo incipere non poſsit. 405

Legans

Legans rem, proprietatem legare videtur.3. 461
Legitimatus dicitur imago legitimorum.num.4. 304
Liberi matrem quatenus alere teneatur.4. 451
L e i parentes non ſaltem alere, ſed ijs potius etiam quam ſibi ipſis ſuccurrere tenentur.n.3. 449
Liberi non excludendi ab hæreditate parentum.2. 476
Liberos quamdiu pater alere teneatur.1. 450
Liberalitas Principum conſtringi non debet.3. 297
Libellis pluribus vnica litis conteſtatio vna oratione comprehenſa ſufficit. ſub nu.2. 60
Liberationis & cautionis remiſſio an vxori fieri poßit.num.1. 468
Libertatis præſumptio in quacunque ciuitate multum operatur.nu.3. 34
Licentia per quam quis inuitatur ad delinquendum, non valet. nu.4. 487
Limitationis cauſa ceſſante, ceſſat & ipſa limitatio. numer. 2. 452
Locus originis & domicilij quãdo non conſideretur.numer.4. 404
Locus mortis & non originis quando inſpiciatur.n.1. 402
Locus originis quando ſpectetur. num.3. 403
Lucro dotis priuatur maritus, qui in donatione propter nuptias vxori impoſuit.3. 191
Lucra turpia poſſeſſoribus iniuſtis ſuperioris auctoritate auferẽda ſunt.2. 187
Lucrum ſtatutarium an conſequatur mulier, quæ adoleſcentem in nuptias pellexit.nu.1. 192
Luctus religionem non præſtans vxor, olim commodo teſtamenti coniugis excidebat.nu.1. 175
Luctus neglecti pœnæ hodie an ſublatæ.nu.3. 176
ad *Ludendum tractus per importunitatem, ſi lucratur, non tenetur ad reſtitutionem.ſub nu.9.* 30
Luxus mulierum notatur.num.2. 194

M.

M*Achinæ bellicæ & arma caſtri an ſint res mobiles.ſub nume.3.* 534.
Mandatum Papæ de vendendis fructibus monaſterij intelligitur, ſi conſenſus ſuperioris illius monaſterij acceſſerit.6. 113
Mandatum exſpirare morte mandantis, quando locum non habeat.ſub nu.6. 159
de *Mandatis Principis nemini fides habenda, niſi qui id ſcripsit* pro-

probauerit.ſub nu.1. 66

Mandatum comparatur iuſſui, & ratihabitio mandato. 5. 12

Maritus in loco originis habitans vxori legare poteſt ſtatuto hoc non prohibente. 4. 404

*Maritus quæ ex pietate pro vxore ſoluit, deducenda nõ ſunt nu.*5. 195

*Maritus conſenſum vxori teſtanti præbitum reuocare non poteſt.nu.*5. 287

Maritus non poteſt dicere, Inſtituo illum hæredem, quẽ vxor eliget.nu. 5. 59

Maritus committens vxori bonorum ſuorum diſpoſitionem, an cenſeatur velle, vt in pias cauſas illa diſtribuat. 6. 96

Maritus ſi reliquit vxori vſumfructum fundi, quoad vidua manſerit, & poſt eius mortem Titio, *ſi mulier ſtatim euolauit ad ſecundas nuptias, an Titius ſtatim debeat habere legatum, non expectata morte vxoris. ſub n.*2.76. & 77.

*Maritus ſi vxori legat, ſi vidua vixerit, centum, ſi nupſerit, quinquaginta, an ſi nupſerit, quinquaginta illa cogatur prioris thori filijs reſeruare .ſub nu.*2. 78.*in fin.*

Maritus ſi reditu annuo vxorem grauet, eique vſumfructum donec nupſerit, relinquat; an nubens vſufructu amiſſo, onere impoſito leuetur. ſub nu. 2. *in fin.* 78

*Maritus ſi leget vxori res mobiles quas ei donauerat, quid comprehendatur.*7. 514

*Maritus à ſe demittere poteſt vxorem dotem non ſoluentem. nu.*2. 191

Maritus an ſit hæres mobiliaris vxoris,nu. 13. 172

Maritus ſi vxori hæredi citra ſolennitatem legatum ſoluendum commiſerit, an illud ſoluere cogatur, aut iurare. 11. 100.

*Maritus an poßit præcipere Notario, vt ſcribat teſtamentum ad dictamen vxoris.*9. 99

*Maritus prohibitus legare, cauere poteſt, ne hæredes ſine conſenſu vxoris bona alienent.*1. 326

*Maritus non poteſt cauere contra voluntatem vxoris. n.*3. 221

*Maritus an ſit abſolutus dominus fructuum perceptorum & bonorum acquiſitorum.*2. 184

*Maritus & vxor inter coniunctas perſonas numerantur.ante nu.*1. 242

*Maritus vxorem alere tenetur, etiamſi nullam dotem habeat. nu.*2. 451

Maritus ſub conditione, Donec caſtè vixerit, vſumfructum ſi vxori legauerit, deinde vnicum

Digitized by Google

cum ſuum filium ex aſſe inſtituerit, eique præmorienti, in certis quibuſdam bonis, conditione illa nuſquam repetita, vxorem ſubſtituerit, caſu ſubſtitutionis eueniente, an illa alteri nubens relictum amittat. nu. 9. 81. in fin. & 83

Maritus & vxor propriè qui ſint. ſub nu. 8. 337

Maritus ſi bona in dotem data reſtitutioni aut fideicommiſſo ſubiecta eſſe neſciuerit, an ſpe ſua fruſtrari, deceptusque manere debeat. ſub numer. 3. 18

Maritus an diſponere de acquiſitis poßit, vbi conſuetudo dimidiam eorum partem vxori tribuit. 6. 183

Maritus ſi legat vxori lectum, non debetur ſtragula optima ſub nu. 6. 500

Marit⁹ vxori ſi leget veſtes, quas æſtimat centum, valent 200. an poteſt diminuere, vel ſi minus, an ſupplere cogatur ad 100. nu. 4. 499

Maritus de ornatu & mundo vxoris teſtamenti factionem habet. nu. 5. 207

Maritus vxori teſtanti conſenſum an iuſta cauſa deneget, iudex cognoſcit. 3. 240

Maritus conſenſum à ſtatuto requiſitum vxori adhibere non poteſt ad ipſius commodum teſtanti. 1. 143

Maritus quando vxori proprietatem legaſſe cenſeatur. ante nu. 1. 460

Maritus in ſocietate bonorum manens, an acquiſitorum diſpoſitionem habeat. nu. 4. 212

Maritus quando acquiſitorum diſpoſitionem iure communi non habeat. 5. 213

Maritus filiusfam. à matrimonio vbi ſit ſui iuris. ſub num. 5. 213

Maritus vxori ad veſtimẽta decentia tenetur. 2. 216

Mariti in teſtando, quoad vxores, cauti eſſe debent. ante num. 1. 469

Mariti bona pro dote obligata. nu. 3. 473

Mariti hæres omnia bona acquiſita detinens, vxorem ſpoliare dicitur. ſub nu. 5. 210

Mariti hæres ad partem pretij cõſultius agit. 4. 203

Mariti minoris, aut banniti conſenſus an interponi debeat in contractu vel teſtamento vxoris. ſub nu. 4. 247

Mariti bona quandò vxor ante aditam hæreditatem occupare poßit. 2. 180

Maritalis ſermo quis ſit. ſub nu. 1. 27

Maſculinum continet fœmininum num. 2. pagin. 358. & quando id obtineat. ſub nume. 4. pag. ead.

Mater

Mater nouo iure tutelam adminiſtrat.3. 453
Mater quamdiù omnia bona liberis cõmunicare debet.5. 466
Mater liberis quandò ſuccurrere teneatur.nu.5. 451
Mater præſumitur liberos ſuos cuiq; alteri in bonis ſuis præferre velle.3. 429
Mater tutrix in teſtamento quomodò relinquatur.1. 459
Mater poteſt cõmittere cui vult, adminiſtrationem bonorum, quæ reliquit filio.6. 223
Mater à ſucceſſione filij repellitur, cui tutrix fuerat, & à marito ſubſtituta, ſi antequàm alium ei tutorem peteret, nupſerit.nu.3. 92
Mater quibus tutoribus præferatur.1. 220
Matrimonium inuitis parentibus contrahere, atrox crimen eſt. nu.1. 11
Matrimonium quando conſummatum.6. 13
Matrimoniũ diuæ Virginis qualiter verũ & perfectum fuerit. ſub nu.6.pag.14. & ſub nu.8. 338
Matrimonium transfundit originem vxoris in originem viri.nu.2. 392
Matrimonium ſine traductione ad domum eſſe poteſt.2. 333
Matrimonium ex quibus componatur.ſub nu.2. 333
Matrimonium contrahi poteſt propter ſeipſum.ſub num.2. 333
Matrimonium quoad proprium & plenum ſignificatum, ſine concubitu non dicitur.ſub nu.5. 335
Matrimonij illiciti cauſa relictum, quandò coniuges adſequantur.nu.1. 8
Matrimonij fauor non patrocinatur pacto de ſuperſtitis hæreditate.3. 24
Matrimonio ſoluto dos reſtituenda.nu.3. 472
Matresfamiliàs ſuorũ hæredem locum aliquando tenuerunt, & ad eos maritorum hæreditates delatæ.n.1. 2
Mens ſtatuentium magis inſpicitur, quàm verborum aucupia.nu.1. 411
Merces & venalia, an legata domo & ijs quæ in ea ſunt, debeantur.1. 509
Metus, vis & fraus æquiparantur à canone.ſub nu.9. 30
Metus reuerẽtialis legatum vitiat.nu.7. 26
Metus præcedens vitiat teſtamentum inter coniuges blanditijs captatum.2. 27
Metus ſemel illatus quãdiù perſeuerare præſumatur. num.3. pag.27.& ſub nu.6. 36
Metu ceſſante, id totum quod ad metus cauſam referri potuit, ceſſat.

Digitized by Google

ceſſat. ſub num. 7. 37
Metu obtenta, & importunitate, in eadem cauſa ſunt. 9. 30
Metus probatio non impletur ſola proteſtatione. ſub nu. 3. 34
Metus iuſtus peſtilentiæ eſt. nu. 4. 276
Milites quæ prædia in Prouincia, in qua militant, emere poſſint, ante nu. 1. 425
Militis teſtamentum vt iure militari valeat, quæ requirantur. nu. 3. 282
Minarum vim habet blanditiæ inſtantiſſimæ. ſub nu. 9. 30
Minas an quis exequi ſoleat, non eſt probandum. 4. 28
Minoribus & pupillis conſenſus inhabilis eſt. nu. 3. 285
Mobilia bona ſequuntur conditionem & qualitatem perſonæ 7. 400
Mobilia clericorum damnatorũ non cedunt fiſco, ſed Epiſcopo. nu. 7. ibid.
Mobilia quæ proprie dicuntur. nu. 1. ibid.
Mobilium appellatione vtrum nomina & actiones veniant. nu. 5. 538
Modicum quando conſideretur. num. 3. 423
Mola an dicatur res mobilis. nu. 2. 532
Monaſterium quod aliquem importuna perſuaſione ad religionem induxit, nõ conſequitur bona eius, ſed redeunt ad conſanguineos inducti. ſub 9. 31
Monaſteria eadem vſusfructus, quæ proprietatis capacia, eademque proprietatis, quæ vſusfructus incapacia. ſub nu. 3 352
Monachi minores proprium per ſe, nec per monaſterium ſuũ, habere non poſſunt. Et quid in alijs monachis. nu. 12. 231
Mortis tempus inſpicitur in fideicommiſsis. 3. 356
Morti intenti procliuiter omnia omnibus annuunt. ante nu. 1. 52.
Mortuus an ſaiſit hæredem ex teſtamento, an vero ſolum hæredem ab inteſtato. nu 3. 208
Mortuo æquiparatur, qui in articulo mortis conſtitutus eſt. ſub nu. 6. 54
Mulier, etiam marito conſenſum ex ſtatuto non accommodante, de eo quod debet, validè teſtatur. ſub nu. 3. in fin. 271
Mulier binuba exemplariter ſubſtituere non poteſt. n. 18. 234
Mulier non excuſatur in ijs, quæ ſpectãt ad formam actus, vel iuris rigorem, licet non potuerit conſulere peritiores. nu. 2. 132
Mulier ſi antequam nuberet, teſtamentum aliorum commodo ſe-

do fecit, marito nihilominus ius ſuum ſeruatur. n. 4. 168

Mulier teſtamento beneficium l. hac edictali, C. de ſecun. nup. tollere non poteſt nu. 14. 232

Mulier mortuo marito prægnantem ſe eſſe dicens, quomodo cuſtodiatur, eiuſq; fraudibus obuiam eatur. ſub n. 1. 342

Mulier nupta extra locum originis, non deſinit eſſe ciuis ciuitatis ex qua oriunda eſt. n. 1. 401

Mulier ſobriè tenuiterq́, educata, quid marito boni conferat. ſub. n. 2. 189

Mulier ſecundò nubens, proprietate rerum à priore marito ſibi relictarũ excidit propter liberos ex eo genitos, ſed liberis morientibus eãdem recuperat ſub n. 1. 359

Mulier quæ iterum nupſit, & ſucceſſit vni ex liberis prioris matrimonij, tenetur cæteris liberis ex eodẽ matrimonio illa bona relinquere. 4. 453

Mulier non præſumitur gratis conſentire alteri, vt de rebus ſuis ſe viua diſponat. 2. 421

Mulieres non ſunt faciles ad donandum. n. 2. 150

Mulieres ſuapte natura genus auariſſimum. 2. 421

Mulierem præciſè cogere, vt alteri non nubat: & ſub conditione, ſi illi vel illi nupſerit, aliquid ei relinquere, diuerſa ſunt. ſub n. 5. 79

Mulier à viro ſeparata liberè ſua bona alienat. 3. 339

Mutatio conſenſus ſemel accommodati non permittitur. 4. 286

Mutatio voluntatis non præſumitur. 3. 163

N.

Naturale vt qui ſentit cõmodum, ſentiat incõmodum. 6. 490

Natura veluti lex quædam tacita liberis parentum hæreditatem tribuit. 1. 338

Nepos quando veniat appellatione filij. n. 1. 264

Nepotis vocabulo quãdo veniat pronepos. 2. 265

Nepotibus plus concedere, quàm eorum parentibus, iniquum. n. 2. 479

Nobiles an de futura ſucceſſione validè paciſcantur. 5. 25

Nomina debitorum & inſtrumenta an domo legata, cũ ijs quæ in ea ſunt, veniant. 2. 509

Notarius à teſtatore rogatus eſſe debet. n. 3. 53

Notarius poteſt inſtrumentum facere, quo ipſe alteri obligatur, non quo alter ipſi. 1. 263

Notarius æquiparatur teſti, & dicitur author. ſub n. 1. 264

Notario, eiuſq; inſtrumento creditur, teſtibus mortuis. ſub nu.3. 259
Nubens an patiatur capitis diminutionem.5. 168
Nullum quod eſt, an ſit in conſideratione.n.6. 165
Nullum quod eſt, pœna non ſubiacet.3. 44
Nuptiæ ſecundæ, vtpotè liberis prioribus damnoſæ, varijs pœnis conſtringuntur.1. 225
Nuptiæ ignorante patre coitæ ipſius ſilentio comprobantur. ſub.nu.5. 12
Nutus teſtantis, & verbis non expreſſa animi cogitatio ſufficit. ante nu.1.pag.47. & ante n.1. 51

O.

OBliuio an præſumatur. n.3. 259
Obliquè ſæpè conceditur quod directò impetrari non poteſt.n.1. 411
Obtenta per importunitatem, & obtenta per metum, in eadem cauſa ſunt. 9. 30
Occidens coniugem, à teſtamento eiuſdem omnimodò arcetur.nu.4. 177
Odia in ambiguo eſſe reſtringenda. ſub n.1.in fi. 158
Officij cauſa in Prouincia degens, quæ prædia emere poſſit.ante nu.1. 425
Officij & militiæ cauſa in prouincia propria emens, retinet magis ſua, quàm emit. 2. 426
Operari marito an vxor teneatur.2. 202
Opinio ſequenda eſt, quæ fauet animæ.1. 361
Opinio, quæ pro teſtamẽto facit, in dubio ſeruanda. ſub n. 5. in fi.pag.278. & ſub nu.5. 314
Obligatio inter virum & vxorem conſiſtit.2. 286
Opinione vulgi non excuſatur, qui ſcit illam eſſe falſam. n. 4. 146
Oratio diſiunctiua non ponitur pro coniuncta.1. 89
Ornamenta & veſtes precioſiores vxoris remanent hæredibus viri n.4. 217
Ornamentis legatis, quæ comprehendantur.7. 529
Origo mariti eſt origo vxoris.n. 2. 393
Originis & domicilij loco cõcurrente vter potentior.1. 403
Originis locus quandò ſpectetur. nu.3. 403

P.

PAnno legato, an contineantur omnes veſtes.2. 502
Pactũ turpe eſt, quo teſtandi, teſtamentumue mutandi libertas cõſtringitur.ſub n.1. 154
Pactum de ſuperſtitis hæreditate an iuramento firmetur.nu. 6. 26

Pactum,

Pactum, quod alter cõiugum alterum inſtituat, an extinguatur, ſi illo ex viuis parte impleto, alter non inſtituat. ſub nu. 4. 59

Pactum de futura ſucceſſione nõ valet, etiam inter coniuges. n. 1. 22

Pactum, vt maritus ſoluto matrimonio partem dotis lucretur, valet. ſub n. 3. 185

Pacta reciproca ſuper futura ſucceſsione an ſit vtilia inter coniuges. 2. 22

Parentes à liberis alendi. ſub nu. 3. 449

Parentibus ex neceſſitate famis liberos diſtrahere licitũ. 5. 451

Parentes chariſſimos habere debemus. ſub nu. 3. 44

Ratio. ibid.

Parentum hæreditas liberis potiùs quàm Deo relinquenda. ſub n. 2. 269

Parentum conſenſus an in initio nuptiarum requiratur. ſub n. 1. 10

Partis certæ incapax quando ſolidum capere poſſit. 2. 318

Paria ſunt ab initio legitimè fieri, & poſteà legitimè confirmari. ſub nu. 1. in fi. 251

Paria ſunt, vel totũ ſcribere, vel ſubſcribere. ſub num. 3. 260

Paria ſunt, fideicommiſſo ſubijci ex ſtatuto, vel ex teſtamento. nu. 1. 355

Paria ſunt, incontinẽter viuere, & ad ſecundas nuptias conuolare. ſub nu. 9. 81

Paria ſunt, aliquid ab initio eſſe tale, vel poſt interuallum tale fieri ſub nu. 1. 382

Paria ſunt, nõ petere, & petere, nec impetrare ſub nu. 1. 239

Paria ſunt, voce exprimere, & ſcribere. ante num 1. 51

Paria ſunt, ab initio legitimè fieri, & poſteà legitimè confirmari. ſub. nu. 4. ad fi. 12

Pater liberis alendis eò vſq; intendere tenetur, donec ſeipſos alere poſſint. 1. 450

Pater ad ſecundas tranſiens nuptias, ſi contractu antenuptiali liberis prioris tori reſeruauerit certa aliquot millia, quomodo illis ius quæſitũ dicatur. 13. 121

Pater ſi conditionem, donec caſtè vixerit, adſcripſerit filiæ: an ſi iterum nubat, impudicè vixiſſe videatur. ſub n. 9 82

Pater ſi ignorans poſthumũ præterijt, & poſteaquam natum cognouit, diutiùs vixit, mutandiq; teſtamenti poteſtatem habuit, cenſetur in priori teſtamento obduraſſe, & relicta firma manere voluiſſe. ſub. nu. 1. 55

Pater prohibere poteſt, ne liberi infra certum tempus diuidant, ſeu à ſocietate recedant.

ſub n.4. 213

Pater filium fideicommiſſo grauans, non includit nepotem. num 3. 447

Pater ſi liberos emancipare, voluntatiq; vxoris obtemperare nolit, curator bonis à iudice ordinandus eſt. ſub. nu.6. 224

Pater præſumitur optimè filio proſpicere.4. 22[illegible]

Pater poteſt ſtipulari filijs in poteſtate ſua conſtitutis poſt mortem ſuam n.2. 114

Pater an conſentire poſsit filio, vt donet rem ſuam alteri. n.5. 157

Patris imperfecta voluntas inter liberos an firma ſit. ſub n.3. 115

Patris voluntatem per coniecturas probari ſufficit.14. 122

Patris præceptum non valet, vt liberi in perpetua communione conſiſtant. ſub num.4. 213

Patrem ſponſi multa temerè polliceri poſſe, vulgi ſtulta nænia eſt. ſub n.3. in fi. 191

Pauper licèt à manu executoris accipiat, ab ipſo tamen defuncto accepiſſe videtur.2. 520

Pauperes Chriſti in cauſa teſtamenti inter extraneos reputantur.1. 454

Pauperum Chriſti magnus fauor. 1. 454

Pecunia ad bona immobilia cẽparanda ſepoſita & in arcam recluſa, immobilis dicitur. ſub n.4. 536

Pecunia ad pupillorũ prædiorũ comparationem deſtinata, an iure immobilium cenſeatur. ſub nu.4. 536

Pecunia deſtinata ad emptionem prædiorum, an computetur inter mobilia 4. 535

Pecunia & frumento ſimul legatis an eodem tempore ſolui debeant.n.2. 515

Pecunia fœnerandi cauſa collata an habeatur inter mobilia. ſub nu.4. 537

Penſio annua perſonalis ſecurius ab vxore petitur, quam aſsignatio bonorum. 7. 129

Peregrini teſtamentum cum minori numero teſtium factum, non rumpitur eo reuerſo. 4. 282

Perfectum eſſe quid non dicitur, etſi proximũ ſit ad perficiendum.8. 117

Periculum vbi maius eſt, ibi cautiùs agendum.7. 239

Peritiores ſemper conſulendi. n. 3. 132

Perſonæ qualitas facit, quod ſimplici alicuius aſſertioni creditur. ſub n.3. 67

Perſonarum conditio in legatis annuis principio cuiuslibet anni inſpicitur. ſub n.2. 76

Perſonarum diſtinctio inter debito-

Digitized by Google

bitorem & creditorem eſſe debet. ſub nu 1. 472
Per ſe quod quis non poteſt, hoc etiam per mediam perſonam non conceſſum. 1. 462
Peſtis tempore remittitur ſolennitas requiſita in teſtamento. n. 2. 275
Peſtis tempore an conſenſus mariti abſentis vxori teſtanti neceſſarius ſit. 5. 277
Peſtis horrenda Louanij anno 1579. n. 7. 278
Peſtis eſt morbus acutiſſimus & contagioſus, morbos alios ſuperans, quã non iniuria vnuſquiſque quo ad poteſt, euitat. 4. 276
Peſtilentiæ tempore conſilium eſt, vt infectus vel ex feneſtra voluntatem ſuam vltimam teſtibus inferiùs ſtantibus declaret, vel in publicum ſe portari faciat. 8. 278
Peſtilentiæ iuſtus eſt metus. nu. 4. in fi. 277
Pœna extra crimen eſſe poteſt, & quando. ſub. nu. 3. 277
Pœnæ non ſubiacet, quod eſt nullum. 3. 43
Pœna filiæ aduerſus voluntatem parentum nubenti impoſita, an procedat in ea quæ nupſit, necdum verò nuptias cõſummauit. ſub n. 6. 336
Pœnæ legis Corneliæ locus non eſt, ſi hæres totum teſtamentum ſcripſit manu ſua, & tradidit notario, isq; ſubſcripſerit. ſub n. 3. 259
Pœnitentia ſola an teſtamentum reuocet. n. 1. 167
Piſces in ſtagno exiſtẽtes, an reputentur inter mobilia. 3. 504
Pluralitas non præſumitur. n. 1. 483
Poſſeſſio ex conſuetudine generali in hæredem transfuſa, quomodo intelligatur. 3. 180
Poſthumus vnde dictus. 2. 432
Poſthumis inſtitutis qui veniãt. n. 1. 431
Poſthumi præteriti conſenſus facit valere tabulas. ſub n. 5. 12
Poſthumi omnes comprehedũtur in actibus fauorabilib. n 3. 433
Poſthumum inſtituere, & ventrem inſtituere idem. 3. 432
Poſthumorũ genera tria. 2. 431
Poſthumorum appellatio ad quos pertineat. 2. 432
Poſthumis inſtitutis intelligitur, quicquid liberorum poſteà natum fuerit. 4. 434
Poteſtas libera an contineat viri boni arbitrium. 2. 103
Preces moribundo adhibitæ æquiparantur extorſioni. 2. 53
Præcipiens aliquid ſub pœna quod de iure non tenet, pœna ob miſſionem non committitur. n. 4. 488

Prælatus res Eccleſiæ alienare prohibitus, non prohibetur alienare quæ ſunt nullius aut parui momenti.1. 422
Pragmatici plerunque tenebras ſtatutis offundunt.3. 433
Præſumptio metus & doli excluditur per præſentiam iudicis.ſub n 2. 290
Præſumitur quilibet ſe velle cõformare legi & eius prohibitioni.ſub n.1. 205
Præſumitur is qui contrahit, in dubio ſecundum ritus & leges patriæ contraxiſſe.ſub n. 1. 188
Pretium ſuccedit in locum rei. n.7. 197
Præſcriptio an noceat ei, qui agere non poteſt nu. 2. pag.142 & n.7. 143
Præſcriptio æquitati an cedat.n. 7. 143
Princeps legibus & ſtatutis ſolutus eſt.4. 293
Princeps ſemper præſumitur iuſta cauſa moueri.5. 293
Princeps an ius quærendum tollere poſſit.ſub n.7. 294
Principis præſentia ſiniſtram ſuſpicionem excludit. num.2. 290
Princeps quando poſsit derogare ſtatuto, ne vxor ſine conſenſu mariti teſtetur.6. 293
Princeps pater populi eſſe debet. 7. 294
Princeps vtens plenitudine poteſtatis, honeſti rationem habere debet.8. 294
Princeps non præſumitur vti voluiſſe plenitudine poteſtatis. n.6. 294
Princeps non præſumitur derogaſſe ſtatuto, de quo certioratus non fuit.10. 295
Princeps ſtatuto de lucro dotis non derogat. 11. 295
Princeps ex contractu tenetur. nu.13. 296
Principis verba in præiudicium tertij ſtrictè intelligenda. ante nu.1. 475
Principis de mandato nemini fides habenda, niſi qui id ſcriptis probauerit.ſub nu. 1. 62
Principis ſciẽtia difficulter probatur.7. 315
Principes quæ ſunt iuris ciuilis abrogare non poſſunt, quando habent in ſe naturalem æquitatem.ſub n.7. 394
Principum filij conſeruant honorem familiæ.2. 458
Priuilegia alicui conceſſa ad domeſticos in dubio extenduntur.n.5. 397
Priuilegia perſonalia ad hæredes non tranſeunt. ſub nu.4. 112
Priuatio habitum præſupponit. nu.1. 460
Probat nihil, quod ſolet eſſe & non eſſe.ſub n.1. 6

Probi-

Digitized by Google

Prohibitus ſuccedere patri, non prohibetur ſuccedere fratri ex diſpoſitione patris.1. 411
Prohibitio ne quis acquirat legatum, & leget, differunt.n. 2. 425
Prohibitum vna via directè, alia via per indirectum permitti non poteſt.ante nu.1. 462
Ratio. ibi.
Prohibitum vna via, per aliam concedi non poteſt.3. 413
Promiſſio medico facta, nullius eſt momenti.n.6. 29
Promittere bona ſimpliciter poſt mortem an liceat. num.4. 25
Pronepos quando veniat vocabulo nepotis.n.2. 265
Pronomen, ſuum, vel, eius, quid ſignificet.n.1. 214
Propoſitum in mente retentum nihil operatur. ſub num. 7. in fin. 116
Proprietas per quæ verba legata cenſeatur.6. 502
Proprietarius non reddit rationes.n.3. 471
Proprietas & vſuſfructus penes diuerſos eſſe poſſunt.num.5. 340
à Proprietate verborum interdum receditur ob qualitatem perſonæ n.7. 440
Proteſtatio vxoris de metu, reddit teſtamentum ſequens nullum.1. 33
Proteſtatio an poſſit abſente parte fieri, n.2. ibi.
Poteſtatione ſola non impletur probatio.ſub n.3. 34
Prouiſio generalis non trahitur ad ſpecificata.7. 340
Prouiſio in vnum caſum facta, quādo extendatur ad alium. n.2. 430
Proximi interdum impediunt ea, quæ honeſta ſunt. num. 8. 307
Proximi præferendi ſunt remotioribus, omnibus vtrinq; paribus.9. 307
Proximiores, ad quos ſucceſſio peruentura eſt, alijs diligentiores fore veriſimile eſt.nu. 7. 307
Pupillorum & minorum, quantum ad ſtatutum de propinquorum conſenſu adhibendo attinet, idem eſt iudicium. n.1. 300
in Pupillis & minoribus conſenſus inhabilis eſt.2. ibi.
Pupillus pleriſq; caſibus tutore auctore inter viuos donare poteſt, teſtari nullo modo poteſt, ſub n.1.104. & ſub n.9. 108

Q.

QValitas perſonæ efficit, quod ſubinde ſimplici alicuius aſſertioni credatur.ſub n.3. 67
Qualitas liberorū naturalis eſt, vt ab

vt ab inteſtato ſuccedant, nõ ex teſtamento. ſub.nu.2. 356
Qualitatẽ requiſitã ſemel exiſtere, an & quando ſufficiat. nu. 1. 390
Qualitas adiecta verbo, accipi debet ſecundum tempus verbi. nu.7.387. & ſub num.2. ante fin. 386
Quarta iure naturæ filio debita poſt mortem patris, non præſtatur niſi de bonis in domo repertis ſub nu.3. 356
Quibuſcunque, dictio, ad caſus improprios trahitur. ſub n.5. 540

R.

RAtificatio non trahitur in præiudicium tertij. n. 1. 252
Ratificatio quando locũ nõ habeat. 2. 252
Ratihabitio in quibus actibus nõ ſufficiat. 1. 9
Ratihabitio comparatur mandato, mandatum iuſſui. 5. 12
Ratio eadem vbi, ibi debet eſſe idem ius, etiam in extraorbitantibus. n.2. 418
Rector prouinciæ quare nõ emat. nu.2. 426
Regula, ceſſante cauſa, ceſſat effectus, quãdo fallat. 1. 391
Regula Catoniana quãdo locum non habeat. 8. 388
Religionis profeſſione an cõditio; Si vxor non nupſerit, Si vidua manſerit, violetur. ſub n.1. in fi. 71
Religionis ingreſſus idem operatur, quod mors naturalis. 5. 501
Relinquo, verbum, quando inducat inſtitutionem. 3. 438
Relinquo verbi, adiecti, dominæ, quæ vis. 3. ibi.
Renunciatio beneficij l. hac edictali. à liberis prioris matrimonij facta, reuocatur, nec iuramento mulieris idem beneficium tolli poteſt. 6. 229
Renunciatio generalis non debet intelligi, vt ſit alicui captioſa. n.1. 150
Renuntiatio generalis non extenditur ad ea, quæ veri ſpeciem non habent. nu.2. 150
Renunciatio non cognitio teſtamento, nulla eſt. 6. 150
Renunciationis gratia multa admittuntur, quæ alioquin eſſent illicita. 1. 312
Renunciare ſtatuto poſſumus in noſtrum fauorem inducto. nu.2. 331
Renunciare parti acquiſitorum an vxor poſſit. nu. 3. 184. & an in contractu antenuptiali, vel conſtante matrimonio tantùm. 185
Renunciare iuri ſuo in dubio nemo intelligitur. 2. 127
Res quæ maiorum coniugis legatarij fuerunt, an legari vetã-

te

Digitized by Google

teſtatuto poſſint.1. 423

Res alterius propria legari vel fideicommitti non poteſt. nu. 2. 91

Res quando fieri dicatur.3. 105

Rerum iniquè partarum examinatio ad Epiſcopum pertinet. nu.1. 70

Rerum ſuarum quilibet moderator & arbiter.nu.2. 476

Repudiare damnoſam hæreditatem hodie licitum eſt. ſub n. 3. 410

Reſponſio eius, qui mentis compos non eſt, vel articulatè loqui deſijt, pro nulla eſt. nu.6. 54

Reſignatio beneficij niſi fiat intra certum tempus ante mortem beneficiati, nulla eſt.nume.6. 199

Reſtitutio an detur contra præſumptionem iuris. ſub num.3. in fin. 125

Reſtitutio in integrum an detur vxori, quæ teſtamentum mariti eiusque hæreditatem, omiſſo inuentario, amplexa fuit.nu.1. 130

Reſtitutioni fideicommiſſariæ res ſubiectæ non alienantur.num. 2. 480

Retractuum tempora computantur non à die confirmationis, ſed venditionis, ſi fortè dominus rei eam venditionem ratam habeat.ſub nu.1. 10

Retractus an competat ei conſanguineo, qui venditioni adfuit & tacuit. 10. 161

Reuocatio conſenſus quadrifariam impeditur.1. 285

S.

Sacerdos, ſiue vxor dicens ſibi aliquid ſecretò à teſtatore mandatum eſſe, an teneatur mandati adimpleti fidem facere.n.4. 68

Sacerdoti quæ in confeſſione, vel extra, commiſſa ſunt, quatenus adimpleri debeant, remiſſiuè.ſub nn.4.in fi. 70

Sacerdoti de mandato teſtatoris ſecreto an credatur.3. 66

Scriptura præparatoria ad teſtandum, non eſt teſtamentũ. nu.3. 58

Scriptura quam iudex ad formandam ſententiam concepit, neque in libellum retulit, non eſt ſententia, ſed præuia diſpoſitio ad ſententiam. ſub num.3. 58

Scholaris deceptus à fratribus Prædicatoribus.3. 197

Scholaſticus nullo tempore cenſetur domicilium elegiſſe, ſi de contraria eius voluntate conſtet.nu.5. 399

Scholaſticus etiam domicilium habens ſtatuto ciuitatis non tenetur quoad mobilia. 6. 400

Scholaſticus quanto tempore domici-

miciliū alibi conſtituiſſe cenſeatur.5. 399
Scholaſticus ad detrimentū ſtatutis ciuium non ſubiacet.nu. 4. ibi.
Secundæ nuptiæ, vtpote liberis prioribus damnoſæ, varijs pœnis conſtringuntur.n.1.225
Senatores qui curiam Principis nō ſequuntur,ſed certas ſedes in Prouincijs habent, domicilium illi acquirunt.5. 396
Sententia confiſcationis bonorum extra territorium vim ſuam non profert.ſub nu.8. 376
Sententia excōmunicationis vti loco incircumſcripta,vbiq;ſequitur.ſub n.8. ibid.
Sententia lata ob importunā populi petitionem, retractatur. ſub nu.9. 31
Sententiæ effectus an extra territoriū extendatur.nu.8.376
Separatorum ſeparata eſt ratio. nu.1. 104
Separata à viro mulier liberè ſua bona alienat.3. 339
Separatione thori facta, manent coniuges,qui prius erant.n.1. 339
Sequentia præcedentibus interpretationem dant.2. 167
Sermo maritalis quis ſit.ſub n.1. 22
Seruitutem non poteſt hæres imponere prædio, durante vſufructu.n.5. 490
Socius ſocio acquirit etiam ſine traditione.1. 208
in Societatem non venit,quod ex maleficio quæſitum eſt. ſub n.1. 186
Societate contracta, ea quæ ex quæſtu veniunt, cōmunicantur.ante nu.1. 183
Solennitas teſtādi ſpectatur,quæ eſt in loco teſtamenti. nu.9. 377
Solennitatis omiſſio neceſſaria nō vitiat.1. 275
Solennitas requiſita in cōtractu, requiritur & in diſtractu. n. 1. 283
Solonis Σεισαχθεία nu.3. 292
Solum eſſe melius eſt,quam malè ſociatum.ſub n.5. 79
Spes incertorum vana. 12. 120
Sponſus vel ſponſa an ex lucro nuptiali ſtatutario aliquid conſequantur. ſub num.8.14
Sponſa per verba de præſenti, propriè dicitur vxor.8. 337
Sponſæ an acquiratur id, quod futuræ vxori relictum eſt.n. 3. 4
Sponſalia de præſenti pro nuptijs accipiuntur iure communi.n. 1. 332
Spurius à patre per indirectum inſtitui non poteſt.3. 112
Spurius quatenus inter pauperes Chriſti reputetur. num. 2. 463
Spurius ſi inſtituatur, & grauetur

tur vt alteri reſtituat, an valeat inſtitutio. ſub nu.2. 328
Spurio vltrà alimenta à patre relinqui non poſſunt 1. 462
Spurij repelluntur ab vberiore legato.1. ibi.
Species non ampliat ſuum genus, poſt quod ponitur.nu. 1. 483
Statuere nemo poteſt ea de re, cuius cognitionem non habet. n.5. 374
Statutum requirens conſenſum mariti in teſtamento vxoris, procedit etiamſi vxor relinquat ei, qui priùs eandē rem donauerat. 3. 272
Statutum fauorabile etiam extra territorium ſtatuentium valet.1. 273
Statutum, ne vxor legare poſſit, niſi pro anima, aut ad piam cauſam, an valeat. ante nu.1. 348
Statutum probibens minorē 25. annis legare, niſi pro anima, iſque dicat ſe legare matri ſuæ pro anima, vel ex pietate, an debeatur legatum. ſub nu.2. 149
Statutum, ne quas res coniunx coniugi leget, pertinet etiam ad vſumfructum.2. 250
Statutum, ne vir vxori leget, habet locum in ſponſa.7. 319
Statutum, ne vxor teſtetur ſine conſenſu mariti, in fauorem vxoris introductū eſt.2. 256
Statutum contra libertatem relinquendi ad piam cauſam, an valeat.1. 268
Statutum de admittendo conſenſu propinquorum, cum iure ſucceſſionis nihil habet cōmune.nu.6. 307
Statutū valet, ne maritus vxori legare poſſit. 3. 309
Statutum vetans matrem liberis ſecundi matrimonij vltra certam partem legare, an valeat.ſub nu.5. 310
Statutum ſpeciale abrogat generali.3. 348
Statutum quo permittitur coniugibus marcam argenti inuicem legare, quomodo accipiendum.num.2.ad fin. 348
Statutum, ne quis decumbens lecto teſtetur, non pertinet ad vxorem puerperam. num.2. 342.& ante nu.1. 341
Statutum, ne quis forenſi leget, non continet eum, qui tempore mortis teſtatoris ciuis eſt, etſi tempore teſtamenti fuerit peregrinus.6. 387
Statutum generale capit lumen atq; interpretationem à iure communi.ſub n.2. 330
Statutum, ne mulier habens liberos, poſſit alienare vltrà dimidiam partem bonorum, quomodo reſtringatur. ſub n. 2. 331

Statu-

Statutum, ne vxor vltra dotem leget, non excludit ei à patre donata poſt cõtractas nuptias. nu.1. 355
Statutum prohibens vxorẽ, non niſi de quarta parte dotis ſuæ diſponere, pertinet etiam ad viduam. n.2.in fi. 355
Statutum, vt liberi ſuccedant in dotem, an impediat matrem de ea teſtari.2. 356
Statutum omni iuri derogans, eſt odioſum. 5. 323
Statutũ an cenſeatur fauorabile, vel odioſum ex primaria voluntate ſtatuentiũ. 6. ibid.
Statutum prohibens maritum legare vxori, an contineat diſpoſitionem fauorabilem. ſub n. 4.in fin. 323
Statutum an valeat, ne coniunx poſt extremam vnctionem teſtari poſſit. 1. 323
Statutum à ſucceſſione parentũ filiam nuptam excludens, an in ea, quæ per verba de præſenti tantum ducta eſt, nec cognita, locum habeat. ſub n. 6. 336
Statutum, ne vir vxori leget nõ porrigitur ad eam, quæ non fuit cognita, vel ad domum mariti traducta. ſub nu. 6. in fi. 336
Statutum de vxore, intelligitur etiam de ſponſa. 4. 334
Statutum vnum debet declarari per aliud. ſub n.2. 344
Statutũ ne vxor præter dotẽ ũ conuentum quidquam ex bonis mariti habeat, non eã impedit ex mariti teſtamento capere. 1. 345
Statutũ in alicuius fauorem inductũ, in eiuſdem odium verti non debet. 2. ibid.
Statutum, ne coniũx coniugi leget, non habet locũ in ſeparatis. 2. 339
Statutum excludens fœminas, odioſum. 1. 357
Statutũ, vt bona coniugis tranſeant ad fratres, non extenditur ad ſorores. 4. 358
Statutum, ne vir habens liberos leget vxori, ceſſat, liberis ante eum morientibus. 3. 360
Statutum, quod maritus certam partem dotis vxore prius decedente lucratur, locum habet, matrimonio etiã non conſummato. ſub n.4. 334
Statutum ſiue in rem, ſiue in perſonam, non pertinet ad bona alterius loci. 7. 375
Statutum, ciues extra territorũ delinquentes, punire poteſt, ſi hoc exprimat. ſub num. 8. 377. & ante n. 1. 378
Statutum loci, vbi res ſita eſt, ſpectandum, vbicunq; agitur de iure deſcendente ex re. ſub nu.8. 377
Statutum Epiſcopi, vt ſubditi extra

extra diœceſim delinquentes puniantur, valet.1. 378
Statutũ ſimpliciter vetans maritum vxori relinquere, continet maritũ alibi teſtantem. nu.2. 379
Statutum, vt debita inter coniuges ſint communia, ad deſpõſatam extenditur. ſub num. 4. 334
Statutum non extenditur ad bona extra territorium ſita. 1. 405
Statutum, vt agnatus excludat matrem, an territoriũ egrediatur. 2. 373
Statutũ an liget ſubditos extra territorium 3. ibi.
Statutum, ne vir vxori leget, an egrediatur municipium. nu. 6. 375
Statutum loquens de filiis non comprehendit adoptiuos. 2. 446
Statutum Mechlinienſe circa teſtamentum coniugum. ante n.1. 404
Statutum, ſi iuramentum in datione curatoris requirit, illudq́; initio non interueniat, & ob id nõ valeat, vbi poſteà acceſſerit, roboratur. ſub n. 1. 382
Statutum vetans forenſi legare, non continet vxorem habitãtem in loco ſtatuti & domicilij mariti, etſi aliundè originem trahat. 4. 394
Statutum ſimpliciter vetans ciuem forenſi relinquere, legatario nihil debetur ex bonis ſtatuentibus ſubiectis. 1. 389
Statutum ſibi locum non vendicat in caſu, ad quem ſtatuentium poteſtas non porrigitur. ſub n. 1. 268
Statutum cauẽs teſtamenta aliter vim non habere, quam ſi in archiuo ſeu memoriali publico recõdita ſint, non procedit in teſtamento, quo Eccleſia hæres inſtituta eſt. ſub n.1. in fi. 268
Statutum generaliter loquens, generaliter intelligendũ. ſub n.3. 269
Statutum vetans mulierem contrahere ſine conſenſu curatoris, an illa poſsit, eo inſcio, in dotem dare. 3. 270
Statutum, ne vir vxori leget, nõ trahitur ad teſtamentum anteà factum. 3. 364
Statutum inducens nouam formam teſtandi, refertur ad tempus verbi teſtationis. nu. 4. 366
Statutum, ſi vtitur verbo ſubiunctiui modi, ſolùm interpretari debet de futuro. ſub n.2. 264
Statutum, ne vir vxori leget, ſi poſt contractum matrimonij abrogetur, coniuges liberat

Digitized by Google

berat.num.1. 368

Statutum, quo mulier intra patriæ fines, adeoque certo perſonarum generi nubere iubetur, an valeat. ſub num.5. 69

Statutum loquuens de teſtamento, non trahitur ad codicillos, & econtrà. ante num. 1. 414

Statutum permittens maritum inſtituere vxorem in vſufructu, non extenditur ad feudalia. ante n.1. 480

Statutum ciuitatis Louanienſis, deferens vxori vſumfructũ. 2. 444

Statutum, per quod datur alicui materia delinquendi, nõ valet. 4. 487

Statutũ prohibens certum genus perſonarum teſtari, ad alios non extenditur. 3. 396

Statutum Iuri communi contrarium, ſtrictè intelligitur. ante nu.1. 470

Statutum vetans forenſem immobilia acquirere, extenditur ad auita. ſub. nu.2. 426

Statutum, ne maritus vxori legare poſſit, quare introductũ. n.3. 410

Statutũ prohibens legatum, prohibet & inſtitutionem. 1. 408

Statutum vbi non loquitur, ceſſat illius diſpoſitio. 1. 401

Statutum prohibens legare coniugi, facit vt ne donatio inter viuos morte donantis confirmetur. 4. 418

Staturum teſtamenti factionem prohibens quare & ad codicillos extendatur. num. 3. 415

Statutum etiã correctorium iuris communis quando extendatur. 2. 415

Statutum Capituli, Epiſcopo non interueniente factum nõ conualeſcit per eius ratihabitionem. ſub nu.1. 10

Statutum ſi præcipit aliquid fieri cum conſenſu alicuius, an videatur eius ſeruata forma, ſi conſenſus ſubſequatur. ſub n.1. ibi.

Statutum, ne vxor teſtetur ſine conſenſu mariti, an habeat locum in teſtamento ad piã cauſam. 3. 369

Statutum puniens homicidium, excepto eo, quod caſu fatuito commiſſum eſt ſine fraude, cenſetur excepiſſe homicidiũ caſu fortuito cõmiſſum, præcedente culpa. n.1. 353

Statutum, ne vir vxori leget, an impediat, quominùs vir ei committat pecuniam diſtribuendã pro anima ſua. 1. 327

Statutum, quo quis excluditur à iure cõmuni, ſemper eſt odioſum, niſi exprimat perſonam, quæ fauorem meretur. ſub n. 5. 374

Statutum condere, iuriſdictionis eſt. ſub n.5. ibid.

Statu-

Statutum, ne mulier teſtetur ſine cõſenſu propinquorum, non habet locum tempore peſtilentiæ. nu. 3. 276
Statutum ſi requirat conſenſum mariti in teſtamento vxoris, expreſſim præſtari debet. 2. 242
Statutũ intelligitur, non in caſu ficto, ſed vero. ſub nu. 5. 245
Statutũ prohibens rem aliquam alienare ſine conſenſu vicini, intelligitur etiam de vicino remotiori. 3. 306
Statutum admittens propinquos ad retractum, non modò ad proximos agnatos, verũ etiam ad quoſcunque propinquos pertinet, niſi expreſſis verbis proximos aliis præferat. 4. 306
Statutum, quod vxor debet marito relinquere certã partem bonorum, quomodo impediat illam alienare inter viuos. n. 2. 318
Statutum in vno ex correlatiuis habet locum etiam in altero. nu. 1. 220. & ſub nu. 4. 322
Statutum vetans maritum vxori legare, non accipitur viceuerſa. 2. 320
Statutum de lucro dotis, non habet locum in dote, quam Princeps filiæ, vel ſorori cõſtituit. n. 2. 297
Statutum, ne vxor teſtetur ſine conſenſu mariti, procedit in vxore alibi teſtante, quantũ ad bona in territorio ſtatuẽtium ſita. 3. 274
Statutum prohibitiuum, ne vxor poſſit legare marito, an vires habeat extra territorium. ante nu. 1. 273
Statutum quando ad limites iuris communis reducendum. n. 6. 314
Statutum aut lex non ad ea, quæ rara ſunt, ſed communiter accidunt, referri debet. num. 2. 299
Statutum ſi velit cauſas conſanguineorum compromitti, an ex inceſtis nuptiis nati contineantur. ſub nu. 1. in fin. 304
Statutum valet, quòd vir vxori relinquere cogatur. 1. 316
Statutum quod certa ratione nititur, ſeruari debet. 1. 236
Statutum an valeat, ne vxor ſine conſenſu mariti teſtari poſſit. n. 4. 237
Statutum, ne vxor ſine conſenſu mariti teſtetur, non aufert liberam teſtandi facultatem. n. 5. 238
Statuta ita in dubio accipienda, vt iuri communi aliquid addant potiùs, quam vt idẽ contineant. ſub num. 4. in fin. 313
Statuta pœnalia de matrimonio loquentia, non extenduntur ad ſponſalia. n. 8. 14

Statuta prohibentia coniugem coniugi legare, quando locum habeant in legato remuneratorio.nu.5. 314

Statuta & leges tantum habent de effectu, quantum de vſu, & tacita illis conditio ineſt, ſi à ſubditis recipiantur. ſub nu.6. 315

Statuta exorbitantia non ſemper ſtrictè accipienda.nu.3. 351

Statuta etiam in foro conſcientiæ ſeruari debent. nu.3. 362

Statuta eluſoria reddi, abſurdũ. nu 2. 374

Statuta ne abſque conſenſu filiorum aut propinquorum vxor teſtari poſsit, multis locis vigent.nu.1. 298

Statuta quomodo capiant interpretationem iure communi. nu.10. 302

Statuti ratione ceſſante, ceſſat ipſum ſtatutum.nu.1. 382

Statuti verba ſtrictè & in potiori ſignificatu accipienda eſſe, quomodo intelligendum, ſub nu.7.in ſin. 337

Statuti natura eſt extra territorium non porrigi.nu. 5. 374

Statutorum verbis inhærendum. nu.6. 35

Statutorum verba accipiuntur iuxta communem vſum loquendi.nu.6. 335

Statuto prohibente ne quis vltra quartam partem rerum ſuarum relinquere poſsit extraneis, non poteſt quoque de fructibus diſponere vltra quartem partem. ſub nu.2. in fine 351

Stipulatio incertis facta, non valet.3. 115

Subſtitutus vtrum teſtatori potius quam grauato ſuccedere videatur, remiſsiuè. ſub num. 7. 178

Subſtitutio continetur ſtatuto inſtitutionem vetante.2. 412

Ratio. ibid.

Subſtitutio quid. 411. *vnde dicta.* ibid.

ad Succeſsionem vbi plures vocantur, inter quos eſt ordo cõiunctionis, videntur gradatim & ordine ſucceſsiuo vocati eſſe, vt ſcilicet proximiores primò admittantur.nu.5. 306

T.

TAbulas ſupprimens, quid actiuè teneatur.1. 44

Tacens quando conſentire videatur.12. 161

Tacens in quibus actibus non dicatur conſentire.3. 243

Tacita voluntas teſtatoris quando efficax.4. 48

Taciturnitas non habetur pro conſenſu, quando ſpectat iuris noſtri diminutionem. ſub nu. 4. 244

Tempus quod conſideretur circa condi-

conditionem teſtatoris. 3. 386
Tempore mortis legatarium capacem eſſe ſufficit. 5. 386
Temporis vicinitas fraudem arguit. 1. 201
Tempora media non nocent. num. 4. 392
Tempus teſtamenti conditi inſpicitur quantum ad ſolennitatē. 5. 282
Tempus retractus computatur non à die confirmationis, ſed venditionis, ſi fortè dominus rei eam venditionem ratam habeat. ſub nu. 1. 10
Tempus mortis ſpectatur in legato mariti. 3. 370
Tempus mortis in vniuerſalibus plerunque ſpectatur. 6. 371
Teſtamentum factum Principe præſente non indiget ſolennitate ſtatuti requirentis conſenſum mariti. 1. 290
Teſtamentum in conſpectu Principis conditum reuocari poteſt nu. 3. 291
Teſtamentum impeditum allegans, quæ probare debeat. 2. 42
Teſtamentum à duobus factum, ſi alter eorum moriatur, in eius tantum bonis firmatur. nu. 2. 155
Teſtamentum ab initio nullum quando non reconualeſcat. 2. 254
Teſtamentum nuncupatiuū vnde vires accipiat. ſub num. 2. 259
Teſtamentum, cuius perfectio in aduentum Notarij collata eſt, ſi interim teſtator moriatur, non valet. 1. 57
Teſtamentum à coniuge extortū importunis poſtulationibus nō valet. 8. 29
Teſtamentum reuerentia mariti factum qualiter retractetur. nu. 7. 29
Teſtamentum præcedens iureiurando firmatum an ſequens derogatio tollat. 6. 35
Teſtamentum perfectum poſteriore teſtamento reuocatur, ſi eo poſteriori hæredes ſcripti ſint illi, quibus ab inteſtato debetur ſucceſſio. 8. 160
Teſtamentum corruit, quando teſtes adhibiti extra conſpectum manſerunt teſtatoris. ante nu. 1. 341
Teſtamentum conditum ſecundū leges antiquas, non ſtatuto non rumpitur. nume. 1. pag. 362. & ſub nu. 6. 366
Teſtamento reuocato, an legata reuocata videantur. 11. 171
Teſtamento condito ab ea quæ nō nupſit, an hæredi, aut legatario ſcripto poſt ſecutas nuptias ius aliquod competat. numer. 12. 162
Teſtamentum cancellatum, ruptumue, in domo coniugis inuentum, reuocatum à coniuge cen-

Digitized by Google

ge cenſetur.1. 174

Teſtamentum nuncupatiuum, cuius exemplum à teſtatore laceratum, canllatumue reperitur, reuocatum an videatur. 3. 174

Teſtamentum vno contextum fieri quomodo dicatur. 3. 61

Teſtamentum an ſola pœnitentia reuocet. num.1.167. & nu. 9. 169

Teſtamentum quod prius legitimè factum, an poſteà euaneſcat. 1. 405

Teſtamentum non irritatur per nouam conſtitutionem, aliam formam teſtandi inducentem. 2. 406

Teſtamentum de relatione alterius à Notario conſcriptum, non valet. 4. 53

Teſtamentum Principe præſente conditum aut lectum, alijs formulis an indigeat. ſub num. 2. 290

Teſtamentum imperfectum ſupprimens cur minus puniatur, quàm qui legatum ſibi inutile adſcripſit in teſtamento perfecto. 4. 45

Teſtamentum quod nullo iure valuit, an impunè ſupprimatur. nu.2. 44

Teſtamentum an imperfectum reddat ſola lectionis omiſsio. nu.4. 260

Teſtamentum mariti vxor repudiare poteſt.1. 413

Teſtamentum eligere, remoto cõtractu, vel ſtatuto, an vxori liceat in proprium emolumentum. nu.2. 123

Teſtamentum mariti, eiusque hereditatem vxor omiſſo inuentario amplexa, in integrum nõ reſtituitur.1. 190

Teſtamentum inter liberos non requirit ordinariam ſolennitatum. 1. 266

Teſtamentum ſine conſenſu mariti factum, non rumpitur teſtatrice ſuperuiuente. 1. 281

Teſtamentum ruri factum cum quinque teſtibus nõ rumpitur, ſi teſtator fiat ciuis. 2 281

Teſtamentum militis vt iure militari valeat, quæ requirantur. num. 3. 282

Teſtamentum peregrini cum minori numero teſtium factum non rumpitur eo reuerſo. nu. 4 282

Teſtamentum adprobans an præiudicium patiatur in ſua legitima. 7. 151

Teſtamentum ratione voluntatis imperfectum, ne quidem ad pias cauſas, ne quoad liberos, valet. 4. 58

Teſtamenta tam nuncupatiua, quam in ſcriptis, in eadẽ charta fieri poſſunt. 2. 56

Teſtamenta impedire, ad publicam vindictam ſpectat. 3. 40

Teſta-

Teſtamenti executor vltra vires hæreditarias nõ tenetur. nu.2. 72
Teſtamenti executor ad executionẽ ſuſcipiendã an & quando compellatur. ante nu.1. 71
Teſtamenti executio vxori cõmitti poteſt.1. 63
Teſtamenti executionem à marito commiſſam an perdat vxor per ſecunda vota.2. 60
Teſtamenti executrix quomodo vxor dari poſsit, ſtatuto dictante, ne ei relinqui poſsit. nu.3. 60
Teſtamenti cõditi tempus inſpicitur quantum ad ſolennitatem. nu.5. 268
Teſtamenti reuocatio an eandem ſolennitatem requirat, quam teſtamentum. num.4. 248
Teſtamẽti factio ex alterius arbitrio pendere non poteſt. n. 2. pag.237. & nu.6. 238
Teſtamenti factio nõ impeditur per extremam vnctionem. n. 2. 325
Teſtamenti factio vſq; ad ſupremum vitæ ſpiritũ permiſſa. nu.2. ibid.
Teſtamenti reuocatio qua cautela poſsit impediri. num.3. 155
Teſtamenti tractatus ſeparatus eſt ab ipſo teſtamento. nu.3. 58
Teſtamenti nuncupatiui ſubſtantia nõ conſiſtit in ſcriptura. nu.1. 59
Teſtamenti effectus ſurgit poſt mortem. ſub nu.2. 105
Teſtator ſi ad interrogationem Nòtarii reſpondeat, ſic, an tale reſponſum in vim vltimæ voluntatis ſubſiſtat. ante nu.1.51. & 52.
Teſtator non poteſt ſibi legẽ imponere, ne animi ſui ſententiam mutet. ſub nu.1. 154
Teſtator in dubio præſumitur voluntatem ſuam accommodaſſe legi vel ſtatuto vel cõſuetudini loci.1. 458
Teſtator à coniuncta perſona interrogetur, an ab alia, perinde eſt. nu.5. 54
Teſtator reſpondens, cui magis relinquo? vel, quidni? videtur reliquiſſe.9. 56
Teſtator ſi legat veſtẽ, tantum ea, quæ tempore teſtamenti erant, non quæ poſtea fecit, debentur. ſub nu.3. 523
Teſtator in dubio non cenſetur duplicato grauaſſe hæredẽ. nu.8. 339
Teſtator ſi vxori licentiam det aliquid ex bonis alienandi, quomod. intelligatur.4. 488
Teſtator ſi præcipit aliqu. quod de iure non tenet, ſub pæna, ſi præceptum non ſeruetur, pæna non cõmittitur.4. 488

Teſtator vxori relaxans neceſſitatem reſtituendi fructus, an rem ipſam legaſſe cenſeatur. nu.3. 489

Teſtator legans pluribus cõiunctim, omnes pro vna perſona iudicantur. 5. 467

Teſtator ſi reliquit vxori ſuæ arcam, an cõtineantur veſtes additæ poſt conditum teſtamentum. 3. 520

Teſtator in inſtitutione vxoris, vt euitet controuerſias, expreſsè mentem declarare debet. nu.4. 472

Teſtator quando tam parentib. quam vxori ſuccurrere voluiſſe cenſeatur. 4. 449

Teſtatores ægri facile in cogitationibus & locutionibus labuntur. 1. 504

Teſtatorum altero viuo tabulas publicari periculoſum. ſub nu.3. 62

Teſtandi facultas ex gratia cõceſſa eſt. 2. 94

Teſtandi facultas ad hæredes non tranſit. nu.2. pag.111. & nu.5. 112

Teſtari quare filiusfam. cũ conſenſu patris nõ poßit, donare mortis cauſa poßit. 9. 108

Teſtari ſine certa ſolẽnitate prohibitus, poteſt ea omiſſa cauſa mortis donare. ante nu.1. 416

Teſtatus & inteſtatus decedere legibus prohibitum. 3. 428

Teſtaturus quomodo dicatur impediri. 1. 41

Teſti per ſe inhabili quando ſuſpicio quæ aduerſus eum eſt, remittatur ſub nu.3. 329

Titulus legati differt à titulo inſtitutionis. 3. 409

Tori ſeparatione facta, manent coniuges qui prius erant. nu. 1. 339

Tori ſeparatio cauſæ cognitionẽ deſiderat, eaque in re iudicis officium interponitur ſub nu. 4. 340

Tranſactio ſuper futuris alimẽtis non habet locum. 3. 494

Trãſactio alias prohibita an iureiurando confirmari poßit. nu.3. 494

Turpitudinem propriam allegare quando licitum ſit. 3. 187

Tutela mariti nõ adimitur, niſi per expreſſam deſignationẽ alterius tutoris. 2. 220

Tutor ſtatim in ipſo negotio auctor fieri debet, poſt tempus vero vel per epiſtolam interpoſita eius auctoritas nihil agit. ſub nu.1. 10

Tutor legitimus cautionẽ præſtare tenetur, ſecus in teſtamentario 3. 359

Tutor perſonæ pupilli potißimũ datur. 1. 459

Tutor qui ſatisdare non poteſt ab adminiſtratione repellitur.

tur.num 4. 489.

Tutor certæ rei dari non poteſt nu.1. 221

Tutor à matre datus quãdo poſſit præferri paterno.5. 223

Tutor principaliter perſonæ datur, ſecundario rebus. ſub.n. 1.pag. 241.& ante nu.1. 373

Tutoris & curatoris auctoritas non pertinet ad ea quæ non ſunt in patrimonio pupilli & minoris.nu.9. 302

Tutorẽ habenti regulariter tutor non datur. ſub nu.2. 211

Tutoribus quibus mater præferatur.1. 220

Tutrix mater, quæ antequam nupſerit, alium filio tutorem non petit, à ſucceßione filii, ſi à marito ſubſtituta fuit, repellitur.nu.3. 92

V

Vaſallus in proximum agnatũ feudũ transferre poteſt inter viuos, non teſtamento. ſub n.1. pag.105.& ſub nu.9. 108

Vaſallus in re feudali quo pacto ſeruitutem conſtituat.3. 481

Vaſallus vtile dominium ſine conſenſu domini alienare nõ poteſt.2. 480

Ventrem inſtituere quid ſit in iure.nu.3. 432

Ventre inſtituto omnes poſtea naſcituri continentur.4. 434

Ventre vxoris hærede ſcripto quid veniat.2. 432

Venalia & merces an debeantur, legata domo, quæ in ea ſunt.nu.1. 482

Verba in vltimis voluntatibus cedunt intentioni & propoſito.nu.2. 429

Verba accipienda vt aliquid operentur.1. 440

Verba in vanum accipi non debent.8. 436

Verba intelligenda ſecundum ſtatum & qualitatem perſonarum.nu.2. 493

Verba teſtatoris debent intelligi ſecundum conditionẽ perſonæ, ad quam referuntur. 2. 506

Verba teſtamenti ita ſumenda vt aliquid operẽtur.5. 466

Verba accipi debent ex intellectu Iuriſperitorum, non ex captu idiotarum.4. 358

Verba de præſenti, licet ſolum ſint enũciatiua, inducunt diſpoſitionẽ fauore liberorum, nu.6.pag.116.& ſub nume. 13. 121

Verba in futurum euentum collata, an accipi poßint pro fideicommiſſo.2. 89

Verba cum effectu ſunt accipiẽda.2. 104

Verbis & vocibus blandis & modeſtis ſuaſionibus prouocare aliquem quis poteſt, vt ſibi relinquat. numer.1.pag. 27.&

Digitized by Google

27.& ſub num.1. 53

Verbum, habito, quem intellectum habeat.3. 507

Verbum, videri, fictionẽ denotat. ſub num.5. pag.245. & ſub nu.2. 248

Verbum, volo, iunctum infinitiuo, quam vim habeat.7. 55

Verbum, ſuccedant, intelligitur ſecundum conditionem & qualitatem perſonæ. ſub nu. 2. 356

Veritas quid ſit. ſub nu.4. 262

Veſtes an debeantur, legato pãno. nu.2. 520

Veſtes poſt teſtamentum factæ, an debeantur legatariæ veſtium.3. 520

Veſtes lugubres vxori legatæ, an peti poßint poſt annum luctus.4. 526

Veſtes hyemales & æſtiuales ſi legantur, quale & quando debeantur. 499

Veſtes ſi æſtimatæ ſunt à teſtatore certo pretio, an ſi plus vel minus valeant, hoc pertineat ad hæredem.5. 526

Veſtitus pretioſus an vxori dãdus.2. 293

Veſtibus legatis, an veſtis ſciſſa & nondum parata, ſed apud ſartorem exiſtens debeatur. nu.4. 519

Viduæ quibus modis doeria amittant.3. 128

Viduarum ornatus quis eſſe debeat.2. 493

Viro ne liceat dimittere vxorẽ, quomodò intelligendum. ſub nu.6. 13

Vis, fraus & metus æquiparantur à canone. ſub nu.9. 30

Vitrici inſidiatores bonorũ maternorum.1. 476

Vnitorum eadem eſt conditio & natura.2. 393

Vnctio extrema impedire non debet, quominus poſtea teſtamentum fiat.2. 325

vocatus vt conſentiat, aut contradicat, ſi poſtea præſens taceat, an habeatur pro conſentiente.13. 161

voluntas teſtatoris perfecta quæ.2. 57

voluntas teſtantis cẽſetur conformis iuri.2. 463

voluntas teſtantis ita obſeruãda, vt venator leporem. nu. 4. 434

voluntatem patris per cõiecturas probari ſufficit.14. 122

voluntatem ſuam extremã qui alienæ diſpoſitioni committit, an inteſtatus decedat. ante nu.1. 93

voluntatis mutatio non præſumitur.3. 163

voluntatis quæ ſunt, ad hæred. non tranſeunt. ſub nu.4. 112

voluntates vlti. an omnino diſcrepent à cõtractibus.8.108

voluntas quando præſumatur, muta-

mutata.7. 165
Voluntas teſtatoris tacita quando efficax. 4. 49
Voluntas patris imperfecta inter liberos an firma ſit.nu.10.pag. 119.& ſub num 3. 115
Voluntas alicuius tacitè in alterius voluntatem conferri poteſt.10. 99
Voluntas captatoria an ſtatuto firmari poſſit.12. 100
Voluntas quando dicatur captatoria. 1. 93
Voluntas noſtra ab alterius arbitrio pendere nonpoteſt. num. 3. 94
Voluntas cuiuſque mutata non cenſetur.ſub nu.7. 36
Voluntatis coniectio ex non obſcuris circumſtantijs ſumpta in legatis coniugum ſufficit.1. 47
Voluntatis mutatio quando præſumatur. 1. 254
Voluntates vltimæ & legata ſunt fauorabiliora contractibus ſub nu.9. 388
Voluntatem mariti vxor non exequens, à commodo teſtamenti an repellatur.9. 178
Vox, perinde, fictionem denotat. ſub nu 2. 248
Vox, item, non repetit, quando ſit mutatio rerum.ſub nu.9. 82
Vox, alius, refertur ad ſimilia. num. 2. 135
Vox, quaſi, ad improprietatem pertinet.ſub nu.5. 245
Vocis miniſterio vtimur, ceu animi noſtri præcone.ſub num.2. pag.48.& ſub nu.4. 49
Voces, donec, dum, quoad & ſimiles, in vltimis voluntatibus relictum annuum faciunt. ſub nu.2. 76
Vſusfructus pars dominij 2. 480
Vſusfructus & alimentorum legatum, diuerſum.1. 483
Vſusfructus rei immutatione extinguitur.1. 483
Vſusfructus an veniat appellatione bonorum. 2. 465
Vſusfructus morte vſufructuarij extinguitur.5. 466
Vſusfructus eſt pars rei & dominij.2. 465
Vſusfructus ſtatutarius an excludatur per fideicommiſſum doti indictum.3. 17
Vſusfructus ſecundo coniugi relictus qualiter æſtimandus, ne præiudicetur liberis prioris tori.ſub nu. 4. 218
Vſumfructum fundi ſi maritus vxori reliquit, quoad vidua manſerit, & poſt eius mortem Titio: ſi mulier ſtatim euolauit ad ſecundas nuptias, an Titius ſtatim debeat habere legatum, non expectata morte vxoris.nu.2. 76
Vſumfructum conſtituere non poteſt, alienare prohibitus.1. 333
Vſufructuarij hæres an ſumptus

fructuū gratia factos repetat, ſi vſufructuarius ante perceptos fructus moriatur. nu. 7. 491
Vſumfructum conſtituere eſt alienare. 1. 480
Vſumfructum legandi vxori diuerſæ formulæ. 1. 482
in vſufructu coniugi relicto modus legandi diligenter conſiderandus. 1. 482
Vſufructuarius cautione præſtita quid poßit. 5. 490
Vſufructuarius coniux debet alere & dotare liberos. 6. 339
Vſufructuarius an domini appellatione veniat. ſub nu. 1. & 2. 351
Vſufructuaria vxor an fructus ſuos faciat ante præſtitam cautionem. 4. 488
Vſus populi naturalem rei ſignificationem immutat. 4. 439
Vſufructu annuo legato an vxori aliquid debeatur, ſi eo anno nihil naſcatur. 1. 483
Vſufructuaria vxor an propria authoritate poſſeßionem occupare poßit. 484
Vſufructuarius an teneatur ſoluere æs alienum. 6. 491
Vnde & ex quib. bonis. ibid.
Vſufructu legato omnes fructus ad fructuarium pertinent. nu. 5. 490
Vtilitatem propriam procurare licet. 11. 31
Vtile initium in teſtamētis conſideratur. 11. 405
Vulgi opinione non excuſatur, ſcit illam eſſe falſam. num. 4. 146
Vxor an cogatur percipere alimenta in domo hæredis. n. 4. 495
Vxor inuita non cogitur habitare apud hæredem. 4. 495
Vxor cui mobilia relicta ſunt, feneſtras vitreas, & alias res ſimiles auferre non poteſt. ſub nu. 7. 542
Vxor quomodo & vnde dicatur domina. 5. 439
Vxor relicta domina & vſufructuario, extantibus communibus liberis quid conſequetur. 339
Vxor vſufructuaria tenetur ad confectionem inuentarij. nu. 3 486
Vxor vſufructuaria quomodo caueat. 4. 486
Vxor ab hæredibus mariti ad quod tempus alenda. 2. 450
Vxor vſufructuaria omnium bonorū an poßit propria authoritatę occupare poſſeßionem bonorum. 2. 484
Vxor ſeſe ſtatuto, aut conſuetudini conformare videtur. nu. 9. 169
Vxor relicta domina & vſufructuaria extantibus adoptiuis, alimēta cōſequitur. n. 3. 447

Vxor

Vxor quo caſu amittat proprietatem rei à marito relictæ. num. 3. 453
Vxor in legitima vſumfructum non habet. 4. 339
Vxor an teſtamentum metu factum mutare voluerit, nec ne, ex quibus colligi poſſit. 2. 39
Vxor clam facto teſtamento derogare poteſt omnibus in poſterum ſecuturis. 3. 34
Vxor abſente marito ſi teſtamentum ſcripſerit & ſignauerit, an cenſeatur ex præcedenti metu feciſſe. 8. 37
Vxor hæres inſtituta cum filio vel cum filia, ſi hæc aut ille, aut vterque naſceretur, quid conſequatur. 1. 430
Vxor vſufructuaria liberis defunctis conſequitur proprietatem. ante nu. 1. 452
Vxor in donatione propter nuptias vſumfructum habere ſolet. nu. 3. 451
Vxor pro alimentis negatis quod remedium habeat. nu. 7. 503
Vxor alibi nupta non tenetur in loco originis ſoluere gabellas forenſibus impoſitas. 3. 500
Vxor inſtituta hæres in vita & etiam Nepotes, an ſit proprietaria vel vſufructuaria. num. 4. 471
Vxor aduena iuncta ciui non dicitur forenſis. 2. 393
Vxor inſtituta hæres vniuerſalis in vita ſua, ita vt non reddere rationem teneatur, an ſit proprietaria, an verò vſufructuaria. 3. 471
Vxor an pro alimentis legatis ab hærede pecuniam exigere poſſit. 2. 493
Vxor apud hæredes quid operæ præſtare teneatur. nu. 5. 500
Vxor religionem intrãs an amittat legatum alimentationis. n. 5. 501
Vxor præſumptam mariti voluntatem ſequi debet. 2. 463
Vxor mortuo marito licet alio transferat domicilium, non ob id dicitur forenſis. nu. 2. 393
Vxor tam patriæ ſuæ, quam domicilij mariti beneficijs gaudet. nu. 3. 394
Vxor ſequitur forum & domicilium mariti. 1. 392
Vxor diues non amittit quartam partẽ hæreditatis mariti ſibi delatam ob paupertatem. nu. 1. 391
Vxor an cogatur operari hæredibus mariti. 5. 500
Vxor inſtituta hæres poteſt diſponere de bonis hæreditarijs etiamſi liberos habeat. num. 5. 103
Vxor quæ marito ægrotanti ſeruire negat, ſi ſibi legat, non capit relictum. 5. 28
Vxor à marito contra prohibitionem ſtatuti quando ſubſtituatur.

tur.5. 415

Vxor quod ſola alimenta conſequitur, liberorum fauore introductum eſt.1. 455

Vxor vnitur viro per matrimonium.2. 393

Vxor tranſiens ad ſecunda vota, transfert proprietatem bonorum ad liberos communes.nu.1. 428

Vxor à marito filio ſubſtituta, ſuccedit in bonis à marito etiam prouenientibus, non obſtante ſtatuto.1. 411

Vxor ex generali conſuetudine ſine conſenſu mariti neque donare, neque contrahere poteſt. nu.1 420

Vxor etſi affinis non eſt, principium tamen & origo affinitatis eſt.ſub nu.2. 50

Vxor miniſtrans peſte laborantibus, an ſine mariti conſenſu, ſi ipſa luem contraxerit, teſtari poſſit.9. 279

Vxor inſtituta à marito, ſi filia naſcatur, ceſſante conditione excluditur.1. 428

Vxor quomodo marito relinquere poſſit, cuius conſenſum ad teſtandum habere debet.n.4. 257

Vxori ſi maritus reliquit vſumfructum fundi, quoad vidua manſerit, & poſt eius mortem Titio: ſi mulier ſtatim euolauit ad ſecundas nuptias, an Titius ſtatim debeat habere legatum, non expectata morte vxoris.ſub nu.2. 77

Vxor per ſecunda vota non perdit executionem teſtamenti à marito ſibi commiſſam. nu.2. 63

Vxor, ſtatuto dictante, ne ei relinqui poſſit, quomodo dari poſſit executrix teſtamenti. num.3. 64

Vxor, cui maritus in teſtamento ſcripſit ſe aliqua ſecretò commiſiſſe, non cogitur reuelare commiſſionem.2. 66

Vxor per maritum teſtari non poteſt, teſtanti tamen conſentire non prohibetur.13. 101

Vxor rectè ea ſua vocat, quæ ſine ope mariti, conſtante matrimonio acquiſiuit.3. 215

Vxor teſtamentum mariti repudiare poteſt.1. 123

Vxori an liceat in proprium emolumentum teſtamentum eligere, remoto contractu, vel ſtatuto.2. 123

Vxor an eligere poſſit ius municipale, relicto contractu & teſtamento.5. 124

Vxor teſtamentum mariti, eiuſq; hæreditatem omiſſo inuentario amplexa, in integrum non reſtituitur.num.1.123.& ſub nu.2. 124

Vxor præſumitur non ignorare res à marito geſtas.6. 134

Vxor

Vxor intra quod tempus eligere debeat.6. 125
Vxor læſa in electione iuris, an reſtituatur.7. 125
Vxor dote non ſoluta, nihil lucratur.4. 128
Vxor adultera, quæue ſine auctoritate Eccleſiæ maritũ reliquit, eiue ægrotanti, & petenti, medicũ non accerſiuit, à doerio excluditur.3. 128
Vxor an deducat de acquiſitis ea, quæ maritus profudit, n. 6. 195
Vxor ſubſtituta, ſi hæredi inſidiata ſit, qua actione teneatur.nu.1. 141
Vxor an præſumatur ſcire facta mariti.nu.4. 142
Vxor ſi maritum hæredẽ inſtituat, an illa inſtitutio abſentiam ſuppleat.ſub numer.4. 247
Vxor aduerſus teſtamentũ cum conſenſu mariti factum, non reſtituitur in integrum. nu. 1. 289
Vxor rei familiar.cõſeruatrix. 2. 309
Vxor cui commiſſa eſt diſtributio, ſuſpecta non habetur, ſi alii ſint adiuncti.3. 328
Vxor quæ proprie, & vnde dicta.ſub nu.5. 335
Vxor non poteſt plus ſecundo marito relinquere, quam vni liberorum prioris thori. nu. 2. 225
Vxor renubens quicquid à priore marito habet, eiuſdẽ matrimonii liberis reſeruare cogitur.16. 233
Vxor renubens quod habet per mortem alicuius ex liberis prioris thori, eius fratribus & ſororibus ſeruare debet. 17. 233
Vxor quãdo amittat acquiſitorum partem ob dotem non ſolutam.4. 191
Vxor, quæ res mariti amouit, acquiſitorum partem an conſequatur.1. 193
Vxor ebrioſa, vel decoctrix, an acquiſitorum portione priuetur.3. 194
Vxor quãdo obſtringatur marito ad obſequia.3. 313
Vxor non eſt ſeruitii nomen, ſed ſocietatis & amoris. ſub nu. 3. 313
Vxor ſuccedit marito in quartam partem bonorum.2. 316
Vxor an ſua faciat ea, quæ vltra dotem conquirit. num.1. 309
Vxor an marito operari teneatur.nu.2. ibid.
Vxor ex bonis mariti acquirere quando præſumatur. nume.3. 193
Vxor retinet poſſeſſionẽ dimidiæ partis acquiſitorum. nu. 6. 316

Vxor

Vxor ſi in cõtractu antenuptiali pacta eſt lucrũ veſtium & ornamentorũ, præmoriente marito, an includantur precioſa. ſub nu. 4. 212
Vxor de veſtibus à ſe in matrimonium illatis libere teſtatur. nu. 1. 216. & ſub nu. 2. 219
Vxor reuocare poteſt donationẽ à marito, ſe inſcia, immediate ante nuptias prioris thori liberis factam. 14. 173
Vxor filio ſubſtituta, quomodo eius hæreditate priuetur. n. 7. 178
Vxor nõ vindicãs mortem mariti, eius hæreditatem amittit. nu. 8. 178
Vxor nõ exequens voluntatem mariti à commodo teſtamenti an repellatur 9. 178
Vxor ante aditam hæreditatem bona mariti quando occupare poſſit. 2. 180
Vxor an acquiſitorũ dimidiam partem habeat. 1. 183
Vxor an parti acquiſitorum renunciare poſſit. 3. 184
Vxor eſt, velut diuinæ & humanæ domus, vna rerũ communium ſocia. ante nu. 1. 183
Vxor quando proprietatem partis acquiſitorũ nanciſcatur, & quo iure eam obtineat. ſub nu. 2. 184
vxor an acquiſitorum à marito ininiſte partem petere poſſit. nu. 1. 186
vxor indotata an comprehẽdatur cõſuetudine acquiſita inter coniuges communicante. nu. 1. 188
vxor indotata, deficientibus liberis & agnatis, marito ſuccedit. nu. 2. 189
vxor indotata obſequẽtior marito eſt, quam quæ amplam dotem dedit. 2. 189
vxor quæ fraudulenter dotem, quam non habebat, promiſit, acquiſita non lu:ratur. nu. 1. 190
vxoris ornamẽta & veſtes precioſiores remanent hæredib. viri. 4. 217
vxoris de ornatu & mundo an maritus teſtamenti factionẽ habeat. 5. 217
vxoris arctiſſima coniunctio, & in re familiari cura, ipſam cõſtituit ſociam bonorũ mariti eamq; nullis cognatis & agnatis extantibus, ad eius hæreditatem, excluſo fiſco, admittit. ſub nu. 5. 310
vxoris ad dictamẽ vt Notarius teſtamẽtum ſcribat, an præcipere poſſit maritus. nu. 9. 99
vxoris confeſſio marito poſtulante facta, ad plenũ probat. nu. 2. 148
vxoris ſolitus dicto, de mandato mari-

mariti defuncti, nõ creditur. nu.1. 65

Vxoris in electione an poni poſſit, quis marito hæres futurus ſit. nu.5. 96

Vxoris origo transfunditur in originem viri. 2. 393

Vxori relinqui poteſt ea lege, ne quidquam marito acquiratur. 2. 22

Vxori à marito electio certæ perſonæ ex incertis rectè cõmittitur. 8. 98

Vxori an executio teſtamenti committi poſſit. 1. 63

Vxori futuræ quod relictũ eſt, an ſponſæ acquiratur. n. 3. 4

Vxor poſterior non admittitur ad id, quod maritus priori legauit. 1. 5

Vxori, quæ ignorauit legatum, ſubuenitur. 5. 143

Vxore cum liberis morari iuſſa, ſi illa viua rebus humanis empti ſint, quid iuris. ſub nu. 11. 107. in fin.

Vxori domus ſi legatur, ſicut poſſidet eà teſtator, quid cõtineatur remiſſiuè. nu. 3. 513

Vxorem ſi maritus grauet reditu annuo, eiq; vſumfructum, donec nupſerit, relinquat: an nubens vſufructu amiſſo, onere impoſito leuetur. ſub num. 2. in fin. 78

Vxori habenti alimenta, commodius eſt legare vſumfructum alicuius rei. 6. 502

Vxore à marito relicta domina & vſufructuaria, vxor electionem habet. 2. 437

Vxore relicta domina & vſufructuaria, hærede alio inſtituto, quid conſequatur. 440

Vxoris ventre hærede ſcripto quid veniat. 2. 432

Vxores conſuetudine Germaniæ nõ dicuntur dominæ. n. 8. 349

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google